

ACTA ERUDITORUM

ANNO

M DCC V

publicata.

Cum S. Cæsareæ & Regiæ Polonicæ Majestatum Privilegiis.

LIPSIÆ.

Proſtant apud JOH. GROSSII Hæredes,

&

FRID. GROSCHUF.

Typis CHRISTIANI GOEZI,

A. M DCC V.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Januarii, Anno MDCCV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
Ἀρχιεπισκόπου τὰ Σωζόμενα.

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI HIEROSOLYMORUM Archiep. Opera, quæ superſunt, omnia. Quorum quædam nunc primum ex Codd. MSS. edidit, reliqua cum Codd. MSS. contulit, plurimis in locis emendavit, notisque illuſtravit THO. MILLES, S. T. B. ex Æde Chriſti.

Oxoniæ, e Theatro Sheldoniano, 1703. in fol.
Conſtant Alphab. 4 cum dimid.

IN Cyrillum Hieroſolymitanum, ejusque opera edenda atque exornanda, jam olim plures induſtriam ſat accuratam impenderunt, & *Catecheſes* imprimis ejus emendate ſiſtendas ſibi elegerunt. Præterquam enim, quod easdem Viennæ anno 1560 editas fuiſſe, Catalogus Græcorum codicum Bibliothecæ Auguſtanæ memorat, circa idem fere tempus *Jacobus* quidam *Uchanski*, Archi-Epiſcopus Gnesnenſis, Regnique Poloniæ Primas, Catecheſeων ex Macedonia nactus exemplar, Slavorum idiomate conſcriptum, eas in linguam Polonicam tranſtulit. Paulo vero poſt *Johannes Grodecius*, Decanus Glogovienſis, ex Græco codice, quem cum eo communicaverat Cardinalis Hoſius, omnes Catecheſes tam illuminatorum, quam myſtagogicas, in Latinum ſermonem vertit, & A. 1564 ex typographeo Chriſtophori Plantini Antverpiæ edidit, præmiſſa de Cyrilli vita & ſcriptis Diſſertatiuncula. Eodem anno *Guilielmus Morellius*, Caroli IX Galliarum Regis typographus, quasdam illuminatorum Catecheſes, ut-

pote quartam, sextam, octavam, nonam, decimam, undecimam & decimam octavam, una cum quinque mystagogicis, Parisiis Græce edidit. Ex isto tempore doctorum virorum hac in parte industria paululum conquievit, usque dum *Johannes Prevotius* A. 1609 easdem Parisiis in lucem publicam emisit, maximum inde doctorum & bonorum omnium applausum consecutus. Ope namque codicum MStorum notæ præstantissimæ, quos Bibliotheca Vaticana ei suppeditavit, non solum Catecheseωn a Morellio editarum lacunas supplevit, mendasque correxit, verum etiam alias nunquam forte antehac Græce vulgatas typis submisit, interpretationem Grodecii plurimis in locis emaculavit, & Cyrilli demum *ad Constantium epistolam* mantissæ loco sub finem adjecit. Quæ hanc secutæ sunt A. 1631 & 1640 duæ Catecheseωn editiones Parisienses, Prevotii editionem pene ad amussim referunt. *Orationem de Domini occursu, deque Simeone, qui Deum suscepit*, primus Græce & Latine dedit *Laurentius Sifanus*, Coloniæ A. 1568, una cum Orationibus Chrysostomi, Gregorii Nysseni, Timothei Presbyteri Hierosolymitani & Amphilochii in idem festum, quod occursum istum respicit. Tum vero *Pontanus* eam nova editione donavit, & postea *Fronto Duceus* hac oratione, & aliis quantivis pretii antiquorum scriptis, Bibliothecam Patrum adauxit. Omnium autem novissime *Combefisius*, pluribus codicibus MStis instructus, eam adeo emendatam, suisque notulis locupletatam, in novo Auctario edidit, ut propemodum nil quicquam aliorum curæ aut industriæ reliquisse videatur. *Historiam Ecclesiasticam & Mystagogicam* primus & solus vulgavit *Fronto Duceus*, *Epistolam autem ad Augustinum* inter opera tum Hieronymi, tum Augustini, reperire facile licet.

Utut vero singula hæc probe cognita perspectaque habuerit, ex cujus fide eadem hactenus retulimus, celeberrimus *Thomas Milles*, non deesse tamen sibi ansam, accuratiorem adhuc editionem evulgandi ratus est, ac præsentem idcirco adornavit, quæ nitore pariter ac diligentia, qua exornata est, antecedentibus omnibus palmam reddere dubiam omnino poterit. In ejus præfatione Cyrilli vitam ante reliqua breviter recenset, quam & hic delineatam ex ipsius relatione exhibere, dividiæ haud fuerit. Videlicet quibus parentibus, quove anno natus fuerit Cyrillus, incompertum reliquisse ait Historiæ Ecclesiasticæ

ficæ ſcriptores; de patria vero ejus licet altum ubique pariter ſilentium ſit, e Palæſtina tamen, atque ipſis forſan Hieroſolymis, ortum fuiſſe, vero ſimillimum judicat. Macarium, Maximumque ipſius in Epiſcopatu Hieroſolymitano anteceſſores facit, quorum ille Diaconum, iſte vero Presbyterum eum conſtituerit. Catechiſtæ etiam munus poſtremis maxime temporibus in Eccleſia Hieroſolymitana eum exercuiſſe, & ſingulis fere diebus, per totum Quadrageſimæ intervallum, præcipua fidei capita catechumenis, ad feſtum Paſchatos baptizandis, luculenter expoſuiſſe refert. Mortuo Maximo, vel ut aliqui referant, in exilium pulſo, in ſedem Hieroſolymitanam Cyrillum ſucceſſiſſe dicit, favore & auxilio Acacii Cæſareæ, & Patrophili Scythopoleos Epiſcoporum, qui Arianorum ſectæ faverint, præcipue adjutum, hac quidem cum conditione, ut repudiato Presbyteratus honore, quo ornatus a Maximo fuerat, Diaconi loco & gradu aliquantiſper in Eccleſia contentus viveret; id quod Hieronymum affirmare notat Noſter, qui tamen ei hac in parte adſtipulari minus ſuſtinet, quandoquidem Patres ſecundæ Synodi generalis Conſtantinopolitanæ, in Epiſtola ad Damaſum, Cyrillum rite & canonice ab Epiſcopis provinciæ ordinatum declarent, & ab Arianorum factione adeo abhorruiſſe teſtentur, ut plurima, dum fidem orthodoxam tueretur, mala variis in locis ab iis perpeſſus fuerit. Interim cum Acacio amiciſſime eum vixiſſe, non negat. Aſt rebus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ per duos tresve annos ſumma cum laude curatis, lis ipſi graviſſima cum eodem de jure metropolitico Eccleſiæ Cæſarienſis interceſſit, Cyrillo Primatum provinciæ Palæſtinæ Eccleſiæ Hieroſolymitanæ vindicare ſatagente, quippe quam omnium Eccleſiarum Matrem a Chriſto ipſo inſtitutam, ab Apoſtolis fundatam, ab omnibus omnium temporum Chriſtianis maximo honore ſemper habitam fuiſſe, jactitabat. Ex hac Acacium inter & Cyrillum ſimultate, diſſidii ſemina late per Eccleſiam Orientalem ſparſa fuere, dum Epiſcopi, qui idem cum Arianis ſentiebant, ſe Acacio junxerunt ſaniorem vero fidem profitentes a Cyrilli ſtetere partibus. Verum Acacius Cyrillum, æquale jus ſibi ſuæque Eccleſiæ vindicantem, diutius ferre haud valens, congregatis Palæſtinæ Epiſcopis, eum ab Epiſcopatu depoſuit, multisque criminum objectionibus ab adverſariis oneratum urbe expulit.

Hierosolymis ergo Cyrillus profugus Antiochiam pervenit, & cum hanc Ecclesiam Episcopo orbatam invenisset, Tarsum ire perrexit, ibique cum Silvano Episcopo diutius commoratus est. Acacius, ut primum de ejus adventu ibidem facto inaudivit, literis ad Silvanum missis, eum certiorem fecit, Cyrillum de sede Episcoporum suffragio dejectum, ab Ecclesiastico ministerio, simul & a communione arcendum esse. Silvanus autem, quia videbat, populo placere, quas Cyrillus habebat, conciones, Acacii monitis obtemperare noluit. Tum demum fremere Acacius, & Cyrillum, ut coram Episcopis Palæstinæ compareret, per biennii spacium indesinenter citare. Hisce minis territus Cyrillus, appellationis libello ad Episcopos misso, ad majus judicium, nempe Imperatoris Constantii, provocavit. Hinc Synodus Episcoporum Orientalium circiter CLX Seleuciæ in Isauria congregata est, A. C. 359, in qua in duas partes Episcopi se divisere, stantibus hinc Acacio Cæsariensi, Georgio Alexandrino, Uranio Tyrio, Eudoxio Antiocheno, una cum triginta aliis; inde vero Georgio Laodiceno, Eleusio Cyziceno, Sophronio Pompejopolitano, & Cyrillo Hierosolymitano, quos longe major pars Episcoporum secuta est. Duabus hisce factionibus acriter inter se concertantibus, Leonas, Synodi Præfectus ab Imperatore missus, cum Episcopos inter se convenire haud posse perspiceret, Concilium dimisit, ita tamen, ut Episcopis liceret in Ecclesia convenire, deque suis controversiis tractare. Convenientibus ergo Episcopis Cyrillo faventibus, Acacium hi cum suis accersivere, ut tam de Cyrilli, quam aliorum etiam Episcoporum causis judicaretur. Illi vero, sæpius licet citati, venire recusantes, a cæteris abdicati fuere. Quibus peractis, Synodoque iterum dimissa, decem Legatos ex suis Constantinopolim miserunt, qui Imperatorem de omnibus rebus certiorem facerent; Acacius vero se celeriter e Seleucia proripiens, Constantinopolin prius venit, auresque Imperatoris præoccupavit, qui & alioqui in Acacium propensior ejus hortatu conciliabulum Constantinopolitanum indixit, convocatis ex Bithynia circiter L Episcopis, qui Cyrillum una cum Silvano Tarsensi aliisque pluribus deposuerunt. Cyrillus autem ab Hierosolymis relegatus, exul usque ad mortem Constantii Imperatoris permansit, cui cum Julianus circa finem anni

361 suc-

361 ſuccederet, Epiſcoposque, dira Arianorum perſecutione fugatos & exules, ad ſedes ſuas revocaret, Cyrillum quoque Hieroſolymas rediiſſe, & Epiſcopalem dignitatem capeſſiviſſe, vero Noſter ſimile exiſtimat, atque una ſequentibus Juliani temporibus nihil adeo memoratu dignum de Cyrillo occurrere, fatetur. De iis quoque rebus, quas Cyrillus ſub imperio Valentis geſſerit, Eccleſiæ Annales ſilere obſervat, quamvis credibile exiſtimet, eum ab Arianis, qui tunc omnia loca compleverint, admodum gravia fuiſſe perpeſſum. Sub Theodoſio autem inconcuſſum omnino Epiſcopatum illum tenuiſſe autumat, & tertio Theodoſii anno, qui Chriſti fuit 381, Synodi quartæ earum, quas vocant œcumenicas, Conſtantinopoli congregatæ, Patres Cyrillum pro rite & legitime ordinato declaraſſe narrat. Poſt hoc Concilium, quinque circiter annis ſuperſtes Cyrillus fuit; nam die Martii decimo octavo A. 386, ſi Græcorum Menæo fides adhibenda, grandævus jam curisque confectus, placide obdormivit.

Hæc poſtquam de vita Cyrilli Noſter in præfatione retulit, ad ſcripta ejus recenſenda pergit, & eorum plura olim extitiſſe, quam quorum vel fragmenta ad nos pervenerint, haud dubitat. Cum enim diutius Eccleſiæ Hieroſolymitanæ præfuerit, plurimasque ad populum habuerit conciones, vix ambigendum venire ſtatuit, quin pro more iſtius ſeculi, Auditores eas calamo exceptas in vulgus dederint. Sed harum concionum temporis injuria memoriam quoque intercidiſſe, dolet. Quod autem Anaſtaſius Nicænus (quem verius Sinaitam dici poſſe cenſet,) Commentariorum Cyrilli in Marcum, & Epiſtolæ ad Olympium Monachum meminerit, id ex eo contigiſſe arbitratur, quod Cyrillum Alexandrinum a Cyrillo Hieroſolymitano non ſatis caute diſcriminaverit. Scripta igitur Cyrilli hodie extantia, & ſolertiſſima Noſtri cura nitidiore, quam antehac unquam, vultu edita, hæc ſunt: *Catechetica Lectiones XXIII*, quarum XVIII Quadrageſimæ tempore ad competentes, ſive eos, qui ut baptizarentur petebant, habitæ præclarum continent totius doctrinæ Chriſtianæ compendium. Quamvis autem Catecheſes iſtæ ſuum ſatis autorem prodant, & primævæ Eccleſiæ ſimplicitatem orationis contextu pulchre referant, non defuiſſe tamen, nec deeſſe adhuc, oſtendit, qui eas non modo Cyrillo abjudicent, verum

sequioris etiam ætatis foetum esse asserant; inter quos agmen ducere Rivetum ut animadvertit, sic ejus potissimum argumentis satisfacere, & Cyrillo istas vindicare studet. Catecheses sequitur *Epistola*, quam statim, ac Episcopatum Cyrillus adeptus est, *ad Constantium* scripsit, de signo crucis, & lumine denso valde & coruscante, quod Hierosolymis die Pentecostes A. 353 quamplurimis videntibus apparuerit. Apparitionis hujus Epistolæque Cyrilli de eadem scriptæ, cum non solum Theophanes & Michael Glycas, verumetiam Sozomenus meminerit, satis mirari Autor vix potest, quid Rivetum impulerit, ut eam aut non a Cyrillo, aut Cyrillo Ariano scriptam, tam audacter asseruerit. Epistolam ad Constantium excipit *fragmentum Homiliæ in Paralyticum ad Bethesdæ piscinam sanatum*, quod nunc primum in lucem ex codice manuscripto Bibliothecæ Bodlejanæ Noster edit, eamque Cyrilli opus genuinum esse nullus dubitat; quippe cum stylus ejus conveniat cum Cyrilli stylo, & quod in Catechesibus fieri solet, orationis continuitas frequenti S. Scripturæ citatione sit intercisa, & quasi tessellis quibusdam pulchre variegata. Comparet hinc *Oratio de occursu Domini*, quam inter opera, quæ Cyrillo nostro falso tribuantur, reponere notat eruditissimum D. Cave. At licet modum quidem loquendi laxiorem esse in hac oratione, quam in Catechesibus, & impetu quodam verborum filum decurrere (id quod Cyrillo alias familiare haud sit) fateatur, plurimos tamen viros doctissimos eam Cyrillo tribuere superaddit, quibus etiam tot codices manuscripti suffragentur. Proxime accedit *Historia Ecclesiastica & Mystagogica*, quam Cyrilli nomine prænotatam in codice manuscripto Bibliothecæ Bodlejanæ Editor noster invenit; tractatum vero illum, longo post Cyrilli tempora intervallo, autorem nactum fuisse dicit *Germanum* quendam ejus nominis secundum, Patriarcham Constantinopolitanum, qui circa annum 1226 sedem occupasse perhibeatur. Postremo denique loco *Epistola* comparet *ad Augustinum de miraculis Hieronymi post mortem celebratis*, quam Cyrilli nomen immerito præ se ferre, Noster palam asserit. Præterquam enim, quod insigni anachronismo triginta annorum, quibus Cyrilli mors Hieronymi mortem antecesserit, satis constet, a Cyrillo eam scribi neutiquam potuisse, tam futilibus insuper scatere fabel-

lis, &

lis, & propter ſtyli infantiam ac barbariem, adeo deformem & fœdam eſſe innuit, ut a maleferiato & inſulſiſſimo Monacho, ante ducentos forte annos, fictam fuiſſe, probabile admodum videatur.

Singula interim hæc ſcripta nunc exhibenda doctiſſimus Editor cenſuit, ac circa eadem id ſibi præcipue negotii datum intellexit, ut textum, præſertim Catecheſeos, purum, integrum & ab omni labe purgatum exhiberet. Ipſum quoque Prevotii textum, ex codicibus manuſcriptis emendatum ab ipſo plurimum plurimumq; ſuppletum, adhuc magis emendatum ut daret, eum cum cæteris omnibus, quas conquirere licuit, editionibus contulit, & hoc modo plurima ſphalmata cum typothetarum, tum ipſius Prevotii, facile ſuſtulit. Poſtea Catecheſes omnes, Epiſtolamque ad Conſtantium, cum duobus codicibus manuſcriptis, aliquas autem, nempe quartam, ſextam, octavam, nonam, decimam, decimam quintam, decimam ſextam & decimam octavam, cum tribus diligenter contulit. Parilem in Orationis de occurſu & partis Hiſtoriæ Myſtagogicæ collatione induſtriam adhibuit, cumque codices iſtos omnes cum Prevotii textu comparaverit, religioni ſibi duxit, ullam omnino, etiam minutiſſimam, lectionem prætermittere; quin ſingulas potius in ima pagina ponendas arbitratus eſt. Variantibus lectionibus adjunxit annotationes quasdam, quibus id unum efficere allaboravit, ut ritus, mores & fidem primævæ Eccleſiæ, ex antiquiſſimorum Patrum monumentis explicaret atque confirmaret. Verſionem demum Grodecii, multum jam ante a Prevotio correctam, plurimis in locis emendatiorem adhuc reddidit; quam tamen ſi quis omnibus ſuis numeris perfectam & abſolutam optaret, novam prorſus reddendam venire judicat.

Ex iſtis autem, quas diximus, annotationibus nonnulla ut decerpamus, & Lectori benevolo in guſtum propinemus, noſtrarum merito partium eſſe exiſtimamus. Sic v. g. pag. 1 obſervat, quod ii, qui nondum erant baptizati, quales fuerint, quos alloquatur in Catecheſeon præfatione Cyrillus, φωτιζόμενοι nuncupentur, aliquibus forſan inuſitatum videri poſſe, quandoquidem vocabula Φῶς, Φώτισμα, Φωτισμὸς & Φωτίζω ad baptismum frequenter referantur. At enimvero Φωτίζειν apud veteres non ſolum ſignificare reſpondet, *illumino lumine Baptismi*, ſed etiam *doceo*, *per inſtr-*

institutionem Catecheticam ad Baptismum præparo. Pag. 4. apud primævos Christianos sacri cultus non minimam partem fuisse lectionem sacrarum Literarum, indigitat. P. 6. de Baptismi repetitione ab aliquibus perverso consilio suscepta; ibidemque de rebaptizatis iis, quos Hæretici baptizarint, disserit. De Exorcismis in Baptismo veteris Ecclesiæ temporibus observatis p. 7; de Samaritis, p. 8; de Homiliis seu concionibus, post lectionem Evangelii, in cœtibus primævorum Christianorum, a Presbyteris & Episcopo ad populum habitis, p. eadem; de disciplinæ arcani vestigiis & apud Ethnicos reperiundis, p. 9; de virorum sedibus a mulierum subselliis in veterum Christianorum templis, intermediis quibusdam tabulatis separatis, p. 10 agit. Ἀναγνώσεις sive lectiones sacrarum literarum post collectam institutas, p. 15; confessionem omnium peccatorum Baptismo semper præmissam p. 18; rebellium Angelorum principem ac ductorem omnibus creatis spiritibus longe antecelluisse, a pluribus e Patribus creditum, p. 22; diversas de peccato, ob quod primus malorum Angelorum, cæterique cum eo Dæmones de cœlo dejecti sint, diversorum Patrum sententias, p. 22; sententiam Origenis, Olympiodori, Hieronymi, aliorumque, Angelos posse etiamnum peccare, & faciem Dei Patris non alia conditione videre, quam si parvulos suæ fidei commissos ad salutem perduxerint, velut Cyrillo etiam arridentem, p. 26; Jesaiam serra lignea dissectum, p. 29 commemorat. Quantopere Astrologiæ & Genethliacorum vanitatem Patres perstrinxerint, p. 30; quomodo baptizatos statim, ut ascenderant ex aqua, alba veste induerint veteres, p. 34; ut baptizandi crebris se jejuniis ante baptismum exercuerint, p. 38; qua ratione antiquitus jam baptismum diviserint, p. 39 edocet. Quæstionem, an jejunium quadraginta dierum, jam inde ab Apostolorum temporibus in Ecclesia fuerit usitatum, p. 43. s. tangit, & quæ ab utraque parte quæstionis dici solent, Lectori ob oculos proponit. De errore Docetarum & Phantasiastarum, qui veritatem humanæ naturæ in Christo negarint, Apostolorum ævo jam exorto, p. 51; de templo in monte Calvariæ, prope Hierosolymas, a Constantino, seu potius ab Helena matre ejus, Imperatoris auspiciis extructo, p. 52; de secundis nuptiis a Patribus nonnullis damnari solitis, p. 60; de numero librorum, ex quibus Veteris Testamenti codex quarto seculo compactus fuerit, p. 65;

p. 65 erudite commentatur. Pag. 67 allegat Photii Historiam Manichæorum nondum editam, quam secum communicatam dicit, & orbi erudito propediem datum iri sperat, a V. C. Jo. Frider. Wincklero, Hamburgensi. De ordine librorum Novi Testamenti, deque Jacobi & Judæ Epistolis, ac secunda Petri, una cum secunda & tertia Johannis, a Cyrillo iis libris annumeratis, quos veteres Ecclesiæ Doctores ac Episcopi tanquam sacros posteris tradiderint, curiosa sunt, quæ p. 67 annotat. De Archelao ejusque disputatione cum Manete p. 95; de verbis, γίνεσθε τραπεζῖται δόκιμοι, an pro Scripturæ dicto habendis? p. 101; de conjugio olim haud interdicto, p. 161; de domo Caiphæ, quam summorum Pontificum palatium fuisse existimat, p. 185; de Hebraico Matthæi Evangelio, a Patrum non unis approbato, p. 195; de Jacobo, Domini fratre, p. 199; de Hæreticis quibusdam, se pro Christo venditantibus, p. 207; de signo Filii hominis, ad illustrandum locum Matth. XXIV, 30, p. 216 erudita lemmata accumulat. Tacemus, quæ affert de proportione numeri angelorum ad hominum numerum, p. 218; de vigiliis Paschatis & Pentecostes, in ordinaria baptismi tempora olim electis, p. 277; de baptisteriis veterum, p. 278; de renunciatione Satanæ in Baptismo facta, p. 279; de Catechumenis oleo quodam sacrato ante Baptismum inunctis, p. 285; de more baptizandos ter in aquam immergendi antiquissimo, p. 286, atque alia.

Quod superest, Veterum de Cyrillo Hierosolymitano ejusque scriptis testimonia operibus illius præmisit, doctorum vero Virorum, *Roberti Coci*, *Andreæ Riveti*, ac *Edmundi Albertini* judicia iisdem subnexuit; & ut ne quidpiam deesset, Indices locupletissimos Locorum Scripturæ, Auctorum & Rerum superaddidit.

HISTOIRE CRITIQUE DES DOGMES ET DES Cultes &c.

h. e.

HISTORIA CRITICA DOGMATUM ET CULTUUM bonorum malorumque, in Ecclesia ab Adamo usque ad Christum receptorum, Autore PETRO JURIEU.

Amſtelæd. apud Franc. L'Honoré & Socios, 1704. 4. ch. maj. Conſtat Alph. 4. plag. 15.

VEræ religionis & divinitus inſtitutæ dogmata & cultus, in parte I & II, quas menſe ſuperioris anni Novembri pag. 481 ſeqq. prolixe recenſuimus, ubi expendiſſet Clariſſimus Autor, hiſtoriam apoſtaſiæ in ſequentibus duabus partibus perſequitur; in quibus, occaſione cultuum dogmatumque depravatorum, quorum in ſacris monumentis mentio, omnem Orientalium Theologiam, & derivatas inde Græcorum Romanorumque ſuperſtitiones explicat. Non deterreri ſe ab iſto labore debere judicavit magnorum Virorum, Seldeni Voſſiique, de illo argumento ſcriptis, cum & defectus eorum & *παροράματα* quædam fuerint corrigenda, & tam copioſa novarum conjecturarum meſſis in eo ſe obtulerit, ut novum plane ſtudium hic collocatum videri queat. In diverſos vero tractatus abeunt tertia iſta pars atque quarta, quorum primus, parti tertiæ liminis quaſi loco inſerviens, de ipſa idololatria, Gentiliumque Theologia, agit in genere. Ubi primo de nomine idoli & idololatriæ va-

P. III. Tr. 1. c. I. ria. Vocem εἴδωλον diminutivam eſſe, contra Raineldum defendit, ſed diminutionis ſignificatum obtinere non habita molis extenſionisque ratione, ſed perfectionis veritatisve internæ reſpectu, ut quæ *formam minus perfectam* ſignificet, & pro externa, apparente, picta, non vera ſpecie, (cum εἶδος internam formam atque eſſentialem notet,) uſurpetur. In voce vero idololatriæ εἴδωλον quamcunque rem, cui divini honores proterva impietate tribuuntur, ſi-

c. II. gnificare. Origines idololatriam, quæ Cyrilli Alexandrini quoque ſententia fuit, poſt diluvium demum habuiſſe, eique occaſionem dediſſe communem hominum in calamitatibus magnis indolem, qua in extrema fere prolabuntur præcipites. Scilicet ſevera Dei in Atheiſmum antediluvianum animadverſione, mortalium mentes externatas, in contrarium ſuperſtitionis & idololatriæ vitium proruiſſe. In eo vero Cyrillum aberrare, quod Belum primum idolum fuiſſe arbitretur, cum, quod multis veterum locis monſtratur,

c. III. ab aſtrorum cultu haud dubie idololatria initia ceperit. Stolidiſſimam vero eſſe Theologiam Gentilium, quæ vaſtiſſimum Deorum numerum, eosque horrendiſſimorum criminum reos, immortales, & aliorum tamen hominum more genitos ſiſtat, eosque cul-

tibus

tibus impuris & abominandis honorare doceat. Ipsos puduisse Gentiles istius furoris, quem inventa in Theologiam μυθικὴν, φυσικὴν & πολιτικὴν distinctione, infucare fuerint conati; quem docte tamen abstergat fucum Augustinus de C. D. L. I. c. 7. 8. Nec excusari eam posse eo, quod symbolice res naturales earumque genesin repræsentet, cum multa in ea sint, quæ plane respuant symbolicum illum sensum: nec eo denique, quod ista Deorum multitudine plura unius Dei, quem agnoverint omnes, repræsententur attributa; namque & paucissimos fuisse ita sentientes, & ipsos eos, qui ita sentire volunt videri, astra tamen in numero Deorum habere, & Numina cætera adorare, & in plurali numero de Diis loqui. Vastum illum Deorum numerum in varias classes divisisse varios. Ex illis memorat divisionem Clementis Alexandrini in classes VII; Servii in *animales* & *naturales*, quam optimam Autor censet, omniaque Gentilium Numina vel hominem, vel rem naturalem significare, & utrumque simul notare aliquando existimat; Jamblichi porro in octo ordines Deorum distinctionem; Romanorum in *majorum* & *minorum gentium* Deos, quorum illi & *Electi* dicebantur & *Consentes*, suoque numero *Deos Samothraces* & *Cabiros* complectebantur. Cum *Samothracibus* eosdem fuisse *Penates* Deos Urbis & Imperii Romani, idque probare tum hoc, quod Trojanorum, a quibus orti Romani, Dii fuerint *Samothraces*, tum quod clam habita eorum nomina fuerint: hoc enim ex *Samothracum* disciplina esse, non vero inde, ut ne evocari possent ex urbibus, quod fieri potuisse, utut ignotum esset nomen Deorum *Penatium*, ex Macrobio constet. Hancque de *Penatibus* & *Samothracibus* Diis sententiam Varronis quoque fuisse. *Penates* illos Castorem & Pollucem, quod ex Dionysio duas statuas Deorum Trojanorum militari habitu describente, cum inscriptione Δένατες, colligant nonnulli, esse haud potuisse, cum juniores sint Castor & Pollux Diis Trojanorum *Samothracibus*, probabileque sit, magis Diis *Samothracibus*, primi ordinis Numinibus, quam Castori & Polluci, *Heroibus*, Imperii sui tutelam commisisse Romanos. Probabilissimum esse, eos fuisse Jovem, Junonem & Minervam; illos enim esse *magnos Deos* apud Macrobium, quod nomen Cassius Hemina *Penatibus* quoque dederit. Cum *Penatibus publicis, familiarum Penates* h. e. *Lares* c. IV.

 & Deos

& Deos *Viales* confundendos non esse. Speciem Penatum esse Deos *Indigetes*, in quorum tutela erant certæ regiones, illis tamen aliquanto inferiores, inque iis fuisse *Curetes*, qui cum *Corybantibus* & *Dactylis Idæis* sint iidem. Nomen eorum esse conjugatum vocis *indigena*, Deumque patrium notare, quod mirum viros doctos non vidisse. Infimum Deorum genus *Lares* Deosque *Manes* esse, & *Genios*, de quibus inprimis ex Apulejo de Deo Socratis, & Jamblicho de Mysteriis agit.
c. V. Porro cum omnis apostasia & idololatria Israelitarum, ex Phœnicum seu Chananæorum Ægyptiorumque Theologia, suas repetat origines, dilata in alium locum de horum superstitionibus dissertatione, hic quidem Phœniciæ Theologiæ ex Sanchoniathone exhibet compendium, & ingeniose ostendit historiæ Mosaicæ in iis, quæ de originibus rerum commentatus Sanchoniathon fuit, vestigia. Quæ inter alia ille de *adoratis* a primis hominibus *plantis* dicit, ex male acceptis illis, quæ habet Moses de Adamo, quem in Paradiso constituerit Deus לעבדה, esse putat: vocem enim Ebræam *culturam terræ* pariter, ac *cultum religiosum* notare. Creationem hominis apud eundem ita exponit, *ventum Colpia* esse רוח קיל פיה *Spiritum vocis oris Dei*, i. e. omnipotentiæ verbum, vel ut Davides loquitur, *Spiritum oris Dei*, qui ex uxore sua *Baau* בהו h. e. materia rudi, genuerit *Protogonum* בכור i. e. primum hominem, & Αἰῶνα i. e. uxorem ejus, cujus nomen sit ex mala interpretatione vocis עלמה quæ *virginem* notet, & sit fœminina forma τῷ עולם quod αἰῶνα *seculum* significet. *Usoum*
c. VI. Cainum, *Hypsuranium* Abelem fuisse putat, sic dictum, quod Deo cœlorum esset acceptus. Quis sit γήϊνος αὐτόχθων, quem Adamum statuit esse Bochartus, se quidem ignorare, sed & in cæteris multum perturbatam hanc Sanchoniathonis historiam se invenire. De *Agrote* Deo obscura omnia. Per simulacrum vero hujus adeo venerabile arcam Mosis, & per templum a bobus bajulari solitum, tabernaculum facile intelligi: nam pro Levitis boves ab Autore monstrosarum adeo fabularum pleno substitui, non esse mirandum. *Schaddai* eum inter Titanas referre, quod Deastris omnibus bellum intulerit verus Deus. Eum Phœnices Θεὸν μέγιστον *Deum maximum* appellare, quod dicit Sanchoniathoni, id spectare ad Palæstinos, qui ejus excellentiam in templo Dagon experti fuerint. Eo etiam pertinere nomen *Misor*, quod *dimissum* notet, quia arca a Palæstinis fuerit dimissa.

ſa. *Taautum* Moſen eſſe: *Sydyk Melchiſedecum*, ut alibi monſtratum. Ex iſtis Phœniciis vero Græcos omnes fabulas ſuas & Theogonias derivaſſe, pro ſua fingendi licentia, innumeris rebus ſive additis ſive mutatis: quod in ſequenti tractatione univerſa paſſim uberius oſtenditur. Hiſce vero generalibus de idololatria, ſuccedit ſpecialior de Syrorum & Hebræorum idololatria tractatio. Hic perluſtrantur ante omnia Scripturæ loca, in quibus *Teraphim* mentio. Hinc rejectis Eliezeris, Moſis Nachmanidæ & Bechai, Salomonis Jarchii & Aben-Eſræ, Moncæi & Gaffarelli, Spencerique de *Teraphim* ſententiis: ipſe quidem tanquam certisſimum ſupponit, figuram humanam eos habuiſſe, quod patere putat ex hiſtoria Davidis, in cujus lecto *Teraphim* collocavit Michal, ut ipſius præſentis præberent ſpeciem. Hoc vero etiam certum eſſe, inſtrumenta magica illos fuiſſe, ad indagandas res vel futuras vel alias obſcuras; non fuiſſe tamen magiæ inſtrumenta eos in prima ſua origine. Vix enim probabile eſſe, vel Jacobum, probatæ pietatis virum, in domo Labanis fuiſſe tam diu commoraturum, ſi magicis hujusmodi abominationibus cum *Teraphim*, quos ibi fuiſſe conſtat, peragendis, quotidie illa fuiſſet conſpurcata; vel Rachelem horrendæ iſtius impietatis inſtrumenta fuiſſe aſportaturam: fuiſſe ergo eos nil aliud initio, quam imagines, in quibus colere Deos ſuos ſolerent Gentiles. Imagines autem non fuiſſe magnorum iſtorum Deorum, *Baalis*, *Aſtartes*, *Molochi* & aliorum, ſidera cœli repræſentantium; hos enim humana forma, qualis *Teraphim* extiterint, cultos a Syris nunquam fuiſſe: homines itaque repræſentaſſe eos, in numerum Deorum relatos, ipſosque adeo Latinorum *Lares* familiarum tutelis præfectos. Et certe privatos, non publicos hos fuiſſe Deos, probare id primum, quod ſolus Laban, non omnis illa gens, eorum ablatione fuerit commotus. Ipſum porro probare nominis etymologiam, quæ a רפא *ſanare* deſcendat, ut *Deos* adeo *ſervatores hoſpitatoresque* תרפים ſignificent, unde & Græca vox θεραπευτὴς originem habeat. Imo porro, ut Latinorum *Lares* compitis quoque præerant, *Viales Dii* inde nominati, ſic *Teraphim* quoque manifeſte id tribui Ezechielis 21. Hoc porro, iſtis evictis, quod Servius *Lares* dicit eſſe *animales Deos*, h. e animas conſecratas, ad originem *Teraphim* primam nos deducere. *Lares* enim fuiſſe animas progenitorum, illuſtriumque in

Tr. II. c. I. c. II. c. III.

familia virorum: tales ergo *Teraphim* fuiſſe, qui Noam forte Semumque repræſentaverint. Duos nempe fuiſſe, Autori probabile; quod plures uno prodat oratio Labanis Deos illos appellantis, duobus vero plures non fuiſſe, Rachelis occultatio indicet. Hincque eſſe, quod Ovidius *duos Lares* faciat, *Larunda* genitos, quorum numerum multiplicaverit ſuperſtitioſa credulitas. Hinc patere, unde Michal in domo Davidis *Teraphim* nacta ſit, a quo ſcilicet, ut & ab aliis Iſraelitis, majorum imagines, procul amandata ſuperſtitione, aſſervari potuerint. His majorum imagines primum in honorem tantum majorum aſſervatas, inde adoratas, &, ut nunquam ſubſiſtit ſuperſtitio, ita interrogatas poſtremo de rebus obſcuris fuiſſe: dignumque notatu, quod in Scripturis, quoties magiæ ſpecies recenſentur, nulla ſit *Teraphim* mentio; ubi vero interrogatio mortuorum commemoretur, verſaque vice de hac nihil inveniatur, ibi de *Teraphim* dictum; argumento luculento, *Teraphim* cultum, & interrogationem mortuorum, pro eadem re haberi. Formam cultus illam fuiſſe, ut κενοτάφια in ædium receſſibus conſtruerent, quorum extremitatibus adderent imagines majorum, ſpeciemque adeo illa habuiſſe arcæ Moſis: atque inde evocaſſe Manes homines male credulos, cujus ſuperſtitionis veſtigia paſſim apud Gentiles; ſic enim Andromacham apud Virgilium Hectoris Manes ad ſepulcrum ejus evocare: inde oracula prodiiſſe, ſicut ex arcæ medio. Hinc clarum eſſe, cur LXX Senes in hiſtoria Michal *Teraphim* verterint κενοτάφια, & cur iidem in Joſiæ, falſos cultus deſtruentis, hiſtoria voci θεραφὶμ vocem θελητὰς addiderint, qui ſint incantatores Manes evocantes. Patere item, cur Oſeas dicat, Iſraelem *nec Ephod, nec Teraphim* per plures dies habiturum. *Ephod* nempe ſignificare *Urim & Thumim*: *Teraphim* vero arcam, cum impoſitis *Cherubim*, inter quos oracula ex arca prodibant, ſpeciem *Teraphim*, ut modo monitum, ferentem. Atque adeo minime quidem eoſdem eſſe *Teraphim* & *Cherubim*, quod Moncæo, Spencero, Gaffarello viſum: illos enim humanam ſpeciem, hos quatuor Ezechielis animalia repræſentaſſe. *Teraphim* tamen apud idololatras locum tenuiſſe eum, quem *Cherubim* in ſanctuario. Utut vero *Teraphim* antiquiores fuerint arca, tamen iſtam formam cultus modo deſcriptam, exemplum κακοζηλία diabolica ab arca accipiente, invaluiſſe demum, cum antiquioribus

c. IV. (margin note beside "vari potuerint. His majorum imagines…")

bus temporibus nudæ imagines fuerint *Teraphim*. Loci libri Judicum, ubi *Teraphim* Michæ mentio, hunc ſenſum eſſe, quod duas imagines, alteram ex ære conflatam, alteram cælo elaboratam, ſibi confici curaverit, indeque oraculum *Teraphim* compoſuerit, (iis nempe cenotaphio impoſitis) cui filium ſuum præfecerit ſacerdotem. Deo autem vero hunc cultum Micham inſtituiſſe, ſanctificari *Teraphim* poſſe eorumque cultum credentem, ſi Deo eos dedicaret; quæ fuerit Iſraelitarum quorundam illius temporis ſuperſtitio, idololatricos cultus, modo ad Deum referantur, nihil mali habere exiſtimantium. Probabile autem non eſſe, oracula ipſas iſtas ſtatuas edidiſſe, quod viſum Bellarmino; nam rariſſima eſſe ſtatuarum loquentium exempla, prætereaque cum nihil aliud quam Manium evocatio fuerit *Teraphim* conſultatio, veroſimilius eſſe, vel ſpeciem e terra loquentis edidiſſe Diabolum, vel excitaſſe ipſam conſultoris phantaſiam ad oracula hujusmodi proferenda. Aliam *Necromantiæ* ſpeciem apud Syros fuiſſe eam, quæ Hebraica voce אוב deſignatur, quam male *Spiritum Pythonis* reddant interpretes, hoc vero obſeſſos ex ventre loqui credant, pro iisdemque habeant cum ἐγγαστριμύθοις. Nam hoc falſum primum eſſe, quod idem ſit *Spiritum habens Pythonis* & ἐγγαστρίμυθος, patere ex hiſtoria ancillæ Act. XVI, quam *Pythonem habuiſſe* conſtet, non tamen ex *ventre* edidiſſe vocem murmurantem: ut probabile ſit, *Pythonis Spiritum* nihil aliud eſſe, quam ſpiritum divinationis, qui ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, *Python* & *Pythius*, quod erat Apollinis cognomentum, fuerit appellatus: atque id quidem fieri potuiſſe, ut *ventriloquus* haberet *Spiritum Pythonis*, omnem vero *Pythonis Spiritu* actum *ventriloquum* haud fuiſſe. Deinde magis falſum etiam eſſe, quod בעלי אוב iidem ſint cum *Pythonis Spiritu præditis* vel *ventriloquis*. Hos enim proprie Necromantas fuiſſe carmine Manes evocantes, eosq; in magno vaſe aqua pleno repræſentantes, accedente voce, quæ ex terræ viſceribus prodire videretur. Nempe אוב apud Hebræos ſignificare *vas* hujusmodi *profundum*, nec alias iſtam ſpeciem magiæ eſſe ignotam, quæ Græcis λεκανομαντεία vocetur. Eam exercitam fuiſſe a quodam Mago in loco quodam, ubi ipſe Autor tum commorabatur, doctus ea de re a teſtibus αὐτόπταις, Magum illum vitro aquæ pleno pecuniam tamdiu injici juſſiſſe, donec convexam ſuperius figuram acciperet, tum in aqua apparuiſſe deſidera- c. V.

tam

deratam imaginem. Specula frequentius adhibere magos his nostris temporibus, ejusque rei exemplum allegat ex Historia Henrici VII R. Angliæ, idque luculenter magis in quadam ad illustremCuperum epistola exponit, ex *Sigismundo Freibergero* in Germania Perturbata & Restaurata, *Christoph. Pellero* in Politico Scelerato impugnato, atque aliunde, etsi circumstantiis paulum variatis, notissimum. Qua occasione illustris Cuperus, in quadam ad Autorem epistola, aliud vaticinium commemorat Angliæ itidem res spectans, quod ante sex hos annos in Bibliotheca Jesuitarum Leodiensi, quo Roma allatum fuisse dicebatur, se vidisse ait, ad imitationem prioris haud dubie a quodam Religioni Romanæ addicto, ut illud a Protestante quocunque confictum. Cæterum Reverendus Autor noster suam de אוב sententiam ex historia Sagæ Endorensis firmat, cui Saulus dixerit, *divina mihi per* אוב & *fac adscendat, quem tibi dicam*: unde manifestum, ventriloquam eam non fuisse, ut quarum non sit evocare Manes; divinationem vero per אוב commodissime intelligi eam, quæ fiat per vas aquis repletum, cui sententiæ faveat domicilium Sagæ עין דר *Endor*, i. e. *fons perennis*; puras enim aquas Diabolum in hujusmodi ritibus affectasse. Vocem vero comitari solitam esse Diabolicas hujusmodi nugas, locum Esaiæ XXIX, 4. & VIII, 19 luculenter firmare. Quod autem LXX senes אוב ἐγγαστριμύθους passim vocent, causam esse, quod hoc nomine omnes magi, vocem obscuram & murmur obtusum producentes, fuerint appellati: id quod inde pateat, quod ipsi illi Senes vocem אוב, quam ἐγγαστριμύθους vertunt alibi, Es. VIII, 19 φωνοῦντες ἐκ τῆς γῆς, *ex terra vocem edentes*, fuerint interpretati, cui loco accedunt non dissimilia Esaiæ XIV, 3, & XXIX. 4. Atque hæc de Syrorum & Ebræorum idololatricis superstitionibus, in ipsis originibus suis spectatis. Succedit inde de originibus simulacrorum tractatio, quæ idololatria ætate censet esse posteriora. Primo enim Deos naturales animalesve esse adoratos, paulo post etiam inventum fuisse modum, cultorum cogitationes per objecta hujusmodi sensibus obnoxia, atque in templis conspicua, excitandi. Probat hoc inde quod Persæ, Chaldæi, Ægyptii, idololatriæ inventores, nullas habuerint primis temporibus imagines, id quod etiam de Phœniciis Græcisque, Platonis & Porphyrii testimonio probet Eusebius

Eusebius Præpar. I, 9, de Romanis, Germanis, aliisque populis evincant alia vetera monimenta. Inventas vero ſtatuas & ſimulacra in Chaldæa primum fuiſſe, Nimrodi temporibus, quæ etiam ſit Cyrilli ſententia, indeque eſſe Labanis *Teraphim:* hinc porro cum coloniis in cæteras orbis partes eſſe derivatas. Eas initio non adorationis, ſed memoriæ cauſa factas eſſe, cœpiſſeque adeo illam per ſimulacra idololatriam in ſimulacris hominum, non cœleſtium corporum, quæ ipſa primum fuerint adorata ſine imagine. Inde vero ſucceſſu temporis eveniſſe, vt degenerantibus in cultum Divinum mortuorum honoribus, antiquis ſuis Diis, aſtris, mortuorum jam in Deos converſorum nomina tribuerint, Baalis, Aſtartes &c. ſicque imagines conſecraverint aſtris hominibusque defunctis communes. Præterea phantaſiæ excitandæ commodiſſimum deprehendentes, ob oculos habere imaginem; ſi non ſimulacra, emblemata ſaltem Deorum cœleſtium conficere homines inſtituiſſe, indeque natas boum, ovium cæterorumque animantium formas, miſtasque imprimis illas ex variis corporum formis figuras, emblematice omnes Solem et aſtra repræſentantes. Privatum primo, non publicum, iſtum cultum fuiſſe. In Chaldæa enim primis temporibus Solis tantum ignisque cultum publice fuiſſe receptum, qui & poſtea diu reliquis cultibus omnibus prævaluerit; quod ex Chaldææ Perſicæque religionis cognatione, et loco Ruffini in libro II Hiſt. Eccles. probatur. Invaluiſſe autem ſtatuas publice una cum templis, quæ a ſepulcris habeant origines, quod teſtentur Patres ubique: nata vero templa ex ſacellis, in quibus privatim primo in ædium penetralibus aſſervabantur majorum reliquiæ & imagines, luxu paulatim loca magis ampla magisque exornata quærente. Materiam ſimpliciſſimam fuiſſe primo terram coctam; ſic fictilem Jovis Capitolini ſtatuam a Varrone commemorari: inde lignum, metalla poſtea, argentumque & aurum. Artem initio fuiſſe in iis rudem, unde *caudicaria Numina* Tertulliano appellentur. Opiniones de hiſce ſimulacris ſuis diverſas omnino foviſſe diverſos. Eos, qui optime adhuc ſaperent, non pro ipſis Diis, ſed repræſentationibus memoriam Deorum provocantibus, ea habuiſſe. Sic Varronem ſenſiſſe, ſic Senecam, ſic Maximum Tyrium, ſic ipſum Platonem, Celſumque & Dionem Chryſoſtomum, eamque ſententiam in Gentilibus agnoſcere & confutare c. III.

 Ar-

Arnobium, Origenem & Augustinum cum cæteris: adeoque verum esse, quosdam ita sensisse, ut ne quidem φύσιν Deorum imaginibus istis repræsentari, sed symbolice virtutes indicari crediderint. Alios tamen longius progressos, consecratione hisce imaginibus conciliari ipsorum Deorum personalem, ut ita loquamur, præsentiam credidisse, ut adeo non statuas, sed Deum in statuis præsentem coluerint, hancque sententiam Arnobium L. 6, p. 103, & Lactantium Institut. II, 2. confutare; ut alia taceamus eruditis notissima, quibus ea illustratur. Atque hanc certe eandem esse Pontificiorum de suis imaginibus opinionem, quibus peculiari modo præsidere credant eum, cui imago est dedicata, virtutemque insignem in illis diffundere, ex qua affrictu participent alia corpora, ut sacras peregrinationes proinde ad eas instituere, variisque eas superstitionibus colere, sit operæ pretium: quæ omnia certe credentes atque patrantes, intentatum sibi idololatriæ crimen non facile valeant deprecari. Sed & tertiam esse de hujusmodi simulacris sententiam, quam ex Mercurio Trismegisto proponat Augustinus de C. D. VIII, 23. Nempe Deum consecratione evocatum, in simulacrum ceu corpus, animæ ad instar immigrare, unumque cum eo totum componere, homini simile ex anima & corpore constanti. Quartam denique opinionem esse hominum plane stupidorum, qui ipsa simulacra, ut sensibus eorum patebant, Deos arbitrabantur. Quibus ita positis, temeritatis facile revinci Bellarminum, qui nullam aliam Gentilium de statuis suis, quam postremam istam agnoscat sententiam, contra quem Calvini argumenta, reliquas quoque species idololatriæ adstruentis, diligenter a Cl. Autore vindicantur. Denique cum inter simulacra celebratissimum sit Israelitarum vitulus aureus in deserto conflatus, peculiaris ipsi opera impenditur. Ubi primo figmenta, quibus Judæi horrendum illud crimen excusant, adducuntur. Inde de figura hujus idoli disquiritur, moneturque, dubiam eam reddere varia nomina, dum modo עגל *vitulus*, modo שור *taurus*, modo *caput bubulum*, quod nomen apud Patres frequens, vocetur. Pro *tauri* figura pugnat Noster, quod Ægyptiis moribus, apud quos plures boves fuerint adorati, sit convenientissima; nec repugnare putat Ebr. עגל quod *bovem* æque ac Latinorum *vitula vaccam* notare potest, imo & *caput bubulum* idem quod *bovem* notare, bonorum scriptorum

c. IV. c. V. c. VI. c. I.

au-

autoritate. Causam hujus figuræ contra Moncæum cum plerisque Viris doctis defendit esse, quod in Ægypto illi fuissent assuefacti, quod c. II.
ex Jos. XXIV, 14. Ezech. XXIX, 16. XXIII. 3. Act. VII, Eusebio item & Lactantio pateat. Inde, quæ animalia coluerint Ægyptii, ostendit, errareque illos, qui Ægyptios & lanam aversatos esse omnino c. III.
statuant, & animalium esum, quod Herodotus, sibi ipsi tamen hic contradicens, affirmet. Nempe boves & mactare, & edere, & sacrificare licuisse coloris ejus, qui fuerit Typhonis, Deorum Ægyptiorum hostis jurati, id est ruffos. Inter Boves, qui in honore erant & adorabantur, eminuisse *Apin* & *Mnevin*, de quibus diligenter Melæ, Plinii, Herodoti, c. IV.
Æliani, Ammiani, Plutarchi allegantur loca, ut qui omnia eo spectantia tradiderint. Peculiaria illa & hodie in nullo bove facile obvia signa, quæ requirebantur in Api, magicis incantamentis, quæ Augustini quoque fuerit sententia, deberi. Causis cultus prima facie tam ab- c. V.
surdi ab aliis allatis rejectis, veram esse eam, quod his animalibus symbolice Dii eorumque virtutes repræsentarentur, quodque adeo idem esset eorum, quod apud ceteras gentes statuarum officium; cui rei firmandæ oppido illustria Herodoti in Euterpe p. 128, Clementis Alex. e Protreptico, & Plutarchi de Iside & Osiride c. 38, 39 & 40 loca adducuntur. Hinc contra Pontificios rursus corollare conficit, qui non in symbolis tantum panis & vini Christum, sed & in imaginibus Sanctos adorent, quæ tamen repræsentationi rei alicujus Divinæ, minus quam animantia, vita & spiritu vigentia, idonea existant. Utque huic consectario plus roboris accedat, fusius probatur, non pro ipsis Diis, sed repræsentationibus Deorum animantia illa ab Ægyptiis fuisse habita. Inde *Apin* minime fuisse consecratum Græcorum Epapho; multo minus *Serapin* & *Apin* esse eundem, & Jo- c. VI.
sephum Patriarcham designare, ad quem proinde omnis iste tauri, quem *Apin* vocant, spectet cultus, quod doctissimo Vossio verosimile visum, ostenditur. Esse vero *Apin* Isidis Deæ symbolum, *Mne-* c. VII.
vin Osiridis, quibus nominibus cum, juxta antea præstructa, junctim naturales Dii & animales, h. e. & astra, & homines præclare de humano genere meriti, designentur, in Isidem & Osiridem paulo penitius inquiritur, ut hac ratione ad eos spectare symbola Apidis & Mnevis intelligantur. Osiridem itaque ex Deorum naturalium classe *So-*

lem esse, quod ex Plutarcho inprimis, Macrobio & Diodoro ostenditur: Isidem *Naturam universalem*, utcunque aliter aliis videatur. Probatur hoc, quoniam in gemino hoc Numine, per universam Ægyptum, quod nulli alii Deo Deæve contigit, culto, haut dubie principia omnis generationis venerari Ægyptii voluerint, inter quæ non *Luna*, bene tamen *Natura universalis* locum obtineat, quæ matris ad instar se habeat, *Sole* patris vices gerente. Porro inde etiam, quod Isidi primas in cultu suo sacrisque religionibus deferant in omnibus Ægyptii, ipsi quoque Osiridi eam anteferentes, quod in *Lunam* certe non competat, vel aliam quamcunque ex naturalibus rebus. Argumentum quoque ipsum nomen *Isidis* suppeditare, quod *antiquitatem* Diodoro teste notet; hoc vero in *Naturam universalem* optime quadrare videri, quam Gentiles omnes æternam crediderint. Sed melius adhuc rem evincere veras nominis rationes, ex lingua Hebræo-Chaldæa, cum ab istis gentibus omnium religionum repetenda veniant initia, derivandas. Esse itaque *Isis* nil aliud quam ישהיא *Ipsa est*, vel יש יש *Est est*. Indeque simul patere originem verbi εἶ, *tu es*, Apollinis Delphici templo inscripti. Nempe esse illud ipsissimum *Isidis* nomen, cujus commentarium habeat inscriptio ad pedes Isidis, in urbe Sais Minervæ nomine cultæ, insculpta apud Plutarchum: *Ego sum*
de Is. & Osir. *omne quod fuit, quod est, quodque futurum est*; cui oppido conveniat cum inscriptione Capuensi, in qua est: *Te tibi jura, quæ es omnia Isis.* Hancque veram esse nominis *Jehovah* interpretationem, quod *Naturæ universali* tribuerint Ægyptii, mania, quæ postea Spinosam aliosque profanos homines invasit, jam occupati. Sed & quartum argumentum pro hac sententia omnia Isidis simulacra suppeditare, atque illud inprimis, quod in explicatione gemmæ Augustæ Illustris Cuperus exhibuit p. 252. In eo *turrim capiti impositam* terram, *duas cannas*, quarum radices tridentem repræsentent, mare, *flammas* ex cavitatibus cannarum prodeuntes aerem & ignem notare. Præterea *turrim in capite*, Cybeles quoque Cererisque esse signum, itemque *mammarum*, vim alendi notantium, multitudinem; Isidem enim, Cererem, Vestam, Cybelem, Matrem Deorum, nil aliud esse, quam diversa Numinis ejusdem nomina. Illius rei si Illustri Cupero in mentem venisset, miraturum eum non fuisse, inter Boissardi imagines Isidis inveniri figuras *multimam-*

timammias, cum inscriptione φύσις παναιόλος, *Natura universalis*. Nec obscurum ipsi futurum fuisse κεντροφόρȣ epitheton, quod Vestæ Eusebius tribuit. Ideo nempe hoc fieri, quod Vesta, Cybele, Ceres, quæ cum Iside sint eædem, *Naturam universalem*, *eamque in centro mundi*, utpote in principali parte sua *residentem*, significent. Huic Doctissimi Autoris conjecturæ ingenii laudem concessit, soliditatem in dubium vocavit, in quadam ad eum Epistola, Illustris Cuperus. Si enim in centro resideat, eoque contineatur *Natura universalis*, quæ est Autoris nostri sententia, non posse eam dici κεντροφόρον, quod significat *centrigeram* vel *centriferacem*. Vocem itaque κεντροφόρον significare aliquid, quod φύσις, *Natura*, *terra* vel *Vesta* producat; quemadmodum χλοηφόρος & καρποφόρος etiam dicatur, inde quod *ferat* vel *producat herbas* & *fructus*; atque alia quoque diversa a variis rebus, quas producit vel efficit, nanciscatur nomina, τροφȣ̃ scilicet *altricis*, πετροποιȣ̃ *petrifica* &c. Nihil itaque convenientius videri, quam labem esse in voce κεντροφόρος, & pro ea apud Eusebium legendum δενδροφόρος, *arborum ferax*: indeque simul patere, cur etiam παρθένος dicatur eodem loco, quoniam scilicet *Terra virgo*, h. e. *quæ non sensit aratrum*, vel *in cujus viscera quærendorum metallorum gratia nondum descenderat quisquam*, arbores protulerit: vel quoniam cum arboribus virgines comparari soleant. Nomen denique ἑςίας, apud eundem Eusebium, ad firmam *terræ* stabilitatem pertinere videri. Et istam vocis quidem κεντροφόρος emendationem atque explicationem, facile Autor noster in responsoriis ad Cuperum admisit: inque observatis ab eo, confirmationem se invenire eorum, quæ de eodem Isidis, Vestæ, Cereris, Cybeles, Matris Deorum Numine, antea affirmaverat, existimavit: imo & *Venerem* Syriam, quæ *Urania* Græcis audit, *Naturam universalem* notare, & cæteris unius rei nominibus diversis addendam esse putavit. Hinc vero omnino rationem reddi posse animadvertit diversorum attributorum soli huic Deæ adscriptorum: quæ & tot celebretur nominibus, diversas Naturæ universalis partes respicientibus. *Vestam* appellari, quod *ignis* ejus sit pars, *calore* suo principium generationibus rerum largiens, idque diserte Ovidium in Fastorum VI indicare. Θέμιν & χρησμῳδὸν vocari ob spiritum æter-

num & immensum, Universi molem penetrantem, eam moderantem, omniaque cognoscentem: σπερματικὸν λόγον, quod principium omnium rerum esset; τροφὸν, quod aleret omnia. Sic κεντροφόρον etiam eam dici posse, non quod *ferat centrum*, a quo potius *feratur*, sed quod sit κρατοῦσα centri, illique præsit: quamvis tamen omnino inhærendum sit Cuperi emendationi, modo observetur, vim δενδροφόρον & χλοηφόρον esse virtutes φύσεως παναιόλου, *Naturæ universalis*. Hanc namque, sicuti ἑστία *Vesta*, *focus*, *viva flamma* appellatur, in respectu ad cœlos, ubi residet pura illa flamma; δενδροφόρον quoque vocari & χλοηφόρον in respectu ad terram, *herbarum arborumque feracem*. Poetas vero, quando in terra *Vestæ* nomen quæsivere, causam eam habuisse, quod terræ, emolumentorum suorum causæ, maxime inhæserint, quæ pars tamen *Naturæ universæ* existat. Παρθένου *Virginis* nomen, *Naturæ universæ* adscriptum, optime Cuperum explicuisse. Sed ut ad filum tractationis Autoris nostri redeamus, quintum argumentum ejus rei, quod Isis sit *Natura universa*, suppeditant symbola Isidis, inter quæ maxime emineat ipse *Apis*. Hunc enim ad Isidem pertinuisse, non Osiridem, hinc colligit, quod in maxima veneratione *Apis* fuerit; symbolum autem præ ceteris venerabile, ad Numen haut dubie pertinuisse, cujus summa in Ægypto religio; hoc autem Isidem fuisse. Præterea consentire omnes, *Mnevin* bovem, symbolum Solis, fuisse Heliopoli adoratum: verosimile igitur haut esse, duos boves Osiridi vel *Soli*, nullum Isidi fuisse consecratum. In *Apide* itaque omnes esse *Naturæ universæ* characteres: *marem* illum esse, ad masculam ejus vim significandam; nomen *Apis* אבי *parentem* significare; *alendis hominibus* plurimum bovem, præcipuum culturæ terræ instrumentum, conferre: τιθήνην vero atque *altricem* esse *Naturam*. Signa totius Naturæ impressa huic bovi fuisse, *Lunam* in dextro latere, *aquilam* Jovis alitem, symbolum cœli, in dorso, *scarabæum* in lingua Solis ænigma. Omnes vero conjecturas illas tantum accendere luminis celebri Amosi Prophetæ loco: *portastis tabernaculum Regis vestri, Kijoun, imagines vestras, & sidus Deorum vestrorum, quos vobis fecistis*, ut ille novum vicissim robur addat sententiæ illi, quod Isis *Natura* sit *universa*. Prophetam nempe delineare idololatriam in deserto. *Apin* enim

c. V.

Re-

Regem haut dubie fuisse religionis Ægyptiæ; *Kijun* esse Numen, qui ille facer erat: id autem esse *Naturam universam*: כיונא *kejona* enim Syris esse *genium Naturæ*, a quo diversum non sit *Kijun*, nisi terminatione Chaldæo-Syra. Nec male hic sentire Judæos, qui *Kijun* velint esse *Saturnum*: illum enim esse *genium Naturæ universæ, totam naturam comprehendere, omnem felicitatem donare, perficere omnia*, ut diserte Lib. 1 Dionysius Halic. testetur. Genium vero naturæ esse ἀῤῥενόθηλυν, *utroque sexu potentem*, quod nomen & Isidi hæreat, eumque adeo a sexum masculinum maxime spectantibus *Saturnum*, a cæteris *Isidem* vocari. Verba vero Prophetæ, *& Sidus vestrorum Deorum*, eo pertinere, quod *Apis* non unam solam particularem Divinitatem, sed Naturam referat, quæ omnia complectatur sidera; unde & Stephanus Act. VII dixerit, *exercitum cœli* Israelitas adorasse. Sic investigatis, quos Isis referebat & Osiris, quorum symbolicæ imagines erant *Apis* & *Mnevis*, Diis naturalibus, Typhonem esse quodcunque generationibus rerum adversum principium docet, atque sic ad investigandos, qui latent sub Isidis Osiridisve nomine, Deos animales, Reges scilicet & Viros illustres progreditur. Principes vero inter Deos animales, Patriarchas c. VIII.
nationum haut dubie fuisse, dicit, & quidem in ista Theologia Ægyptiaca, Noæ, Chami & Mitsraimi esse vestigia; Noæ inprimis, quem multa in Apide, fabulaque Isidis & Osiridis, referre videantur, nunc brevitatis causa prætereunda. Mosen sub Typhonis nomine latere. Ruffum enim fuisse Typhonem: Mosen, egregiæ hominem formæ, comam probabiliter aluisse affinis, i. e. flavi coloris. Nomen *Typhonis* esse Syrum *Thuphon* טופנא quod *inundationem* notet, qua pessumdederit Moses Pharaonem cum Ægyptiis; quo pertineat etiam, quod Plutarchus mare & marina omnia abominari Ægyptios Sacerdotes, & sal *Typhonis spumam* appellare dicit. Typhonem hostem Deorum Ægyptiorum judicari, quod judicia sua per Mosen contra omnes eos Deus exercuerit, ut est Exod. XII, 12. Numer. XXXIII, 4. Typhonem LXXII sibi junctis hominibus Osirin interficientem, Mosen significare, regimen post egressum ex Ægypto cum LXXII senioribus partitum. Typhonem fratrem Osiridis Regis Ægypti: Mosen filium Natæ Pharaone creditum esse. Typhonem Æthiopiæ Reginam habuisse adjutricem: Æthiopissam Mosis fuisse uxorem. Typho-

Typhonem asinæ insidentem in Ægyptum venisse, ut Isidi & Osiridi bellum inferret: & Mosen simili vectura usum Exod. IV, 20. Denique Typhonem, teste Plutarcho, acie victum, septiduana fuga asino vectum discessisse, posteaque Jerosolymum & Judæum genuisse: quod ipse Plutarchus eo spectare animadvertat, ut Judæi in partem fabulæ Typhonis veniant. Et certe septidui fugam spectare sabbatum, post exitum ex Ægypto a Mose innstitutum; Jerosolymi & Judæi natales, constitutam a Mose Judaicam Rempublicam. Hæc de Ægyptiorum Theologia, usuque boum in ipsorum religionibus, Apidis inquam & Mnevis.

c. IX. Jam porro Israelitas, vitulum adorantes, non id egisse, ut Deos adorarent Ægyptios, Apin Isidemque vel Osirin, sed verum Deum in Ægyptio isto symbolo voluisse honorare, quæ Calvini & Protestantium plerorumque sententia est, contra Romanæ Ecclesiæ Doctores diligenter Autor defendit.

c. X. Festum celebratum Vitulo Exod. XXXII, 5. dedicationis fuisse, in quo ritus in Isiacis recepti observati fuerint, quorum nonnulli ex Herodoti Euterpe, quibus festum Isidi Bubaste celebratum describit, recensentur. Nec dubium Autori videtur, in eo festo in thensa vitulum illum circumgestatum fuisse, eoque spectare locum Amosi: *portavistis tabernaculum Moloch vel Regis vestri.* Mosen autem solennibus illis intervenientem, vitulum per calcinationem, quousque licuerit, in cineres redegisse.

c. XI. Cum idololatria populi in deserto, & formæ & materiæ cognationem habere idololatriam Jeroboami. Illum vitulorum cultum ex Ægypto, ubi diu versatus fuerat, attulisse. Dici autem idola illius diserte *δαμάλεις, junices*, in Scriptura passim: alibi rursus *vitulos:* quod suspicioni locum dat, utrumque sexum gemina vacca Joroboamum repræsentasse, quia, ut supra dictum, *ἀῤῥενόθηλυς* Isis crederetur. Deum verum hoc symbolo Jeroboamum colere voluisse, & ceremoniis quidem a Mose præceptis: quod inprimis clarum sit ex relatis 2. Reg. XVII, 28, ubi dicitur, novos Salmanassaris colonos Samariam tuto habitare non potuisse, donec discerent cultum Dei Israelis; quem proinde retinuisse hucusque necesse sit Israelitas, nisi quod vitulorum adhiberent symbola. Ex loco Oseæ XIII, 2. male cum Judæorum magistris quosdam colligere, homines vitulis hisce fuisse immolatos; sensum enim verborum esse: *quicunque inter homines sacrificat, osculum figet*

vitulis,

vitulis. Id tamen inde constare, osculo honoratos illos fuisse, quod & in aliis religionibus observatum; ut ex Jobi XXXI, 27, & Apulejo in Apologia pateat. Sacerdotes Jeroboami male quosdam inter Eruditos putare ex fæce plebis delectos; quod parum conveniens fuisset ad conciliandam novæ religioni autoritatem. Ebræa verba מקצות העם non *ex infima plebe* notare, sed simpliciter *ex medio populo*: id indicare tantum volente sacro Historico, quod ex tribu Levi scripti non fuerint Sacerdotes, sed ut fors ferret, ex populo. Peccatum denique illud Jeroboami illis, qui imagines & ἐθελοθρησκείας suas cultui divinitus præcepto miscere gaudeant, neutiquam favere. Utut enim minus fuerit Jeroboami peccatum crimine ultimorum Israelis Regum, a veri Dei cultu penitus ad Baalim deficientium: peccatum tamen nihilominus fuisse. Nec illi excusando inservire, quod Elias tamen Elisæusque, veri Prophetæ, perpetuo in illa gente fuerint versati: hoc enim placuisse sapientiæ Divinæ, ut aliqua tamen adhuc, licet corrupta, in illa gente servaretur Ecclesia. Atque hæc Autor doctissimus de cultibus falsis inter Israelitas ex Ægypto oriundis. Jam libro IV ad eos pergit, qui Syriæ & Chananææ natales debent. Sed ejus quidem justum recensum nemo a nobis requiret; cum in prioribus tribus enarrandis, jam tum instituti nostri limites longe fuerimus supergressi.

THESAURUS ANTIQUITATUM GRÆCARUM, contextus & designatus a JACOBO GRONOVIO. Volumen sextum, septimum, & octavum.

Lugduni Batavorum apud Petrum van der Aa, 1699, fol.

Volumen VI constat	Alphab. 6.	plag. 19.
VII	Alphab. 8.	plag. 11.
VIII	Alphab. 7.	plag. 17.

PRimum Voluminis sexti locum obtinet Joachimi Stephani, Pomerani, J. U. D. *de Jurisdictione veterum Græcorum liber.* Pronunciat de eo celeberrimus Gronovius, satis quidem scite considerasse utramque urbem, vel potius generatim patefecisse universam Græcorum indolem istuc quidem ferentem, ut δίκην colleret; ast nihilominus nimium Alexandro ab Alexandro & Cœlio Rhodigino in hoc libro tributum esse: doletque præterea, non ma-

jori cum cura librum istum in editione prima fuisse administratum. Sequuntur p. 2755 Joachimi Perionii, Hebraicarum & Græcarum litterarum Lutetiæ Interpretis Regii, *de Magistratibus Græcorum & Romanorum libri tres*, a Francisco fratris filio editi, quorum tertium librum adeo Romanis rebus obrutum Gronovius dicit, ut nequaquam explicet impleatque inscriptionis promissum ac materiam. Proxime abest Heraclidæ Pontici *de Politiis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii*, quem si integrum dare potuisset, totius instar Thesauri futurum fuisse existimat. Ast temporum injuria fragmentum solum dare coegit, cujus tamen nec editores, nec interpretes, exquisitam rationem habuerunt. Hunc excipit pag. 2835 Jo. Adami Osiandri de *Asylis Gentilium dissertatio*, quam p. 2855 Jo. Baptistæ Crophii *Antiquitates Macedonicæ*, hisque p. 2939 adjuncta Petri Hendreich *Massilia* comitantur. Inde pag. 3007 comparet Burcardi Niderstedi *Melita vetus & nova, Hephæstia insula, Melita subterranea*, de qua in præfatione dum verba facit Gronovius, miratur insimul, inter *σεβάσματα* hujus insulæ, non nisi Herculem & Junonem celebrari, quum & Dea Proserpina, & templum ejus, in inscriptionibus apud Gualterum tam aperte nominetur. Hac occasione, Jacobi de Wilde, cui hæc studia mirum quantum debent, beneficio monetam in ære ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ, prout erat, expressam accuratissime ex quinque fidelissimæ notæ ectypis adducit, deque *χυνῇ* & rosa Melitensi ibi occurrentibus præcipit, & contra Sponium aliosque disputat. Inde pag. 3087 conspiciuntur Petri Gyllii, quem inprimis laudat, *de Bosporo Thracio libri tres*, & p. 3219 ejusdem *de Topographia Constantinopoleos, & de illius Antiquitatibus libri quatuor.* Hos excipiunt Georgii Dousæ *de Itinere suo Constantinopolitano Epistola.* Accesserunt *Veteres Inscriptiones Byzantio & ex reliqua Græcia cum quibusdam doctorum Virorum epistolis* p. 3343: Leonardi Aretini *Commentaria rerum Græcarum*, p. 3387. Wolfgangi Lazii *Græciæ Antiquæ variis numismatibus illustratæ lib. II* p. 3419: Josephi Laurentii *Disquisitio de Rebus publicis, suffragiis, conciliis, accusationibus, tormentis*, &c. *veterum*, p. 3651: Everardi Feithii *Antiquitatum Homericarum libri IV*, in quibus fere omnes eorum temporum per Græciam ritus, ceremoniæ & mores, tam in sacris quam profanis, exponuntur & illustrantur, p. 3711. Nico-

Nicolai Damasceni *de moribus Græcorum aliarumque Gentium libellus*, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii, p. 3843. De Jos. Laurentio censet, nimis breviter instituto defunctum, versus peregrina & aliena statim deflexisse. Præclarius de Feithio existimat, & nonnullos in hoc opere occurrentes nævos non ab ipso, sed editorum negligentia profectos arbitratur.

Volumen septimum ad Sacra præsertim Græca & Festivitates spectat, & librorum hoc Antiquitatis caput persequentium haut contemnendam seriem repræsentat. Primum ex his locum occupat Danielis Clasenii *Theologia Gentilis, seu demonstratio, qua probatur, Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, sacrificia & alia ex fonte Scripturæ (ceu luce) originem traxisse, in tres partes divisa.* Hinc p. 133 Josephi Laurentii *Varia Sacra Gentilium*, & p. 253 Abrahami Ortelii *Deorum Dearumque capita, ex antiquis numismatibus collecta, Historica Narratione illustrata a Francisco Swertio* conspiciuntur. Reliqui libri hoc ordine exhibentur: Julii Cæsaris Bulengeri *de Oraculis & Vatibus liber* p. 1. Idem *de Templis Ethnicorum* p. 50. Jo. Henrici Eggelingii *Mysteria Cereris & Bacchi, in vasculo ex uno onyche, cum figuris* p. 57. Joannis Meursii *Panathenæa, sive de Minerva illo gemino festo, liber singularis*, nunc ex ipsius auctoris chirographo auctus, p. 77. Ejusdem *Eleusinia, sive de Cereris Eleusiniæ Sacro, ac Festo, liber singularis*, nunc ex ipsius auctoris chirographo auctus, p. 109. Jo. Nicolai *de ritu antiquo* & *hodierno Bacchanaliorum commentatio*, p. 173. Jo. Jacobi Helleri *Exercitatio de Deo ignoto Atheniensium*, p. 221. Jacobi Sponii *ignotorum atque obscurorum quorundam Deorum Aræ, notis illustrata, cum quorundam Eruditorum epistolis ad eam rem pertinentibus*, p. 233. Stephani Byzantini Grammatici de Dodone fragmentum, *quo tota veterum doctrina & fabulatio de perantiquo Oraculo isto continentur, cum exercitationibus recognitis* Jacobi Gronovii, *cum figuris*, p. 269. Jacobi Triglandii, J. F. J. N. *Conjectanea ad quædam obscura fragmenti de Dodone loca*, p. 321. Jo. Antonii Vernerii *de Oraculis & Divinationibus Antiquorum, tractatus succinctus & exquisitus*, p. 325. *Symbolica Dianæ Ephesiæ Statua a* Claudio Menetrejo *exposita, multis novis additionibus, nummis & monumentis antiquis illustrata*, p. 357. Lucæ Holstenii *epistola*

ſtola ad Franciſcum Cardinalem Barberinum, de Fulcris ſeu Verubus Dianæ Epheſiæ ſimulacro appoſitis, cum figuris, p. 393. Jo. Petri Bellorii *notæ in Numiſmata tum Epheſia, tum aliarum urbium, Apibus inſignita, cum figuris*, p. 401. Ejusdem *expoſitio Symbolici Deæ Syriæ ſimulacri cum figuris*, p. 425. *Marmorea Baſis Colosſi Tiberio Cæſari erecti, ob civitates Aſiæ reſtitutas, poſt horrendos terræ tremores: cujus Colosſi fides* a Jo. Meurſio *oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur, & venuſta proponitur: tempus, numerus & nomina civitatum reſtitutarum ubique falſus & varius a recentibus commentatoribus traditur; verus & certus ex marmorea baſi, publico inſtrumento, feliciter probatur. Ad Ser. ac Rev. Principem Franciſcum Mariam Mediceum, &c. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & obſervationibus illuſtravit* Laurentius Theodorus Gronovius, *cum figuris*, p. 433. Laurentii Pignorii *Magnæ Deum matris Idææ & Attidis initia, ex vetuſtis monumentis eruta, cum figuris*, p. 433. Jo. Fazoldi *Græcorum veterum* ΙΕΡΟΛΟΓΙΑ, p. 521. Petri Caſtellani ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, p. 597. Jo. Meurſii *Græcia Feriata, ſive de Feſtis Græcorum libri VI, cum notis & marmore* Ταυϱοκαθαψίων, pag. 701. Nempe Gronovius non aliquoties tantum in ima ora ad Meurſiana polienda aliquid addidit, ſed etiam p. 854 interpoſuit, ad fidem ſummæ ſuæ erga Oxonienſe marmor reverentiæ, & nomen, & conſpectum feſti ΤΑΥΡΟΚΑΘΑΨΙΑ. Jo. Jonſtoni *de Feſtis Græcorum ſchediaſma*, p. 871. Julii Cæſaris Bulengeri *de Ludis veterum liber unicus*, p. 901. Jo. Meurſii *de Ludis Græcorum liber ſingularis*, p. 941. Danielis Souterii *Palamedes, ſive de Tabula luſoria, Alea & variis ludis, libri tres* p. 997. Andreæ Senftlebii *de Alea veterum liber ſingularis*, p. 1121. Cœlius Calcagninus *de Talorum ac Teſſerarum & Calculorum Ludis ex more veterum, in gratiam Lilii Gregorii Gyraldi*, p. 1213. De ſingulis fere in præfatione eruditiſſimus Gronovius nonnulla monet, & vel perperam dicta indicat, vel prolata illuſtrat, auget & dilucidius exponit. Ita de Symbolica Dianæ Epheſiæ ſtatua a Menetrejo expoſita diſſerens, temperare ſibi non poteſt, quin marmoream ejusdem Dianæ, quam in arcis Heemſtejanæ propylæo deprehendit, ſtatuam ex longinquis locis advectam repræſentaret, & hoc modo Menetrejo lucem afferret. Quæ uti nullis aliarum, judice Gronovio,

novio, pulchritudine artis & elegantia cedit, ita ab omnibus diversa est, seu manuum elevationem consideres, seu septem fascias, in quibus unice convenit cum ea, quam Leonardus Augustinus ex gemma edidit, seu πεϱτομὰς equorum in aliis parum observatas, cum tanta canum multitudine Hecaten suam justissime cingente, ut mereatur certe hoc marmor inter reliqua spectari. Miratur cæteroquin, cur non Menetrejus nummos illos omnes, quos citet, collectos apposuerit, vel qui factum fuerit, ut ex hac Dianæ in nummis gloriosæ pompa, ab Holstenio collecta, omissus sit nummus Claudii, eam perinde in æde tetrastylo stantem & verubus innixam exhibens, cum ipsis literis DIAN EPHE, ut est in serie orbium Crojanorum. Hanc vero Dianam ex suis sacris illustratam vult, non admixtione nunc Cereris, nunc Isidis, nunc Cybeles, adeoque discedit ab illis, qui has ad partes vocaverint.

Volumen Octavum cætera Ludrica & Amœnitates Græcas persequitur, & p.1234 sistit Jo. Meursii *Orchestram, sive de Saltationibus veterum librum singularem.* In hoc non probat, neglectum adeo fuisse Scaligerum nomen, ut ne meminisse quidem dignatus fuerit, præsertim cum reperias apud Scaligerũ (capite nempe XIV de Comœdia) quæ omissa Meursio. Inde repræsentantur Jo. Baptistæ Casalii *de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali veterum dissertatio*, p. 1302. Josephi Laurentii *de Sponsalibus & Nuptiis antiquorum libellus*, p. 1330. Barnabæ Brissonii *ad legem Juliam de Adulteriis liber singularis*, p. 1346. Josephi Laurentii *de Adulteris & Meretricibus tractatio*, p. 1402. Jo. Meursii *de Puerperio syntagma*, p. 1418. Josephi Laurentii *de Natalitiis Conviviisque, quæ in iisdem agitabantur, exercitatio*, p. 1430. Ejusdem *de Præconibus, Citharœdis, Fistulis ac Tintinnabulis collectio*, p. 1459. Lilii Gregorii Gyraldi *de Comœdia, ejusque apparatu omni & partibus commentarius*, p. 1474. Julii Cæsaris Scaligeri *de Comœdia & Tragœdia, ejusque apparatu omni & partibus commentatio*, p. 1494. Ejusdem *de Versibus Comicis tractatus*, p. 1550. Joachimi Camerarii *de Comicis versibus diatriba*, p. 1578. Jo Baptistæ Casalii *de Tragœdia & Comœdia lucubratio*, p. 1598. Alberici Gentilis *de Actoribus & Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio*, p. 1826. Evanthii & Donati *de Tragœdia & Comœdia commentatiuncula*, p. 1682. *De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac*

Scenicorum antiqua consuetudine, libellus, p. 1694. Jo. Ludovici Fabricii *de Ludis Scenicis* ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ *casuistica quinquepartita.* Petri Fabri *de re Athletica, Ludisque veterum Gymnicis, Musicis atque Circensibus spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opus tessellatum*, cum ejusdem paralipomenis, p. 1758. *Inscriptiones Athleticæ nuper repertæ, editæ & notis illustratæ* ab Octavio Falconerio, *quibus accesserunt alia ex Africanis marmoribus recens descripta*, p. 2290. Barnabæ Brissonii *commentarius ad L. Dominico de Spectaculis, in C. Theodosiano, & L. omnes dies Cod. de Feriis* p. 2358. Josephi Laurentii *de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis investigatio*, p. 2434. Jo. Meursii F. *collectanea de Tibiis*, p. 2450. Musonii Philosophi *opus de Luxu Græcorum, in quo de belluonibus, bibacibus, generibus poculorum, vino, coronis, quibus in conviviis veteres utebantur, unguentis, musicis instrumentis, bellariis, saltationibus, parasitis, generibus placentarum, ac meretricibus insignibus*, a Stephano Nigro *congestum*, p. 2466. Petri Bellonii *de admirabili Operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia, libri tres*, p. 2530. Philo Byzantius *de septem Orbis Spectaculis, Græce, cum notis & interpretatione Leonis Allatii*, p. 2642. Phlegontis Tralliani *de rebus mirabilibus liber, Græce, cum interpretatione Latina Guilielmi Xylandri, ac recensione notisque Jo. Meursii*, p. 2690. Ejusdem *de Longævis libellus, Græce, cum interpretatione Latina Guilielmi Xylandri, ac recensione notisque Jo. Meursii*, p. 2727. Jo. Frederici Gronovii *de Museo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno* M DCLXVII *post caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ*, & nunc primum editæ, p. 2738. Ludolphi Neocori *de Museo Alexandrino diatribe*, nunc primum edita, p. 2766.

ISAACI NEWTONI TRACTATUS DUO, DE SPEciebus & Magnitudine Figurarum Curvilinearum.

Londini apud Samuelem Smith & Benjamin Walford, Typographos Societatis Regiæ, 1704, in 4.
Constant plagul. 10.

CElebèrrimus magno suo merito Vir, Isaacus Newtonus, Tractatui suo Optico de Coloribus, Anglice scripto, appendicis in modum

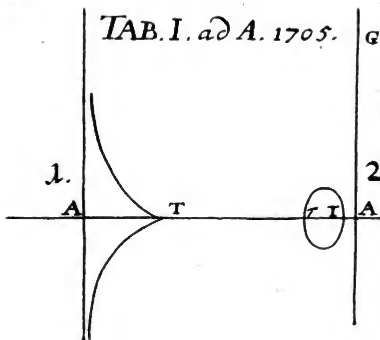
dum sermone Latino duos subjecit Tractatus Geometricos, breves sed præclaros, priorem de Enumeratione Linearum Tertii Ordinis; alterum de Quadratura Curvarum. Quod Enumerationem Linearum attinet, notat in antecessum, *lineas* dici posse *primi*, *secundi*, *tertii*, *quarti* &c. *ordinis*, quas recta potest secare in punctis, uno, duobus, tribus, quatuor &c. Itaque *primi ordinis* est ipsa recta; *secundi* sunt *conica*, sub quibus comprehenditur circulus; *tertii* sunt eæ, quas hoc loco numerare aggreditur. Lineæ autem ordinis secundi, tertii, quarti &c. possunt dici (respective) *curvæ generis primi*, *secundi*, *tertii*, &c. Curvæ denique infinitesimi generis sunt, (ut notum est) quas recta in infinitis punctis secare potest, quales sunt, quæ per radii vel rotæ revolutiones infinitas generantur. Ostendit deinde, proprietatibus quibusdam primariis, conicarum seu curvarum primi generis, consimiles esse proprietates curvarum secundi generis, & generum etiam superiorum; quoad ordinatas scilicet, diametros, vertices, centra, axes, latera recta & transversa, & asymptotos. Nam si rectæ plures inter se parallelæ & ad sectionem conicam utrinque terminatæ ducantur, recta duas earum bisecans bisecabit alias omnes; quæ dicetur *diameter*, & parallelæ dicentur *ordinatim applicatæ*. Concursus diametrorum est *centrum* figuræ, & intersectio curvæ ac diametri, *vertex*: & diameter illa, cui ordinatim applicatæ insistunt ad angulos rectos, dicitur *axis*. In curvis secundi generis si rectæ duæ quævis parallelæ ducantur occurrentes curvæ in tribus punctis, recta quæ ita secat has parallelas, ut summa duarum partium ex uno secantis latere ad curvam terminatarum æquetur parti tertiæ ex altero latere ad curvam terminatæ, eodem modo secabit alias, his parallelas curvæque in tribus punctis occurrentes. Hæ ergo tres partes, quæ hinc inde æquantur, dicentur, ut in conicis, *ordinatim applicatæ*, & recta secans dicetur *diameter*, & concursus duarum diametrorum dicetur *centrum*, & ubi omnes diametri in eodem puncto concurrunt, istud erit *centrum generale*. Diameter autem ad ordinatas rectangula, si modo aliqua sit, etiam *axis* dicetur. Et quemadmodum in conicis sectionibus non parabolicis quadratum ordinatim applicatæ hoc est rectangulum ordinatarum, quæ ad contrarias partes diametri ducuntur, est ad rectangulum partium diametri, quæ ad vertices ellipseos vel hyperbolæ

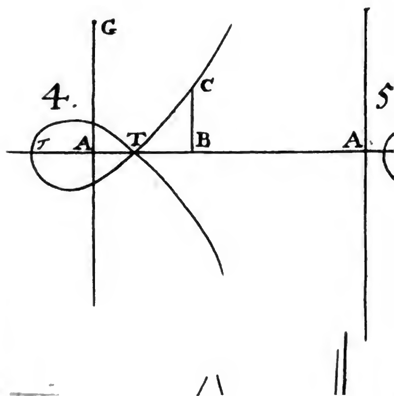
bolæ terminantur, ut data quædam linea, quæ dicitur *latus rectum*, ad partem diametri, quæ inter vertices jacet, & dicitur *latus transversum*; sic in curvis non parabolicis secundi generis parallelepipedum sub tribus ordinatis est ad parallelepipedum sub partibus diametri ad ordinatas & tres vertices figuræ abscissis, in ratione data: in qua ratione si sumantur tres rectæ ad tres partes diametri inter vertices figuræ sitas, tunc illæ tres rectæ dici possunt *latera recta*, & illæ partes diametri inter vertices, *latera transversa*. Et sicut in parabola conica, quæ ad unam & eandem diametrum unicum habet verticem, rectangulum sub ordinatis æquatur rectangulo sub parte diametri, quæ ad ordinatas & verticem abscinditur, & recta quadam data, quæ latus rectum dicitur; sic in curvis secundi generis, quæ nonnisi duos habent vertices ad eandem diametrum, parallelepipedum sub ordinatis tribus æquatur parallelepipedo sub duabus partibus diametri ad ordinatas & vertices illos duos abscissis & recta quadam data, quæ proinde latus rectum dici potest. *Hyperbola* primi generis duas *asymptotos*, secundi tres, tertii quatuor &c. & non plures habere potest. Et quemadmodum partes lineæ cujusvis rectæ inter hyperbolam conicam & duas ejus asymptotos sunt hinc inde æquales; sic in hyperbolis secundi generis si ducatur recta quævis secans tam curvam quam tres asymptotos in tribus punctis, summa duarum partium istius rectæ, quæ a duabus quibusvis asymptotis in eandem plagam ad duo puncta curvæ extenduntur, æqualis erit parti tertiæ, quæ a tertia asymptoto in plagam contrariam ad tertium curvæ punctum extenditur. Sicut etiam in conicis sectionibus, ubi duæ parallelæ ad curvam utrinque terminatæ secantur a duabus parallelis ad curvam utrinque terminatis, prima a tertia, & secunda a quarta, rectangulum partium primæ est ad rectangulum partium tertiæ, ut rectangulum partium secundæ ad rectangulum partium quartæ: sic ubi quatuor tales rectæ occurrunt curvæ secundi generis, singulæ in tribus punctis, parallelepipedum partium primæ rectæ erit ad parallelepipedum partium tertiæ, ut parallelepipedum partium secundæ ad parallelepipedum partium quartæ. Porro curvarum secundi & superiorum generum æque ac primi crus omne in infinitum progrediens vel *hyperbolicum* est, si ad asymptoton aliquam in infinitum appropinquet, vel *parabolicum*, si asymptoto destituitur. Denique lineæ

lineæ omnes ordinis primi, tertii, quinti & imparis cujusque, duo habent ad minimum crura in infinitum versus plagas oppositas progredientia. Quod formas curvarum attinet, Autor vocat hyperbolam *inscriptam*, quæ tota jacet in asymptotôn angulo ad instar conicæ; *circumscriptam*, quæ secat asymptotos, & partes abscissas in sinu suo amplectitur; *ambigenam*, quæ uno crure infinito inscribitur & altero circumscribitur; *convergentem*, cujus crura concavitate sua se invicem respiciunt, & in plagam eandem diriguntur; *divergentem*, cujus crura convexitate sua se invicem respiciunt, & in plagas contrarias diriguntur; *cruribus contrariis præditam*, cujus crura in partes contrarias convexa sunt, & in partes contrarias infinita; *conchoidalem*, quæ vertice concavo & cruribus divergentibus ad asymptoton applicatur; *anguineam*, quæ flexibus contrariis asymptoton secat, & utrinque in crura contraria producitur; *cruciformem*, quæ conjugatam decussat; *nodatam*, quæ se ipsam decussat in orbem redeundo; *cuspidatam*, cujus partes duæ in angulo contactus concurrunt, & ibi terminantur; *punctatam*, quæ habet ovalem infinite parvam, id est, punctum; & *puram*, quæ per impossibilitatem duarum radicum, ovali, nodo, cuspide & puncto conjugato privatur. Eodem sensu parabolam quoque convergentem, divergentem, cruribus contrariis præditam, cruciformem, nodatam, cuspidatam, punctatam & puram nominat. *Hyperbolam* vocat *redundantem*, quæ numero crurum sectiones conicas superat; *defectivam*, quæ unicam habet asymptoton, & duo tantum crura hyberbolica juxta asymptotam illâ in plagas contrarias infinite progredientia; ex his una est *cissois* veteri. *Hyperbolas parabolicas* vocat, quæ habent crura hyperbolica & parabolica. In universum autem numerat lineas tertii ordinis, seu curvas secundi gradus, septuaginta duas. Et notat, quod, si in planum infinitum à puncto lucido illuminatum umbræ figurarum projiciantur, umbræ sectionum conicarum semper erunt sectiones conicæ, curvarum secundi generis semper erunt curvæ secundi generis (vel potius non plus quam secundi generis) & ita porro. Et quemadmodum circulus umbram projiciendo generat omnes sectiones conicas (idem de quavis conica dici potest) sic quinque parabolæ divergentes secundi generis exhibent omnes alias secundi generis curvas. Quinque illæ parabolæ divergentes sunt hæ, quarum æquatio commu-

munis eſt $yy = ax^3 + bxx + cx + d$, ubi AB, AG ſunt axes conjugati, curvæ punctum C, & AB, X, & BC, y. Quodſi jam ſit $y = o$ & æquationis $ax^3 \pm bxx + cx + d = o$, tres radices AT, At, $A\tau$ ſint reales & inæquales, prodit figura parabolica divergens *campaniformis cum ovali* ad verticem *fig. 2. 3.* Si radices duæ ſunt æquales, parabola prodit vel *nodata* contingendo ovalem, *fig. 4*, vel *punctata* ob ovalem infinite parvam, *fig. 5.* Si tres radices ſunt æquales, parabola eſt *cuſpidata* in vertice, & eſt parabola ſemicubica vulgo dicta, *fig. 7.* Denique ſi duæ radices ſunt impoſſibiles, habebitur parabola *pura campaniformis fig. 4. & 6.* His quinque parabolis divergentibus ſecundi generis adjiciamus ex Autore ciſſoidem veterum *fig. 1*, parabolam, per quam Carteſius æquationem ſex dimenſionum conſtruxit *fig. 7.* (quæ habet quatuor crura infinita, quorum duo ſunt hyperbolica circa aſymptoton AG, & duo parabolica convergentia, & cum prioribus ſpeciem tridentis fere efficientia) & parabolam cubicam vulgarem (quæ eſt ex numero parabolarum divergentium) *fig. 8.* Reliquæ figuræ, quæ cum his omnes ſeptuaginta duas curvas ſecundi generis repræſentant, apud Autorem videri poſſunt. Cæterum Autor non attingit *focos* vel *umbilicos* curvarum ſecundi generis, & multo minus generum altiorum. Cum ergo ea res abſtruſioris ſit indaginis, & maximi tamen in hoc genere uſus, tum ad deſcriptiones, tum ad alias proprietates curvarum, & doctrina hæc focorum ab Ill. Dn. D. T. profundius ſit verſata; ſupplementum ejus pro his curvis ab pſius ingenio expectamus.

Ingenioſiſſimus deinde Autor, antequam ad *Quadraturas Curvarum* (vel potius figurarum curvilinearum) veniat, præmittit brevem *Iſagogen*. Quæ ut melius intelligatur, ſciendum eſt, cum magnitudo aliqua continue creſcit, veluti linea (exempli gratia) creſcit fluxu puncti, quod eam deſcribit, incrementa illa momentanea appellari *differentias*, nempe inter magnitudinem, quæ antea erat, & quæ per mutationem momentaneam eſt producta, atque hinc natum eſſe calculum *differentialem*, eique reciprocum *ſummatorium*; cujus Elementa ab inventore Dn. Godefrido Guilielmo Leibnitio in his Actis ſunt tradita, variique uſus tum ab ipſo, tum a Dnn. Fratribus Bernoulliis, tum & Dn. Marchione Hoſpitalio, (cujus nuper

TAB. I. ad A. 1705.
G
1.
2
A
T
τ
I
A

G
4.
C
5
τ
A
T
B
A

per extincti immaturam mortem omnes magnopere dolere debent, qui profundioris doctrinæ profectum amant,) sunt ostensi. Pro differentiis igitur Leibnitianis Dn. Newtonus adhibet semperque adhibuit *fluxiones, quæ sint quamproxime ut fluentium augmenta æqualibus temporis particulis quam minimis genita*; iisque tum in suis Principiis Naturæ Mathematicis, tum in aliis postea editis eleganter est usus, quemadmodum & Honoratus Fabrius in sua Synopsi Geometrica motuum progressus Cavallerianæ Methodo substituit. Porro ut dato quantitatis alicujus, velut y, valore per aliam indeterminatam, qualis x, haberi etiam potest valor ipsius dy (differentiæ inter duas proximas y,) per x, & per dx (differentiam inter duas proximas x) seu uti data quantitate y, potest inveniri differentia dy; quod nihil aliud est, quam invenire tangentes curvarum : ita vicissim dato valore ipsius dy, modo dicto exhibito, seu data differentia dy invenire terminum y, est invenire summas omnium differentiarum seu dy; quia discrimen inter duas y assignabiles extremas est summa omnium differentiarum intermediarum; & posito unam ex extremis æqualem esse nihilo, seu crescendo incipi ab o, tunc summa illa est ultima y. Hinc dato termino v, qui sit ad a constantem, ut dy ad dx, erit rectangulum ay æquale summæ omnium vdx, quæ scribitur $\int v\,dx$, id est, æquabit aream figuræ factæ ex ordinatis, v ductis respective in dx elementa abscissarum. Atque ita regressus a valore ipsius dy (seu ipsius $\frac{v\,dx}{a}$) differentiæ, ad valorem ipsius y (seu ipsius $\int\frac{v\,dx}{a}$) est quadratura figuræ, cujus abscissa x, ordinata v. Adeoque fluxus ipsius y est areæ dictæ proportionalis. Sed cum *regressus* hic a differentiis ad quantitates, vel a quantitatibus ad summas, vel denique a fluxionibus ad fluentes, non semper Algebraice fieri possit, (prorsus ut regressus a potentiis ad latera, vel a quantitatibus ad radices non semper fieri potest rationaliter) ideo quærendum est, tum quibus casibus quadratura Algebraice succedat, tum quomodo Algebraico successu deficiente aliquid subsidiarium adhiberi queat. In utroque etiam a Dn. Newtono est utilissime laboratum, tum alias, tum in hoc tractatu de Quadraturis, ubi series adhibet infinitas, quæ eo casu, quo abrumpuntur, seu finiuntur, quæsitum Algebraice exhibent. De quo etiam dictum est nuper in recensione tractatus

Dn. Cheynæi, Medici Scotici Londini degentis. Conferri etiam potest tractatus Dn. Craigii Scoti de Quadraturis, & ejusdem Theorema ad Quadraturas pertinens, nuper in his Actis exhibitum; quæ faciunt etiam, ut ipsis Theorematis Newtonianis recensendis supersedeamus, quia paucis exponi non possunt: quemadmodum nec ejusdem Theoremata quædam reductionis ad quadraturas faciliores. Eas autem quantitates, quæ Algebraice exprimi non possunt, Newtonus vocat *Geometrice irrationales*, ad imitationem quantitatum surdarum seu Arithmetice irrationalium.

RUNÆ IN NUMIS VETUSTIS DIU QUÆSITÆ, tandemque ibidem feliciter inventa, seu de Numis Runicis commentatio NICOLAI KEDERI, Regii Antiquitatum Suecico-Gothicarum Collegii Adsessoris.

Lipsiæ apud Jo. Frid. Geditsch, 1704, 4.
Plag. 4. cum fig. æn.

ANnus nunc, & quod excedit, elapsus est, ex quo elegantissimum Kederi nostri schediasma, quod *de Argento Runis seu literis Gothicis insignito* inscripserat, in hisce Actis nostris, mense nimirum Septembri anni 1703, pag. 417 seqq. recensitum exhibuimus; cui quidem consignando ansam dederat delineatum in Camdeni Britannia, Anglice nunc loquente & ampliata, Runicum numisma. Jam vero aliam de numis Runice signatis commentationem idem litteratissimus Vir lectori curioso sistit, in qua Runas diu in vetustioribus numis a se quæsitas, ac tandem feliciter inventas delineat. Ut vero mentem suam clarius exponat, primo quidem *Runarum* vocabulo elementa se intelligere Gothica dicit, non qualia sequior ætas, ob Longobardicum characterem inter Monachos frequentatum, *Monastica*, i. e. Münch-Schrifft / adpellavit, sed ejus tantum generis, quæ in lignis & saxis antiquissimis exarata deprehendimus. An vero hi Gothorum characteres, quos *Runas* vulgus nominat, metallo etiam signato, sive in numorum formas conflato, antiquitus fuerint dati, diu dubitavit, iis maxime de causis, quod multi ex argento numi Runici dentur, animi gratia fusi ac plane spurii, in quorum censum *Attili* vel *Attila*, *Sivari*

vel

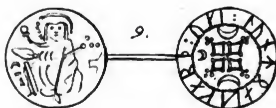
TAB. II. ad A 1705. M. Ian. p. 37.

vel *Sivardi*, *Erici*, *Waldemari* & *Margaretha* Regg. numiſmata refert, atque *bracteatum* quendam ſive *cavum* ſe vidiſſe ait, quem Petrus Baillet, civis Holmienſis poſſideat, Runice quidem ſignatum, ſed falſum tamen, licet malleo cuſum. Magnum itaque in ejuſmodi pecunia diſcrimen eſſe habendum, ac ne in alterutram partem nimis declinemus, diſpiciendum docet. Nobis enim idem contingere poſſe, quod Vaillantio, Viro alias rei numariæ callentiſſimo accidit, qui in Gordianorum hiſtoria omnem Africanum, qui averſus AUG. & non AUGG. habeat, malæ notæ eſſe contendit; quum tamen Kederus noſter apud Per-Illuſtrem Baronem de Heckern, Fœderati Belgii ad Aulam Suecicam Legatum nuper extraordinarium, ſuis oculis obſervarit indubitatæ antiquitatis integerrimæque fidei Gordianum Africanum patrem ex ære primæ magnitudinis, latere ſecundo inſignitum hac epigraphe: PROVIDENTIA AVG. uno duntaxat G. Laudat deinde Illuſtrem e Suecia Virum, *Jo. Gabrielem Sparwenfeldium*, quem Potentiſſimus Rex Carolus XI, ad perquirenda apud exteros antiquariæ ſupellectilis, quæ Succos attineat, cimelia, per annos aliquot peregrinari, ac præcipue Mantuæ Carpetanorum ſeu Madriti commorari juſſerat. Cæterum quum litteras Runicas non reperiret Noſter in numiſmatibus Oſtro-Gothicis aureis, argenteis, æreisve, olim in Italia percuſſis, neque etiam in numis aureis nomina & capita Regum Weſtro-Gothorum ſeu Wiſi-Gothorum exhibentibus, partim in Gallia, partim in Hiſpania cuſis, (quorum Regum ſeriem contexuit, & Latinis eos potius, quam majorum ſuorum literis uſos oſtendit,) ac ne quidem apud aurarios fabros meliore fortuna gauderet, ad quos tamen vetuſtatis reliquiæ in agrorum latebris inventæ perferri ſoleant, de ſorte ſua pæne deſperare, atque amplius de illis dubitare cœpit. At enimvero ita cogitanti eruditiſſimus Vir, Elias Brennerus, numulos tres, e tenui bractea argentea *cavos* oſtendit, quorum (Vid. figur. 1. 2. 3.) unus præfert ᚢ (*V*) tribus coronis (antiquis propriisque Sueciæ inſignibus,) ſeptum: alter ᛒ (*B*) inter hemicyclum & crucem: tertius ᛋ (*S*) ſtella, cruce atque lunula, quas ſingularis globulus ter interſtinguit, ſtipatum. Quibus annumerandi ſunt trini ejus commatis alii, quos Olaus Bromelius, Med. D. & Gothoburgenſis Poliater expiſcatus eſt, quique pari modo e *cava* lamella argentea ſunt, & (vid. figg. 4. 5. 6.)

TAB. II. Fig. 1. 2. 3.

Fig. 4. 5. 6.

6.) quorum unus 木, alter 未, tertius autem ᚱ, characteres oculis sistunt. Disquirit ergo doctissimus Autor, cur in Brennerianis literæ singulæ sive simplices, in Bromelianis vero compositæ existant? atque hæc ipsa signa non Gothis tantum, verum Græcis quoque ac Romanis usitata, atque *Monogrammata* fuisse vocata respondet, seculo fere post C. N. octavo frequentia, & inter Moscos quoque aut Ruthenos haud ignota; quod ipsum Russicæ insuper monetæ, in qua Magni Ducis nomen monogrammate expressum spectamus, exemplis illustrat. Post longam tandem expectationem voto se damnatum, ac in veterum quorundam argenteorum non unius gentis numismatum e solo Gothiæ Orientalis fortuito erutorum acervulo, *numum Runis insignem* longe illustrissimum invenisse, sibique illum cum stipatoribus suis prece & pretio non segniter redemisse

TAB. II. narrat, cujus figura num. 7. adpicta, virum togatum & fascia vel balteo succinctum, sublata dextera, ac læva pectori admota monstrat,

Fig. 7. cum verbis: MALIIVS REX i. e. MAGNVS REX. Postica pars crucem figuræ quadrangulari globulis exsculptæ quasi inclusam exhibet, epigraphe Runica: ᛭ᛋᛂᚢᛁᚿ· ᛆᚢᛚᚠᛁᛂᛏᛋ· ᚠᚱᚿᛏᛂ· (Latinis litteris SEVIN. AVLFIETS. FRNTE.) Numum hunc, etiamsi præter Gothicas istas literas, etiam Latinas, Anglo-Saxonico fere ritu ductas, habeat, Runicum tamen denominatum, a SVENONE, Comitis Ulphonis natione Sueci, Danorum sub Canuto *Divite*, Daniæ Angliæque Rege, Gubernatoris filio, OLAI Suionum ac Gothorum *Regis in gremio gestati*, nec non Canuti illius, ex sorore uterina Astride vel Æstrita, Nepote cusum opinatur Kederus, & quidem cum nuper a MAGNO *Bono*, S. Olai filio, Norvagorum & Danorum Rege, Regno Danico cum vicaria potestate regendo tutandoque præfectus, nondum regnum illud, sumto Regis nomine, tantopere sed frustra affectasset, quod tamen post MAGNI fata haud difficulter obtinuit. Doctæ oppido conjecturæ sunt, quibus verba SEVIN. AVLFIETS. FRNTE pro SVEIN OLAVI FRENTE, i. e. *Sueno Olai Consanguineus*, interpretatur: quem Suenonem numi auctorem fuisse, firmare gemina literatura videtur, Gothica videlicet ac Latialis, utraque circa Principis istius tempora per regiones aquilonares in usu. Binos deinde alios adjunxit, Camdenia-

TAB. II. Fig. 8. num nempe fig. 8 supra nobis memoratum, & Sperlingianum aliquem

quem novum fig. 9 sensus valde obscuri, de quo tamen conjectatiunculam suam subnectere haud detrectavit. Nihil equidem illic, quod moneamus, occurrit; cæterum tres ex argento numulos pervetustos, Gothici, ut arbitramur, generis, inter Acta nostra mense Majo A. 1704. pag. 226 adpictos, si nondum fortasse curatius adspexerit, Clarissimo Auctori nostro in memoriam revocamus, dignos forte, quorum ectypi ac natale solum ab Viro aliquo, Gothicarum antiquitatum callente, diligentiore cura illustrentur. Fig. 9.

OEUVRES POSTHUMES DU CHEVALIER Temple.

i. e.

WILHELMI TEMPLE, EQUITIS, OPUSCULA posthuma.

Ultrajecti, apud Guil. van de Water, 1704, in 12.

Plag. 13.

Etiam lacinias magnorum Virorum dignas esse, quæ colligantur, sapientissimus quisque monet; esse vero inter Viros merito suo magnos commemorandum *Wilhelmum Temple*, Equitem Auratum & Baronettum Britannicum, ante hos quinque annos fato functum, nemo dubitaverit, qui gesta ejus in pacificatione Neomagensi, cui pro Potentissimo Britanniarum Monarcha interfuit, in memoriam revocaverit. Quare non ejus solum epistolas, & duo operum miscellaneorum volumina, scriptaque alia eruditus Orbis magna cum delectatione accepit, sed posthuma etiam hæc diu desideravit.

In his primum sortitur locum *Tentamen de indignatione populi* (*Mecontentement populaire*) ad intimos Politicæ solidioris recessus spectans. Auctor Illustris initium petit a proprietatibus generis humani, quas vulgo constituunt, nimirum sermone, figura, risu, fletu & ratione. Harum plerasque, doctorum judicio, etiam aliis animantibus convenire monet, excepto risu. Ipse vero novum ac sextum hominis proprium addit, videlicet inquietum & indignabundum animum, qui humanum genus contentum esse non sinat, sed ut perpetuo vacillet inter spem metumque, ac mutationes nunquam non desideret, unus efficiat. Hunc esse fontem indignatio-

num

num motuumque in familiis ipsaque Republica, indeque oriri indignationem populi versus imperantes, quæ in magnis æque ac parvis, barbaris & politis gentibus observetur, cumprimis vero politas vexet. Hinc factiones oriri, optimosque interdum Principes ac cives, ut tyrannos & proditores tractari. In omni Republica discrimen servandum esse, ut melius quidam habeantur, honoribus divitiisque ornentur; porro diversa esse subjectorum commoda, diversos scopos, huic pacem placere, bellum alii; hinc non posse non varias prodire querelas & machinationes. Monet etiam, nullam Reipublicæ formam prorsus esse perfectam, sed singulas suos habere defectus; imo etsi perfecta quædam regiminis daretur facies, eam tamen brevi a prima indole degeneraturam, cum optimæ etiam leges illico administrationis defectu corrumpantur: nec possibile esse, ut Principes ministros probos ac populo placentes semper eligant; audaces, fraudulentos, ac præfidentes plerumque publicis se muneribus obtrudere, optimos quosque eadem aversari. Hic rem observatu dignissimam Auctor in medium affert: dari certas quasdam tempestates annonæ similes, quæ cum claris abundent ingeniis, nullas tamen proferant occasiones magnarum rerum, in quibus illa vires suas exserere possint; atque e contrario multas interdum evenire fortiter ac generose agendi occasiones, quando viri fortes magnique fint rarissimi. Utrobique rempublicam pati, locumque indignationi populari amplissimum concedi. Citat hac occasione festivum morionis cujusdam dictum, qui cum seminantem aliquando gestibus exprimeret, quæsitus, quid ageret, stultos se serere dixit; addita ratione, regionem, in qua viveret, non alius frumenti patientem esse. Posthæc enarrat, quo pacto ex levi quadam indignatione & obmurmuratione seditiones oriantur, facta animorum inextinguibili inflammatione. Huic malo opponit sequentes regulas: omnes legum ac consuetudinum immutationes Principi esse vitandas: genuinum totius populi commodum esse quærendum: subjectos ad rem œconomicam esse excitandos; eo enim futuros patientiores, quo sint familiæ laborique addictiores. Hæc prima sectione exposita, altera ad Historiam gentis Britannicæ, turbasque Saxonicas, Rosæ albæ & rubræ, ac Presbyterianas applicat, monens, Reipublicæ nihil esse magis noxium, quam factiones robore æquales; infirmiores enim
sæpe

sæpe illi salutares fieri. Tandem datis quibusdam consiliis, quæ patriæ suæ maxime proficua futura credit, valedicit Reipublicæ, ac successoribus animum æque patriæ amantem, commodiores vero recte agendi occasiones apprecatur.

Secundum locum obtinet *Tentamen de sanitate & longæva vita.* Auctor initio prudenter monet, bonas intentiones semina esse bonarum actionum, recteque agere eos, qui bene ac salutari scopo cogitata publicent, atque adeo quasi agro committant; passim enim radices ea agere & fructus edere: omnium optime homines propriis bene cogitatis stringi, seque ipsos rectius, quam alios magistros pati. Noster itaque, quæ expertus ipse est, literis hic consignavit. Sanitatem inter præcipua hominis bona nominat, observatque, eam idem esse in corpore, quod pax in Republica, & serenus aër in orbe nostro est: eam esse solam, quæ voluptates aliaque bona deliciis instruat, nobisque tribuat, ut felices esse possimus. Posthæc eundo per exempla probat, eos omnium maxime sanos & longævos vixisse, qui simplici victu usi fuerint, & a voluptatibus abstinuerint. Utitur cumprimis Brasilianorum exemplo, qui cum Europæi ad ipsos appellerent, ducentos trecentosque annos vivendo attingebant. Dignum admiratione esse ait, quod incolæ regionum Meridionalium sub Sole calentium diutius vivant, quam ii, qui sub temperato climate degunt. Cujus ille rei hanc causam putat: appetitum voluptatis penes hos esse vehementiorem in moderato calore, quam apud istos in nimio, & cum excessus immoderati omnes in torrido climate e vestigio vehementer noceant, homines ad temperantiam vel nolentes adigi: hinc plures esse in Hispania senes, quam in Gallia. Recte senem quendam Verulamio respondisse, hanc esse longævitatis suæ causam, quod semper, antequam famem sitimque sentiret, comedisset ac bibisset. Separatim vero de longævis Britannis agit, quorum exempla affert plurima, additque, incolas regionum montanarum vivaciores esse; plerosque longævos esse ex plebe homines, adeoque vitam longam tenui victu & voluptatum abstinentia quærendam esse. Unde ipsi p. 130 sequens regula nascitur: cuivis homini aut esse laborandum, aut jejunandum, aut medicina utendum, aut ægrotandum. Originem artis medicæ a Græcis, incontinentiæ quippe studiosissimis, adeoque morborum intempe-

periei valde ſubjectis, derivat; ab his veniſſe ad Perſas, alioſque, & Barbaro ævo a Saracenis voluptuariis ad Europæas gentes. Hinc de incertitudine atque defectibus Medicinæ diſſerit, inter quorum cauſas hanc præcipuam putat, quod poſt Galenum, Medici ab uſu ſimplicium ad varias compoſitiones diſceſſerint. Romanis ait quatuor fuiſſe remedia potiſſima, balnea, frictionem, fumigationem & agitationem: hæc magno rei medicæ detrimento in deſuetudinem veniſſe. Ultimam præſertim lenire dolores acutiſſimos, Mauritii Principis Naſſovii exemplo docet, qui podagræ aut calculi dolore laborans, lecto penſili agitari ſe curavent. Poſt hæc monet, morbos ſuas habere periodos, ſæpe etiam imaginationi adſcribendas. Olim omnes de morbis ſpleneticis, inde de ſcorbuto, poſthæc de fermentatione ſanguinis conqueſtos eſſe, nunc vapores pro epidemio Europæ morbo haberi: nec minus remedia has vices pati; quod exemplo Tabaci & herbæ Theæ oſtendit. Auctor ante omnia hæc, quæ expertus eſt, commendat ſimplicia: *Salviam* malis pulmonum propriam, quam non minori quantitate e Belgio ad Indos aſportari ait, quam Théa inde ad nos perferatur: *Rutam*, ſtomachicum excellens: *Crocum*, cordiale optimum: *Allium*, quod contra colicos dolores & podagram remedium ſingulare eſſe docet: *Sambucum*, quam hydropi & colico malo mederi ait: *Millepedum* pulverem, qui omnes faucium affectiones curare dicitur; denique *Tabacum* vel *Betonicam* contra rheumatiſmum, & *Myrrham* contra peſtem. Contra podagram commendat, præter *Moxam*, commotionem loci affecti ad calorem usque, tum lanam ventris ovini, vel pannum rubrum aqua vitæ ardenti imbutum. Scite vero de vino ſcribit, primum ejus potum conducere ſanitati, ſecundum lætitiæ, tertium amicis, quartum inimicis.

Tertio loco *Diſſertatio de eruditione veterum* occurrit, cujus hæc occaſio fuit. Ediderat Illuſtris Auctor Tentamen de eruditione veterum, contra gloriationes recentiorum, cui Theologus quidam obſervationes ſuas oppoſuit, refutatus a Noſtro in hac diſſertatione, quæ tamen manca eſt, & ultimam manum nondum paſſa. Monet hic Autor, Paracelſum & Carteſium primos fuiſſe, qui veterum ſapientiæ ſuam præferrent; hunc tamen Philoſophiam ſuam appellaſſe ſuam Fabulam Romanenſem (*ſon Romain.*) Poſt hos Soci-

os

os quosdam Academiæ Regiæ Anglicanæ & Academiæ Gallicæ, maxime Fontenellum & Perraltum, veterum gloriam nostris eruditis subjecisse; Perraltum vero, pœnitentia ductum, A. 1693 ad saniorem mentem venisse. His expositis, Pythagoram, Democritum aliosque veteres, contra cavillationes recentiorum defendit, præclara veterum opera recenset, de fatis & interitu eruditionis apud Ægyptios, Phœnicios &c. disserit, seriem Monarchorum Assyriorum contra novam quorundam crisin defendit, in Chymiam & Philologiam recentiorum invehitur, ac de illa cumprimis jocatur, eam quam optime inter liberales disciplinas referri, cum, qui addicti eidem sunt, plurimum argenti prodigant.

Postremo cogitata quædam Auctoris de fortuna & conversatione, tumultuaria opera in chartam consignata, ut conscribendo olim libello cuidam inservirent, annectuntur, inter quæ multa sunt peringeniosa. Nobis unicum illud impræsens sufficiat, ubi hanc fuisse ait viam, qua postremus Pontifex Romanus (dubium, quem intelligat) ad dignitatem istam pervenerit: *Nil petere, nil recusare, de nemine conqueri.*

Georg Adam Struvens Jurisprudentz / oder Verfassung der Landüblichen Rechte / &c.

i. e.

GEORGII ADAMI STRUVII JURISPRUDENTIA, post varias editiones, ex Jure communi Cæsareo, Recessuum Imperii, & Saxonico, ut & scriptis JCtorum, præcipue Saxonicorum, additis pluribus casibus, aliisque materiis antea omissis, nec non necessariis allegatis & indicibus, theoretice & practice elaborata, ac in justum Systema Juris redacta a D. HENRICO ERNESTO FLOERCKEN, communis Curiæ Ducalis Saxonicæ Advocato Ordinario.

Francofurti & Lipsiæ, apud Christophorum Hülse, 1704, in 4.
Constat 5 alph. 10 plag.

NOtum satis in scholis Juridicis nomen est Jurisprudentiæ Romano-Germanicæ Forensis, a Celeberrimo Struvio olim compositæ. Nam non tantum Latina editio, plus vice simplici prelo sub-

jecta est; sed &, postquam illa in Germanicam translata est linguam, typothetarum operas repeti necessum fuit, ut nunc quidem laudata illa Jurisprudentia, novorum librorum catalogo sero nimis inseri videatur. Enimvero cum opus Germanicum denuo recudi fecerit, illudque novo plane habitu donaverit B. Struvii Gener, Consultissimus Editor, hinc non immerito jure novorum scriptorum id censeri, ac Lectorum notitiæ a nobis insinuari potest. Quid autem doctissimus Autor præstiterit, id ex comparatione editionum diversarum facile liquet. Partitio & series totius operis generalis ubique eadem est, sed numerus titulorum sive capitum, jam in præcedenti editione Germanica, auctior est, dum ea, quæ in Latina editione conjunctim erant proposita, sub specialibus rubricis explanate magis recensentur, aut etiam nova subinde capita adjiciuntur, atque hunc numerum auctiorem in ultima hac editione retinuit Noster, nisi quod in libro 2 titulum 32 de *incapacibus hæredibus* omiserit, & libro 3 titulum 20 de *evictione & edicto Ædilitio* inseruerit, quæ vix memoranda diversitas est. De cætero præter summaria margini apposita, non tantum allegata legum & Doctorum, ut & indicem satis copiosum, quibus prior editio Germanica destituitur, adjecit, sed & multis rerum accessionibus novam hanc locupletavit; id quod vel sola ejus moles, cum præcedentibus collata editionibus, persuaserit. In fidem dictorum nonnulla adjiciemus exempla. In lib. 1 tit. 6, sponsaliorum materiam prolixe tradit Noster; commemoratis causis, ob quas sponsalia invaluerint, nuptiasque præcedere soleant, eorum diversitatem, quod vel de futuro, vel de præsenti sint, adducit, eaque occasione varietatem & effectum conditionum sponsalibus apponi solitarum, ut & modum, qui pactis illis etiam nonnunquam accedit, persequitur. His ad liquidum deductis docet, quod spónsalia requirant consensum serium, perspicium, non vi vel dolo elicitum, non erroneum, verbis vel facto declaratum; quæ singula per partes deinde specialius exponit, ac inde ad necessitatem consensus parentalis progressus, quousque patris & matris, cæterorumque parentum remotiorum, vel etiam aliorum propinquorum, voluntas hic spectanda sit, edisserit. Inprimis personarum, sponsalia vel nuptias contracturarum, consideratio Nostrum tenuit sollicitum. Primo ergo ostendit, quod in linea recta consanguinitatis, sponsalia

lia

lia in infinitum, idque quovis jure, Naturali, Divino & Gentium, quicquid etiam nonnulli Canonistæ dissentiant, sint prohibita. Deinde monstrat, quod in linea collaterali, inter eas personas, inter quas est respectus parentum & liberorum, sponsalia prohibeantur. An vero hæc prohibitio nitatur jure naturali, necnon; utrum prohibitio, in S. Literis occurrens, personas expressas solum concernat, an vero de gradibus sit exaudienda, id semper inter Scriptores controversum fuit, adeoque Nostro amplius disquirendi materiam suppeditat, quousque dispensatio hic locum habeat, etiam adjicienti. Tertio inter fratres & sorores sponsalia nuptiasque prohiberi, Consultissimus Autor indicat, ac tum de moralitate, tum sensu prohibitionis hujus, ulterius disceptat, quidque vel jus Canonicum, vel leges nostrates, illic adjecerint, recenset, addita Arboris Consanguinitatis, diversæque computationis explicatione. Non minori cura affinitatem deinde Noster considerat. Nam adducto ejus fundamento, explicataque indole, primo ostendit, quod non inter omnes, qui affines se salutare solent, vera affinitas contrahatur, & quod adeo ii, qui nullo affinitatis vinculo connectuntur, sponsalia inire non prohibeantur; hoc tamen cum aliquo temperamento accipiendum esse, simul admonet. Postea de gradibus & generibus affinitatis satagit, adductamque generalem regulam prohibitivam, ad lineam rectam & collateralem applicat, & quousque prohibitio, sive gradus sive genera spectes, idque vel secundum jus divinum, vel humanum, se extendat, commemoratis pluribus personis casibusque specialibus, graviter exponit. Dimissa consanguinitate & affinitate, alia commemorat Noster impedimenta, quæ sponsalibus & nuptiis obstent. Eo pertinent agnatio civilis, ex adoptione orta, cognatio spiritualis, ex jure canonico ortum trahens, morbus animi vel corporis, totalis religionis diversitas, adulterium, aliaque politicis rationibus subnixa obstacula, a Nostro sigillatim explicata. Producunt de cætero sponsalia vinculum, non penitus quidem indissolubile, attamen satis firmum, ac non facile solvendum. Ob quas ergo caussas sponsalia solvi queant, tum quæ ex pluribus concurrentibus præferantur, deinde doctissimus Autor tradit, addita vinculi sponsalitii & matrimonialis, quoad nonnullos effectus speciales, comparatione. De Magistratibus municipalibus, in editione Latina nihil

betur, sed Germanicæ l. 1. tit. 14. hac de re aliquid proposuerunt, quod Noster itidem nonnullis observationibus auxit. Docet ergo primo Magistratus municipalis necessitatem & constituendi modum; deinde eos, qui ab hoc munere excludantur, recenset; tum habiles ad illud suscipiendum posse cogi, ostendit. Inde ad personarum, ex quibus Senatus componitur, diversitatem, dignitatem, jura tam in Ecclesiasticis, quam Politicis, ipsis competentia, ac innexa officia, explicanda accingitur (in quem locum nundinarum, onerum tam personalium quam realium, similiumque materiarum consideratio incidit) ac quousque successor privilegia, ab antecessore data, servare debeat, disquirit. In l. 3, tit. 20 materiam evictionis & Ædilitii Edicti Noster pertractat, quem titulum prioribus editionibus, Latinæ & Germanicæ, deesse, antea diximus. Recepta methodo, evictionis præstatio sub initium definitur; quam definitionem excipiunt negotia, in quibus evictio præstanda sit; tum sequuntur casus, in quibus præstatio peti, nec non media, per quæ illa obtineri queat. Quo autem felici successu evictionis præstatio aliquando exigi possit, opus est litis denunciatione, aliisque requisitis, a Nostro deinceps commemoratis. De cætero non tantum emtori, sed & hæredibus, actio ad præstandam evictionem competit, quæ etiam contra venditorem similesque, ut & fidejussores, horumque omnium hæredes, vim suam exserit; certis tamen in casibus evictionis præstandæ necessitas cessat, Nostro latius illa omnia deducente. Illud in commerciis humanis frequenter contingit, ut contrahentes sese lædant. Istis læsionibus apud Romanos etiam occurrebat Edictum Ædilitium, cujus argumentum, requisita & actiones inde ortas, Consultissimus Editor ultimo loco explanat.

LIBRI NOVI EX ANGLIA.

Joannis Raii Historia Plantarum Tomus tertius, qui est Supplementum duorum præcedentium. Accessit Historia Stirpium insulæ Luzonis & reliquarum Philippinarum; item J. B. Tournefort Corollarium Institutionum Rei Herbariæ. Londini apud S. Smith & B. Walford, 1704. in fol.

The History of the Rebellion and Civil Wars in England, begun in

in the Year 1641. Written by the Right Honourable Edwar Earl of Clarendon. Volumen the First. Oxford, printed at the Theatre, 1704. *Fol.*

A Treatise of Fluxions: Or, an Introduction to Mathematical Philosophy. Containing a full Explication of that Method by which the Geometers have made such vast Advances in Mechanical Philosophy. By Charles Hayes. London, printed for Dan. Mitwinter and Tho. Leigh, 1704. *fol.*

Miscellanea Curiosa. Being a Collection of some of the Principal Phænomena in Nature, accounted for by the Greatest Philosophers of this Age. London, for Jeffery Wale and J. Senex, 1705, 8.

Opticks: Or a Treatise of the Reflexions, Refractions, Inflexions, and Colours of Light. London, for S. Smith and B. Walford, 1704, 4.

A Dictionary of all Religions, ancient and modern. Whether Jewish, Pagan, Christian or Mahometan. London for James Knapton, 1704, 8.

Salvation by Jesus Christ alone, agreeable to the Rules of Reason, and to the Laws of Justice. By Tho. Staynoe. London for Benj. Toke, 1704, 8.

Henrici Dodwelli de Nupero Schismate Anglicano Paranesis ad Exteros, qua jura Episcoporum veterum eorundemque a Magistratu Seculari Independentia, omnibus asserenda commendantur. Londini impensis Richardi Smith, 1704. 8.

The Knowledge of a Man's Self the Surest Guide to the True Worship of God &c. by Thomas Tryon, 1704, 8.

Miscellanies, by D. John Worthington. London, for John Wyat, 1704, 8.

A Discourse of the Unity of the Church &c. By Robert Burscough. Exeter, for Tho. Bennet, 1704, 8.

The Religion of a Prince. By William Nicholls. London, for Tho. Bennet, 1704, 8.

The Case of Impropriations, and of the Augmentation of Vicarages and other Insufficient Cures. London, for Awnsham & J. Churchill, 1704, 8.

Essays

Essays on the Preservation & Recovery of Health. London, for Richard Wilkin, 1704, 8.

The Storm: Or, a Collection of the most remarkable Casualties and Disasters which happen'd in the late dreatful Tempest, both by Sea and Land. London for G. Sawbridge, 1704. 8.

D. Roberti Huntingtoni, Episcopi Rapotensis, Epistolæ. Præmittitur de ejusdem Vita Ὑπομνημάτιον, scriptore Thoma Smitho. Londini, impensis A. & J. Churchil, 1704, 8.

Henrici Dodwelli Exercitationes duæ: Prima de Ætate Phalaridis: Secunda de Ætate Pythagoræ Philosophi. Londini, impensis Richardi Smith, 1704, 8.

Nonnulli e Luciani Dialogis selecti: omnes scholiis illustrati ab Edwardo Leedes. Cantabrigiæ, impensis R. Clavel, S. Smith & B. Walford, 1704, 8.

The History of Man: Or, the Wonders of Humane Nature, in Relation to the Virtues, Vices and Defects of both Sexes. London, for R. Basset, 1704, 8.

Clavis Commercii: Or, the Key of Commerce, shewing, the True Method of Keeping Merchants Books &c. London, for Eben. Tracy, 1704, 4.

Of the Principles and Duties of Natural Religion, two Books: by D. John Wilkins. The fifth edition. London, for R. Chiswel, 1704, 8.

Angliæ Notitia: Or, the Present State of England, with divers Remarks upon the ancient state thereof. By Edw. Chamberlayne, and continued by his Son John Chamberlayne. The 21 edition, with large Additions and Improvements. London, for S. Smith and B. Walford, 1704, 8.

A Discourse concerning the Nature, Advantage and Improvement of Trade: by P. Paxton. London, for R. Wilken, 1704, 8.

A Table of a Tub. To which is added an Account of a Battel between the antient and modern Books in St. James Library. The third edition. London, for John Nutt, 1704, 8.

Tractatus breviusculus, in quo ostensum, tam electiones Episcoporum quam ordinationes, ad nullam potestatem secularem, sed ad solos Ecclesiarum Præsides pertinere. Auctore Thoma Gregorio. Londini apud Th. Bennet, 1704, 4.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno MDCCV.

L. ANNÆI FLORI RERUM ROMANARUM LIBRI duo Priores, ex Criticorum Observationibus correcti, cum Textus ratione, Notisque Variorum Historicis, Politicis & Antiquariis: jussu & impensis Augustissimi REGIS BORUSSIÆ & Electoris Brandenburgici, in usum Principis Regni & Electoratus Hæredis adornati & editi a LAURENTIO BEGERO, Consiliario Regio & Electorali ab Antiquitatibus & Bibliotheca.

Coloniæ Marchicæ, typis Ulr. Liebp. Typographi Regii, 1704, in fol.

Constant Alphab. 4. plag. 20. multisque fig. æn.

ETiamsi tot præclara elegantioris doctrinæ specimina, quibus Celeberrimus Begerus illustre sibi inter strenuos venerandæ antiquitatis vindices nomen jam asseruit, nondum innotuissent literato ordini, haud dubium est, quin unico hoc libro edito, summam eruditionem, ac mirificum reliquiarum prisci ævi studium, eidem satis abundeque comprobaret. Cum enim jussu Potentissimi Borussiæ Regis, Florum Historiæ Romanæ Epitomatorem non incelebrem, in usum Serenissimi Principis Regii expoliendum sumeret Noster; id sane egit, ut omnibus hujus generis Autoribus, quotquot hactenus lucem adspexerunt, palmam præriperet. Non enim modo textum Scriptoris quam castigatissimum dedit, & rationum proxime subjunctarum examine firmavit, sed etiam notas varias, qua historicas & politicas, qua philologicas atque antiquarias e Camerte, Vineto, Stadio, Grutero, Freinshemio, Zevecotio, Salmasio, Ruperto, Grævio & Anonymo quodam depromtas adjecit,

 suis-

ſuisque pariter obſervationibus ſelectiſſimis locupletiores effecit. Neque tamen intra hanc metam ſubſtitit, ſed ut ornatius ſingula proſtarent, innumeras marmorum, ſtatuarum, toreumatum, gemmarum, nummorumque delineationes curatiſſime inciſas interſperſit; quin & tabulas integras geographicas, triumphales aliasque ſcopo ſuo congruentes, quas inter eminet una e Gazophylacio Regio-Electorali Brandenburgico prælium Scipionis & Hannibalis in patera argentea depingens, magno cum judicio addidit. Quod ne temere feciſſe, & laciniam purpura ornaſſe videatur, in præfatione totus in eo eſt, ut Floro brevitatis vitium injuſte exprobrari oſtendat, Verderiumque pariter ac Schottum, quorum hic compendia librorum peſtem, labem, perniciem & tetra Autorum vulnera; ille Florum brevitate ſua ſe implicare potius quam explicare, ejusque opera multos libros periiſſe dixit, ut iniquiſſimum, ita & abſurdiſſimum judicium, quod nullo modo attendi mereatur, tuliſſe exiſtimat. Deinde Illuſtrem Grævium, nuper eheu! ut alibi dictum a nobis eſt, demortuum, κακοζηλίαν in Floro nimis ſevere carpere ſtatuit, eaque de cauſa ſingulos nævos, in præfamine ad editionem ſuam ab eodem notatos, expungere conatur, Grævianæ famæ defenſores ad certamen inſuper provocans, quorum jam erit armorum pondus explorare. Nos quidem arenam occupare, aut in caſtra ullius tranſire nolumus; id tamen perſuaſi ſumus, τὸν μακαρίτην juvenum manibus non plane excutere voluiſſe hanc epitomen: cur enim illuſtrandæ ei tantum operæ impendiſſet? rationes vero habuiſſe haud ficulneas, quare Flori lectionem circumſpecte inſtituendam monuerit. Sed miſſa hæc facimus, ſerioque profitemur, ut animum a cavillandi pruritu alienum ſemper ſervavimus, ita nec in præſenti Cl. Begero opinionem æqui rerum æſtimatoris nos derogare velle. Merita certe ejus de Floro majora ſunt, quam ut verbis aſſequi valeamus, quippe qui præter laborem in explicatione verborum ejus collocatum, eruditum etiam diſcurſum de Romanorum originibus præmiſit, ſicque ingreſſum ad integram hiſtoriam probe munivit. Eſt itaque omnino, quod gratias decernat Noſtro Muſarum cœtus de belliſſimo hoc munere, viresque apprecetur annorum victrices, quo poſtremos duos libros pari felicitate atque ingenio abſolvere poſſit.

ME-

MEDITATIONES SELECTÆ DE SUBLIMI HOMINIS Scientia, compendiose digestæ a DAVIDE BRAUN, S.R.M. Poloniæ Burggrabio Mariæburgensi, & Oeconomiæ Bellicæ Regni Commissario.

Gedani apud J. Z. Stollium, 1704. in 8. Alphab. 1.

QUidnam homo, solius etiam rationis sanæ ductum secutus, de rebus Theologicis firmiter tenere valeat, hoc in opusculo demonstrare annisus est Autor Nobilissimus, atque momenta eapropter huc spectantia præcipua, quæ ab aliis fusius jam pertractata fuerunt, Meditationibus paucis atque brevioribus inclusit, quibus obviam ire se velle profitetur discursibus admodum scandalosis, quos passim hodie haurire detur ex ore sublimium etiam virorum, qui dum mysteria sacrosanctæ fidei ignorent, aut nosse profecto putida jactantia dissimulent, ipsam usque adeo notitiam, qua natura duce possent imbui, evertere aut obscurare minimum allaborent.

In *prima* itaque Meditatione DEUM sibi considerandum sumit, ejusque Majestatem ex scala naturæ homini cuilibet sano, mediisque necessariis ad judicium veritatis assequendum instructo, affatim patere innuit. Tam alte etenim impressisse ideas suas divinum Numen humanis ait mentibus, ut nemo inter gentes qualescunque educatus, conscientiam ejus queat exuere, utut quam maxime velit; adeoque atheos stricte sic dictos dari, prorsus abnuit. Hinc quibus modis, esse Deum, ex natura possit evinci, significat. In acie statim ponit hujus universi considerationem, in quo constans elementorum discordia, rerum omnium ordo, cœlestium terrestriumque corporum summa pulcritudo & immensa magnitudo, ipsis gentibus sapientissimum Architectum ob oculos veluti spectandum proposuerint. Materiam vero Deo in creatione ullam coævam, aut mundum esse æternum, & sive casu, sive necessario existere, petitis ex ratione argumentis inficiatur. Porro ex consideratione sui ipsius, quemlibet existentiæ Dei fundamentum posse petere ostendit. Dum enim nos esse non dubitemus, nosque nobis ipsis nostrum esse non dedisse vel ex eo colligamus, quod perfectiones eas, quas nobis jam deesse conqueramur, nobis dare licuisset, si a nobismet dependeret esse nostrum, ab alio certe pro-

venire existentiam nostram, colligendum hinc venire evincit, & posito uno gradu dependentiæ cujuscunque entis a causa alia, semper progrediendum esse addit usque ad ultimam causam, summum DEUM. Tertiam rationem ex Aristotelis Philosophia depromit, & a motu in universo mundo mutuatur; unumquodque enim quod movetur, ab alio moveri supponit, cum impossibile sit, idem esse motum & movens; id autem, quod moveat, actu esse necessario debere infert. Firmissimum tamen ratiocinium a fine rerum in universum omnium derivat; nam cum nulla creatura fine aliquo careat, hunc ipsum sane tanquam causam, licet non executione, tamen intentione, ante ipsam rem exstitisse asserit. His prælibatis, ad impugnandam Deorum multitudinem, hominum apotheosin, & simulacrorum symbolicum cultum pergit, & argumentis ubique similibus utitur. Naturam Dei rationem, sine revelatione, difficulter agnoscere fatetur. Inde de attributis Dei dispicit. Dei operationem ad extra necessariam esse, & in ipsis creaturis quidquam mali a Deo conditum, quod agnoscere quis debeat, rationem jubere ullam negat. Quomodo fatum, casusque & fortuna, cum Divina providentia consistat, & quomodo hæc humani libertatem arbitrii minime impediat, methodo haud ineleganti demonstrat, & blasphemiæ illorum, qui homines se esse obliti, Deum causam mali & peccati pronuntiare haud vereantur, ponderibus ex ratione depromtis, valde indignatur.

Meditatio *secunda* circa *animam* occupata est, & ante omnia eum, qui usque adeo Scepticorum seu Aporeticorum secta infatuatus fuerit, ut quoque animam inesse animato dubitet, perinde responso indignum fore judicat, ac illum, qui equitem qua talem sine equo, aut citharœdum absque cithara, denominari & actu esse posse, blateraret. Excussis postmodum quæstionibus: an anima ex elementis sit composita? an ex igne? an sit aer subtilis? an ipse sanguis? an corpus? an temperamentum? an numerus & harmonia? an ex censu corporum cœlestium? an duæ in uno corpore animæ? an anima sit divisibilis? aliisque, hanc animæ definitionem subministrat, quod sit spiritus corpori hominis hypostatice junctus, inque corporis organis vires nutritivas & sensitivas exerens, sine ullo tamen corporis organo intelligens, & extra illud

lud subsistere aptus. Circa ejus propagationem determinandam, neque his adstipulatur, qui alicubi omnes animas simul quondam creatas existere, corporique extrinsecus illabi statuunt, neque istis, qui simpliciter æternas & substantiæ divinæ particulas easdem faciunt, aut singulis hominibus quotidie infundi eas credunt; sed potius ex illa una anima, quæ Adamo, primo homini, data est, cæteras quotidie propagari affirmat. Immortalitatem ejus ex eo probat, quod extra corpus & sine ejus organis possit operari; quod a se ipsa perpetuo moveatur, motusque sit principium; quod simplex sit & incorporea, atque ex contrariis non constet, iisque haud afficiatur: nam quod aliqui animam in phreneticis corruptam esse perhibere conentur, frustraneum judicat, cum non ipsa, sed organa phantastica corrumpantur; prout & in lapsu Protoplastorum non animam ipsam, verum additam ei imaginem divinam, sanctitatem & justitiam, corruptam fuisse monet. Eandem porro immortalitatem animæ ex conscientiæ potenti motione, ex voluntatis insuperabili libertate, & Dei justitia, rationibusque ejuscemodi aliis comprobat, & parili modo resurrectionem corporum cum animabus reduniendorum staminat. Metempsychosin tantundem rationis, quantum metamorphosin, habere notat, & utramque rejicit, apparitiones quoque præstigiis diabolicis annumerat.

Tertia Meditatio *beatitudinem, seu summum hominis bonum* contemplatur, atque hoc nec in ipso, nec in ullis rebus externis aliis, quærendum autumat; quin imo ne in hac quidem vita illud possideri admittit, utut alii modo in bonis corporis, modo in animi bonis, inepte admodum idem quæsiverint. Ac sane apud Sapientes hujus seculi, veram beatitudinem haud inveniri censet, indeque ad illuminatos divinis revelationibus Doctores confugiendum esse suadet, quorum ductu sapientia vera cognitura sit, summum hominis bonum in sola religione seu agnitione Dei consistere, cumque hæc ipsa præsenti in mortalitate imperfecta valde sit, in immortalitate futura explendam fore superaddit. Hanc veritatem ipsos quadantenus Gentiles attigisse observat, omnesque Philosophorum de summo bono sententias ab errore ad rectam revocari posse viam autumat, unico hoc additamento, quod eædem de futuræ vitæ beatitudine intelligi debuissent. Gentilibus autem

tem Judæisque recentioribus ac Turcis, qui carnales voluptates futuræ vitæ affingant, rejectis, bona futura tam animæ, quam corporis enumerat, & quod veritatis hoc in negotio crepusculum Platoni, Porphyrio & Varroni haud obscure illuxerit, notari cupit.

Quarta Meditatio prolixitate sua priores sola adæquat, cumque *religioni seu viæ ad beatitudinem summam ducenti* destinata sit, post Religionum Indifferentismum explosum, principaliores a mundo condito religiones quatuor, *Gentilismum, Judaismum, Christianismum & Mahometismum*, contemplandas sumit duabus in sectionibus, quarum prima Gentilismum & Mahometismum damnat, altera vero Christianismum & Judaismum sibi invicem opponit, istiusque præ hoc excellentiam vindicat. Circa Gentilismum dum versatur, Oraculorum vanitatem redarguit, autoribusque Dæmonibus, ipsorum gentilium testimonio, per fœminas a Cacodæmone obsessas & furore correptas edita, mendacia fuisse & ambigua, turpia item crudeliaque plurima efflagitasse eadem, ostendit. Sibyllarum revelationes non minus insanas, turpes, crudeles, mendaces atque falsas fuisse, adstruit. Nec Philosophorum doctrinam & præcepta veram Dei cognitionem complexa fuisse largitur, & falsitatem moralis eorum Theologiæ ex Philosophorum vitis sigillatim deducit. Socratem certe v. g. ob libidinem, gulam & impudentem iracundiam Alcibiadi in deliciis, sed ipsum vicissim adolescentum corruptorem, & ob familiaritatem Dæmonis, a quo futura se doceri prodiderat, infamem; Platonem adulationis nimiæ, luxus, & quod Stella astrologo, Dione, Phædro & Alexi abusus sit, accusatum fuisse, ob statuminatam item licentiam, mulieres communes reddendi, male notatum; Aristotelem eo usque insaniæ progressum, ut scorto tanquam Deæ sacrificaret, cum filios ex ea procreasset; Bionem pæderastiæ sceleris damnatum; Pythagoram apud Crotoniatas tyrannidis affectatæ reum actum; Periandrum propria matre abusum; aliosque plures scelerum aliorum longe gravissimorum convictos fuisse meminit. Hinc compendiosam Theognosiæ idolorum gentilium, tam omnibus populis communium, quam singulis propriorum, adumbrationem suppeditat, Deosque qua minorum qua majorum gentium recenset, sigillatim Solem, Lunam, sidera, elementa, ventos, fulmina, tonitrua,

ignes

ignes fatuos,homines,bruta,plantas,fossilia,in cultum eorum venisse edocet, ac symbola simul Deorum Gentilium considerat. Gentilibus Mahumedanos statim associat, quæque sint religionis ipsorum principia, & quam mendaces ac impuræ deprehendantur, quas jactent, revelationes, pluribus verbis doctissime declarat. Atque hæc contenta primæ sectionis sunt. In altera Christianismum contra Judæos vindicat, quorum antiquas revelationes divinas esse omnino concedit, eaque occasione de Mosis antiquitate & sanctitate juxta scriptores gentiles disserit,quamque plurima doctrinæ & historiæ Mosaicæ Gentiles noverint, ut ut eadem ad impia sua sacra detorserint,exponit. A priscis vero revelationibus cum obstinacia & falsa interpretatione sua Judæi postmodum misere defecerint, & ex vere credentibus paulatim Ethnicis æquales aut pejores facti fuerint, hinc contra eos late disputat, ac summa hæc capita deducit: quod Messias, in scriptis Mosis & Prophetarum, tanquam Deus ipse in carnem humanam venturus describatur: quod idem certo tempore, stante nimirum templo Salomonis secundo,hoc est, post captivitatem Babylonicam restaurato, venire debuerit, salvaturus non Judæos solum, verum & Gentes: quod idem in Bethlehem,de tribu Juda,& de domo David,& inaudito miraculo ex virgine castissima nasci: quod multis ærumnis exantlatis, in carne pati, crucifigi, ultimoque ex mortuis resurgens in cœlum adscendere, inque mundo Apostolos Spiritus S. donis instructos, qui ad spirituale ipsius regnum omnes nationes terræ miraculis & verbi Dei virtute vocarent, magnamque vere credentium civium Ecclesiam colligerent, relinquere: quod lex Ceremonialis seu Levitica tempore Messiæ hujus exspirare debuerit. Quibus singulis scite demonstratis, ultimo loco, quod talis & tantus Christus Dominus jam venerit, qui hæc omnia excellentiori modo adimpleta dederit, indeque Judæi maximi erroris de venturo adhuc Messia accusandi sint,quodque Christiani e contra vera verbi Divini mysteria palam sectentur, valide concludit. Sed antequam opus ipsum finiat, in doctrinæ Christianæ sanctitate & moralitate non invenire affirmat,sive Gentiles, sive Judæos, quod objiciant. Præcipuos namque illius articulos, de Trinitate, de Filio Dei incarnato & crucifixo, ac de Spiritus Sancti cum fidelibus conjunctione, Judæorum pa-

pariter & Gentilium ipſorummet teſtimoniis, ex eorum ſcriptis heic allegatis, firmari monſtrat. In eos igitur non minus atque in Atheos, Epicureos, Indifferentes, ac illos quoque, de Dæmonibus qui dubitant, juſtam ſtringit epanorthoſin, & ut gentes extra Chriſtum omnes damnari, haud obſcure ſibi perſuadet, ſic ad blaſphemas nonnullas Judæorum objectiones, contra miracula reſurrectionemque Chriſti, & fidem Apoſtolorum, in medium allata, reſpondet, & poſt inculcatam denuo doctrinæ Chriſti innocentiam, & charitatem imprimis, quam hæc tantopere requirat, in parænesi ad infideles omnes, & impios non minus Chriſtianos, inque piis votis deſinit.

G. BRANDS HISTORIE DER REFORMATIE IN en Ontrent de Nederlanden. Het derde en vierde Deel &c.

h. e.

J. BRANTII HISTORIA REFORMATIONIS BELgii & vicinarum Provinciarum. P. III & IV.

Roterodami apud Barent Boſſ, 1704. in 4to. Volumina II. alphab. 12.

PRimam præſtantiſſimi hujus Operis partem, libros X priores, Hiſtoriam reformationis a primis Chriſtianiſmi in his partibus incunabulis, usque ad annum C. 1600 ſiſtentes, complexam, anno 1663 Amſtelædami excuſam habemus. Ea una cum parte altera, qua continuatur eadem Hiſtoria usque ad exitum anni 1618, Amſtelædami anno 1671 iterum lucem adſpexit. Ob aptiſſimum rerum ordinem, fidem in allegandis diligenter monimentis & teſtibus idoneis, eximiumque linguæ nitorem, hoſtium quoque encomia promerita fuit. Sane enim laudes iſtas omnes Brantio ne ipſe quidem derogaverit Henricus Ruilius, verbi Divini apud Amſtelædamenſes olim miniſter, qui in ſcriptis adverſus hancce Hiſtoriam variis libellis, omnes iſtas virtutes Brantiano fœtui concedit, de eo tantum conqueſtus, quod, ubi ad Kornhertii tempora, primasque adeo ſchiſmatis inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes in Belgio origines, deventum eſſet, plus quam decebat Hiſtoricum, Remonſtrantium ſtudioſum ſe oſtenderit, in quorum ſci-

ſcilicet partibus eccleſiaſtico munere apud Amſtelædamenſes fuit defunctus. Sed quicquid ſit de iſta Ruilii accuſatione, quam variis ſcriptis apologeticis, dum viveret, abſtergere conatus diligenter fuit ipſe Brantius, magna hucusque ſemper hujus Hiſtoriæ apud Belgas exiſtimatio fuit & autoritas. Ut multum haut immerito res patriæ eccleſiaſticæ debere videantur Reverendo Gerardi Brantii Filio, Joanni, qui continuationem Hiſtoriæ illius ab ipſo Parente ad annum usque 1623 productam, ex ſchedis ejus nunc demum publicavit. Complectitur illa accuratam Synodi Dordracenæ, triſtiumque, quæ poſt eam Remonſtrantes afflixere, fatorum Hiſtoriam, ex omnibus, quæ ſuppetebant, monimentis, actis, relationibus, litteris diligenter digeſtam, atque eo usque diligentiæ & ἀκριβείας obſervantem, ut minutiſſimas affectuum, contentionum, eventuum occaſiones, ipſaque verba ultro citroque commutata, ſemper exhibeat, indolemque, mores, ingenium, ſtudia hominum vivide admodum, tanquam in tabula, repræſentet. Ut ſi quis alius unquam, ad eccleſiaſticam prudentiam, ſive comparandam, ſive firmandam, hic inprimis liber ſpectare videatur.

BARTHOLOMÆI DE MOOR VERIS OECONOMIÆ Animalis ſeu potius Humanæ Principiis innixa Pathologia Cerebri Delineatio Practica; in qua Morborum Soporoſorum per Notas Characteriſticas Diſtinctio, nec non Spasmorum accuratior Diſtributio traditur.

Amſtelædami, apud Gerardum Borſtium, 1704. in 4to.
Conſtat $3\frac{1}{2}$ Alphab.

QUemadmodum Clariſſimus Author in *Cogitationibus ſuis de Inſtauratione Medicinæ*, a nobis *in Actis Anno 1696 Menſe Auguſto pag. 370* commendatis, omnes humanæ œconomiæ functiones a ſanguinis preſſione deducendas eſſe docuit: ita ab ejusdem preſſionis vitio, non neglecta ſingularum partium ſtructura, morbos & ſymptomata eſſe derivanda, ut demonſtret, in hac Idea Praxeos Medicæ Novæ, cujus librum primum, Pathologiam Cerebri continentem, jam ſiſtit, conatu non ſpernendo occupatus eſt.

pag. 1. A Cephalalgia initium facit, cujus causas a pressione sanguinis partim aucta, partim imminuta repetit. Cum enim membranæ cerebri copiosissimis vasis arteriosis, & una cum pericranio summa gaudeat sensibilitate, quivis facile intelliget, enormiter has partes affici a pressione, dilatatione & æstu sanguinis; sub quo statu hic non solum totus immutatur, sed inprimis serum ita degenerat a solita sua tenuitate, ut in gelatinam spississimam excoquatur: cui pressioni auctæ ansam dant febres, plethora, exercitia, radii Solares, ebrietas & ingluvies. Sed & ab imminuta pressione excitatur hoc malum, quando sanguis nimis lentus & viscidus per vasa non nisi ægerrime propelli potest; quod patet in chlorosi & scorbuto. Quod partium solidarum vitia attinet, oritur cephalalgia, præter conformationem p. n. a commotione cerebri, ab equitatione & vectione vehementi, a refrigeratione capitis &c. Quibus explicatis definit cephalalgiam, quod sit capitis sensatio molesta, imprimis a sanguine motu suo vasis & membranis vim inferente producta. Quanquam enim, uti dictum, partium solidarum vitium capitis dolorem producat, sæpe tamen is ideo excitatur, quod sanguini circulaturo impedimentum aliquod objiciatur, quod pulsatio molesta excipit. Ex causis fluunt indicationes generales, quæ in eo consistunt, ut sanguinis pressio nimia compescatur, progressus per vasa capillaria facilior reddatur, cerebri vitia corrigantur, & dolor mitigetur. Mittimus prognosin, cautelas practicas, & formulas, quas subjungit fideliter Author Clarissimus, ex propria praxi partim, partim ex authoribus allegatis petitas. Atque hæc speciminis loco sufficiant, ex quibus haud obscure intelliget L. B. qua usus pag. 188. fuerit methodo Noster in reliquis explicandis capitis morbis. Inter quos cum affectus soporosi non sint infrequentes, ab Authoribus vero maxime confuse fuerint tractati, notas characteristicas singulorum subjungere placuit Clarissimo Moor. Coma igitur vigil vocat, quando ægri conqueruntur de summa capitis molestia, non quidem dolore, sed velut interno ardore, & motu intestino expansivo, qui ipsos reddit quidem in somnum proclives, & somnum enixe desiderantes, cum tamen non possint aut non audeant eundem capessere. Coma somnolentum est, quando ægri, provectioris ætatis præsertim, ad somnum sunt valde proni, cum in-

insigni mentis hebetudine, nonnunquam oris apertione, adeo ut sedentes & cum aliis colloquentes, etiam interdiu, in somnum involuntarium prolabantur. Hic morbus circa vesperam ingravescere solet; febris non est insignis, aliquando lenta, nec ægri conqueruntur, nisi de somnolentia molesta. Huc etiam referri potest ea somnolentiæ species, quæ suppressionem urinæ insequitur; ut & sopores profundi absque manifesta febre, e. g. ab ebrietate, usu opii, & somnolentia scorbutica. Quando autem ægri febri insigni & vehementi, & statim in augmento, vel etiam principio, in somnum profundum incidunt, unde vix aut ne vix quidem excitari possunt, quem aliquando convulsiones & ipsa mors brevi excipiunt, Cari species prima dicitur. Quod si vero ægri post attritas vires a febre continua, in somnum profundum & ἀφωνίαν incidant, in eo statu per aliquot dies permaneant, nihil rogent, jaceant veluti moribundi, postmodum oculos iterum attollant, aliquando statim cibum petant, atque feliciter evadant, vocatur cari species secunda. Quibus tertia accedit species, quando in febribus ægroti, diem unum aut alterum ante mortem, veluti somno oppressi decumbunt, ob attritas vires, sanguinem ad circulationem ineptum redditum, & spiritus dissipatos. Lethargus est sopor gravis cum febre & stertore, in quo ægri excitati respondent, & iterum in somnum relabuntur. Apoplexia denique Nostro audit sensuum omnium, cum ἀφωνίᾳ & resolutione, nec non difficili respiratione, subita privatio, a sanguine cerebrum ejusque vasa inundante, aut nimium replente, ortum ducens. De cætero cum in titulo accuratam Spasmorum distributionem polliceatur Author, operæ pretium est, mentem ipsius brevius explicare. Scilicet per spasmum in genere intelligit involuntariam & vehementem musculi aut fibrarum muscularium contractionem: ejusque caussam, Hippocratem secutus, rejicit in repletionem & inanitionem. In priori casu arteriæ carotides nimis replentur; unde sequitur compressio nervorum, depressio cerebri, spirituum animalium versus musculos propulsio, fibrarum tensio, sanguinis progressus retardatus, musculi inflatio, partis tendinis annexæ vehemens & involuntaria contractio. In posteriori casu cerebrum expansionem suam amittit, adeoque veluti subsidet; quæ subsidentia spiri-

pag. 339.

tus animales inordinate versus musculos premit, & convulsiones
ciet; ad quas classes irritatio partium nervearum, a reliquis Au-
thoribus accusata, ut referri debeat, prolixius explicat Author.
Spasmi igitur in genere dividuntur in convulsiones, & motus
convulsivos. Illæ sunt vel universales, vel particulares. Univer-
sales observantur vel minus frequentes, ut tetanos, opisthotonos
& emproftotonos; vel magis frequentes, eæque vel graviores, vel
minus periculosæ. Inter illas quædam infantes infestant, vel statim a
nativitate, vel circa dentitionem; quædam adultos vexant, ut morbus
caducus, & epilepsia proprie sic dicta symptomatica, quæ diversi
observatur esse generis. Est enim 1) febrilis, vel ordinaria in prin-
cipio & progressu morbi, vel extraordinaria epidemica; 2) pedis-
sequa dolorum, purgationum, hæmorrhagiæ, vulnerum & ulcerum,
repletionis, &c. 3) hysterica; 4) hypochondriaca; 5) scorbuti-
ca. Inter minus periculosas convulsiones referuntur subsultus in
somno, convulsiones in somno, spasmus flatulentus, & quæ hæ-
morrhagias excipiunt. Particulares vero quod attinet, sunt hæ
strabismus, τρισμὸς, spasmus Cynicus, risus Sardonius, satyriasis,
sternutatio & singultus. Motus convulsivi denique sunt vel ve-
hementiores, vel minus vehementes; utrique febriles, hysterici, &c.
p. 368. Cum autem morbus caducus cum sensuum internorum abolitio-
ne sit conjunctus, hujus symptomatis occasione, quædam circa sen-
sorium commune præfari, operæ pretium duxit Author. Hoc autem
supponit debere 1) esse partem unam, quia motus a duplicibus sen-
soriis externis in eo velut uniri debent; 2) motus spirituum anima-
lium ab omnibus organis & membris delatos recipere; 3) motus
spirituum animalium, ad illud tanquam metam pertingentes, velut
terminare; 4) sensuum externorum objecta varia percipere ac diju-
dicare; 5) motum spirituum animalium versus has vel illas par-
tes determinare. Exque his concludit, nullam cerebri partem
solidam dari, cui hæc omnia tribui possint; cum autem eadem
in mentem cadant, hanc sensorium commune adstruere, nullus du-
bitat.

Tandem non possumus non Compositiones quasdam
evporistas ab Authore, Clarissimo inventas vel correctas, hic,
p. 457. commendare, scilicet, Diascordium novum, Spiritum Cepha-
p. 530. li-

licum epilepsiam hypochondriacam tollentem, Spiritum Galbani compositum in spasmo flatulento adhibendum, & Aquam lactis nephriticam Pharmacopoeae Bateanae correctam. p. 539. p. 559.

M. JOANNIS TRIBBECHOVII, FAC. TH. HALL. & Phil. Jen. Adjuncti Brevia Linguae Ῥωμαΐκῆς, seu Graecae Vulgaris Elementa, quibus differentia antiquum inter & recentiorem Graecismum praecipue ostenditur. Praemissa est Dissertatio de Ortu & Natura hujus Linguae: accessit Concio Christi montana Matth. V. VI. VII. Epistola Clarissimi Anastasii, Graeci, & Syllabus vocum usitatiorum.

Jenae, apud Jo. Bielckium, 1705, in 8. Plag. 10.

Dissertationis, quae etiam Jenae publice ventilata est, summam ipse titulus monstrat, eam videlicet agere de ortu & natura linguae vulgaris Graecae: quae quidem, si rem ab ovo ordiamur, referenda fuerit ad quintam Graecorum dialectum, κοινὴν, h. e. *communem* & *vulgarem* antiquis dictam, teste *Jo. Grammatico* in suis Τεχνικοῖς. §. I. Alio nomine haec dicitur πεζὴ, quasi *pedestris*, si quidem illam cum antiqua sermonis elegantia comparaveris. Addi etiam posset synonymum ἁπλὴ φράσις, quo propter *simplicem dictionem* haud raro insigniri solet. Communiter tamen adpellatur Ῥωμαΐκὴ, sicut Graeci post tempora Constantini Ῥωμαῖοι, & Constantinopolis νέα Ῥώμη audit. §. II. Jam si quaeratur, num antiqua illa κοινὴ, qua comoediarum historiarumque scriptores usi sunt, conveniat cum recentiore Graecorum sermone? istam quidem hujus esse fundamentum & velut matrem agnoscendam, sed longe puriorem fuisse cultioremque hodierna, nemo ibit inficias. Causae corruptionis in promtu sunt: Romanorum imperium, unde tot Latinismi, etiam in ipso Novo Testamento; Graecorum scriptorum desidia, qui tam facile barbaras voces, magno numero in Meursii Glossario congestas, admiserunt; inprimis Turcarum tyrannis, litterarum studiis infensa; item frequens commercium cum populis vicinis, maxime Italis. §. III-VI. Caeterum quatenus haec lingua Graeca est, ex quatuor antiquis dialectis conflata deprehenditur, quod ex allatis ibi exemplis patet §. VII. VIII. Deinde traditur divisio hujus linguae, quae est vel ecclesiastica, vel politica: haec rur-

rurſus vel νησιωτικὴ, quæ in *inſulis*, vel στερεωτικὴ, quæ in *terra continenti* viget ; quibus additur tertia, nimirum *Conſtantinopolitana*, quia Conſtantinopolis ſyſtema Græciæ, & præcipue ἐν τῷ Φαναρίῳ, ſede Patriarchali, idioma eccleſiaſticum principem locum obtinet. Præter Conſtantinopolin, purior dialectus reperitur Theſſalonicæ, in reliquaque Græcia ſtricte ſic dicta, inprimis vero in metropoli Epiri *Jannina*, ubi illuſtre Græcorum gymnaſium, una cum ἀκροατηρίῳ hodienum floret. §. IX. X. XI. Laudatur quoque hac ætate ſchola *Lariſſæa* & *Corcyrenſis*, ubi itidem litterarum ſtudia coluntur, & præcipue poſterior acroaterium Latinum habet. Quod ad dialectum inſulanam attinet, ea melior eſt in Cycladibus, quam Sporadibus & Echinadibus inſulis, vel eam ob cauſam, quod illæ propiores ſint S. Monti ſeu Atho, hodie monaſteriis referto. Echinades vero, una cum Creta, nimium ex Italico ſermone, quod Italiæ viciniores ſint, trahunt. §. XII. Sed rurſus magna varietas propter multitudinem inſularum, ut vere obtineat, *quot inſulæ, tot linguæ*, fatentibus ipſis Græcis, quorum teſtimonia adducuntur. §. XIII XIV. De ſermone eccleſiaſtico tenendum, quod proxime accedat ad veterem Græciſmum, exceptis quibusdam generalioribus momentis, quibus ad captum populi immutatus eſt. Verſio autem Novi Teſtamenti Græco-Vulgaris, autore *Maximo Callipolitano* edita, & cura *Seraphimi Mitylenenſis* denuo Londini A. 1703 excuſa, plus ſolito barbararum vocum habet, in gratiam tot millium Bulgarorum, Wallachorum &c. qui inter Græcos habitant. §. XV XVI. Denique judicium fertur de hac lingua, eam quidem, quoad elegantiam, antiqua longe eſſe inferiorem, propterea tamen minime, Criticorum quorundam more, tam graviter accuſandam, imo rejiciendam eſſe, vel propter multas peregrinas voces, vel etiam βαρβαροφωνίαν & malam ὀρθογραφίαν ; quæ omnia diluuntur §. XVII-XXI. Virtutes contra hujus idiomatis recenſentur, perſpicuitas qua cum ipſa matre certare videtur, peculiariſque quædam elegantia & δεινότης, quam imitari difficile eſt. §. XXII. Poeſis Ῥωμαϊκὴ rudior quidem, ſed hodie cultior extat, præſertim in Creta, quæ hoc in genere multum reliquis præſtat. §. XXIII. Apparatus librorum, ad hoc inſtitutum facientium, apud nos exiguus eſt : diſſeritur tamen

men de *Lexico Vlachi Cretensis* & aliorum Dictionariis, & ex nostratibus laudatur *Crusii Turco-Græcia*, licet multa ibi obsoleta & corrupta occurrant. §. XXIV. Tandem ratio & occasio editionis horum Elementorum, quæ fuit adventus Græcorum in Academia Fridericiana, quibuscum Autori arctior familiaritas intercessit, significatur, & ne locus vacuus esset, adduntur quædam potiora ex præfatione *Glossarii mediæ & infimæ Græcitatis Caroli du Fresne*.

Ipsa vero Elementa conscripsit Autor Doctissimus, magnique Parentis & Theologi quondam celeberrimi haud degener filius, methodo Celeberrimi Hardtii, quam in tradendis linguis Orientalibus Clarissimus in Academia Fridericiana Prof. Michaelis non sine fructu discentium eximio, adhuc observavit. *Duabus* partibus totum negotium absolvitur, quarum prima agit *de Fundamentis*, altera *de Paradigmatibus*. Circa fundamenta notanda sunt quatuor momenta lectionis & scriptionis, *Consonantes*, *Vocales*, *Tonus* & *Notæ Diacriticæ* lectionis: in quibus modo differentia ab antiquo sermone breviter indicatur. Eædem quidem consonantes sunt, sed paulo aliter pronunciantur, præcipue τὸ δ, θ, ζ: quæ pronunciatio omnino præferenda, si non in omnibus, saltem in plurimis; quod vel ex Clenardi Institutionibus & aliis antiquioribus Grammaticis facile probari potest. Vocalium pariter & diphthongorum sonus plane convenit cum eo, qui in superiori Saxonia utplurimum receptus est: nam aures Græcorum a distinctis illis sonis ai, ei, oi, abhorrent. Tonus sæpe variat, si usum spectes: sæpe enim ob celerem pronunciationem ad ultimam eum rejiciunt, ut ἀνθρωπινὸς, φιλιὰ; vel in antepenultimam revocant, ut ἑλλήνικα, ἁγιώτατη: id quod Clarissimo *Henninio* in suo *Hellenismo*, quem ὀρθωίδον inscribit, tanquam antiquissimi & rectioris toni vestigium mirifice placet. Ex notis diacriticis id præcipue notandum, quod Græci recentiores spiritum asperum ut lenem efferant, more Æolum antiquorum, qui propterea ψιλωτικοὶ adpellabantur.

Altera pars horum Elementorum exhibet paradigmata singularia Nominum, Pronominum, Verborum, &c. Differentia Nominum communis est, quod ignorent Dativum casum & numerum Dualem. Specialia ibidem plu-

pluribus legas. Verba carent Aoristo primo & secundo, nec non Futuro secundo. Perfectum hic nihil aliud est, quam Aoristus primus. Plusquamperfectum & Futurum adhibitis verbis auxiliaribus θέλω & ἔχω, ut in lingua Germanica, formantur. Infinitivum non habent, sed loco ejus utuntur Conjunctivo cum particula νά. Verba circumflexa & anomala pauciora & faciliora hic sunt, quam in veteri lingua, quorum paradigmata Autor concinno ordine proposuit. Quæ ad discrimen Syntaxeos pertinent, paucioribus momentis itidem comprehensa sunt. Elementa excipit Concio Christi montana ex metaphrasi Ῥωμαϊκῇ correcta, Latine versa & notis quibusdam illustrata. Tum sequitur epistola Anastasii, Macedonis, ad Autorem, qui Elementa censuræ ejus subjecerat, in qua de isto specimine ita judicat, multis quidem parasangis id superare Portii Grammaticam, qui primus aliquid eo in genere tentasse dicitur. De cætero ex litteris illis apparet, hunc Virum Græce eximie callere, & litteris ac disciplinis sic satis esse imbutum. Digna est lectu epistola, utpote quæ plurima ad statum Græciæ litterarium pertinentia continet. Accessit etiam brevis Dialogus amici, linguæ hujus periti, quo fundamenta religionis præcipue tanguntur. In fine adjectus est syllabus vocum usitatiorum, quæ tironi ad intelligentiam Novi Testamenti ἐν ἁπλῇ φράσει scitu necessariæ sunt.

PSALTERIUM DAVIDIS ÆTHIOPICE ET LAtine, cum duobus impressis & tribus manuscriptis codicibus diligenter collatum & emendatum, nec non variis Lectionibus & Notis Philologicis illustratum. Accedunt Æthiopice tantum Hymni & Orationes aliquot Veteris & Novi Testamenti, item Canticum Canticorum, cum variis Lectionibus & Notis: Cura JOBI LUDOLFI.

Francof. ad Mœn. Prostat apud Jo. David. Zunner & Nic. Wilh. Helwig. Typis & sumtibus Autoris, impressit Martin. Jacquet, 1701 in 4. Constat 2 Alphab. & 9 plagul.

QUæ sit ratio hujus recens editi Psalterii Æthiopici, ipse Illustris Autor, qui ad meliorem vitam Francofurti ad Mœnum d. 8 Apr. superioris anni translatus est, in præfatione dilucide exponit; quam hic

pro

pro instituti ratione breviter recensebimus. Primum quidem narrat, quam charus, quam pretiosus sit Psalmorum liber Æthiopicæ genti, ut omnes eum quotidie legant, & tanquam breviarium orationum suarum æstiment, adeo ut & fœminæ, præsertim nobiliores, memoriter eum recitare queant. Appellare autem solent simpliciter *David*, ut cum Psalterium finitum esse indicare volunt, dicant, *finitus est David.* Id quod in calce hujus ipsius editionis quoque fuit observatum. Deinde disserit Autor noster Illustris de fonte, ex quo suam Æthiopes μετάφρασιν derivarint, quem non fuisse textum authenticum Hebræum, sed LXX Interpretum versionem Græcam adserit, eo quod Æthiopicus interpres plerumque exemplar *Alexandrinum*, in Bibliis Polyglottis Anglorum excerptum, ut & *Vaticanum*, passim impressum, sæpe sequatur. *Tempus* hujus translationis incertum est, licet probabile sit, eam non multo post conversionem Æthiopum, cum aliis Sacræ Scripturæ libris factam esse, quo de Historiam suam Æthiopicam cum Commentario conferendam monet. *De ordine & numero Psalmorum* inde observat, eundem esse, qui apud Græcos. Isti Psalmum IX & X, apud Hebræos divisum, conjungunt, atque ab illo Psalmo Æthiopes semper unum minus putant; ut qui apud Hebræos est XI, apud Græcos & Æthiopes X habeatur. Idem rursus contingit Psalmo apud Hebræos CXV, quem totum Æthiopes cum CXIII suo conjungunt, & vice versa Hebræorum Psalmum CXVI in duos dividunt, donec in Psalmo CXLVII rursus conveniant, qui apud Hebræos usque ad Psalmum CXLVIII continuatur, apud Æthiopes vero dividitur, ita ut apud nos versu 13 fiat initium Psalmi CXLVII, & deinde numeri in Psal. CXLVIII rursus concordent; licet hic ordo in novissima editione Lipsiensi LXX Interpretum non fuerit observatus. Adjectus est etiam Ps. CLI, apud nos *apocryphus*, quia Orientales communiter illum habent; quamvis *numerum reliquorum excedere*, in titulo illius Psalmi fateantur. Cæterum linguam ipsam *Axumiticam* non male vocari, censet summus Autor. Nam quo tempore Reges Æthiopiæ *Axumæ* in regno *Tigre* habitabant, in usu fuit; quamobrem a nonnullis *Tigrana* sive *Tigrensis* vocata fuit. Translata vero in Amharam Imperii sede, vernacula esse desiit, adeoque Habessini illam e libris & doctrina litteratorum addisce-

diſcere neceſſe habent. Poſt hæc *de variis editionibus* hujus Pſalterii ſermonem facit, quarum primam curavit *Jo. Potken*, Germanus, Eccleſiæ S. Georgii Colonienſis Præpoſitus. Ediderat illud primo *Romæ* anno 1513, cum annexis hymnis & orationibus quibusdam Veteris Teſtamenti, adjuncto etiam Cantico Canticorum. In Germaniam reverſus, denuo illud *Coloniæ* A. 1518 excudit, ſed Pſalterium tantum, additis tribus aliis linguis, Hebraica, Græca, & Vulgata Latina. Æthiopicam, errore illius temporis, *Chaldæam* vocavit, & ſine verſione aut notis ullis, ſecundum exemplar ſuum manuſcriptum, quod Romæ nactus fuerat, nude vulgavit; ſed artis Grammaticæ rudis, menda in ſuo exemplari reperta corrigere non valuit. Sic ultra ſeculum jacuit, nemine neque de Pſalterio, neque de ſtudio Æthiopico publice ſollicito. Æthiopes quidem, ob bellum Adelenſe in ſummam deſperationem adducti, ante centum & quinquaginta annos Romam venerunt, atque ibi Novum Teſtamentum typis dederunt, Pſalterio neglecto, quod tamen Angli in Bibliis ſuis Polyglottis denuo impreſſerunt, at parum accurate, veteribus mendis impreſſorum codicum relictis, & novis ſuperadditis. Tum vero quid præſtitum ſit hac noviſſima editione, indicatur. Videlicet accurata prius collatio codicum variorum inſtituta eſt, ad quam adhibiti ſunt duo illi *Potkenii impreſſi* & tres *manuſcripti*; inter quos primus & præcipuus fuit, quem *Pocokianum* appellat, quia in Celeberrimi *D. Pocokii* Bibliotheca repertus, ab erudito quodam Æthiope quondam tractatus, variisque etiam ex Patribus Græcis obſervationibus fuit illuſtratus. Alter *Berolinenſis* ex Bibliotheca *Potentiſſimi Regis Pruſſiæ* gratioſe communicatus, & tertius, quem *Amſtelodamenſem* inſcribit, a Viro Ampliſſimo *Petro van Dam*, qui ex India eum acceperat, benevole fuit transmiſſus. Ex qua diligenti, ab ipſo hujus litteraturæ principe inſtauratore facta collatione, non potuit non correctius & emendatius exemplum, nunc publici juris factum, prodire. Nam quod ad *varias lectiones* attinet, illæ e manuſcriptis ſupra deſcriptis collectæ, & cum codicibus impreſſis collatæ ſunt; lectiones cum Græcis codicibus, Alexandrino ſcilicet & Romano, convenientes in textum receptæ, judicio de iis haud raro interpoſito. Interdum etiam integri verſus vel hemiſtichia in Hebræo

&

& Græco textu clare extantia, in Æthiopica vero versione casu, vel per incuriam scribarum omissa, restituta sunt atque suppleta. Si vero Æthiopica versio a Græca discreparet, ratio differentiæ, quantum potuit fieri, investigata est. Præterea quoque, in gratiam Philologiæ cultorum, accessit *versio Latina*, ad litteram Æthiopici textus, additis tantum ad cohærentiam sermonis ἐλλείψεων supplementis, expressa; quæ pars laboris commissa fuit Clarissimo Viro *Jo. Heinr. Michaelis*, Linguarum Orientalium Professori in Academia Fridericiana longe meritissimo, & ab eodem feliciter perfecta; quemadmodum non mediocri laude ejus diligentiam, doctrinam & profectus hac in lingua eximios, ipse Illustris Autor prædicat. Sed & præter versionem, additæ etiam sunt utilissimæ notæ philologicæ, cura & studio laudati Professoris, ex quibus modo unam vel alteram speciminis loco adferemus. E.g. Psalm. IV, 3. בני איש *filii viri*, quæ Æthiops vertit, *liberi sobolis matris viventium*, hæc notat: *Hebræi* homines *vocant* בני אדם *FILIOS ADAMI; Æthiopes contra* quasi בני חוה *FILIOS EVÆ*, *dum illos vocant sobolem matris viventium*, *scilicet hominum* Gen. III, 20. Sic & Psalmo XXVIII, alias XXIX, 6. notabilis adfertur varia lectio Manuscripti *Pocokiani: Et subsilire facit eos tanquam vitulum Rhinocerotis: Dilectus vero est tanquam soboles Reemi, cui est unum cornu*; cum hac epicrisi: *Abit hic Æthiops partim a Græco & vulgari lectione, partim sequitur textum Hebræum, adeoque illum mixtim & paraphrastice reddens, ut illi moris, retento vocabulo Hebræo* ראם, *quod alias in Æthiopica lingua nuspiam occurrit, addito tamen epitheto Monocerotis, quod est in Græco. Recte autem observavit,* ראם *esse Rhinocerotem.* Qualia plura ibi invenias notatu digna, inprimis etiam quod attinet ad differentiam hujus & LXX viralis versionis ab ipso textu authentico, ut jure hic labor queat commendari, quia præter notatas emphases Æthiopicas, multum facit ad rectius intelligendos LXX interpretes, imo ipsius Hebræi textus non pauca, eaque difficiliora, loca illustrat. Agnoscendum quippe donum Dei in Illustri, nunc Beato, Autore plane eximium, quo fere solus hoc in genere polluit, nec permittendum a litterarum bonarum amatoribus, ut hic thesaurus linguæ Æthiopicæ quasi defossus jaceat, cum in-

indefessa industria, qua virtute Beatus Autor inter cæteras eminebat, adeo facilis & expedita via monstrata sit, edita *Grammatica & Lexico Æthiopico*, de quibus nemini non constat, qui harum literarum paulo est cupidior.

VITA ERNESTI PII, DUCIS SAXONIÆ, DEscripta ab ELIA MARTINO EYRINGIO, Sereniss. Viduæ Ducis Saxo-Coburg. Aulæ Inspectore. Accessit Ejusdem Dissertatio de ortu & progressu religionis Christianæ in Francia Orientali.

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditsch, 1704, in 8. Plag. 17.

QUo clariora & illustriora sunt illorum exempla Principum, qui pacis artibus, & inprimis literarum ac pietatis studio, rem suam atque publicam ornare & amplificare allaborarunt: eo studiosius ex hac *Ernesti, Saxoniæ Ducis*, pietate ac literarum amore omnibus seculis commemorabilis, Vita, ea nobis in his Eruditorum Actis adnotanda existimavimus, quæ ad piæ eruditionis incrementa, ab optimo Principe cogitata, & felicissimo successu perfecta legimus. Scientes igitur illa prætermittimus, quæ de Serenissimi Principis natalibus, majoribus, fratribus, fortitudine ac belli discriminibus, pacis studio, matrimonio auspicatissimo, prole numerosa ac felicissima, de politia prudentissime instituta, aulæ sedatissimis moribus, rerum œconomicarum redituumque dispensatione sapientissima, de munifica ejus liberalitate, omnisque sorditiei aversatione, monetarum cudendarum usu & modo circumspecto & sanctissimo, felicitate in hæreditatibus impetrandis singulari, testamento, morbo & obitu beatissimo &c. consignata sunt. E quibus sane veritas eorum, quæ Autor de laudibus Ernesti Pii nunquam non deprædicat, luculentissime apparet. Quod autem sit rarum amorem, quem nos jam potissimum spectamus, & promanantem inde ecclesiarum
C. VI. & scholarum, quæ ejus seminaria sunt, curam attinet, ipsa Principis Serenissimi indoles prima ejus semina illi instillasse videtur. Quæ in felicissimo ingenio, singulari judicii acie, animoque excellentissimarum cogitationum veræque pietatis capaci, cum ætate ita suc-
C. VII. creverunt, ut cum se malo fato suo a nonnullis, quibus educatio ejus curæ esse debebat, destitutum, & Latini inprimis sermonis non sa-

ſatis gnarum eſſe, non ſine ſummo dolore intelligeret; animum tamen ingenti omnium diſciplinarum deſiderio incenſum retineret, ipſumque non ſolum hiſtoriarum, politices, matheſeos, aliarumque dignarum Principe artium ſtudio, ſed ſuorum etiam inſtitutione, optimorum librorum edendorum, eruditorum adjuvandorum, eccleſiarumque ac ſcholarum inſtaurandarum cura, luculentiſſime teſtaretur. In Sereniſſimorum Filiorum ſuorum educatione C. XIII.
nihil certe omiſit Sapientiſſimus Princeps, quod ad literarum ac pietatis amorem penitus ipſis implantandum pertineret. Dirigebant illorum ſtudia Viri Illuſtres, Seckendorffius & Gablkovius; bonas literas ipſis Majerus, Reyherus, Brucnerus, Kunoldus & Roſenbergius inſtillabant; in ipſorum profectus, ſingulis menſibus, conſiliarii ſacri ac civilis ordinis inquirebant, ſummaque ſollicitudine plures bonos reipublicæ patres formabant: cujus rei fructu terræ Saxonicæ hodie etiam perfruuntur. Curæ, quam pro eccleſiæ commodis, religioniſque firmamentis geſſit Erneſtus Pius, ſedula eccleſiarum ab ipſo facta inſpectio, optimorum Theologorum & Politicorum expetita in eam rem conſilia, Synodus anno 1645 de morbis eccleſiarum curandis habita, digniſſimorum paſtorum, inſpectorum, catechizantium conſtitutio, diſciplina eccleſiaſtica, cenſura Chriſtiana, obſervatores morum, judicium delatorium das Rüge-Gerichte / pœnitentiæ publicæ, tot leges & ordinationes aliæ ſaluberrimæ, tot literæ & ſcripta de controverſiis Helmſtadienſibus componendis ejus autoritate confecta, tot legationes & literarum commercia cum exteris Principibus, ipſo etiam Magno Moſcowitarum Duce, Patriarcha Alexandrino, Æthiopiæ Rege & aliis, de puriori & ſanctiore Dei cultu inſtituta, certiſſima teſtimonia haberi poſſunt. Huc inprimis ſingularis illa cura pertinet, quam de *Collegio quodam Hunniano* inſtituendo habuit, atque ideo cum Rege Sueciæ Daniæque, & inferioris Saxoniæ Ducibus, Alberto filio ſuo natu ſecundo, doctore Veerportenio, Gabelkovenio & Brucnero eum in finem miſſis, pio conatu egit. Scilicet Nicolaus Hunnius, Superintendens Lubecenſis, in libro, quem appellabat *Conſultationem*, Guſtavo Adolpho, Regi Sueciæ, & Joh. Georgio Saxoniæ Electori dedicato, & anno 1632 edito, ſollicite ſuaſerat, ut certus numerus piorum, eruditorum & celeberrimorum Theologiæ Do-

C. XIV. C. XIIX. C. XVII. C. XIX.

ctorum, communi Procerum Evangelicorum consensu & publica autoritate aleretur, hisque lautius stipendium & selectissima bibliotheca assignaretur, singulisque singuli studiosi ac eruditi, naturæ simul ac gratiæ dotibus ornati adderentur, a quibus difficiliora Theologiæ capita, selectioresque controversiæ, summo studio examinarentur, orationes sacræ ac dissertationes Theologicæ frequentes haberentur, sacri etiam codicis, patrum, scholasticorum, historiæ ecclesiasticæ, conciliorum, decretorum, casuum conscientiæ & praxeos ecclesiasticæ accuratissima collatio institueretur, rarissimæque ac utilissimæ circa hæc observationes communi opera conferrentur. E quo instituto ut maxima ecclesiæ commoda pollicebatur Ernestus; ita nihil omittebat, quod ad illud promovendum & conficiendum pertineret: quanquam, quæ erat eo tempore rerum facies, approbato licet ab omnibus isto consilio, difficultates quædam orirentur, quæ felicem rei successum impedirent. Quod igitur apud alios, per temporum injuriam, perficere non poterat, id saltem in suis terris, salutaribus aliis institutis, obtinere studebat. Constitutis igitur scholarum ordinibus, fidissimisque ac piis magistris præfectis, omnium sibi subditorum liberos inde a quinto anno in scholas duci, nec nisi satis in literis ac pietate profecissent, inde revocari imperavit, eaque re illud obtinuit, ut proverbio vulgo diceretur: *rusticos Ernesto subjectos nobilibus pagorum alienæ ditionis esse doctiores.* Nobilibus certe, ipsi ministrantibus, literarum studia præ omnibus commendabat, ipsisque inculcari sedulo curabat: quod Seckendorffii, Herberstenii aliique generosissimi viri, Ernesti auspiciis, artibus ac literis bonis imbuti, abunde declarant. Ipseque adeo nobilibus haud eruditis, locum in aula sua vix concedendum putabat. Omnis autem ordinis ac generis studiosos, qui suæ industriæ specimina ac testimonia habebant, largissimis stipendiis ac magnificis juvabat. Adhæc Princeps optimus curabat, ut a viris doctissimis libri componerentur, quorum auxilio felicius juventus proficeret, errores facilius evaderet, & tum pietatis, tum Latinitatis, Grammaticæ, Logicæ, Physicæ principia genuina caperet. Quorsum inprimis etiam Historia Ecclesiastica Gothana, Bœcleri, Seckendorffii & Artopæi studio concinnata, omnibusque eruditis maximi æstimata, referenda est. Quin ipsa immortalia opera, Historia Lutheranismi

[margin, beside "porum injuriam…": C. XV.]
[margin, beside "Omnis autem ordinis…": p. 152. 168.]

a Se-

a Seckendorffio, & Belli Smalcaldici Expoſitio ab Hordledero conſcripta, Biblia item Vinarienſia & Concordantiæ Biblicæ, Erneſti auſpiciis, mandatis, & ſubſidiis, autoribus ipſis id fatentibus, una cum multis aliis, quæ Autor p. 75 enumerat, originem ſuam debent. Quam providus autem de libris in communes uſus parandis erat, tam ſeverus etiam ſuis, inprimis paſtoribus, illorum legendorum autorem & concitatorem fuiſſe accepimus. Quo illud inprimis pertinet, quod Autor p. 76 & 77 recenſet. Quæ quidem omnia, cum multis aliis, qui nobiſcum expendent paulo penitius, ii tanti Principis pietatem, amoremque piæ eruditionis omni ævo commemorabilem, merito nobiſcum venerabuntur, pluresque tales literarum ſtatores ac principes eruditis indulgentes, bono literarum publico ut naſcantur, optabunt. De Appendice, ſeu Diſſertatione de ortu & progreſſu religionis Chriſtianæ in Francia Orientali, cum jam plures ante annos in illuſtri Academia Jenenſi publicæ ventilationi fuerit expoſita, & nunc ſolum recuſa, non eſt ut plura dicamus. p. 72. ſeqq.

Herrn Hanns Aßmans / Freyherrn von Abſchatz / Poetiſche Uberſetzungen und Gedichte.

ſive

JOANNIS ASMANNI L. B. ABSCHATZII Metaphraſes & Opera Poetica.

Lipſiæ & Vratislaviæ, apud Chriſt. Bauchium, 1704, 8.

Conſtat Alphab. 2.

MAgnis illis in Poeſi Germanica Heroibus, quos Sileſia progenuit, ſuo merito Vir Illuſtris annumerandus eſt, Dn. *Jo. Asmannus Liber Baro Abſchatzius,* Wirwicii, Lederoſii, Petſchendorfii, Superioris Berſchdorfii & inferioris Gelſchavii Toparcha, in Lignicenſi Ducatu, dum viveret, Provincialis Syndicus, atque in publicis Sileſiæ Conventibus ordinarius Adſeſſor, Vir multiplici meritorum ac eruditionis gloria celebris, Lignicii d. 22 Aprilis anni 1699 fatis functus, & cum Generoſiſſima Conjuge, biduo poſt mariti obitum, placida morte vivis exemta, eodem quietorio in Æde apud Lignicenſes Petro-Paulina tumulatus. Quanta Baronis laudatiſſimi inter ſuos celebritas, quantus natalium ſplendor, quanta apud Au-

Augustissimum Imperatorem LEOPOLDUM gratia, quanta apud summos Silesiorum Principes atque Ordines existimatio fuerit, ipsi ex Silesiis cives cordati, & literarum cultura clarissimi, optime norunt, quorum præconiis in exterorum gratiam istud adjicimus, Virum tantæ dignationis, inter continuam curarum molem, & itinera pro salute Ducatus ac Reipublicæ Silesiorum universæ suscepta, Apollini tamen & Gratiis litasse, & quæ nunc publicata sunt, carmina prælo parata hæredibus reliquisse. Hæc vero nunc ipsi ex voluntate optimi Parentis in lucem exposuerunt, Cl. Gryphio, Socio ac Amico nostro honoris causa nominando, præfationem scribente, in qua modernam Nobilium consuetudinem salse taxat, qui artium liberalium, & Poeseos præsertim, exercitamenta Equestri homine minus digna judicant, & gladio nihil rei esse cum calamo autumant; quum tamen ex Purpuratis Vatibus, hoc est, ex Imperatoribus, Regibus, Ducibus, Principibus, Pontificibus item, Cardinalibus, Archiepiscopis atque Præsulibus, aliisque summæ auctoritatis Magnatibus, qui Poeseos cultores fuere, vastus quidam index confici queat. Cæterum duæ quasi operis hujus partes sunt, quarum altera *Metaphrases*, altera vero *Poemata ex ipsius Abschatzii Baronis ingenio depromta* complectitur. Inter Metaphrases principe loco se sistit *Pastor Fidus* Tragicocomœdia, ex Italico Guarini, vatis celeberrimi, conversa. Quæ fata Guarinus auctor in Italia expertus sit, quot versiones hujus Dramatis in omnes fere linguas transpositi numerentur, Clarissimus Crescimbenus in Commentariis de Poesi Hetrusca fusius docuit. Ex Germanis tres, nisi fallimur, *Pastorem* hunc *Fidum* adgressi sunt, Hildebrandus quidem prosaica, Hofmanswaldius autem & Abschatzius, Silesii, metrica interpretatione. Hofmanswaldianæ versioni plus elegantiarum tribuit Morhofius *(Part. 2 de Poesi German. cap. 2 p. 205)* quam ipsi textui Guariniano: ipse vero Hofmanswaldius in præfatione Poematum suorum, primas præ se laudes Abschatzio nostro deberi, eumque verba Hetrusci idiomatis strictius ac felicius expressisse, monet. Nostrarum partium non est, hanc inter illos litem dirimere, de qua, qui utriusque linguæ intimiore notitia pollent, judicare permittimus. *Sonnuli* autem *jocoserii*, qui *Pastorem Fidum* presso pede subsequuntur, & quos ex Alexandri Adimari Equitis Thusci *Terpsichore* deprom-

promſit, mira transpoſitionis felicitate & argumenti raritate notabiles ſunt. Quinquaginta nimirum fœminas *Therpſichore*, (id tractatulo nomen eſt,) nobis repræſentat, omnes novercantis naturæ invidia, maculis quibusdam vel in ore, vel in moribus, deformes, calamo tamen vatis & poetica venuſtate commendabiles. Quod ad alteram poematum claſſem attinet, quæ ſoli Baronis noſtri venæ ortum ſuum debent, prima ſunt Sacra, quæ adpellatione ex Floræ regno deſumta, Himmel-Schlüſſel / ſive claviculas cœli aut primulas veris nominavit. In iis metaphraſes quorundam Pſalmorum, meditationes in ferias Dominicas & Feſtales, euchariſtica matutino æque ac veſpertino tempore, nec non poſt ſuperatas graviores tam publicæ quam privatæ rei calamitates fuſa; hymni item anniverſarii, onomaſtici, genethliaci, & quæ alia myſteriorum ſacrorum genera ſunt, occurrunt: quibus & ætatis ſuæ quinquagenariæ curriculum, totidem ſtrophiolis ſive ſectiunculis a ſe delineatum, Autor noſter ſubjunxit. Poſt ſacras meditationes, carmina ſtatim ſubnexa reperimus, quibus reverentiam & obſequium erga Divum Imperatorem LEOPOLDUM, & Celſiſſimos Auſtriæ Archiduces, cum propter victorias contra hoſtes obtentas, aut in nominalibus feriis, tum propter alias almæ benedictionis acceſſiones, conteſtatus eſt. Succedunt Epicedia in obitum ultimi Lignicenſium, ex Piaſteorum Familia nongentenaria, Ducis, & quorundam generoſæ ſtirpis Equitum, carmen item honori Lohenſteiniano, ob Arminii & Thuſneldæ vitas, fabula Mileſia, ſed ea longe doctiſſima & omnis generis eruditione referta, deſcriptas dedicatum; funebria deinde aliquot in beſtias ab heris ſuis perdite adamatas, & miſcellanea varii argumenti, in quibus omnibus magna venæ felicitas, ſtyli nitor, vocabulorum aculei, & nativa ſenſûs elegantia deprehenditur. At enimvero in illa inventionum varietate, & argutiarum adparatu, id maxime miramur, ambidextrum fuiſſe Vatem noſtrum, id eſt, utroque idiomate, Germanico æque ac Latino, verſus plane egregios panxiſſe: cujus rei luculento teſtimonio ſunt Genethliacum Deo incarnato in terris hoſpiti, nocte Natali, in monte Senonum inhoſpitali, vena dextraque frigente, adfectu tamen calente, d. 24 Decembris anni 1666 ſacratum, (*vide Sacra pag. 42 ſeqq.*) Paſchologium nocte ſacra anni 1667 Romæ formatum, (*ibid. pag. 54 ſeqq.*) Elegia ſuper incendio d. 12 Oct.

 1696.

1696 (*ibid. pag. 73. 74.*) Elegia ad Primkium, Rectorem Scholæ Lignicensis, Præceptorem olim suum fusa, in qua peregrinationis suæ rationes ac fructus exponit, (*inter Miscella pag. 106 sqq.*) & alia denique ad amicos ex Italia discedentes valedictoria, (*ibid. p. 111. seqq.*) ut adeo, novo certe exemplo, comprobasse videatur Baro noster Illustrissimus, eam esse Latinæ linguæ majestatem atque elegantiam, ut illius exercitia Nobilioribus ingeniis, & Equestri dignitate præfulgentibus, dedecori nequaquam haberi debeant.

ΟΜΗΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ.

sive

HISTORIA HEBRÆORUM AB HOMERO HEBRAICIS nominibus ac sententiis conscripta in Odyssea & Iliade, exposita illustrataque studio atque opera GERARDI CROESII. Tomus I.

Dordraci, apud Theodorum Coris, 1704, 8.
Constat Alphab. 1. Plag. 20.

EO tendens Clarissimus Autor, (civis Reipublicæ Amstelodamensis, non adoptatus, sed intra mœnia ipsius natus, ortu longa ducto serie,) quo ipsum ratio quodammodo singularis officii ordinisque sui vocabat, primus Homerum e tenebris eruere, conditamque ab eo Historiam sacram, & e nostro Scripturæ codice repetitam, in lucem proferre voluit. Sic enim censet: Homerum narrare in Odyssea inde a primordiis, varia eventa majorum Israelitarum, i. e. Patriarcharum & Israelitarum ipsorum, usque ad obitum Mosis, eo pacto, ut multa adjungat, quæ ad populos eodem genere *Heber* oriundos pertinent; in Iliade vero ea, quæ acciderint in occupanda urbe Hierichunte, ac tota terra Chanaan, duce Josua cæterisque jure imperatorio præditis, intermistis plurimis, quæ ad gentes ab Israelitis devictas fugatosve Chananæos pertinent. Et hæc arbitratur Homerum sic exarare lingua Græca, ut interim nomina propria personarum & regionum, quin & rerum insigniter memorabilium, efferat Hebraice, vocibus singularem in modum sermoni Græco accommodatis. Se autem isthæc perscrutari contendit, non delectatione novitatis, verum spe atque fiducia emolumenti in publicum.

Esse

Esse enim in his subsidium, tum ad alias scientias, tum etiam sacras & augustas literas, utcunque magis enucleandas ac illustrandas. Saltem grande in his pondus inesse, ad subvertendum omne Pantheum Deorum gentilium veterum, & tot ineptas de iisdem fabulas, quas non Græci modo ac Latini olim, sed tot inter Christianos etiam philologi & antiquarii, juventuti in suis auditoriis & gymnasiis instillaverint, ac propinarint. Penes Homerum, non nisi unius veri Numinis sub diversis notionibus sonare nomina, & describi Historiam sacram, ita ut in illo sit magna vis, ad tuendam firmandamque sacrarum literarum antiquitatem & auctoritatem, adversus ementitas argutias improborum, quorum in tanta ingeniorum prurigine, non exigua hodie copia sit. Præmittit autem operi suo Autor Introductionem satis amplam in universum Poetam, ceu partem generalem, XIV adeo capitibus absolutam. Omnes nimirum veteres hoc animadvertisse, Homerum ubique loqui verbis alienis a vulgari Græcorum forma, peregrinis, novis, translatis, interdum contractis, concisis, amputatis, ut difficile sit ejus mentem assequi. Sed & res ipsas proponere modis prorsus reconditis, ita obscuris ac fabulosis visis, ut legenti nullæ certæ imagines in animum deducantur. Homero ergo verba illa ac nomina, quæ de Deo aut Diis usurpantur, quæ hominibus Heroibus etiam & actionibus ipsorum singularibus, porro quæ regionibus, urbibus, fluminibus, montibus, rebusque aliis, in quibus suspicio est quandam peculiarem proprietatem contineri, indita sunt, perraro Græca, frequentissime autem Hebraica esse: sed aliter sonantibus nominibus, & tamen re significantibus idem, quod in Scriptura Hebraica notet nomen proprium. Atque rursus sic afferri illa nomina Hebraica, ut omnino accedant ad nomina ista, quæ alibi terrarum, maxime in Græcia, sunt notissima. Interdum occurrere nomina regionis aut loci, tanquam nomina propria, & tamen pro re aliqua, velut nomina appellativa usurpari, cujus generis sint vocabula *Siculi*, *Messenii*, *Sardinii*. Et quæ fingit accidisse Ulyssi aut Trojanis, non de unico dicere Ulysse, verum de multiplici, neque de unius Trojæ excidio, sed plurium urbium eo nomine involutarum; ut ita alius sit Ulysses in initio, alius in progressu, alius in fine operis, & ut alterius generis sit Troja, & Ilium in Odyssea, atque est in Iliade. Per- c. 2.

peram igitur censeri ab omnibus, scriptam Odysseam post opus Iliadis, & hanc ex illius tenore debere explicari. Contra vero, Homerum sequi ordinem Historiæ sacræ, & adeo Odysseam præmisisse Iliadi. Præterea indicare eum, Græcos antiquissimos oriundos fuisse e Chananæa, Idumæa & iis oris, eosque fuisse, qui ab Israelitis circumventi, pressi, fugati, se fuga receperint in Asiaticam Græciam & Græciam Europæam. Et hos fugitivos illa illis regionibus nomina de sua lingua patria Chananæa, quæ & Hebræa, imposuisse, quæ tamen temporis tractu, & usu longo, jam ipsiusmet Græciæ nomina viderentur esse. Eo magis autem voluisse eum uti hisce nominibus, sibi notissimis, quo minus Græcos offenderet, sed ut iis palpum obtruderet, cum ipsi de sua antiquitate & de patrio suo solo, quod in eo essent αὐτόχθονες, admodum gloriarentur. Facile etiam illa vocabula ad formulam linguæ Græcæ potuisse construi & exarari, absque jactura vocis, modo flexione alicujus literæ, vel mutatione, quod Græci tali litera carerent, aut aliam substituerent, quo vox magis clare ac sonore caderet. Adeoque uti Homerum lingua, quæ diutissime post istius tempora cœpit in usu esse Judæis inter Græcos degentibus, Hellenistica. Bene multas etiam apud Homerum personas esse illarum gentium, quæ, qui homines fuerint, nos lateat, nec tamen occultæ fuerint Homero. Sed & multis eum uti nominibus, quæ videantur esse Græca nomina Deorum Dearumve, aut hominum inter Græcos notabilium illustriumque, neque tamen quicquam minus voluisse, quam quod eæ personæ, quarum apud eum sunt nomina, fuerint vel Dii vel Heroes Græcorum. Quantum ad res ipsas, Homerum ait multas partes Historiæ sacræ notare, non ea serie loci ac temporis, qua Sacra Scriptura, verum obiter, ubi incidit occasio aliquid vetus commemorandi, in conventu aliquo, in quodam colloquio. Vicissim varias tractare res nihil facientes ad Historiam sacram, etiam amplis & copiosis narrationibus, etiam integris libris. Cujus generis illa de navigatione Ulyssis Odyss. lib. V. quæ de Scylla & Charybdi, quæ de Circe, & plura, præsertim in Iliade. Sic igitur per illum Scripturam sacram potuisse innotescere Gentilibus, sed tectam & in fabulas conversam: ut fuerit ille tam pater mendacii, quam veritatis. Vixisse autem illum post tempora Da-

vidis

vidis ac Salomonis, ex eo colligit Noster, quod non obscuram ποιήσεως horum Regum faciat mentionem in Iliade. Sed & post tempora Jeroboami, primi regis X tribuum vixisse, colligit ex hoc, quod & hujus regis meminerit. Et cum aliqua probabilitate posse dici, c. 4.
vixisse post tempus Amri sive Omri, sexti regis: quo regnante invalue- c. 6.
rit religionum quasi confusio, & Samaritana incoeperit, & Idumæi Sidoniorumque res floruerint, eorumque ingens coeperit esse auctoritas in populo Israelitico, tum vero incuria in custodienda Scriptura Sacra. Certe fuisse Homerum doctum linguam Hebræam, doctum Hebræorum historiam, ut, ubi vellet, hanc potuerit ea in lingua tradere. Sed Ὅμηρον non videri nomen Poetæ, quin potius titulum ejus operum atque indicem argumenti. Esse no- c. 4.
men Hebraicum אמר Omer, *orator*, *rhetor*, vel *commentarius*, ab אמר Amar, *dicere*, *eloqui*. Nam & nomina illa Ὀδυσσείας & Ἰλιάδος, non ab auctore indita fuisse, verum ab iis, qui postea auctoris opus sua opera ita distinxerint. Similiter nomina *Hesiodi*, *Theognidis* & *Phocylidis*, ipsorum Poematis fuisse indita. Scripsisse Homerum libros suos non ea serie ac numero, ut quidem nunc extant, sed variis temporibus, per varias partes, quas vel Pisistratus, vel ejus filius Hipparchus, in eum redegerint ordinem, quo nunc habemus, eo tempore, quo Athenis constitutum, ut versus Homeri in ludis Panathenaicis publice legerentur: quomodo quondam Dei mandato Lex Mosaica, septimo quoque anno, in Festo tabernaculorum, a sacerdotibus universo Israeli prælegebatur. Exhibere novissime celeberrimum Gronovium, in secundo Volumine Thesauri Græcarum Antiquitatum, picturam marmoris, quam Homeri ἀποθέωσιν vocant, & nos quoque in his Actis A. 1683 p. 538 exhibuimus. p. 67.
Elegans, inquit Noster, *Marmor, ubi suos amatores invenit: neque enim omnes, ut pueri, istiusmodi imaginibus ac pupis trahuntur*. Equi- c. 9.
dem Homeri librum, pergit Noster, esse in multis partibus allegoricum, symbolicum, emblematicum. Atqui in his cum sequatur Scripturæ S. iterum viam docendi vulgatam tritamque, esse adhuc totum Homeri opus historicum. Unde permirum videri debere, accidisse post Natalem Comitem, G. J. Vossium & alios, etiam nostro tempore Francisco de Salignac, Archiepiscopo Cameracensi, præceptori Ducis Burgundiæ, quod voluerit librum quartum Odys-

ſeæ Homeri hieroglyphice interpretari, & erudire Principem juventutis Gallicæ argumento ſymbolico, tanquam ex Homero deſumpto, repletoque cunctis laſcivis ac mollibus Deorum Dearumque ſermonibus actionibusque, atque id ſtylo accuratiſſimo, quo videlicet adoleſcentes, ſua ſponte ad voluptates adhinnientes, hoc magis illiciantur ineſcenturque. Et mirum, potuiſſe a ſe impetrare Curiam Romanam, ut cum in hujus Antiſtitis libros religioſos aſceticos tam acerbe ſtylum ſtrinxerit, nulli cenſuræ ſubjiceret hunc ejusdem librum amatorium, habentem quidem ſalem, oſtentantemque penetralia virtutis ac honeſtatis, at totum eo ducentem per ſacellum fallacis & ambitioſæ idololatriæ Gentilium,
p. 162. vanæque ſuperſtitionis, & voluptatis. Intelligit librum Gallica lingua conſcriptum, *Aventures de Telemaque fils d' Ulyſſe.* Præterea Homerum docet non modo multas habere γνώμας conſimiles
c. II. S. Scripturæ, verum eas quoque mutuatum eſſe e Scriptura ſacrâ: nec tamen alias, quam quas invenerit in libris Moſis, nonnullas quas in reliquis libris Hiſtoricis, itemque in Jobo & Pſalmis & libris Salomonis. Ubi ſimul caſtigatur Zachariæ Bogan Homerus ἑβραΐζων editus Oxonii 1658, & Jac. Duporti Gnomologia Homeri, Cantabrigiæ biennio poſt edita. Edmundum Dickinſonum contendere equidem, Græcos quicquid apud Delphos celebre erat, e Joſuæ hiſtoria effinxiſſe, verum vix quidquam eum adferre ex Homero. Jac. Capellum ſenſiſſe quidem, Homerum legiſſe Scriptores ſacros, & ex his ipſis fontibus multas ſumpſiſſe ſententias; res tamen ne hunc quidem ex eo allegare. Eundem Capellum laudari magnopere a Th. J. ab Almeloveen in Specimine Antiquit. atque congerere hunc omnia e prophanis auctoribus, quæ ſimilitudinem habeant cum hiſtoriis Moſaicis; ne de verbo autem ullo, nedum de re quapiam, Homeri meminiſſe. Dan. Heinſium in Ariſtarcho S. promittere, ſe alicubi oſtenſurum, *Homerum omnia deprompſiſſe ex Oriente, quod ad cæremonias, ad res, ad voces*; nusquam tamen ne verbo quidem præſtitiſſe. Voſſium, Bochar-
c. I. p. 14. tum, & Ezech. Spanhemium, multa ex antiquis Poetis elicuiſſe, quæ ſpectent ad res in Sacra Scriptura narratas; tale tamen quidpiam de Homero nihil. Dan. Huetium in Demonſtratione Evang. ubique in Poetis & aliis auctoribus veteribus invenire Moſen; ex Homeri autem

tem scriptis duo duntaxat adducere loca, quæ ad historiam quandam in Scriptura relatam transferri possint. *Unus*, addit, *est Gallus, qui propter suam jactantiam ac promissionem inanem satis orbi erudito vapulavit, & quandoque nominatim propter ea, quæ aliis abstulit atque edidit pro suis, veniet in Catalogum plagiariorum Thomasii.* p. 179. Perperam etiam Everardum Feithium libris 4 Antiquit. Homericarum, omnia in Homero ad Græcos retulisse, monet. c. 13. In parte speciali præstruit, descriptionem Patriarcharum fieri in Odyssea cumprimis sub persona Ulyssis, sed venientis alio atque alio nomine; quemadmodum & opus obitu Ulyssis, ita ut re ipsa sit nomen Mosis, concludatur. c. 1. Itaque illum Ulyssem aliquoties recurrere, & jam abire, & obire, jam redire, isti primo similem. Id indicari verbis L. II. v. 175. ἐοικὼς τῷ ἐνιαυτῷ, *similis illi uni ipsi*, non *vigesimo anno*; item cum L. I. v. 1. dicitur ἀνὴρ πολύτροπος, *multiformis*, non *versutus*. Nam & Scripturam Sacram non semel nomen viri proprium imponere alteri, etiam diutissime post venienti. Penelopen, uxorem Ulyssis, æque esse nomen commune & appellativum, ac toties ita vocari, quoties fœmina quædam dignitate præstans & curans bene negotia domestica venit nominanda. Patriam utriusque appellari *Ithacam*, non Ioniam illam, sed, quod inauditum ad hunc diem usque, Mesopotamiam, Hebr. אי i. e. *insulam, regionem*, & תוך *Thavech medium*, elisa litera ו, inter duos amnes, Euphratem ac Tigrim. Hinc Homero Ἰθάκην ἀμφίαλον, *mari circumdatam* Lib. I v. 385 & 394 dici. Alibi vocare Ἠλύσιον πεδίον, non campum Elysium, sed Mesopotamiam felicem. Nam πεδίον congruere cum פדן *Paddan*, quo nomine Moses Mesopotamiam vocet Gen. 48, 7. ἠλύσιον esse עלז *Ales*, lætus, exultabundus. In Ithaca designari ab Homero urbem Ulyssis patriam Κρήτην Lib. 19 v. 172, non Cretam Græcorum insulam, sed Babylonem, *ubi lingua mixta*. Nam Hebr. קרת *Kereth*, Chald. קרתא *Kareta*, dici *urbem*, & κατ᾽ ἐξοχὴν intelligi Babylonem. Homerum ergo hoc, quod dicit de mixtura linguarum, hausisse ex verbis Mosis de Babylone, Gen. XI, 9. In vicinia Babylonis fuisse Κνωσσὸν, magnam urbem, a קנוא *Canoa*, æstus, fervor. Hanc alio nomine Hebr. vocari חרן *Charan*, a חרי *Chari*, æstus, ardor, Græcis Κάῤῥαι, ubi There & Abraham & Nahor vixerint, & in qua Isaacus & Jacobus sibi uxores asciverint. Eandem esse urbem, quæ Homero lib. 4 v. ult. vocatur

tur Ἀςεῤὶς, ab עשתר *Asthar*, pecus, grex: quod qui illic degebant, his maxime in usu esset facere rem pecuariam. Porro genealo-
c. 2. giam Ulyssis & cognationem exhibet ex eodem loco Homeri, lib. 19. v. 179 seqq. Ibi enim juniorem aliquem Ulyssem enarrare majores suos, quorum singula nomina sint Hebraica. Μίνως enim Nostro est Abrahamus, a מאה *Mea*, centum, centenus, & נוצ *Nous*, germinare, quasi dicatur ***germinans etiam centenos annos natus***. Fuisse autem Abrahamum natum centum annos, quum ei nasceretur Isaak. Gen. 21, 5. Convenire id etiam Semo. Minos Homero Rex novenus, ætate vel generatione. Abrahamus autem non verbis, sed re, nonus generatione in posteritate Semi, filii Noachi Gen. c. XI, pater celsus & habitus uti princeps Dei, Gen. 23, 6. Atrides Homeri est Lotus, cum suis domesticis, Hebr. *latens, absconditus*. Alio nomine Ῥαδάμανθυς, Hebr. *soporatus*, & sic tamen *se extendens*, & *floridus*. Ilium Homeri est Hebr. איל *Eil*, אלון *Elon*, planities, locus campestris, spatiosus. Trojam Hebr. esse תרועה *Theroua*, clamorem, vociferationem. Nimirum Abrahamum & Lotum abeuntes ex Ure Chaldæorum, venisse Carras sive Charan, deinde accepisse sedem *planitiem* Jordanis, ac Lotum quidem extendisse tentoria usque ad Sodomam. Cumque hæc una ex urbibus planitiei, propter flagitia *clamantia* versus cœlum, igne cœlesti deleta esset, Lotus *occultavit* se in spelunca, ubi *vino somnoque sepultus* factus est pater duorum filiorum, unde infinita multitudo hominum. Hinc Lotus Homero alio nomine Ποσειδάων, ***potens sui generis auctor***. Minois filius ***Deucalion***, quasi Hebr. destinatus in holocaustum, verum ex isto periculo ereptus. Hunc esse filium Abrahami, Isaacum. Alio nomine Telemachum, quasi agnum mactatum vel percussum, vulneratum. Filius alter Abrahami ex pellice, Ismael, dicitur fuisse Castor, Hebr. קשת *Casat*, sagittarius, arcitenens. Gen. 21, 20. Porro Ulyssis frater major natu Homero, Ἰδομενεὺς, ab Edom, rufus Esavus. Et hunc similiter vocari hic Telemachum a תלע unde תולע *thola*, ruber, coccineus, & מחץ *Machas*, perfregit, ut sit ille *qui matris vulvam perfregit*. Ludere enim Homerum nominibus, pro natura
c. 3. ra personarum. Quin imo Lotum ipsum venire sub persona Ulyssis etiam, & Abrahamum, Isaacum, Jacobum, item Mosen, at quem-

quemque suo ordine ac tempore. Fusius autem ea, quæ diximus, aliaque recensentur in sequentibus. Ac primum eruitur incendium Sodomæ ex versibus primis libri I hoc modo: conatum quidem Ulyssem magna cura, uti suam, sic amicorum animam in excidio Trojæ servare; verum nihil profecisse, etiamsi immitteret se in eos, (ἱέμενος,) minitans illis, ni excederent, missum iri in eos ignem. Repetuntur autem ac supplentur hæc ex lib. 4 v. 246 seq. Σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλὼν, οἰκῆϊ ἐοικὼς, quæ ita Noster transtulit: *ingressus magnam Trojanorum urbem vibrabat circumquaque numerosas sententias ignis, qui eos liquaret, gerens se similem istorum duorum virorum, similem* δέκτῃ, i. e. δικαςῇ, *judici inter eos, qui tamen non erat.* Latere enim hic iterum Hebraica observat in vocabulis Græcis, κακὰ, σπεῖρα, ὤμος. Quorum nihil omnino assequuti sint Latini interpretes: *Vilibus pannis circumjectis ad humeros, servo similis, alteri seipsum viro assimulavit mendico.* Cæterum viros Trojanos periisse v. 7 lib. 1 αὐτῶν γὰρ ἀτασθαλίῃσιν: voce iterum Hebræa, quæ verbis multiplex unum significet, execrabile facinus cum viris, את - איש - תאלה *Et is thala*, *Et*, cum, *Is*, vir. *Theala*, execratio. Neminem enim potuisse dicere, unde nomen hoc sit derivatum, & quomodo possit existimari esse Græcum. Pœnam ipsam exprimi v. 8. 9

νήπιοι, οἳ καταβοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο
ἤσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλατο νόστιμον ἦμαρ.

Noster: *fatui, qui Sole supergradiente devoraverunt* illos in mares peccatores. *Et abstulit idem Sol ipsis redeuntem diem.* Nomen enim καταβοῦς iterum Hebraicum esse, flexum licet ad modum Græcæ vocis βοῦς, compositum a כתת *Cathat* contundere, & בוש *Bos*, pudenda. Et qui se perditum eunt invicem nefanda libidine, devorare se dici, velut suo se cibo replentes, suisque deliciis. Accidisse autem Ulyssi, v. 13. ut cum se ex hac calamitate eriperet, sua uxore privaretur. Hanc ait esse historiam illam Loti, Gen. 19. cui objectum sit similiter v. 9. quod indesinenter agat *judicem*, quique uxore sua in incendio Sodomæ orbatus sit. Eandem historiam recurrere in Odyssea pariter & Iliade, quæ singula hic non persequimur. Historiam Loti concumbentis cum filiabus in spelunca montis, unde nati Moabitæ & Ammonitæ, Gen. 19, 30. seqq. de- c. 5.

L pre-

prehendit Cl. Crœsius eodem libro I Odyssea, ubi Ulyssem detinet v. 14. 15 nympha Calypso in specubus cavis, cupiens eum sibi esse maritum, i. e. ut faceret sibi, quæ maritus uxori. Cum hac nympha conjungi v. 71 & postea in universo opere Θόωσαν, aliam nympham, quæ Ulyssi mixta in specubus cavis peperit ei Cyclopem Polyphemum, filia Phorcynis, regis Maris mortui, ipsius scilicet Ulyssis. Sic igitur exponit Homerum v. 22 seqq. Ulyssem seu Lotum non omnino accessisse Æthiopas longe semotos, ultimos virorum, Occidentales & Orientales, sed dum in specubus illis cavis habitaret, sua ebrietate ac vino eo accessisse, uti saltu protulerit genueritque duos populos montanos & feros, alteros Occidentales, alteros Orientales. Nam μετεκίαθε esse a μέθη *ebrietas* & a κίειν *saltu proferre*. Æthiopes in Scriptura esse Cusim, homines facie a Sole adusta, ab αἴθω & ὄψις. Habitasse autem Ammonitas & Moabitas loca montana, Sodomæ veteri ultra mare mortuum finitima; illos versus Orientem, hos versus Occidentem. Appellari τηλοθέοντας, *feros*, ἐσχάτους ἀνδρῶν, *viros ortos e duabus sororibus*, ab איש vir, & אחות *Achaot*, sorores. Fuisse eos δυσομένους, ex terra Gigantum, omnia conterentium, a דוש *Dous*, terere, & אמים *Emim*, Gigantes. Deut. 2, 10. 11 20. Cumque Moabitarum & Ammonitarum termini fuerint montes Abarim & fluvius Arnon, Num. 21, 11. 13. & 22, 36. eosdem terminos his nominibus etiam Homerum signare, ut notet, utrumque populum unam suorum sacrorum communitatem habuisse, v. 25. ἀντιόων ταύρων τε καὶ ἀρνειῶν Ἑκατόμβης. Abirim enim Hebr. esse ταύρους, & ἀρνὸν Hebr. nomen fluvii. Porro Deum verum, (non omnino Neptunum,) ex eo tempore infestum Ulyssi, non occidisse eum quidem, tamen abegisse a patria in viam erraticam, v. 75. Ac συγχρηματισμὸν Abrahami & Loti diu postea commemorari ab Homero Lib. 3. v. 304. & Lib. 5. v. 520. Imo toties eum fere exprimere & repetere hanc historiam, quoties referat in hoc opere concubitum hominum furtivum, maxime lib. 5. Redit ad Hi-
c. 6. storiam Abrahami Cl. Auctor, ostenditque, multa occurrere apud Homerum, quæ a Mose descripta sint Gen. 15, 1-5. 16, 1. seqq. 17, 16. 18. 18, 10. 14. 21, 10. 14. Mitti nimirum a supremo Deo Jove Αθήνην, Minervam, Archangelum, (qui Jovem nominet suum parentem; as-
p. 286. sertor, qui alicui sit clypei instar ac multa merces, γλαυκῶπις Αθήνη)

ην) ad Ulyssem, Abrahamum, & Nympham ἐυπλόκαμον Saram, in Ithacam, *ut ei excitet filium*. Lib. 1. v. 88. Excipi autem ceu charum & Jove genitum hospitem honorifice, v. 120. Et hinc ortum inter gentiles, quod homines antiqui propter justitiam suam fuerint Θεοῖς ξένοι, qui illos hospitio exceperint. Pausaniam hoc sumpsisse e verbis Homeri Odyss. L. 7. v. 203. Minervam porro interrogatam a Telemacho, ut sibi dicat, quæ vere sit, respondere v. 179, & iterum v. 418: Μέντης ἀγχιάλοιο δαΐφρονος υἱός. Nomen Μέντης Hebraicum esse, notans, *qui vere est, fuit atque erit:* filium δαΐφρονος, Hebr. ejus, qui fructuosum reddit ac fœcundat: Ἀγχίαλον, itidem nomen Hebr. ac Dei singulare, *qui juret per se*. Abrahamum describi v. 189. seqq. ceu senem incurvum, humi repentem, nomine Laertis herois, qui moleste ferat, *quod sit sine liberis:* cujus uxor ἀμφίπολος, vetula, multa caligatione oculorum laborans. Et hanc habuisse ancillam Eurycleam, quæ & Penelope hic vocatur, uxorem secundariam, Hagarem nimirum, matrem Ismaelis, sive Telemachi. Homerum noluisse rem dicere aperte, neque illum vocare filium non legitimum, docere tamen, notam inesse aliquam, Lib. 2. v. 86. Euryclea Homero etiam appellatur Ἡγήτωρ, μέντης Ταφίων Lib. 1. v. 105. Videturque Nostro Ηγήτορ esse Ηγηρ, (insertis duabus literis, ne nimis manifesta esset locutio poetæ, suas res occultantis,) Hebr. Hagar, a peregrinando. Μέντης Hebr. h. l. *nutrix*. Taphii, (Hebr. a rapiendo) Ismaelitæ, Arabes, alibi Hagerim in sacris, 1. Chron. 5, 20. Cumque Antinous illam e domo ejiciendam urgeret, durum id visum Telemacho, L. 2. v. 130. Respicere autem Homerum ad legem Hebræorum, de dimittenda uxore secundaria, & de danda portione filio uxoris repudiatæ. Exod. 21. & Deuter. 21. Tandem discedere Telemachum cum matre, *non absque consilio Dei*, datisque ei amphoris vino plenis duodecim, & utribus viginti farinæ. L. 2. v. 371. Bellum porro Abrahami adversus Regem Helami Cedor-Laomor, ejusque socios Gen. 14. perspicue recenseri ab Homero L. 3. profitetur Noster, atque inprimis historiam Melchisedeci. Dicit enim Nestor v. 278. seqq. se & suos venisse ad Σούνιον Ἱερὸν ἄκρον Ἀθηνῶν, *ad hospitalem supremum Sacerdotum fortissimorum*. Σούνιος enim Autori nostro est h. l. a זונה *Souna*, hospes, qui cibum & alimentum præbet. Ibi ergo ait Nestor Φοῖβος Ἀπόλλων κατέπεφνε Με- c. 7.

νηλέα κυβερνήτην ἀγανοῖσι βέλεσσι, Sacerdos auguste sanctequè colendus fecit respirare Menelai sodalitium nutans ac delassatum a prælio, suis panibus ac phialis vinariis. Postremum venisse se Nestor ait v. 287. ad *μαλειάων ὄρος*, ubi notentur decimæ, quas Abrahamus obtulit Melchisedeco: nam מלאים *Miluim* esse oblationes, consecrationes. Sed & ex *εὐλογίᾳ* ejusdem Gen. 14, 9. sumptum esse, quod Homero Deus vocatur Ζεὺς *αἰγίοχος* v. 42. & Ποσειδάων *γαιήοχος*, v. 55. *excelsus possessor cœli atque terræ, Deus in se sufficiens.* Spirare ergo in oratione Poetæ sermonem Sacræ Scripturæ. Et huic Deo esse sacrificatum, *ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ*, v. 6. *punienti peccata, &* nihilominus *gratioso, ac condonanti peccatoribus.* Repetita enim hæc esse e verbis ipsius Dei, Exod. 34, 6. 7.

c. 8. Dignum nunc est videre, quid de immolatione Isaaci apud Homerum repererit Cl. Autor. Ubi notat primum, Abrahamum rem tantam filio non nisi sensim ac tractim insinuasse potius quam manifestasse: *Deus ipse sibi prospiciet de agno ad holocaustum*, Gen. 22, 8. Sic apud Homerum Minervam ad Nestorem, cum jam sacrificium Deo omnipotenti faciendum esset, dixisse, *τοῖο γὰρ ὤρη*, pro *ὄρη, adest enim tanti*, omnipotentis, *provisio.* Lib. 3. v. 334. Recte iterum Minervam dicere, se velle mane ire ad *καύκωνας* magnanimos, ubi sibi *χρεῖος* debeatur neque *νέον* neque *ὀλίγον*, *ad principes sacerdotes holocausti*, ubi *sacrificium sibi debeatur, neq; juvenile neq; infantile.* v. 367. Hic cum filium Ulyssis Telemachum peti intelligeret Nestor, stupor equidem invasit omnes, v. 371. statim tamen illum (i. e. agnum mactandum h. l.) manu apprehendit, hortaturque, ut jam nunc haut ignavus sit neque imbellis: Deos enim illum comitari. Actutum vero Nestor orat Minervam, ut sibi propitia sit, & largiatur pro Telemacho sacrificare bovem legitimam, indomitam, quam nemo vir jugo subdiderit, h. e. juvencam optimam, v. 373-383. Et hanc esse dicit Noster expressionem poetæ ad verba Scripturæ, Num. 19, 2. & Deut. 33, 17. Atque audivisse in hoc Minervam senem illum, effusasque deinde diras devotioni debitas super hostiam bovis jugulationi destinatam. Describi hic etiam ritus agni Paschalis mactandi & comedendi *a tota quaque* familia. Interea vero Telemachum, (habitum velut mortuum,) domi a suis ablutum, unctum & indusio pulchro tunicaque fuisse indutum, v. 437-468.

se-

ſecundum morem pollinƈturæ. Sed ſiſtendum hic. Jamdudum enim excitatum in animis Lectorum arbitramur deſiderium videndi, tum reliquas in Opera Homeri meditationes, quas ſe ait habere confectas, tum alia ſcripta Cl. Crœſii, quæ p. 6. 84. 147 promittuntur.

THESAURUS ANTIQUITATUM GRÆCARUM contextus & deſignatus ab JACOBO GRONOVIO. Volumen Nonum & Decimum.

Lugduni Batavorum, apud P. van der Aa, 1701, fol.
Vol. IX conſtat Alphab. 8, plag. 21.
- X -- Alphab. 10, plag. 16.

SEries Scriptorum, quæ in nono Volumine inveniuntur, hæc eſt: Jani Cornarii, Medici Phyſici Zwiccavienſis, *de Conviviis veterum Græcorum libellus*, pag. 1. Andreæ Baccii *de Conviviis antiquorum, deque ſolenni in eis Vinorum uſu, atque ritu Cœnarum ſumtuoſiſſimo, libri quinque*, pag. 21. Jo. Baptiſtæ Caſalii *de Tricliniis, Conviviis, Hoſpitalitate & Teſſeris veterum exercitatio*, cum figuris, p. 121. Joſephi Laurentii opuſcula *de Conviviis, Hoſpitalitate, Teſſeris & Strenis*, p. 161. Jacobi Sponii *de origine Strenarum diſſertatio epiſtolica, hiſtorico-moralis*, p. 205. Jacobi Philippi Tomaſini *de Teſſeris Hoſpitalitatis liber ſingularis, in quo jus Hoſpitii univerſum, apud veteres potiſſimum, expenditur. Accedunt quædam ex Ant. Auguſtino, & Jo. Chifletio, ad majorem illuſtrationem hincinde inſerta*, cum figuris, p. 213. Joſephi Laurentii *de Prandio & Cœna veterum, ac de aliis ad eadem ſpectantibus, miſcellanea*, p. 285. Petri Caſtellani ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, *ſive de eſu carnium libri IV*, p. 353. Hieronymi Mercurialis *de Potionibus ac Eduliis antiquorum mantiſſa*, p. 465. Joannis Freinshemii *diſſertatiuncula de Calida Potu*, p. 493. Adriani Turnebi *de Vino ac ejus uſu & abuſu libellus*, p. 517. Jo. Henr. Meibomii *de Cerviſiis veterum, potibusque & ebriaminibus extra vinum aliis commentarius*, pag. 537. Jo. Baptiſtæ Caſalii *de Thermis & Balneis veterum tractatio*, cum figuris, p. 633. Petri Servii *de Odoribus diſſertatio philologica*, p. 645. Lazari Bayfii *de Vaſculis libellus, ſive animadverſiones in tractatum de Auro & Argento legato*, cum fi-

guris, p. 677. Pomponii Gaurici *de Sculptura, sive Statuaria liber*, p. 725. Ludovici Demontiosii *commentarius de Sculptura, Calatura gemmarum, Scalptura & Pictura antiquorum, libri duo*, p. 777. Aldus Manutius Pauli Fil. *de Calatura & Pictura veterum*, p. 803. Philostratus *de Pictura*, p. 807. Julii Cæsaris Bulengeri *de Pictura, Plastice, Statuaria libri duo*, p. 809. Jo. Baptistæ Casalii *de Insignibus, Anulis, Fibulis, &c. syntagma* cum figuris, p. 893. Josephi Laurentii *de re Vestiaria syntagma*, pag. 921. Otthonis Sperlingii *de Crepidis veterum diatribe*, p. 961. Theodori Gazæ *de Mensibus Atticis liber, ex interpretatione Jo. Perrelli*, pag. 977. Jo. Perrelli *de ratione Lunæ Epactarum, & mensis intercalarii commentariolus*, p. 1009. Petri Hagueloni *Calendarium trilingue, seu de Mensibus Hebræorum, Græcorum & Romanorum dialogus, ex optimis quibusque auctoribus collectus*, pag. 1017. Joannis Lalamantii *dissertationes tres*, I. *de Tempore & ejus partibus*, II. *de Anno Macedonum, seu Græcorum*, III. *de Anno Attico*, p. 1041. Petri Castellani *de Mensibus Atticis, nec non de Mensibus & Anno Græcorum, Atheniensiumque diatriba*, p. 1081. Samuelis Petiti *de Anno Attico ecloga chronologica*, p. 1109. Stephani Pighii *Themis Dea, seu de lege divina*, p. 1137. Ejusdem *Mythologia* ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, *vel in anni partes*, ex symbolis antiqui cujusdam toreumatis argentei, quod extat apud Rev. D. Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem, cum figuris, p. 1185. Jacobi Usserii *de Macedonum & Asianorum Anno Solari dissertatio, cum Græcorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici & Juliani anni rationes accommodato*, p. 1205. Josephi Laurentii *de Annis, Mensibus, Diebus, Horis, &c. tractatio*, p. 1269. Phlegontis Tralliani *de Olympiis fragmentum*, cum Latina interpretatione & notis Jo. Meursii, p. 1289. Erycii Puteani *Olympiades, sola manu, ut vere annis mundi respondent, computata*, p. 1297. Joannis Meursii *Denarius Pythagoricus*, sive de numerorum, usque ad denarium, qualitate ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis, p. 1329. Joachimi Camerarii *historia rei Nummariæ*, sive de Numismatis Græcis & Latinis, p. 1401. Leonhardi Porcii *de re Pecuniaria antiquorum, & de eorundem Ponderibus, Mensuris, Stipendiis militaribus &c. libri duo*, p. 1433. Josephi Scaligeri, Jul.

Cæs.

Cæſ. F. *de re Nummaria antiquorum diſſertatio, liber poſtumus.* Ex Bibliotheca Academiæ Lugd. Bat. p. 1493. Willebrordi Snellii R. F. *de re Nummaria, liber ſingularis*, p. 1549. Caroli Patini *de Numismate antiquo Auguſti, & Platonis epiſtola*, p. 1589. Sebaſtiani Fæſchii *de Numo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ* epiſtola, pag. 1601.

In præfatione pro more adnotat loca, vel perperam citata, vel non ſatis intellecta, hocque adeo nomine varia doctrinæ & antiquitatis capita illuſtrat, & de Græciæ monimentis optime meretur. Inter alia iſta Philonis *de plantatione Noæ* verba: *προσφέρειν τοῖς οἰνοχοουμένοις κελεύοντες*, quæ a Freinshemio de Calidæ Potu cap. I. §. 1 citantur, explicat, affirmatque, *προσφέρειν τοῖς οἰνοχοουμένοις* dici convivas, qui os & labia componant ad ea, quæ infuſa ſunt, haurienda, atque adeo admoveant vel calici vel patinæ, ut inde guſtent, ac veſcantur. Hinc conficit, Jo. Freinshemium minus idoneam interpretandi rationem ſecutum eſſe, quando *οἰνοχουμένους pincernas* convertit. Quod ad Laurentii ſchediaſma *de Medicis ac Balneis antiquorum* attinet, monet verba de Antonio Muſa, quæ exhibentur col. 625, non eſſe Dionyſii Halicarnaſſei, ſed Dionis Caſſii Coccejani ex libro LIII, pag. 517. Eadem ſcribendi levitate factum eſſe, ut in ſchediaſmate de *Re Veſtiaria* col. 944. loco Juſtini de Lyſimacho & leone præſcripſerit Suetonium. Eodem errore ductus eſt Jo. Bapt. Caſalius *de Inſignibus, Anulis, Fibulis*, qui col. 898 Hirtii verbis de Scipione Africano agi putat, cum intelligatur ſocer Pompeji. Non minus in Pighii Themide col. 1154 prave legitur: *verum D. Lactantius Uranum Latine Cæleſtum interpretatur*; quum reſpiciat ad verba capitis XI lib. I de falſa religione: *Jupiter in eo loco ſuſpexit in cœlum, quod nominatur* Οὐρανός. Id vero admodum juvenile videtur, quod Ludovicus Demontioſius *de Sculptura* col. 784 pronunciavit, Bruto nempe, qui Reges expulit, ſtatuam poſitam non fuiſſe. Aliter enim Suetonium in Jul. cap. 80 tradidiſſe, his uſum verbis: *Subſcripſere quidam L. Bruti ſtatuæ, utinam viveres!* Non minus rejicit, quæ paulo ante citatus Pighius col. 1168 ſcribit: *Itaque Veneri ſacer pecten eſt, quem idcirco* Cytheriacum *appellat Naſo Poeta de Salmaci canens: Sæpe Cytheriaco deducit pectine crines;*

quum

quum in loco illo jamdudum ediderint *Cytoriaco*, & nimis esset confusum, ut quod Themidi proprium symbolum datum fuit, tamen diceretur Venerium. Imo vero rem sponte loqui, & Cytorum montem rasile buxum suum pectinibus faciendis approbavisse etiam per ipsos Poetas.

Volumen decimum uberem ingeniorum copiam & varias exercitiorum amœnitates recenset, cujus scripta hoc se ordine excipiunt: Ludovici Cresollii *Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Gracia nominabant* ΣΟΦΙΣΤΑΣ, *expositum libris V*, p. 1. Diligenter hoc opus in præfatione celeberrimus Gronovius persequitur, variosque nævos indicat, e. g. quod col. 204. scribat, Apollonii sectatores in Græcia nominatos fuisse Ἀπολλωνίȣ ἠκίας, cum legendum sit Ἀπολλωνίȣ σκιάς. Origenis PHILO-ΣΟΦΗΟΤΜΕΝΩΝ *fragmentum*, quod ex bibliotheca Medicea descripsit, ac notis illustravit Jacobus Gronovius, *Græce & Latine*, p. 249. Meminerunt jam pridem hujus opusculi viri clarissimi, Lucas Holstenius, Joannes Pearsonus, Ægidius Menagius, (qui partibus inde petitis observationes suas ad Diogenem auxit) & Petrus Daniel Huetius. Id solummodo interest, quod Menagius & Huetius non ipsi Origeni, sed alii potius sub Origenis nomine latenti tribuant. Quos proinde Gronovius confutat, ac inprimis Huetii objectionibus respondet. Descripsit vero Gronovius ex codice, chartaceo illo quidem, at auro pretiosiore, quippe unico, in quo emendatissimum sit Arriani Ἀναβάσεως Alexandri Magni exemplar, eadem manu scriptum, & unde Gronovius olim egregia illa ejus Scriptoris supplementa, & nuperrime opus integrum edidit. Præterea eum ipsum codicem esse ait, in quo Hieroclis ad aurea Pythagoræ Carmina eruditissimus commentarius tam integer & inviolatus exhibeatur, ut non aliunde æque, ac ex hoc ipso volumine, colligi possit, quam maculosi codices ab typographis nostris, ad multiplicanda exemplaria usurpati fuerint. Dividit Origenes in hoc fragmento Philosophos in quatuor classes, Physicos, Ethicos, Dialecticos, Barbaros, id est Brachmanes & Druidas, singulorumque opiniones refert, & refutat. Sequuntur hunc libellum Guilielmi Morellii *de veterum Philosophorum origine, successione, ætate & doctrina tabula compendiosa, cum Hieronymi Wolffii annotationibus*, p. 293. Davidis Chy-

Chytræi *Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & secta eorum præcipua, a Thalete & Socrate inprimis, usque ad Ciceronem deducta*, p. 346. Desiderii Jacotii *de Philosophorum doctrina libellus*, p. 349. Joannis Meursii *Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragœdiis eorum libri tres*, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti, p. 393. De Æschylo Meursii tradit, multa ex ipso decerpsisse Thomam Stanlejum, imo integras fere paginas 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, deberi huic opusculo, quod tamen maluerit Stanlejus lectori permittere ad cogitandum, quam ipse confiteri. Plutarchi *Alexandrina Proverbia Græca*, ex Bibliotheca Medicea, *cum interpretatione Latina Jacobi Gronovii*, nondum antehac edita, extant in præfatione, pag. 6 seqq. Descripsit hæc Proverbia, beneficio Illustris Magliabequii, Clarissimus Gronovii nostri Frater, eaque digna judicavit Noster, quæ huic Thesauro insereret. Extant nonnulla ex Proverbiis apud Erasmum citatis (is enim allegat Plutarchi Collectanea, sicut quoque duo Adagiorum libri inter amissa Plutarchi opera referuntur) in hoc libello; quamvis Erasmo ad manum videatur fuisse aliquid auctius, quum ex illis Plutarchi collectaneis etiam ab eo citetur, quod in hoc numero non deprehendes. Sunt eorum CXXXI, & his verbis finiuntur: Πλουτάρχου παροιμίαι, αἷς Ἀλεξανδρεῖς ἐχρῶντο; quanquam Gronovio non ipse Plutarchus, aut certe non solus ea collegisse videatur. Joannis Meursii *Theseus, sive de ejus vita rebusque præclarissime gestis, liber singularis*, pag. 465. Raphaelis Tricheti du Fresne *Epistola de Charonda effigie in Catanensi nummo expressa, apud Petrum Seguinum in nummo argenteo*, pag. 569. Joannis Meursii *Dionysius*, sive de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, & nunc primum ex chirographo Auctoris editus, p. 577. Ejusdem *de Heraclide, aliisque ejus nominis & eorum operibus dissertatio*, nunc primum ex chirographo Auctoris edita, p. 605. Ejusdem *Theophrastus*, sive de illius libris, qui injuria temporis interciderunt, liber singularis, pag. 621. Ejusdem *Lectiones Theophrastea*, in quibus eorum librorum, qui supersunt, loca aliquot emendantur, p. 647. Accedit Adolphi Vorstii epistola de obitu V. C. Jo. Meursii ad filium ejus Joannem, juvenem præstantissimum, ut & Epitaphia in ejusdem mortem per A. Buchellium,

& Nicolaum Heinsium, p. 654. *Manus Ænea Cecropii votum referentis dilucidatio, Auctore Jacobo Philippo Tomasino*, cum figuris, p. 657. Octavii Falconerii *de numo Apamensi, Deucalionei diluvii typum exhibente, dissertatio*, pag. 672. Georgii Schubarti *enarratio parergica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis*, p. 701. Tanaquilli Fabri *vita Poetarum Græcorum, ex Gallico idiomate in Latinum translata*, p. 740. De Latina vitarum harum versione ita censet, non inscite modo a Gallicis Latina recedere, sed nævos quoque Tan. Fabri studiis indignos, & historiam ac rem ipsam violantes, occurrere. Josephi Barberii *de miseria Poetarum Græcorum liber*, p. 797. Petri Castellani *vitæ veterum & illustrium Medicorum, qui toto orbe usque ad Seculum XIII floruerunt*, p. 853. Jo. Henrici Bœcleri *de Scriptoribus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium seculi post Christum natum decimi sexti, commentatio*, pag. 905. Helladii Besantinoi *Chrestomathiæ: Græce, cum interpretatione Latina & notis Joannis Meursii*, p. 949. In his notis col. 952 f. extat operosissima operum Callimachi enumeratio, quam in editione Callimachi, quæ ante aliquot annos prodiit, repetitam esse ideo ægre fert, quod Meursii nomen suppressum, hocque adeo modo industriæ Meursianæ nonnulla illata fuerit injuria. Joannis a Wower *de Polymathia tractatio: integri operis de studiis veterum ἀποσπασμάτιον, cum præfatione Jacobi Thomasii; accesserunt præterea Autoris vita & elogia in Polymathiam, item tabellæ Synopticæ*, p. 985. Josephi Laurentii *de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & literis collectio*, p. 1161. Jo. Meursii *Bibliotheca Græca libri tres*, ex chirographo Auctoris nunc primum editi, p. 1181. Ejusdem *Bibliotheca Attica*, sive de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX, ex chirographo Auctoris nunc primum editi, pag. 1393. Leonis Allatii *de Patria Homeri liber*, cum figuris, p. 1553. Ejusdem *Homeri natales, cum interpretatione Latina Andreæ Bajani*.

A CON-

A CONFERENCE WITH A THEIST &c.
h. e.
COLLATIO CUM THEISTA, CONCERNENS doctrinam de Animorum Immortalitate. Pars V. Autore GULIELMO NICHOLLS, S. Theolog. Doct.

Londini, apud Thomam Bennet, 1703, in 8. plagg. 18.

PUtabat Vir Clarissimus, postquam quatuor voluminibus in Actis nostris A. XCVI p. 537, XCVII p. 367, Supplem. T. II p. 273, & A. DCC p. 325 non negligenter recensitis, Religionis revelatæ fundamenta adversus profanos homines defendisset, vacationem sibi haud immerito ab ejus generis labore deberi, cum editis *posterioribus de animorum immortalitate cogitationibus*, nescio quis, (*Estibium* enim *Psychaletham* appellat ipse) denuo zelum ejus provocaret. Ejus itaque cavillationibus Dialogo, quem hic instituit, satisfaciendum sibi esse putavit, quo Estibium ipsis verbis paulo ante nominati libri suam, Credentium vero & Philologum veritatis causam agentes, nobis sistit. Initium facit huic disputationi a confutatione persuasionis Estibii, quasi periculo careat hic error suus, si error sit, de animis una cum corpore extinguendis, quandoquidem restituenda corpora animata in extrema die esse concedat, & explodendis illis, quas Estibius allegavit, creditæ a plerisque mortalium immortalitatis causis, quas educationem, & emolumenta, quibus sacrorum inhient antistites, ille esse existimaverat. Inde ad ipsa argumenta progreditur: quorum primum Estibius desumserat a dissensu Philosophorum circa spiritualem & immortalem animorum naturam, qui cum nihil nos doceant de animo certi, hoc visum exploratissimum primo fuerat Estibio, animum accidens esse, non substantiam, & quidem nihil aliud quam motum in materia seminali cum sensu conjunctum. Quem conceptum tamen Noster vel hoc uno absurditatis revinci putat, quod hac ratione Adamum tantundem vitæ & motus habuisse necesse sit, quam omnes una mortales, quandoquidem ab eo ceteri omnes fuerint derivati, nihil vero plus, quam ipsum habeat, motus cum altero possit communicare. Quin & motum cum sensatione concipere

ſibi non minus difficile videri, quam viridem motum concipere vel amarum. Inde definitionem animæ ab Eſtibio allatam, quod ſit afflatus, materiæ in creatione Divinitus infuſus, examinat, & ex ipſa narratione Moſis, ad quam reſpicere illa videtur, probat, diſtinctam toto genere animam a materia eſſe. Cumque porro Eſtibius multum inſervire hypotheſi ſuæ poſſe exiſtimaverit, ſi evincere poſſit, bruta animantia ratione gaudere, eam ſententiam diligenter impugnat Noſter. Utque difficile imprimis ſolertiæ quorundam animalium, barrorum, equorum, canum ſolvat phænomenon, non a ratione brutorum, ſed ratione Dei hoc eſſe ait; quod quantum abludat ab eorum ſententia, qui Deum tanquam Spiritum univerſi ſibi concipiunt, viderit doctiſſimus Autor Meditationum de Cometis, cui nuper multorum Philoſophorum ſapientiam ſuſpectam reddidere ejus generis lemmata. Sed præcipua in eo verſatur controverſia, an pura puta machina homo ſit, mechaniceque eas, quas menti vulgo tribuimus, operationes producat. Negativam ſententiam iſtas potiſſimum conſiderationes evincere, Autor arbitratur. Quod certum ſit, cogitationem ſine mechanico motu dari in Deo, quodque aliquam organorum mechanicorum conſtructionem atque combinationem cogitationem producere, nullo argumento, nullo modo poſſit oſtendi. Sed tamen adeo a motu ſanguinis & animalium ſpirituum pendere in operationibus ſuis animam, ait Eſtibius, ut ſibi vel ob hanc cauſam ejus immaterialitatem & immortalitatem nequeat perſuadere: cui id imprimis opponit Noſter, quod anima non ſit tale agens, quod omnia in materiam poſſit, quodque adeo inſtrumento corrupto, non mirum ſit, minus expedite ſuum ei procedere opus. Interea tamen ne in iis quidem, quorum corruptiſſimum cum ſpiritibus animalibus cerebrum, furioſis & mente captis, omne perire mentis rationalis indicium, argumento evidenti, illud a materia non pendere penitus. Quod facile ſeparari adeo mens a corpore poſſit, materialitatem ejus non probare; nam iſtam rem legibus conjunctionis a Creatore ſancitis eſſe tribuendam, & deſtructum inſtrumentum, tanquam ſibi inutile, deſerere animam. Nec eſſe, quod hic opponatur difficultas expellendi ſpiritum malum e corpore hominis obſeſſi; ejus enim in illo perſeverantiam pendere,
ſub

sub directione Dei, a voluntate spiritus illius, nec esse eandem conjunctionis animæ cum corpore, quæ ab arbitrio illius non pendeat, sed recta corporis constitutione, rationem. Quod incrementa capiunt per varias ætates animæ vires & potentiæ, materialis naturæ argumentum non esse: nam illa mentis incrementa, corporis haut deberi extensioni per illas ætates crescenti, vel hoc evincere, quod optima mens non sit ea semper, quæ maximam corporis molem animat, adeoque a cultura illa esse mentis, & educatione, atque experientia, quæ uno momento perfici non queat. Sed si immaterialis est anima, quam rationem reddemus stuporis in illis, agilitatis in aliis hominibus? quam a materiæ temperie optime Estibius derivari posse credit. Ipsas itaque mentes, in primis originibus suis, majores minoresque sortiri perfectiones, & rationibus & Scripturæ testimoniis firmat Autor, imo & instrumenti perfectionem, hoc est corporis hujus temperiem, aliquid huc conferre posse; unde tamen non magis possit probari, animam esse materialem, quam aerem esse ejus naturæ, cujus est tibia quam inflat, eo quod motum & sonum aeris aliquo modo ab hujus structura pendere, manifestum sit. Quod vero porro urgetur, magis rationi convenientem esse mortalitatem animæ & materialitatem, eo quod facilius concipiatur; in eo & hoc negatur, quod rationi maxime conveniens semper sit, quod facillime concipitur, & quod facilius concipiatur mortalitas animæ quam vita perennis: at cum disputatio de istorum posteriori non dissimilis sit disputationi de gustibus, priori forsan optime inhæreas, & Autor quoque illud inprimis urgere videtur. Non opus vero, ut prolixi simus in iis commemorandis, quæ reponit Estibio urgenti, quod doctrina de interitu animæ, ut ab ipso proponitur, moraliter non sit turpis, quodque contra, superstitiosis pro mortuis precibus, & doctrinæ de purgatorio fundamenta substernat, quæ obtinuit de animæ immortalitate sententia. Certe enim ubi de rei simpliciter veritate instituitur quæstio, supersedere poterunt disputantes illarum quæstionum utraque, & posteriori imprimis facile vel mediocriter sapientes respondere, non erat difficile. Nec magis merebatur responsionem argumentum, quod impossibile non sit, animam interire atque redire, cum hic de eo, quod evenit, non vero de eo, quod evenire

poteſt, ſit quæſtio. Quod vero ſententiam, immortalitatem defendentem, in multis parum apte cohærere Eſtibius arguit, in eo non male induſtriam Cl. Autor locavit. Quod ex immaterialitate immortalitas non recte inferatur, concedit; nam & brutis animantibus immateriale principium largiendum eſſe exiſtimat, quibus tamen immortalitatem vindicare non audet; at ex fine creationis humanoque animo, qui idem perſiſtat ſemper, continuationem quoque conſervationis eorum inferendam putat. Sed quid ſi argumento illo, ad mundi totius durationem æternam demonſtrandam, cum Platonicis aliisque Philoſophis aliquis utatur? Animam, quæ ne in vita quidem ſemper cogitet, ad judicii usque diem cogitandi ſuſpendere actum, atque adeo ad tempus non vivere, non abſurdum viſum Eſtibio; at præſuppoſitum negat cum Carteſio Noſter. Difficultates circa unionem ſpiritus & corporis motas ita ſolvit, ut dicat eſſe unionem actionis & paſſionis, animumque corpori præſentem eſſe per ſuam *ἐνέργειαν*. Ex eo, quod Hebraica vox נפש *vitam* ſignificat in ſacris literis, non ſequi, animam eſſe materialem; eam enim vocis notionem ceteras, & hanc imprimis, qua *mentem* deſignat, non excludere; idque eo firmatur, quod omnia naturæ ſpiritualis & cogitantis attributa τῷ נפש in ſacris adſcribantur. Immortalitatem in Scripturis tribui animæ, temerario auſu negari; contrarium enim ex Eccl. XII, 7. Matth. X, 28. Luc. XXIII, 43. 2. Cor. V, 6. Apoc. XIV, 13. 1. Corinth. V, 23. patere. Ludicrum plane eſſe, quod ex eo, quod Salvator mortuos excitans, *redi anima in corpus tuum*, dixerit nunquam, argumentatio inſtituatur, ſed *ſurge juvenis &c.* Hoc enim, inquit Autor, eſt poſtulare, ut omnia dixerit Servator, quæ dici poterant; voluiſſe autem eum voce *ſurge* poteſtatem indicare ſuam, mortuis vitam reſtituendi. Quod animæ ſuperſtites non appareant, id quod nunquam fieri abſonum viſum Eſtibio niſi extinguerentur, inde eſſe, quod certis legibus ſint in ſtatu ſeparationis adſtrictæ animæ: imo apparere quandoque, fide dignorum hominum teſtari narrationes. Argumentum ex hiſtoria lapſus ſumtum, quæ doceat, per peccatum mortalem factum hominem totum, adeoque & animam ejus, ſolvitur diſtinctione inter mortem ſpiritualem, quæ ſit amiſſio vitæ divinæ, & phyſicam; hanc corporis, animi eſſe

ri-

illam. Quod dicitur, pœnam vero non esse mortem corporis, qua anima ærumnis illius liberetur; id valere de restitutis per Christum conceditur, non vero de impiis, quibus per mortem hujus vitæ detrahantur solatia, gravissimis & insolabilibus malis inde succedentibus. Nec ex doctrina de animæ immortalitate sequi, corpus, quod hac ratione in se spectatum pro mole materiæ ignava, vitæ ac sensus experte, habeatur, adeoque in peccati partes venire nequeat, injuste post resurrectionem puniri; proprie enim corpus pœnas non sentire, sed animam puniri per corpus, per quod etiam peccaverat. Quod Apostolus ait, in extrema die superstites mutandos esse, ita cum animorum immortalitate esse conciliandum, ut non quoad immortalitatem, sed quoad ceteras qualitates, & relationes inprimis ad hoc corpus, mutandæ esse dicantur. Nec absonum esse, animæ superstiti felicitatem adscribere, ejusque consummationem in extremam diem differri dicere. Nec inde sequi, duplex judicium esse admittendum: bonas enim animas, quæ influxu gratioso bonitatis divinæ, & expectatione manifestandæ penitus gloriæ, beatæ sint, nullo peculiari discretionis judicio opus habere, ante solennem istum nobis præfixum diem: similemque impiorum etiam esse rationem. Redemtionem vero Christi, quæ totum hominem concernit, animæ immortalitati non obstare; eam enim a morte spirituali, ut corpus a physica, liberatam fuisse. Loca Scripturæ, quæ renovationem animæ ad diem judicii differunt, centies explicata fuisse & vindicata. Novam denique non esse illam doctrinam, quod Esthibius urserat. Apud Græcos enim, diu ante Platonem & Thaletem, eam viguisse, ex Homero patere; Senecam Ep. CXVII apud omnes gentes eam receptam esse agnoscere, quod inductione quadam facta ostenditur, indeque concluditur, in ipsis incunabulis generis humani eam traditam fuisse, quæ alias late adeo non potuisset propagari. Inprimis vero Judæos hanc doctrinam semper tenuisse, contra Esthibii cavillationes defenditur, disputationibusque finis gravibus quibusdam monitis imponitur.

NOVA

NOVA LITERARIA.

Vidimus non ita pridem articulum novi Operis, quo, ut in his Actis libri nuper editi recensentur, ita in vicina Academia Jenensi librorum veterum selectissimi protrahentur in lucem, & ex iis Excerpta luculenta exhibebuntur. *Bibliotheca Antiqua* nomen præferet, & per mensium intervalla publicabitur; quemadmodum jam primum illius segmentum mense hujus anni Januario publici juris factum fuit. Specimen rei a Paulo Colomesio in *Bibliotheca Selecta* dudum fuisse editum, in Actis nostris A. 1684 p. 313 sqq. memoratum a nobis meminimus. Neque ignoramus, simile quid anno 1701 tentatum fuisse Parisiis, mense illius anni Julio publicari cœpto & post continuato libello: *Essais de Litterature pour la Connoissance des Livres*; qui & Hagæ Comitum, sed additis subinde Viri docti alterius censuris, recusus est. Verum cum post mensem Julium anni 1703, nihil ad nos illius opusculi pervenerit, parum abest, ut abruptum illud, quod tot aliis hujus generis scriptis accidit, arbitremur, eoque magis calcar addamus Doctissimis Bibliothecæ illius Antiquæ Collectoribus, ut institutum saluberrimum strenue prosequantur. Qua occasione non dubitamus quoq; celeberrimæ Academiæ de novo incremento gratulari, quod cognovimus, non solum Historiarum Professionem, postquam per aliquot annos vacasset, tandem Eruditissimo ac Diligentissimo Viro, *Burchardo Gotthelff Struvio*, τοῦ πάνυ Georgii Adami Filio, demandatam, sed inprimis quoque Reverendæ Facultati Theologicæ meliorem nunc lucem affulgere, cui ornandæ deinceps Viri magnis in Rempublicam Literariam meritis Clarissimi, *Michael Förtschius*, & *Johannes Franciscus Buddeus*, hic ex Fridericiana, ille ex Tubingensi Academia evocati, studium suum operamque impendent. Inter libros ex his regionibus expectandos, elegantiorum literarum cupidis Clarissimi Viri, *Wilhelmi Ernesti Tenzelii*, Saxonia, ut vocat, Numismatica, seu Nummophylacium Numismatum Mnemonicorum & Iconicorum, a Serenissimis Electoribus Ducibusque Saxoniæ cudi jussorum, indicari præcipue meretur; cujus partem primam, quæ a Duce Alberto, Albertinæ lineæ Conditore incipiet, & in Electore Augusto desinet, proximis nundinis Lipsiensibus certo nobis pollicemur. Hanc quo ordine excepturæ sint partes aliæ septem, peculiari programmate ipse Auctor celeberrimus exposuit, quod apud *Philippum Wilhelmum Stockium* Bibliopolam nostratem prostat.

* * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno MDCCV.

MELCHIORIS LEIDEKKERI, SS. THEOL. D. & PROF. de Republica Hebræorum Libri XII.

Amstelodami, apud Isaacum Stokmans, 1704, in fol. Alph. 9.

OMnium rerum, adeoque & studiorum esse vicissitudinem, ac proinde ut omnibus nos utiles præbeamus, serviendum non raro tempori venire, observat in Præfatione doctissimus Leidekkerus. Fuisse sane ait, cum vigerent admodum controversiæ de Religione. Inde vero Viros eruditissimos animum ad pietatis praxin in Scholis & Ecclesiis excolendam applicuisse, & simul commendasse Scripturæ Sacræ analysin & meditationem, ne quædam modo illius particulæ inspicerentur, ut fieri consueverat in controversiis, sed omnis Divini verbi œconomia perspecta haberetur. Ac cum linguarum Orientalium peritia eo maxime inserviret, Philologiæ studium Theologiæ conjunctum fuisse innuit, in quo certe Lutheranos, Hackspanium, Dilherrum, Glassium, Carpzovium, Frischmuthum, Wagenseilium, aliosque excelluisse uti haud dissimulat, sic Reformatis quoque laudem illam cumprimis deberi addit, cum nemo nesciat, Buxtorfios, patrem & filium, Hottingerum, Erpenium, l'Empereurium, Sixt. Amamam, Coccejum, Leusdenium, Lightfootum, Seldenum, & reliquos, quorum vestigiis hodie insistant Witsius, Marckius, Triglandius, Vitringa, Braunius, Hulsius, Rhenferdius. Qua de causa & suam mentem hæcce studia revocasse fatetur, quippe cum ad Philologiæ sacræ fontes ab adolescentia perductus fuerit, tanto quidem cum progressu, ut doctore Judæo usus, Rabbinorum scripta

legerit, quando vix annos ſeptendecim natus fuerit. Nec unquam ſe intermiſiſſe teſtatur linguarum Orientalium ſtudia, dum verbi fungeretur miniſterio, ac ſi id unum agere libuiſſet, hodie inter linguæ Hebrææ peritiſſimos ſe cenſeri potuiſſe, nullus dubitat; ſed remoram ſibi injeciſſe cauſatur horridum Talmud, quo viderit tot futilia contineri, & quæ ad bonam mentem nihil ſæpe proficiant. Nihilo ſecius neceſſe tandem fuiſſe aſſerit, ut Philologicis mentem magis, quam ante, appelleret. Poſtulaſſe etenim Juventutem Academicam Collegia ad Cunæum & Goodwinum, unde enatæ ſint ad Majemonidis quendam tractatum obſervationes, quæ orbi erudito haud diſplicuerint. Hinc ad Cunæum nonnulla notare ſe conſtituiſſe, quorum ſpecimina diſputationibus quibusdam ediderit. Rogatus vero, ut quæ haberet ampliora, luci publicæ exponeret, mutato conſilio Rempublicam Hebræorum deſcribere geſtiit in præſenti opere, de quo iſtam ſpem concipit, fore ut intelligat Lector, nullum extare volumen, quo tanta amplitudine Sacra & Politica Hebræorum Reſpublica depicta, aut Philologiæ Sacræ ſynopſis tradita fuerit. Ut igitur de tam illuſtri opere judicium ferre liceat & iis, quibus ejus videndi aut perluſtrandi copia nondum hucusque facta eſt, illius faciem paucis dare adumbratam juvabit.

Et libris quidem iſtud abſolvitur duodecim, quorum *primus* de *Gentis Hebræorum ſacerrima antiquitate* agit, & a nomine exorſus, cur eadem Hebræorum, Iſraelis, Judæorum appellatione gaudeat? disquirit. Proſapiam deinde Patriarcharum ab Adamo usque ad diluvium illuſtrat, atque inter alia ad Sethum delatus, de ejus columnis diſſerit. Prot-Evangelium de Semine mulieris curatius attendi jubet, idque adverſus varias detorſiones vindicat, ac Meſſiam & ſalutem per ipſum conſequendam iſtud promittere, oſtendit. De diluvio, de Filiis Dei, & imprimis de Gigantibus, varia in medium affert, ac diluvium hoc fuiſſe univerſale, probat. Hiſtoriam hinc Noachi & poſterorum, ad turris usque Babylonicæ æram perſequitur, deque ipſa turri Babylonica & linguarum confuſione diſpicit; iſtud vero, quod Judæi comminiſcantur de LXX linguis, ex confuſione Babelica ortis, & diſtributis per LXX nationes, fabulis accenſet; ſtatimque ad diſperſionem gentium, & originem nationum ex tribus Noachi filiis, contem-

templandam ſe confert, in ſancta vero ex Noacho progenie, ad Abrahami usque ætatem ſe extendente, deſinit. Heic notamus ex aliis, quæ de Cainane affert. Cainan nimirum verus ipſi ante diluvium eſt filius Enoſchi, at falſus filius Arphaxadi, licet habeatur in Genealogia Chriſti apud Lucam. De eo autem dum Viri eruditi diſputent, obſervari vult, Moſen, quando bis genealogiam Patriarcharum mox a diluvio texat, Cainanem prætermittere, idem fieri ab autore Chronicorum ſero tempore poſt captivitatem Babylonicam, imo vero ibi Cainanem ſuum non interpoſuiſſe incautos & ſui oblitos textus divini corruptores. In omnibus porro exemplaribus Græcis Cainanem non haberi, ſed tantum in verſione LXX virali, quæ multas paſſa corruptelas fuerit. Hinc τὸν Καϊνὰν forte in Luca primitus non fuiſſe, ſed inſertum eſſe deinde ab illis, qui verſionem LXX Interpretum, ceu Prophetico Spiritu adornatam, ignari codicis Hebræi, nimium venerati fuerint.

Secundus liber de *origine gentis Hebræorum ex Abrahamo, Iſaaco & Jacobo* agit, & usque ad illius ſtatum in Ægypto ſermonis telam pertexit. Poſtquam igitur de Abrahamo & ejus vocatione ex Ure Chaldæorum verba fecit, de Melchizedeko adverſus P. Cunæum, fuiſſe hunc ipſum Dei Filium aſſerentem, late diſputat. Circa fœdus Dei cum Abrahamo pauliſper detinetur, aſt diutius tamen hæret in circumciſione ſacraque illius origine. Reliquam libri partem conficiunt Iſmael & Iſmaelitæ, Saræ mors, Iſaaci vita, Eſavi item & Jacobi hiſtoria, duodecim quoque Jacobi filii, gentis Hebrææ Patriarchæ.

Varium gentis Hebræorum apud Ægyptios ſtatum dum Libro *tertio* Autor ſub conſiderationem paulo penitiorem revocare aggreditur, poſt prolixam ſatis Diſſertationem præliminarem *de fictitiis Ægyptiorum Dynaſtiis*, de Ægypto primum ipſa, & mox de ejus incolis horumque negotiis quædam promit. Uti vero ſtudium ſapientiæ apud Ægyptios extollit, ſic eorum viciſſim ſuperſtitionem atque idololatriam taxat, & in cauſam odii Ægyptiorum in paſtores ovium inquirit. Notatu digniora circa Joſephi præfecturam in Ægypto ubi excuſſit, & hunc Gentilibus minime ignotum fuiſſe demonſtravit, Hebræorum in Ægypto ſedes, negotia, victum, ſacra commemorat, ſuppeditatisque de Jacobi teſta-

mento & XII Patriarcharum morte observationibus, ad statum & regimen Hebræorum Politicum in Ægypto pergit, non omissis insuper eorum conjugiis, incrementis atque moribus. Afflictum de cætero eorum in ista regione statum, quidquid videatur aliis, ultra CCXV annos haud durasse, innuit.

Liber *quartus miracula Divinæ providentiæ in constituenda Hebræorum Republica* enarrat, cumque Deus primum ad tanta negotia vocaverit & instruxerit Mosen, ut eo ceu instrumento suæ providentiæ uteretur, idcirco de hoc Mose ante omnia disserit, & ad res sub ipso gestas delatus, de decem Ægyptiorum suppliciis, de egressu Hebræorum ex Ægypto, transitu per Mare rubrum, fontibus in Elim & de Manna, de aqua ex rupe profluente, de victoria ab Amalekitis reportata, de Politico Magistratu a Mose instituto, legibus in Sinai latis, similibusque materiis commentatur. Quin & Josuam, Mosis successorem, heic sub dispectum vocat, transitumque per Jordanem describit, ac bella Josuæ in Cananæos tangit; ultimo vero loco, post Chronologiam peregrinationis Israeliticæ in deserto, antiquitates Gentium, earumque synchronismos cum historia Mosis & Josuæ collocat.

Quintus liber *Theocratiam Hebræorum* sibi præfixam gerit, legesque Moralem, Ceremonialem, Politicam, ac singularum corpora Juris spectat, hoc est, summam legum in certos titulos digestam sistit, prout hos in lege Morali Decalogus, in reliquis vero libri Mosis passim suggerunt. Peculiares autem leges quasdam paulo accuratius indagat, legem puta agrariam, legem anni Sabbathici, & legem anni Jubilæi; cujus posterioris dum meminit, simul de tempore Jubilæorum, utrum quovis XLIX an L anno celebrata sint? disquirit, & qui posterius affirment, maximis induci argumentis autumat. Tandem prout in antecedentibus subinde ad antiquitates & synchronismos Hebræorum atque Gentium respexit; sic hoc in capite Nationum leges confert, & Josepho, aliis deductis, contradicit, quando ille ex Mose leges Gentium profluxisse perhibet.

Ad *Reipublicæ Hebræorum sedes & incolas* Liber *sextus* pergit, cumque Deus suam Theocratiam, non variis solum legibus, sed & distributione terræ Cananææ illustriorem reddiderit, de hac

[illegible] distributione per ſortes facta dicere orditur, ac poſt Terræ Sanctæ extollit præſtantiam. Civitates quoque Hebræorum uti generatim, ſic primariam maxime urbem Hieroſolymitanam luſtrat, & cum civibus earum aliquandiu verſatur, nec Proſelytorum, qua juſtitiæ, qua domicilii ſeu portæ obliviſcitur. Conjugia porro & divortia, Familiasque inter eos florentes, uti eorundem non minus negotia exponit, & quibus hæc reguntur, tempora, dies, hebdomadas, menſes, annos metitur, & ſub finem breve Kalendarium Judæis familiare ſubnectit.

Nullam Reipublicæ ſalutem eſſe, niſi cives ſuis utantur bonis, eorumque tranquilla gaudeant poſſeſſione, & quisque ſuo fungatur officio, ſpe præmiorum & metu pœnarum, Libri *ſeptimi* initium præſupponit. Iſtum vero ſcopum cum ſine *Politico Regimine* attingere haud liceat, idcirco de eodem latius diſſerere Autor nunc inſtituit. Derivat illud a primævo Magiſtratu, Senioribus populi, Principibus tribuum, capitibus Familiarum, Principibus civitatum, Chiliarchis, Centurionibus, Quinquagenis, Decurionibus, & eorum Miniſtris, qui שוטרים nuncupantur. His addit extraordinarios in Iſraele Judices, a quibus ad ſtatum Reipublicæ reliquum, inde a morte Joſuæ, ad Reges usque tranſit. Sed diutius circa ſtatum ſub Regibus exactum detinetur, ſigillatim Saulem, Davidem, Salomonem ob oculos ſibi proponens, & ſacrarum pariter ac civilium rerum ſub iſtis conditionem delineans. Synedrium magnum ac minus, Domumque Judicii Triumviralem, ſeu Triumvirorum quoddam collegium in civitate, quæ CXX incolas non haberet, una cum Judiciis quibusdam aliis deſcribit, & ut horum juſtitiam in præmiorum ac pœnarum diſtributione conſiſtentem, ſic jura quoque belli ac pacis examinat.

Qui ſuperſunt quinque Libri, circa Hebræorum ſacra & religionem ſinguli occupantur, & *octavus* quidem per *loca ſacra* divagatur, Tabernaculum puta Moſis, cujus ornamenta & ſupellex recenſentur, Templum Salomonis, cujus varia fata perpendit, & ejus cum ſecundo Templo comparationem inſtituit, Synagogas dehinc, & tandem Excelſa atque Proſeuchas. *Nonus tempora religione ſacra* notat, Sabbathum ante omnia, Neomenias inde &

Festum clangoris, ac festa quolibet anno solennia, Festum Paschatos, Pentecostes, diem Expiationis, Festum Tabernaculorum, Festaque extraordinaria atque accessoria, quibus & jejunia associantur. *Decimus* liber *Personas sacras* producit, Sacerdotem puta magnum, quem suis in vestibus contemplatur, & Sacerdotes inferiores, Levitasque & Nethinæos, quas item opes & quos reditus Sacerdotes & Levitæ, quales thesauros Templum habuerit, enarrat, ac in contemplatione Prophetarum desinit. *Undecimus actiones in Religione publica sacras* spectandas sumit, videlicet doctrinam & conciones, sacrificia, oblationem, suffitum, sal, ligna, solennem expiationis diem, preces & benedictiones publicas, Psalmodiam sacram, Ministerium Templi & Regimen Ecclesiasticum. Tandemque liber *duodecimus* & ultimus *privatam Hebræorum Religionem* sistit, & non generatim modo eorum fidem, pietatem ac virtutes alias, sed & speciatim exercitia pietatis domestica laudat. Naziræorum & Rechabitarum vota præ cæteris pensitat, & quales se Hebræi in eleemosynis, in cibis & conviviis, in vestibus, in impuritatibus & lotionibus, in morte & sepultura, inque luctu gesserint, quæ spes æternæ vitæ & futuri seculi eos lactaverit, insinuat.

Hæc summa sunt voluminis hujus capita, in quibus exponendis celeberrimus Autor non semper se Rabbinorum opiniones secutum fuisse perhibet, cum illi testes de antiquitatibus Hebræorum optimi haud sint; quanquam nugacissimas Judæorum antiquitates tacere noluerit, ut manifestum foret, non esse probæ monetæ, quæ ex illorum officinis venditantur. Cæterum Lectorem aliud adhuc volumen expectare jubet, quod statum Reipublicæ & gentis Hebræorum inde a schismate Jeroboami, in quo præsens terminatur, usque ad hæc tempora exhibiturum sit.

Sed antequam heic quiescere calamum jubeamus, de Appendice voluminis nonnihil adhuc dicendum est. Præfixum illa gerit titulum *Archæologiæ sacræ, qua de Divina rerum omnium origine secundum Mosis historiam, atque adeo de prima Hebræorum fide differitur contra Gentes & quosdam Philosophos, ac præsertim adversus T. Burneti Archaeologiam Philosophicam & profanam telluris Theoriam.* Inter Reipublicæ namque Hebræorum primaria fundamen-

menta locum obtinere monet principem doctrinam, de origine Universi Mosaica. Ab hac vero fide cum illi hodie deficiant, qui suas Archæologias Mosaicis opponant, ac cum refutare Scriptorem sacrum non audeant, eum mundi originem obscuro texisse velo comminiscantur, dum τὸ ἠθικὸν docere moresque instruere, non τὸ θεωρητικὸν & accuratam rei veritatem exponere intenderit; ideo ut Mosi sua constet autoritas, frontem iis obvertere æquissimum judicat.

CONCILIATION DE MOYSE ET DE S. ETIENNE.

i. e.

CONCILIATIO MOSIS ET S. STEPHANI CIRCA numerum Familiæ Jacobi.

Amstelod. apud Petrum Brunel, 1704, 8. Plag. 7.

QUi sub literis U. P. R. D. L. R. nomen suum latere voluit Auctor hujus schediasmatis doctissimus, Critici cujusdam, qui nuper in Novis Literariis Jo. Bernardi, ἐναντιοφανείαν Mosis & Stephani, circa numerum familiæ Jacobi, conciliare tentaverat, exemplo excitatus est, ut hoc opusculum conscriberet. Siquidem hunc perfunctorie solum gravem istum scrupulum tractasse existimat; indeque ipse majori rem industria aggressus, eam se conciliandi methodum novam iniisse innuit, ut non solum verba Mosis Gen. XLVI, 26, cum effato Stephani Act. VII, 14 concilianda, sed & ea, quæ Gen. XLVI, 27, & Deut. X, 22 leguntur, inter se invicem & cum prioribus istis componenda esse existimet. Nam Gen. XLVI, 26 dici, omnes personas, quæ cum Jacobo in Ægyptum venerint, ex ipsius semine egressas, fuisse numero 66. At ejusdem capitis v. 27 affirmari, omnes personas familiæ Jacobi, quæ in Ægyptum venerint, fuisse 70. Porro Deut. X, 22, pronunciari, patres gentis Israeliticæ, qui in Ægyptum descenderint, fuisse 70: qui vero numerus cum præcedenti minime conveniat, quia ibi omnes personæ ad familiam spectantes; hic vero soli patres & familiæ propagatores numerentur. Denique Act. VII, 14 dici, familiam Jacobi, quam Josephus in Ægyptum abduxit, 75 capitibus constitisse.

Verum

Verum has difficultates Auctor noster, LXX virali versione vel ideo penitus statim repudiata, quod dubia magis augeat, quam minuat, ex solis fontibus Ebræis se soluturum pollicetur; eamque in rem, Chronologia familiæ Jacobi præmissa, præsupponit, Josephum, vivente adhuc Isaaco, anno Jacobi 91, inter Naphthali & Gad fuisse natum, dicique filium senectutis Jacobi Gen. XXXVII, 3, non quod natu fere minimus fuerit, ceu vulgo quidem credatur, sed quod seni Jacobo & gaudio fuerit, & auxilio singulari. Posthæc quinque instituendæ conciliationis ponit principia: nimirum Her & Onan, Judæ filios, eo quod ante ingressum familiæ in Ægyptum, obierint, plane hic non esse connumerandos; etsi in recensione familiæ Jacobi Gen. XLVI (quam tamen ad sequentes numeros v. 26 & 27 expressos plane non spectare, sed separatas suas rationes habere putat) sigillatim commemorentur: uxores & nurus Jacobi huc prorsus non pertinere; filias vero, ut membra familiæ, non vero ut capita populi, esse numerandas: eos qui Gen. XLVI recensentur, Jacobi posteros omnes reipsa non vixisse, cum ille in Ægyptum abiret; neque etiam id velle sacrum Scriptorem, quia per præfixum ל eo loco adhibitum solum indicetur, eos omnes Jacobo in Ægypto degenti (stylo Hebraïco) advenisse, h. e. ab eo, dum viveret, visos: Jacobum, antequam fato fungeretur, omnes nepotes suos capita linearum, ut filii tribuum capita erant, constituisse: denique Josephum, antequam obiret, suos quoque nepotes inter capita linearum retulisse.

His ita constitutis, ipsam Auctor noster conciliationem instituit, ejusque nervum p. 54 omnium clarissime sequentem in modum exponit: Primum Gen. XLVI, 27 familiam Jacobi *physice* & ita considerari, qualis ex eo prodierit; quo pacto omnes Jacobi, quos in Ægypto agnoverit, posteros, sublatis prius per principium præsuppositum, Her, Onan & Dina (utpote quam non secus, ac istos, inter Cananæos mortuam contendit) at Josepho ejusque filiis cum Serah filia connumeratis, fuisse numero LXX. Secundo Gen. XLVI, 26 eandem familiam *politice* concipi, numerarique omnia populi capita, tam tribuum, quam linearum, quæ moriens Jacobus constituerit, quæque in Palæstina hæreditatem obtinuerint, & Num. XXVI sigillatim describantur: quorum numerus, re-

rejecta Serah, quippe fœmina, & Saule, Simeonis gnato (quem spurium, adeoque e numero capitum populi Divini exclusum existimat) fuerit LXVI. Tertio Deut. X, 12 recenseri eadem populi capita, additis etiam iis, quæ Josephus in tribubus Manasseh & Ephraim capita linearum recens creaverat, unde jam proveniant LXX. Denique Act. VII, 14 omnia omnino populi Israelitici capita, atque etiam Saulem (qui post decimam generationem Divina lege in censum populi receptus, & Deut. X, 12 jam connumeratus sit) & Levi ejusque tres filios, quorum in acquirenda Palæstinæ hæreditate nullum alias jus fuerit, ipsumque Jacobum, gentis universæ caput, enumerari, atque hinc numerum LXXV oriri.

Ceterum ὡς ἐν παρέργῳ, secundo hujus Dissertationis capite (nam XVII omnino capita continet) observat Auctor, suo quidem judicio manifestas transpositiones Chronologicas in Ebræis etiam Bibliis contineri, quando v. gr. mors Jacobi ante Josephi venditionem, & Josephi nativitas post fratrum natu posteriorum natales enarratur: in numeris vero fidem se codici Ebræo inviolatam habere. Tandem in adjecta Præfatione Marollium, qui in Jo. Bernardi Novis Literariis Auctoris hac de re cogitata, antea jam publice proposita, mense Aprili 1704 impugnaverat, eundo per capita refellit, pluraque alia consimilis argumenti scripta pollicetur.

AVIS SINCERE AUX CATHOLIQUES &c.

i. e.

SINCERA ADMONITIO AD CATHOLICOS FOEderati Belgii incolas, de Decreto Romanæ Inquisitionis contra Archiepiscopum Sebastenum dato,

--- 1704, 12. plag. 15.

TErtius jam vertitur annus, ex quo universum Belgium Fœderatum, magnaque Romanæ Ecclesiæ pars, turbis vexatur domesticis, quas controversia Petri Coddæi, Archiepiscopi Sebasteni titularis & Ecclesiis Fœderati Belgii, quotquot Pontifici Romano parent, summa cum potestate & Vicarii Apostolici axiomate præfecti, cum Jesuitis aliisq; religiosis Ordinibus, missionis munere ibidem fungentibus, excitavit. Accusatur ille, quod Jansenianis & Rigidis,

O quos

quos vocare solent, insigniter faverit, libris Jansenismum disseminantibus in Belgio Fœderato edendis vel operam vel patrocinium attulerit, vernaculam S. Bibliorum lectionem promiscue concesserit, & quæ sunt hujus commatis alia. Clam hæc ab initio agebantur: quare vocatus Romam Archiepiscopus, ipso Jubilæo anno in Urbem venit, auditus a Collegio fidei propagandæ causa instituto, auditus a Congregatione Cardinalium peculiari, imo a Pontifice ipso, duos præsertim defensionis suæ causa libellos A. 1701 ibidem edidit, quorum prior *Declarationis*, alter *Responsionum* titulo comparuit. Sed prævaluere adversarii, Archiepiscopo infecta re in patriam remigrante: quem e vestigio insecutum est Decretum Inquisitionis Romanæ, præsente Papa Clemente XI die 3 Apr. A. 1704 confectum, sed die 7 Maji demum publicatum, pag. 167 hujus opusculi exstans, quo libelli duo ab Archiepiscopo Romæ editi damnantur, ipseque Apostolici Vicarii munere privatur. Dum hæc geruntur, magna libellorum seges in subsidium Archiepiscopo venit, ejusque causam Belgica dicendi libertate defendit. Quos inter præcipuus est, quem nunc exponemus, a Presbytero quodam, ut videtur, Hollandico conscriptus, Belgicaque non minus, quam Gallica lingua editus.

Quæ in fronte libri exstant observationes, tum Sebasteni Archiepiscopi, tum Alectensis & S. Pontii Thomeriarum Episcoporum, qui paria Romæ fata perpessi erant, causas recensent, tũ Lovanienses Theologos, qui nuper Alectensis Episcopi Rituale damnarunt, non leviter castigant. Ipsum vero opusculum principio inculcat, eos recte omnino agere, qui Decretum Pontificis examinent, non cæco impetu amplectantur; Judices Ecclesiasticos, etiam supremæ caveæ, nonnunquam graviter impingere in sanctissimas justitiæ leges, (quod Aloysii de Leon, & P. Hauzeur testimoniis confirmatur;) sanctissimos sæpe viros a Romanis Pontificibus indignis modis exceptos esse, ex quibus Basilium, Paulinum, Hieronymum, Herotem, Lazarum, Augustinum, Hilarium Arelatensem, Mamertum Viennensem, Petrum Diaconum, Julianum Toletanum, Bernhardum, Ludov. Alemantium, Alph. Tostatum, Savanarolam, Jo. Picum Mirandulanum, B. Carranzam, Jo. Grimanum Aquilegiensem Patriarcham, Car. Borromæum, Bellarminum, Sorbonam, Episcopum

pum

pum Alectensem, & S. Pontii Thomeriarum, aliosque sigillatim recenset. Post hæc Curiæ Romanæ, quæ nunc est, gesta sub censuram vocantur, quam Jesuitarum fere tributariam Auctor facit, dilatam idololatriæ Confucianæ apud Sinenses Neo-Christianos castigationem, & præcipitatam Casus Conscientiæ, quem vocant, Crypto-Janseniani condemnationem, cumprimis exagitans. Redit deinceps in orbitam suam Scriptor noster, Pontificesque & falsos sæpe & falli posse, præsertim in rebus, quæ facti dicuntur, exemplis quibusdam, & Academiarum Parisiensis ac Lovaniensis; Cardinalium de Turre cremata, Cusani, Baronii, Bellarmini, Pallavicini, Richel'i, Laureæ & Aguirrii; Episcoporum Melch. Cani, Walenburgiorum, Petri de Marca, Ant. Godelli &c. Doctorum, Gersonis, Almaini, Richerii, Launoji, Holdeni, Piroti, Tapperi, Latomi, Stapletoni, Sinnichii, Lupi, Payvæ; Monachorum, Dionysii Carthusiani, Fr. a Victoria, Bannesii, Goneti, Contensoni, Davenporti; Jesuitarum denique Pallavicini, Gretseri, Tanneri, Becani, Annati, Petavii, Sirmondi, Halloix, Brietii, Veronii &c. autoritatibus probat. Porro facta distinctione inter provincias Pontifici penitus subjectas, & libertatem veteris Ecclesiæ retinentes (ad posteriores vero Galliam & Belgium refert) existimat, Tribunal Inquisitionis Romanum Officialem Papæ, qua Metropolitani, repræsentare, nullamque adeo in provincias liberas potestatem obtinere: Pontificem ipsum in concilio Episcoporum, & juxta canones antiquissimos, Episcoporum causas judicare debere, idque fateri Leonem I, Gelasium & Theologos probæ notæ. Denique ad Jesuitarum provocat exemplum, qui Innocentii X Bullam A. 1646 datam, qua prohibetur, ne Provinciales, Rectores, aliique Superiores Ordinis, ultra triennium fungantur muneribus, auctore Didaco de Avendagno S. J. in Thesauro Indico Tom. II, cap. 4, p. 9 seqq. non solum examinarint, sed & contra ordinem datam, errore obtentam corrigendamque existimarint, docuerintque, contra eandem impune agi posse, si bona fide, secreto, vel ex opinione probabili agatur. Qua arrepta occasione, Decretum Inquisitionis nuperum cum Bulla ista, velut minus cum majori, contendit, monens Decretum adversus Vicarium Apostolicum datum vel ideo rejiculum esse, quod contra suetam justitiæ formam tractatus sit, quod eruditissimi Cardinales eundem

innocentem pronunciaverint, atque a Fabrono, Congregationis Secretario, quem Archiepiscopus, expertus quippe eundem inimicum singularem, incassum sæpe recusaverit, pleraque confecta fuerint.

Quibus expositis, Auctor Decretum ipsum κατὰ πόδα examinat, in omnibus ferme ejus lineis deprehendens, quod culpet ac repudiet. Nos, judicio Lectori relicto, præcipua rerum capita enotabimus: Jure Belgarum omne extraneum forum recusari posse: Episcopum Inquisitioni Romanæ subjectum non esse, sed in provincia sua a duodecim vicinis Episcopis judicari debere: Pontificem ex mera potestate egisse: nullos Archiepiscopi & librorum ab ipso editorum errores designatos fuisse: meris suspicionibus Decretum niti: lectionem librorum prohibitorum Episcopis injuste interdici: Vicarium Belgarum Apostolicum non esse Papæ Vicarium, sed vices gerere Episcoporum, qui olim in Fœderato Belgio fuerint, eorumque frui juribus, a Canonicis Ultrajectinis & Harlemensibus eligi, adeoque mero Pontificis beneplacito, (ut Decretum pronunciaverat) nec exauctorari, nec in ejus locum surrogari quempiam posse; (quo loco ὡς ἐν παρόδῳ probatur, Episcopatu vacante, autoritatem omnem & jurisdictionem in Capitulo residere:) Pontificios Belgas, qui a primis usque Reformationis temporibus, sine interruptione ulla, inter Fœderatos substiterint, male ad conditionem Christianorum recens per Missionarios conversorum, Sinensium & Tupinambiorum reduci. Et hæc quidem non sine bile ac sale proferuntur, addita conclusione, qua Cajetani, Sylv. Prieriatis, Franc. a Victoria, M. Cani, Payvæ & Marchantii testimoniis suadetur, resistendum esse ejusmodi Decreto, nec schisma metuendum esse, si bene meritus Pontificiorum Fœderati Belgii incolarum & communis Pastor, etiam invito Papa, retineatur.

Accessit huic opellæ triplex appendix scriptorum ab Episcopis a Romana Curia male tractatis editorum, quæ, cum alibi exstare haud facile meminerimus, excerpta quoque memoriæ causa dabimus. Primo loco consistit Epistola Circularis quatuor Episcoporum Gallorum, Alectensis, Apamiensis, Bellovacensis & Andegavensis A. 1668 Jansenismi causa oppressorum, ad omnes Galliarum Præsules missa. Postquam enim Clementis IX decreto cau-

cautum esset, ut hi ab Episcopis quibusdam, contra canonicas constitutiones conscriptis, exauctorarentur, eorumque mandata, quæ Janseniani negotii gratia ediderant, Inquisitionis obelo configerentur, illi moleste hoc ferre, deque læsis Episcoporum privilegiis ac juribus conqueri: imperare canones Ecclesiasticos, ut non nisi a duodecim ejusdem provinciæ Præsulibus Episcopi judicarentur, neque appellationes Sardicensi synodo concessas huic sancito derogare, nec ipsam Gratiani compilationem: Episcopos Gallos suam sibi libertatem salvam hactenus conservasse, (quod exemplis & antiquis & recentioribus probatur:) vix tolerandum esse Curiæ Romanæ fastum, quæ Episcopos, fratres collegasque Pontificis, contemtim adeo tractet, librosque eorundem, ipsis ne quidem præmonitis, in prohibitorum indicem referat.

Sequitur Epistola Pastoralis Nicolai Pavillonis, Episcopi Alectensis, itidem A. 1668 scripta, postquam Inquisitionis Romanæ Tribunal ejus Rituale, severioris disciplinæ Ecclesiasticæ specimen, damnaverat. Ille, cum de muneris sui, hactenus diligenter accurateque exantlati, ratione exposuisset, de Romani Pontificis versus se gestis graviter conqueritur: Inquisitionis decreta in Galliis irrita esse: Episcopos, Christi quippe vicarios Divino jure constitutos, clementius esse tractandos: librum ipsum censuram nullam commeruisse: cumprimis vero omnes æquitatis limites transcendere Pontificis literas, dum Episcopis vicinis libri Ritualis combustionem imperet.

Tandem Episcopi S. Pontii Thomeriarum ad Clementem XI, qui nunc Pontificem summum agit, Epistola triennio abhinc scripta legitur. Conqueritur ille, libros suos, cumprimis illum, quem reducendorum ad Ecclesiam Romanam Hugonotarum causa ediderat, ob controversias, quæ ipsi cum Monachis Recollectis intercessere, Romæ damnatos, nullo tamen errore speciatim indicato: creari sibi cumprimis hanc molestiam, quod negaverit, Mariam Deiparam una cum Christo in Eucharistia adorari, quod Hebræis Græcisque Scripturæ fontibus autoritatem præcipuam adscripserit, lectionem Biblicam Laicis concesserit, Sanctorum invocationem liberam fecerit, amorem, saltem inchoatum, ad pœnitentiam necessarium crediderit, hæreticorum personas odio prosequi noluerit; in his vero omni-

bus nihil a fide catholica alienum se commisisse, revocationemque adeo Decreti contra se dati & sperare, & omnibus modis expetere.

EPISTOLA GUILIELMI COWPERI, SOCIETATIS REGIÆ Socii, ad D. EDUARDUM TYSON data, Anatomen earum Marsupialis Americani maris partium, quæ a fœmina partibus discrepant, exhibens.

Excerpta ex Actis Philosophicis Anglicis Mens. Mart. 1704. N. 290.

FOemina erat Marsupiale Americanum, quod cultro Anatomico quondam subjecit, ac Societati Regiæ obtulit D. Eduardus Tyson, nosque in Actis hisce *Mense Septembri 1698 pag. 407,* & *in Supplement. Tom. III sect. IV pag. 149* exhibuimus. Jam quæ in mare peculiaria observantur, subjungit, D. Guil. Cowperus, quorum itidem mentionem hic facere, nostrarum duximus esse partium. Præter organa generationi dicata, Marsupiale Mas in eo differt a Fœmina, quod desideretur marsupium, a catulis inhabitandum, nec adsint musculi ab ossibus marsupialibus, hyoidea a figura nuncupandis, emergentes & ad abdominis cutem desinentes. Nullum externe genitalium partium vestigium apparet, si scrotum exceperis, quod justam pro involvendis testibus nactum est capacitatem, nec certe aliud foramen conspiciebatur in his partibus externe, præter anum *(vid. Tab. III fig. I A)* ad intestinum rectum ducens: diductis autem hujus marginibus, alterum in conspectum venit (*B*) quod præputium esse penis sectio monstrabat. Compressis his partibus, duæ profluebant guttæ ex utroque ani latere, (*cc*) a duobus corporibus glandulosis, seu saccis circa sphincterem positis expressæ. Qui liquor idem videtur esse, ac qui in fœminæ marsupio inveniebatur, & cui peculiaris ille animalis fœtor in acceptum est referendus; his enim partibus cum cute cloacam investiente remotis, omnis disparebat fœtor. Dum cutis ab abdominis musculis separatur, ossa modo dicta in oculos incurrunt, unde musculi quidam oriuntur, femoris ossibus inserti, qui idem præstant officium ac musculi psoas in aliis animalibus, quanquam hi exiliores fuerint. Musculi abdominis, potissimum recti, quod

quod his offibus firmiffime affigantur, majus robur adducit huic animali corpus elevandi, & crura pofteriora verfus anteriora movendi, quam aliis animalibus, offibus dictis deftitutis. Immediate fub cute circa anum mufculus datur carneus, præputium, inferiores inteftini recti partes & faccos odoriferos, una cum quatuor glandulis mucofis (*MM NN fig. 2.* & *Tab. IV fig. 1.*) circa penis radicem, ut & ipfum penis corpus involvens: quæ omnes partes mufculi hujus actione comprimuntur, imprimis fi penis erigatur. Remoto fcroto tefticuli apparent, (*Q TV Tab. III fig. 2*) una cum vafis præparantibus & deferentibus (*Q Q*) intra mufculos cremafteres (*PP*) inclufis. Hi mufculi perquam lati funt, prout etiam in aliis animalibus veficularum feminalium expertibus tales occurrunt; fufpendunt enim non folum teftes, fed comprimendo etiam epididymides & vafa deferentia, feminis per urethram ejaculationem coitus tempore promovent. In hoc fiquidem animali dictarum veficularum defectus epididymidum (*W W Tab. III. fig. 2* & *Tab. IV fig. 1*) amplitudine compenfatur, quæ jufto majorem obtinere videntur porum: quam ob caufam pariter tunicæ vaginales valde angufte coarctantur. (*TVRR Tab. III fig. 2.*) Poftquam arteria magna (*iii Tab. III fig. 2*) & vena cava (*b*) fub diaphragmate cera repleta fuit, truncus defcendens illius fub arteriis emulgentibus directe fub venæ cavæ trunco in hoc animali locari videbatur, nec rami iliaci arteriofi amplectebantur venofos; forfan quod in hoc animali, quod cauda ex arbore fufpenfum fæpiffime capite propendet, non æque ac in animalibus aliis neceffarium fuit, ut arteriæ iliacæ venas amplectendo & pulfu comprimendo fanguinis ad cor refluxum promoverent. Arteriæ fpermaticæ (*aa*) exfurgunt ex anteriore parte trunci defcendentis arteriæ magnæ, & perforata leviter (*......) vena cava ad teftes recta defcendunt, neutiquam contortæ, ut in aliis quadrupedibus; quæ venæ cavæ perforatio forfan non folum pro transmittendis arteriis fpermaticis, verum etiam pro inhibenda leniter fanguinis per easdem arterias ad teftes delabentis velocitate, videtur formata. Venæ fpermaticæ, relictis teftibus, variis ornantur divifionibus & inofculationibus, ad unum truncum in utroque latere redeuntibus, & immediate fuper perforatione (*bb*) in venam cavam definentibus. Si teftium ftructura ratione vaforum fuo-

ſuorum excretoriorum nondum cognita eſſet, hujus animalis inſpectio induſtria eam detexiſſet. Inciſa enim tunica vaginali (*R R Tab. III fig. 2.* & *Tab. IV fig. 1*) teſticuli cum epididymidibus laxius cohærent, ita ut a ſe invicem ſint ſeparati, (*W X Y Z*) magno autem vitro convexo inſtructus Author, ductum excretorium (*Z*) ab altero teſticuli termino, ubi arteria & vena ſpermatica apparent, oriundum conſpexit, qui ductus brevem ſub hac forma emenſus viam, in epididymides (*W W*) complicatur, & denique vaſa deferentia (*S S*) conſtituit, quæ relictis præparantibus (*a b Tab. I fig. 2*) majorem nanciſcuntur amplitudinem, priſtinam anguſtiam recipientia, dum ureteribus (*ee*) ſuperatis in urethram inſeruntur, quorum orificia immediate ſub veſicæ cervice caruncula in utroque latere detegit. Nullæ veſiculæ ſeminales in hoc animali conſpiciuntur, quæ in urſis, bobus, equis, &c. prope vaſa deferentia ſitæ ſunt, quæ tamen non æque inter ſe communicant, ac in hominibus. In iſtis enim animalibus vaſa deferentia & veſiculæ ſeminales communi orificio in urethram aperiuntur; ductus autem communicantes cum ſint valde exiles, citius ſemen in urethram, quam ad veſiculas ſeminales deponitur. Urethræ longitudo inter veſicam & penem 4 excedit pollices, cujus pars ad 3 pollices cum dimidio corpore glanduloſo, proſtatis humanis ſimili, obvolvitur, cujus ductus excretorii copioſi in urethram undique hiant. Pars hæc urethræ (*IKKL vid. Tab. III fig. 2* & *Tab. IV fig. 1*) dicto modo proſtatis circumdata, in ſitu naturali & dum penis non erigitur, contorta & complicata eſt, ſub erectione autem ejusdem extenditur, & compreſſo corpore glanduloſo humorem in urethram urget. Proſtatæ quorundam animalium, ut urſorum, arietum &c. per muſculos eas includentes, in hominibus per levatores ani comprimuntur. Circa radicem penis Marſupialis occurrunt binæ veſiculæ glanduloſæ (*MM NN*) in utroque latere, in urethram humorem mucoſum ſtillantes, ſimilem illi, quem fundunt glandulæ in hominibus eodem in loco nuper ab Authore detectæ. Hæ veſiculæ comprimuntur non ſolum a tenui latoque ſphinctere, verum etiam a bulbis corporum cavernoſorum penis (*CC*) & urethræ, (*EE*) dum erigitur penis. Quæ compreſſio in hominibus ab intumeſcentia bulbi corporis cavernoſi ure-

urethræ petenda eſt. Et usque adeo natura ſollicita eſt in bobus, arietibus, catis &c. in exprimendo glandularum harum liquore, ut ſingulas glandulas mucoſas peculiari muſculo inſtruxerit. Penem quod ſpectat ſingularis ſtructuræ, præter glandem bifurcatum, (*BB. vid. Tab. III fig.* 2 & *Tab. IV fig.* 1) cavernoſa corpora (*DD*) nullo modo cum oſſibus pubis communicant, nec muſculi erectores vel directores (*CC*) ad ullum pertingunt os, quemadmodum in hominibus & quadrupedibus aliis; ſed omnes hæ partes liberæ jacent ſub oſſibus pubis, altera corporum cavernoſorum extremitate in glandem deſinente. Multo minus corpus cavernoſum urethræ & ipſius muſculi (*EE vid. Tab. IV Fig. I*) ſphincteri ani inſeruntur, verum integrum penis corpus liberum jacet, inter oſſa pubis & inteſtinum rectum; hinc libere extrudi poteſt ſub erectione extra præputium. Quam penis extruſionem non parum promovet in hoc animali urethra (*IKL. vid. Tab. III fig.* 2) ſatis longa, & in plures angulos acutos contorta aut complicata, quam quales figura monſtrat: ita ut penis extrudi nequeat, quin veſica (*OO*) inſequatur. In anteriore penis parte muſculorum par (*ffG*) erectioni inſervit, quod carnoſum eſt in corporibus cavernoſis penis, (*DD*) unde exſurgit, & evadit tendinoſum, (*ff*) dum duo tranſit ligamenta in oſſibus pubis, & tandem unitur in unum tendinem (*G*) dorſo penis inſertum. Præter hoc, aliud par muſculorum (*HH. vid. Tab. III fig.* 2 & *Tab. IV. fig.* 1) retrahit penem erectum, ab inteſtino recto in extremitates corporum cavernoſorum penis inſertum. In catis, bobus, arietibus & urſis adſunt duo ligamenta, ab oſſe ſacro vel ilio in utroque latere oriunda, & in corpora cavernoſa penis deſinentia, quæ inſtar horum muſculorum penem in præputium retrahunt. Corpora cavernoſa penis in Marſupiali differunt, quoad figuram, ab aliorum animalium corporibus cavernoſis; eorum enim pars ſuperior deprehenditur bulboſa (*DD. vid. Tab. III fig.* 2 & *Tab. IV fig.* 1) tegiturque muſculis (*CC*) inſtar bulbi corporum cavernoſorum in humana urethra, quæ pars in aliis animalibus conicam habet figuram. Muſculi corporum cavernoſorum penis in hoc animali cum minus connectantur cum oſſe pubis, dorſum penis ad dictum os movere, & venas comprimendo ſanguinem refluentem neutiquam retardare poſſunt; ideo venæ potius

tius quædam amplæ per mediam bulbi (*KKC. vid. Tab. III fig. 3*) partem feruntur, & compreſſioni ſolum auſcultant, ab intumeſcentia muſculorum, (*CC*) quibus involvuntur, factæ. Qui potiſſimum erectionem penis in hoc animali conſervat muſculus, eſt ſphincter ani latus ſupra commemoratus, illique connexus. Quando penis extruditur ano, ſphincter hujus illum neceſſario amplectitur, id quod itidem a ſphinctere ani fœminæ in coitu contingit: unde creaturas has ad actum hunc exercendum non adeo promtas eſſe, augurari licet. Præterea figura penis expreſſa in *figura 3 Tab. III* docet, penem retrahi non poſſe, niſi glandulæ (*AB*) detumuerint, quod forſan in his animalibus non accidit, niſi utriusque æſtus deferbuerit. Cum bulbus corporis cavernoſi urethræ formatus ſit in homine, ut glandem urgente neceſſitate ſufficienter diſtentum ſervet, neceſſarium videtur, hoc animal duos obtinere bulbos, in muſculis ſuis (*EE vid. Tab. III fig. 2*) incluſos, pro continuanda turgeſcentia glandis bifurcati, (*AB vid. Tab. III fig. 3*) dum penis eſt erectus. Sub qua diſtenſione glandis media urethræ pars neceſſario comprimitur (*D*,) & duo diſtincta orificia (*CC*) relinquuntur in utroque latere glandis (*AB*) bifurcati.

Explicatio Figurarum.

TAB. III. Fig. I.

Tabulæ III Figura I monſtrat figuram externam Genitalium Marſupialis (Opoſſi) maris, juſto minorem.

A. Ani pars inferior ad inteſtinum rectum ducens.
B. Ani pars ſuperior, vel orificium præputii.
c. c. Duo orificiola luteum liquorem fundentia.
D. Scrotum.
E. Pars abdominis, in qua marſupium hæret in fœmellis, in mare magis depreſſa.
F F. Duo pollices pedum poſteriorum.

Fig. II.

Figura II ſiſtit partes anteriores organorum generationi dicatorum, veram magnitudinem ſervantes.

A A. Corpus penis.
BB. Glans bifurcatus.

CC

CC. Musculi directoribus penis analogi, bulbos corporum cavernosorum penis includentes.

DD. Duo corpora cavernosa penis, antequam conjungantur & corpus penis forment.

EE. Partes duorum bulborum corporis cavernosi urethræ.

Gff. Par musculorum, cujus tendines ff transeunt duo ligamenta circa ossa pubis, & tandem in unum tendinem G coeunt.

HH. Duo musculi ab intestino recto oriundi, & parti oppositæ corporum cavernosorum penis inserti.

I. Urethra, ubi prostatis non includitur.

KK. Prostatæ urethram includentes.

MM. NN. Duæ glandulæ mucosæ ab utroque latere radicis penis sitæ, & in urethram humorem infundentes.

OO. Vesica urinaria.

PP. Musculi cremasteres.

QQ. Musculus cremaster sinister tunicam vaginalem includens.

RR. Tunica vaginalis in latere dextro aperta, ut inclusa vasa præparantia & deferens in conspectum veniant.

SS. Vas deferens.

TV. Tunica vaginalis testiculum sinistrum includens, cum sua epididymide V.

W X Y Z. Testiculus dexter, prout incisa tunica vaginali apparet.

W. Ejus epididymis.

X. Corpus testiculi.

Y. Arteria & vena spermatica testiculum intrans & deferens.

Z. Ductus excretorius testiculi.

aa. Arteriæ spermaticæ a parte anteriori trunci descendentis arteriæ magnæ ortæ, ubi communi ductu gaudent, qui tamen dividitur, dum per

* aperturam trunci venæ cavæ transit.

bb. Venæ spermaticæ in venam cavam intrantes.

dd. Renes.

ee. Ureteres.

gg. Venæ emulgentes.

ψ Pars arteriæ emulgentis sinistræ.

h. Vena cava ſub hepate.

ii. Truncus deſcendens arteriæ aortæ.

kk. Arteriæ meſentericæ.

l. Arteria menſenterica inferior, quæ in hoc animali a magno trunco non exurgit.

m. Glandula renalis ſiniſtra.

n. Glandula renalis dextra, pone truncum venæ cavæ ſita.

o. Truncus communis arteriæ, a quo ramus gaſtricus, meſentericus ſuperior & inferior & emulgentes propullulant.

TAB. III. Fig. III. *Figura III* depingit partem anteriorem penis, naturali magnitudini reſpondentem, corporibus cavernoſis Mercurio repletis.

AB. Glans bifurcatus.

CC. . . . . . Duæ aperturæ diſtinctæ.

D . . . . . Media orificii urethræ pars.

E . . . . . Duæ glandis venæ.

F. Bulbi alterutrius corporis cavernoſi penis.

G. Bulbus corporis cavernoſi urethræ.

ⴔ. Bulborum apertura pro injectione Mercurii.

H. Urethra.

I. Muſculi exſiccati.

KK. Venæ ligatæ.

Fig. IV. *Figura IV* repræſentat partem poſteriorem penis.

AB. Glans bifurcatus.

EE. Partes venarum a glande redeuntium.

FF. Bulbi corporum cavernoſorum penis.

GG. Duo bulbi corporis cavernoſi urethræ.

H. Urethra.

KK kk. Venæ ligatæ.

TAB. IV. Fig. I. *Tabulæ IV Figura I* exhibet partes poſteriores genitalium.

A. Corpus penis.

B. Glans.

CC. Bulbi corporum cavernoſorum penis, muſculis ſuis tecti.

DD. Corpora cavernoſa penis.

EE.

EE .... Duo bulbi distincti corporis cavernosi urethræ, musculis suis involuti.

FFG. Partes musculorum in parte anteriore penis sitorum.

HH. Par musculorum ab intestino recto exsurgens, & lateribus corporum cavernosorum penis insertum.

IKL. Urethra prostatis KLK involuta.

MN. Duæ glandulæ mucosæ in utroque latere.

O. Vesica urinaria.

P. Musculus cremaster.

Q. Tunica vaginalis aperta.

R. Vasa præparantia a trunco magno dissecta.

SS. Vas deferens in utroque latere.

WXYZ. Testiculus sinister.

e e. Partes ureterum.

* * Stylus in urethram insertus.

OBSERVATIONES QUÆDAM MEDICO-PRActicæ & Physiologicæ; inter quas paulo fusius de Asthmate, Hydrophobia, & Cordis in Embryone structura &c. agitur, Authore HUM. RIDLEY, M. D. & Colleg. Reg. Med. Lond. Soc.

Londini, impensis Jacobi Tonson, 1703. 8.
Constant $17\frac{1}{2}$. plag.

MAgna quidem Clarissimo Authori in secandis hominum pariter ac animalium brutorum cadaveribus fuit solertia, quam vel solus ipsius *de Cerebro tractatus* elegantissimus, quem in *Actis nostris Anno 1696, Mense Majo pag. 201*, non solum commendavimus, verum etiam Ephemeridum Germanorum Volumini, jam sub prelo sudanti, Latinitate donatum, adjunctum iri accepimus, abunde docet: maxima tamen utilitate se probare ipsi nunquam non visa est Medicorum industria, qui phænomena a natura cum morbo præliante producta serio sagaciterque expendunt; quibus etiam notis quasi characteristicis morbi, mira aliquando symptomatum quorundam similitudine inter se conjuncti, etiamsi specie discrepantes, a se invicem differant, sedulo edocent, superque ea in-

tentiones curativas superstruunt. Cujus laboris a se pariter peracti specimen in hoc opere edere allaboravit. Sex enim ultra triginta exhibet observationes, in ægris variis morborum generibus vexatis factas,in quibus historiam non solum morbi pertexit, sed subinde etiam discursum physiologicum & pathologicum subnectit,& quæ in cadaverum dissectionibus fuerant observata, candide communicat. Nos ea solum libabimus,quæ vel ipsa libri rubrica commendat,de hydrophobia scilicet, asthmate & cordis in embryone vasorum structura,sanguinisque circuitu.

Observatio igitur XXV ægrum sistit hydrophobicum,qui ante 13 menses a cane Danico rabioso morsus,inconcussa hactenus sanitate gavisus erat, donec transacto hoc tempore,cogitabundus aliquantulum & subtristis,de frigiditate circa vesperam & stupore quodam faciei molesto conquestus fuerit,quibus accesserit aquæ pavor,absque ullo tamen salivæ deglutiendæ metu. Insecuta demum per paroxysmos sunt deliria & convulsiones. Liquida omnia aversabatur, ita tamen, ut monitus potionis medicæ portionem aliquam per gulam,licet timide & non sine lucta satis manifesta, transmitteret. Aquæ pavorem, hisce ægris solennem, Noster a convulsionibus musculorum deglutitioni inservientium, & interna caloris febrilis accensione,præfocationis metum inferentibus deducit, ita ut cujuscunque rei vel fluidæ vel solidæ appulsum,utpote partium pneumonicarum cavitatem pertransituræ,& ita aeris ingressum impedituræ, vel etiam aeris confertiorem introitum magnopere reformident, & vel ab aliqua istius generis imaginatione penitus abhorreant. Aquæ immersionem, tanquam appropriatum morbi hujus remedium, strenue & violenter peragi debere jubet, causamque consistere putat in eximia illa spirituum humorumque agitatione & mutatione, quam,renitente & aversante natura, producit subita & invita in aquam projectio; hisce enim circumstantiis neglectis, nihil eam juvare,præsentis ægri casus testatur luctuosus,qui in reditu ex Belgio per mare, facto naufragio, aquas nando trajecit trium ad minimum milliarium, multoties interea opprimentibus undis submersus, priusquam ad littus pervenerit.

In Observationibus XXVI & XXVII duo asthmatis exempla proponit, unico præcipue symptomate a se invicem discrepantia,

vi-

videlicet ſputatione, quæ ob eam eſſentialiter & omnino inter ſe vel in ſpecie differre, & modo ſicca, ſympathica, ſeu convulſiva, modo humida, idiopathica vel vere pulmonica vulgo vocari ſolent; cum tamen revera, ex Authoris ſententia, unus idemque ſit affectus quoad cauſam formalem, & nulla hic omnino obtineat diſtinctio, niſi quam vel cauſæ occaſionalis differentiæ, vel ſymptomati alicui ſupervenienti per accidens, juxta ægri temperamentum, acceptam referamus. In aſthmate enim convulſivo ſæpenumero ſputatio ſat copioſa ſupervenit, cum e contra, quæ in aſthmate pulmonico dicto rejiciuntur phlegmata, non ex pulmonibus aut aſpera arteria rejiciantur, ſed per glandulas maxillares & ſublinguales exprimantur, partim ob ſanguinis nimis relaxatam ex ſeri redundantia compagem, partim ob ejusdem ſeri acrimoniam, fibrillas nerveas, per ſubſtantiam glandularum diſſeminatas, in contractiones ſtimulantem, unde ſanguis in ſuo per vaſa reductoria circuitu magnopere impeditus, majorem longe per eorum vaſa excretoria ſolito copiam ſeroſitatum ſub tenui ſalivæ forma, profundere aptus natus eſt. Nec obſtat, quod ſubinde in aſthmaticorum pectore aquarum colluvies fuerit reperta, cum hæc frequenter nullum cum pulmonibus commercium primario & in primo ſuo ortu habuerit, niſi ſucceſſive in molem adeo immenſam accreſcat, ut præ iſtius copia, jam cauſæ fixæ & ſolitariæ rationem habente, ſpatium expanſioni ſatis liberum non obtinuerint pulmones. Nec tamen id vult Clariſſimus Author, quaſi nullam omnino in hoc morbo ſeri in pulmonem exſudationem concederet, ſed id, quod rejici videmus in paroxyſmo, non cauſæ ſemper rationem habere, ſed ob ſanguinis circuitum impeditum ibi deponi exiſtimat.

In Obſervatione XXXII fœminam in partu mortuam ſiſtit; ex cujus abdomine extracti fœtus cor cum pulmonibus vaſculisque appenſis exſecuit, ſi quid inibi lateret, quod quovis modo circa partium iſtarum functiones eum erudiret, luſtraturus. Inter alia foraminis ovalis, cum ſanguine per id profluente, exhibet delineationem. Valvula, qua gaudet hoc foramen, a ſuperiore marginis foraminis parte, & ex illo iſtius latere, quod auriculam ſiniſtram ſpectat, enaſcitur, deorſum propendens tali latitudine, qualis veli inſtar, ſi quovis modo applicetur, vel propellatur ad foramiTAB. IV. Fig. III.

mi-

minis circumferentiam, eam contegere valeat. (*vid. Tab. IV fig. 3 N. I c c*) Inferiori hujus parti chordulas quasdam rubras & fibrosas, quibus ad venæ pulmonalis parietem alligari videbatur, in vitulis semper conspexit, quæ tamen in hominibus semper desunt. Cor hoc cum aliis infantum corculis conferens, valvulæ situm semper alium atque alium observavit, prout illis nullum vel aliquod, idque modo breve, modo diuturnum cum aere commercium fuit. In figuræ III. N. 1. conspicuum est, sanguinem in fœtu nondum respirante, modo plane declivi a venæ trunco ascendente prope ad auriculam per foraminis partem inferiorem, e transverso directe illi patentē, in venæ pulmonalis extremitatem prope ad auriculam sinistram, statim ad sinistrũ ventriculum transmigraturum. N. 2. videmus foraminis aperturam, quarta sui parte præter propter, respectu ad ejus circumferentiam habito, cum valvula ab imo sui situ dextram versus altius aliquantulum scandentem, in infante recens nato & per paucula momenta respiratione uso; unde colligere est, quod sanguis e vena cava illuc appellens, & aperturam istius foraminis e tramite suo pristino aliorsum (videlicet *a c N. 1 ad c N. 2.*) deflectentem, reperiens, in auriculam jam alveo suo inhiantem, cum sanguine reliquo a descendente venæ cavæ trunco refluo, per partem foraminis jam clausam novo incepto cursu decurrat. N. 3. foraminis apertura adhuc altius suspensa, cum valvula juxta naturalem suam dispositionem, in fœtu tres septimanas nato delineatur. N. 4. foramen cum sua apertura & valvula plane inversum in corde adulti apparet; ubi ejus apertura supra tuberculi, a Lowero sic dicti, marginem inferiorem e latere venæ pulmonalis penitus se recondit, cum valvula eidem procul dubio tractu temporis prorsus, ni aliter quovis impedimento interveniente contingat, firmiter adhæsura. Est, ubi dehiscentiam intra valvulæ hujus extremitatem & tuberculi marginem prædictum superiorem conspexit Author, licet rarius id contingat. Cum enim ad summitatem N. 4. notatam adscenderit apertura, cum valvula plane inversa ad rivum sanguinis e pulmonibus transmissum magis exponitur; quo factum est, ut exigua forsan sanguinis portio, continuo illac irrependo, valvulam eo loci ab omni cum margine cohæsione, vel per totum vitæ humanæ spatium impediat. Usum vasorum in corde quod atti-

TAB. IV. Fig. III.

attinet, advertendum esse monet Vir Clarissimus, valvulam foramini ovali, seu potius rotundo appensam, ejusdem margini undiquaque adnecti, servata solum quarta plus minus parte ad imum illius foraminis aperta, sanguinis transitui dicata; ita ut haud adeo magnam sanguinis quantitatem, ac hactenus creditum fuit, per eam transmitti posse, & proinde majorem longe ad arteriam pulmonalem ascendere, merito concludat. Cui argumento stabiliendo maxime facit canalis arteriosi constitutio, qui etsi naturali sua proportione, cum vacuus est, non prorsus ad aortæ magnitudinem venit, liquore tamen quovis repletus, quam proxime, primo suo præcipue egressu, ad arteriæ istius cavitatem accedit. Deinde attentionem meretur arteriæ pulmonalis ramorum duorum structura. Hi enim statim a suo exortu, qui a parte hujus arteriæ trunci interiori est, e regione canalis communicationis adversa, non solum admodum a se invicem utrinque, dextrorsum scilicet & sinistrorsum, maxima fere distantia inter se facta recedunt, quin etiam admodum in suo transitu declives evadunt, priusquam pulmones ingrediuntur. Cum igitur viam illam adeo deviam & impeditam sanguis invenerit, & ob valvularum semilunarium renitentiam facile regredi nequiverit, arteriam hanc non potest non reddere intumescentiorem. Utcunque autem de sanguinis circulatione per hoc viscus certior factus fuerit Author, nullus tamen dubitat, quin admodum lento gradu id fiat, cum ob conformationem vasorum, tum ob pulmonum substantiam, tunc temporis adeo densam & compactam, ut instar glandularum ad tactum dura & nodosa hæc sentiatur. Nec sane, quomodo per pulmones circulatio sanguinis apte fieri queat, concipi potest, nisi vasa sanguinem excipientia, tempore gestationis, concidentibus tum pulmonibus, longe ampliora & capaciora existerent. Concesso autem tardiori hoc sanguinis per pulmones transitu, fit ut minus sanguinis per eos, quam si substantia eorum laxior rariorque fuisset, singula ventriculi dextri systole percurrat; propter eandem rationem, a confertiori ejus in hanc arteriam influxu, necesse erit, ut trunco ejus amplitudo major accedat. Hinc similiter cautum est, ne fœtu postea in lucem edito, a longe uberiori sanguinis quantitate, huic arteriæ allata, ab utriusque scilicet venæ cavæ truncis re-

 flui,

flui, & celeri ejus appulsu, cessantibus jam foraminis rotundi & tubuli arteriosi officiis, arteriæ hujus parietes subito disrumpantur.

Tandem non possumus non experimentum Clarissimi Ridley, circa urachum fœtus nati & post pauca momenta mortui factum, insimul commemorare. Scilicet urachi ex vesica exitum per stylum & flatum, sed frustra, etiamsi omni diligentia id fecerit, inquisivit. Eam denique aqua fontana (cujus tria cochlearia integra capiebat) repletam fundo deorsum filo suspendit, quam totam spatio tridui per urachum in vas suppositum lente & guttatim transiisse reperit; hinc de perforatione urachi factus certior, eam setarum & graciliorum specillorum immissione ulterius inquirendo prosequebatur. Cum autem nullo modo eam detegere valuisset, demum inversa prius vesica, & intruso subtus digito, in rugosa ejus tunica versus fundum, eo loco, ubi de ea procedit urachus, papillam quandam oculis detexit, cujus apicem forficibus cum abscidisset, statim oculis incurrit perforatio. Huic intrusum specillum facile in urachum transiit, & postea adaptato tubulo, eum cavitate pennæ anserinæ & amplius donatum deprehendit.

Explicatio Figurarum.

TAB. IV. Fig. II.

Figura II delineat cor fœtus cum suis vasis, postquam hic in spiritu vini integer per aliquot annos conservatus & postea apertus fuit.

A Cor.
b. Auricula dextra.
c. Auricula sinistra.
dd. Pulmones.
ee. Arteria aorta.
f. Arteria dextra subclavia.
g. Arteria sinistra subclavia.
h. Arteria carotis dextra } utræque cranium versus
i. Arteria carotis sinistra } ampliores.
kk. Arteriæ cervicales seu vertebrales, dextra & sinistra, per vertebrarum colli processus usque ad cerebrum transmissæ.

ll. Ra-

ll. Rami ejus utrinque inde exeuntes.
m. Arteria pulmonalis seu vena arteriosa.
n. Canalis seu tubulus arteriosus.
o. Nervus octavi paris seu par vagum.
p. Plexus ejus inferior altior hic, quam in tabulis Willisii vel Vieussenii depingitur.
q. Ramulus distinctus ab hoc plexu descendens & nervum recurrentem constituens, absque reflexione ulla super arteriam subclaviam: num ita a natura, an per aliquod accidens in sectione, nescit Author.
rr. Ramulus recurrens dexter.
Rami aliquot (num nervei vel sanguinei, nescit Author) ab hoc plexu in nervum recurrentem & ulterius propagati, eorum instar, qui in Willisii figura a nervi intercostalis plexu medio distribuuntur.
tt. Nervus intercostalis, cujus plexus gangliformis medius hic deest.
r. Plexus ejus thoracicus.
ww. Plexus ejus superior.
x. Trachea.
y. Vena cava descendens abscissa.

Figura III sistit Foramen ovale seu rotundum naturali aliquanto majus. TAB. IV. Fig. III.

ab. Foramen ovale.
ccc. Valvula.
e. Ejus apertura.
dd. Sanguis per eam transfluens.

THESAURUS GRÆCARUM ANTIQUITATUM contextus & designatus a JACOBO GRONOVIO. Volumen Undecimum & Duodecimum. Quibus accedit Tomus Indices Generales complectens.

Lugduni Batavorum, apud P. van der Aa, 1701, 1702, fol.

Vol. XI constat Alph. 8. plag. 13.
- XII - - Alph. 5. plag. 19.
& plurimis figuris.
Index - - Alph. 5. plag. 8.

UNdecimum hoc Antiquitatum Græcarum Thesauri volumen Historica, Geographica, Nautica, Equorum curam, Tropæa & Exequias sistit, atque istis scriptis absolvitur. Pag. (1) comparent Dicæarchi *Geographica quædam, sive de Vita Græciæ. Ejusdem descriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano interprete, cum ipsius & Isaaci Casauboni annotationibus. Accedit Henrici Stephani ad Dicæarchum, & suam in illum lucubrationem appendicula.* Quamvis vero & Stephanus & Casaubonus præclaris maxime observationibus Dicæarchi libellum illustraverint, ad eumque rite explanandum multum studii ac laboris attulerint; neutiquam tamen omnes hujus instituti rationes ita explicari potuerunt, quin hinc inde relicta quædam fuerint, quæ pleniorem enucleationem jure merito flagitare viderentur. Proinde ad se pertinere eruditissimus Gronovius judicavit, perquirere ista in præfatione diligentius, adhibitaque solertia efficere, ut menda ea, quæ aliorum, Stephani imprimis, aciem fugerant, tempestive tollerentur. Quo consilio monet, Stephanum col. (9) de Minervæ templo, quod scribitur esse πολυτελὲς, ἀπόβιον, ἄξιον θέας, agentem, nimis licenter vocem ἀπόβιον mutare in ἀπόβλεπτον, cum reponendum sit ἄποπτον, id quod plane respondeat literis vetustæ scripturæ, & congruat verbis Plutarchi in Camillo, ἱερὸν, inquientis, εἰς τὴν ἀγορὰν ἄποπτον. Quid sit ὑπόδημα ὑσχλωτὸν, quod col. (28) Thebanis fœminis tribuitur, se definire posse negat, nisi statuatur loco vocabuli ὑσχλωτὸν legendum esse δικτυωτὸν, quod optime conveniat calceis fere nudos pedes ostendentibus, ut in reticulatim positis corrigiis nimium rara essent foramina. Col. (32) in urbe Chalcide quum dicantur esse ὕδατα τὰ μὲν πολλὰ ἁλυκὰ, ἓν δὲ ἡσυχῆ μὲν ὑπόπλατυ, hoc posterius plane vitiosum esse monet, idque omnino vidisse Stephanum; at in eo Virum doctissimum errasse, quod supposuerit ὑπόπαχυ, quod plane non sit oppositum & diversum τῷ ἁλυκῷ, neque proprium aqua-

aquarum: verosimile ergo videri, Dicæarchum *ὑπογλυκὺ*, *subdulce* scripsisse. Qui col. (36) citantur, versiculos

Λάρισσά τε· μετ' αὐτὴν δ' Αὖλις. ἡ Βοιωτία
Χώρα δὲ μετὰ Φωκεῖς ἀπόκειται

ita restituit, ut legat: *Λάρισσά τε· μετ' αὐτὴν Δαυλίς.* Affirmat quippe, falsum esse, quod Larissæ vicina sit Aulis, illa scilicet, quæ in inferioribus dicatur Ἄυλις τε Βοιωτῶν πόλις: potius ita de Daulide statuendum esse, uti appareat ex Strabonis lib. IX, p. 423. Prætermittimus de industria reliqua, quandoquidem ista latius persequi, instituti ratio prohibet. Proxime hinc abest Henrici Stephani *Dialogus*, *Dicæarchi Sympractor*, *vel de Græcorum moribus*, *præsertimque Atheniensium*, *supplementum*. Sequitur pag. 1 Erasmi Vindingi, Pauli F. *Hellen.* Exponuntur in hoc opere, quod ex Auctoris MS. autographo nunc primum editur, antiquæ Græciæ populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, & res præcipuæ gestæ, urbiumque & regnorum origines, mutationes, interitus, & Principum in iis successiones, e Græcis præcipue scriptoribus, Historicis, Poetis, Geographis, Oratoribus & Grammaticis. De quo etsi præclare sentiat Gronovius, dolet tamen, opus hoc, priusquam ad se transmitteretur, a nullo harum rerum intelligenti viro recognitum, ac politius limatum esse. Cum enim constiterit foliis solutis, multaque adfuerint inducta, multa denuo allita, multa variis signis annotata, fieri non potuisse, quin multa a mente Auctoris & veritate aliena ibi contineantur; quorum proinde numerum init, ac dato commemorandi loco recenset. Inde comparent Lazari Baysii *de re Navali liber*, *seu annotationes in L. 2 De Captivis & postliminio reversis*, cum figuris, pag. 564: Stephani Doleti *de re Navali liber*, ad Lazarum Baysium, pag. 629: Cælii Calcagnini *de re Nautica commentatio*, ad Lilium Gregorium Gyraldum, pag. 741: Jo. Schefferi *de varietate Navium dissertatio*, pag. 769: Josephi Laurentii *de varietate Navium schediasma*, pag. 789: Joachimi Camerarii *Hippocomicus*, *seu de curandis equis*, *item de nominibus Equestribus Græcis & Latinis collectio*, pag. 793: Julii Cæsaris Bulengeri *de Triumphis*, *spoliis bellicis*, *trophæis*, *arcubus triumphalibus*, *& pompa triumphi*, *liber unicus*, p. 857: Francisci Modii *de Triumphis*, *ludis & spectaculis veterum libri duo*,

pag. 961: Jo. Meursii *de Funere liber singularis, in quo Græci & Romani ritus*, p. 1073: Josephi Laurentii *de Funeribus Antiquorum tractatus, in quo ritus funebres ante rogum, in rogo, & post rogum illustrantur & explicantur*, p. 1164: Jo. Andreæ Quenstedii *de Sepultura Veterum tractatus, sive de antiquis ritibus sepulchralibus Græcorum, Romanorum, Judæorum ac Christianorum*, p. 1201: Petri la Seine *Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctu liber*, p. 1329.

Duodecimum volumen tria solummodo, eaque reconditæ ac veræ eruditionis plenissima scripta complectitur, inter quæ primum locum occupant Veterum Sepulcra, *seu Mausolea Romanorum & Etruscorum, inventa in urbe Roma, in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta & delineata* a Petro Sanctio Bartolio, *cum explicationibus* Joannis Petri Bellorii. *Ex Italico in Latinum sermonem transtulit* Alexander Dukerus, cum figuris. His subjunguntur Veterum Lucernæ Sepulcrales, *collectæ ex cavernis & specubus subterraneis urbis Romæ, figuris æneis expressæ, in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas* a Petro Sanctio Bartolio. *Divisa in tres partes, cum observationibus* Joannis Petri Bellorii. *Ex Italico in Latinum sermonem transtulit* Alexander Dukerus. Prodiit hoc opus Italica lingua conscriptum Romæ 1691 in fol. dignumque illud judicavit Celeberrimus Begerus, quod Latina civitate donaret. Vid. Acta nostra A. 1692, p. 224, & A. 1702, pag. 208. Eandem operam elegantissimo scripto Alexander Dukerus navavit, cujus versio hic extat, atque præstantissima hæc antiquitatis monimenta aliquot accessionibus locupletata exhibet. Tertium locum sibi vindicat Jo. Potteri *Archæologia Græca, sive Antiquitatum Græciæ corpus absolutissimum.* Editus hic varia multiplicique doctrina refertus liber in Anglia fuit, & patria proinde lingua confectus lucem aspexit, sed nunc ob singularem reconditamque eruditionem, Latina civitate donari meruit. Quod officium Vir quidam doctus ita obiit, ut non solum in convertendo illo multum studii, solertiæque adhibuerit, sed translationem quoque Clarissimo & nobis alias quoque in his Actis laudato Auctori, ut de ea censeret, transmiserit. Factum inde, ut & versionem penitius examinaverit Clarissi-

mus

mus Auctor, ipsumque librum uberrima variarum rerum accessione auxerit. Ab initio ejus, qui duodecimi totius Thesauri voluminis partem secundam constituit, & separatim emi potest, compareat librorum, capitum & titulorum syllabus, in fine vero accuratus rerum verborumque index est subjectus.

Ne vero splendidissimo Thesauri operi universo quid deesset, quod ad ejus commendationem facere possit, peculiaris Tomus Indicibus destinatus est. Quorum hæc est ratio, ut primus effigies, alter auctores & opera, tertius res & verba, quæ undecim voluminibus prioribus & duodecimi parte prima continentur, exhibeant. Demandata primum hæc cura fuerat Jo. Gravenhage apud Hulstanos Verbi Divini Ministro; ast cum hic morte interceptus esset, alii, quorum cura & industria id, quod deerat, perficeret, eligendi fuerunt.

PII MANES STRUVIANI, SIVE DE VITA ET scriptis GEORGII ADAMI STRUVII, Illustris quondam Jure-Consulti, quibus justa persolvit mœstissimus filius, BURCARD GOTTHELFF STRUVE.

Jenæ, apud Joannem Bielckium, 1705. 8. Plag. 9.

MAgnum inter litteratos nomen est *Georgii Adami Struvii*, quem communem Germaniæ Præceptorem norunt, qui judiciis adsident. Hujus igitur merita cum tanta sint in Jurisprudentiam, ut inter summos nostri temporis Jureconsultos merito sit referendus, filius ejus inter natu minores, Vir Clarissimus & Historiarum in Illustri Academia Jenensi hoc tempore Professor, pietatis esse duxit, Orbi erudito exponere, quæ sibi de vita, fatis atque scriptis beati parentis essent cognita, cujus ductum brevius sequemur. Natus erat ille Germaniæ nostræ Ulpianus Magdeburgi V Kl. Octobris A. 1619, patre *Bartholdo Struvio*, hæreditario in Wandesleben, JCto, & judicii Archiepiscopalis, quod Magdeburgi erat, præfecto: ipsa vero Struviorum familia ex Ducatu Brunsuicensi originem trahente. Mater ejusdem erat *Anna Margaretha Brunneria*, ex nobili Brunnerorum & Fomannorum familia prognata. Hæc autem Brunnerorum familia ex Lehenstein, Bohemiæ prope Egram arce-

ce orta, inter alios *Georgium Brunnerum*, Cameræ Spirensis adsessorem, atque ex materna gente *Ortbolphum Fomannum* in academia Jenensi olim antecessorem celeberrimum, numerat. Traditus noster primum Lycei Magdeburgensis præceptoribus ad ingenii culturam, anno 1630 vero, die 18 Octobris, annum agens duodecimum, in gymnasium Schleusingense, inter tertii ordinis discipulos, rectore Sergero est receptus. Integrum fere sexennium in hoc gymnasio exegit, præceptore potissimum usus Andrea Reyhero, atque die 30 Aprilis anni 1636, cœtui discentium in episcopum scholasticum præfectus, habita insuper a dicto Reyhero solenni oratione. Eodem anno, ætatis vero decimo septimo, a suis demum avocatus, insigni cum testimonio ex gymnasio dimissus est. Paullo post, die 11 Junii ejusdem anni, in academiam Jenensem a parentibus missus, præceptores ibi nactus est, Philippum Horstium in morali & practica philosophia, in philosophicis aliis Danielem Stahlium, in physicis Joannem Zeisoldum. Præ cæteris vero adsidue frequentavit scholas Joannis Michaelis Dilherri, oratoriæ atque historiarum Professoris, sub cujus etiam præsidio anno 1638 publice defendit *de victoria & clade* dissertationem, proprio Marte elaboratam, atque statui illorum temporum accommodatam. In jurisprudentia doctores secutus est Dominicum Arumæum, Petrum Theodoricum, Erasmum Ungebauerum, Ortholphum Fomannum, & Sebastianum Beer curiæ provincialis Advocatum. Triennio continuo, & quod excedit, in eadem academia exacto, honorifico cum testimonio, a Paulo Marquardo Slegelio, Rectore Magnifico, academiæ nomine concesso, dimissus est. Neque tamen fata propitia ibi semper fuit expertus. Dum enim Jena a milite Cæsareo diriperetur, tempore feralis istius belli Germanici, irruebant quoque milites in nostri musæum, mortem minantes, bombarda ad feriendum parata pectori ipsius adplicata, ut vix singulari Dei beneficio, aliorum interventu servaretur. Hicce autem terror in tantum labefactavit nostri valetudinem, ut pæne vitæ incurreret periculum. Relicta hyemali tempore anno 1640 Jenensi academia, reliquam hyemis partem domi transegit. Insequenti vero anno, in almam Juliam se contulit, ut vestigia legeret, quæ in hac academia fuerat ingressus. Conradum Hornejum ibi audivit inter-

pre-

pretantem Aristotelis Nicomachiorum libros, cujus etiam ductu variis exercitationibus vacabat. In politicis audivit Hermannum Conringium, jura majestatis & politicam Aristotelis interpretantem. Hunc etiam præceptorem secutus in historiis, dum explicaret Tacitum de moribus Germanorum, Diepholdi genealogiam, atque alia. Specimen quoque profectuum in hisce studiis edidit, habita sub Conringii præsidio *de Ducibus & Comitibus Imperii Germanici* dissertatione, quæ inter Conringianas alias extat. Inter Jureconsultos Hahnium secutus, quem interpretantem audivit Pandectas & Codicem, & præcipue collegio ejus Wesenbeciano interfuit. Cum autem facile adduci non posset laudatus Hahnius, ut ipse viva voce juventutem doceret, sed pleraque in calamum daret, ipse quoque vicaria Struvii opera, in dictandis ad Wesenbecii Paratitla observationibus, utebatur. Ejusdem præsidio noster usus in dissertatione a se elaborata, *de damnis, illis præcipue, quæ ex dolo, culpa aut casu proveniunt, horumque correctionibus & præstationibus.* Hisce exantlatis, nomen professus est apud Collegium Juridicum, atque prævîis examinibus, ad inauguralem disputationem *de Vindicta privata* fuit admissus, habitam A. 1645 Februario mense. Vocatus postea, mense Aprili ejusdem anni, ad Assessoris in Scabinatu Halensi munus; id quod illum movit, ut sequenti anno Doctoris insignia in se conferri peteret. Annum Halæ nondum transegerat & dimidium, cum auspiciis Serenissimorum Saxoniæ Ducum, ad ornandam Juris Professionem, in locum Gothofredi Fibigii, in academiam Jenensem vocaretur, commendante illum præcipue Georgio Frantzkio, Cancellario Gothano, in numerum Professorum, habita prius dissertatione pro loco *de Ædificiis privatis*, 12 Decembris anni 1646 receptus. Inde quoque in Scabinatum, atque numerum Adsessorum Curiæ Provincialis, fuit adlectus. In hac autem academia quanto semper cum applausu docuerit, in commune notum est. Immo Syntagmata ejusdem feudalis atque civilis juris, quæ in plerasque Germaniæ academias recepta, satis de communi adplausu testantur. Et cum latius propagaretur etiam extra academias ipsius fama in consilium vocabatur a Brunovicensium republica, delato ipsi anno 1660 primi consiliarii munere, ita ut quater in anno eo migraret. Id quod etiam, adnuentibus

Serenissimis Saxoniæ Ducibus, ad triennium suscepit, quo præterlapso, muneri renuntiavit. Annus agebatur 1667, cum a Serenissimis Saxoniæ Ducibus, Vinariensis lineæ, ipsi Consiliarii aulici munus, atque rerum cameralium summa, clementissime demandaretur. Multa quidem in hoc munere publicorum negotiorum mole obrutus erat, quæ tamen minime obstabant, quo minus inter aulæ negotia, varios quoque publici boni caussa ederet tractatus, præcipue *Evolutiones*, & *Jus Sacrum Justinianeum*. In hoc munere transactioni quoque, ratione Altenburgensis successionis factæ interfuit. In quo negotio pertractando talem se præstitit, ut non solum Ernestus Pius, contrarias licet partes tueretur; illum numismate aureo donaret, sed etiam facta postea divisione, Consiliarii intimi munere ac dignitate augeretur. Subsequenti anno 1673, mortuo Richtero, in Jenensem academiam fuit revocatus, atque Ordinarii in JCtorum Collegio munus ipsi delatum est, relicta nihilominus Consiliarii intimi dignitate. Cui muneri cum adnexa esset juris Canonici professio, idem & voce & scriptis illustrare adgressus est. Dolendum saltim, quod illi, quos publico destinarat labores, perfecti non fuerint, atque eorundem solum extent adhuc collectanea, licet inter hæc varia responsa ad caussas & beneficia ecclesiastica spectantia. Sed neque ipsa meta dignitatum. Cum enim mortuo Bernhardo, Saxoniæ Duce, unicus superesset Jenensis lineæ Saxonicus Princeps, Joannes Guilielmus, atque illo minorenni adhuc, tutelare regimen formaretur, illius Præses noster anno 1680 ordinabatur, demandata etiam Consistorii cura, & redituum provincialium directorio. Ne itaque laborum mole obrueretur, cedebat juris professione, solo retento Ordinarii munere. Solatium autem in tanto negotiorum cumulo quærebat in Musis, disputationibus vacabat tam publicis quam privatis, editis etiam tractatibus, illo præsertim *de Invocatione nominis Divini*, & *Jurisprudentia Germanica*, licet ante jamdum jussu Ernesti Pii elaborata. Mortuo vero Juventutis Principe, & cum eo Jenensi linea extincta, dissolvebatur regimen, terris partim ad Vinariensem, partim Isenacensem domum delatis. Redibat igitur noster, quod sibi reservaverat, ad ordinem Juridicum, idque mense Junio anni 1691, juris Canonici vestigia relegens, lectionibus potissimum publicis atque diversis acroa-

acroamatibus vacans. Eodem anno a Serenissimo Hasso-Darmstadiensi Landgravio in partes curarum vocatus, & Consiliarii intimi munere ac titulo honoratus est. In academico munere, Rectoratus vices bis gessit, Decani vero quater & decies, Brabeutæ quinquies. Hæc origo, studiorum progressus, & honorum incrementa. Quantum ad statum familiarem, uxores binas habuit: priorem *Annam Mariam*, Christophori Philippi Richteri filiam unicam, ex qua suscepit septem filios, filiam unicam; alteram sibi matrimonio junxit anno 1663 *Susannam*, Burcardi Berlichii filiam natu secundam, ex qua XVII liberorum pater factus. Ex binis matrimoniis quinque solum sunt superstites. Corpus ipsi contigerat firmum, quadratum, justa temperie bene dispositum, & gerendis negotiis obduratum. Valetudine utebatur prospera, ter solum in omni ætate morbo, sed gravi correptus. Pius alias, religiosus & constans erat. Inter adversarios habuit illustrem alias JCtum, *Henricum Coccejum*, qui in materia de dolo, culpa & casu contra eum egit: *Gerhardum Pfankuchium*, in materia retorsionis: *Theodoricum Paulum* in quæstione, an sacerdotes ab actione injuriarum sint immunes. Quartus adversarius erat personatus ille *Antonius a Mara*, sive *Elias Schnegas*, qui dum in tractatu suo de concursu creditorum, alios Jureconsultos magni nominis lacesseret, nostrum etiam erroris arguere voluit, defendente tamen illum Filio, vitam hanc describente. Perillustris vero Baro *de Lincker*, dum Analectis suis utrumque syntagma vel explicaret, vel in quibusdam suppleret, dissentiendum ab eo quodammodo existimavit, sed pro mutuo, quod inter utrosque intercedebat studio, multa cum modestia. Inter discipulos, præter perplures alios, magnis honorum gradibus adcumulatos, præcipue numerabat magnum olim aulæ Berolinensis Status Ministrum, *Paulum Fuchsium*. Immo multi erant, qui ipsius Syntagmata vel in compendium, vel tabulas synopticas redigerent. Civile vero Syntagma prolixo Commentario illustravit *Petrus Müllerus*. Quid? quod ipsi Galli Jurisprudentiam ipsius Romano-Germanicam in suam linguam transtulerunt. Sed fatalis nostro dies atque terminus erat quintus decimus Decembris anni 1692, cum ipse debilitatis licet, solito plus, catarrho suffocativo viribus, consultantibus tamen collegis adesset, & cum de caussa, quæ ad

Scabinatum delata,ad eos retulisset,inopinato adficiebatur,omnibus pæne eundem derelinquentibus viribus. Quieti itaque datus a suavissima conjuge,moxque vocati & Medicus, & supremus Ecclesiæ Antistes,officio dexterrime uterque functi sunt. Sed vix aliquot horas supervixerat, instantibus jam extremis, cum inter suorum suspiria & planctus atque preces, animam suam, circa horam quartam matutinam, in manus Dei placide dimitteret, annis tribus & septuaginta major, septem & quadraginta liberorum aut pater aut avus. Hæc sunt, quæ de vita ac fatis parentis narrat filius mœstissimus. Subsequitur funebre programma, Academiæ Jenensis nomine, die exequiarum 16 Decembris, publice adfixum, atque ultimo loco catalogus scriptorum beati Viri atque dissertationum.

DE NUPERO SCHISMATE ANGLICANO PARÆnesis ad Exteros tam Reformatos quam etiam Pontificios, qua Jura Episcoporum vetera, eorundemque a Magistratu seculari independentia, omnibus asserenda commendantur ab HENRICO DODWELLO, A. M. Dubliniensi.

Londini, impensis Richardi Smith, 1704, in 8.
Constat plagulis 17.

CUm Guilielmus, gloriosissimæ memoriæ Rex Angliæ, felici sidere Londinum appulisset, ac in primo Parlamento, ipsius auspiciis convocato, decretum fuisset, ut quicunque Parlamento assiderent, a juramento fidelitatis Jacobo II præstito absolverentur, novumque novo Regi juramentum præstarent; non pauci inter Episcopos id præstare veriti sunt, ac eapropter Episcopatu exuti fuerunt. Quos cum a Magistratu civili deponi haud potuisse, multi sibi persuasum haberent, Episcopos novos, qui in locum depositorum surrogati fuerant, nec recipi, nec cum iisdem communionem quandam haberi posse judicarunt, imo quotquot cum illis facerent, schismatis cujusdam accusare non dubitarunt. Cui sententiæ, inter eruditissimos Angliæ Viros, Dodwellus etiam addictus, libellum præsentem in lucem publicam emittere, inque eo Episcoporum jura a prima origine repetere, ac jus in eadem Magistratui civili derogare voluit. In quo tractationem exorsurus do-

doctissimus Autor, primum admonet exteros, ut sibi prospiciant, ne quid mali exempli ab Anglis ad eos redundet, quod ipsorum quoque communionem precariam, nec diutius duraturam, quam Magistratui civili videatur, reddat: dein omnem schismatis nuper apud Anglos orti causam ab Episcopis suis amoliri, & in eorum adversarios transferre studet: tandem exteris factum hoc dijudicandum tradit, ea tamen lege, ut secundum primævæ Ecclesiæ placita, non juxta præconceptas modernarum etiam Ecclesiarum opiniones, illud examinent. Quibus præmissis, ante omnia duo primævæ Ecclesiæ intervalla, unde quidem ad nostra tempora deduci soleat argumentatio, caute invicem secernenda esse notat, & quidem prius eorum fuisse monet, cum in universam Christi Ecclesiam, talem primatum obtineret Episcopus Hierosolymitanus, qualem Pontifex templi Hierosolymitani Judæus in Synagogas Judæorum per orbem dispersas habuerit. Tum enim ἀρχιερεῦσι seu Principibus sacerdotum (per quos Pontifices, Expontifices, Segenes seu vicarios Pontificum, qui totius δωδεκαφύλȣ, seu duodecim tribuum nomine, sacris publicis præfuerint, intelligit) in Synedrio Christianorum Hierosolymitano Apostolos, pro tribuum quoque numero duodenos, respondisse. Quod autem primum hoc Ecclesiæ Hierosolymitanæ Collegium, ad Collegii apud Judæos Hieratici instar, communi ἀρχιερέων nomine haud insignitum fuerit, in ratiociniis illius ævi Platonicis de Archetypis atque Ectypis, causas valde commodas inveniri censet, quæ eo denique redire videntur, ut cum Christus ipse, ὁ Λόγος, Prototypus, unicus esset ac æternus Sacerdos, & κατ' ἐξοχὴν ac vere Ἀρχιερεὺς, Apostoli a nomine tam venerando sibi temperare voluerint, Collegiumque suum modestiori aliquo vocabulo, quod ministros Christi potius quam collegas sonaret, censuerint insigniendum, ne quam sibi paritatem cum Λόγῳ vindicare viderentur. Porro observat, cum explendo duodenario Apostolorum numero non sufficerent, qui ex eadem cum Christo stirpe essent, aliunde arcessendos fuisse, qui tribuum numerum æquarent: in hoc tamen Apostolorum Collegio, primum locum Christi cognatos habuisse. A primo, quod Hierosolymis erat, isto Cleri Christiani Collegio ad secundum progreditur, atque istud cum secundo Synedrii Judaici Collegio non modo commune Presbyterorum nomen, sed & parem numerum ha-

buisse docet, id colligens ex libro Apocalypseos, ubi 24 Presbyterorum mentio injicitur, & juxta ipsum Ecclesia Hierosolymitana, qua Synedrio Hierosolymitano respondit, adumbratur: præterea asserit, a secundo hoc Christianorum Hierosolymitanorum Collegio ad exteras ecclesias exemplum Presbyterorum transiisse, atque sic nullum esse potuisse locum presbyteris laicis. Cum igitur utriusque Cleri, Judaici pariter ac Christiani, Hierosolymitani Collegia adeo accurate sibi invicem responderint, facile hinc colligi posse opinatur, Clero Christianorum Hierosolymitano obsequium omnes orbis universi ecclesias debuisse, uti Clero Hierosolymitano Judæo omnes per mundum universum dispersæ Judæorum synagogæ paruerint: imo ex hac convenientia inferre satagit, primo hoc Apostolorum spatio, Christianis omnibus unitatis principium Episcopum Hierosolymitanum fuisse; ad eundem plane modum, quo & Judæis omnibus, quantumvis invicem dissitis, unitatis principium summus fuerit Pontifex, qui rem sacram omnium nomine procuraret: paulatim deinde Rectorum ordinariorum potestatem in ecclesiis exteris, ecclesiæ forte Hierosolymitanæ consensu, augmenta cepisse: primis autem temporibus vix alios, quam illius ministros, Hierosolyma missos, in ecclesias ecclesiæ Hierosolymitanæ obnoxias disciplinam ac potestatem exercuisse: ipsos tamen hos ministros itinerarios utriusque Collegii, tam Apostolorum quam Presbyterorum, Clero citra dubium obnoxios fuisse. Ne vero, quæ de primatu ecclesiæ Hierosolymitanæ in universam Christi ecclesiam adducta sunt, in cerebro suo finxisse videretur Clarissimus Autor, eundem proximis post Apostolos temporibus non ignotum fuisse, corroborare studet, eumque in finem ad Hegesippum e statu ecclesiæ Hierosolymitanæ de statu ecclesiæ Catholicæ judicantem; ad traditionem quandam de Apostolis, aliisque Domini tam cognatis quam discipulis, e peregrinationibus domum reversis, ut Simeonem Cleopæ episcopum Hierosolymitanum constituerent; ad Clementem Romanum, qui non Petrum, sed Jacobum Episcopum Episcoporum salutarit; ad ordinem epistolarum Catholicarum, inter quas primus locus epistolæ S. Jacobi, ob hujus prærogativam, assignatus fuerit; ad Epiphanium, qui hæresi 70 num. 10 hunc ecclesiæ Hierosolymitanæ primatum agnoverit, provocat. Exposito ita eccle-

clesiæ Christianorum Hierosolymitanæ in reliquas jure, quod juxta ipsum ad Trajani usque tempora se extendit, ad alterum Ecclesiæ intervallum & hodiernum regimen ejus pergit, illiusque constitutionem, licet ab Apostolis emanarit, omnibus tamen N. T. scriptis recentiorem, ac proinde ibi haud expectandam esse tradit, imo perhibet, minus necessarium esse, ut regiminis ecclesiastici forma, hodie inter Christianos observanda, in sacris literis commemoretur, quandoquidem sine illa mentione parem, imo forsan etiam majorem habeamus saltim regiminis ab Apostolis in ecclesia universa relicti certitudinem, quam quæ in libris ab Apostolis scriptis nobis relicta fuerit. Sepositis igitur libris Scripturæ canonicis, e quorum silentio regiminis ecclesiastici juri nihil decedere credit, ad recentiora monumenta sese confert, atque ex illis, quæ demum nova jura, & qua ratione, singulis ecclesiis ex Hierosolymitanæ clade accesserint, perlustrare, ac quo melius rerum deinde gestarum nexus intelligatur tempus, quo tanta illa mutatio contigerit, paulo curatius, quam hactenus factum, indagare suscipit, atque docet, post Simeonis Cleopæ cædem, (quam olim anno æræ vulgaris CXVI contigisse sibi persuaserat, jam vero ad initium imperii a Trajano gesti, annum puta CIV vel CV, referendam esse suspicatur) in singulis ecclesiis Episcopos pares Episcopo olim Hierosolymitano successisse, dissipataque ecclesia Hierosolymitana, & causis omnibus primatus spoliata, primatum ipsum etiam Dei providentia fuisse sublatum: episcopis primis potestatem Apostolos dedisse, non tamen tantam, quæ illos ab officio Apostolis debito excusarit: post cædem Simeonis Cleopæ, Collegium Apostolorum Ephesi sub moderamine S. Johannis Apostoli degisse, atque ita primatum ab ecclesia Hierosolymitana ad Ephesinam translatum esse, nec multo post, autoribus Apostolis, nomen Episcopi πρωτοκαθέδροις, seu primam sedem occupantibus, proprium fieri cœpisse; non tamen effecisse magnificum illum Episcoporum titulum, ut Apostolis obnoxii non essent πρωτοκαθέδροι: tempus autem, quo hoc novo Episcoporum nomine donati ab Apostolis fuerint πρωτοκάθεδροι, in tanta vetustatis caligine constituere, fatetur esse difficillimum, id tamen anno Christi CVI, ante stabilitum a Collegio Ephesino Evangeliorum Canonem præter propter contigisse hariolatur, idque dein probare satagit.

git. Quod Episcopi nomen, commune antea cum aliis, ubique & tam repente πρωτοκαθέδροι soli obtinere cœperint, ex suis hypothesibus facile declarari posse affirmat. Juxta ipsius namque mentem, juris Hierosolymitani legitima devolutio rationem omnem exclusit, cur quis merito adversaretur: imo fecit, cur boni omnes æquique amantes eam tuerentur: jus vero illud principii unitatis non corpori universo, sed corporis tantummodo capiti, & personæ adeo singulari, convenire commode potuit: sic æmulos nullos vel unica illa ratio πρωτοκαθεδρίας, seu primariæ sedis, admisit: nec de personis, quas in prima sede, ab ultimis Ecclesiæ Apostolicæ Hierosolymitanæ ministris constitutas, repererat ipsa illa devolutio, certamen ullum enasci potuit: etenim quos prima apud suos sede dignos judicavisset ecclesia illa Apostolica, iidem digni etiam juribus, ad primas sedes postea devolutis, censeri debuerunt. Circa nomen Episcopi observat, quod illud prima significatione Dei proprium sit, inde autem ad alios, qui ejus personam repræsentarent, præcipue autem ad sacerdotes primarios aliosque intimioris admissionis amicos emanarit: quod Apostoli ac Presbyteri exterarum ecclesiarum, nondum coercendi potestate donati, Episcopi appellati sint, quia eleemosynis Deo sacris distribuendis præfecti fuerunt. A nexu visibilium Episcoporum cum invisibili causam arcessit, cur singulorum Episcoporum sententiæ jus communionis universalis dederint vel abstulerint. Etenim cum admissus in ecclesiam ab Episcopo in una solum ditione, a Christo etiam similiter admissus sit, & contra ejectus ex ecclesia, a Christo ipso pariter ejectus fuerit: collegæ certe in Episcopatu nulli jus esse potuisse, repudiandi a sua communione, quem Christus ipse in suam admisit, corporisque sui membrum per vicarium suum visibilem agnovit; nec contra, jus ulli esse potuisse in suam communionem admittendi, quem Christus pariter, per vicarium suum visibilem, a se alienum damnandumque pronunciavit. Hinc in gratiam φιλαρχαίων, quid ecclesiæ Catholicæ nomine intellexerit Ignatius, disquirit, variisque sententiis repudiatis, illum Ecclesiam invisibilem & archetypam, sub Christo archetypo & invisibili Episcopo, Catholicam appellasse asserit; propugnatque ecclesias etiam particulares Catholicas appellari posse, quæ servant cum cœlesti Apostolorum

ec-

ecclesia communionem: non posse autem illas, quæ singularum ecclesiarum regimen monarchicum immutare ausæ sint. Porro quid S. Cypriani verba, de una ecclesia, uno episcopo, uno episcopatu, cujus a singulis in solidum pars teneatur, sibi velint, exponit; ac declarat, Episcopos proprium sibi collegium, & quidem non solum de facto, sed de jure, atque ex ecclesiæ Christianæ commodo constituisse: unum episcoporum ab Apostolis electorum, alterum potestate non superasse: omnem imparitatem, quæ subsequenti tempore inter Episcopos obtinuit, singulorum factis tribuendam esse, quæ tantundem valuerit, quantum ipsa pacta valent. Quam diu vero inter Episcopos paritas illa obtinuerit, tot primævis monumentis deperditis, difficulter admodum definiri posse judicat. Suspicatur tamen, ad tempora fere Constantini eam perdurasse: iis enim canones Conciliorum de rebus diœcesanis privatis primum conditos deprehendi. Quod Episcoporum in sedes vacantes sufficiendorum jus, non ad Presbyteria, sed ad Collegii Provincialis Episcopos spectarit, liquidum esse autumat; difficilior autem Auctori quæstio videtur, num Episcopum episcopatu exuendi jus habuerint Collegæ, cum pares inter se essent, & vere Episcoporum non ausi fuerint esse episcopi. Circa quod problema extra controversiam ponit, quod potuerint Collegæ eum saltim pro Collega non agnoscere, qui seipsum ob admissa crimina episcopi dignitate privarit: sed crimina talia esse oportuisse, quibus non solum meruerit, ut exueretur, sed quæ ipso facto illum exuerint, episcopalisque honoris incapacem fecerint. Ad quæ crimina refert, si quis idolis sacrificarit: cum enim nulla communio Christo sit & Diabolo, nec mensæ Diaboli particeps mensæ Domini particeps fieri queat, multo minus communicantium omnium caput ac unitatis principium cum Christo communionem habere potuisse. Iisdem criminibus accenset, si quis hæresi se commaculasset. Etenim cum literarum formatarum finis hic præcipuus fuerit, ut commune fidei depositum hoc commercio inviolatum servaretur, in propatulo esse, qui aliam fidem sequebantur, jus nullum collegii orthodoxi, nec commercii literarum formatarum amplius habuisse. In eorum criminum numero schisma denique collocat, utpote quod ab Ecclesia, ac proin etiam a collegio sacerdotali & collegii commercio, aliquem separa-

 rit.

rit. De regiminis ecclesiastici origine cum ita egisset Auctor, in Episcoporum potestate longe majus, quam vulgo creditur, momentum esse monet, atque Reformatos ad restaurandum Episcopatum exhortatur. Demonstrat porro, primævis Episcoporum juribus adversari, quæ Romanus Pontifex sibi vendicat; primatum illum certe ad articulos fidei non posse referri; incertam admodum esse illam Ecclesiæ Catholicæ unitatem, quæ ab unius Ecclesiæ episcopo, tanquam cæterorum capite, arcessitur; bono ecclesiæ publico longe utiliorem esse omnium episcoporum paritatem, quam si unus Episcopi Hierosolymitani hæres Episcopus Romanus fuisset. Absoluto ita primo de veteribus Episcoporum juribus capite, ad secundum de Episcoporum a seculari potestate independentia accedit, ac postquam eandem probare studuit, monet, Principibus secularibus in hoc negotio neque Reformatos, neque Pontificios admodum fidere posse: ad ecclesiæ dissolutionem spectare, si Principibus Episcopos officio ecclesiastico exuendi concedatur potestas: ne quidem commodis suis inservire Principes, vim religioni inferentes: ad bonum reformationis publicum facere, si Episcopi cum primævis suis juribus restaurentur: primæva illa Episcoporum jura, ad concordiam cum modestioribus fidei Romanæ sociis promovendam, multum conducere: Ecclesiæ etiam Pontificiæ non prodesse Principis tutelam, si, quam tuetur in Pontificem, ecclesiæ libertatem ipse violaverit: officia in episcopos primæva digna plane esse, quæ hodiernis etiam catechesibus inserantur.

JOSEPHI PITTON TOURNEFORT AQUISSEXtiensis, Doctoris Medici Parisiensis, Academiæ Regiæ Scientiarum Socii, & in Horto Regio Botanices Professoris, Corollarium Institutionum Rei Herbariæ.

Parisiis e Typographia Regia, 1703. in 4to.
Constat plag. 9 & tab. æn. 13.

PEculiare id habet præ aliis studium Historiæ Naturalis universum, maxime Botanicum, ut quo major copia rerum nobis cognita fuerit, hoc majus oriatur desiderium videndi plura. Atque hæc ipsa insatiabilis cupiditas impulit modo nominatum Tournefort

fort, ad ſuſcipiendum iter longe duriſſimum plenumque multiplici periculo. Vix abſolverat Inſtitutiones Rei Herbariæ, (Anno 1701 Menſe Auguſto a nobis indicatas,) pulcherrimum opus, in quo 673 plantarum genera, ſed ſpecies 8846 diligentiſſime deſcribuntur, & ea libido viſendi exteras regiones, Orientales præcipue, invaſit eum, ut rariores conquireret ſtirpes, eas etiam, quas olim celebraſſe ac in frequenti uſu habuiſſe veteres Medicorum principes, nihilominus hodie deperditas aut ignotas novimus. Adjutus igitur munificentia Ludovici Magni Regis Galliarum, una cum ſociis D. Andr. Gundelsheimer, Medico Germano, & Claudio Aubriet Gallo-Campano, pictore peritiſſimo, primum ad Ægæi maris inſulas tum Cyclades, tum Sporades, abiit, poſtmodum Conſtantinopolim, Pontum Euxinum usque Trapezuntem viſitavit, in Bithynia, Paphlagonia, Cappadocia, utraque Armenia, Iberia, Galatia, Myſia, Phrygia, Æolide, Lydia & Ionia exploratis collectisque plantis non ſatiatus rediit: maluiſſet enim Syriam ac Ægyptum peragrare, niſi peſtis inibi dire graſſata eum deterruiſſet. Interim non pœnitendos peregrinationis fructus ex locis illis reportavit ſecum: plantas namque rariſſimas 1356, ac inter has 25 genera prorſus nova invenit, atque in hoc Corollario deſcriptas delineatasque in publicum edidit.

Kurtzer Entwurff der Einigkeit der Evangeliſch-Lutheriſchen und Reformirten im Grund des Glaubens/ abgefaſſet von SAMUEL STRIMESIO.

h. e.

BREVIS DELINEATIO CONSENSUS INTER Evangelicos Lutheranos & Reformatos in fundamento fidei, ſingulari deſiderio promovendæ unionis Chriſtianæ inter utrasque Eccleſias conſignata a SAMUELE STRIMESIO, SS. Theol. Doctore, ejusdemque Profeſſore Ordinario, & Paſtore Primario in Academia Regia ad Viadrum.

Apud Jer. Schreyen & Jo. Chriſtoph. Hartmann, 1704, 8.
Plag. 11.

Celeberrimus inter Reformatæ religionis Doctores *Samuel Strimesius*, in præsenti Delineatione id agit, ut ostendat, Ecclesiarum Lutherano-ac Reformato-Evangelicarum doctrinas, quod ad fidei fundamentum attinet, convenire, ac proinde nihil obstare, quo minus colligari in unum corpus mutuamque fidei societatem coire queant. Trium itaque quæstionum brevi, sed luculenta discussione, p. 5. 6. 7. operis tractationem absolvit. Primo enim quærit, utrumne discrimen sit ponendum inter veritates, quæ theologicæ aut sacræ tantum dicuntur, & inter eas, quæ cum ipso fidei fundamento arcte connectuntur? Deinde disquirit, quænam istæ sint veritates aut doctrinæ, quæ cum fidei fundamento necessarium nexum habeant? Quibus explicatis, probare denique nititur, Reformatos cum Lutheranis, in istis doctrinis, quæ fidei & salutis fundamentum constituunt, convenire, adeoque nullam adesse rationem, cur ad constituendam inter utrasque Ecclesias unionem, animus non sit adjiciendus.

Quod inter veritates tantum theologicas, & quæ fundamentum salutis constituunt, differentia sit admittenda, liquere arbitratur, quo-
p. 11. niam priores sic comparatæ sint, ut vel plane ignorari, vel memoria iterum excidere possint, salva hominis salute; cujusmodi est doctrina de motu vel quiete telluris. Ipsos Apostolos, Petrum &
p. 13. Paulum, dissensisse inter se de veritatibus quibusdam theologicis. In primitiva Ecclesia dissensisse Victorem Episcopum Romanum ab Asiaticis Ecclesiis de celebrando Paschatos festo, vitioque ab omnibus verti
p. 15. Victori, quod ideo Polycratem, Ephesinum Episcopum cum omnibus Asiæ ecclesiis a communione absciderit. Lutherum Bohemos fratrum
p. 16. loco habuisse, tametsi ipse fateatur in Præfatione ipsorum Confessioni, quæ Wittebergæ A. 1533 prodiit, adjectæ, quod non in omnibus inter se atque ipsos conveniat. Eundem charos eximiosque ha-
p. 17. buisse Helvetios, licet non omnino se invicem intellexerint. Esse cum inter Reformatæ, tum Lutheranæ Ecclesiæ Doctores, in quibusdam dogmatibus dissensum, qui nihilo interim minus unitate
p. 18. 19. Spiritus, per vinculum charitatis, inter semet invicem conjungantur.
p. 20. Neque fieri posse, ut in tanta temperamentorum, corporum, intellectus, cognitionis, inclinationum, educationis, institutionis, præjudiciorumque diversitate, & causarum in vel extra hominem posita-

ſitarum, unum idemque omnes ſentiant. Proinde nihil aliud ſupereſſe, quam ut de dogmatibus, ipſum fidei & ſalutis fundamentum conſtituentibus, tantum circumſpiciamus, utpote in quibus conſenſus atque unionis ratio ſolum requiratur. Hinc explicantur criteria, ex quibus doctrinæ ad ipſum fidei fundamentum pertinentes cognoſci poſſint. Nimirum requiri ad hoc, ut vel Deus ipſe p. 27.
veritates iſtas ad ſalutem eſſe neceſſarias revelaverit, vel ut ex evidenti conſecutione idem intelligi poſſit. Conſequentiam autem evidentem vel ad neceſſariam doctrinam, vel ad expreſſionem ne- p. 30.
ceſſitatis ejus ad ſalutem, reſpicere. Ex quo arguuntur in defectu peccantes Sociniani & Arminianorum nonnulli, in exceſſu p. 33.
autem, qui fundamentum ſubſtantiale, dogmaticum & organicum poſuerint, ad quod omnia dogmata, uti antecedens quoddam, aut conſtituens, aut conſequens retulerint, & qui conſequentias ex Au- p. 34.
ctorum hypotheſibus ſive vere ſive perperam deductas, ipſis licet p. 36.
vel maxime renitentibus impingant. Cum vero nonnulli ſex, alii quinque, quatuor alii, & iterum alii tria tantum diſſenſionis capita, inter Eccleſiam Lutheranam & Reformatam conſtituerint, propo- p. 42.
nuntur primum quatuor argumenta, quibus conſenſus harum Eccleſiarum fundamentalis probatur; deinceps vindicantur a diſſenſu fundamentali tria iſta capita, quæ unionem impedire pleriſque creduntur. ***Primum***, quo utrarumque Eccleſiarum conſenſus in fidei fundamento confirmatur, deſumptum eſt a conſenſu circa Scripturam p. 43.
S. tanquam principium, uti loquuntur, adæquatum credendi atque agendi; *ſecundum* a quinque præcipuis capitibus religionis Chri- p. 46.
ſtianæ, nimirum a Fide, Lege, Oratione Dominica, Baptiſmo & S. Cœna; *tertium* a convenientia circa Auguſtanam Confeſſionem p. 49.
invariatam; *quartum* a convenientia circa Formulam Concordiæ p. 57.
ſtricte dictam, & explicantur ea, quæ dubios reddere nonnullos hac in re potuiſſent. Nam cum Formula Concordiæ circa tres tantum articulos, ſcilicet in loco de *Cœna Domini*, de *Perſona Chriſti*, & de *Prædeſtinatione*, diſſenſum ſuum adverſus Reformatos teſtetur, de hiſce tribus ſigillatim ſibi agendum eſſe, putavit Auctor Celeberrimus. Ut igitur nullum diſſenſum fundamentalem, in articulo *de Cœna Domini*, inter Reformatos & Lutheranos intercedere oſtendat, docet ex ſuæ Eccleſiæ Doctoribus, ipſos concedere primo, ve- p. 62.

rum corpus & sanguinem Christi vere & substantialiter adesse, atque cum pane & vino distribui; deinde corpus & sanguinem Christi supernaturali & cœlesti modo cum pane & vino sumi;
p. 65. adeoque dissensum constitui tantum in eo, an corpus & sanguis Christi ore sumatur, atque an ab indignis non minus quam di-
p. 67. gnis ore corporis accipiatur: adductisque Reformatorum negandi rationibus, existimat, quomodocunque tandem res comparata sit,
p. 69. illud omnibus perspicuum apertumque esse, dissensum circa hæc
p. 70. ad fundamentum fidei non pertinere, quoniam neque quisquam propterea vitæ cœlestis jacturam pati possit, & ipsi dissentientes circa ea, quæ præcipua in S. Cœna sunt, nimirum quoad spiritualem man-
p. 71. ducationem conveniant. Imo totum de cœna Domini articulum non
p. 73. esse ex sententia etiam Doctorum Lutheranorum fundamentalem, ac
p. 75. ipsum Lutherum initio reformationis statuisse, non committi errorem fundamento fidei repugnantem, si quis transsubstantiari panem crediderit, in reformationis quoque progressu professum, se amplius Bucero spiritualem manducationem concedenti litem non moturum. Ad-
p. 77. jungitur quoque responsio ad quinque argumenta, quæ Vir quidam eruditus objecerat, ut omnis circa hunc articulum orta dubitatio tolleretur. In loco *de Christo* concedi inquit a Reformatis
p. 84. fere omnia, quæ Formula Concordiæ proponit: difficultatem in
p. 85. hoc solum motam esse, an naturæ humanæ finitæ, in abstracto sumptæ, communicatæ fuerint proprietates divinæ essentiales, & vice versa; quoniam proprietates essentiales, inprimis in Ente simplicissimo, qualis est divina natura, cum rei essentia unum sint idem-
p. 86. que. Sed cum concedatur, Christum esse verum Deum & hominem in una indivisa persona; eidem tanquam vero Deo & homini competere omnia attributa essentialia divina & humana, ne uno quidem excepto; personæ in concreto, sive ab humanitate sive divinitate denominetur, non solum utrasque proprietates, verum etiam quicquid Christus in terris aut cœlo perfecit, aut adhuc agit, aut acturus est, non secundum solum nomen, sed rem ipsam tribui, evidens esse putat, dissensum in hac sublimi materia non esse fundamentalem. Denique in articulo *de Prædestinatione*, approbari a Reformatis dicit Vir Reverendus, quæ in Formula Concordiæ leguntur, quæ-
p. 95. que non tam Reformatis, quam nonnullis inter ipsos Lutheranos

op-

opposita fuisse deprehendantur. Adducit proinde, ad meliorem intelligentiam, Universalistarum & Particularistarum Reformatorum, atque ipsorum Lutheranorum sententias de Prædestinatione. p. 99. 104.
Inductos autem fuisse Reformatos, cum nonnullis Lutheranis, ante Hunnii & Mylii tempora, in istam de prædestinatione mentem, ne quid tribuisse viderentur viribus humanis, in consequenda salute nostra. Eandem fovisse sententiam Augustinum & Patres nonnullos. Sed cum vulgo objiciatur, neminem, secundum Re- p. 116.
formatorum doctrinam, de salute certum esse posse, quoniam propositionibus universalibus, in quibus particulares subsumptiones continentur, destituantur; respondet, licet universales absolutæ propositiones de gratia Dei non proponantur, haberi tamen p. 119.
propositiones universales accommodas sive limitatas, quarum vi tutius quispiam de salute sua subsumere & concludere queat, quam p. 121.
propositis propositionibus universalibus absolutis, sub quibus etiam impii contineantur. Neque minorem fructum ex hac do- p. 123.
ctrina percipere convertendos, aut in statu tentationis constitutos. Convertendis enim primo proponi poenitentiam, sub poeni- p. 124.
tentibus autem ipsos contineri tentatos, adeoque utrosque sub propositione universali accommoda, quod Deus omnes poenitentes & credentes salvos fieri velit, subsumere & judicium de salute sua facere posse.

Quibus explicatis, hortatur & rogat Vir pacis Ecclesiasticæ studiosissimus, ut quisque pro dignitate, doctrina & officio sibi a Deo concesso, ad promovendum opus tam sanctum & salutare connitatur, cum jam majorum vestigia extent, cujus rei exem- p. 143.
plum ab Evangelicis Statibus Francofurti A. 1634 editum subjicitur, & Potentissimi Borussiæ Regis voluntas plurimorumque studium idem probet. Tanta vero animi moderatione atque candore, in commendando hoc negotio utitur Vir Celeberrimus, ut neque pacem cum veritatis jactura optet, eandemque si rei Christia- p. 159.
næ minus convenientem intellexisset, se impediturum profiteatur.

NOVA LITERARIA.

Berolini die proximo 5 Februarii, ætatis anno septuagesimo primo, ad Superos, per placidam analysin, transiisse Theologum ac Po-

lyhistorem toto orbe celeberrimum, *Philippum Jacobum Spenerum*, publice jam constat. De quo uberrimus dicendi campus nobis pateret, nisi persuasissimum haberemus, futurum proxime, ut justo studio composita Vitæ ejus recensio, & librorum ab ipso editorum catalogus, publicæ luci exponatur. Ex Italia denique, post molestissimas moras, libros expectamus novos, ac inter hos etiam, quos jam mense Majo anni superioris indicaveramus. De quibus proinde memoranda erunt plura, quamprimum ad nos pervenerint. Interim non dissimulamus, *Jo. Vignolæ Dissertationem de Columna Imperatoris Antonini Pii, Romæ in Campo Martio A. 1703 detecta*, cui tum dixeramus ultimam manum imponi, prælo nondum commissam, Auctore hactenus per morbum præpedito. Contra spes est, Justi Fontanini Forojuliensis *Vindicias antiquorum Diplomatum adversus Bartholomæi Germonii Disceptationem de veteribus Regum Francorum Diplomatibus & Arte secernendi antiqua diplomata vera a falsis*, propediem prodituras. Quemadmodum nec id tacemus, Petri Marcellini Corradini *Veteris Latii Profani & Sacri* partem primam, seu Latium Gentile, Romæ typis Francisci Gonzagæ publici nuper juris factam: alteram vero, nempe Latium sacrum, sub prælo jam sudare. Inter libros alios in Italia superiore anno editos commendantur: *Triduana Concertatio de Canone librorum sacrorum, acta in Seminario Montis Falisci*, auctore Fr. Guillelmo Bonjour Tolosano, Ordinis Eremitarum S. Augustini, & in Seminario Montis Falisci Divinarum Litterarum Professore. Apud Montem Faliscum, 1704. 4. *Dissertatio Historica de ducentis Augustinianis Scriptoribus, qui obierunt post magnam unionem Ordinis Eremitici usque ad finem Tridentini Concilii, amplioris Bibliothecæ Augustinensis prævia.* Authore Fr. Antonio Gandolfo Genuensi. Romæ 1704. 4. *De Prærogativa Oecumenicæ Nomenclationis & Potestatis Romani Pontificis a Constantinopolitanis Præsulibus usurpata, Historica Dissertatio.* Auctore Ant. Vaira Veneto, Patavii 1704. fol. *Vita di S. Emidio Vescovo d' Ascoli, e Martire.* Composta da Paolo Antonio Appiani della C. di Gesù, Consultore della S. Congregazzione dell' Indice. Edizzione seconda. In Roma, 1704. 8. *De Aure humana Tractatus, in quo integra ejus fabrica multis novis inventis & iconismis illustrata describitur.* Auctore Antonio Maria Valsalva, Bononiæ, 1704. 4. De aliis alias.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno MDCCV.

THE HISTORY OF THE REBELLION AND CIVIL Wars in England, begun in the Year 1641. Written by the Right Honourable EDWARD CARL OF CLARENDON. Volume the first.

Oxford, printed at the Theater, 1704. fol.

HISTOIRE DE LA REBELLION ET DES GUERRES Civiles d'Angleterre, depuis 1641 jusqu'au retablissement du Roi Charles II. Par EDWARD COMTE DE CLARENDON. Tome I divisé en deux Parties.

A La Haye, chez Louis & Henry van Dole, 1704. 12.

i. e.

HISTORIA REBELLIONIS ET BELLORUM ANGLIÆ CIVILIUM ab A. 1641 usque ad restitutionem Caroli II Regis. Auctore EDUARDO CLARENDONII COMITE. Tomus I.

Anglica editio constat Alph. 6. plag. 9. Versio autem Gallica Alphab. 2.

MOtuum inter imperantes atque subditos civilium exempla, plurium quidem regnorum ac provinciarum annales nobis suggerunt, nunquam vero, per omnium seculorum decursum, aliud magis detestabile aut abominandum reperimus, quam intestinum istud Magnæ Britanniæ bellum, quod ne augusto quidem Caroli I Regis sanguine, sacrilega carnificis manu, præter omnem cultioris ævi ac populi morem, effuso confici vel extingui potuit. Cujus historiam quum mul-

multi pro variis partium studiis varie contexuerint, neminem tamen stylo moderatiore & majore cura composuisse novimus, quam EDUARDUM HYDE, CLARENDONII Comitem, Magnum olim Britanniæ & Universitatis etiam Oxoniensis Cancellarium, virum, de regiis partibus, quas sequutus est semper, & de muneribus ipsi collatis optime meritum, sed eo nomine infelicem, quod, licet perpetuus Caroli II Regis in exilio comes, & post ejus restitutionem, gravissimorum in Anglia negotiorum administer fuerit, Parlamenti nihilo minus jussu solum vertere, & relicta patria senectutis suæ annos residuos apud exteros transigere, coactus fuit. Cujus quidem rei causa credita multis fuit, quod Jacobus Eboracensium tum temporis Dux, Regis Frater, qui rejectis Reformatæ Anglorum Ecclesiæ symbolis, ad Pontificiorum scholas transierat, filiam ejus, patre plane inscio, in matrimonium duxerat: tametsi insigni profecto, quod eventus docuit, Britanniarum emolumento, quandoquidem ex ea duas filias suscepit, quarum altera MARIA, Guilielmo Arausionensium Principi deinceps nupta, anno superioris seculi octavo supra octogesimum, libertatem populi atque Ecclesiæ Anglicanæ, contra ipsum parentem Jacobum, Romanensium infestis machinationibus nimis faventem, servavit; altera vero ANNA, Georgio Danorum Principi nupta, & post Mariæ ac Guilielmi decessum, Magnæ Britanniæ, Franciæ ac Hiberniæ Regina, augustissimis hodie auspiciis regnat, ac una cum Fœderatis, per terrestrium ac navalium copiarum duces celebratissimos, Gallorum, Hispanorum Bavarorumque, universæ Europæ hactenus insultantium, potentiam reprimit. Accesserunt interim malevolentiæ adversus Clarendonium aliæ dein rationes, Pontificiorum scilicet, quorum occultis in aula conatibus mascule obstiterat, & fœmellarum insuper odium, quarum amoribus Carolus II Rex nimium quantum capiebatur, nihili plane habitis rumoribus, quos de scandalosa earum vita, & exosa cordatioribus Anglis indole, sæpissime ad Regem detulit Comes noster. Colophonem denique infortunio illius addiderunt multi ex comitatu aulico male erga ipsum animati, qui quod Regi Carolo consultum ab eo fuisse crederent, ut illos, quos nuper hostes habuerat, beneficiis majoribus sibi devinciret, veteres autem amicos & clientes fidos negligentius haberet, Curiæ sive Parlamenti Anglicani Adsessores indesinenter stimularunt, ut edicto publico venerandus senex in exilium

lium mitteretur, cujus tamen facti Regem postea plus vice simplici pœnituit.

Hic ergo Hydius, Clarendonii Comitis titulo postmodum decoratus, rebellionis Anglicanæ descriptionem duplici de causa adortus est, tum quod ad id faciendum Carolus I Rex jussu suo calcar addidisset, tum quod omnium, quæ gesta sunt, spectator ipse atque auditor extitit. Erat enim inferioris in Britannia Curiæ (*la Chambre des Communes*) Senator, atque in Comitiis A. 1640 habitis, regiam auctoritatem tamdiu contra calumniatores & novaturientes pro virili tutatus est, donec cum aliis furori insanientium cedere, atque in Carolinis castris receptum quærere, necesse duxit. Ne autem illi, qui a regio capite tempestatem hanc exitiabilem omni conamine avertere contenderunt, atque idpropter a sectariis Cromwellianis in Annalibus eorum male traducuntur, merita laude apud posteros excidant, aut paucorum hominum malitiosa pervicacia, per quam parum abfuit ut universa Britannorum natio ad incitas redigeretur, ex memoria hominum deleatur, huc quidem celeberrimi Auctoris Commentarii faciunt, quorum Tomum primum, quos duo alii excipient, in quinque Libros distinxit. *Primus* exhibet ultimos regiminis a Jacobo I Rege exerciti annos, iter; Caroli Principis cum Buckinghamio Duce in Hispaniam, pro ineundo cum Infante Hispanica matrimonio susceptum; Jacobi Regis obitum, Buckinghamii cædem, præcipuorum Status Administrorum characteres, ac Caroli filii successoris in Scotia coronationem, variorumque tumultuum, ob Liturgiam Anglicanam Laudi Cantuariensis Archiepiscopi suasu Scoticis Ecclesiis obtrusam, semina. *Secundus* motuum a Scotis excitatorum circumstantias, belli intestini exitum, novi deinceps dissidii inter Scotos & Anglos exorti mala, & Parlamenti Anglici a Rege dissoluti caussas recenset. *Tertius* Parlamentum anno 1640 a Rege convocatum nobis sistit, quod fatali turbine Regiæ Majestatis jura prorsus pessumdedit, & Straffordio Comiti d. 22 Maji anni 1641 caput amputari jussit. *Quartus* Regem ad Scotos ob pacem cum iis sanciendam profectum, mox ad Londinenses reducem, sed ob Curiæ inferioris atrocissimos insultus, ad Eboracenses profugum exhibet. *Quintus* denique liber molimina Regis apud Eboracenses degentis contra Parlamentum suscepta, missos a Rege ad Curiam, a Curia vero rursus ad

Regem libellos varios, tum adparatum utriusque partis bellicum, & ſigna exeunte menſe Auguſto anni 1642 invicem collata narrat.

Hæc ſumma commentariorum ſuperficiaria eſt: de cætero argumenti, quod Illuſtris Auctor pertractat, amplitudinem, ordinem rerum, eventuum plane ſingularium circumſtantias, virorum maximorum characteres, ſtudia partium, & quem in narrationibus ſingulis præ ſe tulit, candorem, quis eſt, qui illa recenſibus noſtris hactenus adhibita brevitate, extremis licet ductibus, delineare queat? Hunc enimvero in cenſum veniunt, quæ Libro primo de Georgii Buckinhamii Ducis apud Jacobum & Carolum Reges gratia, de itinere cum Carolo Principe in Hiſpaniam facto, ac poſt irritas matrimonii inter Carolum & Hiſpaniarum Infantem ineundi pactiones, belli Philippo III indicti cauſſis legimus. Et has quidem minus recte amoribus Buckinghamii cum Olivareſiana conjuge tribui, Auctor monet, quum Olivareſiana provectæ jam ætatis ac neglectæ formæ fœmina fuerit. Aſt non diſſimulat, Ducem, cum poſtea in Gallia Legati munere, ad conciliandas inter Virginem Regiam Henricam Mariam & Carolum I Angliæ Regem nuptias fungeretur, indecentiore ac tantum non inſano in Fœminam Principem amore exarſiſſe, & poſtquam Regiam Sponſam in Angliam deduxiſſet, proſequendo amori novum ſplendidiſſimumque in Galliam iter meditatum fuiſſe, cumque admonitus eſſet, a fidis miniſtris de vitæ inſidiis a Gallis, qui rem ſubodorati fuerant, redire auſo ſtructis adeo excanduiſſe, ut *Fœminam Principem ingratiis totius Franciæ ſe inviſurum* exclamaverit, implacabili exin in Gallos odio concepto. Quæ nimia in Viro linguæ licentia tanto minus mira nobis videtur, quando Clarendonius memorat, Ducem aliquando eo audaciæ perveniſſe, ut Regiam Caroli I. uxorem, quod Buckinghamii matrem tardius, quam promiſerat, inviſiſſet, indecenter admodum increpuerit, & *illam* cordatius paulo reſpondentem *ſcire juſſerit, non deeſſe apud Britannos exempla Reginarum, quibus capita enſe fuerint reſciſſa.* Iſtud autem inprimis in Buckinghamio, maximo alias ſeculi ſui Duce, notavit Auctor noſter, neminem ex familiaribus ejus fuiſſe, qui ipſum fragilitatis ſuæ atque odii, non apud proceres tantum, ſed & apud plebem, obſtinatione nimia contracti admoneret: inde ſiquidem factum eſſe, ut non tantum Jacobi Regis, paulo ante obitum illius, gratiam, ſed vitam denique ipſam, a Joanne Feltono cultro in pectus Ducis impacto, per-

perdiderit. Quæ de turbis Scoticis Libro secundo occurrunt, legi omnino merentur, extatque hoc inter alia singulare Argatheliæ Comitis, animum erga Regem optimum valde ingratum gerentis, monumentum. Nimirum Parens ejus hunc suum filium prodigum, atque paternis admonitionibus rarius obtemperantem, exhæredare constituerat, sed quo minus id faceret, Carolus Rex intercessit, qui exacerbatum patris animum ita emollivit, ut filio bonorum omnium aditum concederet, sibi tantum, ceu seni, certa annuorum redituum portione servata. Quæ pactorum tabulæ dum signarentur, patrem ita ad Carolum Regem loquutum fuisse, Hydius noster scribit: *Domine, jussa tua jam exsequutus sum, quamvis valde invitus. Sed vereor, ne indoles filii mei tibi minus cognita sit, quam par erat. Animo enim præditus est vafro atque infido, quique neminem constanter colit. Vires ac reditus juvenis ex voluntate tua auxi, qui tamen, si occasio affulserit, primus omnium adversus te ipsum insurget.* Neque istud de filio augurium falsum fuit, quippe Regis partes in dissidiis Scoticis inter primos postea deseruit. Cumque is Montis-Rosarum Comitem in plurimis æmulum haberet, factum est, ut ambo illi juvenes, ambitione sua quietem Scotiæ continuo turbantes, ad exemplum Romanorum *Cæsar* & *Pompejus* adpellarentur, quorum ille, Lucano teste, neminem priorem, hic vero parem neminem ferre potuit. In tertii Libri memorabilbius, tragicus Comitis Straffordii casus locum præcipuum meretur. Cum enim Parlamenti inferioris Curiæ membra, sanctioris apud Regem Consilii conatus & decreta exactiori censuræ subjicerent, regimen Episcopale tollendum penitus existimarent, Episcopos a consessu superioris Senatus (qui ex Ducibus & Paribus Angliæ constat) arcerent, variisque artibus & Regis fatali quadam indulgentia, Carolum ad triennalis Parlamenti constitutionem adigerent, (id quod primum destructæ paullatim regiæ auctoritatis indicium fuit) inter præcipua calamitatis publicæ momenta captivitas quoque Comitis Straffordii, Proregis Hibernici, numeranda fuit, cui præter alia accusationis capita, id quoque objecerunt, quod *minimum regiæ auctoritatis digitum plus valere, quam integrum Legum corpus*, dixerat. Itaque in necem viri vaferrimus

rimus quisque conspiravit, & Comes, regiæ quasi cædis præcursor, quum omnia retro ire, civilibusque bellis enses adparari mente præsaga jam videret, ipse ad maturandam mortis suæ sententiam Regem hortatus est, ne fortean, ob consensum summi Principis denegatum furibunda plebs ab insanientibus ejus adversariis ad tumultum concitaretur, & Regiæ Majestati per refractarios ignominia fieret. Ex illo autem tempore, omnium fere infortuniorum cumulus Anglos simul oppressit. Romanenses enim in Hibernia, temporis opportunitate usi, circiter quadraginta millia Protestantium intra paucos dies mactabant. Scoti rebelles patriæ suæ fines egressi, ipsam Angliæ Septentrionalis oram infestabant. Parlamentum vero non pedetentim, sed torrentis instar in Regem grassari, omnia ejus jura & prærogativas subvertere, fidissimos quosque Principis comites, quamvis culpæ nullius conscios, vel ideo tamen, quia sectariis candor illorum displicuerat, ad carceres destinare, commeatui bellico & munitionibus regiis perditissimos ex suo grege homines præficere, omnia Caroli molimina sinistre interpretari, & famosissimos quotidie libellos Regis edictis opponere, atque adeo administrationis robur & suprema regni jura suæ tantum libidini mancipare, non dubitavit. Quinam Carolo in tanta rerum inclinatione animus fuerit, qua ratione præfecturam castri Hullensis, imperium classis, exercitum terrestrem, commeatum omnem, nervum insuper gerendi belli, modo nimia indulgentia, modo rigore nimio amiserit, quibus dolis inferior Curia Senatores ac Purpuratos regni in partes suas pertraxerit, quænam consiliorum in singulis congressibus diversitas, quis Remonstrationum, uti adpellabant, ab utraque parte publicatarum tenor, quænam præcipuorum rebellionis capitum artes & ingenia fuerint, id omne accuratissima & cogitata scriptione in reliquis libris Auctor noster adnotavit, ad quem lectores plura scire desiderantes merito ablegamus. Dolemus tantum, posteriores Tomos, in quibus Historiam civilis belli ab anno 1642 ad 1660, quo septima Junii mensis die, Carolo II Regi diadematis aviti honor restituebatur, persequutus est, nondum publici juris apud nos esse factos. Neque enim dubitamus, si leonem ex ungue æstimare liceat, reliquos etiam libros multa omni-

omnino singularia continere, quorum intimiorem notitiam Cancellarius noster ex schedis publicis hauserat, & quæ in aliis tumultuum Anglicorum commentariis frustra quæremus.

A COLLECTION OF VOYAGES AND TRAVELS.

i. e.

SYLLOGE ITINERARIORUM, QUORUM ALIqua e linguis exoticis in Anglicam translata, alia nunc primum e schedis Auctorum prodeunt: quibus accessere quædam & olim Anglice impressa, sed rariora & præstantiora.

Volumina IV.

Londini, apud Awnsham Churchill & Johannem Churchill, 1704, in fol.

Constant Alph. 39½, & quamplurimis figuris æneis, tam separatim impressis, quam passim textui insertis.

NOn uno anno absolutum est tam vastum opus, si quid e præfixo Wilhelmi Regis privilegio, quod annum 1700 subscriptum habet, conjectare licet, nec tantæ molis futurum speraverant initio Bibliopolæ, qui cum e majoribus operibus compendia facere constituissent, mutata sententia, integra nunc scripta figuris suis omnibus exornata repræsentant, spem insuper facientes, se, quæ plura in ipsorum manus inciderint lectu digna, aliis deinceps supplementorum tomis publicaturos. Præmissa est operi, præter præfationem generalem librorum insertorum conspectum exhibentem, Dissertatio præliminaris, qua universa Historia Navalis, ab origine ad nostra hæc tempora, per complures paginas erudite traditur. Ut enim de ipsis profectionum maritimarum, ab A. 1360 ad nostra tempora, a variis gentibus institutarum Annalibus, qui hic exhibentur, nihil dicamus, elegantia sunt, quæ de origine navium earumque usu, imprimis apud Phoenices seu Cananitas, tum & apud Græcos & Romanos, e probatissimis scriptoribus, speciatim e Bocharto & Morisoto afferuntur; qua occasione obiter etiam de Salomonis profectione in Ophir, seu Indiam, ut Noster putat, Orientalem ductu stellarum facta agitur, & Plinii locus ex L. V, C. 12 producitur, ubi Phoenicibus quinque inventa, literæ, stellarum cogni-

cognitio, navigandi ars, disciplina militaris, & exstructio urbium tribuitur. Hinc de recentiori acus magneticæ invento agens Auctor, negat in Plautino illo versu in Mercat.

Huc secundus ventus nunc est, cape modo vorsoriam,

per *versoriam*, quod quidam voluere, acum illam indicatam, eoque veteribus non ignotam fuisse. Neque ejus acus usum a Paulo Veneto, circa annum 1260 e China reduce, ad Europæos primum translatum fuisse putat, etsi Lusitani asserant, Chinensibus a multis seculis familiarem eum fuisse. Quin optimo jure ejus acus inventionem tribui credit Flavio Gioiæ, Amalphitano, qui circa A. 1300 vixit. Cæterum de mirandæ rei hujus causis parum Noster est sollicitus, earumque inquisitionem perdocto in Anglia Viro permittit, cujus meditationes de Magnete propediem exspectentur. Subjectus est huic dissertationi catalogus plurium Itinerariorum, quæ passim non uno idiomate prodierunt, quorum simul characteres describuntur. Ex his non erit ab hoc loco alienum, nonnullas Itinerariorum collectiones referre. Commendatur imprimis Theodori & Johannis de Brye *India Orientalis & Occidentalis*, Francof. 1624 VI voluminibus in fol. impressa, qua in collectione præstantissima quæque de utraque India Itineraria, e linguis, quibus exaratæ erant, in Latinam translata exhibentur. Meliorem tamen, eamque omnibus pene numeris absolutam Syllogen, jam antea A. 1613 vulgaverat inter Italos Jo. Baptista Ramusio, sub tit. *Delle Navigationi & Viaggi*, Venetiis III voluminibus in fol. editam, in qua itinera ad omnes mundi plagas suscepta singulari studio collecta comparent. E Gallis notus satis est Melchisedecus Thevenot, qui duobus in fol. voluminibus varia itineraria Gallice vulgavit. Ex Anglis demum primus Richardus Hacluytus Itineraria varia, *Voyages by Sea and Land*, collegit, & tribus partibus, quæ spissum in fol. volumen faciunt, divisa Lond. 1598 publici juris fecit. Quem secutus Samuel Purchassius varia pariter Itineraria, sub titulo *Pilgrims*, Londini 1625 V voluminibus in fol. edidit; uterque nullo delectu usus.

Majori cum cura versati sunt, quicunque volumina hæc collegerunt. Continentur autem in Vol. I p. 1 Hispani cujusdam Dominicani, Ferdinandi Navarette, Relatio Historica, Politica, Moralis

ralis & Ecclesiastica de Regno Chinæ, quæ Hispanice conscripta in paucissimorum manus pervenit, quod artibus Jesuitarum, qui liberius ab Auctore L. II actiones Missionariorum in China expositas indignabantur, factum, ut ab Inquisitionis magistris, antequam publice prodiret, vendi prohiberetur. Quantum quidem ad Auctorem, is anno 1646 in Philippinas primum Insulas delatus est, unde de his quoque curiosa multa operi inseruit; inde ex longo itinere redux factus, anno 1673 Archiepiscopatum Hispaniolæ obtinuit. Pag. 425 Martini Baumgarten Iter in Ægyptum, Arabiam, Palæstinam & Syriam anno 1507 institutum, e Latino exemplari, quod manu Josephi Scaligeri emendatum erat, Anglice, præmissa Auctoris vita, translatum, in quo præterquam, quod multa de veteri harum regionum historia inserta sunt, singularia habentur, quæ de Mamalucis Auctor affert. Pag. 303 Relatio de Regno Cilensi, auctoribus Henrico Brewero & El a Herckemanno, qui eo A. 1642 & 1643, jussu Societatis Indiæ Occidentalis, quæ in Belgio obtinet, profecti erant. Pag. 526 brevis Insulæ Formosæ Descriptio, auctore Georgio Candidio, verbi Divini quondam apud Belgas in ea insula Ministro; quam quo jure quave injuria sub censuram nuperrime Georgius Psalmanaazaar, qui in insula illa natum se contendit, in nova Formosæ Insulæ Descriptione, Anglice & Gallice edita, vocaverit, alii viderint. Pag. 534 Auctoris anonymi de Japonia, Regumque & magnatum Japonensium annuis reditibus, observationes curiosæ. Pag. 541 Johannis Monckii Iter in partes Septentrionales, jussu Christiani IV Daniæ Regis A. 1619 & 1620 susceptum, antea Germanice Francof. A. 1650 editum, quod & ob veritatis studium apprime commendatur, & de Gronelandia potissimum, tum veteri, tum nova, singularia habet. Pag. 571 descriptio Ucraniæ, in qua Auctor Gallus Beauplan, Matheseos peritissimus, per complures annos, circa medium seculi superioris versatus est, & non minus circa mores, quam naturalem ejus provinciæ historiam, parum alias nota observavit. Pag. 611 & 651 duo Itinera in Regnum Congum a Missionariis facta, quæ Italice antea prodierant; & denique pag. 767 Thomæ Roe, Jacobi I Angliæ Regis ad Indorum Monarcham Ichan Guire Legati Iter, quod ut in Purchassii collectione mancum exhibetur, ita a Thevenoto Vol. I recusum est haud magis castigate.

In Volumine II extat primo loco Johannis Nieuhoff Iter in Brasiliam & Indiam Orientalem, quod pluribus figuris ornatum Belgice primum prodiit. Inde p. 371 sequitur Iter & fata Johannis Smithi, Angli, in Europa, Asia, Africa & America inde ab A. 1592 ad A. 1629 peregrinati, quo in opere singularia sunt, quæ ad Anglorum in Nova Anglia ab A. 1624 ad A. 1629 stabilitas sedes pertinent. Pag. 413 Diaria duo ab his, qui circa annum 1634, partim in Insula S. Mauritii prope Gronelandium, partim in Montibus Acutis, seu Spitzberga decesserant, relicta; & pag. 429 brevis Relatio de nonnullis, qui haud procul Spitzberga naufragium passi sunt anno 1646: cuncta e Belgico idiomate translata. Pag. 431 Isaaci Peyrerii, qui Gallorum ad Danos legato ab epistolis fuit, & auctor creditur libri de Præadamitis, Descriptio Islandiæ & Gronelandiæ, quam stimulante Mothe-Vajerio dedit Gallice. Pag. 479 Thomæ Jamesii, Angli, Iter ad detegendam novam viam, qua per Septentrionalem atque Occidentalem plagam perveniri possit in mare Australe (*for the Discovery of the North-West Passage into the South-Sea*) susceptum, quod ut apud curiosos vulgo in pretio est, ita imprimis Boyleo singulares de frigore observationes suppeditavit. Pag. 545 & seq. inserta sunt duo Itinera e Belgico traducta, alterum Legati Moscovitici in Chinam, (e quo apparet, quod obiter notamus, Pequinum cum Cambalu urbe, quam per errorem in Tartaria collocant, plane eandem esse;) alterum Zachariæ Wagneri in Brasiliam & Indiam Orientalem: utrumque perbreve. Nec immerito inter itineraria p. 557 refertur Vita Christophori Columbi & Historia Indiæ Occidentalis ab eo detectæ, auctore filio ejus Ferdinando Columbo, Italice consignata; quippe præter observationes varias, ab ipso Christophoro in ea expeditione factas, singula exhibet, quæ ad detectam circa annum 1492 Americam pertinent. Pag. 689 sequitur Johannis Gravii Pyramidographia, de qua ex ejus Vita, a Viro Clarissimo Thoma Smitho conscripta, in Actis nostris A. 1700 p. 516 diximus, ut plura hoc loco addere supersedeamus; cui jungitur p. 737 ejusdem Auctoris Syntagma de Pede Romano & Denario, de quo pariter l. c. pag. 517 mentionem fecimus. Denique accessit pag. 787 Christophori Borri Narratio de Cocinchina, Italico olim idiomate con-

conſcripta, quæ, quanquam prolixa non ſit, elegantiſſimas obſervationes complectitur.

Volumen III exhibet pag. 1 diſertam eamque accuratiſſimam Relationem de Regno Cile, quæ auctore Alfonſo de Ovalle, Romæ A. 1649 Hiſpano ſermone prodierat, & digna nuper viſa eſt Societati Regiæ Anglicanæ, ut ejus in vernaculum traducendæ provinciam Socio cuidam ſuo demandaverit: complectitur enim de rebus Peruvianis & Mexicanis parum alias obvia, & ob fidem ſingularem, præ cæteris omnibus ejus generis ſcriptis commendatur. Sequuntur pag. 154 Wilhelmi Monſonis Diſſertationes ad Rem Navalem ſpectantes, nunc primum e ſchedis Autoris vulgatæ, cujus ubique fides atque ingenuitas emicant. In his res ſub Eliſabetha & Jacobo I in mari geſtæ, quibus ipſe interfuit, tum navales pugnas ordinandi modus, prælia inter Hiſpanos Anglosque in ipſis Indiæ Occidentalis littoribus commiſſa, Caroli I ad Gades conatus, Anglorumque apparatus navalis omnis, ut & quæ ab Hiſpanis atque Luſitanis in Aſia, Africa & America paulatim fuerint detecta, eleganter ab Auctore, & ut virum harum rerum peritum decet, deſcribuntur. Clauditur hic tomus pag. 561 Deſcriptione littorum Malabariæ, Coromandelæ, & Ceylani inſulæ in India Orientali, quæ auctore Philippo Baldæo, Delphenſi, Amſtelodami A. 1672 Germanice excuſa proſtat, e qua patet, quemadmodum Luſitani eas primum ditiones occupaverint, utque ejecti iterum fuerint a Belgis, quæ ſit quoque adjacentium ditionum ratio, quæ lingua Malabarica, quæ religio Indorum Orientalium.

In Volumine IV exſtat pag. 1 Iter circa mundum recentiſſimum a Franciſco Gemello Carerio, qui anno demum 1698 ex eo itinere redux factus eſt, viro non modo opibus probe inſtructo, verum & in re omni verſatiſſimo, & legum Doctore, Italico idiomate VI voluminibus in 8 vulgatum. In quo uti de Turcia imprimis, Perſia, India, China, Inſulis Philippinis & Nova Hiſpania, magna cum cura egit, legesque & mores gentium, & ipſas quoque plantarum figuras diligenter annotavit Auctor, ita & diſtantias locorum, ſi quisquam alius, accuratiſſime deſignavit. Pag. 607 Anonymi cujusdam Belgæ Relatio de Regno Corea & Inſula Quelpartia, quo ejectus per naufragium fuerat; quæ cum ſo-

sola sit, quæ de Regno illo exstat, (quandoquidem peregrini, qui eo delati sunt, haudquaquam iterum dimittuntur,) lectu digna futura erit, si modo vera narrat Auctor, qui se singulari fato liberum evasisse refert; quod Nostri quidem editores, qui e Gallico sermone librum traduxerunt, in dubium non vocant. Pag. 633 Descriptio Itineris a duobus Germanis, Antonio Sepp & Antonio Behme, ex Hispania in Paraguaiam regionem Americæ Meridionalis A. 1691 suscepti, in qua de urbe ejus, quæ Bonus aer (*Buenos ayres*) dicitur, non injucunda habentur: prodierat autem antea Belgice. Pag. 665 Fragmentum de Insulis Salomonis in mari Australi sitis, & A. 1695 ab Hispanis detectis, quod & Collectioni Thevenoti insertum est. Pag. 680 Historia Paraguaiæ, Tucumaniæ, Fluvii Argentei (*Rio de la Plata*) Paranæ, Guairæ, Urvaicæ & Ciles, a Nicolao del Techo, Jesuita, qui per annos viginti quinque in eo tractu commoratus est, Latine consignata. Pag. 808 Eduardi Pelhami Narratio de octoviris in Gronelandia A. 1630 miro modo servatis. Pag. 822 Jo. Baptistæ Morini Iter ad fodinas Hungariæ A. 1615 factum, & pag. 829 Wilhelmi Ten-Rhyne Relatio de Capite Bonæ Spei & Hottentotis: uterque libellus e Latina lingua translatus. Denique pag. 846 Richardi Bollandi Delineatio Freti Herculei A. 1615 facta, variisque observationibus illustrata. Accessit singulis Tomis Index realis locupletissimus.

THE SCOTTISH HISTORICAL LIBRARY.

i. e.

BIBLIOTHECA HISTORICA SCOTICA, Exhibens brevem conspectum Auctorum plerorumque, qui scribendæ Generali Scotiæ Historiæ, ad unionem usque Angliæ atq; Scotiæ, inservire poterunt. Auctore WILHELMO NICOLSON Archi-Diacono Carleolensi.

Londini, apud T. Childe, 1702, 8. Alph. 1. pl. 3.

ETsi sero exhibemus hanc Scotiæ Bibliothecam, tantum tamen abest, ut Bibliothecæ Anglicanæ, quæ eodem auctore tribus tomis, in Actis nostris A. 1697 p. 27, A. 1700 p. 245, & Suppl. T. III p. 257 ex merito commendatis, prodiit, postponi quoad accu-

curatum Historicorum recensum debeat, ut potius se ipsum in ea superasse Nicolsonius sibi videatur, eoque prætermittenda nobis omnino non sit. Non est tamen, cur in erudita præfatione diu hæreamus, in qua de Comitiis Clericorum (*convocations*) deque antiquitate jurisdictionis Archiepiscoporum, ut & Communium in Parliamentis, & rebus quibusdam aliis, contra Atterburium disputat, a quo se indignius habitum queritur. Strypii vero, qui Vitam Cranmeri scripserat, & a Nostro, ob immodicum pruritum res heterogeneas infarciendi, notatus fuerat in Bibl. Angl. T. II (unde nos quoque censuram transscripsimus Suppl. T. III p. 264) modestiam laudat, eique injuriam a se factam fatetur, atque eo nomine notatum potius cupit Hacketi librum *Lof of A. B. Williams*, eodem fere tempore vulgatum. Tum quibus præsidiis instructus ad hanc Bibliothecam scribendam accesserit, declarat. Quippe non tantum in Anglia in Longavillanam, Lambethanam item, & imprimis Cottonianam, Bibliothecas admissus est, quarum hæc refertissima monumentis Scoticis (quandoquidem ipse Johannes Cottonus e Regia Brussiorum Scotiæ familia oriundus erat) verum & in ipsa Scotia reseratos omnes loculos reperit; speciatim vero, quæ ab Alexandro Seton de Legum scriptoribus, & a Roberto Sibbaldo de reliquis omnis generis monumentis communicata habuit, magnopere extollit. Sed ad ipsum librum convertimur, in quo recensendo ita versabimur, ut potissima eorum librorum habeatur ratio, qui, ex quo Acta hæc condere cœpimus, prodiere, & ad nos e Scotia allati non sunt. Capite I, quod de Geographiæ, Historiæ item Naturalis, & formæ Regiminis, quod in Scotia obtinuit, scriptoribus conscriptum est, commendat primo Tacitum in Vita Agricolæ a Guilielmo Barclajo egregie illustratum, quem obiter notat tanti æstimatum fuisse Lipsio, ut ei calamum suum testamento legaverit. Optat autem, ut, quæ in manibus habeat laudati Sibbaldi manuscripta, nempe *Britannia Cornelii Taciti & Conjectanea in eam tabulæ Ptolomaicæ partem, quæ Septentrionalem Insulæ plagam describit*, in lucem prodeant. Tum præter Ptolomæum & Antoninum, Nennium imprimis & Bedam in Geographicis legendos putat, Hectorem vero Boethium diligentem quidem, sed credulum scri-

Præf. p. 2. sq. · p. 36. · p. 37. · p. 38. · p. 2. · p. 7. · p. 10.

ptorem appellat, a quo Brigantes in Gallovidia, Silures in Car-
p. 11. ricta, & Deiri in Laudonia perperam collocentur. In Leslæi De-
scriptione Scotiæ, æque ac in ejus Historia, singularem agnoscit pru-
dentiam. At Camdenum ait, ob Scoticas origines non satis in-
p. 14. tellectas, nonnullorum censuras incurrisse, ut Humii, qui *Camde-
nea*, & Drummondi, qui *Nuntium Scoto-Britannum* & librum
Anglicum *Perspicilla Camdeno parata* reliquit, quæ adhuc in scri-
p. 17. niis latent. Imprimis autem in Geographicis *Theatrum Scotiæ*,
p. 18. quod in Atlante Bleaviano exhibetur, commendat, & in eo sin-
gularem operam Roberti Gordoni laudat, cujus tamen eruditas
observationes bibliopolam Amstelodamensem passim addit muti-
lasse, ut, quod Carolo II destinatum opus erat, posset eo aptius
Cromwello A. 1655 dedicare, cui ne displicere omnino liber pos-
set, Buchanani dialogum de Jure Regni reliquis opusculis in eo
p. 25. Theatro obviis præmiserit. Novum deinde *Theatrum Scotiæ* Londi-
p. 26. ni A. 1691 vulgatum conscripsit Johannes Slezer, cui idem fere acci-
dit; nam cum figuris, quæ admixtæ sunt elegantissimæ, Latinas
descriptiones subjecisset, eas mendose satis in Anglicam linguam,
p. 21. inconsulto prorsus auctore, translatas bibliopola publicavit. Cæ-
p. 22. terum nuntiat Noster, Johannem Adair, Hydrographi Regni
Scotiæ titulo dignissimum, littorum Scotiæ descriptionem & map-
pas hydrographicas elegantissimas componere, & sub titulo, *Descri-
ption of the Sea-Coasts and Islands of Scotland* editurum.
p. 27. In Historia Naturali, præter Andream Balfour, magnopere com-
mendatur Robertus Sibbaldus, cujus *Scotia illustrata* Edinb. 1684
f. prodiit, mox cum supplementis novis recudenda. Quantum
p. 32. ad Rei Herbariæ scriptores, non inficiatur quidem Auctor, Josi-
nam Regem Scotorum a Boethio L. II Hist. Scot. herbarum per-
quam gnarum perhiberi, utrum autem, quod Baleus tradit, *de
p. 33. herbarum viribus* librum consignaverit, in medio relinquit. Mul-
tum vero extollit Jacobi Sutherlandi *Hortum Medicum Edinbur-
gensem* Edinburgi A. 1683 editum, cujus locupletior editio indies a-
p. 34. vide expectatur. In Re Metallica producit Thomæ Atkinsoni
manuscriptum de Metallis Scotiæ librum, & Johannis Borthwick
p. 36. brevem *Narrationem de Metallis & Mineralibus in Scotia.* De
p. 37. Jure Populi apud Scotos, primus aliquid commentatus Nostro di-
citur

citur David Chambre in dissertatione, quæ libro, *Histoire abbregée de tous les Roys de France, Angleterre & Escosse*, Parisiis A. 1579 edito annectitur, ubi populum Scoticum, ob bella cum Britannis, supremam suam potestatem in Fergum transtulisse, eumque primum Regem creasse scripserat. Quam sententiam statim biennio post Georgius Buchananus, edito Edinburgi dialogo *de Jure Regni apud Scotos*, pluribus argumentis tutandam suscepit. Verum ut primum postea Parlamentum convocatum est, A. 1584 publica censura illius decreto uterque liber notatus est. Cum itaque aliquo usque sopita controversia esset, resuscitavit eam demum Rutherfordus, & in libro *Lex Rex* Londini A. 1644 vulgato, Maxwelum alterius libri, *Sacrosancta Regum Majestas* inscripti, auctorem salse perstrinxit, Regibus Scotiæ nec merum imperium competere, & resisti impune posse adserens. Ex adversa parte Buchanani sententiam Winzetus, Wilh. Barclajus, Johannes Weems, Jacobus Turner & Gilbertus Burnetus confutarunt. Imprimis vero erudite litem diremit vir eximius, & nobis haud semel commendatus, Georgius Mackenzie, cujus liber Anglicus *Jus Regium* Londini A. 1684 vulgatus, Universitati Oxoniensi consecratus est, quod in ea publico decreto, anno antecedente, theses quædam contrariæ fuissent damnatæ, & libri eam sententiam professi publice cremati. Porro de tractatibus Scotorum cum aliis gentibus dum agit Noster, commendat imprimis, quæ in Cottoniana Bibliotheca asservantur, volumina undecim haud exigua, pacta omnia Anglorum Scotorumque, ab initio Regni Henrici VIII, usque ad utriusque gentis unionem complexa, e quibus excerptas fœderum tabulas complures in *Archivis Regiis reseratis*, opere eximio, brevi, ut sperat, publicabit Rymerus, qui & reliquarum gentium cum Anglis fœdera eo libro repræsentabit. In Heraldicis, præter Lyndsæi manuscriptum, magnopere extollit laudati Mackenzei librum *The Science of Herauldry*, Edinburgi A. 1680 f. editum, cui præmisit Auctor observationes de Legibus Præcedentiæ apud Scotos. Orcadum Historiam, præter Robertum Jamesium, etiam Thormodum Torffæum & Jacobum Wallace scripsisse, vel ex Actis nostris Suppl. T. III p. 337 & A. 1701 p. 149 constat; illud tamen hic observamus, eam descriptionem, quam Jacobus Wallace fili-

p. 38. p. 39. p. 42. p. 43. p. 44. p. 47. p. 49. p. 53.

filius paulo auctiorem proprio nomine Lond. A.1700 edidit, a patre
ejus Jacobo antea, Sibbaldi suasu, ad complendum Scotiæ Theatrum elucubratam, & Edinburgi A.1693 vulgatam fuisse. E reliquis,
qui provinciarum & urbium descriptiones edidisse memorantur,
p. 58. unum Philopolitejum, auctorem Pseudonymum, vero nomine
p. 59. Skene dictum, nominamus, qui Aberdoniæ A. 1685 duos libellos,
alterum *Memorials for the Government of the Royal-Burghs in Scotland*, alterum *A succinct Survey of the famous City of A-*
p. 61. *berdeen* excudit. In Capite II, Historicos Scotiæ generaliores repræsentante, de Pictorum, Danorum item & Saxonum, quæ in Scotia supersunt, vetustis monumentis quædam præfatus Auctor, Marianum & Davidem Scotos producit, & de Veremundi aliorumque auctoritate, late disputat, nec Chronica S. Crucis Edinburgensia a
p. 79. Whartono in Anglia Sacra P. I vulgata omittit; de Chronicis vero
Mailrosensibus observat, multum ea, quæ manuscripta passim exstent
p. 80. in Scotia, differre ab Oxonii impressis, quippe in quibus ne quidem mentio fiat homagii Henrico Angliæ Regi a Malcolmo Rege Scotiæ præstiti; hinc & in Appendice num. III Johannis Jamesonii refert ad exemplar impressum annotata quædam lectu digna.
p. 82. Inde de Johanne Campobello, & multo fusius de Johanne de For-
p. 92. dun agit, cui debetur, quod vulgo vocant, *Scoto-Chronicon*. Ejus
cum varia passim in Scotia exemplaria manuscripta exstent, quæ sæpe a loco, in quo asservabantur, denominationem nacta sunt, factum inde esse Noster notat, ut quæ unum opus constituunt, pro pluribus fuerint venditata. Eadem enim contineri probat in *Libro nigro Sconensi*, tum *Libro nigro Pasletensi*, *Libro Carthusia-*
p. 93. *norum de Perth*, & similibus. Hunc auctorem libris tribus prio-
p. 96. ribus exacte sequitur Wilhelmus Elphinston, teste Stillingfleto.
p. 98. De Gaweno Dowglas, quem Baleus & ex eo Vossius de rebus
Scoticis scripsisse, dubium qua fide, referunt, nihil statuit Nicolso-
p. 99. nius; ea tamen occasione miris modis commendat ejusdem Æneida Virgilii Scotico carmine translata, tanta elegantia, ut cum Latino exemplari certare possint; quod hoc magis mirum, quoniam versionem intra octodecim mensium spatium absolvit, & ita se
p. 101. seqq. accommodavit Maroni, ut verbum verbo, linea lineæ responderet.
p. 108. seqq. Johannem Majorem veritatis quam eloquentiæ, Hectorem vero

Boe-

Boethium eloquentiæ quam veritatis utique ſtudioſiorem, atque illum quidem A. 1521, hunc A. 1526, utrumque Pariſiis primo a Badio Aſcenſio vulgatum fuiſſe cenſet. De Johanne Leslæo, qui ſeptem libris prioribus nihil fere aliud egit, quam ut Boethium redigeret in compendium, juvat Buchanani, quam e notis ejus manuſcriptis Noſter attulit, cenſuram transſcribere: *Leslæus Boethii Epitomator a nonnullis cenſetur; eum enim, quod potuit, imitatus eſt. Uterque laudem ſuam meretur, ſed neuter præſtitit, quod facile potuit, ſi paulo plus judicii adhibuiſſet in deſcribendis regionibus, ipſarumque nominibus aſſignandis, & in rebus enarrandis ab anilibus fabulis abſtinuiſſet, & a maledicentia in purioris religionis vindices.* At de ipſo Buchanano, cujus Hiſtoria primum Edinburgi A. 1582 f. prodiit, variorum judicia hic cumulantur, e quibus arridet imprimis, quod e Roberti Gordoni Epiſtola quadam manuſcripta adfertur, dignum utique, quod pariter cum Lectoribus noſtris integrum communicemus: *Georg. Buchananus Vir in omni humaniore literatura probe exercitus, Poetarum ſui ſæculi multorumque præcedentium omnium conſenſu princeps: ille tamen ea aggreſſus eſt, quæ famæ ejus intererat non attigiſſe, & intra Poeſeos limites ſe continuiſſe. Tribus primis Hiſtoriæ ſuæ libris Conviciatorem agit, non Hiſtoricum; & præter jejunam Regni noſtri deſcriptionem (quam tamen deſultoria levitate prætervehitur) doctis viris nihil præſtare videtur, in re antiquaria non ſatis inſtructus. Sed non hæc impune tulit, a Camdeno (omnium Britanniæ Antiquariorum longe primo) male habitus. Procedente Hiſtoria (ut innumera ſphalmata taceam) contra Kennethum Regem intonat horrendum &c. Ubi ad ſua tempora ventum, Deus bone! jam confuſa rerum facie, & turbis fluctuante Regno, quam aperte in partes tranſit? Jam non Hiſtoricus, ſed Cauſidicus; detorta veritate rerum, parum apud ipſum ſinceri. Et hæc omnia, ut unum hominem Mæcenatem ſuum ſtabiliret; quem tamen, antequam vita exiret, cruenta morte ſublatum vidit. Sed non ideo refrixit inde partium ſtudium; ut teſtatur egregius ille dialogus aut cento,* de Jure Regni, *quem extrema ætate procudit: ubi illa tractat, quæ perfectum Theologum & peritiſſimum Jureconſultum poſtulant, homo ad hæc impar, e ſcholis & ludimagiſtrorum ferulis,*

p. 110. p. 112. p. 113. p. 118.

rulis, in hac ardua rerum evectus. Vapulat tamen a duobus popularibus suis, viris eruditissimis & omnis juris peritissimis, Blacwodæo *&* Barclajo, *quorum doctissimi libri de ea re exstant. Jure sane cum eo ita actum esse, fatentur omnes, qui sine affectu illa legunt. Qui enim Centonem* de Jure Regni *& Historiam ejus exacte consideraverit, inveniet tractatu* de Jure Regni *thesin propositam; Historiam autem sic detortam, ut thesi firmamentum habeatur. Non hac refero, ut Clarissimi Viri Manibus insultem (quis enim, aut quantulus ego?) hoc enim piaculare;*
p. 123. seqq. *sed veritati obniti, aut eam celare, in rebus tantis impium.* Reliquos, Dav. Chambre Buchanano coævum, Franciscum Thynne, Jacobum Howel, cujus *Bella Scot-Anglica* prodierunt Lond. 1648, Andream du Chesne, Eduardum Ayscu, Johannem Monnipenny, Davidem Hume & quosdam Anonymos prætermittimus. In
p. 134. Cap. III primum litem eam exponit, quæ Floido Episcopo Asaphensi, qui Regiæ Scotorum familiæ decerpere nonnihil conatus fuerat, cum Sibbaldo & Mackenzeo intercessit, cui accessere etiam ab altera parte Stillingfletus, ab altera Thomas Price. Inter Genealo-
p. 140. gicos porro scriptores memorat Wilhelmum Slatyer, qui inde ab Adamo, & Georgium Owenum Harry, qui a Noacho stirpem Regiam deduxit; sed utrumque superavit Thomas Lyte, qui certiora habet in opere Anglico eleganti, quo Scoticam Regum familiam a Carolo M. derivavit, egregie ob studium exquisitum a Jacobo VI ejusque filio Carolo remuneratus. Tum illi in hoc capite recensentur, qui de Regibus Scotiæ eorumque gestis sigillatim aliquid commentati sunt, e quibus recentiores aliquos produ-
p. 152. cere nobis suffecerit. Equidem plerique Historici cum Buchanano Elisabetham concubinam Roberti II, eoque Johannem nothum fuisse, antehac tradidere; quod si ita se haberet, non essent sine labe Johannis seu Roberti III posteri, & qui cum his sanguine junguntur, complures Principes alii. Eam nostro demum tempore abstersit Vir nobilissimus Tarbat, edito A. 1695 Edinburgi libro: *Vindication of Robert the Third from the Imputation of Bastar-*
p. 153. *dy* &c. quo anno Parisiis quoque diploma authenticum, quod ad firmandam Tarbati sententiam facit, e Collegio Scotorum prodiit.
p. 154. Ad Roberti II, qui primus Stuartus vocatus est, historiam pariter re-

refert Noster librum *Memoirs of the Family of the Stuarts*, Londini A. 1683 vulgatum, cujus recensum biennio post in Actis his pag. 22 dedimus, ejusque auctorem, nobis illo tempore ignoratum, nominat R. Watson, Edinburgi ante Ministerio motum, eoque affectui passim indulgentem. Ubi porro ad Jacobum I ventum est, imprimis laudat, quæ de illo & quatuor ejusdem successoribus, in libro p. 155. *History of Scotland from 1423 to 1542*, Londini 1655, f. iterumque 1681, 8 vulgato commentatus est Wilhelmus Drummond. Magnus inde eorum numerus producitur, qui vitam & gesta Mariæ p. 159-174. descripserunt, quos eo lubentius prætermittimus, quod plerique vel gratiæ, vel odio aliquid dederunt. In historia denique Jacobi VI, præter alios, Melvillii imprimis Commentarios, nobis etiam A. p. 175. 1694 p. 449 memoratos, commendat. In Cap. IV post eos, qui de Jure Ecclesiæ Scoticæ scripserunt, scriptores Historiæ Ecclesiasticæ percenset, e quibus uti Joannem Knoxum non uno nomine p. 188. notari a scriptoribus ostendit, ita Joanni Spotswoodo veritatis laudem omnino tribuit, de quo juvat iterum audire Gordonum in p. 194. epistola citata: *Fœtus hic est acris, vividi & sublimis ingenii, ubi candor & veritatis studium elucet; narratio simplex, nuda, procul omni affectu. Felix iste Præsul, non ex Scholasticorum subselliis, sed in luce rerum & culmine negotiorum, tantis rebus dicendis par. Non tamen ad hæc se accinxit, nisi consulto Rege Jacobo, qui ad hæc eum impulerat, præfatus non se posse bona fide hanc Historiam condere, nisi multorum offensa, qui ipsi aut quorum majores laboraturi sint. Jussit Rex audacter pergeret & ubique veritati litaret. Quod ab illo non segniter præstitum: modestia tamen & mansuetudo animi toto opere lucet.* Knoxo & ejus p. 198. generis aliis favere videtur D. Calderwood, cujus Historiæ Ecclesiasticæ, quæ aliquot voluminibus exstat manuscripta, compendium prodiit Edinburgi A. 1678, f. Præter hos, reformationis imprimis Scoticæ historiam Alexander Petrie, Spotswoodo parum favens, sub titulo p. 203. *A Compendious History of the Catholik Church from 600 to 1600* Hagæ A. 1663, f. publicavit, & Wilhelmo III, tum temporis Principi Arausionensi, inscripsit, præfixis singulari omine Angliæ insignibus. Omittimus e Pontificiis Thompsonum, Conæum, Dempsterum, Dav. Camerarium, Watsonum, alios. Sigillatim deinde p. 207. p. 210.

Cap. V, quæ Episcopatuum, Monasteriorum & Universitatum jura concernunt, pleraque manuscripta, recensentur, quæ ex ipso Auctore
p. 229. discere præstat. Neque minus in manuscriptis maximam partem de-
p. 250. litescunt, quæ Cap. VI de Biographis afferuntur; ubi inter alia memoratur, Sibbaldum *Catalogum Alphabeticum Scotorum, qui de variis scientiis & artibus scripserunt post A. 1500*, tum *Catalogum Historicorum, Geographicorum & Politicorum, qui de rebus Scotiæ scripse-*
p. 251. *runt*, cui accesserit *Poetarum Scotorum, qui Latine scripserunt, Catalogus*, nec non *Tractatum de Scotis, qui scriptis suis rem Medicam vel promoverint vel illustraverint*, magna industria consignasse, & Nicolsonio liberaliter communicasse, quorum operum postremum in gratiam imprimis cujusdam Galli Cattier, qui Vitas Medicorum edere molitur, collegerit. Cæterum parari nunc splendidissimam omnium
p. 255. Buchanani operum editionem, sub finem hujus capitis Auctor nun-
p. 241. ciat. In Cap. VII, ubi de monumentis publicis, iisque rebus, quæ
p. 243. ad forum pertinent, agit, non modo Eduardum I, quicquid diplomatum & monumentorum inveniri in Scotia poterat, in Angliam asportasse observat, ut fomitem rebellionis ea ratione subditis eri-
p. 244. peret; verum & Monachos, tempore reformationis manipulatim Romam profectos, multa monumenta secum abstulisse, & demum Cromwellum reliquias fere omnes in Angliam detulisse, quæ cum in Scotiam remittendæ essent, naufragio perierint. Inde omnem fori rationem exponit, & quid sint Scotis *Charters, Signatures, Seals, Court of Chancery, Courts Ecclesiastical, Coroners, Court-Baron, Regality, Deeds of Sale, Mac-Alpine* atque ejus generis
p. 255. alia, tradit. Tum antiquissimum Corpus Juris Scotici, quod Londini A. 1613 Latine editum, ab initialibus vocabulis *Regiam Majestatem* vulgo vocant, considerat, ejusque auctoritatem contra Cragium defendit, & cætera quoque, quæ in illa editione adjuncta sunt, ut, *Quoniam Attachiamenta: L. L. Burgorum: Statuta Gildæ &c.* pro merito expendit. Porro de Actis Parliamenti Scotici loquitur, & fusius paulo post de libris ad praxin forensem spectantibus
p. 273. (*Practiques*) agit, ubi circa criminalia Mackenzei librum, *Laws and Customs of Scotland in Matters Criminal*, Edinb. 1678, 4, & 1699, f.
p. 275. editum allegat, tum cognoscendis vocabulis Juridicis Joannis Skene opus *de Verborum significatione* multum inservire tradit, & Tho-

mæ

mæ Cragii *Jus Feudale* laudat,quo libro probare autor voluit, leges p. 276
Scotiæ legibus Angliæ nequaquam repugnare, eoque utriusque Re-
gni unionem eſſe perfacilem. Ejusdem *de Hominio* librum ele- p. 277
gantem, quo Scotos nunquam Anglis homagium præſtitiſſe aſſe-
ruit, hactenus in bibliothecis latentem, Redpathus demum, juſſu
Rymeri in Anglicam linguam noſtro tempore transtulit, & ſub titulo
Scotlands Souveraignty aſſerted, Londini A. 1695, 8 vulgavit. Denique p. 283
& alii eodem capite recenſentur, qui de unione Angliæ atque Sco-
tiæ aliquid tradiderunt. Poſtremo Capite VIII de moneta Scotiæ p. 288
agit Auctor, ac ante omnia obſervat, antiquiſſimis temporibus &
milites propriis impenſis militiam in Scotia ſecutos, & ignotam
plane Scotis pecuniam fuiſſe, quippe ejus loco frumento uſis aut
bovina carne. Poſtquam inde, quo tempore primum cudi in Scotia
moneta cœperit, diſputaſſet, duo hæc diligenter notari cupit, pri- p. 292
mo, proportionem inter aurum & argentum fuiſſe in Scotia ut u-
num ad duodecim; deinde, Scotos valorem auri & argenti ad di- p. 293
verſa trutinæ genera exigere conſueviſſe. Hinc aureos primum
nummos conſiderat, in quibus pauca memoratu digna occurrunt.
Uti enim in plerisque aliis inſignia Scotiæ cum epigraphe *Salvum
fac populum tuum Domine*, ita in Jacobi V nummis *Honor Regis* p. 300
judicium diligit, in Mariæ vero *Diligite juſtitiam*, item *Juſtus fi-
de vivit*, vel *Crucis arma ſequamur*, aut *Ecce ancilla Domini*, &
ſimiles inſcriptiones deprehenduntur. Singulare tamen videtur p. 303
Jacobi VI numisma aureum, in quo Rex repræſentatur coronatus,
altera manu gladium, altera olivam protendens, additis verbis *In
utrumque paratus 1575*, in altera facie ſcutum Scotiæ coronatum
exſtat, cum inſcriptione *Parcere ſubjectis & debellare ſuperbos*.
Aliud ejusdem effigiem laureatam repræſentat, adſcriptumque no-
men, & ex adverſa parte carduum ſex capitum, quorum ſuperius
coronatum; appoſitæ ſunt ex utroque latere literæ I & R, & ſub-
ſcripta inferius figura 6, cum lemmate: *Nemo me impune laceſ-
ſet 1590*. Rurſus aliud Regem ſiſtit inſolito pileo tectum, car- p. 304
duoque obſeptum, & in averſa leonem coronatum, ſceptrum
verſus nubes attollentem, in quibus Hebraicis literis ſcriptum no-
men *Jehovah*, circumſcriptis verbis *Te ſolum vereor 1591*. Nec
argenteis immorabimur, e quibus unicum producere ſatis erit ejus- p. 325

dem Jacobi nummum. Exhibet in altera facie ſcutum Scotiæ coronatum, idque literis I & R coronatis veluti ſubnixum, appoſito nomine; in altera nudum enſem cuſpide coronatum, & additam manum, extenſo digito monſtrantem numerum XXX, quo valor triginta ſolidorum deſignatur; additur quoque annus 1567, & circumpoſita, Buchanani, ut creditur, inſtinctu verba: *Pro me. Si mereor, in me.* Acceſſit ultimo loco appendix, in qua pauca quædam e manuſcriptis excerpta, quorum in ipſo opere paſſim facta fuerat mentio, continentur.

RITUALE ECCLESIASTICUM. PARS POSTERIOR. Auctore CASPARE CALVOERIO.

Jenæ, ſumptibus J. C. Kœnigii, Bibl. Goſl. 1705. 4. Conſtat Alph. 4, pl. 2 cum fig.

QUem in *priori* Ritualis hujus Eccleſiaſtici *parte*, menſe *Julio* ſuperioris anni p. 303 ſeqq. in his *Actis* a nobis recenſita, tractandi modum & ordinem ſervavit Reverendus Calvœrius: eum etiam in *parte* ejusdem *poſteriori* eſt ſecutus. Ac uti in illa ritus Eccleſiarum Evangelicarum Eccleſiaſticos, qui primum in vitæ ingreſſu, dein in vitæ progreſſu, & demum in vitæ egreſſu, ſervari ſolent, ſuo ubivis ordine pertractavit: ita in hac Sectione I *Loca ſacra*, templa nimirum, & quæ in iis occurrunt, altaria, baptiſteria, campanas, ſuggeſtum, chorum &c. Sectione II *Tempora ſacra*, & in iis diem Dominicum, feſta ſolemniora, dies Apoſtolorum, hebdomadaria ſacra, &c. Sectione III *Perſonas ſacras*, ut ſunt Epiſcopi & Superintendentes, Paſtores & Diaconi, Eccleſiæ Proviſores atque Cuſtodes &c. Sectione IV *Ritus ſacros*, qui *corpore* peraguntur, v. g. adorationem ad Orientem, capitis inclinationem, preces ſub pileo, manuum elevationem & complicationem &c. ac demum Sectione V rationem *cantuum Eccleſiaſticorum* perluſtrat. Ubique vero cujusvis ritus originem, uſum & abuſum, uno vel altero figura quadam ænea ſubinde ſimul illuſtrato, evolvit.

Quo abſoluto *Epilogum ſcutatum*, quem jam parte prima Ritualis hujus promiſerat, ſubjungit, quo *neceſſitatem* & *utilita-*

tem

tem rituum Ecclesiasticorum, adversus eos, qui secus sentiunt, longa & gravi oratione vindicat.

Cui celeberrimi *Guilielmi Cavei*, Ishworthæ, prope Londinum, d. XI. Cal. Jun. A. M DCCI ad se datam *Epistolam* annectit, in qua, quæ sua sit de *Presbyteri Pœnitentiarii* in Ecclesia institutione, ejusque per Nectarium abrogatione sententia, Caveus, ea de re rogatus, ad Calvœrium perscribit; cujus summam hic quoque exhiberi, e re fuerit. Hunc locum, utut illico statim, si quem alium, in Historia Ecclesiastica perplexum valde, ac Pontificiorum artibus & consiliis vexatissimum esse, non diffiteatur: tamen non videre se ait primo loco Caveus, cur suspectam esse jubeat narrationem, quam de muneris Pœnitentiarii abrogatione Socrates tradunt atque Sozomenus: quod Scriptores sint gravissimi & ἀξιόπιστοι, reique gestæ ferme ætate pares; & præterea Socrates testetur, se ex ipsius Eudæmonis Presbyteri, qui id consilii Nectario dederat, ore rem totam hausisse. Addi posse, hanc historiam nihil falsi, nihilque absurdi in se continere, quo in suspicionem venire debeat. Atque hinc secundo loco liquere commonet, munus Pœnitentiarii diu ante Leonis M. tempora in Ecclesia viguisse. Nectarium enim A. 381 factum esse Episcopum C. P. & nondum finito seculo vitam clausisse. Nec de hoc munere, tanquam recens instituto, Historicos Ecclesiasticos loqui; sed potius, ni male meminerit, morem hunc ἕως πολλȣ ab Ecclesia servatum fuisse, Socratem diserte referre. Tertio tamen neutiquam sibi verisimile videri dicit, quod Pœnitentiarii munus ubique, & in omnibus Ecclesiis, sed in quibusdam tantum, iisque majoribus sedibus, Græcis præsertim & Orientalibus, obtinuerit. Quod enim de Ecclesiis Occidentalibus, & præcipue Romana habet Sozomenus, ad hanc rem minime pertinere. Et hinc forsan non incommode peti posse rationem, cur in Scriptoribus Conciliisque vetustioribus, nulla hujus muneris mentio fiat: quia videlicet non erat lex Ecclesiæ communis, sed tantum particularium quarundam Ecclesiarum singularis mos, & singulare institutum. Publico Ecclesiæ jure, solis Episcopis pœnitentes absolvere, pacemque dare, fuisse licitum. Nihilominus quibusdam in locis & casibus, non Presbyteris modo, sed & Diaconis licuisse confessiones accipere, & pœnitentibus manum reconciliatricem impone-

ne-

nere, ex Cypriano aliisque luce clarius constare. At quo tempore primum nata sit Presbyteri Pœnitentiarii institutio, non adeo constare, quarto loco non dissimulat. Procul dubio eam gradatim obtinuisse, vimque diversis temporibus nactam. Fortasse ortam esse sub persecutione Deciana, at languide progressam; donec tempore Diocletiani, Episcopis pene ubique dispersis, & vel in exilium actis, vel carceri mancipatis, vel martyrio coronatis, maxime necessarium fuerit, ut istiusmodi munus Presbyteris quibusdam concederetur. Id quod temporis tractu nonnullis in locis continuatum, tandem in statam & solennem institutionem praxinque evaserit. Posthæc abrogato demum iterum per Nectarium Presbyteri Pœnitentiarii munere, non tamen mox etiam sublatam esse censet privatam peccatorum confessionem Sacerdoti factam; sed integrum pœnitentibus relictum, Sacerdotes stimulante conscientia consulere, & ab iis sublevamen impetrare: maxime, cum nulla expressa Christi lege vel institutione ad confessionem privatam fuerint adacti. Atque inde miris, addit, strophis se torquere Scriptores Pontificios, Baronium, Bellarminum, Petavium, Valesium, Thomasinum, aliosque, ut confessionem suam auricularem sartam tectam tueantur, & cum hoc Nectarii facto concilient. At laterem eos lavare, & Æthiopem dealbare satagere. Certum enim esse, abrogato Pœnitentiarii munere, Nectarium unicuique permisisse, τῷ ἰδίῳ συνειδότι τῶν μυστηρίων μετέχειν, ut pro arbitrio, animique sui conscientia, ad sacramentorum communionem accederent. Nec aliter hodie facere necessum esse, nisi necessitas urgeat & peccatorum stimulus gravissimus, ut pœnitentes conscientiam suam exonerent, & a Sacerdote, pro potestate ei facta, absolutionem nanciscantur. Et hunc quidem modum in Ecclesia Anglicana hucusque servari, ubi in formula Eucharistica moneantur accessuri, ut post examen factum, si quis aliter conscientiam suam tranquillare nequeat, prius Pastorem suum, aliumve prudentem doctumque verbi Dei Ministrum conveniat, eique gravamina animique sui ægritudines aperiat: qui impetrata absolutione, adhibitoque spirituali consilio, remoto omni scrupulo dubioque, conscientiam suam sanam & quietam reddere possit.

Addit tandem Calvœrius *Canonem Chronicum* præcipuorum

in

in hoc opere memoratorum Scriptorum, Conciliorum ac Imperatorum, ad calculos, qui Caveano de primis Christianis operi adjecti sunt, plurimam partem redactum; ut & *Indicem rerum*, quæ in hac parte altera Ritualis Ecclesiastici occurrunt.

BURCARDI GOTTHELFFI STRUVII SELECTA Bibliotheca Historica, secundum Monarchias, Regna, Secula & Materias distincta: accessit index auctorum & rerum.

Jenæ apud Ern. Claud. Bailliar, 1704 8. constat $2\frac{1}{2}$ Alph.

Recensuimus in Actis superioris anni Auctoris Clarissimi Introductionem in rem literariam atque Bibliothecam Juris, quibus, uti promiserat, nunc addit Bibliothecam Historicam. Unum supra triginta capita continet, in quibus talem ordinem servat, ut ab universali Historia progressum faciat ad particularem: ab hac ad Historiæ adminicula. Caput primum quidem recenset Scriptores Bibliothecæ Historicæ, & de methodo legendi cognoscendique historias. Secundum & tertium fontes Historiarum, scriptores antiquos & recentiores Monarchiæ Assyriorum, Persarum, Græcorum & Regnorum Asiaticorum continet. Quartum Scriptores Historiæ Romanæ in statu libero; quintum Scriptores Historiæ Augustæ ordinat. Sextum de Scriptoribus Historiæ Byzantinæ agit. Septimum Scriptores Historiæ Imperatorum Germanicorum comprehendit. Octavum Scriptores Historiæ universalis. Nonum Scriptores Historiæ Gothorum, Longobardorum, aliarumque gentium barbararum persequitur. Decimum Scriptores Rerum Hebraicarum. Undecimum Scriptores rerum Orientalium. Duodecimum caput Scriptores rerum Africanarum & Americanarum explicat. A generalibus hisce, antiquis & orientalibus, progreditur ad Scriptores Historiæ particularis, quos secundum regna distinxit, ita ut capite decimo tertio agat de Scriptoribus Rerum Portugallicarum atque Hispanicarum, decimo quarto de Scriptoribus Regni Gallicani & Navarreni, decimo quinto de Scriptoribus Rerum Belgicarum, decimo sexto de Scriptoribus Rerum Britannicarum. Prolixius deducuntur Scriptores Historiæ Germanicæ, quibus diutius inhæret Auctor. Caput decimum septimum qui-

dem Historiæ Germanicæ generalis Scriptores examinat, ubi simul de his qui de Historia Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum, Monasteriorum scripserunt, agit. Decimum octavum Scriptores Rerum Austriacarum cum adnexis provinciis: decimum nonum Scriptores Rerum Ungaricarum, Bohemicarum & Silesiacarum comprehendit. Caput vigesimum Scriptores Rerum Borussicarum & Brandenburgicarum cum provinciis annexis; vigesimum primum Scriptores Historiæ Bavaricæ & Palatinæ; vigesimum secundum Scriptores Historiæ Saxonicæ; vigesimum tertium Scriptores Historiæ Brunsuicensis & Lüneburgensis; vigesimum quartum Scriptores Historiæ Principum Germaniæ; vigesimum quintum Scriptores Historiæ Comitum, Civitatum Imperialium, Circulorum & Provinciarum Imperii Romano-Germanici proponit. A Germanica Historia per Helvetios, quorum Scriptores capite vigesimo sexto exponit, transit capite vigesimo septimo ad Scriptores Historiæ Italicæ, atque ab his pergit ad eos, qui historiam regnorum Septentrionalium Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, Poloniæ, Moscoviæ atque Lithuaniæ explicarunt, quos tribus capitibus absolvit. Ultimo demum capite exponit Scriptores, qui Introductionem in Historiam Regnorum dederunt, Geographicos, Chronologicos, Heraldicos, illos, qui de Ordinibus equestribus egerunt, vel Calendaria atque Dictionaria Historica publicarunt. In singulis capitibus, maxime vero in Monarchiarum descriptione, antiquiores a recentioribus distinxit, Universalis vero Historiæ Scriptores secundum secula, quibus vixerunt, proposuit. In Particularis Historiæ Scriptoribus ordinem servavit propositæ materiæ convenientem, ut præmitteret semper illos, qui ad chorographiam, statum regni ejusdemque provinciarum naturalem, mores & naturam incolarum faciunt. Hos insequuntur qui originem gentis, historiam regni vel universalem vel particularem, regum successionem, bella, particulares etiam eventus descripserunt. Tertia pars politica est, in qua Scriptores de forma & statu regiminis, ministris præcipuis, interesse publico, Statu ecclesiastico, re nummaria, insignibus, aliisque politicam doctrinam concernentibus, agentes exponuntur. De potioribus Scriptoribus, brevi addito indicio censet, quid in quovis commendandum, quid

vi-

vitio vertendum, declarans: reliquorum vero mediocris notæ Scriptorum nomina, atque librorum titulos solum adduxisse contentus.

CHRISTFR. WÆCHTLERI, D. DE CANCELLARIIS Veterum Commentatio.

Dresdæ, apud Jo. Mich. Funck 1705. in 4. plag. 5.

GRatulaturus Perillustri atque Excellentissimo Domino Gvolff, Siegfrido a Kötteriz de moderno Vice-Cancellariatu per Saxoniam Electoralem, commune propemodum assertum virorum etiam eruditorum, non fuisse adeo magnæ dignitatis Cancellariorum officium sub priscis Imperatoribus, discutiendum sibi sumsit celeberrimus Autor. Discernendam scilicet dicit primam vocis significationem ab ea, quæ postmodum fuerit imposita, & a priore illa toto genere recedit. Corticem retinuisse illud nomen, reliquis omnibus absorptis. Incaute vero non paucos scriptores ipsum munus Cancellarii hodiernum tribuere vocabulo adhuc rudi, neque jam tum elaborato. Inprimis fecisse hoc Petrum Pithœum, & verbis Flavii Vopisci in Vita Carini non parum abusum, neque quicquam huc pertinere vel locum Sidonii Apollinaris, (cujus etiam lectio tentatur) vel plura alia loca Cassiodori, quæ singula excutiuntur. Tum vero Edictum Turcii Aproniani, Præfecti Urbi, neque ad Carini mentem, neque ad Cassiodori spectare, & penitus turbari ordinem temporum. Exhibere istud Gruterum, & Jacobum Gothofredum ad C. Theodosianum, de Suariis &c. cujus partem liceat adjiciamus: *Ratio. docuit. utilitate. suadente. consuetudine. micandi. summota. sub. exagio. potius. pecora. vendere. quam. digitis. conludentibus. tradere. . . ut. quantum. caro. occisi. pecoris. appendat. &. emptor. norit. &. venditor. commodis. omnibus. &. præda. damnata. quam. tribunus. officium. CANCELLARIUS. &. Scriba. de. pecuariis. capere. consueverant. quæ. forma. interdicti. &. dispositionis. sub. gladii. periculo. perpetuo. custodienda. mandatur.* Quæ non ex verbis Agathiæ modo, sed & libris Basilicῶν atque Novellis, ita illustrantur, ut ad tempora recentiora fiat simul descensus, maxime etiam ad periodum Caroli M. cum aliqua tamen censura Gul. Budæi, quasi

per illum titulus hic tantam, quam habet, acceperit amplitudinem. Qua in re rectius senserit Spelmannus: a quo tamen rursus recedit alicubi Noster. Sensim utique crevisse eam auctoritatem, atque clericis adhæsisse primum, qui quum Quæstores sacri Palatii vocari nollent, temperamentum in vocabulo humili quæsiverint. Hieronymum autem Cancellarii munere apud Damasum fuisse functum, minus bene dici seculo quarto, facta collatione cum stylo seculi tertii exeuntis, apud Fl. Vopiscum. Damasum enim ad ipsum Hieronymum scribere: *epistolas tuas tota aviditate legi atque descripsi.* In iis autem de Scripturis interrogare Damasum, respondere Hieronymum; forte tunc non amplius juvenem, quod Erasmo placuerit. Venisse enim illum Romam anno CCCLXXXII, regressum tertio statim anno, defuncto scilicet Damaso, in Syriam, & Romam amplius non vidisse. Si igitur ponamus, Hieronymum fuisse natum anno CCCXXIX, utique habuisse virilem ætatem; nisi quod in inveniendo ipsius natali mire variarint Scriptores, Prosper, Spondanus, Antonius Pagi, Henricus Hammondus cum Blondello, a quibus omnibus seorsim sentiat Jo. Cinellius. Digniorem autem cura sua judicavit Autor lapidem repertum in Catalonia:

HIC NATUS DAMASUS PONTIFEX ROMANUS
DISCIPULUS ET MONACHUS S. HIERONYMI
PRESBYTERI, QUI OBIIT ERA CAESARIS CCCCV.

Sensum illius ita explicari ab aliis: auctorem fuisse Hieronymum certi ordinis Monachorum, & illam regulam amplexum, etiam Damasum in supremo apice dignitatis Pontificiæ. Quæ cum explodantur, Nostro potius videtur suggillari familiaritas, quæ Damaso cum Hieronymo per triennium non integrum intercesserit. Omnes quidem Epistolas, quæ utrique tribuuntur, non esse genuinas, nec tamen etiam omnes spurias. Postquam igitur tot seculorum lapsu novum omnino vocabulum videretur procusum, certasse Politicos cum Episcopis in ambiendo titulo Cancellarii. Ubi transitus fit ad tempora Damasi II Pontificis, & Regum Francorum, tandemque inquiruntur incunabula primæ & hereditariæ fundationis trium Archi-Cancellariatuum Imperii, secundum Capitularia & diplomata, quæ abunde producuntur. Neque potuit

tuit censuram hic evitare Lehmanni Chronicon, ac suo modo Onuphrius Panvinius, Limnæus. Sequuntur Diplomata recentiora, & innuitur, rem totam actam fuisse per consensum Ecclesiarum Germanicarum cum Romana. Cui eximiam Bodinus dicam scripserit in laudem gentis suæ: *se XXX regni Galliæ Cancellarios ex antiquitatibus commemorare posse, qui in Cardinalium cœtum aut in collegium Pontificum fuerint cooptati sed posterioris ætatis prudentiam prævidisse, quam periculosum illud esset Reipublicæ, ideoque ad civilem ordinem summam dignitatem regni sui deduxisse:* Fluctuante hic judicio Mallincroti. Ab isto charactere Cancellariorum civilium deflectit Autor ad Cancellarios Academiarum, ac de Academia Pragensi in medium profert privilegium Innocentii Pontificis integrum ex codice MS. in quo continéatur præter alia, etiam copia privilegii Studii Bononiensis, a Theodosio indulti sub anno CCCCXXIII. Eaque occasione regreditur ad alloquium Per-Illustris atque Excellentissimi Domini Vice-Cancellarii Nostri moderni: cujus non tam anni, & non tam honores, quibus in aula Saxo-Numburgensi jamdiu cumulatus, quam ipsa divinitas genii ex uno Consilio sanctiore in aliud, æque aut magis adhuc sanctum, visa hactenus fuerit festinare. In additionibus autem occurrunt observationes una plures; qualis illa de Marcellino Comite, quem ex verbis incertis Cassiodori, perperam opinati quidam sint, fuisse Cancellarium Justiniani adhuc patricii, Aubertus puta Miræus, Nicolaus Alemannus, Guil. Caveus. Simili lapsu Mæcenatem vocari Cancellarium Augusti, & vestigia ejus rei Pancirollum quæsivisse in Horatio. Porro notatur Carolus du Fresne, & Jo. Jac. Hoffmannus, quod neque Cassiodori ætatis, nec alias temporum rationem habuerint. Itidem peccasse hic Renatum Choppinum & Andream Schottum, atque iterum Hoffmannum, & Mabillonium. Ac post hos denuo Du Fresnium, circa locum Mauricii: cui alium surrogat Noster, & neutrum de cappa S. Martini accipiendum existimat. Quumque toties laudatus hic fuerit Cassiodorus, eo etiam nomine commendatur Nostro, quod & sacrorum librorum curam non minus habuerit. Ac de Epistola quidem ad Romanos non esse dubium: Homilias autem Chrysostomi ad Hebræos fecisse in Latinum transferri per Mutianum. Si-

militer Clementem Alexandrinum in Petri I, Johannis I & II & Jacobi, itidem per alios. Præterea non ipsum, sed amicos ejus Homilias Chrysostomi in Actus Apostolorum transtulisse, fatente Cassiodoro Divinarum Institutionum capite nono: nisi quod Triconio Donatistæ in Apocalypsin tantum in bonis dictis χρειστημῶν, in malis ἀχρεστῶν ipse affixerit, quantum transiens repperit. Breves vero illas explanationes, quarum fiat mentio in præfatione de Orthographia, aut non extare censet, aut non esse Clementis Alexandrini, sed ipsius Cassiodori. Et hæc quidem hactenus inter præsentes Autoris curas forenses.

EMMENOLOGIA: IN QUA FLUXUS MULIEBRIS Menstrui Phænomena, Periodi, Vitia, cum Medendi Methodo, ad Rationes Mechanicas exiguntur. Auctore JOHANNE FREIND, M. B. Æd. Christi Alumno.

Oxoniæ, e Theatro Sheldoniano, A. 1703, in 4to.
Constat Alphab. 1 pl. 4.

QUi Naturæ vestigia fideliter legunt Physici pariter ac Medici, abdita ejus eruunt felicius: neque enim ulla ratione vel modo corporis humani affectiones innotescent planius, ac si leges eas, quas suis motibus præscripsit Natura, sedulo consulamus. Hanc ipsam in explicandis Naturæ arcanis viam singulari cum industria ac laude sequitur Clarissimus præsentis Emmenologiæ Auctor Jo. Freind. Non nescius enim, quam infeliciter cesserit hactenus plerisque, qui de Mensibus ad nauseam usque scripserunt, dum ingenio suo abrepti, suorum potius somniorum, quam naturæ fuerint interpretes: operam suam haud male collocasse ratus est, si Mensium naturam paulo accuratius explicare aggrederetur, deducta ab elementis mechanicis eorum theoria. Capita, quibus absolvitur tractatus elegantissimus, in universum sunt XIV. I. de purgationis Menstruæ natura, II. de variis circa hanc materiam opinionibus, III. de plethoræ causis, & quare fiat in fœminis, IV. de structura uteri & vaginæ, V. de modo, quo Menses movet plethora, VI. de Argumentis contra plethoram, VII. de perio-

riodis, VIII. de phænomenis, IX. de iis, quæ aut citius cient, aut diutius retardant menses, X. de symptomatis, quæ a suppressis mensibus oriuntur, XI. de methodo in suppressis mensibus therapeutica, cui subnectuntur historiæ, XII. de symptomatis, quæ a mensium fluxu immodico oriuntur. XIII. de methodo in fluxu mensium immodico therapeutica, cui itidem adjiciuntur historiæ. XIV. de remediorum viribus & operatione. Notatu digniora ex singulis sunt sequentia:

Plethoram cum Galeno statuit mensium causam, eandemque a perspiratione impedita dependere persuasus est Clarissimus Auctor. Minor enim in fœminis materiæ perspirabilis secretio, ob minorem sanguinis velocitatem, quæ ex pulsu, & capillarium vasorum angustia, quæ ex textura in sexu sequiori delicatula probari potest, observatur. Aortæ truncus descendens multo amplior in fœminis, quam in viris, ut non modo ad musculos excludendo fœtui inservientes, sed ad uterum etiam major sanguinis quantitas deferatur; quæ vasorum capacitas & multitudo facit, ut non alium, nisi per uterum, sibi exitum quærant menses. Cum eousque increbuerit sanguinis momentum, ut ei oppugnando vasa minime sufficiant, locum facile cedunt, ut per ipsorum tunicas sanguis erumpat; vasa vero uterina, utpote carne parum suffulta, ad cedendum sunt facillima. Suum etiam in hoc negotio confert symbolum valvularum in venis uterinis defectus; nihil enim, hoc supposito, obstat, quo minus sanguis omnis, qui in ramis amplioribus continetur, retro versus capillarium angustias corruat, & tenella orificia ita premat, ut impulsu quovis dissiliant. Qui negant plethoram esse mensium causam, nihil probant, dum gracilissimas etiam fœminas per uterum purgari opponunt. Has ipsas enim sanguine præ obesis exuberare, Galenus jam suo tempore novit, & quotidiana confirmat observatio, in lactantibus gracili corpore præditis, menstrua solenniter fere celebrari. Quod si tales a plethora ipsa suppressionem mensium gigni asserant, fallaciam non causæ ut causæ committunt; neque enim plethoræ tunc, sed sanguinis lentori potius eadem adscribenda. Ratio periodorum, quæ in mensium fluxu observantur, hæc est: quantitas sanguinis mense quolibet evacuati cum sit circiter unciarum vi-

Cap. III.
Cap. IV.
Cap. V.
Cap. VI.
Cap. VII.

viginti, totius massæ sanguineæ est pars fere decima; hac igitur sanguini accessione facta, sub fine cujusque currentis periodi momentum sanguinis erit decima parte fortius, singuli porro in corpore canales decima parte prementur magis & distendentur: ita canales pressionem die uno aut altero ante fluxum nona parte adauctam sustinere possunt, decima vero accedente, locum cedunt, uti lancibus ad æquilibrium perductis, si quid ultra adjicias, præponderat. Menstruis igitur fluentibus, vasa omni eo sanguine, qui plethoram constituit, deplentur, cessantibus vero, ad consuetum corporis pondus redeunt mulieres: unde iterum deficiente perspiratione, necesse est, ut intra idem tempus eadem accumuletur sanguinis redundantia. Quod si detur, vasa sanguinea ab hujusmodi plethora semel disrumpi posse, sequitur omnino, si similis mense quolibet redeat plethora, eundem etiam fluxum reverti debere: deficiente vero in fœminis perspiratione, abunde sufficit intervallum menstruum, ut plethora talis increbrescere & accumulari queat.

Cap. VIII. Quod menses communiter ultra septimum septenarium non persistant, a mutatione fibrarum evenire statuitur: in senectute enim hæ ipsæ non modo rigidæ magis & renitentes fiunt, ut a sanguinis momento perfringi nequeant, sed capillarium oscula etiam, ex quibus fluere consueverunt menses, continua tandem cicatrice, quasi callo ita obducta sunt, (quemadmodum in hæmorrhoidibus sæpius incisis contingit,) ut per ea nullus ultra sanguini pateat exitus. Adeo mensibus tandem deficientibus, alia in corpore secretoria assuetudine continua ita se tandem comparabunt, ut plethoram, quæ mense quolibet coacervatur, accipere ac deplere possint.

Cap. X. Causam suppressionis mensium, vel a vasorum vitio, vel a plethora cum lentore conjuncta, deducit Clarissimus Autor. A vasorum vitio suppressionem venisse, signum diagnosticon habetur, si adsit dolor circa uterum tensivus, venarum tumor, faciei color floridus; quod magis adhuc certum, si fortius insimul increbescat pulsus. A plethora excedente autem sanguinis qualitas vitiari ac lentore gravari potest, partim, quia in tanta sanguinis copia particulæ ejus in angustius spatium coguntur, adeoque facile coalescunt, partim, quod ob intumescentiam fibrarum, motus cordis imminuatur, partim, quod in tali statu, absumptis per reliqua cor-

corporis secretoria tenuioribus & aquosis sanguinis particulis, spissiores remaneant. In curanda mensium suppressione, venæsectio non nisi præmissis purgantibus atque emmenagogis suadetur. In his enim, cum ea sit operandi ratio, ut humores viscidos dissocient atque attenuent, sanguis jam ante comminutus laxiusque cohærens, copia detracta, facilius dimovetur, & fortius momentum concipit. Igitur triduo ante consuetum tempus secatur vena, ut tum præcipue novus sanguini accrescat impetus, cum augmenti summam attigerit plethora. Quoad locum, ubi vena secanda, cum citra lentorem sanguis exuberans vasorum vitio restrictus fuerit, saphæna eligitur, quia a vena cava pariter, ac illa, quæ circa talum est, ducit originem: adeoq; cum fluido largius influente major sit vasorum distensio, facilior aperietur sanguini menstruo egressus. Interdum tamen præstat venam in brachio prius, & deinde in malleolis aperire: diminuta quippe per venam in brachio sectam sanguinis copia, augetur velocitas, postea vero, aperta saphæna, sanguis ad interiora se præcipitat, & auget eam, quæ ad vasa uterina continuo increscit, plethoram; unde aucta plethora & velocitate, augetur etiam ad ipsorum latera sanguinis momentum. In Historia prima, quæ capiti XI. annexa, de catharticorum inconstanti operatione hæc est Clarissimi Auctoris opinio: in iis, quibus patentiora sunt lacteorum oscula, sive id a natura, sive vitio aliquo provenerit, ita, ut medicamentum omne in sanguinem facile transmittant, alvus minus movetur: in iis vero, quibus arctius coalescunt, aut obstruuntur lactea, ita, ut pars cathartici maxima in intestinis subsistat, stimulus ad tunicas validior est, & proinde crebrior alvi dejectio. Historia ejusdem capitis V. fœminæ mentionem facit, quæ ex mensium suppressione omnium maxime questa est de abdomine: in intestinis quippe sensit tormina quasi colica, in ventriculo gravitatem, inflationem & nauseam, &c. Suasit Clarissimus Auctor emplastrum, quod humores resolveret, & doloris vehementiam sopiret: Cap. XI.

℞. Empl. Hyster.
de Galban. à q. s.
Opii, Camphoræ à ℨij.

M. F. Emplastr. Hoc emplastro sub noctem adhibito, post aliquot horas vehementer incalescebat mulier, & humorum quan-

dam quasi inter se luctam sibi visa est sentire: postero vero mane prorsus evanuit in abdomine dolor, & dissipata sunt tubercula, cujus rei rationem reddit sequentem: Camphoræ & opii particulæ tenuitate sua intra vasorum poros se insinuant, ibique lentis humoribus, quorum vitio oriuntur dolores & tubercula, commistæ, eos ita incidunt & exagitant, ut sanguinis globuli non ultra ad oscula arteriolarum hæreant, sed jam in minima divisi vel in venas trajici queant, vel perspiratione foras extrudi. Ita penetrans reperitur opii & camphoræ vis, ut nullum fere sit (si cantharides excipias) remedium, quod externe adhibitum cutim promptius pertranseat & viam sibi in sanguinem aperiat: adeo parum se ostendit ignava illa & frigida qualitas, quam iis plerique

Cap. XII. solent affingere. Fluxum mensium nimium facile excipere fluorem album, communis est observatio. Ratio ex mente Auctoris hæc est: si uteri tonus vacillet, glandularum, quæ internæ ipsius tunicæ interseruntur, adeo dehiscent oscula, ut lympham suam in uterum copiosius effundant, ea vero continuo foras stillante,

Cap. XIII. orietur morbus ille, qui appellatur fluor albus. In relicta post abortum placentæ portione, a biennio intus retenta, sequentem probatam deprehendit mixturam:

℞. Tinctur. Croc.
Laud. liqu. Sydenh. à ʒj.
Camphor. in Sp. Vin. ℥ß. dissol. ʒj.

M. D. ad guttas quadraginta sæpius de die; quo remedio ita spiritus refecti sunt, ut post diem unum & alterum, illa placentæ portio graveolens & plane putrida exclusa, omnisque dolor, & tandem

Cap. XIV. etiam nimius mensium fluxus sopitus fuerit. De emmenagogis eorundemque operandi ratione & modo ita sentit Clarissimus Auctor: cum partium tenuium sint & maxime penetrantium omnia illa, quæ jure emmenagoga appellantur, molem sanguineam ita incidunt & comminuunt, ut minor sit globulorum inter se contactus, & proinde compages rarior: sanguis vero ad hunc modum attenuatus, non modo spatium amplius intra canales occupat, sed spiritus etiam nervis uberiores sufficit; unde iterum corde vehementius contracto, fortiore impetu per arterias circulatur. His au-

autem attenuandi viribus menſes pellentia inſtructa eſſe, confirmare ſatagit:

1. Per effectus ſenſibiles ex ſapore acri & amaro, odore fragranti, ſalis vol. indice, pulſus incitatione, colore aucto & diaphoreſi, patentes.

2. Per commixtionem emmenagogorum cum ſanguine adhuc tepente, ex qua ſi color floridus & fluiditas tenuior emergat, de attenuandi ac diſſolvendi viribus dubitari non poſſe, perſuaſus eſt. Neque tamen ideo tincturas eas, quæ ſpiritu vini extrahuntur, ex numero emmenagogorum excludit, licet ſanguini coagulum inducant: ipſe enim ſpiritus vini eas in ſe continet particulas, quæ in ſpiritus animales facile migrare poſſunt; ſpiritibus vero in cor uberius influentibus, inducitur illa ſanguini rareſcentia, quæ ad ciendos menſes ſatis efficax, cum a vaſis præduris nimiumque renitentibus, ortum duxerit ſuppreſſio.

3. Per confuſionem emmenagogorum cum ſyrupo violarum, unde color viridis aut viridi affinis, ſalis alcalini index; alcalicorum autem eas eſſe vires fatentur omnes, quæ coagulum ſanguinis reſolvant.

4. Per injectiones in venas jugulares vivi animalis ſyringa inſtitutas, quibus non minus vis emmenagogorum attenuatrix ad oculum demonſtratur.

Adſtringentium operationem quod attinet, ea non modo in fibris vellicandis & contrahendis, ſed & in humoribus coagulandis incraſſandisque ſita eſt. Sanguinis igitur particulis condenſatis, & arctius inter ſe cohærentibus, imminuitur velocitas, non modo, quia parcior fit ſpirituum ſecretio, ſed quia ea eſt humorum reſiſtentia, ut difficilius a corde protrudi queant. Velocitate vero languente, ita deficit ſanguinis momentum, ut canales minus jam diſtrahat, eorumque viribus contrariis impar evadat. Ita in ſanguinis debilitate tonum ſuum recolligunt & coaleſcunt vaſa. Quæ de adſtringentibus theoria, non minus ac ea de emmenagogis, argumentis atque experimentis ſolidis a Cl. Auctore confirmatur.

Antequam recenſionem hanc finiamus, non poſſumus, quin illam, quam de hydrargyri & chalybis viribus fovet theoriam,

brevibus allegemus. Et hydrargyrum quidem, partium tum gravitate, tum tenuitate, cohærentiam sanguinis ita diffringere & segregare statuit, ut humoribus plurimum attenuatis, major fiat spirituum secretio, & vis cordis fortior; quod satis confirmari salivatione persuasus est, in qua pulsus ita frequens & validus observatur, ut ad febrilem pene accedat. Etiam peracta salivatione, sanguinem tenuem admodum & rarum relinqui, testatur experientia. Itaque restrictis mensibus nunquam felicius succurritur, quam cum alterantibus per vices interposita sunt purgantia Mercurialia. Etiam continuum Æthiopis mineralis usum, non modo tutum, sed & efficacem semper comperit. Chalybem ex iis esse docet Clarissimus Auctor, quæ spiritibus quasi cognata sunt; quod satis ostendere pulsum, chalybeatorum usu vehementer increbrescentem, existimat. Nam non solum gravitatis momento, sed & attenuandi ac tarefaciendi virtute chalybs pollet. Et hinc facile innotescet, quomodo, uti vulgo fertur, & vasa obstructa aperiat, & nimis laxa restringat: quæ quidem in agendo vires plerisque non contrariæ modo, sed & inexplicabiles videntur, cum tamen, vasis obstructione liberatis, eorum latera adstringi sive contrahi necesse sit. Fibræ enim, quæ, dum sanguis stagnaret, relaxatæ sunt, nunc remoto omni obstaculo, vim suam naturalem exercent, h. e. elasticitate forti sese tono suo restituunt, & statum contractilem recuperant. Et tonum quidem roborat chalybs non modo, quia vasa obstructione expedit, sed quia spiritus etiam, uti dictum est, uberius sufficit: a quibus pendet omnis fibrarum contractio.

JOANNIS RAII, SOCIETATIS REGIÆ SOCII, Historia Plantarum Tomus Tertius, qui est Supplementum duorum præcedentium. Accessit P. GEORGII JOSEPHI CAMELLI Historia Stirpium insulæ Luzonis & reliquarum Philippinarum, item D. JOSEPHI PITTON TOURNEFORT Corollarium Institutionum Rei Herbariæ.

Londini, apud Samuelem Smith & Benjamin Walford, 1704. fol.
Constat Alph. 10. plag. 11.

Flo-

FLorent per Dei gratiam artes hoc tempore omnes ac ſcientiæ, nec deſunt uspiam, qui excolendis iis ſtrenuam operam majore indies cum fructu impendant: nec mentiemur tamen, ſi dixerimus, Botanicum inprimis ſtudium, admiranda curioſorum hominum cujuscunque gentis ordinisque induſtria, ad ſummum hactenus provectum eſſe faſtigium. Cum anno 1686 & 1688 Clariſſimi Raii Hiſtoria generalis Plantarum (cujus Tomum I in Actis his A. 1687 p. 105, alterum Tomo I Supplementorum p. 111, uti editam jam ante Methodum Plantarum Novam A. 1683 p. 184, pro inſtituti noſtri modulo recenſuimus) primum prodiiſſet, opus illud credebatur numeris omnibus abſolutum: & tantillo tamen annorum, qui ex eo tempore lapſi ſunt, ſpatio, tantus plantarum tum nondum cognitarum, in omnibus orbis partibus certatim detectarum, numerus innotuit, ut novum jam magni ſui operis tomum, velut priorum ſupplementum, adornandi publicique faciendi juris neceſſitatem impoſitam ſibi, diligentiſſimus Raius cenſuerit. Enimvero vel in Actis noſtris e libris, qui hoc intervallo prodierunt, haud paucos indicatos meminimus, veluti *Horti Malabarici* volumina ſex poſteriora A. 1688 p. 479, & 1697 p. 533: *Pauli Hermanni* Floræ Lugduno-Batavæ Flores, A. 1691 p. 217, ejusdemque Paradiſum Batavum A. 1697 p. 237: *Joſephi Pitton Tournefort* Elementa Botanices A. 1693 p. 509, & Inſtitutiones Rei Herbariæ A. 1701 p. 347, Corollarium em hujus anni menſe Martio p. 138: *Caroli Plumier* Deſcriptionem Gallicam Plantarum Americæ A. 1694 p. 461, & Nova Plantarũ Americanarum Genera A. 1703 p. 517: *Leonardi Plukenetii* Phytographiam A. 1691 p. 493, & A. 1693 p. 311: *Pauli Bocconis* Muſeum Plantarum rariorum Siciliæ, Maltæ, Corſicæ &c. Supplem. T. III p. 98: *Roberti Moriſoni* Plantarum Hiſtoriæ Univerſalis Partem III A. 1702 p. 477: *Joannis Commelini* Rariorum Plantarum Horti Medici Amſtelodamenſis Deſcriptionem & Icones, A. 1698 p. 128: *Abrahami Muntingii* Curioſam Deſcriptionem Plantarum Belgica lingua editam, A. 1697 p. 546: *Auguſti Quirini Rivini* Introductionem generalem in Rem Herbariam, A. 1690 p. 265, Ordinemque Plantarum flore irregulari monopetalo, A. 1690 p. 267, item Ordinem Plantarum flore irregulari tetrapetalo, A. 1692, p. 273, nec non Ordinem Plantarum flore irregulari pentapetalo, A. 1701 p. 95: *Olavi Rudbeckii*, *Patris* & *Filii*, Cam-

pi Elysii Librum secundum, magni operis partem infelicibus auspiciis publicatam, A. 1702 p. 374: *Jo. Georgii Volckameri* Floram Noribergensem, seu Catalogum Plantarum Agri Noribergensis, A. 1700 p. 516 &c. Tacemus tot plantas aliunde recens advectas, quæ Societati non minus Regiæ Anglicanæ, quam Academiæ Regiæ Scientiarum Parisiensi subinde communicantur, & tum in Anglicanis Actis Philosophicis, tum in Joh. Bapt. Du Hamel & Fontenelli Historia dictæ Scientiarum Academiæ, omnium notitiæ exhibentur, additis, in hac præsertim, curiosis præcipuarum plantarum utilissimisque analysibus. Ex tanto igitur apparatu, quin novum decus & ingens augmentum Botanico suo operi Raius celeberrimus adjecerit, quis dubitet? edito tertio hoc volumine, quo præter plantas nonnullas in prioribus per incuriam aut oblivionem omissas, species illas novas omnes proximis annis demum in lucem productas, & ex tot scriptis non sine molestia cæteroquin colligendas, complectitur. Nec existimandum, ex solis libris, publico omnium usui expositis, suppetias Auctori provenisse, sed additas insuper stirpes plurimas nondum descriptas, sed ab Amicis communicatas. Quo nomine (nec enim ignorari debent, qui institutum laude dignissimum promoverunt) in Præfatione triumviros comprimis laudat, *D. Hans Sloane*, qui Historiam manuscriptam stirpium Jamaicensium locupletissimam, nec non plures plantarum centurias a peritissimis Botanicis, D. Vernon & D. Krieg, in Marilandia collectas, benevole sibi communicaverit: *D. Jacobum Petiver*, Pharmacopœum Londinensem, Virum, si quisquam alius, ex toto orbe conquirendarum stirpium exoticarum studiosissimum, qui plurimis novis & raris, imo insolitis & admirandis speciebus opus hoc suum ditaverit: & *D. Guilielmum Sherardum*, qui ultimum illi complementum adjecerit, bis mille stirpium nondum editarum auctario sponte & generose collato, schedas etiam suas, antequam typis committerentur, rogatu suo diligenter perlegerit, curaveritque, ut rite omnia cohærerent. Neque tacet, suas etiam symbolas triumviros alios, *D. Tancredum Robinson*, *D. Edwardum Lhwyd*, & *D. Samuelem Dale*, perficiendo operi contulisse.

Reliquum est, ut de Appendicibus subjunctis pauca dicamus. Primo loco *P. Georgii Josephi Camelli* Herbarum aliarumque stirpium

pium, in insula Luzone Philippinarum primaria nascentium, Syllabus comparet. Auctor, natione Brunensis Moravus, Manilæ, istius insulæ metropoli, hodieque degit, & Societatis Jesu, cujus membrum est, Pharmacopœi munere fungitur, qui propria manu plantas in illa insula obvias descripsit ac delineavit, earumque partem magnam ad Raium nostrum benevole transmisit, præsenti Syllabo comprehensam, quam invidere Noster nec aliis sustinuit. Sequuntur Plantæ novæ a *D. Josepho Pitton Tournefort* Aquæ-Sextiensi observatæ in Orientalibus regionibus, & in Corollario Institutionum Rei Herbariæ (de quo nuper admodum mense Martio pag. 138 diximus,) nominetenus traditæ; ita tamen, ut cum apud Tournefortium ipsum eo ordine, quo ad plantarum species in ipsis Institutionibus Rei Herbariæ antehac propositas referri quæque debet, exhibeantur, hic in ordinem alphabeticum redactæ sistantur. Quibus denique Plantæ etiam a *D. Gulielmo Dampier*, in Brasilia, Nova Hollandia, Timor & Nova Guinea observatæ & collectæ; nec non Plantæ Spitzbergenses, a *Frederico Martens* in Itinerario suo descriptæ; Plantarum item rariorum, a *Caspare Commelino* in Præludiis Botanicis recensitarum, Descriptiones; & *Jac. Petiveri* Plantæ rariores Chinenses, Madraspatanæ & Africanæ, cum ejusdem Catalogo Plantarum in hortis suis siccis conservatarum, & Farragine plantarum quarundam Indicarum & Americanarum incertæ sedis, subjiciuntur.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ.

GEOPONICORUM, SIVE DE RE RUSTICA Libri XX. CASSIANO BASSO Scholastico Collectore. Antea Constantino Porphyrogenneto a quibusdam adscripti. Græce & Latine. Græca cum MSS. contulit, Prolegomena, Notulas & Indices adjecit PET. NEEDHAM A. M. Coll. D. Joannis Cantabrig. Socius.

Cantabrigiæ, typis Academicis, impensis A. & J. Churchill, Bibliopolarum Londinensium, 1704. 8.

Constant Alph. 1½.

E majoribus Græcorum scriptorum de Re Rustica voluminibus, excerpta sunt hæc nostra, quæ exhibentur, Geoponica, non semel

mel equidem a viris doctis publici juris facta. Quoniam vero melior, quam quo ornati erant hactenus, ea decebat habitus, cumque reliquiæ hæ solæ, de hoc argumento Græco sermone scriptæ, deperditis ipsis, ex quibus depromptæ sunt, monumentis, ad nos usque perduraverint, & spes nulla amplius affulgeat, fore, ut ex bibliothecis Italiæ & doctorum virorum loculamentis, ipsa Florentini, Heronis & aliorum Geoponica aliquando excutiantur, trium annorum studium novæ horum fragmentorum editioni adornandæ ut consecraret, amicorum hortatu induci se Clarissimus editor Petrus Needhamus passus est, ut æque nitide & emendate, ac Latini de Re Rustica Scriptores toties prodierunt, hæc quoque luci exponerentur publicæ. Nihil vero omisisse eum temere, quod ad scopum hunc suum faceret, fatemur merito. Et quanquam non neglexit excusos jam typis libros, præcipuum tamen auxilium a manuscriptis codicibus esse repetendum, non ignoravit; unde & refertissimis illis omnis generis librorum seu manu exaratorum seu typis descriptorum Angliæ Bibliothecis studiose perlustratis, tredecim manuscriptos, partim integros, partim mutilatos inspexit codices. Ast neque hi diligentiæ ejus posuere limites, sed & magnorum virorum, quales sunt Casaubonus, Saracenus, Galeus & alii, cura ipsi subvenit, qua marginibus librorum manu sua tritorum correctiones, annotationes, & collationes adsperserunt; cujus laboris ipsi copiam fecerunt Bibliothecæ non minus publicæ, quam munificentia Virorum boni literarii studiosissimorum, inter quos, dum viveret, Jo. Cottonus fuit, & nunc est Amplissimus Norvicensis Ecclesiæ Episcopus, Joannes Morus, quem dignis tanto literatorum Fautore encomiis ornavit Noster, & librum hunc illi inscripsit, & tanquam ipsi proprium, velut ex cujus Thesauro prodierit, vindicavit. Versionem Latinam Jani Cornarii, etsi invenustam, fidelem plerumque tamen, innumeris potius locis repurgare voluit, quam totam abjicere; in qua castiganda nonnihil sibi opis Andream a Lacuna attulisse non dissimulat, qui octo posteriores libros a se translatos Coloniæ A. 1543 edidit. Id autem, quod præstitisse jactitet in pagella titulari, eum non fecisse, Needhamus judicat, cum plurima aut prorsus præterierit, aut perperam intellexerit. Notularum numerum & illæ adaugent, quibus Janus Gruterus Cornarii versionem, olim inter suos libros relatam, passim no-

notavit. Et ſicuti nihil facile, ita nec verſionem Italicam eam ſusque deque habuit, quæ a Petro Lauro Modenenſi adornata eſt: Gallicum vero incaſſum quæſivit interpretem; quod idem ipſi cum Langbainianis collationibus accidit, quarum ipſe Langbainius in Epiſtola ad Uſſerium aliquando meminit. Plurima, præcipue in re Botanica, ſe hauſiſſe candide monet, ex erudita Salmaſii in Solinum notarum congerie, in qua nullus quidem ordo compareat, ſed copia rerum inſignis, & in qua ea, quæ de herbis & aromatibus dicuntur ex ſententia veterum, ad Geoponicorum quoque mentem accedant propius.

Auctorem Collectionis hujus de Re Ruſtica Scriptorum Græcorum, non unum Viri Eruditi omnes ſtatuunt. Auguſtorum nomine non indignam quidam hanc æſtumarunt operam, & Conſtantino Pogonato, ſed Porphyrogenneto Baſilii Macedonis nepoti alii tribuunt. Inferiorem his dignitate, Caſſium Dionyſium Uticenſem compilaſſe hanc farraginem, tertia doctorum eſt opinio; in qua nec dum acquievit aliorum inveſtigatio, qui cum Harduino eadem eſſe Geoponica contendunt cum Georgicis, quæ Vindianus Anatolius Berytus collegerit, quæque etiam ſe legiſſe, in Myriobiblo teſtetur Photius. Omnium tandem diverſæ docteque propoſitæ ſententiæ neutiquam ſe Noſtro approbant, quod vel male intellectis Auctorum verbis nitantur, vel ipſi Scriptorum ætati adverſæ ſint, vel librorum diverſum numerum inferant, & ex tribus nominibus unum faciant. Quare ſolum Caſſianum Baſſum pro vero operis Collectore agnoſcit, & ſententiæ ſuæ plures allegat aſſeclas, Hadrianum Junium, Cl. Salmaſium, & alios, qui tamen doctorum potius hoc eſſe judicium dixiſſe contenti, ex ſuo nihil determinarint. Attamen nec ſola ſtat horum auctoritate Needhamus. Hinc titulum libro ſecundo in Barocciano codice præfixum, eademque qua codex manu exaratum, vocat in ſubſidium: Ἐκ τῶν περὶ Γεοργίας ἐκλογῶν Κασιανοῦ Βάσσου σχολαστικοῦ βιβλίον δεύτερον περιέχον τάδε, quem aliquid ponderis apud idoneos rerum æſtumatores habiturum ſperat. Nam id quoque ſibi non contrariari credit, quod ſub Caſſiani nomine quædam compareant in hac Ecloga; cum veterum conſuetudini id conveniens ſit, ut, quoties aliorum conſarcinabant opera, ſuas conferrent quoque, proprio præſcripto nomine, ſymbolas. De ipſo Caſſiano pauca ſunt, quæ innotuerunt hacte-

nus; non postremum interim famæ ejus testimonium putatur, quod Hierocles in Hippiatricam Proœmio ἄριστον Βάσσον in re dubia in consilium vocare, non dedignatus fuerit. De natali solo suo, subobscure quidem ipse Bassus quædam Geop. l. V c. 6 reliquit, ubi Μαρατώνυμον χωρίον nominat, sed fatetur Clarissimus Needhamus, ubi terrarum fuerit istud Μαρατώνυμον χωρίον, se adhuc latere. Atque hæc de Geoponicῶν Collectore. Nunc deveniendum nobis ad Scriptores singulos, quos iste collegit, & juxta Alphabeti, quod vocant, seriem Needhamus noster exhibuit. Ubi primum locum *Apsyrtus* obtinet, docente Suida Prusæensis, vel Nicomediensis, sub Constantino ad Istrum bello Scythico miles: librum scripsit Hippiatricum, & de equis Physicum, & alia. Hunc *Julius Africanus* excipit, professione Christianus, & primus, si Vossii valet auctoritas, qui horum Chronologiæ fontes reclusit, scripsitque Πεντάβιβλον Χρονολογικὴν Eusebio exscriptam, & novem Κεστῶν libros, quibus a rerum varietate nomen est, complexos res Medicas, Physicas, Rusticas & Chymicas, ut Georgius Syncellus & Suidas ajunt. Eusebius quoque epistolæ ad Origenem ejus meminit, in qua historiam Susannæ, quæ in Danielis libro legitur, spuriam suspicetur. Etiamsi vero Valesius & Scaliger diversum Africanum Chronographum a Κεστῶν Auctore faciant, contrarium tamen ex ipsis Photii verbis Noster it probatum. Suidas facit patria Lybicum. Vixit tempore Alexandri Severi Imperatoris, quia ipse testatur, Partesanem se vidisse, qui haud dubie sub hujus imperio clarus fuit. Pauca quædam adhuc ejus Κεστῶν capita extant, ad calcem Heronis Alexandrini aliorumque Mathematicorum veterum Parisiis editorum, sed mutila & luxata. Non minus locum *Anatolius* inter Geoponicos meruit, a Suida dictus μάγιστρος Θεοδοσίȣ βασιλέως. Uti duorum illustre *Apuleiorum* nomen est, ita dubium est, cujus fragmenta ornent Geoponica. Colvius cum Apuleio Celso Centuripino facit, qui sub Augusto & Tiberio floruisse creditur, & a Scribonio Largo præceptor suus nominatur, ac a Marcello Empirico Medicis Latinis accensetur. Albertus Faber autem in Decade Decadum a Madaurensis Philosophi Platonici stat partibus, cujus diversa a jam extantibus passim veteres allegant scripta. Arbitrium aliis relinquit Needhamus Noster. Subjunctus huic *Aratus* est

est Astronomicῶν & Phænomenων Auctor, Solensis e Cilicia, cujus sub Antigono Gonata Macedoniæ Rege nomen nullibi non est notissimum. Ad *Berytium* accedens Auctor, male eum Photio Berytum audire submonet. An sit Hermippus Berytius, juxta Suidam ætate Adriani celebris, Philonis Byblii discipulus; an Taurus Berytius Platonicus, sub Antonini Pii imperio; an Lupercus Berytius, qui Claudium non multum antecessit tempore, atque de Pavone, Squilla, & Gallo apud Platonem libros composuit, quorum itidem Suidas memoriam conservavit, non satis expeditum est. Sed magis clarum, quod *Democriti* nomen non antiquissimum celeberrimumque simul Philosoghum, Hippocrati æqualem indicet, quem ad agriculturæ peritiam multum contulisse veteres laudant, sed recentiorem aliquem, cujus Physica & Chymica in bibliothecis quibusdam visuntur, ex quibus deprompta fuisse ista Physica omnia ridicula & Δημοκρίτεια Παράδοξα, quæ hinc & inde prostant in Geoponicis, Needhamus autumat. Plures etiam uno nomine celebrantur a veteribus *Didymi*. Postremum recenset *Didymum Alexandrinum* Suidas, qui de Re Rustica libros XV reliquisse scribitur, ex quibus in Geoponica quædam relata esse, merito credimus. Qui hunc sequitur, *Cassius Dionysius*, a patria Uticensis, non tam ipse quid ex suo nobis dedit, quam viginti & octo Punicos Magonis de Re Rustica libros, Græcis viginti expressit, quod de ipso Varro memorat. Ejusdem fere ingenii sunt, quæ *Diophanis Bithyni* nomen præ se ferunt. Is enim Cassium Dionysium contraxit in sex libros, uti vicissim Diophanem contraxit Asinius Pollio Trabianus. Ortus est Diophanes ex Nicæa urbe, æqualis Julio Cæsari & Ciceroni. Posterior hoc *Florentinus* est, vel Florentius. Macrino enim clavum Imperii tenente, anno post Christum 218 eum scripsisse, Nostro est probabile. Commentarii ejus sunt de Re Rustica, quod discimus ex Photio. Ab hoc ad *Frontonem Emisenum* devenit Auctor, qui regnante Severo Romæ Rhetor docuit, postea Athenis, ubi diem obiit, relictis orationibus pluribus, Suida testimonium suppeditantę. Hinc ad *Hieroclem* progressus, jurisprudentiam eum coluisse edoctus, de binis ejus περὶ τῆς τῶν ἵππων θεραπείας nos facit certiores. Ætatem ejus non cognovit exactius, nisi quod Apsyrto videatur esse junior. Nec forte major ille, cujus

jus quædam hic inserta sunt, *Hippocrates* Veterinarius Scriptor, Coo Medicinæ Patris nomine honorato & gloria & ætate inferior. Ast qui primo loco poni debebat, si ad natalium hic attendere dignitatem conveniret, *Juba* offertur, Jubæ Mauritaniæ Regis filius, a Julio Cæsare in triumpho ductus, cujus felix eo nomine deprædicatur captivitas, quod inter barbaros & artis imperitos natus, Græcorum quoque doctissimos, data sic opportunitate, æquaverit. Græce & Latine scripsit libros veteribus laudatos. Quem *Leontinum* plerique nominant, *Leontius Scholasticus* esse putatur, cujus Epigrammata lib. IV Anthologiæ licet legere, in effigies Callinici Cubicularii, & Gabrielis Præfecti, quorum hunc Justiniani ætati convenire, Auctorum fides comprobat. Nulli antiquitate *Nestor* cederet, si fidem Antonius Mizaldus mereretur, qui ex bello Trojano eum revocat; sed alium esse Auctor docet hoc longe posteriorem Poetam nostrum ex Lycia, sub Alexandro Severo clarum, cujus tempore Ἰλιάδα λειπογράμματον, Ἀλεξανδριάδα, Metamorphoses & alia plura composuit, ex quorum numero Ἀλεξίκηπος & Πανάκεια, quorum passim in Geoponicis mentio. Ad nomen oppido notum iterum deferimur. *Oppiani* illud est *Cilicis* Poetæ & Grammatici, teste Suida, Ἁλιευτικὰ Antonino Caracallæ dicavit, quæ, ut & Κυνηγετικὰ edidit Rittershusius. Iterum Grammaticus se sistit *Pamphilus Alexandrinus* Aristarchi discipulus, qui seculo ante Christi nativitatem secundo vixit. Multa de herbis fabulas redolentia compilavit, de quo Galeni & aliorum sunt allata testimonia. Ejus esse putantur, quæ sine nomine libris IX & XI Geoponicῶν leguntur, superstitione plena. Meminit Athenæus Pamphili Alexandrini cujusdam, qui περὶ ὀνομάτων καὶ γλωσσῶν scripserit, quem eundem cum nostro esse, non absimile vero esse Auctor noster judicat. *Paxamus* Culinariæ rei Scriptor, a Suida diversorum operum Auctor proditur, quorum pars huc pertinet. Minus constat de *Pelagonio* incertæ ætatis auctore, nisi quod sæpius laudetur in Hippiatricis. Ex diversis, de quibus legimus, *Philostratis* in Geoponicis laudari Needhamus autumat juniorem illum Lemnium, qui Apollonii Tyanensis vitam explicavit. Suidas Sophistam primum Athenis, deinde Romæ docuisse ait, sub Severo Imperatore usque ad Philippum. Photius Tyrium

rium vocat, Atheniensis est Eusebio. Ex Philosophorum ordine se conspiciendum præbet *Ptolemæus Claudius* Alexandrinus, qui Marci Imperatoris tempore floruit. Recensum librorum ejus Suidas fecit. Uno nomine non immerito duo comprehenduntur *Quintilii*, Gordianus sive Condianus, atque Maximus, fratres. Eo enim amore se sunt amplexi mutuo, ut nihil alter fecerit sine altero. Scripserunt Georgica. Perdidit eos tyrannis Commodi. *Sotionē* ratio post hunc ordinis producit. Alexandrinum dicunt aliqui, & ad Tiberii ævum ex Plutarcho eum referunt. Scripta ejus diversi diversa adducunt. Juniorem aliquem præter hunc fuisse, Needhamus colligit ex voce Ἴννουλα sequioris Græcitatis, quæ Geopon l. IX c. 27 occurrit. Qui a patria *Tarentinus* appellatus est, subjungitur. Hoc autem duo nomine celebres sunt, Archytas alter, quem agriculturæ studium coluisse Columella ait, alter Heraclides Medicus Empiricus, quem Antonio Musa Augusti illo Archiatro superiorem Galenus facit. Posteriori deberi fragmenta, quæ in Geoponicis leguntur, Lambecius censuit, ad quem Needhamus accedit. Ex Hippiatricorum iterum numero est *Theomnestus*, quem inter Cæsarianos Equites in armis versatum narrat Pearsonius, dubium quo argumento. Nomen M. *Terentii Varronis* adduxisse sufficit, cum noverit eundem quilibet. Sed nomine tantum notus est *Vindanionius*, quem Vindanium dicit Photius. Unus tandem *Zoroastres* superat, non Astronomorum & Magorum Princeps, 500 annos Trojano bello major, ut Suidas ponit calculum, qui & operum indicem exhibet; sed inferior, quisquis fuerit: certe Persomedum illum non esse, fidem oppignerare Clarissimus Needhamus audet.

Hæc ex Præfatione & Prolegomenis, quæ ad notitiam hujus editionis penitiorem faciunt, decerpsimus. Ad Notulas debebamus nunc pedem promovere propius, ast habenda nobis brevitatis ratio. Indices ergo operi subnexos ultimo loco commendamus, inter quos primus Auctorum est, quorum excerpta leguntur & laudantur in Geoponicis, quorum & vitas in Prolegomenis Needhamus prosequutus est. Secundus verborum Græcorum usus & significationis rarioris, aut sequioris ætatis, in Geoponicis occurrentium. Tertius rerum, isque locupletissimus.

SOLUTIO PROBLEMATIS A CLARISS. VIRO D. JO. BERNOULLI in Diario Gallico Feb. 1703 Propositi, quam D. G. CHEYNÆO communicavit JO. CRAIG.

Transcripta ex Actis Philosophicis Anglicanis M. Jan. & Febr. A. 1704, no. 289 pag. 1527 sqq.

P*Roblema*. Propositæ Curvæ Geometricæ alias innumeras Longitudine Æquales invenire.

Solutio. Sint w, s, co-ordinatæ Curvæ datæ; & Curvæ quæsitæ sint co-ordinatæ x, y: tum ex conditione Problematis erit $dw^2 + ds^2 = dx^2 + dy^2$. Ponatur $dx = dw - m\,dz$, unde erit $dy = \sqrt{ds^2 + 2m\,dw\,dz - m^2\,dz^2}$; in hac pro ds substituatur ejus valor per w, dw & determinatas expressus: & pro dz assumatur talis valor ex w, dw & determinatis compositus, ut valores quantitatum dx, dy sint summabiles: Et sic habentur x ac y Co-ordinatæ Curvæ quæsitæ. Q. E. J.

Exemplum 1. Invenire Curvam æqualem Lineæ Parabolicæ. Sit $2a$ latus rectum Parabolæ; adeoque $2as\,ds = w^2$ unde $ds^2 = a^2\,w^2\,dw^2$ adeoque $dy = \sqrt{a^2 w^2 dw^2 + 2m\,dw\,dz - m^2\,dz^2}$; ut hæc sit summabilis, assumatur $m\,dz = \frac{w^2\,dw}{a^2}$: unde $dx = dw - a^2\,w^2\,dw$: $dy = dw\sqrt{3a^2 w^2 - a^4 w^4}$ quarum integrales per Methodos dudum cognitas invenientur $x = w - \frac{w^3}{3a^2}$ $y = \frac{w^2 - 3a^2}{3a^2} - \sqrt{3a^2 - w^2}$.

Exemp. 2. Invenire Curvam æqualem Circulari. Sit a radius Circuli; tum $s = \sqrt{a^2 - w^2}$: unde $ds^2 = \frac{w^2\,dw^2}{a^2 - w^2}$; & proinde erit $dy = \sqrt{\frac{w^2\,dw^2}{a^2 - w^2} + 2m\,dw\,dz - m^2\,dz^2}$; ut hæc sit summabilis, assumatur $m\,dz = \frac{4w^2\,dw}{a^2}$, adeo-

adeoque $dx = dw - \frac{4w^2 dw}{a^2} : dy = \frac{-3a^2 w + 4w^3}{a^2 \sqrt{a^2 - w^2}} dw$.

Quarum integrales per communes Methodos inveniuntur $x = w - \frac{4w^3}{3a^2}$, $y = \frac{a^2 - 4w^2}{3a^2} \sqrt{a^2 w^2}$:

Exemp. 3. Invenire Curvam æqualem Ellipticæ. Sit $2r$ latus rectum, $2a$ latus transversum, tum $s = \frac{r\sqrt{a^2 - w^2}}{a}$, unde erit $ds^2 = \frac{r^2 w^2 dw^2}{a^4 a^2 w^2}$, adeoque $dy = \sqrt{\frac{r^2 w^2 dw^2}{a^4 - a^2 w^2} + 2m\,dw\,dz - m^2 dz^2}$; ut hæc sit summabilis, assumatur $m dz = \frac{2a + 2r}{a^3} w^2 dw$: unde $dx = dw - \frac{2a - 2r}{a^3} w^2 dw$. $dy = dw \sqrt{\frac{r^2 w^2}{a^4 - a^2 w^2} + \frac{4a + 4r}{a^3} w^2 + \frac{2a + 2r}{-a^6} w^4}$; quarum Integrales per Methodos notissimas inveniuntur $x = w \frac{-2a - 2r}{3a^3} w^3$. $y = \frac{2a^3 - ra^2 - 2aw^2 - 2rw^2}{3a^2} \sqrt{a^2 - w^2}$.

Exemp. 4. Invenire Curvam æqualem Parabolæ Cubicali cujus æquatio sit $3a^2 s = w^3$. Unde $ds^2 = \frac{w^4 dw^2}{a^2}$ & proinde $dy = \sqrt{a^4 w^4 dw^2 + 2m\,dw\,dz - m^2 dz^2}$; Ut hæc sit summabilis, assumatur $m\,dz = \frac{w^2 dw}{2a^2}$. Unde $dx = dw - \frac{w^2 dw}{2a^2} \sqrt{3w^2 + 4a^2}$. Quarum integrales per Methodos vulgo notas sunt $x = w - \frac{w^3}{6a^2}$, $y = \frac{2}{9} x \sqrt{3w^2 + 4a^2}$.

Ex

Ex aliis infinitis valoribus quantitatis $m\,dz$ debite assumptis infinitas invenias Curvas datæ æquales. Tu vero, *Vir Eruditissime*, facile percipias, hoc Problema aliquam habere cum Problemate quodam Diophantæo affinitatem. Problema Diophanti est, dividere summam duorum Quadratorum in duo alia Quadrata, quorum latera sint rationalia; & Problema Bernoullii est, dividere summam duorum Quadratorum in alia duo Quadrata, quorum latera sint summabilia. Sicut Problematis *Diophantæi* solutio a vulgari tantum Algebra dependet, sic *Bernoulliani* Problematis solutio communes tantum Fluxionum Methodos inversas requirit: utriusque artificium in debita laterum quæsitorum assumptione consistit; sc. *Diophantæum* ut sint rationalia, *Bernoullianum* ut sint summabilia.

LIBRI NOVI

Henrici Bergeri JCti Enarratio Legis X Pand. de Jure Fisci & Legis II Cod. Qui & adversus quos in integrum restitui non possint. Lipsiæ apud Lanckisios hæredes, 1705 4.

D. Luderi Menckenii Selectæ Dissertationes Juridicæ ex Jure Civili, Feudali, Canonico & Saxonico. Lipsiæ, apud Christ. Emmerich, 1705 4.

Sacer Decadum Septenarius Memoriam Theologorum nostra ætate clarissimorum renovatam exhibens &c. Curante M. Heinrico Pippingio. Lipsiæ apud Thomam Fritsch, 1705 8.

C. Jul. Cæsaris quæ extant, cum A. Hirtii vel C. Oppii Supplementis ipsiusque Cæsaris Fragmentis aliis. Christophorus Cellarius recensuit ac Notis perspicuis, Indicibus plenis & novis Tabulis Geographicis illustravit. Lipsiæ apud Jo. Lud. Gleditschium, 1705 8.

Continuation des Pensées Diverses, ecrites à un Docteur de Sorbonne à l'occasion de la Comete, qui parut au mois de Decembre 1680. Ou Résponse à plusieurs Difficultez, que Monsieur .... a proposé à l'Auteur. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1705. 12.

Description de L'Isle Formosa en Asie. Dressée sur les Memoires du Sieur George Psalmanaazaar. A Amsterd. chez Estien. Roger, 1705. 12.

* * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno MDCCV.

THE CASE OF IMPROPRIATIONS, AND OF THE Augmentation of Vicarages &c.

i. e.

DE APPROPRIATIONIBUS ET AUGMENTO Curarum, quæ Vicariæ dicuntur, nec non aliarum minus sufficientium Disquisitio, ex Historiæ & Legum fundamentis deducta, inde a prima usurpatione Pontificum ac Monachorum, usque ad liberalitatem augustam, quam nuperrime præsens Regina voluit exercere in pauperiores Ecclesiæ Anglicanæ Ministros. Accesserunt documenta quædam ad susceptam tractationem pertinentia. Auctore WHITE KENNETT.

Londini, apud Awnsham & Joh. Churchill, A. 1704, 8.
Constat Alph. 1. plag. 8.

Quod præsens Angliæ Regina, primo statim die post regimen a se susceptum, significavit, *animum sibi esse prorsus Anglicum*, h. e. regionum sibi subditarum utilitatibus omnino devotum, ejus veritatem documentis illustribus probatam illa dedit. E quibus præcipuum forte dici potest, quod miserta est conditionis pauperum, quotquot per universam Angliam inveniuntur, ecclesiæ ministrorum, suaque munificentia effecit, ut iisdem de necessaria ac honesta sustentatione melius jam sit prospectum. Etenim cum per statutum sub Henrico VIII conditum, & sub Elisabetha denuo confirmatum, necessitas imposita fuisset singulis beneficiorum eccle-

siasticorum possessoribus, non solum integros primi anni fru&
sed præterea qu[illegible]is anno decimam omnium fructuum partem
fiscum regium inferendi; in plurimis autem ecclesiis hi, qui
rum erant ministri, ob summam, in qua vivebant, egestatem,
torum annorum decimas non solvissent, adeoque fisci debit
existerent: non dubitavit clementissima Regina anno regimini
secundo debitum istud, ratione temporis præteriti, omnibus
remittere, quorum annua stipendia non excederent triginta li
rum Sterl. quantitatem. Sed hujus tanti beneficii magnitudi
longe superavit aliud, quod paulo post secutum. Die enim,
olim natalis ipsi fuerat, & secundum nostram computation
fuit 18 Febr. anni 1704, Parliamento propositum sibi esse ind
vit, ut omnes reditus, qui ex annatis & decimis beneficiorum
clesiasticorum ad ipsam spectarent, inposterum ad meliorem
tentationem pauperum ecclesiæ ministrorum applicentur, sim
que suppeditari sibi voluit consilia, quibus iste finis modo max
efficaci & constante queat promoveri. Agnovit Parliamen
liberalitatem vere regiam, atque solenni statuto non solum ra
esse voluit, sed & statuit, ut secundum Regiæ Majestatis arbitri
stabiliretur certum aliquod ac perpetuo duraturum collegio
eique jus competat, non istos duntaxat reditus annatarum at
decimarum, verum etiam concessiones, quas eodem fine ab
fieri contingeret, recipiendi, administrandi, & exinde ministro
ecclesiæ Anglicanæ reditus augendi. Attulit hoc ipsum pop
universo, atque illis præcipue, ad quos benignitatis istius emo
mentum pertinebat, lætitiam incredibilem, Reverendo Viro au
White Kennet, Doctori Theologo, Archidiacono Huntingtoniens
Londini in templo, cui nomen *St. Botolph Aldgate*, sacrorum
nistro, præbuit occasionem, ut in libro, quem hic recensendum n
sumsimus, quemque Reginæ dicare voluit, accuratius inquirere
originem, causas & progressum calamitatis, in quam pleræque
clesiarum in Anglia, præsertim per ita dictas *appropriationes*
ciderint, tum quid quovis tempore malum istud vel auxerit
diminuerit, exponeret, denique quantum sit, quod hac in p
præsens Regina pie atque laudabiliter fecerit, perspicuum red
ret, simulque quantum adhuc complementum felicitati huic
di

di possit, modeste & interdum tecte significaret. Operæ pretium fore censemus, si totius operis summam exhibeamus.

Per sex vel septem secula priora post C. N. moris fuisse, ait Noster, in Anglia, ut singuli episcopi cum presbyteris suis atque diaconis communiter viverent prope templum cathedrale, fideles vero quicquid decimarum vel oblationum exhibere vellent, id omne eò conferrent, non nisi piis usibus ex arbitrio episcoporum deinceps applicandum. Et istis quidem temporibus in quavis diœcesi, præter templum istud cathedrale, non aliud extitisse docet, in quo solenniter & statis temporibus sacra fuissent administrata, missos tamen subinde ab episcopis quosdam presbyteros, qui in partibus remotis de loco in locum migrarent, & sacrorum, prout occasio sese offerret, curam haberent; quin & capellas atque oratoria nonnullis in locis episcopos consecrasse; interim neutrum horum effecisse, ut mutata fuerit colligendi ac dispensandi bona ecclesiastica ratio. Neque tum statim mutatam esse asserit, cum in parochias dividerentur diœceses, cujus rei originem Romanis episcopis & antiquis Britannis a quibusdam tributam, ipse dicit arcessendam esse a temporibus Anglo-Saxonum, qui sensim opus illud perfecerint. Primam vero vim memorato juri episcoporum factam ostendit ex eo, quod, cum incerti essent atque confusi termini parochiarum, multi crediderint arbitrio suo relictum esse, animæ suæ curam cui vellent committere, & in eundem decimarum quoque & aliarum oblationum præstationes conferre. Cui malo ut obviam iretur, præcipue cum monachi presbyterorum, & horum alter alterius jura lucri causa invaderent, mature quidem allaboratum, obicem tamen illi non ante seculum XIII positum esse narrat. Inde progreditur ad alteram injuriam, quam passi sint clerici parochiales per divisionem obventionum ecclesiasticarum, initio quidem ita susceptam, ut ex quatuor partibus unica saltem potestati episcoporum, postea vero, ut nihil plane iisdem relinqueretur, sed tribus partibus constitutis, una conservationi & ornatui ædium sacrarum, altera pauperibus & hospitibus alendis, tertia propriis presbyteri usibus impenderetur. Ex eo enim factum esse demonstrat, ut laici tertiam harum obventionum partem sufficere crediderint necessitatibus ecclesiarum, ac

p. 1. p. 2. p. 3. p. 8. p. 4. p. 5. p. 11. p. 12. p. 14. p. 15. p. 16.

reliquas duas partes, quas ſinguli presbyteri recipere ac diſpenſare debuiſſent, proprio arbitrio (licet non facile aliter niſi ad pios uſus)
p. 17. diſtribuerint; cujus tamen rei iniquitatem ſucceſſu temporis agnoviſſe eos addit, ac diu ante ſuſceptam reformationem jura iſta uſurpata fuiſſe reſtituta eccleſiæ, quamvis non ſemper parochiali.
p. 18. Novum detrimentum in parochiales redundaſſe probat ex eo, quod, qui jure patronatus gauderent, illud in collegia vel cano-
p. 19. nicorum vel monaſtica contulerint. Poſtquam enim hoc fatum intra ſpatium ducentorum annorum expertæ eſſent pleræque eccleſiarum parochialium, invaluiſſe dicit, ut canonici curatis quibusdam, monachi vero ſacerdotibus, quos dicebant ſeculares, curam animarum, ſed redituum eo intuitu percipiendorum partem ſolum, interdum valde exiguam, relinquerent, reliqua parte ſibi
p. 20. ipſis reſervata; quod exemplum cum laïci quoque patroni imitandum ſibi propoſuiſſent, omnes fere miniſtros eccleſiarum parochiali-
p. 21. um in Anglia patronis ſuis tributarios fuiſſe factos. Hanc licentiam porro oſtendit, quod ad laicos attinet, Eduardo II regnante penitus
p. 22. abolitam, & in aliis quoque variis modis reſtrictam. Sed cum intra limites præſcriptos ægre ſe contineri paterentur monachi, conſilium eos cepiſſe longe deterius, & clero parochiali maxime
p. 23. noxium, in ſequentibus demonſtrat. Nimirum id egiſſe illos, (non quidem, quæ ſit opinio Seldeni, Saxonicis regibus rerum potientibus, ſed poſt Normannorum in Britanniam adventum) ut eccleſiæ, quarum hucusque modo fuerant patroni, cum omnibus emolumentis ad easdem ſpectantibus, ipſis *appropriarentur*, h. e. ita addicerentur, ut quicquid illarum curam & fructus reſpiceret, id omne ex ipſorum arbitrio penderet. Variis autem artibus illos effeciſſe ait, ut malum ſub iſtis appropriationibus latens
p. 25. non ſtatim appareret. Primo enim officia, quorum intuitu fructus integros ad ſe traxerant, eos ipſos per vices ſubiiſſe, comme-
p. 26. morat. Deinde cum negligentius in iſtis laboribus verſarentur, ac propterea ab epiſcopis juſſi eſſent rerum ſuarum intra monaſteria ſua ſatagere, conſtituiſſe eos in dictis eccleſiis capellanos quosdam, vicarios ſive curatos, & his, quamvis ægre, ſalaria
p. 27. 32. porrexiſſe, quæ ſufficere poſſe viderentur. Tertio cum eccleſias in uſus ſuos converti curarent, profiteri eos conſueviſſe, ratio-

nem

nem sese habituros pristinæ partitionis, & duas quidem obventionum ecclesiasticarum partes ad se recepturos, sed cum onere annexo prospiciendi ædibus sacris & pauperibus, tertiam vero & cum ea plerumque omnes decimas minores & alios reditus minutos sine ullo onere relicturos ecclesiæ ministro. Visum hoc fuisse non solum maxime æquum, sed & ad curam animarum promovendam admodum salutare. Hinc sponte sua atque certatim laicos, episcoporum confirmatione accedente, obtulisse monasteriis jura patronatus in ecclesias sibi competentia. Idem studium ecclesias parochiales quasi proprias sibi faciendi transiisse tandem in clericos seculares, neque in capitula duntaxat, sed & in alia collegia, e. g. ordines militares, fraternitates, hospitalia, imo in singulos, nunquam tamen laicos homines, veluti decanos, thesaurarios, cancellarios &c. Quamvis horum omnium in hac re industriam longe superaverit calliditas & successus monachorum, partes suas, ubicunque opus, apud episcopos, apud sedem Romanam, apud patronos & rectores ecclesiarum, & apud reges ipsos egregie agentibus, ut post lapsum centum vel ducentorum annorum, instar miraculi videretur, si quæ fortassis ecclesia generalem istam calamitatem evasisset. Sed initio quidem ejusmodi appropriationes magis fuisse tolerabiles contendit, quandoquidem (1) neque animarum cura propterea neglecta sit, neque hi, ad quos illa cum titulo vicariorum vel simili pervenerat, debitis fraudati fuerint stipendiis, quorum ipsis relictam quantitatem jam ante innuerat Clarissimus Autor, non facile fuisse infra tertiam partem omnium redituum ecclesiasticorum ad parochiam spectantium, interdum vero probat ad dimidiam vel dimidia longe majorem adscendisse, & non in pecunia tantum, verum in aliis quoque rebus magis duraturam quovis tempore utilitatem habentibus constitisse; (2) facultatem habuerint episcopi subveniendi necessitatibus vicariorum, atque illorum portionem minus sufficientem augendi, cujus juris exercitium cum sæpius autoritate pontificum impedire conati essent monasteriorum rectores, solitos fuisse episcopos hanc sibi potestatem in instrumento, quod appropriationes confirmabat, expresse reservare, ipso tamen jure & a prima ecclesiæ origine eandem ipsis competiisse, & hodienum post tem-

p. 29. p. 33. p. 35. p. 36. p. 37. p. 39. p. 40. p. 42. p. 44. p. 45. p. 47. p. 48.

p. 52. pora reformationis competere, variis argumentis ostendit; (3) de-
prehensa vicariorum oppressione, licuerit episcopis (regulariter ta-
p. 53. men accedente consensu eorum, qui decimas majores jure pro-
prio possidere cœpissent,) appropriationes semel concessas dissol-
vere, id quod sæpissime factum esse, sæpe etiam his, qui jure pro-
prio ecclesias tenebant, ultro illud petentibus, exemplis quibus-
p. 56. dam commonstrat. Progressu autem temporis manifestius appa-
ruisse dicit, quam male actum sit cum ecclesia per istas appropria-
tiones, itaque a monachis novas quotidie inventas esse vias, con-
ditionem vicariorum, quos occupatis ecclesiis præfecerant, red-
dendi deteriorem. Primo enim illos providam episcoporum cu-
p. 57. ram elusisse, per exemtiones a pontificibus impetratas; deinde
compulisse vicarios, ne stipendii loco exigerent quicquam, præ-
ter certam pecuniæ summam, quæ cum immensum crescentibus
rerum aliarum pretiis, eadem semper maneret, nullo modo ipso-
rum sustentationi, nedum iis, quæ rationes decori requirunt,
p. 58. sufficere potuerit; tertio, ut ad solvendas decimas majores mo-
nachis acquisitas populus eo promtior esset, remisisse illos maxi-
p. 59. ma ex parte decimas minutas vicariis solvendas. Porro usos il-
los obtentu specioso, *quod ecclesia non debeat ecclesiam decimare*,
atque sic retinuisse ex prædiis illis plurimis, quæ sua fecerant,
præstationes omnes vicariis antea exinde debitas; interdum in
hos rejectum fuisse onus omne procurationum, ipsamque repara-
tionem ædium sacrarum; quin ipsa vicariorum munera atque
beneficia appropriationis jure fuisse acquisita, ac tandem tot mo-
p. 61. dos alios adhibitos, ut vicarii sacrorum cura neglecta nihil non
p. 65. ad sui conservationem suscipere fuerint coacti. Inde exortas es-
se graves, præcipue clericorum secularium, querelas; episcopos
vero, quo in promovendis appropriationibus olim fuerint faciliores,
res, eo majorem, quanquam haud semper felicem, curam tollen-
p. 73. dis illis adhibuisse. Ex ipsis pontificibus, magnis alias appro-
priationum patronis & instrumentis, fuisse quosdam, ex. gr. Ale-
xandrum III & IV, item Innocentium III & IV, qui easdem val-
p. 78. de improbarint. Sed laicis majori offensioni illas fuisse probat,
his præcipue, qui ipsi olim jura patronatus, in ordines religio-
p. 79. sos transtulerant. Inde sæpius illos apud pontifices, vel apud
epi-

episcopos fuisse conquestos, nonnullos etiam, data monasteriis pecunia vel re alia effecisse, ut solutis appropriationibus ecclesiæ quædam in statum pristinum reverterentur. Quod vero maxime mirum videri poterat, ipsos ordines religiosos agnovisse publice refert injustitiam appropriationum, ita tamen, ut quem quisque morem damnaret in alio ordine, eundem in suo tolerandum esse censeret, paucis admodum, quorum exempla sistit, in domo propria reformationi studentibus. Hinc & quid in conciliis Constantiensi & Tridentino, nec non a Cardinalibus A. 1536 jussu Pauli III congregatis, ad investigandos, qui in ecclesiam irrepserant, abusus actum fuerit, exponit. Licet vero appropriationibus non negata fuerit regum pariter & parliamentorum conniventia (cujus rationem partim ab utilitatum propriarum studio, partim superstitiosa de monachorum pietate opinione, arcessendam arbitratur) nullo tamen tempore defuisse ostendit, qui easdem in numero præcipuorum ecclesiæ gravaminum primo loco ponendas existimarent, ipsis sæpe regibus ac parliamentis, plerumque tamen sine effectu, in eandem sententiam euntibus; id quod specialibus exemplis ex regno Henrici III, Eduardi I, Richardi II, Henrici IV, Henrici V, & Henrici VI petitis eleganter deducit; ubi præcipue quæ *de statuto manus mortuæ*, de proposita sub Henrico V monasteriorum dissolutione, de concordatis inter papam Martinum V & nationem Anglicam conclusis, & de criminationibus Wiclefo objectis differit, notari merentur. Henrico VIII regnante, primo non solum vicariis interdictum ait rectoriarum, ceu vocant, suarum conductione, (unde tamen magnam partem vivere eos oportuerit,) sed & per aliud statutum sublata fuisse varia augmenta, quæ ipsorum salariis accesserint; deinde cum autoritatis pontificiæ jugum excuteretur, tempus adfuisse evincit, quo omnium optime, quicquid injuriarum passa erat ecclesia, tam per appropriationes quam per oppressionem vicariorum, resarciri potuerit. Sed nihil horum factum, imo auctum potius malum fuisse conqueritur. Parliamentum enim, nullo tamen (quod fieri debuisse contendit) cleri legitimo consensu accedente, devolvisse in reges Angliæ, præter jus illud, a pontificibus olim usurpatum, anni integri fructus ex quovis be-

p. 83. p. 84. p. 88. p. 89. p. 92. p. 94. p. 97. p. 98. p. 109. p. 111. p. 116. p. 118. p. 115. 122. p. 121. p. 119.

ne-

p. 110. neficio vacaturo ſemel capiendi, ſimul poteſtatem ſingulis annis
exigendi reditum, qui decimam cujusvis beneficii partem contine-
p. 122. ret. Deinceps cum tollerentur monaſteria, prioratus aliæque
domus religioſæ, minime reſtituta fuiſſe eccleſiis parochialibus ju-
ra, quæ ab ipſis modo illegitimo ad iſtas domos pervenerant, e.g.
decimarum & oblationum. Potius poſt translationem dicta-
p. 124. rum domuum in regem ejusque ſucceſſores factam, cœpiſſe lai-
cos ſibi vindicare, ſuisque uſibus applicare præſtationes illas ad ec-
cleſiæ patrimonium proprie pertinentes, nequicquam refragante
populo, poſtquam ipſa judicia eccleſiaſtica adjuvare laicos in ejus-
p. 128. modi exactionibus compellerentur. Quicquid autem horum con-
tigerit, ejus culpam non in ipſum reformationis opus, ſed in hos,
qui primi illud ſuſceperint, inque illorum mores, avaritia pariter
& multis Pontificiæ doctrinæ reliquiis corruptos, rejiciendam eſſe
monet, ſimul adductis literis invectivis, quibus tum temporis
parliamentum compellare auſus ſit quidam Rodericus Mors,
quem inter alia his verbis uſum eſſe refert: *Diabolum imita-*
p. 130. *tos eſſe temporum illorum reformatores, qui, ut apud Anglos in*
proverbio, cum melius ſaltem locare debuiſſet crura dominæ ſuæ,
p. 131. *penitus illa fregerit.* Pernicioſam illam redituum eccleſiaſtico-
rum diminutionem continuatam docet ſub Eduardo VI, pio qui-
p. 133. dem rege, ſed minore, & cujus ætate imbecilla abuſi ſint mini-
ſtri lucro nimium dediti, meliora conſilia, partim & exempla, fru-
p. 132. ſtra ſuppeditantibus Cranmero, Latimero, Hoopero, Thoma Le-
p. 139. vero, imo & exteris Proteſtantibus, atque adeo ipſo Calvino.
Ut Maria regnante papatus denuo introduceretur, non aliud
validius fuiſſe argumentum judicat, quam quod eccleſiam
illi ipſi ſpoliaverint, qui reformatores ejusdem voluerint ha-
p. 141. beri. Licet vero, cum clerus reſtitutionem amiſſorum urge-
ret, non ante voluerit Parliamentum in gratiam redire cum ſe-
p. 143. de Romana, quam prælati & clerici inferiores in convocatione,
ceu dicunt, congregati validam, quantum ad ipſos, declaraſſent
poſſeſſionem bonorum eccleſiaſticorum in laicos paulo ante trans-
p. 144. latam, ſimul tamen additam fuiſſe refert conditionem, ut melius
impoſterum provideretur neceſſitatibus cleri parochialis; ipſam
p. 149. autem Reginam, accedente Parliamenti conſenſu, non ſolum re-
miſiſ-

misisse annatas & decimam, de qua antea locuti sumus, redituum ecclesiasticorum partem, sed appropriationes etiam omnes, quæ coronæ dicebantur annexæ, atque omnia illarum emolumenta ecclesiis restituisse, & non diu ante obitum suum illud egisse, ut jura patronatus, quæ post monasteriorum dissolutionem, Henricus VIII & Eduardus VI sibi vindicaverant, archiepiscopi & episcopi, singuli intra suam diœcesin, acciperent. p. 153. In laudibus Elisabethæ ponit, quod puriorem doctrinam iterum stabiliverit, sed temporum illorum iniquitati tribuendum censet, quod passa sit modo laudatam Mariæ liberalitatem revocari. p. 154. Reliquisse tamen episcopis eandem commemorat decimas & oblationes, quæ appropriationis jure ad ipsam devolutæ erant, atque illarum loco alia prædia ab illis accepisse, tandem post multas altercationes utraque domo parliamenti in istam permutationem consentiente. p. 156. Longe difficilius autem sustineri potuisse appropriationum onus, post exortam reformationis lucem, asserit, quam antea, & quid exinde malorum in ecclesiam redundaverit, e. g. ut inveniri non potuerint, qui habiles essent, ad animarum curam suscipiendam, ut pauperum numerus indies creverit, ut lapsæ ac perditæ fuerint ædes parochiales, ut plures ecclesias uniri, vel pluribus ecclesiis unum præfici oportuerit &c. fusius exponit, simul addens, quod tum temporis ob causas, quæ hodie cessent, e re totius regni visum fuerit, modis omnibus imminui opes clericorum, etsi non dubitaverint archiepiscopus Grindal & successor ejus Whitgift, iniquitatem ejusmodi consiliorum atque decretorum Reginæ ob oculos ponere. Jacobum I inde a primis regni sui auspiciis, optime dicit in ecclesiam fuisse affectum, eundemque tam in Scotia, quam in Hibernia, eo rem perduxisse, ut & populus nactus sit magis idoneos ac sedulos verbi divini ministros, & hi magis decentem acceperint laborum suorum mercedem. Sed in Anglia quo minus idem effici potuerit, obstitisse avaritiam partim & invidiam plurimorum, qui animum Regis de misera clericorum conditione solicitum a pio proposito abduxerint, frequenter institutis contra clerum querelis, quod & plura beneficia possiderentur ab uno, & quibus cura animarum in aliquo loco commissa esset, iidem alio in loco degerent, cum tamen, ipso Rego agno-

Margin notes: p. 157. p. 158. p. 171. p. 169. 172. p. 174. p. 181. p. 176. p. 176.

p. 178. scente, duplex istud malum originem debuerit alteri malo, quod
tolli nolebant, h. e. ereptioni bonorum ecclesiasticorum, quam,
præcipue quod ad decimas & oblationes attinet, iis quoque tem-
poribus graviter improbasse docet viros eminentes, Baconem, Co-
p. 187. kium, Rastalium, & ipsum clero atque ecclesiæ alias non adeo
p. 184. faventem Seldenum. Inde ad luctuosa Caroli I tempora digres-
sus, pium hunc Regem commendat a studio, quo in tribus prio-
p. 190. ribus sub ipso habitis parliamentis, pauperum ecclesiæ ministro-
rum conditionem in melius referre tentaverit. Eodem tempore
p. 192. factum esse ait, ut duodecim viri honesti, quorum pars ex theo-
logorum & jureconsultorum, pars ex civium ordine fuerit, so-
cietatem eo fine inierint, ut quas ex spontaneis amicorum & pro-
priis collationibus nacti forent pecunias, easdem redimendis bo-
nis ecclesiasticis, jure appropriationis in aliorum manibus existen-
p. 193. tibus, impenderent. Sed cum privata duntaxat autoritate con-
p. 195. silium istud esset susceptum, nec bona sic redempta redderentur
ecclesiæ, verum reditus solum exinde obvenientes arbitrio horum
sociorum inter egenos ecclesiarum ministros distribuerentur, justus-
que adeo metus exsurgeret, fore, ut intra breve temporis spati-
p. 198. um clero magis esset ad istos homines, quam ad Regem, epi-
scopos, ullumve alium respiciendum, A. 1632 vi sententiæ in cu-
p. 201. ria Scacciorum (*in the Court of Exchequer*) pronunciatæ, penitus
fuisse societatem istam sublatam. Longe autem consultius futu-
p. 203. rum fuisse, si potius eandem in melius formassent, pluribus evin-
p. 204. cit, simul excusans Wilhelmum Laudum, cui, quod isti rei im-
pedimenta posuerit, inter alia nonnulli objecerant. Ea occasio-
p. 206. ne quomodo idem præsul non semper infelici successu Regi suo
p. 207. autor fuerit, interdum etiam ipsi, ut & Usserio, archiepiscopo
p. 217. Armachano, Wilhelmsonio, episcopo Lincolniensi, aliisque ad-
p. 215. jutor, ut passim status ecclesiasticus, per appropriationes & inde
p. 214. secutam multorum ecclesiæ servientium egestatem, misere distra-
p. 223. ctus emendaretur, fusius explicat. Exemplo illustri cum Regis
atque archiepiscopi, tum eruditi equitis, Henrici Spelmanni, qui
& de non temerandis ecclesiis, deque ecclesiarum juribus, præci-
p. 230. 243. pue vero de decimis scripsit, excitatos esse docet quamplurimos
(in quibus primum fere locum tribuit Mortono, Conventriensi

pri-

primum, deinde Dunelmensi episcopo) ut multa restituerent, quæ per appropriationes usibus ecclesiæ fuerant detracta. Tres quoque nominat viros eminentes ac patrii juris maxime peritos, * p. 245.
qui asseruerint, hodienum episcopis in Anglia potestatem competere, salariis clericorum minus sufficientibus augmentum decens assignandi ex bonis ecclesiæ appropriatis, in quorumcunque manibus eadem nunc existant. Eundem in ecclesias affectum temporibus illis diversis aliis modis demonstratum fuisse ostendit, nec post funestam Caroli I mortem curam istam penitus neglexisse p. 243.
Cromwellum & alios; ubi tamen addit, vix in confuso isto atque iniquo rerum statu, fieri aliquid potuisse intentione vere bona, nihil autem omnino factum eo, quo decebat, ordine. Carolum II primo statim anno, postquam in regna sua restitutus esset, commendasse refert episcopis, decanis & præbendariis per literas, septennio post repetitas, ut quarum ecclesiarum decimæ atque emolumenta jure appropriationis ad ipsos & successores pervenissent, earundem ministris stipendia sua augerent. Deinde deliberationes quasdam atque statuta parliamentorum, quæ eundem finem habuerint, recenset, e. g. de confirmandis & restituendis ministris; de admittendis clericis ad exercitium jurisdictionis temporalis; de confirmandis & perpetuandis augmentis, quæ vicariatibus & curis animarum non sufficientibus accesserant per ecclesiasticos; de unione ecclesiarum in civitatibus & locis, quæ corporationes dicuntur &c. Hinc cum multos nominasset, qui meliorem reddiderint conditionem cleri egestate laborantis, existimat tamen, longe plura ac majora in ecclesiarum emolumentum iis temporibus effici potuisse, cum magna illa rerum conversio, post obitum Cromwelli contingens, optimam ad id præbuerit occasionem. Sed in aliis quoque rebus regnante Carolo II minus benigne actum esse cum clero conqueritur, præcipue per statutum, cui titulus *de restitutione juris patronatus, rectoriarum appropriatarum, decimarum aliorumque jurium, quæ fidelibus regni subditis tempore ultimorum tumultuum fuerunt ablata*; per exactionem subsidii ex bonis ecclesiasticis, non ante impetrato (ut leges regni exegerint) consensu cleri in synodo congregati; item dum imposita fuerit necessitas singulis beneficiorum ecclesiastico-

p. 553. p. 271. p. 262. p. 274. p. 265. p. 279. p. 249. p. 301. p. 263. p. 301.

p. 303. rum possessoribus, obtinendi propter annatas fisco regio exinde
debitas quinque diversa instrumenta obligatoria, eorundemque
intuitu quinquies honorarium certum solvendi, cum regnante
Henrico VIII atque Elisabetha, unica duntaxat scriptura, sed qua-
p. 304. tuor deinceps fuerint impetrandæ. Inde Jacobo II sceptro ad-
moto, non ilico abjectum fuisse dicit studium augendi pauperum ec-
clesiæ ministrorum stipendia. Inprimis autem laudandam cen-
p. 305. set liberalitatem & curam, quam iis temporibus Gulielmus San-
croft, archiepiscopus Cantuariensis, & qui nunc ipsius locum
p. 310. implet, Reverendissimus Thomas Tennison, nec non Simon
Patricius, episcopus Eliensis, ea in re ostenderint. Sed cum spei,
p. 304. quam ex oratione Regis prima tam in senatu sanctiore, quam in
ipso parliamento habita, populus omnis de salute ecclesiæ Angli-
p. 308. canæ conceperat, mox ingens successisset metus, stabilitam in re-
gno religionem, cumque ea jura omnia cleri subversum iri, fa-
ctum esse ait, ut nemo fere de levanda clericorum egestate tum
temporis cogitandum sibi existimaverit. Gulielmo atque Mariæ,
p. 311. postquam rempublicam regere cœpissent, cum tot tantisque diffi-
cultatibus domi forisque conflictandum fuisse dicit, ut mirari
non debeamus, si ejusmodi curis non statim animum applicare
p. 316. potuerint. Gulielmum tamen, secus quam multi existiment,
p. 312. optime semper animatum fuisse contendit erga religionem per
leges publicas in Anglia stabilitam, idque non solum frequentes
& solenniter agnovisse eos, qui nomine cleri ac totius populi in
parliamentis & synodis convenissent, sed ex aliis quoque multis
p. 313. argumentis luculenter apparere, veluti ex literis A. 1694 ad ar-
chiepiscopos a Rege directis; ex eo, quod idem plus vice simpli-
p. 317. ci declaraverit, se solicitum esse de mediis augendi pauperum
ecclesiæ ministrorum reditus, in Anglia non minus, quam in Hi-
p. 319. bernia; item ex societate, quam d. 16 Jun. A. 1701 eo fine consti-
tuit, ut per eandem in partibus exteris propagetur evangelium,
p. 321. ex quo quidem instituto magnam jam utilitatem percepisse ec-
p. 318. clesiam profitetur. Reginam quoque Mariam eodem curas su-
as atque cogitationes contulisse, ostendit, & cum magis quiete
vacare illis potuerit, non dubitat, quin nobile consilium, quod
eo intuitu (teste Gilberto, episcopo Salisburiensi) formave-
rat,

rat, ad finem optatum fuerit perductura, dummodo eandem vita longiore frui contigisset. Regio favori accessisse ait benignitatem parliamentorum, quæ & clericos egenos exemerint a necessitate conferendi ad subsidia Regi concessa, & quibusdam ecclesiis ita prospexerint, ut illarum ministris in perpetuum essent reditus ampliores, per statutum quoque A. 1689 conditum, *de non allegando crimine Simoniæ ab antecessoribus commisso in præjudicium innocentium successorum*, magis securos reddiderint possessores beneficiorum ecclesiasticorum. Multa deinde proponit exempla privata eorum, qui Gulielmo regnante in ecclesias earumque ministros liberales extiterint, quos inter speciatim laudat Samuelem Brewster, armigerum, quod ecclesiæ Botolphi, cujus curam reverendo Autori demandatam esse supra commemoravimus, oblationes, ceu dicuntur, paschales restituerit. In numero reliquorum, quos collocavit inter *ἐυεργέτας*, eminent episcopi Lincolniensis & Salisburiensis, decani & præbendarii capitulorum Nordovicensis & Lincolniensis, dominus Gulielmus Maynardus & D. Richardus Busby. Ita ad præsentia tempora descendens, eam de qua initio locuti sumus, Reginæ augustissimæ, quæ hodie imperium tenet, munificentiam in clerum describit, nullam fere prætermittens circumstantiam, ad factum istud vere gloriosum pertinentem. Deinde statutum ipsum, cujus pariter supra fecimus mentionem, & cui titulus *An Act for the making more effectual Her Majesties gracious intentions &c.* secundum singulas illius partes considerandum sibi sumit, & multa adducit, quæ ad illustrationem & commendationem illius apprime facere videntur. Speciatim ea occasione ostendit, quod jus annatarum & decimarum Angliæ regibus ab Henrico VIII assertum, parum utile extiterit coronæ; deinde quod reditus inde obvenientes, doctrinæ divinæ ministris eorumque sustentationi jam A. 1649 fuerint destinati; tum quæ statuta prodierint sub Henrico VIII, Eduardo VI & Elisabetha, de modo exigendi illas annatas atque decimas, nec non de aliis circumstantiis eo respicientibus; postremo quisnam verus sit sensus statuti, cui nomen *a manu mortua* datur, & cur statu ecclesiæ jam in melius formato credendum sit, non amplius per illud esse restrictam vel prohibitam liberalitatem

p. 323.
p. 322.
p. 323.
p. 327.
p. 347.
p. 373.
p. 382.
p. 385.
p. 390.

tem in clerum, nedum restitutionem eorum, quæ olim titulo justo ad ecclesiam pertinuerint. His de novo quædam subjicit,
p. 395. ex quibus appareat, non solum præter necessitatem, sed & contra regulas æquitatis, propter dictas annatas & annuam decimæ partis præstationem, quinque distincta instrumenta obligatoria impetrare debuisse beneficiorum ecclesiasticorum possessores; eoque majores laudes deferendas existimat Reginæ, quod onus istud remiserit. Simul mentionem facit quorundam consiliorum, quæ
p. 398. Elisabethæ, Jacobo I, Carolo I & Carolo II in oppressionem cleri, sed irrito conatu, fuerint suggesta.

p. 403. Antequam tractationi susceptæ finem imponat cl. Autor, nihil ab instituto suo alienum, aut repugnans officio civis obedientis se facturum existimat, si his, quorum fidem ad promovendum opus laudabiliter a se cœptum electura sit Regina, con-
p. 404. silia quædam, quæ ad id conducere sibi videantur, modeste proponat. Horum primum est, ut (quemadmodum jam a cardinali Polo & alias non semel sit tentatum) numerus exactus ineatur ecclesiarum omnium, quotquot in Angliæ regno & Walliæ principatu inveniantur, quæ ministros habeant exiguis stipen-
p. 406. diis adjutos. Alterum, ut ratio præcipua habeatur ejusmodi ministrorum, qui sint in locis nundinarum privilegio gaudentibus, populi frequentia maxime celebribus, & prope Londinum
p. 409. sitis. Tertium, ut quamdiu non datur occasio redimendi ea, quæ singulis ecclesiis per appropriationes decesserunt, ministris illarum egentibus ex nummis, ad istam redemptionem destinatis, interea præbeantur annuatim certi reditus, & si quem fundum ec-
p. 410. clesiæ quondam ablatum eidem restitui contigerit, pars fructuum tribuatur ecclesiæ oppidi alicujus vicini. Quartum, ut, quibus ec-
p. 411. clesiarum ministris stipendia augentur, eorum quoque officio atque laboribus aliquid addatur, in utilitatem populi iis commissi.
p. 414. Quintum, ut media circumspiciantur, quibus adduci queant bonorum ad ecclesias spectantium possessores, ad illa æquis conditio-
p. 415. nibus ecclesiis vendenda. Sextum, ubi ad ductum consilii, quod erat in ordine tertium, novi reditus in pecunia consistentes ministris ecclesiarum assignantur, ut iisdem in locis incolæ sive parochiani, una cum appropriatoribus seu bonorum quondam ecclesia-

clesiasticorum possessoribus persuadeantur, ad aliquid de suo reditibus istis adjiciendum. Ultimum, quia in eorum numero, qui appropriatores dicuntur, episcopi etiam inveniantur, aliique in dignitatibus ecclesiasticis constituti, & integra collegia ecclesiastica, ut consilia ineantur, quibus ab his quoque (prout jam factum esse a quibusdam, & præcipue ab episcopo nec non capitulo Carleolensi commemorat) possit obtineri aliquid in utilitatem ecclesiarum, quæ per istas appropriationes passæ sint detrimentum. Tandem exempla subjicit quorundam, qui sub regno præsenti liberalitate sua in ecclesias inclaruerint, nimirum comitis Nottinghamiæ, Henrici Forsteri & Hiobi Marstoni. Nonnullos etiam antea a se prætermissos, & qui tempore regum antecedentium eodem nomine laudari meruerint, recenset, cumque de domino Simone Digbæo, Richardo Temple baronetto, speciatim vero de archiepiscopo Armachano, Bramhallio, quædam commemorasset, duo refert memorabiliter dicta, unum Thomæ, Straffordiæ comitis, Regisque Caroli I locum in Hibernia quondam tenentis, alterum Georgii, ducis Albemarliæ, quorum ille filio suo injunxerit, ne unquam, nisi velit iram Numinis in se provocare, permissum sibi credat possidere quicquam, quod ecclesiæ debeatur; hic vero solitus fuerit, admodum frequenter in sermonibus cum episcopo Salisburiensi habitis, partem suæ felicitatis haud exiguam dicere, quod in omnibus suis bonis nihil omnino inveniatur, quod unquam piis usibus fuerit devotum. In fine operis adduntur varia documenta, quibus fides adstruitur his, quæ in ipso libro fuerunt proposita, cumque maximam partem depromta sint ex schedis manuscriptis in locis diversis asservatis, nec antea typis excusa, multum per illa accedit pretio, quod opus integrum pietati, ingenio atque industriæ Reverendi Autoris debet.

p. 417.
p. 419.
p. 423.
p. 427.
p. 438.

JOANNIS ORTWINI WESTENBERGII JCTI & Antecessoris de Causis Obligationum Liber singularis, seu Dissertationes novem.

Harderovici, apud viduam & filios Alb. Sas, 1704. in 8. Plag. 22.

NOvem Dissertationes, a diversis Respondentibus, quorum nomina sub initium quoque libri adjecta sunt, more Academico

mico habitas, conjunctim, uno volumine, hic exhibet Autor noster Clarissimus. In *Dissertatione prima*, post explicatam causæ efficientis & obligationis indolem, hujus causam remotam, ait esse Jus, hoc autem cum Divinum aut humanum, & illud iterum innatum vel revelatum sit, hinc singulas istas Juris species persequitur. Primo igitur Jus Divinum Naturale, ac Obligationes inde venientes, quibus homo Deo, sibi ipsi, & proximo obstringitur, expendit; inde ad Jus Divinum revelatum progreditur, quod triplex esse docet, Morale, Ceremoniale & Forense. Denique pergit ad Jus Civile, ac in specie, Romanorum, secundum quod Obligationem in mere naturalem, mere civilem, & mixtam non male dividi, existimat, ac singulas dein species definitionibus, subdivisionibus & exemplis, amplius illustrat. *Dissertatio secunda* tractatum, de causis Obligationum propinquis, pandit. Has Noster in Ordinarias & Extraordinarias distinguit, ac illarum quatuor species, Contractum, Quasicontractum, Maleficium & Quasimaleficium; harum plures, varias scilicet Causarum figuras, esse arbitratur. Quibus generaliter propositis, singularum specierum prolixior deinde sequitur explicatio. Quid ergo Contractus sit, primo Noster inquirit, eumque in Nominatum & Innominatum dispescit, adjectis utriusque subdivisionibus consuetis. Quasicontractus, ex ejus sententia, est factum aliquod non turpe, ex quo, citra conventionem, nascitur obligatio. De numero Quasicontractuum, res dubia est, sed Clarissimus Autor, præter quinque species, Justiniano laudatas, Negotiorum gestionem, Tutelæ administrationem, Rei communionem, Hæreditatis aditionem, & Indebiti solutionem, nullas alias admittit, ac firmandæ doctrinæ suæ, quasdam leges, quæ objici poterant, explicat. Delictum ipsi est omne factum illicitum, dolo malo commissum, quod pœnam meretur: dividitur ab eodem, juxta receptam sententiam, in publicum & privatum, quod iterum est vel ordinarium, vel extraordinarium, cui etiam delictum populare accensendum esse censet. Quasidelictum, ex doctrina Nostri, est factum, quod quidem proprie delictum non est, sed propter culpam, delicto est proximum; cumque quatuor ejus species, post Gajum, Justinianus saltem commemoret, hinc probabile illi videtur,

tur,

tur, solas illas Quasidelictorum nomine venire. Hæc de causis Obligationum ordinariis. Cum vero hæ introducendis obligationibus omnibus, haut sufficere fuerint visæ JCtis, ideo varias causarum figuras, i. e. varia negotia, a contractu & maleficio distincta, ex quibus tamen, propter æquitatis rationem, obligatio nascitur, velut causas obligationum extraordinarias & irregulares, adjecerunt. Has ergo distinctius persecuturus doctissimus Autor, in *Dissertatione tertia*, de Æquitate primo aliqua præmittit, cumque elegantissimus casus in *l. 32. de R. C.* (quam auream, aureisque literis scribendam, nec non speculum aureum, imo legem Divinam appellant Doctores, de veteri, ut videtur, superstitione) ei occurrere videatur, quo propter solam æquitatem, actio conceditur, ideo, præmissa prolixiori laudatæ legis expositione, ostendit, in ea subesse negotium, quod neque ad contractum, neque delictum referri possit, actionemque inde descendentem, merito Condictionem ex lege dicendam esse, addita disquisitione, quo usque illa lex, ad alios casus, bene vel male extendatur. Cum igitur Condictio ex lege, in illa lege 32 occurrat, eademque ex variis causarum figuris alias oriri credatur, ideo Noster, in *Dissertatione quarta*, Condictionem illam primo in genere exponit, postea ejus species, quæ ex pactis legitimis nascuntur, persecutus, disquirit, an pactum compromissorium, suffragii, contractus, & in specie, stipulatio ac literarum obligatio, pactis legitimis recte annumerentur? eo etiam addito, quod quasicontractus ad pacta legitima male referantur. His absolutis, de aliis casibus, quibus Condictio ex lege competat, ac in specie, an in casu *l. 1. C. de jur. emphyt. l. 2. C. de rescind. vendit. l. un. C. de suffrag. l. 5. C. de ingen. man.* illa locum inveniat, Noster satagit. Condictionibus ex lege, similes sunt Actiones in factum, quibus *Dissertatio quinta* destinata est. In ea Clarissimus Autor, nomen & indolem Actionum in factum generaliter explanat, earumque originem & necessitatem, ex hypothesibus fori Romani deducit, & quam varie illæ supponantur, distinctius edisserit. Inde progreditur ad Actiones in factum subsidiarias civiles, variis exemplis illustratas, quas excipiunt Actiones in factum subsidiariæ Prætoriæ, quibus etiam non exi-

guus exemplorum numerus, lucem affundit. Præter actiones in factum subsidiarias, dantur & aliæ, istis affines, Actio scilicet de tigno juncto, Actio subsidiaria pupillis & minoribus contra magistratus minores competens, & Actio judicati, quæ licet, habita æquitatis, ex qua sola oriuntur, ratione, Actiones in factum dici queant, attamen, quia singulæ propriis appellantur nominibus, ideo in *Dissertatione sexta*, seorsim de iis agendum sibi esse existimavit Noster. In indagandis igitur actionum illarum appellationibus, natura, varietate & fundamento, prolixe satis occupatur. Nondum fons causarum extraordinariarum exaruit, sed ex eo plures adhuc actiones aliæ scaturire Nostro videntur. Nam in istum censum, *Dissertatione septima*, Actionem ad petendam restitutionem in integrum, de pauperie, ad exhibendum, Condictionem sine causa, Triticariam, Actionem de pecunia constituta: *Dissertatione octava*, Actionem redhibitoriam & quanti minoris, actionem ex vinculo matrimoniali ortam, actionem ad alimenta præstanda, liberis & parentibus competentem: *Dissertatione nona*, Actionem ad collationem faciendam, damni infecti, aquæ pluviæ arcendæ, querelam inofficiosæ donationis, remedium indemnitatis seu beneficium separationis bonorum, obligationem & actionem ex pollicitatione natam, ac tandem actiones extraordinarias, de quibus ipse Prætor vel Præses, extra ordinem, quandoque cognoscebat, refert, ac circa singulas, præcipuam operam eo intendit, ut eas ex nulla causa ordinaria, contractu puta, quasicontractu, maleficio aut quasimaleficio, descendere, adeoque ex causa extraordinaria, sive sola æquitate, repetendas esse ostendat, quod in genere admonuisse, satis videtur. Speciminis tamen loco, ejus sententiam, quoad actionem redhibitoriam & quanti minoris, quæ in Dissertatione octava primo loco comparet, explicatius nonnihil exhibebimus. Ædilitii Edicti sententia & rationibus adductis, ac utriusque actionis, redhibitoriæ & quanti minoris, definitione, appellationibus & concursu explicatis, contendit, actiones illas ex mera æquitate, ne emtores rerum vitiosarum damnum sentiant, esse introductas, eaque ratione, dativas posse dici, utut ipsa actionum, in dativas & nativas, distinctio, minus accurata Nostro videatur; postea

postea refellit eos, qui ad præstationes, quas Ædiles venditoribus injunxerunt, ex ipso emtionis & venditionis contractu, agi posse censent: nam actiones ex contractu descendentes, ad eum implendum, non solvendum, regulariter competunt, & quid opus fuisset actione redhibitoria & quanti minoris, si ex ipso contractu agere potuissent emtores læsi? præterea illa sententia aperte *l. 2. C. de Ædilit. Action.* repugnat; denique in plerisque actiones Ædilitiæ, & actio emti differunt, quas differentias Noster recenset, ac objectionibus nonnullis, *ex l. 11. §. 3. 5. de A. E. V. l. 23. §. 4. de Ædil. edict.* desumptis respondet.

OBSERVATIO D. JOHANNIS WRIGHTII, Colleg. Med. Lond. Socii, de Ulcere Pulmonum, in Epistola ad GULIELMUM COWPERUM, Soc. Reg. Socium recensita, una cum hujus Responsione.

Excerpta ex Actis Philos. Anglic. A. 1703. N. 285.

PUella 18. annorum Anno 1701. Mense Majo variolis corripiebatur adeo benignis, ut Medici consilio non indigere videretur, donec in squamas illæ abiissent. Tunc enim respirandi difficultas, quæ paulo ante eam vexaverat, tantum cœpit incrementum, ut septimo post variolarum eruptionem die, materiam sanguineam expueret viscidam, quæ nec pituita sanguinis striis picta, nec cruori permixta esse videbatur, sed tota omnino erat sanguinea; non tamen sanguinis calidi instar fluebat, multo minus velut cruor frigefactus coagulabatur, sed dum effundebatur, instar pituitæ, ex ventriculo per vomitum rejectæ, pelvi adhærebat. Quamvis vero talis hæmoptysis multum quotidie intenderetur, atque subinde per diem vel sextarius dictæ materiæ ejiceretur; paucis tamen septimanis post sanitati ægra restituta, bonum recuperavit corporis habitum, Lunæque tributum solvere iterum cœpit, & a mense Julio ad Decembrem usque satis bene valuit. Quo tempore respirandi difficultas repetens indies increscebat, cum plenitudinis quodam atque ponderis sensu in sinistro latere, ita ut ægra huic quidem commode incumbere posset, quoties autem in dextrum se convertere elaborabat, pondus quasi ex sinistro ad dextrum latus labi perciperet, cum dyspnœæ augmento atque tussi.

Qualia ſymptomata cum ad nativitatis Chriſti usque feſtum indies augerentur, craſſam tandem fœtidamque materiam purulentam excernere cœpit, bono interim appetitu gaudens, & ab omni inſultu febrili libera. Authoris curæ tradita puella, medicamenta pus per ἀνακάθαρσιν evacuantia aſſumſit cum euphoria, menſibus interim periodum ſervantibus, nec hecticæ ſignis præſentibus, a tantillo autem frigoris admiſſo pus fœtidum ejiciebatur. Per aliquot horas omnis tuſſiendi moleſtiæ erat expers, quamprimum autem eam hæc, poſt aliquem plenitudinis ſenſum, affligere incepit, non prius deſiit, quam duo circiter puris fœtidi cochlearia eſſent excreta; idque potiſſimum mane, a meridie, & noctu contingebat. Cum itaque pulmonum lobum ſiniſtrum abſceſſu occupari ſuſpicio oriretur, in lecto caput pronum ſiniſtro brachio ſuffulcire juſſa eſt, ut poſt levem tuſſim pus effluere eo felicius poſſet. Aliquando, poſt frigoris ſenſum a meridie, pulſu celeriori reddito, calor febrilis accendebatur, indies increſcens, quem leve comitabatur delirium ad aliquot dies; donec poſt ſe reliquit hecticam cum rubore, veſperi genas pingente, ſudoribus nocturnis, diarrhœa continua, atrophia & crurum demum œdemate ſociatam, etiamſi lecto fuiſſet affixa. Inter ſeptimam & octavam coſtam nodi aliquot exiles ſe offerebant tactui, qui una cum aliis phænomenis, ibidem loci ulceroſos pulmones pleuræ adhærere, ſuſpicionem augebant. Etiamſi igitur cauſticum dicto loco potiſſimum applicari debuiſſet, prævidens tamen Author cum aliis ſibi junctis Medicis, mammæ ſiniſtræ glandulas ſimul arroſum iri, ſpatio inter ſextam & ſeptimam coſtam ſurſum numerando illud appoſuit; quo remoto, & lanceola in pectoris cavitatem adacta, lympha profluebat, ſanguinolenta abſque pure: immiſſoque ſpecillo, pulmones ad inferiorem coſtæ ſeptimæ partem adhæſiſſe obſervabantur; antequam autem eſchara ſepararetur, pus prorupit, quotiescunque ulcus deligabatur, quod ſenſim atque ſenſim imminuebatur, ad curationis usque finem. Quem tamen antequam attingeret puella, de immenſo circa cartilaginem enſiformem conqueſta eſt dolore, & tanto quidem, ut cannulam ipſa aliquoties extrahere haberet neceſſe; quod a cannula nervum premente illo crearetur. Sicque menſe Auguſto perfecte ſanata, ſequentibus men-

mensibus pristinum corporis habitum recepit, indicio manifesto, non omne pulmonum ulcus, prout nonnullis videtur, esse incurabile.

Cum autem puellæ huic curandæ etiam Gulielmus Cowperus adfuerit, non potuit non hic, in Responsione sua, D. Wrigthii, felicem curæ successum constanter prædicentis, peritiam collaudare, atque in memoriam revocare puris non minus graveolentiam summam, quam putridam acrimoniam, qua specillum immissum & syringam argenteam in injectionibus usurpatam arroserat. Nec dubium superesse ullum dicit, quin pus, ex vulnere facto profluens, ab eadem cavitate provenerit, ex qua ante cum tussi per os fuerat rejectum; siquidem puella sub injectionibus, quas tinctura myrrhæ ingrediebatur, de amaro sapore in ore fuerit conquesta. Recensitis dein aliis ægrorum, similibus pulmonum ulceribus laborantium, exemplis, merito miratur Clarissimus Cowperus, qui fiat, ut parte una pulmonum obstructa, homo tamen vivere, & reliqua pulmonum pars totam massam sanguineam, ex dextro cordis ventriculo ad sinistrum, æquali temporis momento, & sub æquali quantitate, sub qua per reliquas corporis partes omnes circulatur, deducere queat; cum modum conveniat omnino admirari, quo in statu naturali, ubi pulmonum canales omnes aperti sunt, id contingat. Ad cujus phænomeni explicationem sequentia instituit experimenta. Scilicet aquam in arteriam pulmonalem injectam dum per venam pulmonalem redire conspexit, idem etiam cum cera tentavit feliciter. Postquam enim hanc calidissimam cum oleo terebinthinæ mixtam, & colore, Vermillon dicto, tinctam in arteriam memoratam felium juniorum injecit, venam ea cum auricula sinistra adeo repletam vidit, ut pars ejus ad sinistrum usque cordis ventriculum penetraverit; licet aliquid ceræ ad bronchia simul esset depositum. Corda humana præparando, & eorum ventriculos, auriculas & truncos vasorum sanguineorum cera replendo, itidem advertit, quod cera, diversis coloribus tincta, in arteriam & venam pulmonalem, sine extrema vi injecta, ex arteriis ad venas tantum, non vero ad tracheam simul, pervenerit. Nec in aliis corporum humanorum æque ac quadrupedum visceribus ceram per arterias ad ve-

nas adigere potuit, præterquam in pulmonibus, liene & pene; in quibus tamen ut ſuccederet experimentum, cera ſummo cum impetu injicienda fuit. Cum autem nudis oculis vaſorum extremitates nec in animalibus vivis, dum ſanguis adhuc per vaſa circulatur, cumprimis in partibus pellucidis omenti, vel meſenterii quadrupedum, aut in pulmonibus ranarum, vel lacertarum viventium; nec in mortuis, dum ſanguis in pulmonibus eſt retentus, uſurpari poſſint, mediante microſcopio id tentavit. Facta enim inciſione in corporibus dictorum animalium, pulmonum prolapſorum & aëre inſpirato diſtentorum partem, cordi quam proxime adſtantem, citiſſime & firmiſſime ligavit; quo facto exſiccatos ranarum & lacertarum pulmones eorumque vaſa microſcopii ope ita contexta deprehendit, prout in fig. 1. 3. 4. 5. 6. offeruntur. Adeoque certiſſime ſibi perſuaſum habet Author Clariſſimus, communicationes vaſorum ſanguineorum in pulmonibus magis eſſe patulas, quam in aliis partibus, excepto liene & pene, donec monſtretur, ceram liquefactam æque facile in reliquis corporis humani ac quadrupedum partibus ex arteriis ad venas penetrare. Quemadmodum vero rationem inde petit ſanguinis per pulmones in ſtatu naturali fluentis; ita e diverſo, ſi in ſtatu p. n. vaſa quædam ſanguinea pulmonum vel anguſtentur, vel penitus comprimantur, ut in ulceribus pulmonum, tunc a reliquis adhuc ſanis vaſis plus ſolito per eorum cavitatem transmitti reputat, quippe quæ ſenſim ita dilatentur, ut illorum defectum commode reſarcire valeant. Id quod etiam in ramorum arterioſorum communicatione fieri obſervat, quando in anevriſmatis cura ramus quidam inſignis vel truncus ligatur.

TAB. V.

Explicatio Figurarum Tabulæ V.

Figura I exhibet pulmonem ranæ ligatum & exſiccatum, microſcopio inſpectum, cujus vaſorum extremitates tam amplæ ſunt, ut tres ſanguinis globulos transmittere poſſint.

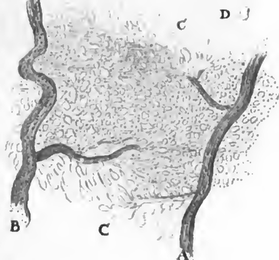
AA. Arteriæ.

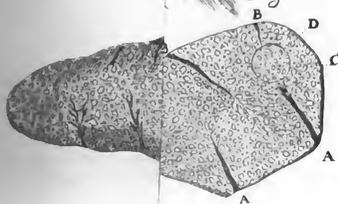
BB. Venæ.

CC. Earum inoſculationes.

D. A-

Fig
B
B
D
B

Fig: 3.
C
D
B
C
A

Fig: 5.
B
D
C
A
A

nas adigere potuit, præterquam in pulmonibus, liene & pene; in quibus tamen ut ſuccederet experimentum, cera ſummo cum impetu injicienda fuit. Cum autem nudis oculis vaſorum extremitates nec in animalibus vivis, dum ſanguis adhuc per vaſa circulatur, cumprimis in partibus pellucidis omenti, vel meſenterii quadrupedum, aut in pulmonibus ranarum, vel lacertarum viventium; nec in mortuis, dum ſanguis in pulmonibus eſt retentus, uſurpari poſſint, mediante microſcopio id tentavit. Facta enim inciſione in corporibus dictorum animalium, pulmonum prolapſorum & aëre inſpirato diſtentorum partem, cordi quam proxime adſtantem, citiſſime & firmiſſime ligavit; quo facto exſiccatos ranarum & lacertarum pulmones eorumque vaſa microſcopii ope ita contexta deprehendit, prout in fig. 1. 3. 4. 5. 6. offeruntur. Adeoque certiſſime ſibi perſuaſum habet Author Clariſſimus, communicationes vaſorum ſanguineorum in pulmonibus magis eſſe patulas, quam in aliis partibus, excepto liene & pene, donec monſtretur, ceram liquefactam æque facile in reliquis corporis humani ac quadrupedum partibus ex arteriis ad venas penetrare. Quemadmodum vero rationem inde petit ſanguinis per pulmones in ſtatu naturali fluentis; ita e diverſo, ſi in ſtatu p. n. vaſa quædam ſanguinea pulmonum vel anguſtentur, vel penitus comprimantur, ut in ulceribus pulmonum, tunc a reliquis adhuc ſanis vaſis plus ſolito per eorum cavitatem transmitti [illegible]tat, quippe quæ ſenſim ita dilatentur, ut illorum defectum [illegible]mmode reſarcire valeant. Id quod etiam in ramorum arteriorum communicatione fieri obſervat, quando in anevriſmatis [illegible] ramus quidam inſignis vel truncus ligatur.

Explicatio Figurarum Tabulæ V.

[illegible] I exhibet pulmonem ranæ ligatum & exſiccatum, micro[illegible] inſpectum, cujus vaſorum extremitates tam amplæ ſunt, [illegible] ſanguinis globulos transmittere poſſint.

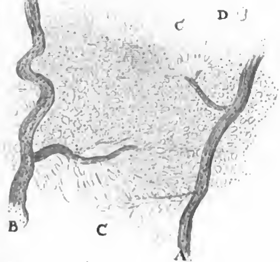
[illegible] Arteriæ.

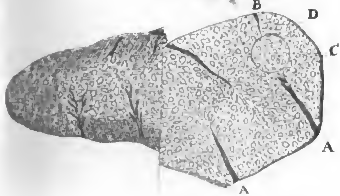
[illegible]næ.

[illegible]rum inoſculationes.

D. A-

Digitized by

guus exemplorum numerus, lucem affundit. Præter actiones in factum ſubſidiarias, dantur & aliæ, iſtis affines, Actio ſcilicet de tigno juncto, Actio ſubſidiaria pupillis & minoribus contra magiſtratus minores competens, & Actio judicati, quæ licet, habita æquitatis, ex qua ſola oriuntur, ratione, Actiones in factum dici queant, attamen, quia ſingulæ propriis appellantur nominibus, ideo in *Diſſertatione ſexta*, ſeorſim de iis agendum ſibi eſſe exiſtimavit Noſter. In indagandis igitur actionum illarum appellationibus, natura, varietate & fundamento, prolixe ſatis occupatur. Nondum fons cauſarum extraordinariarum exaruit, ſed ex eo plures adhuc actiones aliæ ſcaturire Noſtro videntur. Nam in iſtum cenſum, *Diſſertatione ſeptima*, Actionem ad petendam reſtitutionem in integrum, de pauperie, ad exhibendum, Condictionem ſine cauſa, Triticariam, Actionem de pecunia conſtituta: *Diſſertatione octava*, Actionem redhibitoriam & quanti minoris, actionem ex vinculo matrimoniali ortam, actionem ad alimenta præſtanda, liberis & parentibus competentem: *Diſſertatione nona*, Actionem ad collationem faciendam, damni infecti, aquæ pluviæ arcendæ, querelam inofficioſæ donationis, remedium indemnitatis ſeu beneficium ſeparationis bonorum, obligationem & actionem ex pollicitatione natam, ac tandem actiones extraordinarias, de quibus ipſe Prætor vel Præſes, extra ordinem, quandoque cognoſcebat, refert, ac circa ſingulas, præcipuam operam eo intendit, ut eas ex nulla cauſa ordinaria, contractu puta, quaſicontractu, maleficio aut quaſimaleficio, deſcendere, adeoque ex cauſa extraordinaria, ſive ſola æquitate, repetendas eſſe oſtendat, quod in genere admonuiſſe, ſatis videtur. Speciminis tamen loco, ejus ſententiam, quoad actionem redhibitoriam & quanti minoris, quæ in Diſſertatione octava primo loco comparet, explicatius nonnihil exhibebimus. Ædilitii Edicti ſententia & rationibus adductis, ac utriusque actionis, redhibitoriæ & quanti minoris, definitione, appellationibus & concurſu explicatis, contendit, actiones illas ex mera æquitate, ne emtores rerum vitioſarum damnum ſentiant, eſſe introductas, eaque ratione, dativas poſſe dici, utut ipſa actionum, in dativas & nativas, diſtinctio, minus accurata Noſtro videatur; poſtea

postea refellit eos, qui ad præstationes, quas Ædiles venditoribus injunxerunt, ex ipso emtionis & venditionis contractu, agi posse censent: nam actiones ex contractu descendentes, ad eum implendum, non solvendum, regulariter competunt, & quid opus fuisset actione redhibitoria & quanti minoris, si ex ipso contractu agere potuissent emtores læsi? præterea illa sententia aperte *L. 2. C. de Ædilit. Action.* repugnat; denique in plerisque actiones Ædilitiæ, & actio emti differunt, quas differentias Noster recenset, ac objectionibus nonnullis, *ex l. 11. §. 3. 5. de A. E. V. l. 23. §. 4. de Ædil. edict.* desumptis respondet.

OBSERVATIO D. JOHANNIS WRIGHTII, Colleg. Med. Lond. Socii, de Ulcere Pulmonum, in Epistola ad GULIELMUM COWPERUM, Soc. Reg. Socium recensita, una cum hujus Responsione.

Excerpta ex Actis Philos. Anglic. A. 1703. N. 285.

Puella 18. annorum Anno 1701. Mense Majo variolis corripiebatur adeo benignis, ut Medici consilio non indigere videretur, donec in squamas illæ abiissent. Tunc enim respirandi difficultas, quæ paulo ante eam vexaverat, tantum cœpit incrementum, ut septimo post variolarum eruptionem die, materiam sanguineam expueret viscidam, quæ nec pituita sanguinis striis picta, nec cruori permixta esse videbatur, sed tota omnino erat sanguinea; non tamen sanguinis calidi instar fluebat, multo minus velut cruor frigefactus coagulabatur, sed dum effundebatur, instar pituitæ, ex ventriculo per vomitum rejectæ, pelvi adhærebat. Quamvis vero talis hæmoptysis multum quotidie intenderetur, atque subinde per diem vel sextarius dictæ materiæ ejiceretur; paucis tamen septimanis post sanitati ægra restituta, bonum recuperavit corporis habitum, Lunæque tributum solvere iterum cœpit, & a mense Julio ad Decembrem usque satis bene valuit. Quo tempore respirandi difficultas repetens indies increscebat, cum plenitudinis quodam atque ponderis sensu in sinistro latere, ita ut ægra huic quidem commode incumbere posset, quoties autem in dextrum se convertere elaborabat, pondus quasi ex sinistro ad dextrum latus labi perciperet, cum dyspnϾ augmento atque tussi.

guus exemplorum numerus, lucem affundit. Præter actiones in factum subsidiarias, dantur & aliæ, istis affines, Actio scilicet de tigno juncto, Actio subsidiaria pupillis & minoribus contra magistratus minores competens, & Actio judicati, quæ licet, habita æquitatis, ex qua sola oriuntur, ratione, Actiones in factum dici queant, attamen, quia singulæ propriis appellantur nominibus, ideo in *Dissertatione sexta*, seorsim de iis agendum sibi esse existimavit Noster. In indagandis igitur actionum illarum appellationibus, natura, varietate & fundamento, prolixe satis occupatur. Nondum fons causarum extraordinariarum exaruit, sed ex eo plures adhuc actiones aliæ scaturire Nostro videntur. Nam in istum censum, *Dissertatione septima*, Actionem ad petendam restitutionem in integrum, de pauperie, ad exhibendum, Condictionem sine causa, Triticariam, Actionem de pecunia constituta: *Dissertatione octava*, Actionem redhibitoriam & quanti minoris, actionem ex vinculo matrimoniali ortam, actionem ad alimenta præstanda, liberis & parentibus competentem: *Dissertatione nona*, Actionem ad collationem faciendam, damni infecti, aquæ pluviæ arcendæ, querelam inofficiosæ donationis, remedium indemnitatis seu beneficium separationis bonorum, obligationem & actionem ex pollicitatione natam, ac tandem actiones extraordinarias, de quibus ipse Prætor vel Præses, extra ordinem, quandoque cognoscebat, refert, ac circa singulas, præcipuam operam eo intendit, ut eas ex nulla causa ordinaria, contractu puta, quasicontractu, maleficio aut quasimaleficio, descendere, adeoque ex causa extraordinaria, sive sola æquitate, repetendas esse ostendat, quod in genere admonuisse, satis videtur. Speciminis tamen loco, ejus sententiam, quoad actionem redhibitoriam & quanti minoris, quæ in Dissertatione octava primo loco compareret, explicatius nonnihil exhibebimus. Ædilitii Edicti sententia & rationibus adductis, ac utriusque actionis, redhibitoriæ & quanti minoris, definitione, appellationibus & concursu explicatis, contendit, actiones illas ex mera æquitate, ne emtores rerum vitiosarum damnum sentiant, esse introductas, eaque ratione, dativas posse dici, utut ipsa actionum, in dativas & nativas, distinctio, minus accurata Nostro videatur; postea

postea refellit eos, qui ad præstationes, quas Ædiles venditoribus injunxerunt, ex ipso emtionis & venditionis contractu, agi posse censent: nam actiones ex contractu descendentes, ad eum implendum, non solvendum, regulariter competunt, & quid opus fuisset actione redhibitoria & quanti minoris, si ex ipso contractu agere potuissent emtores læsi? præterea illa sententia aperte *L. 2. C. de Ædilit. Action.* repugnat; denique in plerisque actiones Ædilitiæ, & actio emti differunt, quas differentias Noster recenset, ac objectionibus nonnullis, *ex l. 11. §. 3. 5. de A. E. V. l. 23. §. 4. de Ædil. edict.* desumptis respondet.

OBSERVATIO D. JOHANNIS WRIGHTII, Colleg. Med. Lond. Socii, de Ulcere Pulmonum, in Epistola ad GULIELMUM COWPERUM, Soc. Reg. Socium recensita, una cum hujus Responsione.

Excerpta ex Actis Philos. Anglic. A. 1703. N. 285.

PUella 18. annorum Anno 1701. Mense Majo variolis corripiebatur adeo benignis, ut Medici consilio non indigere videretur, donec in squamas illæ abiissent. Tunc enim respirandi difficultas, quæ paulo ante eam vexaverat, tantum cœpit incrementum, ut septimo post variolarum eruptionem die, materiam sanguineam expueret viscidam, quæ nec pituita sanguinis striis picta, nec cruori permixta esse videbatur, sed tota omnino erat sanguinea; non tamen sanguinis calidi instar fluebat, multo minus velut cruor frigefactus coagulabatur, sed dum effundebatur, instar pituitæ, ex ventriculo per vomitum rejectæ, pelvi adhærebat. Quamvis vero talis hæmoptysis multum quotidie intenderetur, atque subinde per diem vel sextarius dictæ materiæ ejiceretur; paucis tamen septimanis post sanitati ægra restituta, bonum recuperavit corporis habitum, Lunæque tributum solvere iterum cœpit, & a mense Julio ad Decembrem usque satis bene valuit. Quo tempore respirandi difficultas repetens indies increscebat, cum plenitudinis quodam atque ponderis sensu in sinistro latere, ita ut ægra huic quidem commode incumbere posset, quoties autem in dextrum se convertere elaborabat, pondus quasi ex sinistro ad dextrum latus labi perciperet, cum dyspnœæ augmento atque tussi.

Qualia ſymptomata cum ad nativitatis Chriſti usque feſtum indies augerentur, craſſam tandem fœtidamque materiam purulentam excernere cœpit, bono interim appetitu gaudens, & ab omni inſultu febrili libera. Authoris curæ tradita puella, medicamenta pus per ἀνακάθαρσιν evacuantia aſſumſit cum euphoria, menſibus interim periodum ſervantibus, nec hecticæ ſignis præſentibus, a tantillo autem frigoris admiſſo pus fœtidum ejiciebatur. Per aliquot horas omnis tuſſiendi moleſtiæ erat expers, quamprimum autem eam hæc, poſt aliquem plenitudinis ſenſum, affligere incepit, non prius deſiit, quam duo circiter puris fœtidi cochlearia eſſent excreta; idque potiſſimum mane, a meridie, & noctu contingebat. Cum itaque pulmonum lobum ſiniſtrum abſceſſu occupari ſuſpicio oriretur, in lecto caput pronum ſiniſtro brachio ſuffulcire juſſa eſt, ut poſt levem tuſſim pus effluere eo felicius poſſet. Aliquando, poſt frigoris ſenſum a meridie, pulſu celeriori reddito, calor febrilis accendebatur, indies increſcens, quem leve comitabatur delirium ad aliquot dies; donec poſt ſe reliquit hecticam cum rubore, veſperi genas pingente, ſudoribus nocturnis, diarrhœa continua, atrophia & crurum demum œdemate ſociatam, etiamſi lecto fuiſſet affixa. Inter ſeptimam & octavam coſtam nodi aliquot exiles ſe offerebant tactui, qui una cum aliis phænomenis, ibidem loci ulceroſos pulmones pleuræ adhærere, ſuſpicionem augebant. Etiamſi igitur cauſticum dicto loco potiſſimum applicari debuiſſet, prævidens tamen Author cum aliis ſibi junctis Medicis, mammæ ſiniſtræ glandulas ſimul arroſum iri, ſpatio inter ſextam & ſeptimam coſtam ſurſum numerando illud appoſuit; quo remoto, & lanceola in pectoris cavitatem adacta, lympha profluebat, ſanguinolenta absque pure: immiſſoque ſpecillo, pulmones ad inferiorem coſtæ ſeptimæ partem adhæſiſſe obſervabantur; antequam autem eſchara ſepararetur, pus prorupit, quotiescunque ulcus deligabatur, quod ſenſim atque ſenſim imminuebatur, ad curationis usque finem. Quem tamen antequam attingeret puella, de immenſo circa cartilaginem enſiformem conqueſta eſt dolore, & tanto quidem, ut cannulam ipſa aliquoties extrahere haberet neceſſe; quod a cannula nervum premente illi crearetur. Sicque menſe Auguſto perfecte ſanata, ſequentibus men-

mensibus pristinum corporis habitum recepit, indicio manifesto, non omne pulmonum ulcus, prout nonnullis videtur, esse incurabile.

Cum autem puellæ huic curandæ etiam Gulielmus Cowperus adfuerit, non potuit non hic, in Responsione sua, D. Wrigthii, felicem curæ successum constanter prædicentis, peritiam collaudare, atque in memoriam revocare puris non minus graveolentiam summam, quam putridam acrimoniam, qua specillum immissum & syringam argenteam in injectionibus usurpatam arroserat. Nec dubium superesse ullum dicit, quin pus, ex vulnere facto profluens, ab eadem cavitate provenerit, ex qua ante cum tussi per os fuerat rejectum; siquidem puella sub injectionibus, quas tinctura myrrhæ ingrediebatur, de amaro sapore in ore fuerit conquesta. Recensitis dein aliis ægrorum, similibus pulmonum ulceribus laborantium, exemplis, merito miratur Clarissimus Cowperus, qui fiat, ut parte una pulmonum obstructa, homo tamen vivere, & reliqua pulmonum pars totam massam sanguineam, ex dextro cordis ventriculo ad sinistrum, æquali temporis momento, & sub æquali quantitate, sub qua per reliquas corporis partes omnes circulatur, deducere queat; cum modum conveniat omnino admirari, quo in statu naturali, ubi pulmonum canales omnes aperti sunt, id contingat. Ad cujus phænomeni explicationem sequentia instituit experimenta. Scilicet aquam in arteriam pulmonalem injectam dum per venam pulmonalem redire conspexit, idem etiam cum cera tentavit feliciter. Postquam enim hanc calidissimam cum oleo terebinthinæ mixtam, & colore, Vermillon dicto, tinctam in arteriam memoratam felium juniorum injecit, venam ea cum auricula sinistra adeo repletam vidit, ut pars ejus ad sinistrum usque cordis ventriculum penetraverit; licet aliquid ceræ ad bronchia simul esset depositum. Corda humana præparando, & eorum ventriculos, auriculas & truncos vasorum sanguineorum cera replendo, itidem advertit, quod cera, diversis coloribus tincta, in arteriam & venam pulmonalem, sine extrema vi injecta, ex arteriis ad venas tantum, non vero ad tracheam simul, pervenerit. Nec in aliis corporum humanorum æque ac quadrupedum visceribus ceram per arterias ad ve-

nas adigere potuit, præterquam in pulmonibus, liene & pene; in quibus tamen ut ſuccederet experimentum, cera ſummo cum impetu injicienda fuit. Cum autem nudis oculis vaſorum extremitates nec in animalibus vivis, dum ſanguis adhuc per vaſa circulatur, cumprimis in partibus pellucidis omenti, vel meſenterii quadrupedum, aut in pulmonibus ranarum, vel lacertarum viventium; nec in mortuis, dum ſanguis in pulmonibus eſt retentus, uſurpari poſſint, mediante microſcopio id tentavit. Facta enim inciſione in corporibus dictorum animalium, pulmonum prolapſorum & aëre inſpirato diſtentorum partem, cordi quam proxime adſtantem, citiſſime & firmiſſime ligavit; quo facto exſiccatos ranarum & lacertarum pulmones eorumque vaſa microſcopii ope ita contexta deprehendit, prout in fig. 1. 3. 4. 5. 6. offeruntur. Adeoque certiſſime ſibi perſuaſum habet Author Clariſſimus, communicationes vaſorum ſanguineorum in pulmonibus magis eſſe patulas, quam in aliis partibus, excepto liene & pene, donec monſtretur, ceram liquefactam æque facile in reliquis corporis humani ac quadrupedum partibus ex arteriis ad venas penetrare. Quemadmodum vero rationem inde petit ſanguinis per pulmones in ſtatu naturali fluentis; ita e diverſo, ſi in ſtatu p. n. vaſa quædam ſanguinea pulmonum vel anguſtentur, vel penitus comprimantur, ut in ulceribus pulmonum, tunc a reliquis adhuc ſanis vaſis plus ſolito per eorum cavitatem transmitti reputat, quippe quæ ſenſim ita dilatentur, ut illorum defectum commode reſarcire valeant. Id quod etiam in ramorum arterioſorum communicatione fieri obſervat, quando in aneuriſmatis cura ramus quidam inſignis vel truncus ligatur.

TAB. V.

Explicatio Figurarum Tabulæ V.

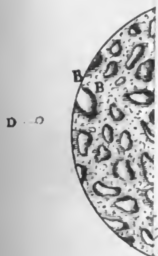
Figura I exhibet pulmonem ranæ ligatum & exſiccatum, microſcopio inſpectum, cujus vaſorum extremitates tam amplæ ſunt, ut tres ſanguinis globulos transmittere poſſint.

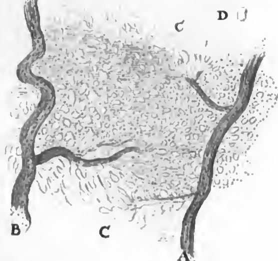
AA. Arteriæ.

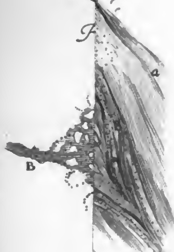
BB. Venæ.

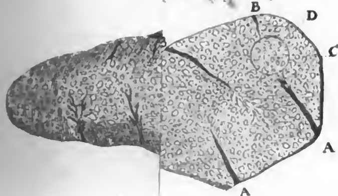
CC. Earum inoſculationes.

D. A-

Fig
B
B
D

Fig: 3.
D
C
B
C
A

a
B

Fig: 5.
B
D
C
A
A

D. Area microſcopii, prout nudis oculis apparet.

Figura II ſiſtit pedis poſterioris ranæ partem, cujus vaſorum extremitates unicum ſaltem ſanguinis globulum transmittunt.

AA. Truncus arteriarum.

BB. Truncus venarum ad latera digitorum transcurrens.

CC. Earum extremitates invicem continuatæ, in membrana transparente digitos diſtinguente.

aa. duo digiti pedis.

Figura III & IV oculis ſubjicit extremitates arteriarum & venarum, in pulmonibus ranæ alio microſcopio inſpectas.

AA. Arteriæ.

BB. Venæ.

CC. Earum conjunctiones.

D. Area microſcopii.

Figura V monſtrat aream quandam hexagonam pulmonis ranæ, qui cum non æque flatu fuerit diſtenſus, ac in figura III & IV areæ etiam ſeu cellulæ in interſtitiis extremitatum anguſtiores & minores apparent.

AA. Arteriæ.

BB. Venæ.

CC. Earum inoſculationes.

D. Area.

Figura VI repræſentat lobum pulmonis lacertæ aquaticæ præparatum.

AA. Truncus arteriæ pulmonalis.

BB. Vena pulmonalis.

CC. Earum rami conjuncti.

DD. Membrana ſubtilis tranſparens.

EXPERIMENTUM ANATOMICUM AD VERAM Duræ Matris motus cauſam detegendam inſtitutum ab H. RIDLEY M. D. & Reg. Coll. Med. Lond. Socio.

Excerptum ex Actis Philoſ. Angl. A. 1703. N. 287.

POſtquam Clar. *Ridley* in Tractatu ſuo *de Anatomia Cerebri*, ante bina luſtra publici juris facto, Duræ Matris motum arteriis per

per totum cerebrum dispersis in acceptum referendum esse, variis experimentis probaverat; Clarissimus autem *Baglivus* in suo *de Fibra Motrice* libello, pulsus hujus causam in propria Duræ Menyngis substantia & textura, cordis æmula, quærendam esse tradiderat: utra contrariarum harum sententiarum veritati propius accedat, examinaturus ille, sequens instituit experimentum.

Canis scilicet superiori bregmatis parte terebrata, membranam duram non sine aliqua sanguinis jactura denudavit. Hinc cohibita hæmorrhagia, absterſoque sanguine, duræ matris ejusque sinus longitudinalis, qui per marginem foraminis decurrebat, motum systalticum cordis vibrationis, quæ justo citatior erat, æmulum, hujusque rhythmo ad amussim respondentem deprehendit. Post elapsum unum horæ quadrantem, eandem hamulo acuto suspensam perforavit; quam perforationem acute persentiscere videbatur canis, convulsionis tamen cujusvis expers. Comparuit sic motus cerebri systalticus, tantillum sanguinis, quod in membrana continebatur, foras propellens. Postea cuspide forficis obtusa caute in aperturam membranæ vulneratæ immissa, eam transversim in parte ejus a sinus longitudinalis transitu maxime remota dissecuit; hinc protrusum fuit cerebrum pia matre tectum, perseverante adhuc motu ejus ad tactum satis forti, licet membrana ipsa, ob vim restitutivam fibrarum suarum a plaga accepta imminutam, ad oculos obscurius vibrari videretur. Toto hoc tempore vegetus adhuc erat canis, levibus tantum tremoribus, cum quodam horrore, per universum corpus affectus. Postquam igitur per aliquot horas hic vexatus multum sanguinis effuderat, ut omnem vim pulsificam, quæ vel huic membranæ inesse, vel aliunde accedere supponi potest, adimeret Author, guttulas aliquot olei vitrioli leniter illinebat; unde nigro colore tingebatur hæc, & nulla, saltem exigua & obscura ejus percepta est vibratio, admoto tamen digito satis distinctus cerebri pulsus sentiebatur. Peractis his, cum cultri mucronem ad unius unciæ crassitiem in cerebri substantiam intrusisset, vehementer se agitavit canis, hactenus adhuc vegetus, & in horrendas corporis jactationes & pedum anteriorum & posteriorum convulsiones incidit, & cerebrum fortius quam antea movebatur. Postea spe-

ſpecillo profundius adacto, ſenſus dolorifici indicia maxima dedit animal, cultro tandem usque ad latus cranii oppoſitum trajecto horrendis agitatum fuit ſpasmis; & interim ſyſtolen & diaſtolen cerebri, cum maximo reniſu factam, digito Author æque ac alii adſtantes perceperunt. Quibus penſitatis phænomenis, patere exiſtimat Clariſſimus Ridley, motum cerebri & menyngis a peculiari duræ matris textura minime dependere.

D. ROBERTI HUNTINGTONI EPISTOLÆ, ET veterum Mathematicorum Synopſis, Collectore EDWARDO BERNARDO. Præmittuntur D. HUNTINGTONI & D. BERNARDI Vitæ, Scriptore THOMA SMITHO S. Theol. Doct.

Londini, apud A. & J. Churchil, 1704. 8. Plag. 18.

PEr varia doctiſſima ſcripta, in Actis noſtris paſſim commemorata, dudum orbi erudito ita innotuit Vir Clariſſimus Thomas Smithus, ut vel ſolum nomen ejus affatim commendare poſſit Huntingtonianas epiſtolas, quibus in lucem edendis obſtetricias manus præſtare dignatus eſt. Epiſtolis autem Huntingtonianis Vitam ejus præmittere operæ pretium duxit, illuſtrationi eorum, quæ paſſim in epiſtolis habentur, haud raro inſervientem. Lucem vero Huntingtonus adſpexit Februario menſe anni ſuperio- p. 1.
ris ſeculi XXXVI Deorhirſtæ, quod eſt oppidum non incelebre
ad Sabrinæ ripam ſitum. Patrem nactus eſt illius loci Parochum, p. 2.
qui Robertum noſtrum ſecundo genitum, in ſchola publica Briſtoliæ literas Græcas & Latinas bene edoctum, cum decimum ſextum vitæ annum attigiſſet, Oxonium ablegavit, ubi primo inter Portioniſtas, quos vocant, receptus, mox poſt ſuſceptum primum in artibus gradum, unanimi illorum, penes quos jus eligendi erat, conſenſu in numerum Sociorum cooptabatur. Anno deinceps 1663 lauream Magiſtri conſecutus, inſequentibus comitiis Magiſtrorum nuncupatus eſt Senior, quam ſpartam cum per aliquod tempus egregie ornaſſet, tum D. Pocockii conſilio, tum propria men- p. 3.
tis inclinatione ductus, D. Framptono, qui huc usque Halebi mercatoribus Anglis in Oriente a ſacris fuerat, jam in Angliam redituro, in ſacro iſto munere, ampliſſima mercatorum Londinen-

sium, qui mercaturam in Oriente exercent, societate suffragante
p. 5. successit. Cum ergo Halebum celeberrimum illud Orientis emporium pervenisset, post administrationem sancti muneris, quod ipsi incumbebat, nihil prius antiquiusve habuit, quam ut patriam rerum hactenus pene incompertarum vel saltem vix satis bene cognitarum notitiis, invectisque librorum gazis redux ditaret.
p. 7. Cum vero de libris Syriacis comparandis maxime solicitus esset, & in iis cumprimis S. Ignatii, Episcopi Antiocheni, epistolas Syriacas investigaret, quarum non tantum Ebed Jesu in Catalogo librorum Chaldæorum obiter indicium fecerat, sed & ipsas epistolas magis diserte Ignatius Antiochenus XVI seculi scriptor, in Catalogo librorum ex Oriente advectorum, Chaldæo-Syra lingua ibi extare, testatum dederat: minime tamen hac ex parte voti compos fieri potuit, cum nec in Syria, nec in Ægypto, nec in Mesopotamia, nec in monte Sina, exemplar Ignatianum sive Græcum sive Syria-
p. 10. cum repererit. In iis autem libris, quos Patriarchæ Antiocheni D. Stephani Petri opera adjutus nactus est, Ephremi Syri Commentarius in Pentateuchum, & quædam Homiliæ maxime insi-
p. 12. gnes fuerunt. Cum aliquot annos Halebi versatus fuisset Huntingtonus, ipsum lubido incessit Hierosolyma adeundi, in quo itinere ad reliquias Samaritanorum divertit, ex quibus triginta circiter familiæ Sicima sive Neapolim (utpote ex istius ruinis ab Herode conditam, hodie *Naplos* nuncupatam, juxta montem Garizim tribus horis ab urbe Samaria, olim Σεβαςῆ, nunc *Isboste*,
p. 15. dissitam) incolunt. Ea occasione obiter Clarissimus Smithus de codicibus Samaritanorum sacris nonnulla observat, atque id imprimis, quod si ex codicibus in Anglia obviis judicium ferre liceat, Cottoniano nempe, Bodlejano & Huntingtoniano, nullus eorum
p. 16. CCCC quingentorumve annorum ætatem supergrediatur. In Ægyptum quoque iter fecit Huntingtonus, ibique eandem in investigandis codicibus manuscriptis industriam perpetuo adhibuit. In hisce autem libris Copto-Arabicis singillatim recensendis Auctor non diu versatur: cum ii ex egregio & utilissimo catalogo-
p. 17. rum opere, Oxonii A. 1697 edito, peti possint. Maxime & in primis memoranda esse judicat tria Evangeliorum exemplaria, quorum unum Kahiræ, alterum in deserto Nitriæ, tertium Hierosoly-
mis

mis reperit, D. Marshallo, qui editionem Copticam N. T. tum temporis moliebatur, transmissa. Præterea dum Kahiræ commoratus est, cum quodam Copto sacerdote de conciliorum duobus voluminibus, una cum appendice concilii Chalcedonensis, & denique tribus reliquis Pentateuchi Mosaici libris exscribendis fuit pactus. Quoad Huntingtonus in Asia vitam degit, cum multis Viris religiosis, religionis Christianæ propagandæ causa per Orientem quaqua versum sparsis, frequens literarum commercium exercuit. Inter hos ex P. Archangelo de Sancta Theresa, ordinis Carmelitarum discalceatorum, de Sabæis sive Mendæis quondam quæsivit, num qui libri istius sectæ opiniones complectentes adhuc superessent. Iste Carmelita ut Huntingtoni curiositati satisfaceret, postea in Angliam tres libros transmisit, quorum duos Mendæi olim Adamo Protoplastæ a Deo traditos, tertium vero ab Angelis trecentis triginta annorum millibus ante Adamum conditum cœlitus delatos fabulantur. Isti autem libri tanta obscuritate laborant, ut absque interprete nullo modo intelligi possint. Postquam Huntingtonus in Asia undecim annos expleverat, de reditu in patriam cogitans, per Italiam & Galliam in Britanniam rediit, cui restitutus anno 1683 dignitatem Doctoris in facultate Theologica consecutus est. Paulo post Collegii S. Trinitatis, juxta Dublinium in Hibernia, præfectura ipsi licet invito atque reluctanti fuit delata. Bello autem in Hibernia ingruente, fuga sibi consulendum esse duxit. In Angliam ergo redeunti sacerdotium in parochia Hollingburiæ, in agro Hartfordiensi sita, ipsi fuit demandatum. Ibi reliquum vitæ tempus transigere in animum induxerat, sed aliter visum Deo. Etenim A. 1701, vacante sede Rapotensi in provincia Ultoniæ, hic episcopatus, opera potissimum Illustrissimi Henrici Comitis Clarendoniæ, ipsi delatus est. Hac de causa denuo in Hiberniam navigare coactus, Dublinium incolumis appulit, ibique vicesimo die mensis Julii in Ecclesia Christi cum debita solennitate fuit consecratus. Sed prius quam ad sedem suam cathedralem pervenit, morbo implicitus, secundo die Septembris, sexagesimo sexto ætatis anno, placide decessit. Jam ut ex epistolis quoque decerpamus nonnulla, p. 13 meminit cujusdam exemplaris Concilii Florentini, quod ab alio auctore profectum

p. 18. p. 21. p. 23. p. 24. p. 29. p. 31.

esse credit, quam ista exemplaria, quæ typis impressa leguntur: duo enim ait in publicum prodiisse, quorum alterum Georgio Scholario vulgo tribuatur, alterum vero Sylvestro Syropulo. Præter hos libros, de historia jam dicti Concilii se vidisse fatetur particulas & rhapsodias bene multas a Græcis, Bessarione puta, Demetrio Cydone, Josepho Methonensi, Gregorio Hieromonacho, Vecco Constantinopolitano &c. confectas. P. 32 & 33 refertur de Armeno quodam, urbis Damasci incola, qui ad defectionem a fide sua sollicitatus, Mahometanorum illecebras omnes & minas ac promissa generoso contemtu respuerit, & hoc pacto martyrii coronam gloriose reportarit; quo martyrio durante, fulgidum jubar cœlestis luminis æmulum sancto corpori aliquandiu illuxerit, aliaque comparuerint miracula. P. 39 gratias agit D. Angelo a Sancto Joseph Carmelitæ, quod Sabiorum cultum, ceremonias & superstitionem per Orientem olim diffusam, paulo accuratius ipsum edocuerit; qua occasione hanc sectam dicit vetustissimam, utpote quæ, si Arabibus sit fides habenda, a Sabio quodam altero Sethi filio originem traxerit; quam in rem ostentent libros ab ipso Setho conscriptos, ipsorum veluti SS. Biblia & authenticas institutiones. Hæc & alia scripta de eadem hæresi tractantia, in quibus sunt codices MSS. Thabeti Ebn Corah, ut ipsi transmittat, etiam atque etiam petit. P. 46 multa de Samaritis narrat D. Jobo Ludolfo, eamque gentem ait esse tam parvam, ut non aliam temere invenias, cui comparare possis; hoc tamen non obstante, illos paucitate sua contentos se solos veros Ebræos & Israelitas nuncupare, & Judæos Palæstinenses aliosque alto supercilio contemnere, quin etiam odio plus quam Vatiniano prosequi. Cum Huntingtonus apud eos versaretur, atque prolatos libros Samaritano charactere descriptos nullo negotio legeret, forte fortuna inter alios sermones ab ipso quæsiverunt, num in Britannia quoque Ebræi reperirentur, quam quæstionem ille, de Judæis respondens, cum ipsi de Samaritanis interrogassent, affirmavit, quo facto præcipiti credulitate inducti sponte sua arripiebant, illos esse suos fratres & contribules, neque postea cum Huntingtonus intelligeret, sese aliter respondisse ac isti rogassent, hunc errorem ullo modo sibi eximi patiebantur. Proinde literas

ras in Angliam mittere decrevere, an ibi Ebræi per omnia ipſis conſenſerint exploraturi. Mox quoque literas ejusmodi lingua Ebræa, characteribus autem Samaritanis exaratas, ad Huntingtonum miſerunt, quas ille Oxonium deferendas curavit. Ad eas poſtea reſpondit eadem lingua & charactere D. Mareshallus, quod literarum commercium per aliquot annos duravit, morte autem Mareshalli intermiſſum penitus ceſſavit. In ſingulis ferme iſtis literis ſuperbe gloriati fuerant, apud ipſos ſervari vetuſtiſſimum legis exemplar, quod ſcriptum fuerit ab Abisha ſacerdote pronepote Aaronis, & illius manu ſignatum; verum nugas eſſe & mera mendacia, quæ hac de re proferunt, Huntingtonus ex oculari inſpectione deprehendit, & ipſos hujus vanæ gloriationis abunde convicit. P. 51 indicat, Samaritas nomen tetragrammaton יהוה nunquam pronuntiare, ſed loco ipſius efferre *Semaa* cum שׂ potius quam שׁ & ultima protracta & quaſi triſyllaba, ubi laudat conjecturam Ludolfi exiſtimantis, quod ſit a שם ad morem Judæorum. De Meſſia loquentes parum ſibi conſtare ait, nunc hoc, nunc illud aſſerentes; interim tamen obſervat, ipſos de Servatore noſtro ejusque cultoribus admodum honorifice loqui. P. 52 ſe neſcire fatetur, quare nomen Meſſiæ ſcribant השהב ſi tamen liceat conjectari, hoc ænigma ita explicari poſſe putat, ut ſint initiales plurium vocabulorum literæ, veluti השילה הבא. Ibidem rationem annorum ſeu computum temporis apud Samaritas duplicem eſſe docet, civilem ſeu Mohammedicum unum, ab Hegira Pſeudoprophetæ; alterum eccleſiaſticum ſeu Græcum, ex Huntingtoni ſententia ab orbe condito. P. 62 & ſqq. in gratiam D. Picques Ægypti chartam geophraphicam concinnaturi, multa curioſa de rebus Ægypti, urbibus ſcilicet, fluviis, pyramidibus, Mummiis, inſcriptionibus, monaſteriis, item de tribus Ægyptiacæ linguæ dialectis affert. P. 75 ſequuntur epiſtolæ, quas inſignes Viri ad Huntingtonum perſcripſere; cum vero in his multa jam in Huntingtoni literis a nobis obſervata legantur, his prætermiſſis reliqua breviter perſtringemus. P. 77 ſcribit Michael Nau, Sacerdos e Societate Jeſu, ad Huntingtonum, ſeſe ſuaviſſima voce Servatoris noſtri, qui pacificos vel hoc nomine beatos prædicat, quod filii Dei vocabuntur, provocatum omnem lapidem moviſſe,

ut concordia inter ſuam & Anglicanam Eccleſiam in Aſia ſtabiliretur, certiorem quoque facit Huntingtonum, ſe quidem ſuos, quanquam non ſine magno labore, in ſuam adduxiſſe ſententiam, ſed valde conqueritur, quod Huntingtonus promiſſis non ſteterit, neque loco ac tempore præſtituto cum ſuis comparuerit. P. 84 F. Agathangelus Sabæorum libros, quorum jam ſupra in vita Huntingtoni mentionem fecimus, nominetenus recenſet, eorumque primum dicit nominari *Sabaf Adam*, quem Protopatrem noſtrum Adamum a Deo immediate accepiſſe fabulantur: ſecundum, *Sabaf Hieahie*, ben Zachariæ (quem nonnulli dixerunt eſſe præcurſorem Domini, S. Joannem Baptiſtam) & iſtum pariter dicunt Hieahie a Deo recepiſſe: & tertium *Divan*, qui alios magnitudine excedit, ſed pari æſtimatione habetur. Hos libros Sabæi magna religione cuſtodiunt, ne forte in aliorum manus perveniant, & cum alioquin hanc nationem auri ſacra fames multum cruciet, difficillime tamen hac ex parte corrumpi poſſunt. P. 99 ſqq. D. Stephanus Petrus, Patriarcha Maronitarum Antiochenus, mittit catalogum tum librorum ſacrorum, tum operum Patrum, tum aliorum ſcriptorum, quæ apud ipſos poſt tot bella, incendia, rapinas & ſpoliationes, quibus Syria per 10 ſecula fuerit obnoxia, adhuc ſuperſint. Ex eodem Patriarcha Huntingtonus quæſiverat de Dionyſio Syro, cujus Commentarium in IV Evangelia celeberrimus Loftuſius ſyro-latine imprimendum curavit, quisnam ſcilicet fuerit ille Dionyſius, quo tempore ubive loci floruerit, quid denique ſcripſerit? Ad ſingulas has quæſtiones Patriarcha p. 111 ſqq. accurate & prolixe reſpondet, atque refert, Dionyſium illum floruiſſe ſeculo XII, patriam ipſi civitatem Militinenſem obtigiſſe, profeſſione fuiſſe Jacobitam, propter eximia ſtudia creatum eſſe epiſcopum Gramnitienſem, animum Deo A. 1169 reddidiſſe, & ſepultum eſſe Meletiæ, ubi natus fuerat. Præter Commentarios in V. & N. T. de variis argumentis Theologicis ac Philoſophicis ſcripſiſſe, ſcilicet *De Deo*, de *Trinitate*, de *Incarnatione*, de *Angelis*, de *Animabus*, de *Sacerdotio*, de *Elementis* & de *Arithmetica*. Porro eundem quoque contra hæreticos calamum ſtrinxiſſe narrat, nimirum contra Arabes, Agarenos, Hebræos, Neſtorianos, Græcos, item contra eos, qui Concilio Chalcedonenſi adhærent. Tandem duas

quo-

quoque Liturgias eum composuisse ait, cum Commentario de Ritu S. Sacrificii Altaris.

Superest, ut Edwardi Bernardi Vitam, collectioni veterum Mathematicorum & huic epistolarum volumini subjunctæ præmissam, paucis percenseamus. Ille natus est Paulesperriæ secundo die Maji A. 1638, patre Josepho Bernardo loci illius Parocho, & matre Elisabetha Lancea, utrisque non ignobili genere oriundis. Adolescens Londini in schola publica Mercatorum Scissorum ita dicta, literarum tyrocinia posuit, septennio ibi exacto in collegium S. Joannis Baptistæ apud Oxonienses cooptatus, Thomæ Wiati tutelæ traditus fuit. Magister artium factus, Procuratoris Academiæ munus gessit A. 1667. Inde prima laurea Theologica ornatus, Lugdunum ad Batavos abiit, tum ut MSS. codices orientales, quos Josephus Scaliger & Levinus Warnerus reliquerunt, perlustraret, tum etiam, & præcipue quidem, ut V, VI, VII libros Conicarum Sectionum Apollonii Pergæi, quorum textus Græcus desideratur, in codice Arabico apud hæredes Golii extantes examinaret. Constituerat enim hos libros cum versione sua & commentationibus necessariis in lucem edere: sed hoc ejus consilium D. Christianus Ravius prævertit, utpote qui tres istos libros, a se Latine versos & Carolo XI Suecorum Regi inscriptos, Kiloni A. 1669 publicavit. Oxonium reversus, a D. Christophoro Wrenno electus est, ut ipsius tum temporis in regia aula versantis in munere Mathematico obeundo vices suppleret. Interim tamen non obliviscebatur, se solenni professione Theologiæ studiis sacrisque Presbyteri functionibus consecratum fuisse. Hinc Beneficium Ecclesiasticum, in provincia Surreiensi a Collegio Joannensi ipsi delatum, lubenti animo accepit, & paulo post a D. Petro Mew, Episcopo Bathoniensi & Wellensi inter Sacellanos domesticos cooptatus est. Hæc vero omnia mox erant relinquenda. Cum enim D. Wrennus professione Mathematum plane se abdicaret, aut spes muneris istius Mathematici erat abjicienda, aut vi statutorum fundatoris, nulli alii officio sive ecclesiastico sive civili præesse licitum erat. Hinc diu animi dubius ac nesciens quo se verteret, tandem repudiatis dignitatibus ecclesiasticis, professionem Mathematicam elegit. Circa hoc tempus de edendis veteribus Mathematicis omnibus, nunquam

p. 1. p. 2. p. 3. p. 8. p. 11. p. 14. p. 15. p. 16. p. 23.

quam satis laudandum consilium apud Oxonienses fuit agitatum,
cujus vastissimi operis sciagraphiam Bernardus accuratissime deli-
p. 25. neavit, quam Clarissimus Smithus subnectere operæ pretium du-
xit. Eodem ferme tempore Euclidem suscepit illustrandum, egre-
gio specimine in folio, ut dicitur, edito, in quo Græcus textus
& ex adverso Latina versio, cum Procli Commentario, Græce &
Latine, una cum doctissimis scholiis figurarumque delineationibus
accurate exhibentur. Præterea ut scientiam quoque Astrono-
micam ex doctrina veterum illustraret, parvam Syntaxin Alexan-
drinam, communiter Μικρὸν Ἀστρονόμον dictam, in qua præter
Euclidem, Theodosii, Autolyci, Menelai, Aristarchi & Hipsiclis
opuscula continentur, edendam suscepit, sed opus illud non
perfecit. Nec solum in scientiis Mathematicis, verum etiam in
p. 31. Chronologiæ & Antiquitatum studio, ingenii vires exercere sata-
gebat. Hinc novam Josephi editionem adornare animum indu-
p. 32. xerat, & dici non potest, quam vasto apparatu arduum hoc opus
aggressus fuerit. Cum vero multi methodum ejus, quam seque-
batur, importune & pene ingestis convitiis carperent, inde pri-
mo inter Curatores & Bernardum ortæ simultates, dein apertæ li-
tes, utrisque pro diversa, quam secuti sunt, sententia argumentis
ultro citroque agitatis tenacissime inhærentibus. Cessavere inde
operæ typographicæ, nec quisquam de edendo integro Josepho
sumptibus Academiæ amplius cogitavit. Postquam igitur in hoc
opere ad metam pervenire non potuit, multos alios libros edidit,
qui a D. Smitho insequenti ordine recensentur.

I Commentatio de mensuris concavis, ponderibus antiquis, & mensuris distantiarum, quæ primo A. 1685 D. Pocockii commentariis in Prophetiam Hoseæ adjuncta fuit, triennio autem post locupletior facta seorsim prodiit sub hoc titulo: De mensuris & ponderibus antiquis libri tres, quibus accesserunt duæ epistolæ, altera N. Fatii de mari æneo Salomonis, altera Thomæ Hyde de mensuris & ponderibus Sinensium ad D. Bernardum.

II Private Devotions, Oxon. A. 1689 in 12. h. e. ut D. Smithus paulo latius titulum explicat: Exercitia spiritualia, & vitam pie & Christiane instituendi methodus, cum formulis precum, tam in quotidianis, quam in solennibus religionis officiis, cum quis-

quisquam Deo & sibi vacaverit, clam & in privato secessu utendis. Ad finem accessit brevis Decalogi Paraphrasis.

III. Orbis eruditi Literatura a charactere Samaritico deducta, quam tabula amplioris formæ æri incidendam curavit. Hinc uno intuitu contemplari licet varias, pro varia temporum & seculorum ratione, literarum figuras.

IV. Canon præcipuarum e Stellis fixis (numero 23) secundum observata majorum, quem Huntingtono inscriptum Actis Philosophicis mense Aprili A. 1684 inserendum permisit. Iisdem Actis, Septembri ejusdem anni, epistolam ad Joannem Flamstedium Mathematicum Regium edidit: in qua continentur

V. Observata ex Græcis, Arabicis, Persicis, Judaicis, Latinisque Scriptoribus de Obliquitate Zodiaci.

VI. Etymologicon Britannicum, quod ad calcem Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mœso-Gothicæ D. Georgii Hickesii, Oxonii A. 1689 editæ, pag. 167 seqq. comparere voluit.

VII. Chronologiæ Samaritanæ Synopsis, quam Auctorolim misit ad D. Ludolfum, qui illam Actis his nostris mense Aprili A. 1691 inseri voluit.

VIII. Notæ in fragmentum Seguierianum Stephani Byzantini, cujus partem, quæ ad Dodonem spectat, Jac. Gronovius ad calcem Exercitationum de Dodone A. 1681 edidit.

IX. Adnotationes in epistolam S. Barnabæ, in editione Felliana. Oxon. 1685.

X. Annotationes breviculæ in Scriptores Apostolicos editionis Coteleriana, & in nupera editione Amstelodamensi publicatæ.

XI. Scholia & annotationes in Græcas Inscriptiones Palmyrenorum. Trajecti A. 1698.

XII. Samaritanorum literæ Latine conversæ, & a D. Jobo Ludolpho in Epistolis Samaritanis editæ.

Multas præterea lucubrationes Bernardus reliquit, quas D. Smithus prolixe recenset. Nos, ut prolixitatem evitemus, titulos indicare satis habebimus.

I. Chronicon omnis ævi, sive Canon Chronicus.

II. Calendarium Ecclesiasticum & Civile plerarumque Gentium,

III. Index librorum manuscriptorum Angliæ & Hiberniæ, atque externarum aliquot Bibliothecarum.

IV. Devotiones Privatæ Anglice ſcriptæ, cum brevi explicatione X Præceptorum, Orationis Dominicæ & Fidei Apoſtolicæ, in VII libris.

V. Obſervationes varii generis.

VI. Notæ ad Scriptores veteres, tam ſacros quam non ſacros.

VII. Etymologicon Græcum & Latinum.

VIII. Lexicon Ægyptiacum.

IX. Lexicon Ruſſicum.

X. Euclides, Græce & Latine.

XI. Syntagma de Matheſi, ſive principia & elementa Matheſeos.

XII. Diſſertatio de Literatura.

XIII. Linguarum inſularum Britanniæ & Hiberniæ Origines Perſicæ & Armeniacæ.

Hos omnes libros & nonnullos alios a Bernardo compoſitos, item codices MSS. collatos notisque eruditorum Virorum illuſtratos, Clariſſimi Bibliothecæ Bodlejanæ Curatores in illius Archivis reponendos, pecuniis publicis redemerunt. Equidem optandum fuiſſet, longiorem vitam D. Bernardo contigiſſe, ut multa egregia opera, quæ imperfecta reliquit, ad finem perducere valuiſſet. Sed præclariſſimos ejus labores continui per aliquot annos languores abruperunt, iisdemque tandem mors acerba, quam immoderatis ſtudiis vigiliisque acceleravit, duodecimo Januarii die, A. C. 1696, quinquageſimo nono ætatis ſuæ nondum exacto, finem impoſuit.

Vitam Bernardi excipit, uti jam diximus, Synopſis Veterum Mathematicorum Græcorum, Latinorum & Arabum, quæ Sciagraphia eſt vaſtiſſimi operis, eorum ſcripta, quotquot reperiri potuerunt, XIV voluminibus comprehenſuri. Horum autem Mathematicorum magna pars ex membranis Anglicanis fuit deſumta.

JOHANNIS FORBESII A CORSE OPERA OMNIA.

Amſtelædami, apud Wetſtenios, A. 1703, in fol. Alphab. 19.

SCotia luce Evangelii colluſtrata ſicuti Johannem Knoxum, Robertum Rollocum, Hectorem Boethium, Georgium Buchananum,

nanum, Guilielmum Amesium, Johannem Cameronem, Samuelem Rhetorfortem, virosque doctissimos alios genuit, ita quoque Johannem Forbesium a Corse, Theologum Doctorem & in Academia Aberdoniensi Professorem, doctrina & vitæ sanctitate perillustrem dedit, cujus opera duobus voluminibus comprehensa, prima partim, partim repetita vice nunc publicantur. Et editioni quidem huic elegantissimam præfationem Nicolaus Gürtlerus, in Academica Schola Daventriensi Theologiæ Doctor & Professor præmisit, & Henricus Wetsteinius cum fratribus chartæ nitorem typorumque elegantiam præstitit, Reverendus vero Vir, Georgius Garden (qui post plures annos Aberdoniæ in cura Pastorali exactos, Presbyterianæ factionis invidia se ab officio pulsum profitetur) de eadem modis non unis bene imprimis fuit meritus.

Antea vero, quam operum hic exhibitorum ulteriorem mentionem injiciamus, Autoris primum vita a nobis recensenda est, cujus descriptio Gardeno itidem debetur, qui eadem fidelia plures dealbaturus parietes, & Patricii Forbesii, patris, Episcopi Aberdoniensis, & Guilielmi Forbesii, propinqui, primi Edinburgensis Episcopi a Carolo I electi, (quo de plura diximus in Actis nostris anno superiori 1704, pag. 421 seq.) & Roberti Baronii, & Guilielmi Leslæi, & aliorum celebrium Scotiæ Pastorum, cum quibus Johannes noster multa læta & tristia habuit communia, vitas pariter recensuit, a nobis tamen prolixe haud repetendas, cum circa solum Johannem Forbesium occupatos nos esse, æquum sit. Natus ille est sexto Nonas Maji anno 1593, nobile ac generosum stemma nactus, & postquam humaniores literas didicerat, missus est ad Universitatem Aberdoniensem anno 1607, ubi Philosophiæ operam dedit, ac postea in exteras regiones profectus, in Universitate Heydelbergensi, sub cura D. Paræi, Theologi celeberrimi, Sedani etiam, ac in aliis inclytis Superioris & Inferioris Germaniæ Academiis, Theologiæ studuit, scripta Patrum diligenter evolvit, ac linguæ Hebraicæ operam dedit, ubi pro ingenii felicitate & indefessa diligentia, magnos fecit progressus. In cæteris regionibus ad annum usque 1619 commoratus, hoc ipso in patriam reversus, & sequenti a Synodo diœceseos Aberdoniensis ad publicam Theologiæ professionem vocatus est, quam in studiosæ juventutis com-

modum, modis ornare omnibus allaboravit. Sed cum in cœpto isthoc studio feliciter procederet, controversiis se parum faustis immixtum vidit, quæ multas ipsi ærumnas & triste tandem exilium provocarunt. Nimirum eo ipso tempore, quo Fœderatum Belgium quinque articulis mirum in modum divexabatur, Jacobus I Magnæ Britanniæ Rex, restituto jam in Scotia anno 1610 Episcopali, quod vocarunt, regimine, pariter quinque placita per Synodum Perthensem anno 1618 sanciri jussit, puta 1. Sacram Cœnam submissis genibus accipiendam: 2. Baptismum, & 3. Sacrum Epulum privatim quoque, necessitate id postulante, administrandum: 4. pueris post Christianam institutionem bene ab Episcopo dicendum, cum impositione manuum: 5. singularia Dei opera, ut ortum Jesu Christi Servatoris e beata Virgine, passionem &c. statis diebus quotannis celebranda esse. Quinque hæc capita Forbesius cum suo probaret confirmaretque calculo, & fœderi nationali, illorum atque Liturgiæ occasione inito, nomen dare constanter renueret, a Synodo Aberdoniensi anno 1640 censura notatus, atque a Classe Edinburgensi, cui patres Aberdonienses sententiæ executionem commiserant, anno proxime secuto Theologica professione exutus est. Quam exauctorationem æquo ille ac miti animo tulit, & cum Presbyterianis amice concorditerque vixit. Verum, ubi anno 1642 novi fœderis inter Scotos Anglosque pacti subscriptio vehementer urgeretur, cum aliis Scotis e patria exire, & in Belgium secedere maluit; unde tamen post pauxillos annos reversus, reliquam vitam in prædio suo a Corse tranquille taciteque exegit, animamque tandem die 29 April. anno 1648 reddidit, in suæ Parochiæ cœmiterio, sine ulla exequiarum pompa vel monumento sepultus.

Hanc *Vitam* Autoris *externam* Gardenus nuncupat, cui mox *interioris brevem ideam* ex plenioribus, quæ huic statim annectuntur, *commentariis*, *de Johannis Forbesii Exercitiis Spiritualibus*, quæ manu Autoris lingua patria scripta idem habuit, atque in Latinum sermonem transtulit, efformatam subjungit. Habebis hic passim obvias Forbesii precationes, laudationes Divinas, peccatorum confessiones, animi compunctiones, luctationes, & cum Deo frequentissimas collocutiones, unde optimi Viri sanctitas,

ctitas, modeſtia, candor, tolerantia, fortitudo & conſtantia, pluresque aliæ virtutes Chriſtianæ perſpicue diſpaleſcunt. Hinc *Sermo* ſequitur *in Pſalm. CX*, *1.* poſt obitum Patris ab Autore habitus, in quo de ingenti invictoque ſolatio, quod ex Chriſti ad dextram Patris ſeſſione ubertim & conſtanter Patricius Forbeſius a Corſe perceperit, diſſeritur; itemque Diſſertatio *de Viſione beatifica*, & denique ſumma concionis *de Pace* ex Joh. XIV, 27, coram Rege Carolo I bellicos inter tumultus a Guilielmo Forbeſio habitæ.

Qui deinde apparent *Theologiæ Moralis* libri decem, nondum hactenus lucem adſpexere publicam, quanquam opus illud manu Autoris omnino elaboratum perfectumque fuerit. Exponuntur in eodem præcepta Decalogi, variæque circa Dei legem, & ſpecialia ejusdem præcepta controverſiæ diſſolvuntur, caſusque conſcientiæ explicantur. Nobiliſſimum appellat iſtud opus, in laudata a nobis jam ante præfatione, Clariſſimus Gürtlerus, ejusque idea exhibita, nihil ſe ad commendationem illius adjicere velle innuit, niſi quod Autor idem minime exſcripſerit ex monumentis doctorum recentiorum, ſed magno labore ex tabulis Scripturæ Sacræ, e dictaminibus rectæ rationis, & libris veterum optimorumque Eccleſiæ Patrum, id conſtruxerit perfeceritque.

Videas deinceps *Irenici*, occaſione litium, quibus Eccleſia Scotica diſcindebatur, Rege Jacobo I quinque Synodi Perthenſis placita obſervari jubente, anno jam tum 1629 vulgati, ſecundam editionem, in qua voculæ aliquot, paulo immitiores juſtoque acerbiores reputatæ, corriguntur atque omittuntur.

Claudit tomum priorem liber *de Cura & Reſidentia Paſtorali*, quem Forbeſius conſcripſit, autoritate motus atque juſſu Patris, Epiſcopi tunc Aberdonienſis, nimis crebram aut juſto diuturniorem quorundam Paſtorum ab aſſignatis ſtationibus abſentiam amare deplorantis.

Tomus integer poſterior novam exhibet editionem *Inſtitutionum Hiſtorico-Theologicarum*, emendatam ad ipſius Autoris caſtigationes, plurimisque ejusdem additionibus inſigniter adauctam, quam eo majori procul dubio cum aviditate perluſtrabunt ii, qui diſcendarum antiquitatum Eccleſiaſticarum cupidi,

Inſtitutionum harum editiones, jam ante aliquoties iteratas, non ſine voluptate hactenus evolverunt.

SACER DECADUM SEPTENARIUS, MEMORIAM Theologorum noſtra ætate Clariſſimorum renovatam exhibens. Curante M. HENRICO PIPPINGIO.

Lipſiæ, apud Thomam Fritſch, 1705, 8. Alph. 3. pl. 4.

PErgit ſe publico oſtendere Reverendus Collega noſter *Henricus Pippingius*, M. *Henningi Wittenii* doctiſſimo Opere, quo is præſtantiſſimorum ſuperioris ſeculi Theologorum memoriam vindicare annixus eſt, magno ſtudio, nec minori dexteritate continuato. Ac *Wittenius* quidem, poſtquam diverſis temporibus *ſex Decades*, & anno 1685 integram *Memoriæ Theologorum Clariſſimorum Renovatæ Centuriam* conjunctim edidiſſet, novam moliri Centuriam ſperabatur; imo paratam ſe prælo jam habere, in præfatione iſtius Centuriæ profeſſus ipſe erat, indicatis etiam Theologorum in eandem conſtipandorum nominibus. Sed nuſpiam illa comparuit, ſeu quod Auctor ipſe mutavit conſilium, quod viſum fuit veroſimile, cum A. 1688 *Diarium* potius *Biographicum*, iterumque A. 1696 ejusdem *tomum ſecundum* edidiſſet, Scriptores ejusdem ſeculi præcipuos, abſque nationis, religionis aut profeſſionis diſcrimine, conciſe deſcriptos complexum; ſeu quod impedimenta quæcunque alia, ac mors denique, quæ Auctori paulo poſt dictum illum ſecundum tomum publicatum obtigit, interceſſere. A tanto igitur tempore cum repertus nemo eſſet, qui Wittenianum illud prius inſtitutum, quod magno olim cum applauſu exceptum fuerat, perſequeretur, vacuam velut provinciam *Pippingius* noſter occupavit, jamque Theologorum ſeptuaginta, qui poſt annum 1682 e vivis exceſſerunt, reſtauravit memoriam, laborem hoc modo aggreſſus, quo & de totidem Viris jam in cœlo triumphantibus, & de viventibus cunctis, quos clarorum virorum, qui Eccleſiæ olim ornamento ac emolumento fuere, fata noſſe juvat, præclare mereretur. Methodum eandem plane ſervavit, quæ anteceſſori Wittenio viſa fuerat commoda, collectis undique magno labore programmatibus funebribus, ora-

orationibus parentalibus, epitaphiis, monumentisque similibus, quæ honori doctorum virorum consecrari solent, & librorum a quoque compositorum accurato catalogo subjuncto; ubi in leo tamen Wittenii industriam haud parum superavit Pippingius, quod sollicite simul annotare sustinuit, quorum librorum uberior recensio, seu in nostris his Eruditorum Actis, seu in aliis Doctorum Ephemeridibus, quacunque lingua aut titulo magno hactenus numero divulgatis, reperiatur. Præmissa elegans est præfatio, qua inter plura alia, ad Historiam Rei Literariæ pertinentia notatuque digna, uti quorundam, qui ad Opus perficiendum rogati fuerant suppetias, morositas non dissimulatur, ita duumvirorum inprimis, quos honoris causa nos quoque nominamus, *D. Georgii Henrici Götzii*, Lubecensium hoc tempore Superintendentis, & *Joannis Alberti Fabricii*, Professoris Hamburgensium, in suppeditandis subsidiis, quo sunt uterque in promovendis bonis literis animo, merito deprædicatur promptitudo. Nobis ex ea plura decerpere nunc non licet, cum contexendus potius adhuc supersit Theologorum ipsorum, quorum Vita enarratur, qualiscunque index, ut qui nosse de iis plura cupiunt, non ignorent, unde ea sibi sint haurienda. Decade ergo prima sistuntur, *Christianus Noldius*, *Sebastianus Niemannus*, *Joannes Olearius*, *Daniel Griebnerus*, *Godofredus Olearius*, *Jacobus Tentzelius*, *Michael Siricius*, *Jo. Andreas Lucius*, *Michael Cobabus*, & *Abraham Calovius*: in secunda *Antonius Reiserus*, *Janus Birckerodius*, *Balthasar Bebelius*, *Josua Arndius*, *Adamus Tribbechovius*, *David Klugius*, *Johannes Saubertus*, *Jo. Andreas Quenstedtius*, *Lucas Fridericus Reinhartus*, *Matthias Wasmuthius*: in tertia *Augustinus Balthasar*, *Johann Christfried Sagittarius*, *Andreas Christophorus Schubartus*, *Matthias Zimmermannus*, *Johannes Dürrius*, *Godofredus Meisnerus*, *Theophilus Spizelius*, *Georgius Greenius*, *Joachimus Hildebrandus*, & *Tilemannus Andreas Rivinus*: in quarta *Michael Waltherus*, *Johannes Lassenius*, *Martinus Beerius*, *Henricus Rixnerus*, *Christianus Scriverius*, *Justus Christophorus Schomerus*, *Jo. Andreas Kunadus*, *Christianus Wagnerus*, *Nathanael Falckius*, *Gerhardus Theodorus Meierus*: in quinta *Paulus Bosius*, *Christianus Korthol-*

tus,

tus, *Abrahamus Hinckelmannus*, *Johannes Faustius*, *Jo. Guilielmus Baierus*, *Sebastianus Schmidius*, *Heinricus Wideburgius*, *Enoch Zobelius*, *Valentinus Alberti*, *Adamus Osiander*: in sexta *Georgius Mœbius*, *Augustus Pfeifferus*, *Georgius Lehmannus*, *Joannes Benedictus Carpzovius*, *Georgius Gotzius*, *Valentinus Velthemius*, *Michaël Christianus Ludovici*, *Jacobus Hieronymus Lochnerus*, *Sebastianus Kirchmaierus*, *Conradus Tiburtius Rango*: in septima denique *Fridericus Ulricus Calixtus*, *Matthias Fridericus Beckius*, *Johannes Breverus*, *Albrecht Christianus Rotthius*, *David Caspari*, *Michaël Müllerus*, *Isaacus Faustius*, *Fridemannus Bechmannus*, *Bernhardus von Sanden*, & *Christophorus Franckius*.

Hi sunt Theologi, quorum memoria sacro hoc nostro Decadum Septenario recolitur. Adjecit vero illi Clarissimus Auctor, mantissæ velut loco, insuper Septenarium celeberrimorum virorum, qui, utut professione Theologi haud fuerint, scripta tamen ediderunt, aut transtulerunt, aut inchoata reliquerunt Theologica. Sunt illi *Johannes Brunnemannus*, JCtus, Consil. Elect. Brandenb. Antecessor & Facult. Jurid. Francof. Ordinarius, *Caspar Zieglerus*, JCtus, Consil. Appell. Elect. Sax. & Ordinarius Facult. Jurid. Witteb. *Vitus Ludovicus a Seckendorf*, Eques Imperii, Consiliar. Elect. Sax. & Brandenb. Intimus, & Universitatis Fridericianæ Cancellarius, *Erasmus Francisci*, Polyhistor Noribergensis, *Adrianus Stegerus*, Consul Lipsiensis, *Abasverus Fritschius*, Consiliarius Intimus & Cancellarius Rudolphopolitanus, & *Georgius Francus de Franckenau*, S. R. I. Eques, Consiliarius justitiæ & Archiater Danicus.

A DISCOURSE OF THE UNITY OF THE CHURCH; OF the Separation of the Dissenters from the Church of England, &c.

i. e.

DISCURSUS DE UNITATE ECCLESIÆ; DE EORUM, QUI Dissentientes audiunt, Separatione ab Ecclesia Anglicana; de Licentia, quam sibi sumunt iidem Ecclesias erigendi contra Ecclesias reli-

religionem legibus ſtabilitam profitentes, nec non de Ordinatione Miniſtrorum ſive Doctorum, quos illi eligunt. Autore ROBERTO BURSCOUGH, Magiſtro Artium, Vicario Totneſſiæ, & Archidiacono Baarnaſtapulenſi.

Exoniæ apud Samuelem Farley, 1704. 8. Proſtat Londini apud Th. Bennet. Conſtat plag. 14.

DIcavit Reverendus Autor præſens opuſculum Viro Reverendiſſimo Jonathan Trelawny, Præſuli Exonienſi, utque hoc officium in eundem conferret, cauſam fuiſſe oſtendit ejus in ſe voluntatem beneficam & vere generoſam, tum etiam ſingularia in Eccleſiam Anglicanam merita, ab externis quoque, & præcipue a Clariſſimo Petro Jurieu, paſſim laudata. Tractationem totam eo animo ſuſcepit, ut reſponderetur Autori anonymo, qui in libro, cui titulus *Diſſenters no Schiſmaticks*, haud ita pridem divulgato, vindicare voluit a Schiſmaticorum appellatione eos, qui ab Eccleſia Anglicana diſſentiunt. Non autem hæc nova eſt, & inter hos viros nunc demum agitari cœpta controverſia, ſed jam ante ſcriptis aliquot publicis hac de re inter ſe pugnarunt. Horum ſi copia nobis facta fuiſſet, melius nunc poſſemus ſummam libri præſentis, qui ad ſcripta prius edita paſſim ſe refert, hoc loco exhibere. Fungemur tamen officio noſtro, quoad ejus fieri poteſt, & tractatus hujus argumentum ſummatim recenſebimus.

In præfatione Adverſario ſuo exprobrat Autor, quod in ſcri- p. 1.
pto ultimo, haud ſecus atque in priori, calumniis ipſum oneraverit & convitiis, quæ ſint a viro, qui vel minimum habeat humanitatis ſenſum, nedum ingenuo vel Chriſtiano, maxime aliena.
Collectionem Φράσεων quarundam ab eodem adhibitarum ſub- p. 2.
jungit, ut, quam acerbum ille ſe exhibuerit, manifeſtius appa-
reat. In eo autem præcipue injuria ſe laceſſitum fuiſſe ſigni- p. 3.
ficat, quod ipſum Antagoniſta odii implacabilis in Diſſentientes, animique non niſi flammam & ferrum in illos ſpirantis reum poſtulare non dubitaverit, cum tamen nihil omnino adſit, propter quod in ſuſpicionem voluntatis adeo infeſtæ trahi queat, multoque potiori jure tota iſta criminatio recidat in accuſatorem, quem ad exitium eccleſiæ per leges publicas in Anglia ſtabilitæ propen-

p. 8. sissimum esse demonstrat. In ipsa tractatione id potissimum Autori est propositum, tum, ut vindicet ea, quæ in scripto quodam antecedenti asseruerat de unitate Ecclesiæ, tum, ut inquirat, an non schismatis rei sint habendi, qui ab ecclesia Anglicana discesserunt, tum vero etiam, ut evincatur, auctam esse horum culpam, dum ecclesias atque ministros peculiares sibi constituerint, & pastores vocatione legitima destitutos elegerint.

p. 10. Illorum, quæ in Sectione prima disputantur, vis omnis eo præcipue redit, ut evincatur, 1. esse necessarium & permissum, ut quædam in sacris literis non expressa determinentur circa cultum divinum; 2. determinationem istam fieri debere ab his, qui legitima pollent autoritate; 3. tali determinatione facta, officium esse eorum, qui reguntur, ut pareant. Quod ad prius attinet, Deum quidem generalia dedisse præcepta ostendit eorum, quæ pertinent ad cultum ipsius externum, non vero semper specialia, scilicet ratione loci,
p. 11. temporis, modi &c. neque tamen fieri posse, ut, si cujusvis arbitrio hæc relinquantur, ordine ac decenter omnia fiant, vel ulla
p. 29. omnino sit Christianis inter se communio. Sic ex. gr. cantum
p. 26. Psalmorum partem esse ait liturgiæ atque a Deo præceptum, sed cum modus canendi non sit pariter ab eodem præscriptus, sine regula humana futurum, ut alii indiscriminatim omnes, alii solum artis canendi peritos, alii certum ac selectum horum numerum, alii unum duntaxat eundemque præ cæteris in Musica excellentem, ad canendum admitti velint; ut quidam omnes non interrupta serie, quidam vicibus alternis canere malint; ut alius hunc, alius alium hymnum postulet; ut alius hoc, alius alio modo cantum moderetur; ut huic prosa, illi versus & rhythmi placeant &c.
p. 34. Deinde probat, quod ipsi Apostoli, & qui eorum tempora proxime attigerunt, Viri maxime pii & ad mortem usque Christo fideles, nonnulla introduxerint, vel jam olim introducta continuari permiserint, quæ in se erant indifferentia, nec a Deo speciatim mandata. Eo pertinere dicit decretum Hierosolymitanum de omittendo esu sanguinis & suffocati, ejusque quod simulacris fuerat
p. 40. immolatum, Act. XV, 28. 29. Diei Dominicæ surrogationem in lo-
p. 43. cum Sabbathi. Unctionem infirmorum, injunctam in epistola Ja-
p. 44. cobi cap. V, 14. Baptismi celebrationem ejusmodi ritibus factam,

ut

ut Salvatoris nostri exequias quasi referret, quo respicere ait Paulum Eph. IV, 22. Coloss. III, 9. Galat. III, 7. Oblationes, a primis Christianis, cum publice convenirent, fieri solitas, item ἀγάπας, quarum extet mentio 1. Cor. XI, 21. 22. 23. Elevationem atque lavationem manuum tunc adhiberi consuetam, cum quis preces fundere volebat; conf. 1. Tim. II, 8. Lavationem pedum, de qua Christi quoque præceptum adsit Joh. XIII, 14. Quemadmodum & de excussione pulveris, tanquam indignationis Divinæ signo contra eos adhibendo, qui Doctores Divinos non receperint, Marc. VI, 11. Act. XIII, 51. Institutionem Diaconissarum, de qua Rom. XVI, 1. Salutationem cum osculo charitatis, de qua Rom. XVI, 16. Manuum impositionem 1 Tim. V, 22. Hebr. VI, 2. Act. VIII, 15. 17. Capilli resectionem viris injunctam 1 Cor. XI, 14, item ut hi capite nudato, fœminæ contra operto precari jubeantur, 1 Cor. XVI, 5. 7. Ex quibus omnibus multa eodem jure, quo recepta fuerunt, iterum abrogata fuisse ostendit. Ritus tamen Apostolicos & in omnibus ecclesiis universaliter usitari cœptos, quoties rationes eædem, quæ olim ut introducerentur effecerunt, nunc quoque continuationem illorum suadent, neutiquam esse abolendos monet, idque ad ea, quæ primis Christianis de die Dominica, de impositione manuum in ministrorum ecclesiæ ordinationibus adhibenda, item de confirmatione post susceptum baptismum placuerunt, specialiter applicat. Tertio, quam sit necessarium ad cultum Divinum recte peragendum, ut præter ea, quæ præcepta sunt a Deo, unum alterumve, quod ad ritus pertinet, determinetur, ipsos adversarios haud semel agnovisse ostendit, idque præcipue tempore illorum tumultuum, quos funesta Caroli I cædes tam celebres reddidit.

p. 45. p. 47. p. 50. p. 51. p. 52. p. 55. p. 56. p. 55. p. 43. p. 55. p. 31.

In tractatione alterius theseos ita versatur, ut primo evidens esse dicat, quod non nisi superiores normam præscribere possint, ad quam inferiores regantur; deinde vero, quinam hic pro superioribus legitimis haberi debeant, exponat. Nimirum singulis Apostolis a Christo concessam asserit potestatem, ut de rebus arbitrariis ad religionis exercitium pertinentibus statuant; eandem potestatem, haud secus ac docendi munus & sacramentorum administrationem, transmisisse illos in successores & eos, qui in horum locum ordinatione legitima accedente successerunt, horumque autori-

p. 31, 35. 64. p. 25. 54. p. 68.

p. 23. toritatem multum augeri, ſi quoque Principis & Magiſtratus po-
litici conſenſus atque auxilium concurrat. Ita autem judicat de
poteſtate iſta ſuperioribus competente, ut nec reſtringi eam velit
p. 61. ad introductionem ceremoniarum naturalium, prout Adverſarius
eas appellat, h.e. talium, quas ipſa quaſi natura introduci poſtu-
p. 17. 75. lat, nec tamen etiam extendi ad impoſitionem quarumvis rerum
ſua natura indifferentium; quandoquidem ad hoc, ut aliquis ritus
injungatur, inſuper neceſſarium eſſe dicit, tum ut ille ſit conſen-
taneus regulis generalibus Sacræ Scripturæ, rerumque ſacrarum di-
gnitati congruens, tum ut ſignificatum aliquem habeat, & ſit quaſi
p. 62. ſymbolum ejus rei, cujus intuitu introducitur: quemadmodum
ex. gr. nudare caput olim fuerit ſignum autoritatis in viris, con-
tra velo caput operire ſignum verecundiæ in ſexu ſequiore. Un-
p. 52. 63. de porro concludit, quod, cum ſignificatio ceremoniarum ſæpe
variet, pro diverſitate temporum atque locorum, æquum ſit, in-
terdum & neceſſarium, ut, quod olim fuit receptum, hodie mu-
p. 64. tetur, & quod hoc in loco conveniens eſt, id alibi rejiciatur,
quodque adeo non poſſit regula dari ritus præſcribens, qui ſemper
& ubivis ſint obſervandi.

Tertiam theſin, ex variis Scripturæ locis, ex. gr. Hebr.
p. 22. XIII, 7. 17. 1 Theſſ. V, 12. 13. probatam, ita explicat, ut res, quæ ſua
natura erant indifferentes, poſt præceptum ſuperioris fieri neceſ-
p. 74. ſarias commonſtret, atque illarum obſervationem doceat ſe habere
p. 74. 29. inſtar conditionis, ſine qua nequeat eſſe communio cum eccle-
ſia, in qua quis degit. Ne vero, dum fideles ad obſequium tale
obſtringit, eripere illis videatur libertatem, in qua ſecundum A-
p. 35. poſtoli præceptum Gal. V, 1. ſtare debent, concedit ipſis faculta-
p. 79. tem inquirendi, an talis ſit lex ſuperioris, ut ſalvo erga Deum of-
ficio eidem ſatisfieri queat. Sequentes tamen regulas, ut cautio-
p. 80. nis loco hic obſervent, inferioribus commendat; 1. ut nil conde-
mnent, quod non ex S. Scriptura probare poſſint, vel directo
vel per neceſſariam ſequelam, pugnare cum præcepto aliquo Divi-
no; 2. ut perpendant, poſſe a ſuperioribus peccari, dum certas
ceremonias præſcribunt, ex. gr. ſi minus utiles magis utilibus præ-
ponant, nec tamen propterea minorem adeſſe neceſſitatem pa-
rendi, poſtquam res ejusmodi fuerunt injunctæ; in cujus aſſerti
fidem

fidem locum Baxteri, qui & ipse Presbyterianus, allegat; 3. ut non existiment, ignorantiam suam vel errorem excusare posse neglectum debiti obsequii; in qua sententia se Baxterum eundem habere consentientem indicat; 4. ut maxima solicitudine id agant, ne prius obedire recusent, quam de re, de qua dubitant, plenissime fuerint instructi; 5. ut consultent eos ministros, qui sunt autoritate publica stabiliti, atque ab his præcipue scrupulos, quos habent, evelli sibi patiantur. p. 81. p. 82. p. 83.

In Secunda Sectione quædam præmittit Autor ab Adversario sibi concessa, 1. Schisma esse discessionem illegitimam ab ecclesiastica communione; 2. eam discessionem pro illegitima habendam, quæ sine peccato potuisset evitari; 3. inter Ecclesiam Anglicam, & eos, qui Dissentientes dicuntur, talem discessionem contigisse. Mox quæstionem, quæ sola veniat in controversiam, nimirum, utrum in his, an vero in illa, discessionis culpa resideat, subjungit. Deinde, quod non Ecclesia Anglicana, sed Dissentientes Schismatis rei sint, variis argumentis, quorum partem jam ἐν παρέδῳ in Sectione prima attigerat, confirmat. Illud vero speciatim urget, quod nec iniqua sint, quæ Anglicana Ecclesia introduxit, nec adeo gravia, ut ulli justam conquerendi causam parere potuerint, atque ibi præcipue ritum in genua procumbendi, cum ad sacram Cœnam acceditur, contra Adversarium suum vindicat, qui eundem rejiciendum existimaverat, tanquam non congruentem gestui, quo usus sit Salvator in prima hujus sacramenti institutione, ac nimis prope accedentem ad cultum idololatricum Pontificiorum. Adhuc magis copiosus est in eo ostendendo, quod non constet sibi Adversarius, dum Ecclesiam Anglicanam Babyloni comparet, unde quemvis, cui sit cordi salus animæ suæ, egredi oporteat, atque ritus ejus tanquam execrabiles & abominandos in oculis Dei depingat, nec tamen defendere dubitet, posse Dissentientes, imo oportere illos communicare cum dicta Ecclesia, si per id habiles se reddere queant ad officium aliquod publicum. Aut enim falsa esse debere contendit, quæ contra memoratam Ecclesiam protulerat, aut omnino abstinendum esse ipsi atque asseclis a communione cum eadem; simul deducens, quod his, qui duntaxat p. 84. p. 31. p. 116. seq. p. 98. 105. p. 95. p. 100. seq. p. 128.

lucri spe oblata & ad exiguum tempus se conformes reddunt Ec-
clesiæ, quam alio tempore condemnant, neque prosit exemplum
p. 129. Davidis & sociorum, de quo 1 Sam. XXI, 6, item Matth. XII, 3. 4,
p. 133. neque incolarum Samariæ 2. Reg. VI, 25, neque Pauli Apostoli Act.
p. 134. XVI, 3. Act. XVIII, 18. Act. XXI, 24, neque etiam id, quod de na-
p. 139. tura rerum indifferentium, quasi eligendæ simpliciter sint, si bo-
ni alicujus præponderantis eventus inde pendeat, idem Antago-
p. 85. nista disseruerat. Passim quoque monet, agnoscere Presbyteria-
nos reliquos Dissentientes pro Schismaticis, nihil tamen his ob-
p. 93. jici posse, quod non idem contra illos adhiberi queat, & causam
in eo adhuc esse deteriorem, quod reliquis viam quasi sese ab Ec-
p. 142. clesia separandi monstraverint. Tandem regulas quasdam exa-
minat, quibus justitiam ejusmodi separationis probari posse, Dis-
sentientes sibi persuadeant, quarum prima est: nihil esse facien-
dum dubia conscientia; altera, cum rerum, quæ licitæ sunt, aliæ
sint aliis meliores, semper esse præferendas, quæ maxime expe-
diunt; tertia, in usu rerum indifferentium illud maximopere cu-
randum, ne simus aliis offensioni. Quarum primam statuit vim
suam perdere, si adsit non solum res in se licita, sed & su-
perioris de ea præceptum; quandoquidem in tali casu, si dubita-
tiones ab obsequii vinculo liberare aliquem possent, nihil foret,
quod efficaciter obstringeret Pyrrhonianum aliquem ac de omni-
p. 143. bus dubitare valentem. Ad alteram respondet, quod, quæ cui-
vis maxime expedire videntur, non statim re ipsa expediant;
deinde, quod eligere tantum sit eorum, qui suo relinquuntur ar-
p. 145. bitrio, non etiam eorum, qui ab aliis reguntur. Ad tertiam
illud monet, quod si scrupulis omnium esset gratificandum, ne-
cessum foret, ut orbis universus leges accipiat ab hominibus ma-
xime stultis, ignorantibus, protervis, suisque affectibus obtem-
perantibus, ut ruat omne debitum erga superiores, atque in er-
roribus magis confirmentur, quos corrigi ac in meliorem viam
reduci charitas exigat. Denique testem pro se iterum producit
Baxterum, & quam absonum sibi videatur, eo obtentu, ne aliis
præbeatur offensio, Schisma excitare, quod sit offensionum omni-
um longe pessima ac perniciosissima, exponit

p. 150. Argumenti, cujus tractationem tertiæ Sectioni reservavit,
duas

duas partes facit. Prima quidem multum acceſſiſſe aſſerit ad
culpam eorum, qui ab Eccleſia per leges Regni in Anglia ſta-
bilitas deſciverint, quod in cœtum aliquem peculiarem coierint,
templa resque ſuas ſacras ſeparatim ſibi habere cœperint, ſacro-
rum quoque miniſtros a ſuo tantum arbitrio pendentes conſtitu-
erint, verboque idem illud fecerint, quod veteres dixerint ere-
ctionem altaris contra altare; in quo nec eandem fuiſſe cauſam p. 151.
Eccleſiæ Anglicanæ ſtatuit, cum illa ſe abſtraheret ab Eccleſia
Romana, neque verum eſſe, quod prætexant adverſarii de qua- p. 152.
dam neceſſitate, qua ad ſuſceptam a ſe diſceſſionem fuerint com-
pulſi. Deinde id probandum ſibi ſumit, quod miniſtri, quos p. 157.
ſacris ſuis adverſarii præficiant, vocatione atque autoritate legiti-
ma deſtituantur, tam illi, qui præſtito jurejurando, quod poſtea
violent, ordinationem accipiant ab Epiſcopis, quam hi, qui or- p. 160.
dinentur a Presbyteris ſimpliciter ita dictis. Hos enim ordinandi
poteſtatem nec a Chriſto accepiſſe contendit, nec per decem ſe- p. 173.
cula priora poſt orbem redemptum eandem ſibi vindicaſſe. Pa- p. 182.
tres quoque eccleſiæ, qui plurimum Presbyteris faveant, & plu-
rima illis largiantur (in quibus nominatim Hieronymum allegat p. 183.
atque Chryſoſtomum) ſemper ordinationem diſerte retuliſſe ait
inter res ad eosdem non pertinentes. Ceterum dum amoliri ſtu- p. 161.
duit Adverſarius ſuſpicionem, quod conſilia Presbyterianorum
tendant ad exitium Eccleſiæ, quam publicæ leges in Anglia con-
firmarunt, Noſter quod non adeo fallantur opinione, qui ſecus
hac in re de Presbyterianis exiſtiment, hac eadem ſectione de-
monſtrare operam dedit. In fine libri denuo exprobrat Antago- p. 185.
niſtæ convitia, quæ in ipſum innocentem conjecerit, & quam
falſo, quam inconſiderate, quam denique contra propria & aſſe-
clarum commoda ille ſcripſerit, paucis oſtendere allaborat. Con- p. 194.
ſilium addit, atque id præſertim debere Adverſarium curare monet,
ne, cum apertius tenuerit viam, quam cautius inceſſerit Autor
libelli, *Short Work with the Diſſenters*, eadem fata ſentiat,
quæ ille (propterea numellis publice expoſitus) ſit expertus.

NOVA LITERARIA.

In Hollandia impreſſio Operum Eraſmi ſtrenue procedit, cui no-
væ editioni ingens ornamentum accedet, cum Bibliopola ſolertiſſi-
mus, Petrus van der Aa, ultra quadringentas Eraſmi epiſtolas ex illu-
ſtri-

ſtribus bibliothecis nactus fuerit, nunquam typis excuſas: ut tomus etiam tertius, qui epiſtolis erat deſtinatus, in duo volumina fuerit dividendus.

In Moſcovia uti ſupremus ipſe Monarcha *Petrus Alexiovitius* Architecturæ Militari, Navalique & Mechanicis Artibus aliis, inuſitato ſtudio incumbit: ita bonarum quoque literarum & liberalium artiũ quarumcunque cultus magis magisque vigere incipit. In ipſa urbe principe Vir Reverendus, *Erneſtus Glück*, Præpoſitus Livonienſis, qui poſt Narvam a Ruſſis expugnatam captivus Moſcuam abductus eſt, ſed gratia nunc apud Potentiſſimũ Czarem floret, Scholam Illuſtrem (ut ex ejusdem epiſtola ad Amicum noſtrum & Fautorem æſtumatisſimũ, *Henricum ab Huyſſen*, S. Czareæ Majeſtatis Conſiliarium in re militari, Sereniſſimi vero Principis Hæredis *Alexii Petrovicii* ſtudiorum Rectorem, non ita pridem accepimus) inſtituit, inſtruxitq; typographiam edendis omnis generis libris, qui ſtudioſæ juventuti commendari cum fructu ſolent. Dolet vero vehementer Vir optimus, quod Rutheni nondum fruantur accurata ſatis SS. Bibliorum verſione Slavonica, cum ea, qua hactenus utuntur, vitio ſeculi, quo a *Methodio Illyrico* confecta eſt, magna obſcuritate laboret, ut vix periodum integram laicus Ruthenus ad amuſſim poſſit intelligere. Cui malo quidem nonnullum adhibitum eſt remedium, cum Moſcuæ nuper admodum hoc ipſo anno 1705, a *Theodoro Polycarpo*, S. Czareæ Majeſtatis Architypographo, *Dictionarium Trilingue*, h. e. *Dictionum Slavonicarum, Græcarum & Latinarum Theſaurus, juxta Slavonicum Alphabetum in ordinem diſpoſitus*, in 4. fuerit editus, ut vocibus obſcurioribus in verſione illa Slavonica obviis lux jam aliqua ſit accenſa. Sed illud remedium nondum ſufficere Glückius noſter exiſtimat, cum haud pauca in verſionem irrepſerint menda alia, & cum ipſa analogia fidei pugnantia; ut jam a longo tempore publico S. Czareæ Majeſtatis mandato interdictum ſit, ne a quoquam imprimeretur denuo, ac in lucem emitteretur. Itaque novam plane verſionem adornari, optandam fuerit, neq; ad rem eam quisquam ipſo Glückio magis futurus eſt idoneus, qui talem jam olim ex fontibus perfecerat, ſed in direptione hoſtili Bibliothecæ ipſius univerſæ, cũ Narva prædæ militum furibundorũ pateret, amiſſam, & jam nunc verſionem Novi Teſtamenti Græci iterum ſe aggreſſum, in epiſtola ſupra memorata profitetur. Quod ſi licet ergo, calcar & nos diligentiſſimo Viro addimus, ut cœptum opus perficiat, ac de gentis Ruſſicæ ſalute præclare mereatur, in Divini Numinis gloriam, Chriſtianæque religionis inſigne augmentum.

* * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii, Anno MDCCV.

D. ÆGIDII HUNNII THESAURUS APOSTOLIcus, complectens Commentarios in omnes N. T. Epistolas & Apocalypsin Johannis. Nunc primum hac forma editus, & novis, quæ antea deficiebant, Commentationibus auctus & locupletatus a JO. HENRICO FEUSTKINGIO, Doctore Theologo, Ecclesiæ Collegiatæ Kembergensis Præposito & totius Diœceseos Superintendente.

Wittebergæ apud Joh. Wilh. Meyerum & Godofr. Zimmermannum, 1705 in fol. Constat 14 Alphab. & 13 plagulis.

CUm insignis ac de Ecclesia Christi immortaliter meriti Theologi, B. Ægidii Hunnii, edecumatæ in Epistolas N. T. Commentationes a multis avide, sed ob exemplarium inopiam, frustra hactenus quæsitæ fuerint, de orbe Christiano præclare admodum meritus est Vir Celeberrimus D. J. H. Feustkingius, dum easdem non modo in publicum rursus prodire jussit, sed egregio quoque augmento locupletare voluit. Quandoquidem enim laudatus Hunnius in Epistolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses, primam ad Timotheum, Titum, Hebræos ac primam Johannis, solum accuratas lucubrationes reliquit, reliquas autem N. T. Epistolas, ob mortem repentinam, pari studio ac labore enucleare haut potuit, Maxime Reverendus Autor, ut defectum illum suppleret, in Jacobi & utramque Petri Epistolam, nec non Johannis Apocalypsin, breves quidem, sed solidas & per-

ſpicuas Johannis Winckelmanni, diſcipuli Hunniani, ejusdemque in Academia Marpurgenſi ſucceſſoris, Commentationes ſupplementi loco adjecit: ſecundam ad Timotheum, ſecundam & tertiam Johannis & Judæ Thaddæi Epiſtolas ſua interpretatione ipſemet illuſtravit, ac præmiſſis prolegomenis, cujuslibet capitis argumentum & diſpoſitionem, analyſin ſeu ſenſum, atque locos communes, laudatorum Duum-Virorum methodum ſecutus, curate nobis tradidit. Neque ſilentio prætermittendum, Venerabilem Apoſtolici hujus Theſauri Editorem B. Hunnii Commentarios ad Helvici Garthii, qui illius gener fuit, exemplar, quod Divino quodam fato ex bibliotheca Pauli Röberi ipſi obtigit, in multis locis emendaſſe, correxiſſe, per verſus & minores quosdam paragraphos diſtinxiſſe, atque in elegantiorem formam hunc cumulatiſſimum Theſaurum redegiſſe, ac ſub finem operis luculentum rerum & verborum indicem addidiſſe. Tandem benevolum Lectorem celare nolumus, Doctiſſimum Virum intra ſemeſtre ſpatium Theſaurum Evangelicum, in quo Hunnii in Matthæum & Johannem, Winckelmanni in Marcum & Lucam, atque Arcularii in Actus Apoſtolorum Commentarii exhibebuntur, cum orbe erudito communicaturum eſſe, illudque opus jam ſub prelo ſudare.

PROCESSUS OFFICII FISCALIS CURIÆ ECCLES. Mechlinienſis contra Domnum GABRIELEM GERBERON, Ordinis S. Bened. Congregat. S. Mauri Presbyterum.

Bruxellis, typis viduæ Petri van de Velde, 1705. 4.
Conſtat plag. 15.

GAbrielis Gerberonii nomen, alioqui inter literatos ob edita Marii Mercatoris Acta non incelebre, poſtquam diu delituiſſet, multo cum apparatu in lucem jam prodit. Ille A. 1682, ob ſuſpicionem Janſeniſmi, ex patria, Gallia, aufugerat, latibula tum apud Belgas Fœderatos, tum maxime apud Brabantos, ſub Antonii Kergré appellatione quærens. Cum vero Janſenianæ, quæ dicitur, factioni & libellis conſcribendis & conſilio diu inſerviiſſet, tandem Illuſtriſſimi Archiepiſcopi Mechlinienſis, Humberti Gui-

Guilielmi a Precipiano, jussu die Mercurii post ferias Pentecostales anni 1703, Bruxellis captus & in Galliam transvectus est. Cum vero Archiepiscopus passim non servatæ in hac causa juris viæ argueretur, ejusdem imperio Fiscalis Advocatus Curiæ Ecclesiasticæ Mechliniensis, J. A. Vaes, præcipua Processus Juridici contra Clar. Gerberonium instituti monumenta edidit, præmissa ipsius Archi-Episcopi præfatione.

Enarrata igitur facti historia, libellus, quem vocant, conventionalis exhibetur, quo Gerberonius de editis, suppresso vel ficto nomine, variis Jansenianam doctrinam foventibus & promoventibus, inque Ecclesiasticum Magistratum, cumprimis Archiepiscopum Mechliniensem & Gandavensem Episcopum, injuriis scriptis, de defensis quinque notissimis Jansenii propositionibus, explosis & jocularitet tractatis Romanorum Pontificum decretis, de curata nova operum Mich. Baji editione, de commercio cum Jansenianis Hollandicis habito, & turbata universim Mechliniensi dioecesi accusatur. Accedit intentatorum horum criminum probatio ex schedulis Gerberonii manuscriptis, literisque variis ad illum missis, quæ in supellectili ejus libraria, cum captivus abduceretur, inventæ dicuntur. Sequitur libellus, quem vocant, additionalis, peculiarem deductionem istarum accusationum, maxime primæ, complectens, similibusque probationibus munitus. Hunc excipit alter libellus additionalis ejusdem argumenti, secretum Gerberonii cum Paschasio Quesnellio commercium inprimis prodens, & probationibus geminis firmatus. Singulis libellis e regione accusationum appositæ sunt Gerberonii responsiones, quibus se maximam partem reum confitetur. Claudit opusculum Archiepiscopi Judicatum, Gerberonium, velut Jansenianum, ut ad Abbatiam suam in Gallias, ibidem corrigendus, deducatur, condemnans.

Amantibus literariæ rei cumprimis volupe erit, videre hic detectum auctorem plurimorum a triginta circiter annis, suppresso vel ficto nomine, editorum librorum, e quorum ingenti numero quosdam hic enotabimus. Tribuuntur enim Gerberonio e propria ipsius confessione

Lettre à Mr. Abelli, h. e. Epistola ad Abellium, Rhodiensem Episcopum, contra ejus librum de Excellentia B. Virginis, A. 1674 edita.

La Fable du tems, jocosus in Archiepiscopum Rothomagiensem & Episcopum Sagiensem libellus.

Memorial Historique &c. i. e. Historica Recensio eorum, quæ ab A. 1647 usque 1653 circa quinque propositiones acta sunt, edita A. 1676.

Miroir de la Pieté, i. e. Speculum Pietatis, doctrinam de Prædestinatione cum consectariis ejus considerans, editum A. 1677 sub nomine Flori de S. Fide; qui liber ab Archiepiscopo Rhemensi & Aquensi damnatus, a Gerberonio vero litteris quibusdam defensus est.

Catechisme du Jubilé & des Indulgences, i. e. Catechetica Institutio de Jubilæo anno & Indulgentiis.

La Verité Catholique victorieuse, i. e. Veritatis Catholicæ Victoria contra Triumphum Corn. Hazart, Jesuitæ, edita A. 1684.

Deux lettres &c. i. e. duæ Epistolæ adversus Hazarti Defensionem, sub nomine *Ignatii du Chesne* scriptæ.

L'Eglise de France affligée, i. e. Ecclesiæ Gallicæ Afflictio, quam oppressis Jansenianis tulit, edita A. 1688 sub nomine *Poitevin*.

Abregé de la Doctrine &c. i. e. Compendium doctrinæ de Prædestinatione & Gratia.

Korte ende nodige Onderwysinge &c. i. e. brevis Catholicorum Belgarum Institutio de lectione Scripturæ, qua libellus Episcopi Castoriensis eandem laicis concedens defenditur, edita A. 1690. Quæ cum ab Archiepiscopo Mechliniensi & Episcopo Gandavensi damnaretur publicis decretis, jussuque Consilii Regii Geldrensis Ruremondæ combureretur, Gerberonius schedis quibusdam defendit id scriptum, & Præsules graviter accusavit.

Entretien d'un Abbé & d'un Jesuite &c. Colloquium inter Abbatem & Jesuitam Flandricum de subscriptione formulæ Anti-Jansenianæ, editum A. 1692, quod posthæc duo alia colloquia ejus argumenti exceperunt.

Quæstio Juris, an lectio Scripturæ S. Caroli V edictis populo prohibita sit? edita A. 1691.

Critique des Prejuges de Mr. Jurieu, i. e. Examen Præjudiciorum Jurii, sub nomine *Abbatis Richardi*; quem librum in his Actis A. 1690 p. 565, 608 recensitum invenies.

Quæ-

Quæstio Juris Pontificii circa Decretum ab Inquisitione Romana adversus XXXI Propositiones latum, edita A. 1693.

Adumbrata Ecclesiæ Romanæ Catholicæque veritatis de Gratia, adversus Melch. Leydeckeri Historiam Jansenismi, Defensio, A. 1696 sub *Ignatii Eyckenboom* nomine evulgata, & Romæ damnata.

Disquisitiones duæ de gratuita Prædestinatione, & Gratia se ipsa efficaci, A. 1697 sub nomine *Mart. du Chesne* publicatæ, & Romæ condemnatæ.

Traitez Historiques sur la Grace, nihil sunt aliud, quam præcedens libellus novo titulo instructus, & sub *Abbatis de S. Juliano* nomine editus.

Norisius aut Jansenianus, aut non Augustinianus. Rothomagi, 1699. Liber, quem Gerberonius a se compositum fatetur, editum a se negat.

La Veritable Lettre de M. l'Abbé le Bossu sur le livre du Cardinal Sfondrati, intitulé: Nodus Prædestinationis. Parisiis, 1698. Quem librum se composuisse non solum fatetur Gerberonius, sed & addit, in dicto Nodo contineri quædam dogmata plusquam Pelagiana.

Histoire Generale du Jansenisme, i. e. Jansenismi Historia generalis, A. 1700 Gallice edita, & in his Actis A. 1701, pag. 289 recensita.

Discordia Janseniana Enarrator.

Estrenes, &c. i. e. Strenæ ad Inquisitores, quibus Romana Inquisitio perstringitur, editæ A. 1700.

Le Chrêtien desabusé sur le sujet de la Grace, i. e. Doctrina de Gratia Christianis rectius explicata, edita A. 1701.

La Confiance Chrêtienne, i. e. Fiducia Christiana quatuor immobilibus innitens fundamentis, edita A. 1701, atque a Theologis Lovaniensibus & Duacenis damnata.

Mart. Steyarti Morbus & Remedia.

La nouvelle Logique du Sr. Bois-verd, ed. A. 1702.

Anselmus per se docens.

Deprehenduntur hic etiam passim libri a Gerberonio conscripti, sed in MStis adhuc latentes, quales sunt *Dialogus inter S. Anselmum & Bosonem ejus discipulum, Occasus Jansenismi*, &c.

Præterea ex ipsius Gerberonii confessione probatur, eundem Specimina Theologiæ Moralis tutissimæ, quæ Ægidius Gabrielis Latine edidit, quæque Romæ damnata sunt, Gallice scripsisse, vel, ut suspicamur, transtulisse, p. 10; novam Michaëlis Baji Operum editionem, quæ A. 1696 prodiit, ab ipso præcipue esse curatam, p. 26. 51. Idem confessus dicitur pag. 65, quod Jansenii aliorumque ad Abbatem San-Cyranum literas, adscito Franc. du Vivier nomine, ediderit.

FRANCISCI DE VARGAS, PETRI DE MALVENDA, Veterumque quorundam Hispaniæ Episcoporum, de Concilio Tridentino Epistolæ & Observationes Latinitate donatæ.

Brunsuigæ, impensis Christ. Frid. Fikkelii, A. 1704. 4. Alph. 2. pl. 18.

Historiæ Concilii Tridentini illustrandæ, & maxime iis fere omnibus, quæ Petrus Suavis, vel potius Paulus Sarpius, de hocce Concilio jam pridem literis prodidit, confirmandis has Hispaniæ quorundam Episcoporum Epistolas inservire, tum jam a nobis indicatum fuit pluribus, cum Gallicam eorundem versionem, a Michaele Vassorio adornatam, *A. 1699 Mens. Jun. p. 261* in Actis his recenseremus. Nam quæ Hispanica lingua (præter aliquot solum Gallorum quorundam responsorias) ab Episcopis Hispanis manuscriptæ, in *Trumbullii*, Equitis Angliæ Illustrissimi, Bibliothecam privatam pervenerant, Epistolæ, illæ primum a *Michaële Geddesio* in linguam Anglicanam traductæ, cura Celeberrimi *Stillingfleeti* Londini A. 1697 in 8 juris publici factæ sunt. Postea *Michaël* le *Vassor*, Vir non minus celebris, easdem in Gallicam linguam translatas, nec non adnotationibus præterea doctissimis passim illustratas, Amstelodami A. 1699 in 8 luci publicæ exposuit. Et jam etiam, una cum Vassorii notis, a *Jona Conrado Schrammio*, Viro Clarissimo, Latinitate donatæ, in Germania nostra prodierunt, non exiguo orbis literarii emolumento. Equidem *Patres Trevoltienses*, e Societate Jesu, Vassorio, cum Gallica jam lingua ab eo ederentur, valde indignati, inter acerbas satis suas ad has

has literas animadversiones, quas recensionis suetæ loco Actis vel Commentariis suis Historiæ Scientiarum adornandæ inservituris, mense Februario anni 1703 inseruerunt, fidem ipsis ob duas præcipue causas dubiam reddere sunt annisi. Primo, observatum non fuisse, quomodo in hæc monumenta inciderit, vel qui servavit illa, vel qui reperit. Deinde etiam nondum satis esse demonstratum, num genuina illa sint, & ab iis revera provenerint, quibus tribuuntur? num vero, quod facile credendum sit, quidam Protestantium ea conceperit, posteris ita illusurus? At quæ ad hæc prævisa facile Pontificiorum tela, e Vassorio jam in recensione editionis Gallicæ a nobis fuerunt præmonita, ea nunc fortius sub finem præfationis suæ, Latinæ versioni præmissæ, Schrammius noster adversus Trevoltienses urget, & uberiori aliquantum confutatione tuetur. Ceterum in ipsa præfatione non ineruditam de turbis, tum Ecclesiasticis, tum Civilibus, propter Concilium Tridentinum, inter ipsos hinc inde Pontificios exortis, commentationem instituit, & quomodo cordatiores Pontificii, tum in Italia, tum in Hispania, tum in Gallia, tum in Polonia, tum apud Venetos, tum etiam in Imperio Germanico, cum summis quandoque Principibus, vel publicum, vel privatum suum a Concilii Tridentini decretis dissensum, a prima statim ejus convocatione ad nostra usque tempora, subinde declaraverint, solertissime commemorat, alia denique adhuc monumenta, Historiam Concilii egregie illustrantia, & nondum antehac visa, orbi literario pollicitus.

HERMANNI von der Hardt *AD CL. V. PAULUM MARTINUM NOLTENIUM, in Historiam Mosis Genes. II, 18. 19. 20. de vocatis ab Adamo animalibus, Epistola.*

Helmstadii, A. 1705 in 8. plag. 2 ed. sec.

QUod dudum optant Viri præstantes, ut hujus Epistolæ Illustris Autor, alias ab Actis Constantiensis Concilii, aliisque monumentis nobis merito laudatus, suas *Annotationes in universum V. T.* quas domi servat, cum erudito orbe communicet, id illi nondum possunt impetrare. Nec tamen usque adeo invidet

det Reipublicæ literatorum, ut non interdum e ſcriniis ſuis promat, quo Lectores philologos & cupidos doctarum lucubrationum recreet. Expectant illi avide, & jam fere pollicentur ſibi *Hiſtoriam Abrahami, Iſaaci, Jacobi, Commentarium* item *in Hoſeam*, ab eodem Autore, intereaque dum illorum & plurium potiantur, & hanc Epiſtolam cupide arripiunt ac legunt. In qua primum proponit quæſtionem, Epiſtolæ nempe totius argumentum: *Num Adamus, omnibus brutis, volatilibus & terreſtribus, nomina impoſuerit, naturæ cujuslibet congrua;* & num veſtigia illius facti apud Moſen deprehendantur genuina? Nec vero diſſimulat, *Judæorum vulgus* id quidem velle, Adamoque ut iſtam laudem concilient, hiſtoriam Gen. II, 19, 20 deſcriptam proferre. Verum his ita reſpondet, ut ignorantiam ſcriptorum Moſis ipſis objiciat, qui Moſen fruſtra crepent & oſtentent, quem in ſuæ gentis laudem vel invitum ſemper pertrahant. Idque agere etiam h. l. *pleroſque Rabbinorum*, ut ex Adami hac nominatione dein aſſerant *linguæ Judaicæ* cum *antiquitatem* ac *dignitatem*, tum pondus ac vim ſignificandi inexplicabilem. Hanc opinionem, cum aliis multis, fuiſſe ad Chriſtianos ita propagatam, ut viri eruditiſſimi, *Buxtorfius* & *Bochartus*, ne vix quidem evitare fucum Judæorum potuerint. Quibus id opponit, quomodo brutis impoſita ab Adamo nomina ſignificantiora putent ipſius nomine *Adami*, quod Deus indiderit, & hominem, humo natum, tantum indicet, naturam hominis non attingat. Quod ſi quis, contra ac Moſes, a pulchritudine dictum Adamum velit, neque hac quidem ratione naturam hominis eſſe expreſſam; quod invenuſtum foret, in colore & venuſtate eſſentiam hominis, niſi forte venuſtiſſimi & molliſſimi ſexus, collocare.

Deinde ad locum Moſis, ad quem provocari ſolet, progreſſus, docet primo, Geneſeos capite II, 4, *Adami hiſtoriam* reconditam pertexturum divinum Scriptorem, genuinam Adami ſedem notaſſe, qui ex illa regione, in qua conditus fuerat, tranſire juſſus ſit in vicinum Orientalem tractum, fœcundiſſimam *terram*, quam *coleret* & *conſervaret*, omni, præter unum aliquod genus, victu indulto. Atque hoc primum hujus hiſtoriæ momentum. Ad alterum v. 18 digredi Moſen, emendandis Iſraëlita-

litarum moribus intentum, *Adami* scilicet *conjugium:* eique *oraculum Divinum* præmittere, ut *in omni vita genere ad Divinam invitaret providentiam*, & *societatis conjugalis sanctum principium* suos doceret. Adamo, inquit Moses v. 18, in regione fertilissima sic collocato, eaque colenda ac conservanda occupato, Divina providentia edixit, & pro rei necessitate ipsiusque desiderio definivit: *non esse bonum aut congruum, Adamum*, pro tanta rerum conficiendarum ac conservandarum cura, *existere solum;* sine auxilio & adjumento, tantis laboribus fore imparem. Atque hoc quidem principium conjugii, *laboris* nempe *consortium*, ideo sollicite exposuisse Mosen, ut Israëlitas meliora edoceret, qui ab Ægyptiis male didicerant, voluptatis tantum causa uxores quærere, habere, dimittere.

Succedere apud Mosen luculentum in priora verba commentarium: *faciam illi auxilium, quod illi sit præsto.* Divinum nempe de auxilio parando decretum. *Auxilium* vocari a Deo, *dulcissimam curarum & familiaris rei sociam*, cum delicata determinatione, tale auxilium, *quod* blando vinculo retineatur, ne abeat, sed *semper viro sit præsto*, in rei conservandæ cura.

Præterea Mosen, qui alias Cananæorum affinitates dissuadeat, modo illo, quo Adamum scribat sociam quæsitam non invenisse, id agere, ut Israëlitas a Cananæorum detestanda cum brutis consuetudine abstrahat. Quo etiam supplicia Exod. XXII, 18, Levit. XX, 15, 16 criminibus istis dicta spectent. Ideoque post decretum Divinum de socia necessaria, v. 18 *sollicitudinem* Adami in quærenda, & *judicium* de non inventa, v. 16 & 20 describi. Cum de Adami socia apparanda ageretur, *jam creaverat*, inquit Moses, *Deus ex terra omnia bruta, omnisque generis volucres. Ea ergo in Adami oculos incurrere jussit*, effecitque, ut omnia, quæcunque & ubicunque essent obvia, animalia aspiceret attente. Meminisseque Mosen primo terrestrium, dein & volatilium, ne ullum genus quis exclusum putaret, maxime cum gentes utroque abuterentur.

Contemplaturum ergo *Adamum omne brutorum genus, ut dispiceret, num quod illorum advocaret pro auxilio desiderato, aut ad se pro socia adscisceret.* Neque his verbis: *quodnam*

illorum vocaret, deſignari judicat Autor illud Adami negotium, quo bruta nominaſſe jactetur ad naturam accommodate. Id enim hiſtoriæ ſcopum non ferre: quandoquidem *de ſocia Adamo quærenda* ſermo ſit, non de nominandis brutis. Atque eſſe ipſum abſonum negotium cogendi ex univerſo orbe & nominandi bruta; quod multis incommodis prematur, quæ p. 19, 20, 21, 22 commemorantur. Nihil horum dicit Autor eſſe apud Moſen, Locutionem ejus pro ſcopo & contextu explicandam.

Jam ubi *ſollicitus de ſocia* inducatur *Adamus* a Moſe, alterum quoque errorem vulgi Ægyptiorum, Arabum, Sabæorum, finitimorumque, ab eodem tolli, nempe de occulto *animarum defunctorum utriusque generis*, & familiarium dæmonum cum homine commercio. Unde horum cultus & ſacrificia quondam, Judæorumque Lilith & Styx Gentilium, ſagarum denique opinio venerea hodieque audiantur; & leges his oppoſitæ a Moſe Lev. XVII, 7, Deut. XXXII, 17, Exod. XXII, 17, Lev. XIX, 31, XX, 6, 27 legantur. Eam ob cauſam Adamum deſcribi non nonniſi inter animalia viva circumſpicere juſſum, *neque ex ullo alio genere auxilium pro ſocietate ſibi evocaturum. præterquam ex illis, quæ animantium viventiumque nomen* ſecum *ferrent*, excluſis animabus & dæmonibus. Nec quenquam, ſcopi memorem, autumaturum cenſet Interpres, Moſis illis verbis ſignificari, ab Adamo unum illud *animalis vivi* nomen omnibus datum fuiſſe brutis, terreſtribus & volatilibus; quod nullo id fine referret Moſes, & contra plane dicat Gen. I, 20, 21, 24, 25, Gen. II, 7, quodcunque vocaret Adamus pro auxilio, id nomen jam habuiſſe *vivi animalis*.

Poſt conſilium Dei, v. 19 a Moſe enarratum, ſubjungit idem, Autore noſtro judice, v. 20 *Adami factum & obſequium: nominatim, ſeu ſigillatim, obvia omnis generis animantia percenſuiſſe, ſive domeſtica eſſent jumenta & cicuria, ſive volucres, ſive beſtiæ agri aut feræ quæcunque.* Omnia viva animantia, quocunque veniant nomine, attendiſſe ſerio, judicaturum, eſſetne aliquod illorum ad auxilium ſibi idoneum. Pingique Adamum, ſeriem quaſi omnium animantium obviorum iterum iterumque pertexentem, *exemploque* dari Israëlitis, ne hi temere in bruta ruant.

Tan-

Tandem eodem fine ipſummet Adami judicium afferri monet Interpres noſter, *atque ita*, a Moſe concludi, poſtquam in omni genere animantium circumſpexerat Adam, *pro Adamo non invenit auxilium*, & tale quidem, *quod præſto illi ſemper eſſet*, ſeu jugale. Quæ diſerta *concluſio Moſis*, de non inventa Adamo ex brutis jugali & laborum humanorum ſocia, exacte reſpondeat ſuperiori *Moſis propoſitioni* & Divino oraculo, de neceſſaria Adamo conjugali, eaque quærenda. Quæ cauſa ſit, cur Moſes his tandem ſubjungat veræ & dignæ Adamo conjugis originem, Adamique gaudium: nunc tandem in hac Eva deprehendo os ex oſſibus meis & carnem ex carne mea, ſive jugalem, humanam, homini congruam, quam diu fruſtra quæſivit. Quo pacto *hiſtoria hæc Moſaica penetrantiſſimum ad virtutem, honeſtatem, decentesque mores calcar ſit.*

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII CENTURIÆ ſecunda Exercitationum Medico-Philologicarum, ſacrarum & profanarum, Decas I.

Jenæ, apud Jo. Bielckium, 1704. 4. pl. 15.

NOvam hac Decade Exercitationum ſuarum Medico-Philologicarum Illuſtris *Wedelius* orſus eſt Centuriam, ad quam nunc more noſtro perluſtrandam, par prorſus materiarum, tum ſelectarum, tum erudite pertractatarum, ubertas & præſtantia nos excitat, quæ ad *primæ Centuriæ* Decades (et quidem *Dec. I* & *II.* A. 1686. p. 361. *Dec. III. IV.* & *V.* Suppl. Tom. II. p. 249. *Dec. VI* & *VII.* A. 1694. p. 349. *Dec. VIII.* p. 501. *Dec. IX.* Suppl. Tom. III. p. 422. & *Dec. X.* A. 1701. p. 519.) recenſendas nos excitavit.

Atque in *Exercitatione* quidem *I* primæ hujus in Centuria ſecunda Decadis, de *Cenſu Auguſti*, ex marmore maxime Ancyræno, ab Augerio Busbequio Ancyræ, oppido Galatiæ, invento, contra Eminentiſſimum Cardinalem Noriſium, & nuperum quendam Scriptorem anonymum demonſtrat, non unum, ſed tres ab Auguſto Imperatore in Judæa cenſus fuiſſe peractos, quorum primus ipſo nativitatis Chriſti anno, ſeu anno Auguſti XLII;

alter anno Christi VII, qui cum anno a pugna Actiaca XXXVII, a Josepho censui Quirini assignato, conveniat; & tertius anno Christi XIV, Sexto Pompejo & Sexto Apulejo Coss. contigerit.

In *Exercitatione II* per *Morbum Phœniceum Hippocratis*, L. II. Prædict. c. 49 memoratum, Elephantiasin seu lepram veram Arabum intelligi, non paucis argumentis comprobat, textu Græco Hippocratis accurate simul & diligenter castigato, & exanthemata, quorum Hippocrates loco suo meminit, alia alba, alia rubra esse, ex ipso Hippocrate demonstrato.

In *Exercitatione III* de *Hercule Medico*, Poëtæ Euripidis relationem de Alceste mortua, & per Herculem Alcmenæ filium resuscitata, non fabulam, sed Herculem istum tum verum, tum summum Medicum fuisse, contendit. Scilicet Alcestis, Admeti Thessalorum Regis conjux, morbo consumpta & tabescens, resolutis jam manuum viribus, pro conclamata habebatur, & tantum non mortua: indictus etiam erat luctus funebris per annum integrum, rasura capitis & pullæ vestes, ut jam tunc in usu erat. Ast dum jam ipsa pompa funebris est ducenda, bona fortuna Hercules, Alcmenæ filius, hospes adest, qui re comperta admissus Alcesten, in omnium oculis exanimem & jam rogo imponendam, vivam conjugi, salvam & incolumem reddit; licet multis laboribus. Atque hoc factum, Tragœdia ab Euripide descriptum, neque pro fabula Poëtæ & ingenii lusu, neque pro miraculo habendum, Wedelius eo minus censet, tum quod Poeta ipse opinionem, quod Alceste revera mortua & ab inferis ducta sit, declinat, τεθνᾶσιν, inquiens, οἱ θανόντες, & iterum, Οὐκ ἐστὶν τοὺς θανόντας ἐς φάος μολεῖν; tum quod ipse Admetus Herculi quærenti, utrum mortua an viva esset Alcestis? responderit: ἔστιν τε, κ' οὐκ ἔτ' ἐστί, est & non est. Quo evicto, jam id cumprimis evictum dare annititur Wedelius, *Herculem fuisse Medicum*. Primo enim, testimonium Cornelii Celsi Herculem facere Medicum antiquissimum & celebratissimum. Deinde dictum Alcidem ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a remedio; & ἀλεξίκακον, quod nullum majus vel gravius malum esset morbis: prout & ab eo apud Hippocratem morbi quidam nominentur morbi Herculei; non quod ipse Hercules

cules iſtis vexatus fuerit, ſed quod tanti fuerint, ut Herculeis opus habuerint remediis. Porro pingi Herculem cum poculo: non quod ebrius vinum fuderit ex urceo, ſed ad denotanda pocula ſanitatis, pro abigendis morbis & reparanda valetudine. Fuiſſe domitorem monſtrorum, ac idcirco clava & leonis exuviis inſignem, ad febres, hydropen, cancrum, epilepſiam, aliosque morbos ſæviſſimos, ab eo curatos, ſignificandos. Expurgaſſe Augiæ ſtabulum, quod cacochymiam, morborum graviſſimorum matrem & nutriculam, expurgaverit. Theſeum & Pirithoum, enecto Cerbero, ex orco reduxiſſe, quod itidem a deſperatis morbis vitæ reſtituerit; & quæ ſunt reliqua.

In *Exercitatione IV* de *Ecſtaſi putata Chriſti*, locum D. Marci c. III, 21: Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθεν κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ, ὅτι ἐξέστη, evolvit, atque ubi ἔκστασιν aliam ſupernaturalem, aliam non naturalem, aliam vero præternaturalem eſſe dixit, ex phraſi, ὅτι ἐξέστη, neque delirium, multo minus furorem, ſed ſolum prætenſam putatamque animi paſſionem argui poſſe, oſtendit.

In *Exercitatione V* de *ἀγωνίᾳ Chriſti* diſſerit, eamque non angorem corporis ex intemperie quadam ſpirituum morboſa ortam, ſed triſtitiam intellectualem, ex odio & ira erga mortem, infernum & horum fratrem diabolum natam fuiſſe, ex ipſa hiſtoria ſacra declarat.

In *Exercitatione VI Tabulam Hermetis Smaragdinam* ampla quadam in ipſum textum, eam complexum, commentatione explicat, ac in ea veram Chimiæ ſublimioris & Lapidis Philoſophici theoriam tradi, adverſus Athanaſium Kircherum, cum Borrichio & Krigsmanno commonſtrat.

In *Exercitatione VII* de *Nummis Novi Teſtamenti*, generaliores primum voces Græcæ, ad exprimendam pecuniam vel monetam quamcunque in N. T. adhibitæ, ut χαλκὸν, νόμισμα, χρῆμα enodantur; quam enodationem ſpecialis nummorum ſacrorum expoſitio ordine alphabethico excipit. Nimirum ἀργύριον, *argenteus*, ex mente *Wedelii* noſtri, modo pecuniam indefinite quamvis ex argento confectam; modo in ſpecie certos nummos argenteos notat, qui cum drachmas quatuor pendeant,

dimidio Imperiali nostrati, monetæ gravioris seu schweren Geldes/ æquipolleant. Ἀσσάριον, *assarium*, diminutivum ab asse est, as dimidius, & perinde ac λεπτὸν species monetæ omnium minutissimæ; κόδραντς vero seu quadrans quarta pars assis, non denarii. Δηνάριος, *denarius*, species nummorum Romanorum hodie adhuc frequentissima, denos valet nummos æreos, ut quinarius quinos; ex quo simul & illud efficitur, asses fuisse nummos æreos, & unumquemque assem partem decimam denarii. Δραχμή, *drachma*, eadem est, cum denario; & δίδραχμον duo denarii; τετράδραχμον autem stater seu quatuor denarii. Qui valor si cum nostro comparetur, denarius non per duos grossos cum dimidio, neque per tres cum dimidio, Germanis Schreckenberger/ ut quidam volunt; sed per integros tres grossos monetæ gravioris reddendus erit. Ut adeo Matth. XX. 2, ubi conventio facta dicitur cum operariis ἐκ δηναρίȣ τὴν ἡμέραν, in diem denario, zum Tage-Lohn/ & hinc acceperint ἀνὰ δηνάριον, singuli denarium, ita intelligendum sit, pretium operarios singulos tres vel tres cum dimidio grossos accepisse. Μνᾶ, *mina*, per quam in N. T. non mina Alexandrina, sed Romana intelligitur, est nummus centum drachmarum; τάλαντον, *talentum* vero, quod pro certa nummorum quantitate, eaque non levi, sed pondere eminenti, in N. T. acceptum legitur, apud Josephum habet minas centum. Regulat denique hæc omnia certus numerus unicuique nummorum recensioni additus; atque hinc Matth. XVIII. 24 μύρια τάλαντα, quæ decem millibus cum 60 minis seu 6000 drachmis divisis, faciunt sexaginta millena millia, 60000000 imperiales, seu sexaginta auri tonnas; & Act. XIX, 19, per ἀργυρίȣ μυριάδας πέντε, denariorum quinquaginta millia, seu sex mille ducenti & quinquaginta imperiales constituuntur.

In *Exercitatione IIX* de *Claudis Novi Testamenti*, geminam speciatim duorum ex utero materno claudorum historiam, unam Act. III, 2, alteram Act. XIV, 8, memoratam examinat, atque Philologicis quibusdam circa voces Græcas χωλὸς, βάσις, σφοδρὰ observationibus inspersis, veros istos claudos miraculoso modo ab Apostolis sanatos affirmat, curationem a primo ortu claudorum impossibilem per naturam statuens; utut seipsum pri-

primis annis praxeos A. M DC LXVII adolescentem universali paralysi, miserrimo spectaculo laborantem, & dehinc non paucos alios perfecte paralyticos, per Dei gratiam, curasse meminerit.

In *Exercitatione IX Basilii Valentini*, famosi istius scriptoris Germani & arcanorum chimicorum principis, *vitam* succincta quadam commentatione exhibet, & insigni elogio, *ubi desiit Basilius, ibi incepit Paracelsus, uterque non satis in sua arte laudandus*, ornat, deque scriptis illius eorumque fatis notatu digna memorat.

In *Exercitatione X* originem & sensum *Parœmiæ*, *Jovem lapidem jurare*, tum literalem, tum mysticum maxime, ad forum chimicum & *lapidem* speciatim *Philosophicum* translatum, notis eruditis indagat, eaque occasione iconem inserit quatuor lapidum securiformium, seu, quod alii putant, cuneorum, partim Querfurti inter rariora cimelia Davidis Sigismundi Buttneri, Diaconi ibidem, partim apud suos a se visorum.

Joh. Joachim Müllers Historie von der Evangelischen Stände Protestation und Augspurgischen Confession.

Hoc est:

JO. JOACHIMI MÜLLERI HISTORIA PROTEstationis Statuum Evangelicorum & Augustanæ Confessionis.

Jenæ, apud Jo. Bielckium, 1705, in 4. Alphab. 6. plag. 10.

QUemadmodum Doctissimi Mülleri nostri Nobilissimus Parens, Jo. Sebastianus, ante annos aliquot, trium novissimorum seculorum memorabilia, quæ quidem ad Historiam Saxonicam spectant, e monumentis quam aptissimis, Annalium in morem dilucide admodum dextreque recensuit, ut in Actis A. 1700 p. 409 monuimus: ita vestigiis paternis insistere laudabiliter allaborans Filius solertissimus, specimen hac vice edit suæ in perlustrandis chartophylaciis secretioribus Saxo-Vinariensibus, quibus una cum Viris integerrimis aliis hoc tempore præfectus est, exantlatæ hactenus industriæ, atque ea propter nunc in apricum produ-

du-

ducit, quæ ad partem Historiæ Ecclesiasticæ seculi decimi sexti haud minimam illustrandam non parum conferunt. Etenim solennem illam *Protestationem*, qua a decreto Comitiorum Spirensium A. 1529 habitorum, ad Sacram Cæsaream Majestatem Conciliumque universale Christianum atque liberum, Judicemve quemvis idoneum alium provocarunt Status, qui exinde Protestantium nomen adepti sunt, non parum describit accuratius, eique comitem adjungit Historiam *Legationis* ad Imperatorem Carolum V, Protestationis istius insinuandæ gratia, susceptæ, tandemque & prolixissimam *Augustanæ Confessionis Historiam* subnectit. Viderat, Illustrem Seckendorfium in Historia Lutheranismi, istud appellationis instrumentum, in Archivo Vinariensi asservatum, utpote quod actorum historiam & Reformationis præcipua fundamenta exhiberet, dignum judicasse, quod ad notitiam omnium hæc nosse cupientium publicaretur. Viderat etiam, ab eodem Historiam Comitiorum Augustanorum manuscriptam, ibidem reconditam, volumen appellari a Viro rerum peritissimo, & fortassis ab ipso Pontano elaboratum, quod editionem maxime mereatur, multisque aliis, quæ de his Comitiis scripta extent, præferendum sit. Plurimum itaque in sententia sua, de his monumentis publicæ luci exponendis, se confirmatum sensit, & ideo tribus in libris narrationis filum longius protraxit, quorum primus Protestationem & Appellationem, secundus Legationem ob eandem institutam, & tertius denique Religionis in Comitiis Augustanis tractatum negotium attinentem Historiam omnem describit. Utrique suam narrationem allatis in medium monumentis, quæ huc spectant, integris, prout verbis ea primitus conceptis habent, confirmat, immortali Seckendorfiano operi hac ratione quoddam velut Supplementum additurus, quandoquidem in isto talium excerpta modo plerumque reperiantur. Utut autem heic, serie narrationis ita postulante, alibi jam passim obvia nonnulla repetenda venerint, plura tamen primitus nunc e manuscriptis protrahuntur, & priora ista pariter ex his non unis in locis pleniora & correctiora sistuntur. Et ut de iis, quæ nunc primum integra publicantur, cuivis constet dilucidius, dum in Indice librorum capitumque simul inserta allegat monumenta, hæc

hæc ab antea jam tum vulgatis adjecto solicite asterismo distinguit. Historiam Comitiorum Augustanorum A. 1530 habitorum manuscriptam locis inserit convenientibus, eamque ad Autorem Apologiæ MStæ provocando insinuat, variaque ex eadem profert, quæ in Cœlestino & Chytræo, utut hi non levem huc attulerint diligentiam, frustra omnino quæsiveris. Singula vero Noster ea pertractat cum dexteritate, ut nihil fere ad istius historiæ perfectionem amplius requirendum videatur. Interdum etiam excursu aliquo nec inutili nec inconvenienti Lectorem divertit, velut ubi p. 688 seq. de oblata, cum post mortem Maximiliani I thronus vacaret Imperatorius, *Johanni Friderico*, Johannis Filio, & postmodum Saxoniæ Electori, (non, ut perperam in Tab. II Archi-Ducum Austriæ Rittershusiana legitur, Friderico III Electori) in sponsam *Caroli* Austriaci sorore, *Catharina*, Infante Castiliæ, ex actis abs se attentius inspectis disserit, & quomodo post factam Francofurti electionem Imperatoriam sponsalia rite contracta & rata insuper utrinque habita, veruntamen post tempus quoddam interjectum rescissa rursus fuerint, sponsa quippe eadem Regi Portugalliæ in thori sociam concessa, luculenter memorat.

MARTINI HANKII DE SILESIORUM NOMInibus Antiquitates.

Lipsiæ apud Christ. Bauchium, 1702, 4. Constant 12 plag.

EJUSDEM DE SILESIORUM MAJORIBUS ANtiquitates ab Orbe condito ad annum Christi 550.

Ibidem, apud eundem, 1702, 4. Const. 18 plag.

EJUSDEM DE SILESIORUM REBUS AB ANNO Christi 550 ad 1170 Exercitationes.

Ibidem, apud eundem, 1705, 4. Constant 2 Alph. 20 plag.

MARTINUM HANKIUM, Gymnasii patrii apud Vratislavienses in Silesia Rectorem, Scholarumque reliquarum Aug. Confess. addictarum Inspectorem, præter Orationes & Poemata in lucem emissa, duo præsertim tractatus de Romanarum & Byzantinarum rerum Scriptoribus celebrem, & D. LEOPOLDO Imperatori, nuperrime proh dolor! fatis defuncto, litterato-

rum omnium æſtimatori auguſtiſſimo, notum atque charum reddidere. Qui licet per annos plus quadraginta laboribus gymnaſticis mancipatus, parum a negotiis gravioribus reſpirare potuit, horas tamen ſuas ita diſpertitus eſt, ut poſt ſcholaſtici muneris curas, ad patriarum antiquitatum notitiam digrederetur, quarum evolutio tanto difficilior habetur, quo minus ille Germaniæ veteris adverſus Sarmatiam terminus, ab auctoribus mediorum ſeculorum deſcribitur. Tria potiſſimum momenta ſunt, quorum pertractatio a Sileſiis magna difficultate laborare creditur, ipſum ſcilicet *Sileſiæ nomen*, *veteres* deinde regionis *incolæ*, ac *novi* denique illorum ſucceſſores *Slavi*. Prioris puncti indagationem Clariſſimus Autor in libello *de Sileſiorum Nominibus* accurate perſequutus eſt, cujus capite I. Nominum, quibus *Sileſii* denotantur, recenſio; II. Origo prima *Sileſiorum* nominis, a Sileſiæ *ſitu*, Latina, Polonica, Germanica; III. Origo ſecunda, a *ſolo* Sileſiæ, Polonica; IV. Origo tertia, a Sileſiæ fluvio *Sleſo*, Slavica; V. Origo quarta, a Sileſiæ monte *Sabotho*, Latina & Germanica; VI. Origo quinta, a Sileſiæ *Convenis*, Polonica; VII. Origo ſexta, a Sileſiæ *Convenis*, Bohemica; VIII. Origo ſeptima, a Sileſiæ populo *Quadis*, Slavica; IX. Origo octava, a Sileſiæ populo *Lygiis*, Germanica; X. Origo nona, a Sileſiæ populo *Elyſius*, Germanica; XI. Sententia, quod ſeculo poſt Chriſtum natum ſexto ortum ſit *Sileſiorum* nomen, legitur. Alterius momenti rationes in tractatu *de Sileſiorum Majoribus* diſquirit, cujus XXI capita ſunt, in quorum XIV prioribus, originem Sileſiorum ex majoribus inter Noachicos Japheticis, inter Japheticos Celtis, inter Celtas partim Gallis iisque Gothinis, partim Pannoniis iisque Oſis, partim Germanis iisque Suevis, inter Suevos autem Lygiis & Quadis deducit; capite poſtea XV. Lygiorum & Quadorum res geſtas ante Chriſtum natum, capitibus XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. Lygiorum & Quadorum acta ſeculis quinque poſt Chriſtum natum illuſtrat, ac ultimo tandem capite, quod eſt numero XXI, quæſtionem perdifficilem examinat: an ſcilicet Sileſiorum majores Lygii & Quadi, poſt deſtructum in Occidente Romanum Imperium, ſeu ſponte ſua digreſſi, ſeu per vim adacti, ſeculo VI. circiter annum 550. patriam Sileſiam vacuam Slavis advenis occupandam reliquerint,

rint, prorsus ipsi postea deleti? Atque ea ipsa nervus est puncti, quod modo inculcabimus, tertii. Quum enim multi ex Polonis pariter ac Silesiis asserant, Quados & Lygios per Slavos Polonos aut in fugam conjectos, aut vi oppressos fuisse, indignatus est celeberrimus Hankius illatam hanc patriæ injuriam, & velut alter Germanicæ originis vindex, operosissimo scripto, quod *Exercitationes de Silesiorum Antiquitatibus ab anno Christi 550. ad 1170.* inscripsit, demonstravit: Quados & Lygios, postea *Silesios* dictos, adeo non a Slavis Polonis aut depulsos, aut extinctos, ut Silesii potius diu quidem cum Polonis pari tum jure, tum libertate, societatem coluerint, aliquoties tamen ab iis separati iisque contrarii, vel nulli, vel alteri populo associati fuerint; etiam post instauratum in Occidente Romanum Imperium, licet suis Ducibus præditi, Romanis Imperatoribus, tanquam summis Principibus suis, a Carolo Magno ad Fridericum I. Barbarossam, tributarii subjectique fuerint. Universum opus in capita XII. dispescuit, quorum singulis sectionibus non modo computum chronologicum, sed Romanorum quoque Imperatorum, Polonicorumque Ducum nomina præfixit, addita semper notula, num Silesii eo tempore Romano-Germanorum Imperio tributarii, num a Polonis separati, num vicissim cum Polonis aut etiam Bohemis conjuncti vixerint. Tributi mentionem ideo adjectam deprehendimus, quod ex Polonis Scriptoribus fere omnes, atque præ cæteris Joannes Schultzius, Clarissimus nuper Francofordiensium Juris Professor, ante menses aliquot ibi vivis ereptus, singulari opere, quod *de Polonia nunquam tributaria* composuit, tributum a Polonis unquam solutum fuisse Romanis Imperatoribus, contra Conringium cordatissimosque rerum Germanicarum auctores, pernegant. Eruditam hanc litem, magno fervore inter utrosque Scriptores agitatam, duobus fundamentis acquiescere notavit Hankius noster, quorum *prius* est: quam terram Scriptores ancipiti *Poloniæ* vocabulo designent? Veteres enim & recentiores, generali notione *Poloniam* sæpius vocant, non tantum quam hodie cognomento vel *majorem* vel *minorem* nuncupamus, verum ab utraque distinctam etiam quamcunque provinciam cum Polonia sub eodem communi capite conjunctam, Lithuaniam, Russiam, Masoviam, Samogitiam, Prussiam, Pome-

raniam; quo pacto, quicquid jurisdictioni Polonicæ subditum aut fuit, aut est, Polonicum dici consuevit. Hinc parem ad legem, nostra *Germaniæ* pars *Silesia* sæpius antiquis vocabulo alieno, quam suo, denotari solita, ob annosam cum Polonia conjunctionem, dicta reperitur *Polonia*. Eum ad modum igitur Polonia, quoties aut Germanis aut exteris aliis vel tributaria vel subjecta fuisse dicitur, num tota, num ejus quædam & quænam pars innuatur, occasionem dubitandi præbet: sicque unius vocis ambiguus intellectus miris umbris lucem historicam obscurat. *Posterius* fundamentum hoc est: utrum de Polonia, seu tributaria, seu subjecta, dissentientibus Scriptoribus *Germanicis*, an *Polonicis*, subscribendum in ea re sit, unde priscus & Polonorum & Germanorum status, in alterius nationis gloriam seu adaugendam, seu imminuendam, solide cognoscendus dependet. Hanc controversiam quoties tractare cogitur Auctor noster, primo quidem Poloniam, quatenus Silesiam vocabulo suo non comprehendit, Germanicis Augustis nullo modo unquam subditam fuisse, sed sub Poloniæ tributariæ nomine, vel Pomeraniam, vel Silesiam, veteri Poloniæ conjunctas provincias, intelligi statuit. Addit vero, Germanicis Scriptoribus in hisce Polonorum rebus plus, aut certe non minus, auctoritatis esse tribuendum, quam Polonis, cum quod Germani multo vetustiores sint omnium seculorum auctoribus Polonis, atque in rebus suorum temporum, quibus multa ex parte præsentes interfuerunt, fidem omnino præ recentibus mereantur, tum etiam quod in Germanis major animi candor ubique deprehendatur, Polonos vero in iis, quæ patriæ gloriam obfuscare possunt, multa neglexisse, suamque adeo fidem sublestam reddidisse constet. Quod ad ipsam operis tractationem attinet, laudanda est Viri Clarissimi exactitudo, qui quotiescunque thesin aliquam proponit, præter annorum indiculum, quem semper addit, testimonia integris cujuscunque auctoris verbis exprimit, vetustiores recentibus præponens, quorum rationes punctatim examinat, & cuinam ipse adsentiatur, innuit. Præmisit insuper Exercitationibus hisce prolixam præfationem, in qua 1) quo dictionis genere, 2) quibus e monumentis, 3) intra quos materiæ limites, 4) qua tum veritatis, tum etiam perspicuitatis cura, 5) quo præcipuo intentionis scopo, lectoribus ca-

capiendam exhibeat rerum patriarum notitiam, ingenue profitetur. Hac igitur ratione difficilior annalium Silesiacorum pars, stupendis tot annorum vigiliis a diligentissimo Polyhistore in ordinem redacta, atque ex monumentis, quantum licuit, antiquissimis diducta, non Silesiæ tantum, cujus præcipue gratiam lucubrationibus suis meritus est Auctor, sed eruditis omnibus, illis autem inprimis, qui gentium migrationes, & medii ævi acta scrutari solent, exhibetur. Hac ratione tot illustria Germanorum facinora, tot præclara Silesiacæ fortitudinis decora, quorum famam alias cum ipsa fere memoria priorum temporum infelicitas ob Scriptorum penuriam aboleverat, nova luce donantur, & Piastus, Silesiorum cum Polonis conjunctorum Dux, cujus stirpem, post nongentorum annorum principatum, anno superioris seculi quinto ac septuagesimo, in Georgio Guilielmo, ultimo Lignicensium, Bregensium & Wolaviensium Duce, invida Parca exstinxit, Germanicæ origini ab Hankio nostro postliminio quasi vindicatus, in Boleslao Procero, Mieslao, & Conrado Lasconogo posteris suis, constitutis Silesiorum Ducibus propriis, a Polonorum Ducibus & distinctis & separabilibus, revixit. Hac, denique ratione Silesiæ populus ab anno 550, quo etsi non amplius Suevicus, tamen adhuc Germanicus, partim Quadicus, partim Lygius, cum peregrina dissimillimaque Sarmatarum Slavorum Polonorum gente societatem inibat, diu alienum, prius Slavorum, deinde Polonorum nomen, aut obscuratis, aut imminutis laudabiliter gestis sustinere solitus, post DCXIII annos, per quos cum Polonis plerumque sub eodem capite fuerat connexus, aliam reipublicæ formam recepisse conspicitur: pro temporariis Præfectis, perpetuos Duces anno 1163, eosque totius Silesiæ possessores anno 1169 consequutus.

VOYAGE DE GUINEE, SIVE ITINERIS A GUILIELMO BOSMANNO ad littoris Guineensis in Africa provincias suscepti Historia, XXII Epistolis Gallice scriptis comprehensa.

Ultrajecti apud Ant. Schouten, 1705. in 12. cum fig.
Const. 1 Alph.

MAgna quidem Scriptorum ſeges eſt, qui itinera in utramque Indiam facta litteris conſignarunt, ſed pauciores ſunt illorum libelli, ex quibus Africæ ſtatum, qualis nunc eſt, atque ejus præſertim plagæ, quam *Littoris aurei Guineenſis* nomine Cosmographi indigitant, perdiſcas. Huc enimvero inſervit præſens Guilielmi Bosmanni opuſculum, qui Belgarum Fœderatorum auctoritate Pro-Prætor dicti littoris, Collegii pro ſtabiliendis illic commerciis inſtituti Adſeſſor, atque caſtelli D. Georgii apud Elminenſes Præfectus fuit, & haud ita pridem, poſt felicem ad Batavos reditum, negotiationis exercitæ rationes ſcripto luculenter expoſuit; cui vel ideo major habenda eſt fides atque æſtimatio, quod oculatus omnium, quæ narrat, teſtis fuit, & ea civibus ſuis de præſenti commerciorum ac incolarum illius tractus ſtatu recenſet, quæ intra proximum ævi noſtri decennium contigere. Diſpeſcuerat laborem ſuum in libros quinque, ſed mutavit brevi poſt mentem, & per epiſtolas telam, quam exorſus erat, pertexturus, viginti illarum Gallice exaravit, quibus duas ejusdem argumenti alias, a Davide Nyendaalio & Joanne Snoekio ipſi miſſas, ad calcem ſocias junxit. *Prima* earum monita quædam generalia de Guineenſi littore, ac magis dein ſpecialia de Aximenſi provincia ſuggerit, cujus dominium Batavi atque Brandenburgici inter ſe partiti ſunt, ex quibus hi Fridericiburgum, illi autem D. Antonii arcem a Luſitanis olim conditam poſſident, ea tamen differentia, quod Brandenburgici Præfectorum, quos Directores generales Auctor adpellat, culpa omnia fere perdiderint; Batavi vero, tanquam rei nauticæ ac incolarum magis gnari, magnam ex auro, ebore atque mancipiis mercaturam adhuc faciant. *Secunda* regiones Jabinenſem & Adomenſem; *tertia* regnum Commanienſe, cujus emporium celeberrimum Elmina urbs eſt; *quarta* Fetuenſem, Saboenſem, Fantinenſem provincias; *quinta* Acronenſe & Agonnenſe territorium, nec minus regnum Aquamboenſe, in quo Angli, Batavi & Dani caſtella fundarunt, delineat. *Sexta* tractus, ubi aurum colligitur, ejusque formam ac valorem; *ſeptima* vero auri inde ad Europæos aſportati calculum ponit, atque virorum, quibus colligendi computandique auri munia committuntur, indiculum oſtendit. *Octava* aerem intra montes minus ſanum, morbos inde

de

de obortos, vulnerumque per decocta olera sanationes, & fulmina plane terribilia sæpenumero illic locorum obvia describit. *Nona* mores incolarum versutos & vafros, vestitum, educationem, linguam, agriculturam, commercia, & quæ ejus generis sunt; *decima* cultum sacrorum, infinitum idolorum numerum, sacrificulorumque fraudes; *undecima* regiminis formam, leges, judicia, tribunalia, regii cultus a plebejo vitæ genere discrepantiam exiguam, Batavorum autem in Aximensium maximam partem imperium, armorumque diversas species; *duodecima* matrimonia; *decima tertia* morborum remedia & funerum ritus; *decima quarta* animalia quadrupedia; *decima quinta* volatilia, pisces, cancros, serpentes; *decima sexta* arbores, frutices, plantas, fruges & legumina; *decima septima* vero singulares de vægrandibus bestiis historiolas nobis depingit. Decimam octavam tandem, XIX, & XX Epistolas descriptioni Quahoviæ, Ladincuriæ, Lampii Provinciarum, fluminum variorum, ac regni inprimis Fidæ impendit. Hæc summa operis lineamenta sunt, quod ob argumenti copiam vetus Plinii proverbium, quo *ex Africa semper novi aliquid* adferri scribit, in memoriam nobis revocat. Ne igitur sicco quasi pede cuncta transeamus, quædam tantum, ac ne ex singulis quidem litteris singula, quæ palato nostro maxime arriserunt, excerpere placuit. Magnum esse littoris hujus Guineensis tractum, ex eo colligimus, quod diversa regna, provincias bene multas, oppida & vicos pene innumerabiles, & spacium aliquot centum milliarium complectitur. Incolarum vero deterrima conditio est, quos levi de causa pro mancipiis vendi, quibusdam in plagis ex rapto solum vivere, alibi victimas idolis mactari, & ultima quæque tyrannidis atrocissimæ pati constat, adeo certe, ut *Anqua* quidam illorum Dux sanguinem humanum (Epist. 1. p. 27.) plus vice simplici biberit. Quid ergo magis optandum esset miseris, quam Christianos nancisci rectores? Sed obstitit mutua inter Lusitanos, Anglos, Belgas, Danos & Brandeburgicos altercatio, quorum alii aliorum conatus turbarunt, atque ex sociis hostes facti bene cœpta pessumdederunt; obstitit, uti Auctor refert, Anglorum militum luxus, Lusitanorum pauperies, Danicarum virium defectio, reliquorum autem inordinatum regimen, quibus id tandem effectum est, ut

dum

dum singuli omnia affectant, omnes deinde vix singula devictorum Æthiopum imperia retinuerint: cujus rei, præter Bosmannum, testes sunt Focquenbrogius Batavus, & Guilielmus Joannes Mullerus Harburgensis Saxo, qui posterior, quod obiter notamus, Augustissimi Regis Friderici III jussu, Danorum ad illa littora navigantium Concionator nauticus extitit, & Fetuanæ regionis, cujus maxima pars tunc temporis ad Danos spectabat, descriptionem Noribergæ 1675, in 8, idiomate Germanico publicavit. Ut vero ad Bosmannum nostrum revertamur, digna lectu sunt, quæ Epist. III. de regno Commaniensi a Batavis circa annum 1687 per Sweertium subjugato, Epist. IX. de *Mulatis*, (genus id hominum est ex Æthiopissa & Europæo prognatum) Epist. XII. de Guineensium polygamia, de adulteriis severe punitis, de neglecta inter conjugatos bonorum communione, de liberis ab hæreditate adeunda exclusis, de circumcisione infantum, de uxoribus post decimum partum per annum integrum solitarie viventibus, ac deinde ad maritos reversis, de puellis in libidinem publica venalium corporum prostitutione damnatis, quarum tres aut quatuor a singulis civitatibus aluntur, tantæ apud Æthiopes existimationis habitæ, ut Batavi nihil non a Barbaris extorquere possint, si meretrices dictas in castella sua captivas abduxerint. Nec minus illud memorari meretur, quando Epist. XIII. mactata in funerum solennitatibus, etiam per infantes, mancipia tradit; quando Ep. XIV. elephantes plumbeis haud æque ac ferreis globis feriri, & eodem in tractu animal ἀνθρωποφάγον, Barbaris *Koekeboe* & *Arompo* dictum, inveniri scribit, cujus generis quoddam in nundinis vernalibus hujus anni, ex Africa in Germaniam delatum, heic Lipsiæ conspeximus; quando Epist. XVII. elephantem in horto arcis Elminensis deprehensum, vix ducentis scloporum ictibus occisum narrat. Cæterum quod ad regnum *Fida* attinet, in Guineensium confiniis situm, magnam Auctor operam ultimis tribus epistolis, in recensendis ejus sacris, legibus, pœnis, reditibus, incolis, frugibus, bestiis ac finibus adhibet. Colloquutus est aliquoties perquam familiariter cum ipso Fidensium Regulo Bosmannus, quum mancipiorum emendorum gratia illuc diverteret, atque hoc modo ex oculari inspectione dominationis arcana, genium incolarum,

rum, & ſacrorum formulas perdidicit. Miſerrima gentis ſub Tyranno vita eſt. Quævis elegantioris formæ puellulæ in gynæceum regium vel invitæ abripiuntur, atque ex illis, quarum Regem ſatietas & faſtidium cepit, integræ quotannis cohortes exteris advenientibus divenduntur. Quisque incolarum tot ſibi idola fingit, quot conſultum ac neceſſe duxerit; ex omnibus autem ſerpentes agmen ducunt, quos in ea veneratione habent, ut delubrum regni celebratiſſimum *Domum Serpentis* nuncupent, ad quam peregrinationes frequenter inſtituunt, hoſtias quotidie deferunt, atque fortunatum inde in negotiis ſucceſſum præſtolantur. Illorum cultui certi ſunt conſtituti Flamines, homines nauci ac fraudulenti, qui artibus ſuis ſuperſtitioſam plebeculam argento emungunt, & Vatiniani inter conjuges odii ſemina ſpargunt. Serpentes autem, quorum ingens multitudo per ædes ſingulas diſcurrit, uti neminem lædunt, ita viciſſim a nemine læduntur, ſed eodem frequenter cum hominibus cibo victitant, & ab incolis tanta religione immunes ab adgreſſionibus ſervantur, ut quum Anglorum negotiatores anguem in hoſpitio obvium occidiſſent, ac cadaver foras projeciſſent, univerſa mox civitas, in qua patrata fuerat cædes, in rabiem quaſi converſa, convolaverit ad arma, neque prius quieti ſeſe dederit, quam Anglis internecione occiſis, mercibusque illorum igne penitus abſumtis. Accidit etiam anno circiter 1697, ut porcus anguem ob morſum ſibi inflictum devoraret, idque tanta feſtinatione, ut Æthiopum, qui adſtabant, nemo ſerpenti ſuppetias ferre poſſet. Converſi ergo ad ſacrificulos ſuos Barbari, infortunium ordine exponunt, qui facinus execrabile mirum in modum deteſtati, queſtus ad Regem deferunt, edictumque ab ipſo extorquent, quo porci per univerſam regionem idcirco deleri jubebantur; cui quoque mandato tam properanter ſatisfactum legimus, ut maxima ſuilli gregis multitudo letho ſuccumberet, donec ex Purpuratis aliquis Regem ad edicti antiquationem precibus ardentiſſimis permoveret. Contigit alius Auctori noſtro caſus, ut ex laqueari nimirum conclavis ejus quotidie ſerpens in menſam prandii tempore deſcenderet. Bosmannus, quum ad Regis colloquium circa id tempus admitteretur, per jocum conqueſtus eſt, quod diebus ſingulis dea-

ſter quidam gentis ſerpens apud ipſum haud invitatus pranderet, quem a menſa arcere & hoſpitio depellere cogatur, niſi Rex ſumtus ad victum novi hoſpitis impenſos liberaliter reddat. Quid ergo factum? Regulus narratiuncula Bosmanni mire delectatus, ut ſerpentem quiete illuc divertere permitteret, hortatur, atque impenſarum loco pinguem Auctori bovem dono, mittit. Præter Flamines, ex ſequiore ſexu ſagas & ſacrificulas habent, fœminas magnæ inter Barbaros auctoritatis, quæ *Deorum* ſe *filias* vocant, & maritis, quibus junctæ ſunt, morem in pauciſſimis gerunt. Ex illis una ante quatuor, aut quod excedit, annos ex inferno ſe rediiſſe contendebat, cujus ignem ac tormenta ita graphice depingere noverat, ut cum Franciſco Quevedo Hiſpano, qui ſimili ratione apud Plutonem aliquando per ſomnium divertiſſe fabulabatur, de palma ingenii certare potuiſſet. At enim vero ex hac profunda gentis ſuperſtitione ſatis colligere eſt, quam difficulter ex iis unus vel alter ad Chriſtianæ veritatis lucem ex Paganiſmi tenebris converti queat. Expertus eſt obſtinationem illam R. P. Thomas Auguſtinianus, qui cum Purpurato cuidam prædiceret, gentem univerſam infernalibus olim flammis, ni reſipiſceret, vexatum iri, id ſolum reſponſi accepit: *Parentes, Avi Atavique noſtri eandem vitæ rationem, eundem idolorum cultum ſequuti fuerunt, ac nos: ſi ergo illi æterno igni deſtinantur, par hercle exiſtimo, nos velut illorum poſteros eadem ſorte gaudere, qua prædeceſſores noſtri gaviſi ſunt.* Jactitarunt equidem Galli, ſe in Africano littore univerſam regionem Aſſinenſem, cujus incolas maximam partem ſubjugarunt, ad Chriſtum adduxiſſe, Principem gentis Pariſios veniſſe, ab Epiſcopo Meldenſi, poſt adprobata Romanenſium dogmata, ſub Ludovici Hannibalis nomine baptiſmum accepiſſe, die poſtmodum 27. Februarii anni 1701. ex Cardinalis Noallii manibus ſanctiſſimæ cœnæ Dominicæ ſymbolum accepiſſe, Divæ autem Virgini Mariæ ditiones ſuas votiva tabula dedicaſſe, & d. 24. Martii, tribus Gallorum navigiis bellicis ſub equitis Damonii ductu inſtructum, in patriam remeaſſe. Sed fabulam ſapere nuncium iſthoc Gallicum, commentitiumque Principem ex mancipiorum, quæ Galli ex Africa in Americam deportant, numero unum fuiſſe, & poſt reditum in Africam

pri-

priſtinæ ſervituti ſe reddidiſſe, aſſerit Bosmannus: qui Mercurii Europæi auctorem, ex quo verba (Epiſt. XX. p. 448.) protulit, alterius adhuc mendi inſimulat, dum Gallus Pſeudo-Principem illum Regem Syriæ adpellavit, quum Aſſinenſem ſcribere debuiſſet. Unum adhuc addimus, natos ſcilicet videri ad ſervitutem hos Æthiopum populos, quos inter uſu receptum eſt, ut a parentibus liberi, a maritis uxores, quarum ſinguli plures ducunt, ad lubitum levi pretio vendantur, quæ mancipia mercimoniorum in illo tractu præcipua portio ſunt, ac in ipſa ſervitute nihil magis exhorreſcunt, quam ne ab emtoribus velut quædam menſarum lautitiæ, aut pullorum inſtar ſaginentur.

FULGOR FULGINII IN SPLENDORIBUS SANctorum, ſive R. P. D. JULII AMBROSII LUCENTII, Ciſtertienſis Abbatis, Elogia Sacra.

Romæ, typis Bernabò, 1703, 4.

Conſtant plag. 30.

Fulginium, celebre Veteris Umbriæ oppidum, mercatura dives eſt, maxime vero, ſi Franciſco Scotto in Ital. Itin. fidem habemus, rerum ſaccharo coopertarum nundinis valde frequentatur, ut Italis adeo in vulgi facetiis *Foligno delle ſtrade inzuccherate*, ſeu Fulginenſium viæ ac plateæ ſaccharo tinctæ quaſi aut imbutæ vocitentur. Elog. XLI. p. 191. Cujus urbis cives quosdam præcipuos, vitæ ac morum ſanctimonia, miraculorumque poſt obitum patratorum, quæ putant, celebritate illuſtres, quadraginta & ſeptem, elogiis poſteritati commendare voluit R. P. D. Julius Ambroſius Lucentius, Abbas Ordinis Ciſtercienſis, Sacræ Congregationis Indicis Conſultor, & pluries in S. S. Liberiana Baſilica extra ordinem Pœnitentiarius Apoſtolicus, Apoſtolici Catechiſmi in Urbe Miniſter &c. Nuncupavit is lucubrationes ſuas Clementi XI. Pontifici hodie Maximo, atque in eo præcipue operam collocavit, ut illorum, quos Ughellus *in Fulginatenſium Epiſcoporum Catalogo*, & Ludovicus Jacobillus in edito *de Sanctis atque Beatis Umbriæ, quos ad Cœlitum gloriam evexit Fulginium* opere, ſeu leviter tantum memorarunt, ſeu quorum obliti plane ſunt, graviore ſtylo laudaret atque deſcriberet; fœminis quoque in illorum, quos adduxit, cenſu haudquaquam neglectis. Dignus Clariſſi-

rissimi Abbatis labor est, quem illi, qui Fulginatium gloriæ favent, & meritorum a prædecessoribus in ædes sacras collatorum recensione delectantur, optime sibi commendatum habeant: neque enim in solis sanctissimorum virorum elogiis scribendis acquievit, sed paraphraseos quasi loco, singulis notas suas adjecit, in quibus præter personarum natales atque res gestas, locorum insuper fata & familiarum vicissitudines, annaliumque, ex quorum voluminibus omnia hauserat, titulos atque auctores subjungit. Quam quidem styli rationem quum sibi præfixisset, elogio statim secundo (p. 19. sq.) quod D. Paulo, Gentium ac inprimis Umbrorum Apostolo dicavit, disputatiunculam addit: an ex eo, quod asseratur Paulus æqualis in potestate cum cæteris Apostolis, possit confundi Primatus Petri cum Apostolica potestate Pauli? Elog. III. Umbriæ, & in illa Fulginii urbis statum breviter exponit. Elog. IV. Saxovivensis Archicœnobii (auctoris formula utimur) claritudinem extollit: magnum quippe & fulgentissimum inter Italiæ septa Deo sacra Saxovivum est, ipsi fere Casino æquandum, auctum scilicet ad numerum nonaginta duorum monasteriorum, quæ se ipsi adjunxerunt per universam Umbriam, Picenum, Etruriam & Latium; quibus in locis & aliæ monachales Cellulæ, animarum curatæ Ecclesiæ, & plura Hospitalia eidem se subdidere, quibus Saxovivensis Archimandrita, tanquam caput & Abbas Generalis, sub Saxovivensis Congregationis nomine jura dicit; quam dignitatem D. Maynardus Benedictinus, illustri stirpe Teutonica natus, & e Stiria Germanorum in Italiam profectus, primus sustinuit, Elogio XV. ab Auctore nostro laudatus. Num. XXIV. Eliseæ familiæ apud Italos celeberrimæ præconium; n. XXV. S. Petri Confessoris, qui Fulginatium Divus tutelaris est, & *Lachrymosus* atque *Almificus* vulgo vocatur, elogium; n. XLII. Augustini Minoritæ, *illuminati* cognomento dicti, vitam; n. XLIV. Oratorium Boni Jesu Congregationis S. Philippi Nerii, per Ven. P. D. Jo. Baptistam Vitellium nobilem Fulginatem institutum, cum dulciariis ex saccharo apud Fulginienses pinsi solitis comparatum; n. XLV. Jo. Baptistæ Jacobilli, Ludovici Jacobilli, quem de Sanctis Umbriæ scriptorem supra laudavimus, gentilis, virtutes stylo consignatas Lector inveniet. Cæterum ex illis, quorum scripta in-

sub-

ſubſidium adſcivit, Nicolaum quoque Tignoſium in Originibus Fulginenſibus, Sigismundum de Comitibus Fulginatum in Commentariis de Hiſtoria ſui temporis, Durantem Dorium in Hiſtoria Trincia, Felicem Ciattum in Hiſtoria Peruſina, Pompejum Compagnonum in Regia Picena, Aloyſium Catharinum de Nobilitate Neapolitana, Franciſcum Zazzaram de Nobilitate Italica, aliosque plures citavit, quorum opera hisce in oris rarius obvia, & pauciſſimis inter noſtrates cognita eſſe credimus. Quare optandum non modo eſt frequentius Italorum cum Germanis librorum ac litterarum commercium, ſed admonendus etiam doctiſſimus Abbas, ut poſt viros, qui Fulginium vitæ ſanctimonia illuſtrarunt, eorum quoque, qui litteris apud Fulginates maxime inclaruerunt, catalogum pari diligentia contexere, & in lucem emittere ſuſtineat.

DE DRIE SEND-BRIEVEN VAN DEN H. JOHANNES, en die van den H. JACOBUS, ontledet en ſcriftmaatig verklaart.

i. e.

Trium S. JOHANNIS & unice S. JACOBI Epiſtolarum Analyſis & analoga Scripturis Explicatio. Autore JOHANNE CHREYGHTON V. D. M. Franekerane.

Franekeræ, apud Jacobum Horreum, 1704. in 4.
Conſtat alph. 4. pl. 17.

EA cum Reverendo & Clariſſimo Autori mens eſſet, ut S. Codicis libros eruditis commentationibus illuſtraret, Divi Johannis inter alios & Jacobi, in quibus operam poneret, epiſtolas ſelegit, eo quod priores omnem pietatis vim ac rationem complectantur, poſterior Eccleſiæ doceat fata, tum ſuperiorum temporum, tum olim eventura. Primam quippe inter Johanneas eo maxime conſilio conſcriptam ab Apoſtolo fuiſſe, ut pietatem inculcaret, ejusque ex N. T. genio ac indole, ipſaque Evangelii doctrina originem arceſſeret, quo confirmaret credentes, tepidis ſtimulos adderet, ac infideles excitaret. Tribus autem univerſa partibus abſolvitur, præfatione c. I, v. 1-4. tractatione c. I, 5-V, 12. & epilogo c. V, 13-20. In tractatione ita verſatur Apoſtolus, ut

præf. * *
p. 3.
p. 4.
p. 23.

& piorum gaudium, si in communionem veniant Ecclesiæ, Deoque fruantur, consummari posse doceat; & quo illud impleatur, definiat modum. Utrumque hoc ordine exequitur, ut tum generatim notas ostendat fidelium, quibus de salute sua, gaudiique complemento certiores redduntur; quarum tres constituens, pri-
p. 24. mam c. I, 5-II, 1. secundam c. II, 3. 4. 5. tertiam c. II, 6-14. exponit,
cui mantissam velut ac appendicem subjicit v. 15-29: tum speciatim media suppeditet, quibus hanc fidei πληροφορίαν, in gaudii sui complementum, juvare pii debeant & confirmare c. III-V, 12.
p. 393. Epilogus denique fidelium enumerat prærogativas, ex certitudine
isthac ceu fructus oriundas, partim in precum παῤῥησίᾳ v. 13-17.
p. 396. partim in perseverantia credentium ac immutabilitate sitas v. 18-20.
p. 427. Secundæ in dubium Grotius vocat autorem, alium substituens
Johannem, Ephesinæ Ecclesiæ presbyterum; confutatus eo nomine ab Hammondo. Sane nobis quidem patrum, Irenæi, Clementis Alex. Tertulliani, &c. longe, quam Grotii, potior autoritas est. Cete-
p. 428. rum rem omnem, cui volupe est, apud Gomarum videat. Epi-
stolæ vero argumentum adhortationem complectitur, qua sartam tectam jubet doctrinæ servare integritatem, & a Pseudo-Doctorum sibi cavere corruptelis, Anti-Christi scilicet anteambulonum. Eo itaque omnis tendit, ut contra seductorum, qui Anti-Christo viam straverunt, insidias instruat Ecclesiam & muniat. Præfatio-
p. 444. ne constat v. 1. 2. 3; tractatione, quæ (1) ad vitæ rationem Chri-
stiano nomine dignam hortatur v. 5-7. (2) a seductione cavere jubet v. 8. 9. (3) de consuetudine & conversatione cum falsis doctoribus instruit v. 10. 11; & Epilogo v. 12. 13.
p. 469. Tertia præter inscriptionem v. 1. exordium complectitur
p. 477. v. 2-4; tractationem (qua Gajum Apostolus a charitate ac libera-
litate commendat v. 5-8, de Diotrephæ vita ac moribus refert v. 9.
p. 501. 10, ad munificentiam hortatur v. 11, ac Demetrio testimonium per-
hibet v. 12.) & epilogum, quo literarum brevitatem excusat v. 13. 14. 15.

Jam vero, ut ex ungue, quod ajunt, agnoscas leonem, quam ipsa textus explicatione fidem ac industriam probaverit Autor, exemplo docendum. Locus vix alius æque interpretum in se curas ac studia convertit, quam v. 16. cap. V. Ep. I. Joh. quem de pec-

peccato in Spiritum S. loqui, sunt qui affirmant, alii negant. Autori quæ circa eundem sententia sit, paucis lustrabimus. Primo itaque phrasin, ἁμαρτίαν ἁμαρτάνειν, quam sæpe alias pondere carere, & simpliciter peccandi actum designare largitur, singulari h. l. emphasi gaudere, totamque enormium, quæ in oculos incurrunt, & imperitis offendicula, piis mœrôrem pariunt, peccatorum seriem ac nexum notare observat. Quod vero ad mortem peccatum dicitur, de morte æterna ac supremo impiorum supplicio utplurimum accipiunt doctores; minus sane commode, quod ad hunc sensum peccata omnia ad mortem forent, cum omnia gehennam mereantur. Nec est, quod regeras, peccatum ut ad mortem non sit, Divinæ id misericordiæ, ac merito Christi fide apprehenso acceptum esse ferendum: cum ne sic quidem electorum ante conversionem patrata delicta, imo & ἀπροαίρετα fidelium, ex illorum numero ac censu excludenda sint. Hac itaque cum non procedat, alia aggrediemur via. In genere mortis vocabulum statum denotat ἀνάλγητον, sensu motuque carentem; qualis metu incusso v. g. in Nabale conspicitur, cujus cor mortuum fuisse, h. e. torpuisse ac obstupuisse, 1. Sam. XXV, 37. dicitur. Haud equidem negandum, Deut. XXII, 26. peccatum mortis, morte dignum notare delictum; ast alia hic loquendi formula obtinet, ubi peccatum AD mortem vocatur, æque ut Joh. XI. a Christo morbus AD mortem dicitur, qui mortem comitem habet. Tale ergo hic notabitur peccatum, quod mortem spiritualem, ἀναλγησίαν, cordisque duritiem in peccante secum affert. Quo sensu Eucherius quoque in de quæstion. difficil. N. T. in h. l. phrasin exponit. Nec cum Cocceji hæc pugnant explicatione, qui de plenaria a veritate defectione, inexpugnabili conjuncta cum induratione, existimat agi. Monet itaque Apostolus, ut, si quis fratrem suum non ad mortem videat peccantem, misericordia ejus capiatur, precibusque conversionem illius juvet. Nec irritas has fore preces statuat, cum vitam ei, in cujus gratiam sunt fusæ, impetrent. Ubi quidem vita oppositam, quam supra diximus, morti significationem habet, ut velut illa indurationem, sic hæc conversionem notet ad vitam. At enim vero sollicite hic circumspiciendum, an frater peccans admonitionibus locum det, & iræ Divi-

p. 402.
p. 403.
p. 404.
p. 405.

Divinæ comminatione convinci animum ac moveri patiatur: unde felicem precum exitum & peccatoris augurari liceat conversionem. Contra vero ea pro peccatoribus ad mortem, qui indurati in peccatis pergunt, omnesque hortationes, incitamenta,
p. 406. minas susque deque habent, orare Apostolus vetat. Quanquam enim fidelium non sit, judicem agere & damnatoriam in alterum sententiam ferre: cum παῤῥησίᾳ tamen ac fiducia, pro ejusmodi homine intercedere non licebit; voto solum locus erit, velit Deus, si ita ipsi visum fuerit, misereri. Non enim amplius de exauditione certos reddere, vel ad preces hortari Apostolus audet, quam quoad ex verosimillimis pateat indiciis, ejusmodi Deum in peccatore excitare motus, ex quibus spes oriatur, fore ut divina ac irresistibili potentia convertatur, & propter Christi merita salvetur.

p. 508. Ad D. Jacobi epistolam Autor progressus, postquam eorum, qui θεοπνευστίαν ejus in dubium vocarunt, notasset errorem, accuratam ordinis, qui prima quidem fronte alicui forte deesse videbitur, rationem habendam monet. Quippe in tanta argumenti
p. 509. varietate (ubi cap. I. statim de oppressione fratrum & tolerantia, tum de sapientiæ origine, mox de laudabili divitum gloriatione, porro de peccandi illecebris, de refrenanda hominis ira, de fructuosa verbi Divini auscultatione, denique de iis, quæ ad sanctum Numinis cultum pertinent, agitur) non ad verborum nexum esse attendendum, sed rerum, quibus universa, & pro tem-
p. 511. porum ratione varia Ecclesiæ N. T. facies contineatur. Eamque Cocceji autoritate sententiam confirmat. Ac ne mirum id cuiquam videatur, alias quoque in Apostolicis, utramque scilicet Petri, & Judæ epistolas propheticas esse, & Paulum haud dubie 2. Thessal. 2. de ortu, indole ac interitu Anti-Christi vaticinari affirmat. Quinimo id ipsum ad Christi facere gloriam Ecclesiæque splendorem, si & Apostolorum aliquos prophetico instructos spiritu ac lumine dicamus: ut in Johanne, Petro, Juda, Paulo, liquido conspiciatur. Cur ergo, quæ cæterorum fuit, eam Jacobo dignita-
p. 512. tem denegemus? Cæterum epistolæ, non in tractatus forma, Divinum id opusculum prodiisse, tum inscriptio probat, tum epistolis præmitti solitum votum. Nec obstat, quod epistolari careat

reat

reat clausula, quæ brevitatis forte studio omissa est; æque ac I. Johannis ἄνευ προοιμίυ orditur, soloque τῷ Amen obsignatur. Argumentum, in quo versatur, institutio est, de officiis, quibus tum universa in genere Ecclesia, tum quodlibet ejus membrum, in ancipiti fortuna operam dare debeat, quo dignum se Evangelio sanctaque gerat vocatione, & Dei exinde gloria regnique ejus oriatur splendor. Eo itaque omnis tendit, ut sanctum Dei con- p. 513.
silium aperiat, qua via quibusve modis Ecclesiam suam regere, & ad istud perfectionis ac gloriæ perferre culmen decreverit, quod ultimis temporibus tenere debeat. Hinc est, quod a patientia in adversis orditur, & in gentium desinit conversionem. Ordine constructa est tali, ut inscriptionem c. I, 1. excipiat tractatio, quæ duabus partibus constat, & tum generalem exhibet officiorum expositionem, quæ pro fortunæ diversitate variis temporibus Ecclesiæ incumbunt, tum exactiorem fatorum enumerationem, quæ doctrinæ juxta ac regiminis ecclesiastici respectu, varie postremis seculis eam sint afflictura, c. II-V. ad fin. Quod restat, de au- p. 514.
tore adhuc monendum, duos fuisse in Apostolorum ordine hoc nomine claros, Jacobum Zebedæo satum, & Jacobum Alphei filium Matth. X, 2. 3. Quorum alter, qui frater Johannis, cum mature nimis, & ante, quam datæ epistolæ tempus patitur, Herodis sævitia occubuerit Act. XII, 2. satis apparet, posteriorem illum epistolæ extitisse autorem. Sunt, qui tertium addunt e LXXII discipulorum numero, cognomine Justum: Erasmus quatuor numerat; æque tamen firmis, ac pro Alphei filio, argumentis destituuntur. Et hæc fere sunt, quæ circa præcognita monenda censuit Autor. Jam quod ad ipsam epistolæ explicationem attinet, ea maxime crucem fixerunt eruditis, quæ cap. II, 14. p. 650.
sqq. de fide operibus instructa disputat Jacobus. At vero his controversiam prædici existimat Noster, quæ de veritate & sinceritate fidei Ecclesiæ cum Romano-Catholicis sit futura; quam omnem ita partitur, ut propositionem v. 14. ejusdem ἔκθεσιν ac explicationem v. 15. 16. 17, uberiorem porro deductionem v. 18, 25, & conclusionem v. 26. exhiberi statuat. Jam itaque, quod v. 14. fidem habere dicit Apostolus, non de fiducia, sed confessione ac prædicatione doctrinæ fidei seu Evangelii capiendum: æque ac de p. 651.

operibus fidei maxime illis loquitur, quæ doctrinam Evangelii
p. 653. ornant, & ad inſtitutionem fratrum faciunt. Sic quæſtionis cardo in eo vertitur, an nuda ſalutaris doctrinæ profeſſio, operibus deſtituta, ſpem facere ſalutis queat? quod Apoſtolus negat, mentemque ſuam egeni exemplo v. 15. 16. illuſtrat, cui ni miſericordiam impertiatur fides, ac ipſo juvet opere, vanam eſſe ac irri-
p. 655. tam pronunciat. Ubi quidem ſpiritualiter pauperes Autor intelligit, quibus Eccleſiæ (Pontificiæ) antiſtites verba dent, fumosque vendant, nec divinarum rerum cognitione aut ſalubri eos imbuant doctrina; unde nudi veſtibus ſalutis, & ſpiritualis cibi inopia laborantes, ad fores ſtent ſacerdotum, inani tamen cum benedictione, & ſolenni iſthac formula, *abi in pace*, dimittantur.
p. 658. Inde ad theſin Apoſtolus redit v. 17. fidem abſque operibus, i. e. Evangelii doctrinam operibus, quæ ad rudiorum pertinent inſtitutionem, deſtitutam, eſſe mortuam, quod pro tali habeatur, quæ ad Eccleſiæ nil proſit inſtructionem. Id enim mortuum alias in Scriptura dicitur, quod operatione, quam edere debebat, caret;
p. 660. quo ſenſu peccatum a Paulo mortuum aſſeritur Rom. VII, 6. 8. Jam vero uberiorem huic effato deductionem v. 18. ſq. Apoſtolus ſubjicit, litem exponens, quam Pontificiis hoc de fidei dogmate moturi ſint Orthodoxi, Satanæ profunditatem penitius habentes per-
p. 662. ſpectam. Cum enim ex operibus cognoſci fides debeat, ex Pontificiorum ſane tyrannide, perſecutionibus, oppreſſione piorum, ἐθελοθρησκείαις item, monaſteriorum fundatione, peregrina-
p. 663. tionibus religioſis, &c. minime eam elucere: quare hoc fidei defugiant examen, antiquam prætendentes fidem ac tot ſeculorum ferentem ætatem, nec ulterioris adeo inquiſitionis indigam. Ad quæ v. 19. regerit Apoſtolus, recte quidem ipſos facere, quod credant, unum eſſe Deum; nec tamen id ſufficere, ſiquidem nec Dia-
p. 665. boli iſtud in dubium vocent: qua appellatione Bekkerus ſacerdotes gentilium, Antonides Pontificios cum ſuo Flamine antiſtites, Autor vero malignos deſignari putat ſpiritus, qui idem credentes nihil ea propter feliciores evadunt, verum contremiſcunt.
p. 666. Idem porro Apoſtolus deducit, allato gemino e V. T. typo; Abrahamum ex operibus juſtificatum, i. e. pro juſto declaratum
p. 669. & cognitum affirmans, quod jam ante fidem haberet, quam filium

um

um mactare vellet, ad justitiam sibi imputatam. Ubi prolixe cum Paulo Jacobum Autor confert, notamque ἐναντιοφανείαν e medio tollit. Hinc porro sequi docet, neminem ex fide qua tali solum justificari, seu pro justo declarari & agnosci, nisi opera indivulso nexu fides sibi habeat conjuncta. p. 679. Quæ porro de Rahab meretrice Apostolus affert, ea faciem exhibere Ecclesiæ Autor existimat, circa prima reformationis tempora, quibus pii multi & qui bonam mentem amabant, ad verum transeuntes Christianismum, legatos Christi & heroas seu orthodoxos doctores receperint, foverint, ipsorumque in propagando Christi regno conatus juvarint. p. 681. Inde reformatam Ecclesiam ex operibus justificari Autor concludit, in qua operosa fides & viva veram sponsam demonstret, cum in Pontificia mortua maneat fides. p. 683. Tandem colophonem controversiæ Apostolus imponit v. 26. fidem declarans Ecclesiæ Pontificiæ operibus destitutam, inertem esse ac fidei potius simulachrum, æque ut ipsorum conventus sacri, vita ac spiritu carentes, exanguis ad instar cadaveris sint habendi. p. 685.

SAMUELIS MORLANDI OBSERVATIONES quædam nova circa partes & usum florum in plantis.

Excerptæ & translatæ ex Actis Philosoph. Angl. No. 287. Anno 1703.

Nitida & curiosa florum textura, una cum toto suo apparatu oculis se sistens, Viros haud paucos, singulari eruditione & sagacitate celebres, in penitiorem sui investigationem invitavit. Cum autem isti, qui in Historia naturali perficienda, & naturæ operationibus evolvendis, suam collocant operam, non eadem felicitate, qua reliquas res naturales prosecuti sunt, hanc materiam tractaverint; non irritus forsan erit conatus, accuratius in fabricam & usum dictarum partium inquirendi, quo vegetabilium propagatio & harmonica naturæ methodus melius cognosci & intelligi valeat.

Dudum jam observatum fuit, singulis seminibus inesse plantam seminalem, inter binos lobos positam, prima stamina con-

tinentem, & primum nutrimentum teneriori plantæ subministrantem. Verum D. Grew, cujus industria & sagacitas hoc doctrinæ genus maxime excoluit, solus, quod sciam, observavit, farinam illam, seu pulverem subtilem, qui certo tempore ex thecis seu apicibus seminiformibus, in staminum summitate excrescentibus, protruditur, munia certo modo præstare spermatis masculini. In eo tamen deficere mihi videtur, quod eam in externam tantummodo superficiem uteri vel vasculi seminalis spargi, & semina inclusa per emanationes quasdam spirituosas vel impressionem energeticam impraegnare statuat.

Jam inquirendum restat, annon convenientius supponere liceat, semina, intra propria involucra provenientia, in principio ovis animalium nondum impraegnatis esse similia? item farinam esse congeriem plantarum seminalium, quarum singulæ in singula ova sint deducendæ, antequam hæc fœcunda evadant; porro stylum, quem Rajus vocat, vel partem superiorem pistilli ex Tournefortii sententia, esse tubum, pro plantis hisce seminalibus ad ovarium & in ova deducendis formatum; denique maximum earum adesse proventum, inter se differentium, ut una ex tam multis angustum adeo ductum, sibi adæquatum, invenire & transire possit.

Quæ ut evidentius appareant, observationes communicabo, circa situm horum staminum & stylum, in quibusdam plantis factas. *In Corona Imperiali* uterus seu vasculum seminale plantæ centro floris insidet, & ab hujus summitate stylus exurgit, & vasculum seminale cum stylo repræsentat pistillum. Hoc ambiunt sex stamina, quorum extremitatibus singulis apices tanto artificio affiguntur, ut vel a lenissimo vento hinc inde moveri possint; eadem enim gaudent cum stylo altitudine, qui in hac planta, quemadmodum per totum suum corpus, ita in summitate maxime, concavus & apertus est. Quibus addendum, quod styli extremitati adhæreat crista quædam, ex villis pinguibus constans, & ad farinam ex thecis suis dilabentem recipiendam & retinendam, ut videtur, formata. Hæc itaque farina, vel mediante pluvia, vel a vento, detruditur ad tubum, donec ad vasculum seminale pertingat. In *Caprifolio* stylus oritur a rudimentis baccæ cujusdam, in quæ inferi-

ſeritur verſus ſummitatem floris monopetali; ex cujus floris medio propullulant ſtamina quædam, farinam ſuam ſtyli, in hac planta itidem criſtati, orificio immittentia. *Allium* uterum habet tricoccum, cujus centro inſeritur brevis ſtylus, ad apicum altitudinem non exſurgens; hinc iſti magis eminentes, globulos ſuos eo commodius illius orificio committere poſſunt. Inde etiam eſt, quod nullam criſtam in hoc ſtylo, prout in modo commemoratis, obſervare potuerim.

Atque ex his concludo, quod, quoniam pulvis hic ſubtilis curioſe præparatus certo tempore prorumpit, tubus etiam adeſt, qui eundem commode recipere poſſit, & quidem, ſi apicibus pulverem ſuppeditantibus non directe ſupponatur, ſingulari apparatu pro eodem retinendo donatus, neceſſario ſequatur, tubum hunc pro pulvere recipiendo eſſe formatum. Quodſi enim hæc ſtamina ductus excretorii tantum forent, particulas excrementitias ſecernentes, relictis reliquis in ſeminis nutrimentum abituris, quid opus eſſet, excrementa hæc in tam curioſa deponere repoſitoria? Certe in alium quemvis potuiſſent collocari locum, quam ad vaſa ſeminalia, quibus profecto noxas potius inferrent. Quibus accedit, tubum hunc exſiccari, quamprimum thecæ hæ contentis ſuis vacuæ exiſtunt.

Sed ut ne amplius urgeam, plantam ſeminalem conſtanter in ea ſeminis parte locatam eſſe, quæ ſtyli inſertioni proxime adjacet; in *fabis*, *piſis* & *phaſeolis*, immediate ſub illo loco, quem oculum vocamus, mediantibus microſcopiis majoribus, manifeſtam deprehendi perforationem, directe ad plantam ſeminalem locatam, in quam hanc intrare exiſtimo. Et certe credo, fabas & piſa, quæ non progerminant, eadem deſtitui.

Nec in aliis plantis apparatus ille, quo ſæpe commemoratus pulvis intra tubum aliquem ad ovula deducitur, deſideratur. In *leguminoſis* enim *plantis*, ſi petala florum caute avellamus, videbimus ſiliquam arcte membrana quadam cingi, circa extremitatem in varia ſtamina, farina onuſta, abeunte, quæ firmiter fibrarum faſciculo in tubi extremitate ſito uniuntur, ſicque farina ad ſiliquam derivatur. In *Roſis* erecta viſitur columna, ex variis conflata tubis, invicem junctis, ſed facile ſeparandis, quorum ſinguli ad

proprias ducunt cellulas, ſtaminibus in magna copia eam cingentibus. In *Tithymalo* oritur vaſculum tricoccum, quod quamdiu parvum & exile exiſtit, fundo incumbit, impraegnatum autem exſurgit & longo innititur petiolo, ita ut quis crederet, nullam eſſe inter hoc & apices in ima parte ſitos communicationem. Pili *Fragorum* & *Baccarum Rubi Idai* ſuperficiem inveſtientes, totidem ſunt tubuli, quorum ſinguli ad propria abeunt ſemina, hincque flore primum ſe aperiente, circulum adeſſe ſtaminum intra petala, & integram aream internam ſylvam horum pilorum repraeſentare videmus, qui poſtquam ſuos globulos receperunt, & ad ſemina deduxerunt, hæc in pulpam elevantur carneam.

Explicatio Figurarum.

TAB. VI. Fig. I. II. III. IV.

TAB. VI. *Figura* I. repræſentat aſphodelum.

A. Suprema piſtilli ſeu tubi extremitas, in quam plantæ ſeminales intrare, & per quam eædem ad ſemina nondum impraegnata deduci ſupponuntur.

bbb. Apices ſemini-formes, qui maturi aperiuntur, & pulverem ſuppeditant in tubum A injiciendum.

C. Locus vaſorum ſeminalium circa terminum tubi ſitorum & flore tectorum.

Figura II. ſiſtit plantam leguminoſam.

D. Siliqua in flore latens.

E. Tubus a ſiliqua ortus, plantas ſeminales ad eam derivans.

F. Tunica membranoſa ſiliquam inveſtiens aperta.

gggg. Apices, qui, antequam integumentum aperiatur, videntur ab angulis ejus oriri, & per petala florum orificio tubi admoventur, ut ſuam farinam huic inſerere poſſint.

Figura III. exhibet fabam Gallicam a latere.

i. perforatio, per quam planta ſeminalis primum ingredi ſupponitur.

Figura IV. Eandem oculis ſiſtit diviſam.

h. Planta ſeminalis.

Adri-

TAB.VI. ad A. 1705. M. Jun. pag. 278. sqq.

Fig. VII.

F. VI.

Fig. VIII.

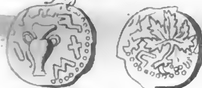

Fig. V

Fig. I.

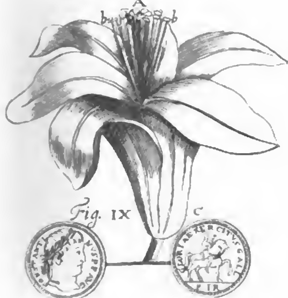

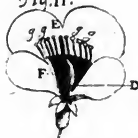

Fig. IV.

Fig. III.

Fig. II.

ADRIANI RELANDI DISSERTATIO ALTERA de Inſcriptione Nummorum quorundam Samaritanorum, ad Spectatiſſimum Virum JACOBUM de WILDE: in qua de Amphora Mannæ nummis illis inſcripta, & aſini cultu, Judæis per calumniam objecto, agitur.

Accedit

JOH. BAPT. OTTII, LINGUÆ SANCTÆ IN Athenæo Tigurino Profeſſoris Publici, Epiſtola de Nummis quibusdam Samaritanis, ad Excellentiſſimum Virum ADRIANUM RELANDUM, cum Hujus Reſponſo.

Trajecti ad Rhenum, 1704, in 8. Conſtant plagulis octo, & tribus tabulis æneis.

Tres partes hic libellus habet, I. Clariſſimi Viri Adriani Relandi Diſſertationem alteram de nummis quibusdam Samaritanis, ad Ampliſſimum Virum Jacobum Wildium: II. Doctiſſimi Viri Joh. Baptiſtæ Ottii Epiſtolam de eisdem nummis & ſimilibus ad laudatum jam Relandum: III. Hujus ad Clariſſimum Ottium Reſponſionem. De prima parte hæc breviter more noſtro ſubnotamus.

Tertius annus eſt, cum Vir Clariſſimus, Adrianus Relandus, Diſſertatiunculam de Nummis quibusdam, præſertim Samaritanis, quos in Nobiliſſimi Viri, Jacobi de Wilde, Gazophylacio primum viderat, ad eundem Antiquitatis peritiſſimum Virum daret, quam nos anno 1703 menſe Aprili recenſuimus. Hanc operam cum non diſplicuiſſe Viro Doctiſſimo cognoviſset, ſcripſit alteram ad eundem Diſſertationem, quæ in hoc libello prima eſt: &, ſicut in priore, abhinc triennio excuſa, in literis nummorum examinandis occupatus fuerat, ita in hac, quæ in illis expreſſa vaſa erant & ſigna alia, ſibi conſtituit curatius explicanda, etiam explicavit eruditiſſime. Primum erat in nummis illis calix apertus, quem negat Clariſſimus Auctor urnam Mannæ eſſe, ut viſum eſt nonnullis, etiam Villalpando, cujus nummum in pri-

priore Tabula num. V. æri incisum exhibuerat; quia apertio aliquid vacuum significet, & in ipsius vasis medietatem vel oculis, si intendamus, liceat inspicere; deinde figura ipsa delineata sit calicis potius, quam urnæ, aut huic vasis similis. Urnam autem Mannæ in alio nummo ejusdem tabulæ contectam dicit conspici, ne quid heterogeneum incidat, ac purissimæ Mannæ misceatur. Id probari ait στάμνου nomine ad Hebræos Epistola cap. IX, 4, quod ex Pollucis Onomastico illustrat, qui στάμνους & σταμνία inter vasa vinaria numeret, unde Comicis sit *καταςαμνίζειν τὸν οἶνον*, *vinum in stamnos diffundere:* & Aristophanis Scholiastes in Batrach. act. I. scen. I. σταμνία δὲ καὶ στάμνους τοὺς ἀμφορεῖς τοῦ οἴνου φασίν: quod etiam Phavorinus in Onomastico dixit, & Auctor Etymologici Magni. Sic stamnus amphora est his interpretibus: Amphora autem Isidoro in Originibus est ita vocata, *quod hinc & inde levetur*, *& ejus ansæ geminatæ videantur aures imitari.* Est enim idem quod ἀμφιφορεὺς, qua voce Homerus usus est, eamque Hesychius exposuit, quod vas sit ἑκατέρωθεν ὦτα ἔχον, *cui ex utraque parte auris sit*, sive manubrium. Jam vero colligit, in dicto nummo vas utrimque auritum conspici, quod urnæ, qua Manna adservabatur, quam maxime conveniat. Nec enim amphoras tantum vini esse receptacula, aut alius liquoris, olei, muriæ, apud Catonem & Martialem; sed aridorum etiam, ut cinerum & ossium de busto collectorum, apud Homerum, Iliad. ψ. de Patroclo: & auri, argenti, plumbi apud Corn. Nepotem in Hannibalis Vita cap. 9. Pergit de Amphoris differere, quæ vel rudes erant, quibus pice obductis vel gypso, in cellis & horreis per multos annos vinum servabatur: & hæ plerumque fictiles erant, unde per κεράμια Eustathius, Hesychius & Suidas interpretantur: etiam vitreæ, quemadmodum in Satyrico Petronius de Opimiano centum annorum vino, (quod ex Vellejo, Plinio, Martiale Noster describit) *statim allatæ sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ.* Addit de figuris amphorarum, easque depictas exhibet: etiam quid *jugulare Falernum* sit apud Martialem lib. I. epigr. 19. exponit. Altera amphorarum species elegantioris formæ, non in cellis deponi solebat, sed cum phialis, scyphis, crateribus ostentari. Tales Lentuli Spintheri am-

amphoras ex onyche factas Plinius XXXVI, 7 memoravit: quibus & Urnam Mannæ, in nummis nitidius exsculptam, adnumerari doctissimus Auctor æquum censet. Postea in ipsam vocem צנצנת, ut urna illa Hebraice vocatur, inquirit, quam missis Judæorum ineptiis, a צנן vel צאן, Hebræis deperdita, Arabibus superstite radice, quæ recondere & servare sonat, deducit. Et quod in Targum hæc urna צלוחית translata est, de hac quoque voce ibidem disputat. Judæos autem, de urnæ materia varie sentientes, θεοπνεύστου Apostoli auctoritate configit, a quo στάμνος χρυσῆ, *vas aureum* appellatur. Hinc excurrit in auricularum amphoræ descriptionem, quales in urna nummi Wildiani etiam conspiciuntur. Græci ὦτα illas ansas vocant, & Homerus τρίποδ' ὠτώεντα Iliad. ψ. quo *diota* Horatii etiam referenda est. Ex Polluce ac Phavorino plura hujus generis adduntur. Ab auribus vas tale festive Aristophanes ὄνον, *asinum* dixit: ad quem modum etiam Athenæi IV, 23 ὄνους γέμοντας οἴνου doctissimus Auctor interpretandos censet, quod γέμειν, etiam Casaubono observante, de interno onere, ut navium est; non de externo jumentis imposito, a Græcis usurpetur. Atque idem ex Petronii *Asello Corinthio in promulsidari* posito demonstrat. Philosophatur hinc de Sileni fabula, qui Bacchi famulus asello vehi fingebatur: & de voce κάνθαρος, *cantharus*, quam a κάνθων, *asinus*, putat derivatam esse: sed scitissimum & maxime ad fidem pronum est, quod de asino, seu capite asini profert, in Hierosolymitani templi penetralibus, quæ ethnicorum calumnia erat, dedicato. Ortum enim ipsi maledictum ab ὄνῳ, *asello*, videtur, id est aurito vase seu urna mannæ ibidem olim adservato: quod doctissimi Bocharti conjecturæ præfert, ex Coptica lingua calumniam explicantis, qua ΠΙΕΩ *asinus* prope easdem literas habeat, quas Scripturæ sacræ formula ΠΙ ΙΑΩ, פי יהוה, *os Domini*: quia non magis *os* Dei, quam *manum, oculos*, eodem modo sæpissime descriptos, Judæi adorasse dici possint: nec appareat, Ægyptios hujus calumniæ architectos primos exstitisse.

Sequitur Clarissimi Viri *Johannis Baptistæ* Ottii ad celeberrimum Relandum Epistola, ex qua hæc excerpta recensemus.

In nummo suo primo (duos autem nobilissimus Fromont, exul Gallus, æneos communicaverat, exesos quodammodo: quibus alii duo accesserunt) in primo, inquimus, nummorum delineatorum (quem nos Figura V, &, ut ex conjecturis restitutus est, Figura VI exhibemus) doctissimus Auctor conjectura restituit duos fasces, quorum in medio germinans virga superavit ceteras. Hos antea putavit fascem baculorum XII tribuum significare, e quibus unus tribus Levi seu Aaronis germinavit tulitque fructus. Quod vero duplex in nummo vel vas vel fasciculus apparet, mutata sententia existimat, in hoc & similibus nummis לולב *Lulaf* Judæorum signari, sive fasciculos, quibus in festo Tabernaculorum utebantur. Interjectis aliis de *Hosanna*, quo nomine & festum & fasciculum nuncupaverint; & de arborum genere, unde Lulaf Judæi petierint; putat vulgarem in multis Europæ populis hinc morem ortum esse, quo Calendis Majis arbores vel virides ramos ante domorum fores ponant, qui a tempore seu mense illo Meyen appellentur. Vas autem in tribus Relandinis & uno Hottingeri de צלוחית *lecytho* seu *ampulla* explicat, qua eodem festo e Siloam haustam aquam in ara exteriore libaverint: quod non modo ex Judæorum scriptis, verum etiam ex ipso sacro Codice tam Veteris quam Novi Testamenti constare putat, & eodem verba Esa. XII, 3, nec non quæ ipse Salvator noster Johann. VII, 37 in illo Tabernaculorum festo prolocutus est, referri posse, tanquam ab ritu illo petita, existimat.

TAB. VI. Fig. V. VI.

Fig. VII. VIII.

In nummis, quos exhibet numero 3, (nobis Fig. VII & VIII) vitis folium expressum esse contendit, & eo adfert Flori verba III, 5, Criticorum quidem dissensu vexata, ex Lipsii autem lectione (quam non tantum vulgatæ, sed Grævianæ etiam, propter eosdem nummos anteponit) ita restituta, *sub aureo vitem cælo.* Et quod Tacitus *vacuam sedem & inania arcana* dixerit, de simulacro Numinis, quo abstinebant Judæi, interpretatur, non quod nihil quidquam ibi visum fuerit; & τῷ πάνυ Grævio, id ex Josephi de Bello lib. VI, 14 probanti, eundem auctorem opponit ex lib. I. cap. 5. nisi hic sanctum templi cum sancto sanctorum confunditur. Quapropter aliud opinioni suæ præsidium quærit, & in vite aurea invenisse credit, quam, eodem Josepho te-

teste lib. XIV. 4, Pompejo Aristobulus dono miserat, eamque, si non surrepta ex sancto sanctorum fuerit, ad imitationem tamen ejus, quæ in sanctissimo loco custodiebatur, effigiatam fuisse autumat. Hæc ille de figuris nummorum; post quas de literis adscriptis ita judicat:

In primo Relandino legit שנת ארבע *anno quarto:* & aliorum collatione שנת שתים *anno secundo :* in postica לגאלת ציון *a redemptione* seu recuperatione *Zionis*, & in minore חרת ציון *libertas Zionis.* Deinde agit de Judæorum מנין שטרות *æra contractuum*, ad quam etiam I Maccab XIII, 41 respiciatur : de qua quod ex prima clarissimi Relandi dissertatione ante biennium dictum est, liceat jam nobis brevioribus esse. Ex annis, quos sic satis definitos doctissimus Auctor putat, colligit tandem, omnes Samaritanos nummos (exceptis siclis argenteis, si modo veri dentur) Simonis Maccabæi tempore percusos esse. Etiam in Ludolfiano nummo, priore Relandi Dissertatione expresso (quem vere Jobi Ludolfi, summi Viri, fuisse agnoscimus) legit שמעון *Simeon*, seu *Simon*; & in altera facie לחרות ירושלם *libertationis Jerusalem*; ac itidem sibi de altero minore, cum Ludolfiano ibidem delineato, etiam in Hottingeri Tabula III, nomen *Simonis* in serto legendum esse, persuasum habet. In suo primo nummo solitarium ח, Samaritice effigiatum, vel חרות, *libertas*, vel חצי *semis* legendum censet: licet semisiclum, ab Alstedio descriptum, pro ficto habeat, a nemine usquam vel visum vel possessum. Deinde siclos quosdam examinat, & suspectos novitatis ex signis haud dubitandis reddit.

Succedit clarissimi Relandi Dissertatio tertia, qua doctissimi Ottii Epistolæ amice ac placide respondet, &, in quibus ille dissentit, erudita modestia examinat, suamque in prima Dissertatione propositam sententiam tuetur. Quatuor autem sunt, in quibus secus sensit Ottius, quorum tribus tantum jam Relandus respondit: quartum præteriit, aut meliori otio reservavit.

Primo, ubi ipse legerat in nummo שנת רכד *anno 224*, clarissimus Ottius legit שנת ארבע *anno quarto*, videlicet ab initio principatus Simeonis. Sed neque in hoc, neque in altero, quem ille *secundum annum* putat præscriptum

habere, nomen Principis Simonis invenitur, ſicut I. Maccab. XIII, 42. & XIV, 27: nec concedit doctiſſimus Auctor, ſub ſolo Simone nummos hujusmodi procuſos fuiſſe. Nec ex nummis illos annos probari certo poſſe demonſtrat, quia in Relandino ſit ש שנרת, quod explicari poſſit *anno 300:* Ottianus nihil habeat niſi שתי; & quod diverſi typi ſint, defectum unius ex altero negat ſuppleri poſſe. De iſto autem nummo, quo Ottius *anno quarto* legebat, ad Diſſertationem ſuam primam Auctor noſter remittit, qua clare per ſingulas litteras, & illorum temporum ſcribendi conſuetudinem, docuerat, *anno 224* ſignificari, nec opus eſſe ut repetat. Hinc ad alteram faciem progreditur, qua ipſe legerat לגאלרת מיון *liberationis a Græcis;* ille, *liberationis Zionis*, quæ etiam Joannis Harduini in Chronologia V. T. ſit ſententia, ut annus notetur, quo Simon arcem Zionis occupaverit. Diſſenſus ergo de poſterioris vocis litera prima eſt, quam ille צ, hic ם putat valere, quod ductus litterarum in libris & nummis non ubique ſibi reſpondeat. Sicut vero, exempli gratia, in ת manifeſta eſt diverſitas; ita poſſe etiam in ם eſſe Auctor cenſet: & dum ille ם vocis *Jeruſalem* in nummis perinde, ut in libris, formatum objicit; reſpondet hic, ectypos illos nummos eſſe, qui plerumque ad mentem & opinionem ejus, qui depingat, exprimantur: in ipſis autem Villalpandi & Kircheri nummis ם vocis Jeruſalem plane aliud eſſe, propiusque cum initiali litera vocis convenire, de qua jam ſit hæc diſputatio. Præterea diſtinguit inter Zionem montem, & inter arcem, quam Simon recuperavit, extra Zionem poſitam, I. Maccab. III, 50, ut lectio *Zionis* ne hiſtoriæ quidem conveniat.

Denique de palmis in tribus ſuis nummis addit, non faſciculos Tabernaculorum eſſe, qui ea denſitate ac forma pingi non poſſint, nec inde fructus palmæ pendere tam longe pendulo caule. In publicis lætitiis Judæos ramis palmæ uſos eſſe, Nehem VIII, 15, I. Maccab. XIII, 51. II. Maccab. X, 7; non ſummo totius palmæ cacumine, quod in nummis appareat, quia abſciſſio ejus toti arbori exitialis ſit: quod Salmaſii etiam auctoritate confirmat.

Quod vero Relandinos nummos lectiſſima virgo Maria Wildia ex paterno theſauro elegantiſſime depinxerat, ſicut Ottianos

nos

nos Anna Wafera, Cafpari Waferi, Viri poft fata etiam laudatiffimi, abneptis; idcirco gemina elegia, in laudem præftantiffimæ artificis Wildiæ compofita, opufculum hoc Relandus nofter finivit, quæ plura moneri de Ottii epiftola poffint, alii tempori otioque refervatis.

AUREUS CONSTANTINI AUGUSTI NUMMUS de Urbe, devicto ab Exercitu Gallicano Maxentio, liberata explicatus.

Romæ, typis Lucæ Antonii Chracas, 1703, 8. plag. 2.

QUi antiquarios inter tranfalpinos doctrinæ & fagacitatis fama diu jam floruit, Clariffimus *Michael Angelus de la Chauffe*, nummo mufei fui ex auro percufo, cujus antica pars caput Conftantini lauro cinctum, verbaque circumfcripta *Conftantinus P. F. Aug.* poftica vero Imperatorem equo infidentem, dextraque protenfa confpicuum, cum epigrapha *Gloria Exercitus Gall.* fubtus denique literas *P. Tr.* exhibet, differtatiuncula hac juftam ætatem figere conatur. In opinionem namque Illuftris Comitis, Francifci Mediobarbi, qui ejus quidem mentionem fecit, fed anno CCCVII Æræ Chriftianæ, quo cum Maximini Herculei filia Faufta nuptias Treviris celebravit Conftantinus, fignatum effe fenfit, ea de caufa concedere abnuit, quod illa tempeftate, Gallicani militis ope, Imperator nihil fufceperit memoratu dignum. Licet enim fuperiori anno Afcaricum & Regaifum, Francorum Reges, fub poteftatem fuam redegerit; iftam tamen expeditionem neutiquam hic commendari poffe, eo quod Cæfareo folum axiomate tum temporis eminuerit Conftantinus. Augufti vero titulum a Galerio demum A. CCCVIII ipfi impofitum fuiffe, quem deinde Senatus Romanus A. CCCXII, poft celebrem illam victoriam de Maxentio partam, virtutis ergo detulerit. Immorari paululum videas hic Noftrum defcriptioni arcus triumphalis, in honorem Conftantini inter Palatinum & Cœlium montes erecti, quem ex deftructis præftantioribus Urbis monumentis, Augufti, Trajani & M. Aurelii puta, Baronii aliorumque fide afferit exornatum, abfolutum vero ipfis Decennalibus Imperii Conftantini votis folutis, ac Vi- TAB. VI. Fig. IX.

Vicennalibus denuo ſuſceptis. Tempus autem, quo nummum ſuum cuſum exiſtimat, in annum CCCXIII rejicit, cum nimirum Conſtantinus pacata Urbe, & ſorore ſua Conſtantia Licinio in uxorem data, in Gallias rediiſſet, ac Treviris aliquamdiu commoratus, in Francos atque Alemannos Rhenum tranſituros exercitum duxiſſet. Feliciſſimum enim expeditionis hujus ſucceſſum deſignare & alia duo numiſmata aurea, in quorum altero mulier plorans ſub trophæo, addito lemmate *Gaudium Romanorum*, atque in inferiore parte *Francia*; in altero eadem figura cum voce *Alamannia* compareat. Præterea quoque ſupra laudatum Comitem Mediobarbum nummum aureum Conſtantini, Marte gradivo, hinc & inde duobus captivis ad pedes ſtipato, & epigrapha *Virtus Exercitus Gall.* illuſtrem, ad bellum iſtud referre. Cum itaque gloria virtutis comes habeatur, quin & utriusque nummi antica facies eandem inſcriptionem *Conſtantinus P. F. Aug.* oſtendat, hinc utrumque etiam uni eidemque anno vindicandum fore, Noſter perquam veroſimile credit, necquicquam contrariari, quod elogium *Maximi*, Conſtantino poſt domitum Maxentium Romæ tributum, in prædictis nummis non occurrat, utpote cujus nullum quoque veſtigium exſtet in numiſmatibus averſa parte *Gaudium Romanorum*; *Gloria Exercitus*; *Reſtitutori Libertatis*, aliaque verba præ ſe ferentibus, de quibus tamen certum ſit, illa poſt reportatum de Tyranno triumphum cælata fuiſſe.

IDO WOLFFII OBSERVATIONUM CHIRURGICO-Medicarum Libri duo, cum ſcholiis & variis interſperſis Hiſtoriis Medicis editi à JOHANNE CHRISTIANO WOLFFIO Medicinæ Doctore.

Quedlimburgi ſumptibus Theodori Philippi Calviſii, 1704, in 4.
Conſtant $1\frac{2}{1}$ Alphab.

Repletus eſt præſens liber Medico-Chirurgicus maximam partem cruentis hiſtoriis, quas pro dexteritate & virili Ido Wolffius, Illuſtriſſimi Principis Anhaltini Chirurgus νῦν ἐν ἁγίοις, conſcripſerat.

rat. Hic enim Chirurgi filius Chirurgiæ totum a teneris annis ſe conſecraverat, cujus prima cum poſuiſſet fundamenta, parte Inferioris Saxoniæ perluſtrata, Daniam, Pruſſiam, Poloniam & Moſcoviam adiit, præſtantiſſimosque Chirurgos, ſcientia & manu peritos, conquiſivit, ex iisque ſalubria præcepta avidiſſime hauſit. Reverſus ad ſuos, alterum meditatus eſt iter, inde in Belgium, deinde Angliam, hinc Galliam profectus, ibique Chirurgi caſtrenſis munere per aliquot annos functus eſt. Quæ igitur diverſis hisce in terræ plagis & regionibus vidit, audivit, vel dum Serveſtæ praxin exercebat, obſervavit, ſolerti manu conſignare integrum duxit. Atque hæ ſunt Obſervationes, quas Cl. Filius ipſius Latinitate donatas non ſolum publici juris fecit, verum etiam Commentario fere perpetuo ornavit, variisque hiſtoriis Chirurgicis, Medicis, atque Anatomicis firmavit, tum & cauſarum ſcrutinium addendo, rationibus Philoſophico-Medicis illuſtravit. Ex omnibus quasdam nunc nominaſſe ſufficiat obſervationes, quæ non ubivis obviæ exiſtunt.

Sic *Libri I. Obſervatio 15.* jacturam oculi & tandem mortem ex pulvere pyrio tabaco admixto; *Obſ. 16.* ex hemicrania cœcitatem & rupturam corneæ; *Obſ. 20.* menſes per mammas erumpentes; *Obſ. 21.* vulnus in cordis cono ſanatum; *Obſ. 27.* vulnus ventriculo per transverſum inflictum curatum; *Obſ. 32.* inteſtinorum abſciſſionem ſine ægri detrimento; *Obſ. 39.* uteri verum prolapſum, & *Obſ. 41.* partum poſt matris mortem recenſet. *Lib. II. Obſervatio 4.* cephalalgiam a vermibus ſub cute in vertice nidulantibus; *Obſ. 15.* tumorem femoris per faſcinationem inductum, & exemtis ſeptem oſſibus albis curatum allegat.

LIBRI NOVI.

Hiſtoire du Vieux & du Nouveau Teſtament, enrichie de pluſieurs Figures en Taille-Douce. Pr Mr. Baſnage. A Amſterdam dans l' Imprimerie de J. Groenevvoud, 1705. 4.

De Synodi Carentonenſis, a Reformatis in Gallia Eccleſiis A. 1631. celebratæ, Indulgentia erga Lutheranos, Diſſertatio Theologico-Hiſtorica, Autore D. Thoma Ittigio. Lipſiæ apud Heredes Job. Groſſii, 1705. 4.

Quin-

Quinti Septimii Florentis Rivini, JCti, Enunciata Juris ad Ordinationem Processus Judiciarii Saxonici Electoralem collecta. Ex schedis edita Parentis a Filio D. Jo. Florente Rivino. Lipsiæ apud Jo. Frid. Gleditsch, 1705. 4.

Casparis Henrici Hornii, JCti, Jurisprudentia Feudalis Longobardico-Teutonica. Witteberga apud J. W. Meyerum & G. Zimmermannum, 1705.

D. Jo. Alberti Fabricii Bibliotheca Græca. Hamburgi apud Christianum Liebezeit, 1705. 4.

Wilh. Ern. Tentzelii Saxonia Numismatica Linea Albertina. Pars I. Prostat Francofurti ad Mœnum apud Frid. Knochium & Lipsiæ apud Ph. W. Stockium, 1705. 4.

D. Joh. Bartholdi Niemeieri de Conjugiis prohibitis Dissertationes junctim editæ. Helmstadii apud Sal. Schnorrium, 1705. 4.

Anacrisis Apocalypsios Joannis Apostoli, auctore Campegio Vitringa. Franequeræ apud Franciscum Halmam, 1705. 4.

Antonii Teisserii Catalogi Auctorum, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas &c. scriptis consignarunt, Auctarium, seu Pars altera. Genevæ, apud Chouetum & Socios, 1705. 4.

Antonii Van Dale Dissertatio super Aristea de LXX Interpretibus. Additur Historia Baptismorum & Dissertatio super Sanchoniathone. Amstelod. apud Jo. Wolters, 1705. 4.

Andreæ Christiani Eschenbach Dissertationes Academicæ. Noribergæ apud W. Michaelis, & Jo. Adolphi, 1705. 4.

Theodosii Schöpfer Gerontologia, seu Tractatus de Jure Senum. Quedlinburgi, apud Th. Ph. Calvisium, 1705. 4.

D. Christoph. Franckii Demonstratio Deitatis Christi, ex immotis S. Literarum fundamentis deducta. Kilonii, apud J. S. Riechelium, 1705. 4.

D. Val. Ern. Löscheri Ion, sive Originum Græciæ restauratarum Libri II. Lipsiæ apud Heredes Grossianos, 1705. 12.

Conformité de la Foi avec la Raison, ou Défense de la Religion. Par Mr. Jaquelot, 1705. 8.

Voyage du Sieur Paul Lucas au Levant. A la Haye, chez Meindert Uytwerf, 1705. 12.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno MDCCV.

SAXONIA NUMISMATICA, oder Medaillen-Cabinet *&c.*

Hoc eſt:

SAXONIA NUMISMATICA, SIVE NUMMOPHYlacium Numiſmatum Mnemonicorum & Iconicorum, a Sereniſſimis Electoribus Ducibusque Saxoniæ Lineæ Albertinæ cudi juſſorum, collectum a WILHELMO ERNESTO TENTZELIO, Conſiliario & Hiſtoriographo Regio Polonico & Electorali Saxonico. Pars I.

Sumtibus Chriſtiani Wermuthii, Numiſmatum Sculptoris. Proſtat Francofurti ad Mœnum apud Knochium, & Lipſiæ apud Stockium, 1705. in 4. Conſtat Alphab. 1. plag. 7. & tab. æneis 16.

OPus præſtantiſſimum, & cui ſimile in Germania nunquam hactenus fuit editum, aggreſſus eſt Ampliſſimus Tentzelius, dum Nummophylacium numiſmatum mnemonicorum & iconicorum, a Sereniſſimis Electoribus Ducibusque Saxoniæ cudi juſſorum, pandere & ex hiſtoriarum monumentis illuſtrare inſtituit. Octo iſtud abſolvetur partibus, quarum quatuor Lineæ Albertinæ, quatuor Erneſtinæ conſecrabuntur. Prima Albertinæ deſtinata eſt Duci Alberto, ejus conditori, ſucceſſoribusque hujus ad Auguſtum usque Electorem claris. Secunda incipiet a Chriſtiano I Electore, deſinetque in Johanne Georgio I. Tertia a Johanne Georgio II fauſta capiens auſpicia, in hodierno Electoratus Principe Here-

de ſubſiſtet. Quarta Duces Weiſenfelſenſes, Merſeburgenſes ac Cizenſes complectetur. Prima pars Lineæ Erneſtinæ ab Erneſto Electore, illius conditore, usque ad Johannem Fridericum pertinget. Secunda dabit Lineam Coburgicam & Altenburgicam, pridem extinctas. Tertia adhuc florentes Lineas Vinarienſem & Iſenacenſem. Quarta denique Gothanam.

Et ſolidam certe hoc in genere eruditionem a Celeberrimo Autore quisque ſibi pollicebitur, qui eidem fortunam numiſmata talia noſcendi & in ectypis colligendi tantam, quantam Hiſtoricorum Saxonicorum nulli antea, obtigiſſe cogitaverit. Quam ut ipſe in præfatione Tomi primi, nunc prodeuntis, latius deprædicat, ſic hauſtæ hinc notitiæ ſpecimina non una hactenus jam in lucem publicam prodire juſſit. Equidem quintuplex opus numismaticum edendi conſilium cepiſſe ſe aliquando innuit, quo Hiſtoriam Invictiſſimi Imperatoris LEOPOLDI nuperrime defuncti, tum *Saxonicam* & *Brandenburgicam*, *Eccleſiaſticam* denique & *Literariam* nummis illuſtraret. Cujus rei publice ſpem fecit in directa ad SereniſſimumElectorem Brandenburgicum,hodie Boruſſiæ quoque Regem,dedicatione humillima Colloquiorum ſuorum Menſtruorum, anni 1694. menſi Julio, ſplendidiſſimam Academiæ Fridericianæ Halenſis inaugurationem depingenti, præfixa. Quin proximo anno ipſe Berolinum acceſſit, optatoque ad nummophylacium Electorale gaviſus aditu,Conſiliario Begero,quem 20 Febr. hujus anni defunctum merito lugemus, rariora quævis commonſtrante,in uſus ſuos plurima deſcripſit.Unde natus eſt Brandenburgicorum numismatum Index menſe Colloquiorum Julio 1695. Sed cum tota Sereniſſima Linea Saxonum Erneſtina, defuncto D. Caſpare Sagittario, Prof. Jenenſi, A. 1694. Hiſtoriographi Saxonici characterem ipſi clementiſſime contuliſſet, ſui omnino duxit officii, numismata Saxonica præ cæteris colligere atque deſcribere. Cœpit ergo A. 1696. certis ea claſſibus diſponere, optimamque *nuptiis* Gothæ-Ducalibus occaſionem præbentibus, quæ in Domo Saxonica hactenus ejus generis prodierant, enumerare. Proximo ſtatim anno tribus ſchediasmatibus illuſtravit, quæ in *Encænia*, in *Electrices Duciſſasque*, ac in *Dies natales* cuſa ipſi obtigerant, quibus A. 1699. numismata in *conſecrationes baptismales*, *homagia*, *bellum*

pa-

pacemque, ordines & ludos equestres, exequias denique facta subjunxit. Quinque priores harum novem diatribarum auctiores dedit, cum Bielckius Jenensis A. 1700. uno omnes fasciculo comprehenderet.

Omnem vero industriam hactenus probatam multum superat labor, quem huic destinavit operi, quod Germanica pariter ac Latina lingua concipere instituit, ut summa Saxonicæ gentis gloria, non in Germania tantum nostra, sed quaqua patet Latina doctorum lingua, magis magisque resonet. Præterea figuras numismatum æneas ubique in tabulis peculiaribus repræsentavit, easdemque ex Historiarum & Genealogiarum monumentis docte illustravit.

Hac vice Tomus operis primus prodit, nummos a Serenissimis Electoribus Ducibusque Saxoniæ Lineæ Albertinæ cudi jussos complexus, e quo in specimen nonnulla huc afferemus. Initium facit Amplissimus Tentzelius ab ALBERTO, Duce Saxoniæ, qui ob res fortissime gestas *Animosi* cognomen merito tulit, hodiernæque lineæ Electoralis ab ipso denominatæ Parens felicissimus extitit. Hujus nullum se vidisse fatetur numisma mnemonicum, quod extra omnem dubitationis aleam positum fuerit. Utut enim aliqui superbiant thalero, quem Dux Albertus A. 1486. in electione Romanorum Regis Maximiliani I. Francofurti ad Mœnum cudi jusserit, sive in ludorum equestrium tunc celebratorum memoriam, sive, quod Albertus Præfecti Aulici Marescallique Regii instar tunc fuerit, ut statim in coronatione Aquensi ad dispergendum parati essent nummi; thalerum tamen illum supposititium, & ad monetam Frisiæ minorem, in libro monetarum Belgicarum Antwerpiæ A. 1627. edito delineatam, extensum effictumque videri affirmat. Nihilominus tamen duo in memoriam Alberti cusa affert numismata, vetustius unum, & alterum recentius, quorum istud Augusti Electoris mandato, hoc vero novissime a Wermuthio Gothæ sculptum fuisse, & quæ in isto brevius de vita obituque Ducis Alberti habeantur, prolixius exponere observat.

Pergit dehinc ad Ducem GEORGIUM, inter cujus numismata ea inprimis celebrat, quæ is in memoriam suæ in Ordinem

Aurei Velleris factæ cooptationis fieri fecit: quorum unum D inverso signatum, confert cum simili Friderici Palatini, infelicis Bohemiæ Regis, Imperiali admodum ominoso. Sed & istius meminit, in quo Georgius, tanquam *veteris fidei Assertor constantissimus & Ecclesiæ filius obedientissimus*, laudatur & deprædicatur. Curiosam sapit eruditionem, quod in gratiam eorum observat, qui, cur Dux Georgius modo cum, modo sine barba, uno eodemque nonnunquam anno, in thaleris effictus sit? anquirunt. Nempe A. 1534. Dominica *Esto mihi*, quæ in XV. Cal. Martii tunc incidit, obiisse memorat Georgii uxorem Barbaram, Casimiri Poloniæ Regis filiam, præcedente eam filia Margaretha, prima conjuge Joachimi II. Marchionis, post Electoris Brandenburgici; unde tantum concepisse Georgium mœrorem refert, ut, cum nullam iste barbam antea nutrivisset, nec numismatibus monetisve expressisset, emergente tunc luctus tempore longissimam alere cœperit, eamque ad vitæ usque finem retinuerit. Factum inde autumat, ut, quos pro Novi Anni mercatu A. 1534. Georgius cudi fecerit, unciales barba adhuc caruerint, quia mense demum Februario conjuge is privatus fuerit; sed qui nundinis Paschalibus & Michaelicis illati sint, eos longam ejus barbam ostendere addit, unde postea Barbati nomen Georgius acceperit. Quem anno ætatis suæ 66 adornari fecit nummum rarissimum elegantissimumque idem Georgius, in gratiam Concilii generalis excogitatum conjicit, quod Papa A. 1537. primum mense Majo ac deinde Novembri Mantuæ celebrandum indixit. Tunc sane Georgium, qui inter veteris fidei Defensores auctoritate opibusque præcipuus fuerit, minime negligentem se præbuisse, quin Legatis potius ad Concilium mittendis nitidissimum numisma destinasse credit. Licet autem Concilium Mantuanum impeditum fuerit, proximo tamen confestim anno triplicem occasionem istud numisma dispertiendi oblatam reputat, partim membris fœderis sub summi fide silentii adversus Protestantes a Catholicis Principibus sanciti; partim Regi Ferdinando, qui novæ arcis visendæ gratia, Dresdam mense Majo venerit; partim denique Statibus provincialibus, & illis cumprimis octodecim Nobilibus, quatuor Ecclesiasticis, & totidem e civitatum Magistratibus, qui debilioris

ris ingenii filio, Duci Friderico, ad gubernandam Rempublicam additi fuerint. Ultimum hoc fuisse censet numismatum ipsius Ducis Georgii jussu factorum; unicum namque hujus filium, tunc adhuc superstitem, mense Februario A. 1539. morte inopinata peremtum, infelicem Senem XV. Cal. Maji eodem anno, ætatis suæ 68. insecutum fuisse memorat. An quisquam subita tunc rerum omnium inversione, de nummis cogitaverit exequialibus, valde dubitat, ac nihil de illis unquam se vel legisse vel cognovisse innuit. Nummos tamen, quibus Georgius, aliquot post obitum annis, repræsentatus fuerit, indicare haud omittit.

Post numismata memoriam duorum ex Georgii filiis, secundi puta JOHANNIS, & quinti, natura simplicis & ad rerum gubernationem inepti, FRIDERICI, asservantia, ad ea properat, quæ HEINRICI Ducis referant effigiem, & singularem in successione fraterna fortunam, istisque mnemonicum addit in SEVERINUM Principem, Heinrici istius filium secundogenitum, qui a Parente Oenipontem missus, ut cum Regis Ferdinandi liberis educaretur, diem ibi supremum obiit, anno ætatis ineunte XII. in cœnobio Stambfiano sepultus; & gamicum in Heinrici ejusdem filiam primogenitam, Fribergæ A. 1515. natam, & anno ætatis decimo nono Georgio, Marchioni Brandenburgico, quinquagenario, matrimonio copulatam, cui aliud associat, cujus pars adversa, præter insignia Brandenburgica & Saxonica, refert dictum: DEUS. DAT. UTI. SPERO. & annum cIↃ IↃ XXXIV. Id quod rem magni momenti innuere reputat. Cum enim verba hæc ordinarium Marchionis symbolum haud exprimant, tacite eadem respicere arbitratur prolongatam, difficilemque dotis numerationem, quam a Duce Georgio negatam, Friberga demum interveniens præstiterit.

Pauca sunt, quæ de MAURITII numismatibus affert. Licet enim Principem hunc multa fortitudinis prudentiæque specimina, pace ac bello, ante turbas Smalcaldicas edidisse largiatur, nullum tamen hactenus in illorum gloriam numisma se deprehendisse profitetur. Potissima sub ipso cusa obsidionem respicere monet Lipsiensem, a Joanne Friderico Electore A. 1547. susceptam. Neque tamen illius dememinit, quod Luckius exponat,

 quod-

quodque Mauritium habitu Electoris indutum sistat; & in duobus nummis, in duodecimam ultimamque expeditionem, qua Elector tot victoriis coronatus vitam ipse amisit, cusis desinit.

Omnium vero prolixissimus est in delineandis nummis sub AUGUSTO cusis. Maximus enim hic Elector, uti tot facinoribus heroicis inclytus, artiumque tam liberalium quam mechanicarum promotor singularis extitit, sic plurima quoque fabricari fecit numismata mnemonica. Non referemus ea, quæ exercitiis sagittariorum destinata fuerunt, sed iis potius aliquantum adhuc immorabimur, quæ altioris paulo videntur esse indaginis. Referas huc illa, quæ in aversa parte sistunt navem, mari agitatam turbido, scopulisque proximam, in cujus velis expansis Christus cruci affixus delineatur, maloque adstat Elector, gladium Electoralem humeris imponens, quem hostes undique equis adnatantes telis gladiisque petunt, ille autem Christo confidit, eum quasi allocutus: TE GUBERNATORE. Horum numismatum intentionem alibi quidem ad bellum Gothanum Noster retulerat, sed postmodum in eas delapsus est cogitationes, finito potius Principum conventu, Numburgi mense Januario & Februario A. 1561. habito, eadem consecrata, & exempla Electoribus & Principibus ibi congregatis postmodum transmissa fuisse. Quamvis prorsus inficiari nolit, typaria hæc ante vel post obsidionem Gothanam denuo impressa, præcipuosque militum ductores iisdem donatos fuisse. Hinc de numismatibus, quæ procul dubio in memoriam obsidionis Gothanæ facta sunt, ulterius differit, & elegantissimum postea nummum, in memoriam Formulæ Concordiæ compositum, quo Elector Saxo Brandenburgicum amice complectitur, repræsentat. Utut enim ille annum referat 1574, annisque fere duobus interjectis, prima demum istius libri lineamenta ducta, eaque hinc exterorum Electorum Principumque Theologis ad recensendum transmissa, & denique A. 1577. aucta consummataque a tot centenis subscripta fuerint, suum tamen de hoc numismate assertum ita salvat, ut istud non ad initium modo, sed ad progressum quoque Formulæ Concordiæ spectare innuat. Neque indigna sunt consideratione numismata, quæ Annam Electricem *Natam Daniæ Reginam* appellant. Oviforme istud, quod

ex

ex altera parte effigiem Augusti, ex altera vero Abrahamum ante altare, cui præter ligna filius Isaacus ligatus impositus, stantem gladiumque stringentem, cum epigraphe Germanica, *Abraham vertrauete Gott,* repræsentat, sententia peculiari sic interpretatur, ut innui eodem statuat negotium cum Augusti filio ex novenis unico superstite, *Christiano*, gestum, quo Elector eundem die 24. Januarii A. 1581. Consilii intimi Præsidem constituerit, bonoque adeo publico quasi devoverit & immolarit, Deo cum Abrahamo confidens, fore, ut is suo tempore Ecclesiæ Reique publicæ multam afferat utilitatem. Forte & curiosis non displicebunt bina numismata, Adamum ab Eva seductum præferentia, licet Pasquini scholam redolere videantur. Tacemus alia, quæ haud citra insignem animi voluptatem lustrari poterunt.

Cæterum cum numismatum nonnullorum prior saltem pars sive adversa, ad manus Nobilissimi Auctoris pervenerit, posteriori seu aversa deficiente, circulum ideo illis vacuum adjici curavit, ut curiosis ad prototypa pleniora exquirenda, sibique transmittenda, stimulum adderet.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ ΝΙΚΟΜΗΔΕΩΣ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΙΒΛΙΑ ΕΠΤΑ ΚΑΙ ΙΝΔΙΚΗ.

ARRIANI NICOMEDIENSIS EXPEDITIONIS Alexandri Libri VII & Historia Indica. Opera JACOBI GRONOVII.

Lugduni Batav. excudit Petrus van der Aa, 1704. fol.
Constant Alph. 4. pl. 5.

Nitidissimam hic Arriani Nicomediensis editionem exhibemus, quam summo studio multorumque labore annorum a se confectam, Cosmo III. M. Etruriæ Duci Serenissimo dedicat Celeberrimus Gronovius, quia in ejus Bibliotheca latuerant præstantissimi codices, quibus nitorem hunc suum de novo quasi regenitus Arrianus debet. Et materiam quidem longe nobilissimam, expeditionem scilicet maximi, post omnium memoriam hominum, Regis ab hoc autore luculentissime descriptam, se, ut hunc laborem susciperet, potissimum movisse ait Editor solertissimus. Inde jam ju-

juvenem se justam incessisse cupidinem, autorem hunc tot sordibus inquinatum purgandi: imprimis cum omnes adhuc editiones lectorum expectationem de intelligendo Arriano turpiter fefellissent, ipsique adeo editores, magni licet inter Eruditos nominis, Arrianum non intellexissent; præ aliis autem istius, quæ anno 1668. in Zelandia & Westfrisia prodierit, editionis autor nihil fere toto opere nisi plagiarium egisset. Se igitur, cum nullum Arriano parari præsidium, nullum intelligendo ipsi accendi lumen, nisi e codicibus MSC. optimis posse intelligeret, itinere in Italiam suscepto, clementia M. Hetruriæ Ducis, operaque humanissima Illustris Magliabechii, quatuor optimos codices nactum in Bibliotheca Medicea S. Laurentii, in alium etiam deinde Origenis Philosophumenis adjectum longe emendatissimum incidisse: unde meliora & saniora reliquis afferre, ipsumque Arrianum, opere per triginta annos expolito, restituere potuerit. Quo non parum contulisse dicit, quod illum etiam codicem acceperit, quo Bonaventura Vulcanius usus fuit: qui vel liberius paulo versa, vel a Latini sermonis commoditate aliena emendaverat, & alia quædam in ora libri apposuerat, quæ supponi mallet; quod bona se fide exsecutum ait Gronovius: prætereaque se varias lectiones, quas ille ex exemplari hujus Historiæ Augustano excerpserat, in communes usus adhibuisse, adeo ut jam perfectus & integer videri Arrianus queat, nihilque ipsi desit, quam unica lacuna de Hephæstione, quam vel ab aliis invento aliquo Arriani corpore suppleri, vel jam suppletam rectius tractari, cum Gronovio optamus. In notis suis ad Arrianum, id unum fere agit Gronovius, ut e codicibus MSC. sibi visis varias lectiones conferat, textum ab innumeris mendis purget, ea ratione interpretationis accuratioris fundamenta struat, atque adeo autorem tam afflicte corruptum, & tam invenustis interpretationibus deformatum, omni ex parte adjuvet. Lectionis quidem emendationem sæpissime optimo, quem appellat, codici acceptam refert. Ejus ope v. g. pro nomine Africano seu Ægyptio Ἀννύβας, Macedonicum nomen Ἀῤῥύβας restituit, eaque occasione etiam alia de nominibus Indicis & Macedonicis affert, p. 110. §. 22. Ex eodem codice, quem instar omnium esse dicit, de inventa elegantissima lectione, ubi χερῶν pro Infin.
med.

med. χρῆναι ponitur, exultat p. 164. §. 70. Hoc denique prælucente, obſcuram & ab ipſis interpretibus magis etiam obſcuratam librorum Arriani ſexti & ſeptimi diſtinctionem detegit: & librum peculiarem de rebus Indiæ, ab aliis pro ſeptimo, ab aliis pro octavo Arriani libro venditatum, non cum Voſſio Indica ſive Indicorum nomine appellandum, ſed nomine Ινδικὴ, ſubintellecta voce συγγραφὴ ſeu χώρα, ſignandum oſtendit. Eſt tamen & ubi ab optimo codice iſto, & reliquis omnibus diſcedat, & vel ulceris aliquid adhuc ſubeſſe indicet, vel aliunde opem afferre ſtudeat Gronovius. Sic p. 179. §. 40. contra fidem & conſenſum omnium, etiam optimi, codicum, ex ipſa hiſtoriæ veritate & Suidæ citatione Arrianum emendat: p. 110. n. 22. vero in textu omnium codicum conſenſu adprobato, lacunam quandam alicunde forte ſupplendam ſubeſſe ſuſpicatur. Poſt textum accurate emaculatum, de verſione ac interpretatione, vel emendanda vel confirmanda, ſollicitus eſt Vir Celeberrimus. Ut ex innumeris vel unicum proferamus, p. 166. n. 76. voces ἀτὰρ ἐχ ἥκιστα τῷ τῆς προσκυνήσεως νόμῳ, quas tam mirifice interpretati Gronovio videntur alii boni viri, ut vix ab iis vel illas ipſas, vel omnis iſtius periodi connexionem recte fuiſſe perceptam opinetur, ita vertit: *tum etiam, quod in his non eſt minimum, ritu adorandi.* Alibi verſionem datam pluribus aliorum Autorum locis adductis illuſtrat, remque p. 167. §. 83. & Φράσιν pag. 166. §. 78. confirmat, & elegantiores Græciſmos p. 89. §. 96. variis exemplis, etiam N. T. adductis annotat. Alibi ſelectiores ex antiquitate Græca obſervationes, quæ Autori celeberrimo deeſſe non poterant, adfert: quales ſunt, quas p. 219. §. 11. 12. de nomine βεκέφαλος & βεκεφάλος, de variis equorum Macedonicorum appellationibus, de ipſo Bucephalo ejusque forma, ſigno, & capitis amplitudine, & plurimis aliis locis ex optimis Autoribus contexit. Frequentiſſimæ autem, ut in aliis operibus Gronovianis, ita & in his Commentariis Virorum doctorum cenſuræ occurrunt. Freinsheimium ſane p. 57. §. 94. dum velites τοξέτας includit, præ Latinitatis ſtudio inſanire dicit: eundem p. 65. §. 15. vagæ cujusdam & indecentis varietatis arguit: Scaligeri & Mauſſaci errorem p. 88. §. 94. notat: Henricum Valeſium in not. ad Excerpta Peireſciana p. 110. oſcitantiæ con-

vincit p. 89. §. 95, quia Arrianum de eo, quod Hercules Tartessius Tyriusque unus idemque sit, dubitare asserit. Imprimis autem autores editionis Frisicæ de A. 1668. nihil dicere vel ignotum, vel suum, p. 115. §. 42: Facium nasutissimum p. 110. §. 22. & 312. 1. ineptum & ridiculum p. 166. §. 76. esse: Vulcanium audacter & perperam autoris contextum mutare p. 89. §. 96. alios aliter errare perhibet: adeoque omnem operam, quæ aliis forte etiam moleste sedula videri possit, in Arriano suo ornando & vindicando usurpat. Eodem spectat & exercitatio appendicis loco addita, de fossa ex Euphrate. Cum enim magna cura Arrianus exsequatur alveum, qui Pallacopas appellatur, ut lectores cognoscant, quis sit qualisque, & cui bono ac usui illic fuerit ductus, indeque in Eruditorum libris nominetur; sui esse muneris duxit Gronovius, ut extremam manum operi admoturus, cum lectoribus communicaret, & quæ de hoc Pallacopa scripta repererit, & quid in illis ab Arriano verissimo & fidelissimo descriptore ejus digrediatur, ideoque prorsus rejiciendum sit. Primo igitur Salmasii de hoc opinionem in Exercitat. Solinianis p. 703. expressam ad verbum refert, eamque in Joh. Jac. Hoffmanni obscœnæ molis Lexico nonnullis mutatis repetitam esse, nec tamen ubique verum dicere ait. Inde Isaaci Vossii descriptionem examinat: & quamvis in ea quædam a vera rei consideratione alienissima esse declaret, istam tamen P. D. Huetium, tanquam egregium aliquid, suis Gallis in libello de Situ Paradisi p. 85. ostentasse; Marshamum vero paulo quidem prudentiorem, non tamen ab omni errore in hac materia liberum fuisse, allato prolixo Strabonis testimonio, variisque Facii, Vulcanii, Isaaci Vossii & Marshami versionibus, in Arriani locum lib. VII. in capitis 21 fine collatis & examinatis, docet. Potissimum tamen If. Vossii versionem sub censuræ incudem revocat, eaque incredibilem errorum aggerationem contineri, per plures plagulas declarare sustinet. Nos alienissimum esse in disputando a viris doctis quibuscunque characterem illum, quo e Seneca allato opus hoc Gronovius claudit, cum ipsomet optamus: *Hinc sibi indulget, ex libidine judicat, & audire non vult, & ea quæ invasit tenet, & eripi sibi judicium suum, etiamsi pravum est, non sinit.*

OMI-

OMINOSUM NOMEN, CUJUS DUCTU URBS augusta URATISLAVIA centum anagrammatibus incrementa & fata sua turbato ordine adumbrat, auctore CHRISTIANO ROHRMANNO.

Lipsiæ apud Christ. Bauchium, 1705. 4.
Constat plag. 6.

SOlent ab iis, qui Poësin exactius callent, inter lusus metricos Anagrammata quoque numerari, quæ ab epigrammate vix aliter differunt, quam quod in illis inscriptio sit brevior, in hoc descriptio plenior; in illis nominis notatio, vel alterius ominis ex nomine deductio, in hoc autem simplex cujuspiam rei, vel personæ, vel facti indicatio fiat; in illis semper, in hoc rarius syllabæ ac litteræ mutentur. Nacta sunt statim ex viris doctis patronos haud minori numero, quam obtrectatores, quorum illi cum poësi nata natum quoque esse anagramma, & divinam quandam emphasin ex litterarum transpositione derivari, adeoque novum sortium poëticarum genus dici debere arbitrantur: isti autem nugas tantum difficiles, stultumque ineptiarum laborem adpellant, quando laureati quidam versifices unum idemque nomen ita misere lancinant, lacerant, transfodiunt, admutilant, discerpunt, ut vix nescio quis Podalirius sit illi sanando. Atque hanc ipsam controversiam magno fervore, coram Petro Wesenbecio, ante centum & quod excedit annos, discusserunt bina Gothanæ Scholæ lumina, ex quibus Joannes Weitzius Anagrammatomastigem, Andreas Wilkius vero illorum defensorem strenuum egit, quorum duæ de Anagrammatismis scriptæ ad Wesenbecium epistolæ, circa annum M DC III, Erphordiæ typis impressæ prodierunt. Equidem negari non potest, quod pleraque anagrammatum aut sensu plane cassa sint, aut obscura adeo, ut ad intelligendum Delio natatore opus esse cuivis videatur: quæ sane nominum truncationes nullius haberi debent momenti, & in causa fuerunt, cur isthæc litterarum carnificina, cui superiori seculo vates fere omnes certatim subscribebant, nostra ætate apud cordatiores vilescere atque antiquari cœperit. Cæterum ea, quæ sententiam in-

integre absolvunt, neque vim sensui inferunt, laudem omnino suam merentur, nec absque insigni delectatione legi possunt. Quem quidem in censum illa veniunt, in quibus e. gr. Sigismundus-*Musis dignus*; Eucharistia-*vis theriaca*; Piastus-*sat pius*; Logica-*caligo*; Galenus-*Angelus*; Civitas Norimbergensis-*nescis? urbium regina est*, scribitur. Novimus apud Erythræum in Pinacotheca de Aurato quodam Litteratore memorari, quod vaticinatus sæpe fuerit anagrammatibus: quæ res ne fidem omnem videatur excedere, eo facere possunt anagrammata, quorum ductu ex nominibus, laudator-*adulator*; Gustavus-*Augustus*; Cartesius-*Sectarius*; Calvinus-*Lucianus*; Faustus Socinus-*infaustus Socius*; Alstedius-*sedulitas*; Cornelius Jansenius-*Calvini sensus in ore*; ebrietas-*re bestia*; herba Nicottiana-*in bona charitate*; effingitur: quibus excelsis Morhofii τȣ πάνυ testimonium subjungimus, qui in suis de Lingua & Poësi Germanica Commentariis Part. II. Cap. XVI. ex nomine cujusdam per litterarum metathesin exsculptum fuisse narrat, quod is ipse homicidium aliquando patraverit.

Non infelix iisdem lusibus videtur esse Silesiorum natio, ad poësin præ multis aliis facta quasi & nata. Reusneros, Treutleros, Heermannos, Henelios, Cunrados, aliosque vetustiores silentio præterimus, quando nuperrime Christianus Rohrmannus *Uratislaviæ*, quæ Silesiorum metropolis est, clarissimum nomen centum anagrammatibus celebravit, quorum, quod ob rotunditatem numeri omnia sensum integrum non absolvant, illustrationi inserviunt additæ explicationes, stylo lapidari concinnatæ, in quibus incrementa urbis, fata varia, celebres Duces, illosque subsequutos Reges ac Imperatores, Status deinde Provinciales, situm loci peramœnum, structuram ædium magnificam, ampla commercia, cultos civium mores, arguta dictione adumbravit. Sunt enimvero inter illa quædam plane egregia, quibus Polonorum adversus Silesios odia, repurgata apud Uratislavienses sanctissimæ religionis dogmata, fidem incolarum erga Augustissimos Imperatores illibatam, intactam ab hostibus in tricennali bello urbem, mirum Senatus Breslei erga scholas & litteratos favorem, bonum regiminis publici ordinem, felicia juven-

ventutis ingenia, solum frumento fertile, aërem regionis salubrem, aliaque urbis memorabilia eleganter expressit. Dignam judicarunt hanc operam ex Mæcenatibus nonnulli, quam non modo typis Auctor exscriberet, sed Senatui quoque Illustri nuncuparet: qua ratione bina nobis ex urbis vocabulo anagrammata in memoriam redeunt, alterum quidem Italicum: *Viva l' Austria*; Latinum vero alterum, quo Uratislavia *lauta a Viris* dicitur, ab illis nimirum, qui ob præclara erga Celsissimam Domum Austriacam obsequia, & perennem ad juvandas stabiliendasque elegantiores litteras adfectum, tantam nominibus suis famam circumdederunt, ut in ipsos obvia in quibusdam Romanorum inscriptionibus verba quadrare omnino dixeris: POSTERI VIRTUTEM IMITANTOR.

M. JO. CHRISTOPHORI WOLFII HISTORIA Lexicorum Hebraicorum.

Witenbergæ, apud Christ. Theoph. Ludovicum, 1705. 8.
Plag. 16.

Auctor Clarissimus Celeberrimorum in orbe literato Duumvirorum, J. H. Böcleri & D. J. A. Fabricii, exemplo excitatus scriptionem hanc succepit, qui cum Græcorum Lexicorum historiam tradiderint, noster operæ pretium facturum se esse putavit, si eandem operam Hebraicæ Linguæ præstaret. In quo negotio ita versatus fuit, ut integrum schediasma in quatuor capita distingueret, quorum primum Judæorum Lexicographos complectitur, serie Chronologica recensitos; secundum Christianos Lexicorum scriptores enumerat; tertium in eorum notitiam ducit, qui Lexica Hebraica vel promiserunt, vel perfecta in MSS. inedita reliquerunt; quartum denique illorum facit mentionem, qui consilia de optima Lexicon Hebraicum scribendi ratione dederunt. In eam vero præcipue curam incubuit, ut origines Lexicorum Hebraicorum assequeretur, priusquam ad Lexicographorum recensionem industriam applicaret; quo consilio ad Grammaticarum Hebraicarum origines attendit, cumque persuasus fuerit, Grammaticæ vocumque studium conjunctum semper fuisse, easdem utriusque origines existimare non dubitavit. Proinde

tribus potissimum argumentis utitur, e quibus probet, Judæos seculo post C. N. X, quo literarum principatus ad Arabes fere transierat, Arabum potissimum exemplo excitatos fuisse, ut Linguæ Hebraicæ rationes certis regulis comprehenderent. Argumenta illa partim a tempore, quo Grammaticæ Hebraicæ concinnari cœperunt, literarumque in eo statu, partim ab ipsis Hebræorum Grammaticis, partim denique a methodo, quam Grammaticos præcipue secutos esse constat, petenda putavit. Hanc suam sententiam tum Judæorum quorundam, tum Christianorum, Jo. Buxtorfii, Jo. Morini, J. H. Hottingeri, Bartoloccii aliorumque testimoniis confirmat, & tandem comparato utroque vocum Grammaticæque studio, ostendit, ad eandem temporis epocham Lexicorum Hebraicorum originem referendam esse. His explicatis, Judæorum Lexicographorum recensionem aggreditur, quam ita instituit, ut, quoad ejus per Historiæ Judæorum Literariæ tenebras fieri potuit, constituto, quo singuli vixerint, tempore, de ratione, quæ singulis, in negotio hoc expediendo placuerit, esset solicitus. Familiam Judæorum ducit R. *Menahem ben Sarugh*, qui sæculo post C. N. X exeunte vixit: agmen claudit R. *Juda Jonas*, qui nostra memoria Lexici Hebraici conscribendi consilium cepit, sed non æque exsecutus est, de quo exponit Bartoloccius P. III Biblioth. p. 52. Hinc Christianorum Lexicographorum recensionem eadem ratione exorsus, examinata quorundam opinione, qui ante Jo. Capnionem seu Reuchlinum, ex Christianis nonnullos Hebraicæ Linguæ copias in Lexico Hebraico disposuisse putant, evincit, Reuchlino laudem hanc relinquendam esse: qua occasione de odio, quod Vir optimus ex studio Linguæ Hebraicæ, isto sæculo insolenti, apud plerosque incurrit, fusius exponit, & alia monet, quæ ad pleniorem laudati Viri cognitionem pertinent. Hunc alii Christianorum Lexicographi ordine excipiunt, de quorum plerisque modestum Auctor formare solet judicium, idque sæpius ὁμοψήφοις aliorum testimoniis confirmat. Quod ut exemplo constet, B. Joh. Foersteri, de quo Class. II. §. 9. disseruit, mentionem faciemus, cujus quidem Lexicon multis nominibus commendat, & ex eo potissimum, quod ille inter primos omnium felicissime copiosissimeque, in indaganda formali vocum Hebraicarum signi-

fica-

ficatione, cujus magnam in Lingua Hebraica rationem habendam esse censet, versatus fuerit, auctorque & dux exstiterit celeberrimis seculi nostri Lexicographis, *Neumanno* scilicet, *Wegnero*, & *Gussetio*, ut eandem viam insisterent. Nihilominus tamen nimium ejus in Judæos odium reprehendendum putat, quod effecerit, ut de eorum laboribus & notitia Linguæ Hebraicæ sinistre judicaret, eamque nullo loco habendam esse statueret, imo homines illos pessimi criminis insimularet, & corrupti sacri codicis ageret reos. Eandem rationem in æstimandis reliquorum Lexicographorum laboribus secutus est, inprimis vero in Cl. *Casp. Neumanni* & *Jac. Gussetii* methodo exponenda multus est §. 52. & 55. De qua quid sentiat, multis dicere per instituti rationem non licet: illud tamen omittendum non est, quod singulare utriusque studium, in certitudine Linguæ Hebraicæ vindicanda, & eliminandis ex ea antiphrasticis loquendi rationibus, laudet maxime & commendet. Desinit tandem in recensione *Portæ Linguæ Sanctæ*, quam Venerandus Vir M. *Paul. Mart. Alberti* novissime omnium Hebraicæ Linguæ studiosis aperuit. Dum in Classe III Lexicorum ineditorum meminit Autor, §. 4 inprimis dolet, *Fr. Junii* Lexicon Hebræum, cujus specimen Colomesius p.140 Opusculorum in Is. Vossii bibliotheca exstare testatur, Imbonatus vero p. 44 Bibliothecæ editum esse falso putavit, ad finem non fuisse perductum, de quo Viro plura scitu digna affert, quemadmodum ibidem §. 11 de Jo. Drusio pluribus disserit. In Classe IV Aug. Pfeifferi, Andr. Mulleri, Sam. Bohlii, Abrah. Gibelii, Th. Bangii, & D. Gothofr. Wegneri de concinnando Lexico Hebraico absolutiore consilia perpendit, & §. 8 optat, ut desideratissimum & nuper iterum in dissertatione epistolica de noviter tentatis in litteratura Hebræa promissum opus Venerandi Dn. D. Val. Ern. Lœscheri, Deliciensium Antistitis, *de causis Linguæ Hebraicæ*, publicæ luci exponatur, quia nihil ab eo exspectari possit, quod non ingenio inventum & elaboratum industria sit. His appendicis loco Auctor accedere jussit catalogum scriptorum, qui peculiaribus Lexicis significationes Nominum Propriorum quæ Hebræa, Chaldaica, Græca aliisve linguis expressi in V. vel N. T. occurrant, qui data opera & singularibus scriptis hoc egerunt; quos sequuntur,

tur, qui in alius argumenti ſcriptis obiter quaſi, vel certe non adeo accurate idem tetigerunt argumentum, quo refert Dictionariorum Univerſalium Scriptores, qui eruditorum ſermonibus celebrantur, quales ſunt *Car. Stephanus*, *Nic. Lloydius*, *Jo. Jac. Hofmannus*, *Lud. Morerius*, & noviſſime accuratiſſimeque omnium *Pet. Baylius*, quorum labores pro merito laudantur. Hæc brevis eſt totius ſchediaſmatis ſciagraphia, quod paſſim variis annotationibus eſt inſtructum, quæ tum ad pleniorem Lexicographorum, de quibus diſſerit, notitiam faciunt, tum varia Hebraicæ Linguæ & Antiquitatum Judaicarum momenta elegantiorisque literaturæ capita illuſtrant. Sic p. 10 ſqq. in notis refutat eos, qui cum Jo. Clerico ac Campegio Vitringa, hiſtoriam de commixtione Linguarum Babylonica aliter interpretati ſunt, eamque non niſi de animorum diſſenſione accipiendam cenſuerunt. Ibidem p. 12 recenſet eos, qui hiſtoriam Linguæ Hebraicæ perſcripſerunt, & p. 13 laudat præcipuos, quorum induſtria in conſtituendo typographiæ inventore elaboravit. Hinc p. 24 ſq. Steph. Morinum & Richardum Simonium confutat, qui punctorum vocalium originem ab Arabibus repetere non dubitarunt. Jarchii appellationem minus accuratam eſſe, & cum Iſaaci nomine commutari debere evincit p. 31. Summam fuiſſe Judæorum in deſcribendo ſacro codice diligentiam, probatur p. 44 ſq. variis hanc in rem allegatis auctoribus, ubi ſimul p. 46 mos loca S. Scripturæ ex memoria allegandi, Patribus ſolennis, immutationi eorum ſæpe occaſionem dediſſe obſervatur. Danielem a Judæis minus recte ex Prophetarum numero removeri, docet. v. 51 ſq. & p. 53 variæ libros inſcribendi rationes, Orientalibus receptæ & pleræque obſcuræ illuſtrantur. Varii Imbonati errores, quos in allegandis auctoribus commiſit, notantur p. 75. Αὐτοδιδάκτων exempla, & qui de his commentati ſunt, ſcriptores habentur p. 97. De craſſa Judæorum ignorantia variorum teſtimonia afferuntur p. 100 ſq. qui p. 106 ſq. a corrupti ſacri codicis ſcelere immunes pronunciantur, variis, qui huc ſpectant, allatis auctoribus. Illorum notitia, qui alias linguas cum Hebraica contenderunt, peti poteſt ex pag. 113. Plures qui longum temporis ſpatium elaborandis ſcriptis impenderunt, recenſentur p. 121-123. De poeſi Hebræorum Lectorem inſtruit p. 137 ſqq. &

p. 144

p. 144 sq. non contemnendum scriptorum numerum, qui Hebraica Judæorum scripta ad Buxtorfii exemplum congesserunt, exhibet. Ex his exemplis judicium facile formari potest de reliquis annotationibus, quas Auctor subinde non exiguo numero contextui sermonis adspersit. Cæterum in schediasmate hoc conficiendo Bartoloccii & Imbonati laboribus usus est, sed ita, ut subinde utriusque errores animadverterit & emendarit.

SOLUTIO PROBLEMATIS PASCHALIS.

Romæ, typis Rev. Cam. Apost. 1703. in 4. maj. Constat plag. 13, cum 5 Tab. æneis.

IN hoc Opusculo Illustris Autor (quem *Franciscum Blanchinium* esse, Summi Pontificis Magistrum Cubiculi hoc tempore Honorarium, ex eo ipso accepimus, cujus beneficio libellus ad nos pervenit, Reverendo Abbate *Dominico Passioneo*) sibi hoc problema solvendum proponit: ***An disponi possit Cyclus Paschalis, constans annis Gregorianis, qui Pascha semper indicat tempore congruo, h. e. mense primo, die Dominica intra hebdomadam tertiam Lunæ?*** Quamvis vero multi *Mathematici* negativam amplexi fuerint, *Noster* tamen affirmativæ veritatem se evicturum confidit. Demonstrationis loco affert ipsum Cyclum a se constructum, quem Octogrammum ideo vocat, quia Epactis saltem utitur ad investigandam Novilunii diem, octo autem literis in Calendario Romano antiquo olim ordine sæpe recurrente per totum annum continuatis (quas Nundinales communiter vocant omnes, *Noster* vero ad Cyclum Lunæ pertinere credit) ad indicandam Lunam decimam quartam, ante quam per Canones *Concilii Nicani* Pascha legitime celebrari nequit. Ast ne hac ratione oriatur confusio cum literis Dominicalibus, loco literarum *Julii Cæsaris* A B C D E F G H, assumit sequentes L M N O P Q R S. Ut igitur novi hujus Cycli Octogrammi veritas pateat, postulata quædam, rationem numerandi Lunam decimam quartam ac diem æquinoctii definiendi concernentia, præmittit: quoniam, ut notum est, in computando Paschate omnis labor huc redit, ut indicetur dies Dominica, Lunam decimam quartam, post æquinoctium vernale primam proxime sequens. In postulato

lato primo, initium novilunii medii ab eo temporis puncto, quo incidit, tanquam ab Epocha computari petit, ita ut circulus ille horarius, in quo tunc Sol versatur, sit limes & initium hora-
def. 1. rum 24, quæ singulos dies Lunæ juxta motus medios constituunt. Quamobrem diem primam Lunæ hac ratione numeratam vocat *diem primam Lunæ juxta motus medios*, seu *primam diem me-*
def. 2. *diam Lunationis:* intervallum septem istiusmodi dierum a momento novilunii medii numeratorum, *Hebdomadam primam Lunæ juxta motus medios:* unde simul intelligitur, quid ipsi sit
def. 3 & 4. *Hebdomada secunda*, item *tertia Lunæ juxta motus medios*. Secundo postulat, hebdomadis ferias & anni dies civiles, juxta receptum Ecclesiæ morem, a media nocte in mediam noctem sequentem, per Solis regressum, post horas viginti quatuor, ad inferiorem ejusdem circuli meridiani partem numerari. In tertio postulato sibi concedi jubet, diem anni *Gregoriani*, quæ in Cyclo dicenda erit 21 Martii, jure haberi posse æquinoctialem. Ubi tamen probe notandum: quod, quemadmodum Noster, more Ecclesiæ primitivæ, in definiendo Paschate motus Lunæ medios constanter respicit; ita e contra in definiendo die æquinoctiali, Solis motus nunc medii, nunc veri rationem haberi velit: quia alibi demonstratum supponit, posse ita per cyclum disponi annos *Gregorianos*, ut dies, quæ quotannis in eo dicetur 21 Martii, intra suas viginti quatuor horas punctum contineat veri aut medii æquinoctii. In postulato denique quarto, præter decimam quartam Lunæ mediam, numerari petit aliam, quæ dicatur *Civilis*, & aliam, quæ *Cyclaris*. Scilicet ea feria & dies civilis, in cujus partem finis primæ diei Lunaris juxta motus medios incidit, Lunæ prima dies Civilis dicatur. Ex quo simul patet, quam-
def. 5. & 6. nam diem vocet *Decimam quartam Civilem Lunæ*, nec non *vigesimam secundam Lunæ Civilem & Ecclesiasticam*, nempe in quarum unam partem incidit finis decimæ quartæ vel vigesimæ se-
def. 7. cundæ mediæ. Quartam decimam Lunæ diem Civilem, quæ in diem æquinoctialem 21 Martii, vel proxime post ipsum incidit,
def. 8. *quartam decimam Paschalem* appellat. Denique diem anni Civilis, in quam Cyclus finem diei Lunaris mediæ cadere præsumit, sive revera cadat, sive non, *Diem Lunæ Cyclarem dicit*.

Lu-

Lunationem, cujus decima quarta Civilis Paſchalis eſt, pro *Menſe primo* ſive *Novorum* haberi vult: dies vero ſeptem Civiles Lunæ, qui quartæ decimæ civili usque ad vigeſimam primam civilem incluſive ſuccedunt, pro *Hebdomada Paſchali* Canonice haberi pronunciat. Definitionibus hiſce præmiſſis, Axiomatum loco ſequentia ponit: 1. Paſcha celebrandum eſſe die Dominica, quæ ſit in tertia hebdomada non cyclari, ſed civili, per Bullam Correctionis *Gregorianæ*. 2. Tertiam Lunæ hebdomadam Civilem per def. 5. & 6. definiendam eſſe, quia vi Canonum *Nicænorum* ac Bullæ *Gregorianæ*, Paſcha nunquam Luna decima quarta, nec ante eam celebrandum. Principiis hiſce expoſitis, ad ſolutionem problematis per ſequentes propoſitiones procedit: quod ſcilicet 1. annis 100 *Gregorianis* labentis ſeculi ita diſponi poſſint novilunia & quartæ decimæ Cyclares per enneadecaeteridas, ut Dominica Paſchalis proxime ſequens eam quartam decimam cyclarem ſit intra hebdomadam tertiam Civilem Lunæ primi menſis: 2. annis centenis ſeculi præcedentis XVII Æræ communis, & annis 984 proxime numerandis poſt præſens ſeculum Æræ Chriſti XVIII, idem præſtari poſſit, quod in præſenti: 3. poſt abſolutam periodum Paſchalem annorum 1184 (quam in honorem *Clementis* VIII Pontificis Maximi *Periodum Clementinam* vocat) eadem periodus inſtaurari poſſit, caſtigate exhibens ſingulis annis Paſcha legitimum die Dominica intra tertiam hebdomadam menſis primi: 4. denique eadem periodus annorum 1184 etiam inſtaurari queat, quando dies bis ſextilis non fuerit omiſſa anno poſtremo periodi præcedentis, ut nullum Paſcha legitimum per hanc repetitionem e ſede ſua deturbetur. Demonſtrationis vicem maximam partem ſubeunt Tabulæ ſub finem adjectæ, quarum prima ab anno Chriſti 1600 usque ad 2700 valet; ſecunda complectitur 11 ſecula tertiæ revolutionis periodi Paſchalis ab anno Chriſti 3968 ad 5151; tertia Periodi Paſchalis *Clementinæ* ſeculum primum (nempe XVII Æræ Chriſti) in annos ſingulos expanſum; quarta ejusdem periodi ſeculum ſecundum (Chriſti XVIII) & quinta duodecimum reſpondens anno Chriſti 2700 & ſqq.) in annos ſingulos ſimiliter expanſa. Annexa eſt Tabula Paſchalis, auctoritate *Concilii Nicæni* ſtatuta; a *Theophilo* Patriar-

def. 9.
def. 10.
Ax. 1.
Ax. 2.
Prop. 1.
Prop. 2.
Prop. 3.
Prop. 4.

cha Alexandrino producta; usu & doctrina SS. *Athanasii*, *Ambrosii*, *Cyrilli*, *Proterii*, *Paschasini* & *Leonis Papæ* comprobata. Cæterum pleniorem Cycli sui octogrammi expositionem in peculiari opusculo pollicetur *Autor*, in quo singulorum assumtorum rationem redditurus est. Interea hunc suum Cyclum *Mathematicorum* censuræ proponit, rogans, ut si ullius anni Pascha minus recte ordinari cognoverint per numeros ejusdem Cycli, id velint libere arguere ac distincte notare: quorum judicia cum enixe flagitet, atque eadem se revereri plurimum profiteatur,
Tab. VII. Tabulam præcipuam hic subjicere visum est. Ipse vero Autor Expositioni Cycli sui Octogrammi geminam subjungit appendicem. In prima dubia solvit, quæ occasione Cycli sui Octo-
dub. 1. grammi proponi possunt. Quærit scilicet 1. Num major habenda sit ratio decimæ quartæ diei Lunæ ac Plenilunii, quam Novilunii, in disponendis Epactis Cycli? ubi affirmativam amplectitur,
dub. 2. tanquam Canonibus Bullæ *Gregorianæ* additis conformem. 2. Quale sit criterium rectæ connexionis dierum cycli cum plenilunio & quarta decima? ubi respondet, quartam decimam Cyclarem, comparatam cum plenilunio medio, recte positam, si immediate præcedat diem civilem, in quam incidit Oppositio media, vel si cum eadem die civili Oppositionis mediæ aliquando concurrit, dummodo dies 14 Cycli totam non excludat quartam
dub. 3. decimam mediam. 3. Num recte posita decima quarta cyclari, ætas Lunæ vere proposita videatur ex Epacta illi quartædecimæ respondente, adeo ut legi ita possit in *Martyrologio*, juxta antiquum Ecclesiæ morem; & num omnia, quæ *Gregorius* sancivit, exacte custodiantur? ubi iterum affirmativam probat per Cycli
dub. 4. sui Octogrammi cum præceptis *Gregorii* convenientiam 4. Num dies Novilunii ex Epacta Cycli Octogrammi constanter inveniatur, ut vera dici possit ex veteri more, vel a jugatione media, vel a prima phasi? ubi respondet, quamdiu in Epactis Cycli nec præcessio motuum mediorum ad Meridianum Romanum relata major occurrat, quam horarum 12, nec postpositio major, quam horarum 24; tamdiu ætatem Lunæ juxta morem antiquum Ecclesiæ & Bullam *Gregorianam* vere proponi. 5. Num Cyclus Octogrammus legem Cycli tantum servet in literis eorumve numeris,
an

M..

Tabula I Gr[illegible]oriana ... et diei ... ex ... Period[illegible]

Tabula III assignans cuilibet anno literam Dominicalem ex Cyclo solis XXVIII stylo Gregoriano · Saecula Periodi Clementinae

Martius

Dies Mensis Stylo Greg.	Epacta Gregorianae	Literae XIV	Lit. Domin.
7			c
8	XXIII		d
[illegible]	XXII		[illegible]

V 2000
S 6 XXIV
VI P4
XVII

Anni Expansi cuiusque saeculi				I 1600B V 2000B IX 2400B	II 1700 VI 2100 X 2500	III 1800 VII 2200 XI 2600	IV 1900 VIII 2300 XII 2700
0	28	56	84	b a	d c	f e	a g
1	29	57	85	g	b	d	f
2	30	58	86	f	a	c	e

an etiam in Epactis? ubi reſpondet, ſe præcipuam legem ſervare in numeris literarum, unde & Octogrammum appellarit; in Epactis vero ſervari Cyclum decennovennalem ſucceſſionis inſtauratæ per enneadecaëteridas quocunque ſeculo.

Appendix altera duas habet partes. Prima oſtendit rationem decimæ quartæ Paſchalis, & cujuscunque diei Lunæ numerandæ; in qua juxta Patrum monita, & leges Pontificum atque Conciliorum, ſummopere cavendus ſit concurſus Lunæ decimæ quartæ cum die Paſchali; & hujus excurſus ultra tertiam hebdomadam Lunæ, quod utrumque per ſuum Cyclum conſtanter præſtitum iri profitetur. Pars altera anni Solaris quantitatem ex obſervationibus definit, & cum *Gregoriana* comparat. Ex obſervationibus ſuis, collatis *Waltherianis*, Autor quantitatem anni Tropici colligit 365 d. 5 h. $49'.2''.38'''$; ex iisdem atque obſervationibus *Hipparchi*, eandem deducit 365 d. 5 h. $49'.0''.24'''$; ut adeo differentia ſit $2'.14''$. Cumque *Caſſinus* ex obſervationibus *Hipparchi* atque ſuis, eandem derivaverit 365 d. 5 h. $49'.1''.31'''$, tuto quantitatem anni aſſumi, qualem *Mathematici Gregoriani* aſſumſere, nempe 365 d. 5 h. $49'.12''$. Illam enim 12 ſec. differentiam ex *Hipparchi* obſervationibus, conſentiente *Caſſino*, dirimi non poſſe: cum organa, quibus ille in obſervandis æquinoctiis uſus, ipſo *Ptolomæo* haud diffitente, quartam diei partem non ſatis exacte definiant.

Colophonem opuſculo addit Adhortatio ad eos, qui de Cyclo judicaturi ſunt. Indicat in ea ipſe Autor Paſchata, quæ præſenti ſeculo in controverſiam vocari poterant, nempe annis 1700, 3, 7, 10, 20, 24, 27, 34, 44, 47, 54, 74, 78, 81, 98, quibus in Paſchate indicendo communes Tabulæ a Paſchate Cycli Octogrammi ſpatio unius hebdomadæ; & annis 4, 23, 42, 61, 80, 99, in quibus eædem ab eodem ſpatio unius Lunationis diſſentiant: atque monet, in examine Tabularum communium nullam rationem habendam eſſe illorum annorum, in quibus numeratio Epactæ communis loco quidem movet quartam decimam

Paſchalem, in aliam diem transferens ab ea, quæ illi juxta hypotheſes congregationis *Gregorianæ* deberetur; ſed legitimum tamen Paſchatis diem idcirco non turbat. Examinat quoque ipſe Paſcha anni 1707, atque contendit, illud juxta Canones Concilii *Nicæni*, decreta *Gregorii* & *Auctorum* præſtantiorum ſententiam, qui Calendarii emendationem promoverunt, d. 17 Aprilis indici debere.

XENOPHONTIS OPERA OMNIA, QUINQUE Voluminibus comprehenſa, Græce & Latine, curante EDUARDO WELLS.

Oxonii, e Theatro, 1691, 1693, 1696, 1700, 1703, in 8. Conſtant Alphab. 6 plag. 17, præter figuras aliquot æneas, & chartas geographicas.

PRæclare utique ſibi conſultum ſtatuent φιλέλληνες, quod cum a plurimis retro annis Xenophontem in librariorum tabernis anxie deſideraverint, neque intra ſeculi ſpatium, & quod excurrit, Leunclavianam illam elegantiſſimam ulla alia, niſi forte Pariſina de A. 1654 nova habenda, editio exceperit, Oxonienſium tandem beneficio conjunctim teneant terſiſſimi Scriptoris opuſcula auro quovis cariora. Licet enim ſtudioſæ pubis emolumento prodeſſe maxime voluerit Clariſſimus Editor, quæ ut in Anglia Grajis deliciis maturius ac felicius, quam vix alibi, innutriri ſolet, ita illarum promos condos in nativo ſplendore, ſine peregrino notarum apparatu, familiares ſibi reddere docetur, non poterit tamen non adultioribus quoque inſtitutum hoc valde commendari, ſiquidem variantes lectiones & criticas obſervationes parcius attextas, judicioſa operum diſpoſitio & diverſa alia ornamenta largiter penſant. In quinque autem volumina dum Xenophonteam ſupellectilem univerſam diſtribuit Noſter, primum continere juſſit libros VIII de Cyri majoris inſtitutione; alterum de Cyri minoris expeditione libros VII; tertium Hellenicæ Hiſtoriæ libros VII, una cum Chronologia Xenophontea, quæ Celeberrimum, atque in temporum calculo ſignando acutiſſimum Dodvvellum autorem habet. Proximum ab hoc in duos tomos abit, ita ut alter præter Me-

mo-

morabilia Socratica, Socratis etiam Apologiam, alter librum Oeconomicum, quin & Oeconomicorũ Ciceronis, in quibus hic Paraphrasten Xenophontis egit, fragmenta Latina exhibeat. Ultimum denique reliquos minores tractatus omnes complectitur, iterum duabus constans sectionibus, quarum prior Orationem de Agesilao Rege, de Rebuspublicis Lacedæmoniorum atque Atheniensium libellos, Convivium, Hieronem sive Sermonem de Rege, Rationes item Redituum seu de Proventibus commentatiunculam includit: secunda vero libros de Re Equestri, de Magisterio equitum, quem ad Gryllum filium scriptum putant, de Venatione, tum & fragmenta Epistolarum, ac Veterum, Græcorum inprimis, testimonia de Xenophonte comprehendit; quibus subnectitur series Chronologica Imperatorum Persicorum, ad examen paulo ante laudati Dn. Dodwelli revocata, nec non rerum memorabilium Index copiosissimus. Tantum de structura exteriore, quam Doctissimus Editor hic perquam apposite observavit. Interiorem elaborationem quod attinet, ipsemet in Præfatione ostendit, Græcum textum ad Heinrici Stephani & Leunclavii impressa exemplaria a se proponi, neutri autem semper fidem additam, sed discrepantibus a se invicem lectionibus, illam civitate donatam, quam vel Autoris sensus, vel verborum connexio efflagitare visa sunt. Interpretationi vero Latinæ Leunclavii presso se gradu inhæsisse ait, nec ab illa facile discessisse, nisi ab Autoris mente aperte divortium fecerit. Denique tam textum, quam versionem, in capita & sectiones congruas dispertiendo, legentium commodo se velificatum profitetur; quemadmodum & e quatuor tabulis geographicis huic editioni insertis, tres primum a se delineatas offerri, quartam, quæ Cyri expeditioni inservit, P. du Val deberi meminit. Tandem inter præcipua editionis suæ ornamenta merito numerat Chronologiam Xenophonteam, supra indigitatam, quæ Thucydideæ proxime succedit, resque in Græcia per XLVIII annos gestas, atque a Xenophonte literis consignatas, accuratissimo mensium, imo quoque nonnullibi dierum quibus singulæ acciderunt, intervallo metitur. Quod ipsum quanti laboris Summo Viro fuerit, quilibet haud difficulter divinaverit, qui Petavii & Petiti in hac palæstra agones limis saltem oculis adspexerit.

LIBER SATYRARUM SEXDECIM FREDERICI NOMII, Anglarienſis, Presbyteri, Arguti inter Concordes Academici Inſenſati.

Lugd. Bat. apud Jord. Luchtmans, 1703. 8.
Conſtat plag. 12.

SErius ad nos, quam par fuerat, pervenit hoc Satyrarum opus, quod Juvenalem, quem antea Italice haud infeliciter transtulerat, imitatus Auctor Clariſſimus compoſuit, Illuſtri Viro Antonio Magliabechio dedicatum. Conſtat id ſedecim omnino Satyris, quarum prima Proſpero Mandoſio, *cur Satyras ſcribat?* exponit, & dum aliorum Poetarum vitia recenſet, Catellam etiam, haud ignobilem alioquin Poetriam, quæ & hujus ſeculi, & antiquos Poetas, ipſumque Maronem ſuperaſſe exiſtimetur, perſtringens, ſibi propoſitum eſſe ait, ut oſtendat more ſacrorum Concionatorum, quæ putet vitanda, utque in vitia, non in perſonas invehatur. In ſecunda Satyra, quam ad Magliabechium ipſum dedit, *hodiernum & antiquum tempus de vitiis colloquentia* inducuntur; ubi inter alia impudentiam nonnullorum ſcriptorum ſugillans, multis verbis exſecratur Auctorem libelli famoſi, adverſus eundem Magliabechium, Virum integerrimum, inſtigatione & invidia cujusdam, quem Curculionem ficto nomine vocat, conſcripti. Tertia Satyra, quæ Bernardino Ramazzino inſcripta eſt, *ineptias hominum in teſtamentis* evolvit, domeſtico, ut apparet, exemplo irritatus. Quarta ad Petrum Cannetum Abbatem Camaldulenſem dirigitur, & *de indignis acquirendi modis* conſcripta eſt, fictioneque haud ineleganti conſtat. Quinta *de malis Principum miniſtris, & de ingrato Principum animo erga bonos fidosque miniſtros* agens, Carolo Antonio Sinibaldo inſcribitur, in qua ſua quoque fata depingit, & imprimis Mecænates ſibi deeſſe queritur. Ita enim de ſuis carminibus p. 67:

Semiſepulta jacent perituris condita chartis
Omnia, nec ſpes ulla manet; contraria Phœbo
Nam Procerum mens eſt. Pereant. Ego cætera ſperno.
Europæ at decore optarem mihi Buda ſuperſtes
Viveret, & longos Thuſcis legeretur in annos.

Lo-

Loquitur autem de Poemate Heroico, quod Etrusco sermone scriptum prelo paratum habet. Sexta, quæ Francisco Redi consecratur, quantum in Medicina tum Veterum tum Recentiorum versatus sit, docuit, quippe dum *ab observationibus illustrari Medicinam* probat, inutilia nonnulla Medicorum inventa sugillat, utilia laudat. Septimam Poeta ad Poetam Joannem Franciscum Bonomi dedit, in qua multa sunt jucunda *de Pedissequarum pravitate*, at, quæ de sua pedissequa refert, jucundissima. Octava, qua *in Adulatores* invehitur, summo pariter Poetæ Jo. Francisco Rotæ dicata est, a quo elegans Epigramma recepit Noster. Quod idem præstitit Godefridus Gulielmus Leibnitius, ad quem Satyram nonam dramaticam, qua *Versipelles* colloquio inter *Poetam* & *Musam* instituto considerat, transmisit. In decima Auctor diversus a Juvenali, qui castrensem vitam urbanæ anteponit, *damna belli*, ad Poetam maximum Vincentium de la Vitella a Filicaria, luculenter describit. Sed imprimis elegans est sequens, qua Jacobum Gronovium compellat, Satyra, quocum ei, ut ex utriusque præmissis epistolis patet, frequens olim Pisis sermo fuerat. In ea *de injustitia sub optimo Principe* agit, & se quoque ab aulico quodam afflictum queritur. Duodecima, quæ *non esse deflendas diuturnis lacrymis uxorum mortes* docet, ad Jo. Georgium Grævium, qui nuper exstinctus nunquam satis lugeri poterit, dirigitur. Hic & vitia quædam mulierum describit, & quæ commoda mors afferat, ostendit, obscuritatemque in fine excusat, quod ea a satyra vix removeri possit. Cæterum illud nobis observasse sufficit, quod ad verba, *Cucurbita cum sale*, quod vetus dictum est de sapiente, notat, ideo Academiam Inthronatorum Senensium pro corpore erigere cucurbitam, in qua sal servetur, cum lemmate: *intus meliora latent.* Inde Satyra decima tertia prolixius de se ipso agit Auctor *paucis se minimisque rebus contentum agere extra patriam*, probans; nec ingratum Lectori vel Auctori nostro erit, Benedicti Bachinii, cui dicata est, judicium ex epistola ejus responsoria, ad finem Satyræ subjuncta, hic adscribi. Est autem hoc: *Quid Satyræ tuæ desit, non video. Sermo non modo Latinus, sed Satyram decens; vivida, & alacris ingenii vis, qua ictu eodem, diversa, quotquot offendis, vitia perstringis & jugulas; festiva gravitas, quam senten-*

tiarum frequentiam sale condis; rerum copia, per quam Satyram vere saturam scribis & efficis; imitatio diligens, qua quisque corruptissimo in sæculo vitiosus se sibi objectum sentiat; omnia tandem ad optimam prudentis & philosophi normam rigide castigata. De sequenti Satyra Francisco Berrettario dedic ta, *de Justitia impiis Satellitibus* inscripta, nihil dicemus, ne prolixiores simus. Neque reliquis duabus immorabimur, quarum altera *de exoticis eduliis, titulis, aliisque rebus nostra ætate quæsitis cum excessu*, Salvatoris Perotti; altera *de nimis cupidis rei familiaris*, Petri Andreæ Farzonii de Accoltis præfixa nomina habet.

DN. NICOL. CHRISTOPHORI S. R. I. L. BAR. & Equit. de LYNKER &c. Consilia seu Responsa cum argumentis, summariis & indicibus.

Jenæ, apud Ern. Claud. Baillar, 1704. fol.
Constant 15 Alph. 11 Plag.

QUi nuper aliquot Decisionum Centurias in lucem edidit, Illustrissimus Lynckerus, nunc satis amplum quoque Consiliorum, quæ aut Facultatis Scabinatusve Jenensis, aut suo etiam nomine conscripsit, volumen Orbi Erudito sistit. Continet duas Centurias, quarum cum ipse satis accuratam prolixamque exhibeat diatyposin, integrum nobis erit eo Lectorem remittere, & summa solum brevitate, paucis exemplis propositis ostendere, quantam de reliquis spem possit debeatque concipere. Nullam vero Jurisprudentiæ partem Illustrissimus Autor reliquit intactam, sed selectas Juris Publici & Privati, Canonici ac Feudalis, Matrimonialis etiam & Criminalis, Processusque civilis materias eleganter exposuit ac enodavit. In Jure Publico attigit Quæstiones illustres: utrum Regalia Electoribus per Auream Bullam Caroli IV. concessa ad terras non Electorales pertineant? *Resp. 9.* Utrum præscriptione immemoriali immunitas a contributione provinciali possit acquiri? *Resp. 25.* De præcedentia Comitum Palatinorum, *Resp. 41.* De Superioritate Territoriali in feudum oblata, *Resp. 193.* aliasque quam plurimas. In Jure Canonico illustravit mate-

te-

teriam de Bonis Mensæ, *Resp. 2.* De Potestate Clavium, *Resp. 10.* De Resignatione Canonicatus, *Resp. 34.* De Jure Reformandi Religionem in Imperio, *Resp. 58.* De Jure Sacrorum Principis Reformati in Subditos Lutheranos, *Resp. 81.* De repetitione pecuniæ ob Parochiam datæ, *Resp. 178.* &c. Ex Jurisprudentia Feudali *Resp. 20.* docet, sufficere consensum Domini a creditore petitum esse, licet Dominus eum præstare nolit. De Revocatione Feudi a Patre alienati agit *Resp. 116.* De simultanee investito citra possessoris consensum, *Resp. 156.* Ad Processum Criminalem imprimis faciunt, quæ de Processu Banni *Resp. 7*: de crimine læsæ Superioritatis Territorialis, *Resp. 94*: de usu SCti Sillaniani, *Resp. 103*: de pœna conatus capitali, *Resp. 127.* traduntur. Ad Processum civilem spectant, quæ *Resp. 128.* de Reconventione: *Resp. 168.* de Appellatione ob Nullitatem deserta: de Purgata Contumacia per probationem legitimorum impedimentorum, *Resp. 200.* Autor disserit. Juris vero Matrimonialis privatique, quibus materiæ Legales inter vivos mortuosve excutiuntur, Consilia ubique occurrunt quam plurima, sed nobis sufficiet ex hisce ostendisse, quantum de integro hoc præstantissimo opere sibi polliceri queat Lector, qui facile ex diligenti ejus lectione cognoscet, Responsa hæc secundum rationem solidæ doctrinæ Lynckerianæ esse elaborata.

JOH. BARTHOLDI NIEMEIERI, SS. THEOL. D. ejusdemque in Illustri Academia Julia Professoris Publ. & Ordin. de Conjugiis Prohibitis Dissertationes junctim editæ. Accesserunt Supplementa cum Indice Rerum.

Helmstadii excudit Salomo Schnorrius, 1705. in 4.
Constat 3. Alphab. 14. plagulis.

QUo magis arduæ, & quo frequentiores in judiciis moveri solitæ sunt quæstiones circa causas matrimoniales, eo plures quoque circa easdem enodandas occupati esse voluerunt. Horum aliquos, eos præcipue, quos in sua Bibliotheca reconditos habet, in Præfatione Operis Celeberrimus Autor noster recenset, quibus

tamen plures addi possunt. Quorum vestigia lecturus Tractatum, *de Conjugiis prohibitis* agentem, inque decem Dissertationes dispertitum, hac vice sistit. In *prima Dissertatione* de Conjugio, ejusque institutione ac fine agitur, moneturque, conjugia non solum esse divinæ providentiæ objectum, sed & eadem legibus dirigi posse; sicuti & Jura circa personas, ex quibus conjugalis societas constare debet, præsertim quæ vel sanguinis, vel affinitatis vinculum respiciunt, non pauca constituerint. Qua occasione de Linea & Gradibus agitur, & quæ dicuntur, exemplo Genealogiæ Christi & Abrahami declarantur. *Altera Dissertatio* divinas prohibitiones ad consanguineos pertinentes exhibet, ac post generalem prohibitionem *Levit. XIIX. 6*, in specie producit prohibitionem conjunctionis (1) *patris cum filia*, & vice versa filiæ cum patre; (2) *filii cum matre*, & vice versa matris cum filio, *Levit. XIIX. 7*; (3) *avi cum nepte ex filio aut filia*, *Levit. XIIX. 10*: atque eorum, qui huic naturæ instituto vim intulerunt, facit mentionem, specialiter de Chami, secundi Noæ filii, nec non de filiarum Lothi turpitudinis facto, deque Anare, quem vivo patre Sibbone, cum matre incestum commisisse, nonnulli existimant, sermonem injiciens; (4) *fratrum ac sororum*, Levit. XIIX, 9. XX, 17. Qua occasione de filiorum & filiarum Adami, de Abrahami & Isaaci, de Amnonis & Thamaris conjugiis agitur. Mentio quoque fit conjugii comprivignorum, nec non eorum, qui contra naturæ institutum sororibus suis se miscuerunt. Agitur (5) de prohibitione *amitæ*, ex *Levit. XIIX. 12. XX. 19.* quæ occasionem præbet de conjugio Amrami cum Jochebeda ex Exod. VI. 20. disserendi; (6) de prohibitione *materteræ* ex *Levit. XIIX. 13. XX. 15.* ubi etiam disquiritur: an vitrici soror *amitæ*, & novercæ soror *materteræ* nomine veniant, ac per consequens, an & illæ jure divino sint prohibitæ? Pariter an *avunculus* & *patruus* divinis hisce legibus sint comprehensi? Id quod ibi negatur. *Tertia Dissertatio* affinitatis rationem habet, conjugia hoc nomine divinitus prohibita expendere incipiens. Talia sunt (1) conjugium *privigni cum noverca*, juxta *Levit. XIIX. 8. XX. 11. Deuter. XXII. 30.* Ansam hæc lex præbet de facto Rubenis, illudque subsequente pœna, Genes. XXX. 3. 4; de facto Absolonis,

nis, patris sui concubinas comprimentis; Adoniæ Abisagam ambientis; patris cujusdam & filii unam puellam communem habentium, Amos II, 7; nec non Corinthii incestuosi, hujusque excommunicatione, 1. Cor. V, 1 sqq. disserendi. Disquiritur etiam, an lex ista divina ad *vitrici* quoque *viduam*, aut ad *privigni viduam* sit extendenda? (2) Conjugium *vitrici cum privigna* sive filiastra. (3) Conjugium vitrici *cum privigni*, vel privignæ filia, Levit. XIIX. 17. *Quarta Dissertatio* itidem affinitatem respicit, prohibitionem *socrus* ex *Levit. XIIX*, *14* expendens, ut & *nurus*, *Levit. XIIX*, *15*. Ratione illius disquiritur: an lex de non contingenda socru defunctæ uxoris novercam quoque complectatur? item, an sponsæ, sive defunctæ, sive adhuc viventis, a sponsalibus autem resilientis, matrem ducere liceat? ratione hujus vero, de conjunctione Jehudæ Patriarchæ, cum Thamare agitur. Quæstio etiam movetur: an quis per hanc legem divinam privigni viduam ducere possit? item, an patri filii sui defuncti sponsam ducere sit integrum? *Quinta Dissertatio* legem de non ducenda *patrui uxore* sive vidua, *Levit. XIIX*, *14*. & pœnam legi huic *Levit. XX*, *20*. additam expendit; id simul considerans: an hæc lex sit naturalis sive moralis, an divina positiva, eaque forensis? item, an per hanc legem patrui quoque magni vidua, nec non avunculi vidua sit prohibita. Quo in negotio dispensationum nunc negatarum, nunc factarum exempla afferuntur. Attingitur quoque quæstio de avunculi magni vidua, de patruo & avunculo; quam in rem diversa tum vetustiora, tum recentiora, factarumque in hoc negotio dispensationum exempla adducuntur. Agitur quoque de conjugio cum patruo magno & avunculo magno, nec minus de conjugio cum fratris vel sororis privigna. *Sexta Dissertatio* ex *Levit. XIIX. 16.* prohibitionem conjugii *cum fratria*, exceptionemque ab illa lege, quæ *Deuter. XXV*, *5.* habetur, investigat, deque leviri citatione, ejusque jure ac ritibus agit. Peculiariter de facto Herodis Antipæ, Philippi, fratris sui, uxorem sibi socientis, nonnulla affert, partemque Genealogiæ Herodis in tabula sistit. De eo quoque disquiritur: an in lege de non ducenda fratria dispensatio locum inveniat? ejusque generis conjugiorum aliquot exempla in medium proferuntur. Quæstionem

 deni-

denique de eo movet: an quis fratris sponsam, aut etiam viduam, quam uxoris frater sibi sociatam habuit, ducere possit? *Septima Dissertatio* legem de non ducenda *uxoris sorore* ex *Levit. XIIX, 18.* considerationi subjicit, inter alia docens, certam quandam polygamiæ simultaneæ speciem eadem esse prohibitam: an vero eadem lege uxoris defunctæ soror pari ratione interdicatur, in quæstionem vocat, diversas sententias, ac varia exempla sive præjudicia in medium afferens. Immiscet quæstiones: an prohibitio illa ad sponsæ defunctæ sororem sit extendenda? item, an uxoris defunctæ fratris vel sororis neptis, aut uxoris defunctæ fratris vidua, vel ejus consobrina duci possint? *Octava dissertatio* de conjugiis jure Ecclesiastico prohibitis agit, commonstrans, leges divinas connubiales ab Ecclesia & Rebuspublicis, in legum naturæ & divinarum περιφυλακὴν, longius esse extensas, quæ tamen extensiones in nascente Ecclesia fuerint parcæ, nec tertium lineæ collateralis æqualis gradum egressæ; cum tempore vero accessisse prohibitionem gradus quarti, mox quinti, sexti ac denique septimi; jure tandem Canonico prohibitiones ad quartum gradum fuisse revocatas. Jus Civile insuper cognationis legalis, ac spiritualis rationem habuisse, docet. Commemorat triplex affinitatis genus, affinitatem in perfectam & imperfectam distinguit, ac tandem de religionis disparitate, an & quousque hæc nuptiis impedimento sit, nonnulla attingit. *Nona dissertatio* est de Dispensatione circa Conjugia prohibita. In qua, ut ratio Dispensationis cognosci possit, differentia inter æquitatem, sive interpretationem legum κατ᾽ ἐπιείκειαν, & dispensationem indicatur. Postea disquiritur: cujus generis sint leges divinæ connubiales? ac leges quidem ad lineam rectam pertinentes naturæ leges esse Clar. Autor agnoscit, inter leges vero lineam collateralem respicientes, sententiis hinc inde expensis, aliquas esse forenses existimat. Qua in re fundamentum potestatis latet. Supponit hæc Autor noster in *Dissertatione decima*, quæ itidem est de Dispensatione in Conjugiis prohibitis; in qua porro quæstio: an prohibitiones matrimoniorum divinæ personas tantum expressas, an vero gradus quoque æquidistantes respiciant? expenditur; ac quamvis Maxime Reverendus Autor in priorem istius quæstionis partem in-

inclinet, non tamen diffitetur, per Canonum etiam decreta & legum civilium sanctiones gradus quoque æquidistantes esse prohibitos. Quod ipsum sicuti in Republica ad potestatem legislatoriam pertinet, ita etiam in his edictis prohibitoriis dispensandi potestas Majestati civili, vel quæ ejus æmula est, Superioritati territoriali est relinquenda. Subjunguntur tredecim observationes prudentiam, quæ in dispensando requiritur, adjuvantes, quas inter decima, discrimen inter illa conjugia, quibus Deus capitalem pœnam determinavit, atque ea, quibus pœnam capitali supplicio minorem proposuit, inculcans, non postremo loco est habenda. Accedunt tandem *Supplementa*, quibus nonnulla, quæ in ipsis Dissertationibus tradita sunt, declarantur atque illustrantur. Horum non postremam partem faciunt, quæ circa conjugium Judæi cujusdam Hildesiæ anno 1595. sunt acta, cujus rei D. Henricus Heshusius & D. Johannes Olearius in Præfationibus libello, de Baptismo a Judæo circa illud tempus suscepto, vernacula lingua exarato & sequenti anno typis exscripto præmissis, nec non B. Gerhardus in Locis de Conjugio mentionem fecerunt. Sub finem subjunctus est *Rerum Index*. De cetero, quæ in hoc Opere attinguntur, quæstiones ab utraque parte secundum suas rationes expenduntur, ex jure non solum Divino, sed & Civili, nec non Canonico & Ecclesiastico deducuntur, non pauca ad Genealogias spectantia commemorantur, ac, quod operam hanc præcipue commendat selectis Facultatum Responsis confirmantur. Ut adeo Maxime Reverendus Autor Collegæ sui, *B. D. Friederici Ulrici Calixti* judicio, in Epistola primæ Dissertationi subjuncta de se lato, quo ipsum *Judaicarum, Ecclesiasticarumque, simul ac Civilium rerum peritissimum* esse perhibuit, abunde satisfecerit; nec dubium sit, quin opus hoc plurimis, etiam iis, qui in judiciis circa causas matrimoniales versantur, plurimum sit profuturum.

DOMINICI QUARTAIRONII RESPONSIONES ad nonnullas Assertiones pro Reformatione Kalendarii Gregoriani de Paschate anni 1700.

Romæ, ex Typographia Rev. Cam. Apost. 1703, 4. Constant plag. 5.

Au-

AUtor Assertionum, ad quas respondet Clarissimus Quartaironius, non nominatur, reverentiæ causa: unde neque nos nominare eum sustinemus; est enim ex Astronomorum nostræ ætatis principibus. Ipsæ tamen assertiones integræ in hoc opusculo exhibentur, numero 16. Contenditur in iisdem, Pascha anni 1700
assert. 1. per Epactas Gregorianas non legitime fuisse definitum: nam Epactam IX Plenilunium medium retulisse ad d. 4 April. h. 11, Lu-
assert. 3. nam decimam quartam ad d. 4 Aprilis, Pascha ad d. 11 Aprilis; cum tamen ex Tabulis Astronomicis Epactarum cum Tabulis præstantissimorum Astronomorum ad meridianum Romæ supputatis, intra horæ quadrantem consentientibus & *Libro Expositionis Kalendarii* insertis, idem Plenilunium medium d. 3 April. h. 11 post meridiem, quo die etiam Ephemerides id exhibent, supputetur;
assert. 4. adeoque evidens sit, pro Luna decima quarta diem 3 Aprilis, cumque hæc in Sabbathum inciderit, pro die Paschali diem 4 April. assumendam fuisse. Asserit ulterius, decretis *Gregorii XIII* conve-
assert. 5. nire Pascha anni 1700 ad diem 4 April. relatum, quia per Tabellam Epactarum, Compendio a *Gregorio* ad Principes Christianos & Academias misso insertam, Epacta anni 1700 revera educatur X, quæ Lunam decimam quartam ad d. 3 Apr. consequenter Pascha
assert. 6. ad d. 4 April. refert. Errorem vero in disponendis Epactis commissum esse ab iis, qui *Aloysio Lilio* auctori Kalendarii denato suf-
assert. 7. fecti sunt, ob erroneum Plenilunii medii computum. Probat
assert. 7-16. deinde, Sanctos Patres, qui Canones Paschales in usum Ecclesiæ condiderunt, in decimam quartam Paschalem assumsisse diem, cujus meridies Plenilunium medium pluribus horis, & quandoque die uno & amplius præcederet. Quem in finem exempla producit ex Canone omnium, qui supersunt, antiquissimo *Hippolyti Portuensis Episcopi*, statuæ ejus marmoreæ, in Bibliotheca Vaticana nunc expositæ, Græce inscripto; ex methodo, qua Episcopi Alexandrini, quibus Concilium Nicænum Paschatis curam commiserat, Lunam decimam quartam determinarunt; ex epistola 82 *Ambrosii* ad Episcopos per Æmiliam constitutos; ex Canone Paschali *Theophili*; ex Cyclo *Cyrilli*, qui ex Theophilano desumtus, a *Leone* Papa approbato; & Tabella *Compendii Gregoriani* superius citati.

Sin-

Singulis assertionibus singulas subjungit responsiones *Quartaironius:* quarum summa in compendio huc redit. Pascha anni 1700 per Epactas Gregorianas legitime fuisse definitum, cum Plenilunium medium supputatum sit a Clavio secundum hypothesin Ecclesiasticam, a qua recedendum non sit, propter decreta Gregorii XIII & Clementis VIII. Plenilunia media a Censore, contra mentem horum Pontificum, ex Tabulis Astronomicis vulgaribus computari, in annis centesimis non bissextilibus, qualis est annus 1700. Quæ ut clariora evadant, Clavii supputationem Ecclesiasticam Novilunii Januarii pro anno 1700 producit, ac inde Plenilunium medium Paschale determinat ad d. 4 April. h. 11. 10. 25. Lilio mortuo suffectos, nullos commisisse errores, quod a *Clavio*, *Petavio*, aliisque Kalendarii Gregoriani defensoribus, contra *Scaligerum*, *Vietam*, *Mæstlinum*, *Calvisium* aliosque, jam dudum fuse sit ostensum. Errare Censorem, dum arbitretur, causam omnium Epactarum mutationis dependere ex calculo motus Plenilunii medii centesimorum non bissextilium, & præcipue ex anno 1700, cum causa mutationis omnium Epactarum fuerit æquationis Lunæ Epocha, a Reformatoribus seculo Dionysii posita, uti a *Gregorio XIII* in Bulla indicatum. Ex omnium Reformatorum doctrina, & Epactarum Cycli constructione Liliana, evidenter colligi, decimas quartas centesimorum non bissextilium non debere esse necessario ante Plenilunia media, & consequenter, etiamsi Plenilunia media Ecclesiastica centesimorum non bissextilium essent vulgari calculo supputata, adhuc decimas quartas Lunæ & dies Paschales in Tabula temporaria festorum mobilium nullo modo mutari debere. *Hippolyti*, *Eusebii*, *Theophili*, *Cyrilli*, *Victorii* & aliorum cyclorum Paschalium, ante *Dionysii Exigui* seculum, epocham pro exemplo nobis inservire non debere, cum fuerint constructi, antequam Ecclesia Græca & Latina in Paschatis celebratione convenirent. Dies Paschales post Concilium Nicænum, quod Pascha eodem die, quo Romæ, ab omnibus Christianis celebrari voluit, ab Alexandrinis determinatos, non tamen ab Ecclesia Occidentali observatos, non esse secundum mentem dicti Concilii. Ambrosium cum reliquis Patribus existimare, in computo Ecclesiastico aureos numeros in perpetuum esse debere regulam infallibilem ad inve-

niendam decimam quartam Paſchalem : decimas igitur quartas Paſchales Theophili, cum illæ non ſint ex aliquo cyclo deductæ, non poſſe quoque inſervire pro regula Cycli Epactarum. Nec Reformatores Gregorianos in conſtructione cycli Epactarum, cyclum doctrinamque *Cyrilli* imitari potuiſſe, cum deterior ſit illo Theophili, uti *a Petavio* demonſtratum, nec Patres Latini, imo nec omnes ex Græcis eodem uſi ſint, teſte *Paulo de Middelburgo*. *Leonem* aſſignare hanc cauſam, cur Theophilanum ſecutus fuerit, quod ſtudio unitatis & pacis maluerit Orientalium definitioni acquieſcere, quam in tantæ feſtivitatis obſervantia diffidere. Aſtronomos Gregorianos ideo non uſos eſſe Tabellis in Compendio Gregoriano poſitis, quod juxta illas Paſcha ſæpius ante Plenilunium medium in decima quarta Luna, cum Hebræis & hæreticis Quartadecimanis, contra expreſſam *Gregorii XIII* mentem, celebratum fuiſſet.

Subjungit Autor ſub finem opuſculi ſui 3 Tabulas, quarum prima oſtenditur, 28 decimas quartas Paſchales biduo præcedere diem Plenilunii medii, in ſpatio unius ſeculi a Concilio Nicæno, quo tempore poſita fuerit radix æquationis Epactarum a *Lilio*; ſecunda docetur, *Dionyſii Exigui* ſeculo decimas quartas Paſchales Plenilunia media biduo nunquam præcedere, nec poſticipare, niſi una hora in anno 512, & ſex horis in anno 588; tertia monſtratur, 475 decimas quintas Paſchales ex Epactis Calendarii (cujus radix æquationis Cycli decemnovennalis ponitur tempore Concilii Nicæni) deductas, præcedere Plenilunia media uno die, & multoties biduo intra 17 ſecula. Addit tandem Bullam *Clementis* VIII, pro confirmanda Claviana Kalendarii defenſione d. 17 Mart. 1703 editam, & Opuſculum a Mathematicis *Gregorii* XIII eidem Pontifici oblatum, & hactenus MSC. in Bibliotheca Vaticana aſſervatum, (ſub titulo: *Ratio corrigendi Faſtos confirmata, & nomine omnium, qui ad Kalendarii correctionem delecti ſunt, oblata Sanctiſſ. D. N. Gregorio XIII.*) in quo continentur Canones, quos ſibi in reformatione Calendarii ſervandos propoſuerant: quia ad utrumque in ſuis reſponſionibus ſæpiſſime provocat.

JO. ALBERTI FABRICII SS. THEOLOGIÆ D. & Prof. Publ. Bibliotheca Græca. Accessit Empedoclis Sphæra, & Marcelli Sidetæ Carmen de Medicamentis Piscium Græce & Latine, cum brevibus notis.

Hamburgi, ſumtu Chriſtiani Liebezeit, 1705, in 4. Conſtat Alphab. 5.

QUod multi voluerunt, pauci confectum dederunt, id nunc accuratius expedire celeberrimus Fabricius allaboravit. Cum enim Leonis Allatii, Jo. Conradi Dieterici, Philippi Labbei, Emerici Bigotii, Eraſmi Vindingii, Henrici Chriſtiani Henninii deſtinata vel perierint, vel premantur; Meurſii vero, Voſſii, Jonſii, Bœcleri, Gaddii, Geſneri, Gyraldi ſcripta ita comparata ſint, ut partim acceſſionibus, partim emendatione indigeant: tum vel maxime id ſibi datum intellexit, ut exquiſitiorem inſtituti rationem iniret, ac plenius de hoc argumento diſſereret. Equidem, qua eſt modeſtia Vir clariſſimus, non diffitetur, quam latiſſime hoc opus patere, & ita fere conſtitutum eſſe, ut unusquisque harum rerum intelligens non poſſit non ultro intelligere, illud & difficultatis ac laboris pleniſſimum eſſe. Hinc tantum abeſt, ut magnifice de ſe ſentiat, aut aliorum cenſuras aſpernetur, ut potius æquorum idoneorumque hujus rei exiſtimatorum examini ſua ſponte ſe ſubmittat. Id quod eo valet, ut copioſiori laude ipſum adficiendum putemus, utpote qui ad exquiſitiſſimam eruditionem ſummam modeſtiam adjunxit. Uti vero legentibus & diligentius exquirentibus pleniſſime conſtabit, ingenti ſolertia, & accuratione maxima inſtitutum hoc confectum eſſe, ita nos officii noſtri memores ſumma capita perſequemur. Complectitur præſens volumen duos priores ſuſcepti operis libros, quibus tum ſcriptores, qui Homerum ætate præceſſiſſe dicuntur, tum qui ab eo usque ad Platonem claruerunt, enarrat. In univerſum id dedit operam maxime, ut, quæ de auctoribus explorata ſunt, vel referret ipſe, vel a quibus prolixius pertractata fuerint, indicaret. Hinc non edita ſolum eorum ſcripta, ſed ea quoque, quæ in Bibliothecis deliteſcunt, diligenter adnotavit, & in deper-

ditis recensendis non minori cura versatus est, quo pertinet notitia Tragicorum deperditorum Lib. II, c. IX, & Comicorum Lib. II, cap. XXII, ut reliqua taceamus. Omnium vero plurimum laboris in editionibus rite enarrandis posuit, eoque connisus est, ut accuratissima earum historia, eaque non ex catalogis oscitanter corrasa, sed ipsis, quoad fieri potuit, inspectis libris concinnata exhiberetur. Sæpe quippe evenire solet, ut non evolutis libris, sed aliorum fide ac verbis suffulti, turpiter erremus; cujus erroris materiam facile suppeditare potest editio Amstelodamensis notarum Ulrici Obrechti in Dictyem, ubi pag. 24, ceu Noster pag. 34 monet, male excusum, primam ἔκδοσιν Mediolanensem A. C. 1627 prodiisse. Nam Obrechtus, uti ex Argentoratensi ejus notarum editione patet, scripserat A. C. M CD LXXVII, hoc est 1477, pro quo typographus legit 1627. Subinde etiam cognomines scriptores studuit distinguere, quemadmodum fecit p. 91, postquam de Horo Apolline duorum de Ægyptiorum Hieroglyphicis libellorum auctore egit, per quem pag. 88 Isidis filium, aut vero Apollonidem cognomento Horapium intelligit, ex cujus libro *Semenuthi* quædam proferat Theophilus Antiochenus lib. II ad Autolycum f. 85. Quem non diversum putat ab Apollonio Ægyptio, qui memoretur Lib. III fol. 127. Reinesio autem, cui liber Semenuthi, Chemici argumenti Lib. III Var. Lect. pag. 380 visus est, non assentitur, cum historica sint, quæ utroque loco proferat Theophilus. Quæ dum commentatur, notat §. VI, Hieroglyphica Hori Græce A. 1505 ab Aldo vulgata, primum A. 1515 Augustæ Vindelicorum a Bernardino Trebatio Vicentino Latine conversa esse, adeoque falli Garassium Doctrin. Curios. p. 1024, qui affirmet, Hori Hieroglyphicorum primum interpretem Jo. Mercerum Parisiis A. 1548 fuisse. Non minori solertia pag. 784 varios Socrates distinguit, quorum cum septendecim commemorasset, se nescire profitetur, quem Socratem respiciat Scholiastes Apollonii ad lib. I, ubi laudat Σωκράτην ἐν τῷ πρὸς Εὐδόθεον. At vero, quando apud eundem laudetur Socrates in libris Κρητικῶν, legendum esse Sosicrates, quemadmodum & in Laertii codicibus Socratis nomen pro eodem Sosicrate irrepserit, etsi uterque locus imposuerit Vossio p. 414 de Historicis Græcis. Idem præstat pag. 574 de

de Æschylo Tragico agens, a quo distinguit Æschylum Mathematicum. Tribuit huic Meursius in Biblioth. ποικίλα χρώματα a Suida in Κάλαϊς laudata, sed quæ potius Æschylo Alexandrino, judice Fabricio, vindicanda videntur. Tacemus quamplurima loca alia, in quibus caute & cum cura ejusdem nominis scriptores distinxit ac separavit. Quod quam præclare a Fabricio factum fuerit, illi facile intelligunt, qui norunt, quanti ex cognatione nominum orti sint errores. Idem evenit Suidæ, qui Pherecydi Syrio Theogoniam tribuit, cum alteri, non multo juniori, Atheniensi asserere debuisset, uti animadvertit Noster pag. 780. Neque vero non laudandum, Indices etiam auctorum in variis scriptoribus, antiquis præcipue Scholiastis allegatorum, suis locis insertos esse, quorum sequentes in hoc opere comparent: I Scriptorum in scholiis minoribus ad Homerum allegatorum, pag. 302: II Scriptorum laudatorum in scholiis ad Iliados IX a Conrado Hornejo in lucem editis, p. 305: III Scriptorum ab Eustathio in commentariis ad Homerum allegatorum, accommodatus ad paginas editionis Romanæ, p. 306, ad quem conficiendum usus est industria egregiorum Juvenum, Petri Zornii Hamburgensis, & Joannis Christophori Wolfii Wernigerodensis: IV Scriptorum ab interpretibus Græcis Hesiodi laudatorum, pag. 386: V Scriptorum in scholiis Græcis ad Pindarum, allegatorum p. 539 ex editione Oxoniensi: VI Scriptorum in scholiis Græcis ad Æschylum allegatorum, p. 590 ex editione Londinensi: VII Scriptorum in scholiis Græcis ad Sophoclem allegatorum, pag. 606, ad quem concinnandum opera eruditi Juvenis, Stephani Bergleri, Transylvani, usus est: VIII Scriptorum in scholiis Græcis ad Euripidem laudatorum, pag. 627, cujus ipse Fabricius auctor est: IX Scriptorum in scholiis Græcis antiquis ad Aristophanem allegatorum, opera laudati Bergleri concinnatus, pag. 685. Hæc generatim a nobis dicta sunt; nunc accuratiorem præstantissimi operis imaginem exprimamus. Libro I, qui capitibus sex & triginta absolvitur, de Scriptoribus, qui Homerum ætate antecessisse dicuntur, agit, collatisque idoneis scriptorum testimoniis, reliquisque argumentis diligenter comparatis conficit, plerosque Homero juniores esse. Exhibentur id genus Scriptorum septuaginta,

in quibus recensendis potius literarum ordinem sequutus est, quam temporis, qui nullus est in tam incertis & commentitiis. De Chirone agens, inserit Marcelli Sidetæ de medicina ex piscibus carmen, quod in codice Mediceo, cujus apographum vidit in bibliotheca Illustris Viri, Marquardi Gudii, inscribitur: Μαρκέλλȣ Σιδήτȣ χόλια Χείρωνος περὶ ἰχθύων. Separatim hoc poema, seu potius fragmentum, Parisiis a Morello Græce, sub titulo *Marcelli Sideta* Ιατρικῶν περὶ ἰχθύων editum est, cumque vix separatim Græce editum reperiatur, operæ pretium duxit clarissimus Fabricius, integrum & versione sua ac notis locupletatum, hoc loco repræsentare. Quam copiosissime autem de libris, qui sub Hermetis Trismegisti nomine, vel jam feruntur, vel olim jactati sunt, ejusque inventis refert cap. VII, IIX, IX, X, XI, XII, ac pag. 46 memorat, nonnullos cum Henocho eum confundere. Tollit hoc loco Hottingero aliisque dubitationem, qui mirantur, qui evenerit, cur Henochus recentioribus Arabibus *Edris* dicatur. Suspicatur quippe, hoc, ut alia multa, a Græcis petitum esse, quibus ἴδρις *doctum* ac *peritum* significat. Non minus copiose cap. XIIX, XIX, XX, de Orpheo, cap. XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, de Sibyllis, atque Sibyllinis oraculis tradit, ac pag. 176 ita pronunciat: *Si de Sibyllinis, & quæ passim apud scriptores memorantur, oraculis sententiam dicere jubear, sæpenumero sane fraudes & casum, sed ista quoque tria interdum* (nempe Deum, quo non indignum sit casus magnos, & mutationes rerumpublicarum variis modis mortalibus prædicere, malorum Dæmonum ludibria, ac denique furorem naturalem fortioremque imaginationem) *in aliis quidem aliud, principii loco fatebor me agnoscere.* Quod vero ad quartam Virgilii eclogam attinet, non Sibyllæ oraculum, sed Hesiodi fabulam de quatuor mundi ætatibus respici, late pag. 182 seq. ostendit. Speciatim cap. XXXIII de Sibyllinis, quæ hodie extant, judicium suum exponit, quod eo redit: non hac collectione libros Sibyllinos Tarquinio oblatos, nec carmina Sibyllina altera, neque aliam ethnicam integram Sibyllinorum συναγωγὴν contineri, operamque ac oleum perdere, qui certæ Sibyllæ, Erythrææ alia, alia Samiæ, alia nescio cui alii, quæ habemus oracula adscribunt. Imo nullum ver-

versum in hac collectione pro Sibyllino & antiquo oraculo, ante nativitatem Christi exaudito, haberi oportere, nisi peculiariter de eo ex aliis antiquioribus & indubitatis monimentis constet. Et quamvis partem magnam (confusam licet, & librariorum culpa passim depravatam) Sibyllinorum, quibus Patres usi sint, hæc complectatur collectio, non tamen omnia & integra Sibyllina, quibus veteres Ecclesiæ Doctores usi fuerint, ea contineri: imo vero & illa, quæ a Justino, & reliquis secundi & sequentium seculorum, adducantur Sibyllina, minime omnia auctores habuisse Sibyllas, sive mulieres fatidicas Ethnicas. Quando, & a quo, quove in loco conficta fuerint, non plane ipsi exploratum est; id vero adfirmat, nec ab Ethnicis aut Judæis, sed a Christianis conficta, & ad confundendos Ethnicos Sibyllæ nomini falso subjecta fuisse. Tandem & hoc addit, neque ullo edicto Romæ pœnam capitis propositam fuisse illis, qui ea, quæ nos habemus, vel illa, quæ Patres allegarunt, Sibyllina legerent, neque ab Augustino singularem quandam Sibyllinorum συναγωγὴν concinnatam esse. Inde libro II. cap. I, sequ. de Homero quam accuratissime agit, & tum scripta ejus, diversasque eorum editiones, tum interpretes, scholiastas, metaphrastas, versiones, laudatores, obtrectatores & censores, & reliqua persequitur. Id memoratu dignum est, quod pag. 296 tradit, Homeri, Poetarum principis, Iliadem & Odysseam una cum Batrachomyomachia & Hymnis (cum nullus ante liber Græce typis exscriptus esset) annitente Demetrio Chalcondyla Atheniensi, alteroque Demetrio Cretensi, Florentiæ A. 1488 in fol. Græce primum evulgatam fuisse, qua editione, non ubivis certe obvia, Reverendi & celeberrimi senis, Esdræ Edzardi, beneficio se usum testatur. Neque hoc prætereundum, fuisse, qui Homerum Persice, Indice, Anglice, Hispanice, Belgice, Gallice, Germanice converterint, de quibus pag. 300 agit. Idem evenit Æsopi fabulis, quæ in Hebraicam, Italicam, Gallicam, Anglicam, Hispanicam, Hungaricam, Danicam Germanicamque linguam, imo & dialectum Græco-barbaram translatæ sunt, uti infra p. 401 seq. docet. Capite VIII de Hesiodo tractat, iisque accedit, qui eum Homero supparem, annis tamen aliquanto juniorem statuunt. Inde Cap. IX de Æsopo aliisque fabularum scriptoribus, & cap. X de epistolis, quæ ad

Pha-

Phalaridem referuntur, ac de reliquis epiſtolarum Græcarum Scriptoribus, variisque earum collectionibus commentatur. Hinc cap. XI ad Theognidem, Phocylidem, aliosque Sententiarum Græcarum Auctores & Collectores progreditur, & cap. XII de Pythagora & Empedocle, ſcriptisque ad hos relatis verba facit, tandemque p. 469 Empedoclis Sphæram, notulis ac verſione Q. Septimii Florentis Chriſtiani illuſtratam ſubjungit. Imo vero ne Pythagoricorum apud veteres memoratorum notitia deeſſet, & eorum & mulierum Pythagoricarum indicem, ſecundum literarum ordinem concinnatum, pag. 508 ſiſtit. Caput XIV Legumlatores perſequitur, ea potiſſimum ratione, ut primo de Zaleuco, Charonda, Zamolxi, Lycurgo, Dracone & Solone paulo fuſius diſſeratur, deinde celebriorum Legislatorum veterum index ad litterarum ſeriem digeſtus exhibeatur. Eodem inſtituto utitur capite XV, ubi de Pindaro aliisque Lyricis refert. Cûjus ad ſcholia quod attinet, collecta ea a Thoma Magiſtro, & Demetrio Triclinio, ex commentariis deperditis variorum, Ammonii, Ariſtarchi, & ejus diſcipuli Ariſtodemi Alexandrini dicit. Equidem Gorgonem Pindari Scholiaſten laudari a Michaele Neandro in præfatione ad Catechiſmum Lutheri Græce a ſe redditum, pag. 67; ſed id ex male intellecto initio ſcholiorum ad 7 Olympionic ortum eſſe. Neque approbatur ipſi judicium auctoris Bibliographiæ Curioſæ, Jo. Henr. Bœclero a plerisque tribui ſolitæ, cui Scholiaſtes Pindari eſt viliſſimus omnium, & in quo pauca majoris momenti reperiantur. His confectis, cap. XVI de Theſpide & Æſchylo, cap. XVII de Sophocle, & cap. XVIII de Euripide commemorat, in quorum recenſendis ſcriptis ſingularem diligentiam adhibuit. His cap. XIX ſubjungitur Tragicorum, quorum perierunt fabulæ, notitia ordine alphabeti digeſta. Caput XX Herodotus, Hiſtoriarum Scriptor, & XXI Ariſtophanes Comicus occupant, quos cap. XXII Comicorum deperditorum notitia, eodem quo Tragicorum modo diſpoſita excipit. Capite XXIII de Philoſophis plerisque ante Socratem, tum de Socrate, Cebete, (cujus Tabula ab Ambroſio de Morales, Petro Simone Abril, & Gundiſalvo Correa Hiſpanice, ab Auguſtino Maſcardo Italice, a Jo. Davies Anglice, a Bellegardeo Gallice, a Jacobo Georgio Schulzio Ger-

Germanice, a M. Antonio Gillis Belgice conversa est) & aliis quibusdam Socraticis agit. Inter scriptores ante Socratem numerat quoque Heraclitum Ephesium, cognomento σκοτεινὸν, miraturque in Morerii Lexico, etiam nonæ editionis, Heraclitum Hesiodi, Pythagoræ, Xenophanis, & Hecatæi, quibus omnibus fuerit junior, præceptorem venditari. Scripsisse ipsum unicum opus, sed cujus varios titulos, sive potius elogia, ex Laertii IX, 12, in Δηλίῳ κολυμβητῇ referat Suidas, idque non numeris adstricta, sed soluta oratione. Falli proinde monet Nicolaum Le Nourry in Apparatu ad Bibliothecam maximam Patrum, utpote qui existimaverit, versus Heracliti Jambicos a Clemente lib. IV Strom. p. 494 adduci. Ibi enim non Heracliti versus commemorari, sed dictis Heracliti soluto sermone conceptis a Clemente subjici versus Tragici alterius: neque locum Plutarchi lib. de Oraculorum defectu pag. 415, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου καὶ τὰ Ὀρφέως ἐπινεμομένην ἔπη, eruditum alias interpretem accurate reddidisse: *quæ ut Heracliti & Orphei versus invasit*; vertendum enim fuisse: *Quæ ut Heracliti scripta & Orphei versus invasit.* Toto etiam cœlo aberrare elegantissimum Menagium, in notis ad Laertium p. 395 editionis Wetstenianæ, nostro Heraclito tribuentem libros, quos commemorat Plutarchus in commentario contra Colotem, pag. 1115, τὸν Ζωροάστρην, τὸ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, τὸ περὶ τῶν φυσικῶς ἀπορουμένων: manifestum quippe esse, eo loco Plutarchum de Heraclito quodam juniore Peripatetico agere. Sed & in eo Menagium rationem fugere addit, quod subjungat, Heraclitum Ephesium etiam scripsisse libros περὶ πολιτείας, & Diodotum Grammaticum negasse, quod volumen περὶ φύσεως esset Heracliti. Nam in illo ipso opere Physico Heraclitum ait περὶ πολιτείας egisse, atque ita quidem, ut Diodotus sibi persuaserit, quæcunque de Natura præmiserat, consideranda esse tanquam partem minus principalem. Cap. XXIV de Hippocrate ejusque discipulo Polybo dicit. Exhibet hoc loco epistolam Theophrasti Renaudoti ad Andream Dacerium *de exiguo operæ pretio, quod ex versionibus Syriacis & Arabicis ferri potest, ad emendandum & illustrandum Hippocratem aliosque scriptores Græcos, præsertim Medicos*, ex Gallico in Latinum sermonem a se translatam. Caput XXV Thucydidi &

Tt Cte-

Ctesiæ; caput XXVI decem celebrioribus Oratoribus Atticis, Antiphonti, Antocidi, Lysiæ, Isocrati, Isæo, Lycurgo, Demostheni, Æschini, Hyperidi ac Dinarcho, nonnullisque aliis, qui obiter commemorantur, consecratum est. Tandem *emendanda & addenda quædam* subjiciuntur. Nos vero libenti prolixoque adfectu exoptamus, ut celeberrimus Auctor secundis rebus tantaque valetudinis prosperitate utatur, quanta ad reliquas exquisitissimi instituti partes perficiendas, ac cætera ingenii monimenta perpolienda requiratur.

DE ECCLESIASTICÆ HIERARCHIÆ ORIGINIBUS Dissertatio, Auctore D. BENEDICTO BACCHINIO Monacho Benedictino-Casinensi.

Mutinæ, typis Antonii Capponi, 1703. 4.
Constat 2 Alph. 4 Plag.

Ut argumentum nobilissimum, a tot hactenus viris doctis pertractatum, nec exhaustum tamen, aut undequaque vere explicatum, in se quoque perscrutandum susciperet Doctissimus sæpiusque nobis ex merito laudatus *Benedictus Bacchinius*, singulari se occasione inductum ipsemet in Præfatione profitetur. Nimirum cum in Bibliotheca Serenissimi Ducis Mutinensis, in *Agnelli*, qui circa dimidium seculi noni de Ravennatis Ecclesiæ Pontificibus scripsit, codicem manuscriptum incidisset, dignum reputavit opus, quod suis observationibus ac dissertationibus illustratum, publici juris faceret. Jamque ad Vitam Joannis Episcopi cognomento Angeloptis pervenerat, legeratque, quæ de præstito per Valentinianum Augustum Joanni isti privilegio narrantur, cum in eam se necessitatem conjectum intelligeret, ut celebrem de antiquitate Juris Metropolitici Ravennatis controversiam ipse quoque discuteret, cumque Ravennatis Metropolis origo definiri certo vix posset, nisi totius Hierarchiæ Ecclesiasticæ initia essent explorata, factum ita est, ut paulatim a singularibus ad universalia progrederetur, atque sic rem omnem summo studio perquirenti nasceretur tandem eruditissimus hic tractatus, in tres divisus partes; quarum I universæ Hierarchiæ Ecclesiasticæ, II Metropoleum Ita-

Italiæ, III ſpeciatim Juris Metropolitani Eccleſiæ Ravennatis originem exponit.

Quod nimirum ad primam ipſius Hierarchiæ originem attinet, agi de ea ſolet a quamplurimis, ſed varie, & ſi verum dicendum cum Bacchinio noſtro eſt, valde ambigue, ut ubi conſiſtas, difficulter invenias. Equidem communis fere ea ſententia eſt, Hierarchiam primum ad normam Romani Imperii conſtitutam, imo Apoſtolos ipſos ad civilium provinciarum formam Eccleſias fundaſſe: aſt ubi ad ſpecialia devenitur, rem involvi ſatis & impedite tractari, etiam ab eruditiſſimis videas, & in diverſa abiri. Alii non tam ad ipſum Romanæ politiæ ſtatum, in conſtituendis Metropolibus Eccleſiaſticis, reſpexiſſe Apoſtolos fatentur, quam ad urbium celebritatem & frequentiam. Alii ubivis Eccleſiaſticas Metropoles ab initio fuiſſe autumant, ubi provinciarum veterum Metropoles apud profanos auctores laudentur. Alii nec ubique tamen, nec ſemper id factum, ſed ab ea regula ſubinde, ob quaſcunque cauſas, Apoſtolos exorbitaſſe agnoſcunt. Mirum vero, etiam ex iis, qui Apoſtolos ipſos Eccleſiarum fundatarum ſtatum ad Romanum civile Imperium attemperaſſe cenſent, eſſe qui, ubi Imperii ſtatum deſignare volunt, talem proferant, qualis nonniſi circa quarti ſeculi initia obtinuit; cum tamen ab Apoſtolorum & Tiberii ævo, usque ad Conſtantini M. ætatem, plures Romanum Imperium vices paſſum fuerit. Itaque rem omnem, quam penitius inquireret, dignam Bacchinius judicavit, ea tamen cautione adhibita, ut cum ſibi cum viris magni nominis rem fore noſſet, invidiæ declinandæ cauſa, & ex modeſtia, diſſentientium nomina plane ſupprimenda cenſuerit, allegaſſe tantum eorundem ſcripta contentus. Aggreſſus ita rem ipſam, dum Parte I, quæ maximam totius operis conſtituit, Hierarchiæ ipſius originem evolvit, id agit magna induſtria, ut opinionem vulgatam, qua provinciarum Romanarum ſtatum præ oculis habuiſſe, in fundandis Eccleſiis Metropoliticis, Apoſtolos credunt, ex animis hominum evellat, eumque in finem Capite I Imperii Romani formam, qualis Apoſtolorum ævo viguit, accurate deſcribit, ineptamque plane oſtendit, ad quam Petrus Apoſtolive alii accommodare ſe, in conſtituendo Eccleſiarum jure atque ordine, potuiſſent. Ubi, ut

Pars I.

C. I.

ex multis unicum attingamus, ſpeciatim docet, Metropoles Romanis dictas, non quod provinciæ Proprætor aut Proconſul apud eas reſideret, ſed vel quod olim Regum ſedes fuiſſent, vel ex Auguſtorum ſolum liberalitate. Ex quo factum etiam, ut ea prærogativa, jam in una provincia pluribus urbibus, jam uni civitati in pluribus provinciis fuerit conceſſa. Capite II eadem fini Judaicæ Gentis ſtatum ac civilem politiam, ejusque varias vices, juſto commentario exhibet, alte exorſus, nec ſolum, qualis Apoſtolorum ævo, ſed etiam ab ipſis initiis, Reipublicæ conditio fuerit, quantaque populi illius frequentia per Orientem univerſum paulatim diffuſa, utque extra Palæſtinam etiam Judæi, ubi incolebant frequentius, ſuis legibus fuerint uſi, ſuisque Synedriis gaviſi, ita tamen, ut Hieroſolymam pro Metropoli habuerint, ejusque Synedrii magni majeſtatem, etiam tributis oblatis, agnoverint, late ediſſerens. Ubi curioſæ quamplurimæ obſervationes & notatu digniſſimæ ſe offerunt, ſed a nobis ſilentio prætereundæ, quia habenda brevitatis ratio.

C. II.

C. III.

His ergo præſuppoſitis, Capite III ſuam tandem ſententiam proponit, vulgarique exploſa, tres ante omnia periodos propagatæ religionis Chriſtianæ conſtituendas cenſet, primam, cum ſolis Judæis Evangelium annunciaretur; alteram, cum Gentiles etiam iis in locis, ubi frequentes habitabant Judæi, admiſſi fuere; tertiam, cum Gentilibus promiſcue, etiam ubi rari aut nulli Judæi inveniebantur, Evangelii doctrina patefieret. In prima ergo periodo, quin Eccleſia Hieroſolymitana eminuerit, quam etiam aliæ in Judæa, ubi Synedria erant, velut metropolitanam agnoverint, Judæorum politiæ accommodata, dubitandi locus non eſt. Qua occaſione, inter alia, Reverendus Auctor antiquiſſimi Scriptoris Apollonii, teſte Euſebio Hiſt. l. 5 c. 18, traditionem, quod Servator Apoſtolis ſuis præceperit, ne intra duodecim annos Hieroſolymis excederent, a qua recentes rerum Eccleſiaſticarum Scriptores magno conſenſu receſſerunt, recte explicatam tuetur. In altera, ubi Gentiles Judæis mixti Evangelii luce colluſtrati ſunt, cum Judæorum tamen habita ratio præcipua fuerit, moribus Judæorum plurimum quoque dandum fuiſſe, Auctori vero eſt perſimile. Ita in Oriente primum quidem Antiochiæ, deinde Alexandriæ, in quibus urbibus & frequentiores Judæi habitabant, & illuſtrius ſuis le-

legibus utebantur, primæ ſedes fundatæ ſunt, quibus Eccleſiæ Chriſtianæ aliæ,tanquam metropolitanis, eſſent obnoxiæ: in Occidente vero Romæ,& quidem tanquam in centro unitatis,princeps omnium ſedes conſtituta, ubi & Judæorum magna frequentia,& Gentilium omnis ſuperſtitio convenerat; ad quam fundandam ac ordinandam,Apoſtolorum primi ſummique,Petrus ac Paulus, Coepiſcoporum inſtar, ita tamen ut utriusque verticis jura ſolum a Petro in Succeſſores, Romanos Pontifices, fuerint transmittenda,ſymbolam ſuam contulerunt. In tertia periodo,cum ad Gentiles, etiam ubi Judæi aut nulli,aut perpauci commorabantur, Evangelii gratia emanaſſet,fundatæ certe & ab ipſismet Apoſtolis,& ab eorum Succeſſoribus Eccleſiæ fuerunt,nec paucæ,ſed quæ Romanam unicam pro Metropolitana venerarentur: quemadmodum nec alii ad veritatis lumen Gentiles convertebant, quam qui a Petro & Succeſſoribus Epiſcopali charactere inſigniti, eumque in finem miſſi fuiſſent. Ut adeo diverſa ſatis in fundandis per Orientem & Occidentem Eccleſiis methodus notari mereatur, cum per Orientem Epiſcopi non conſtituerentur,niſi poſtquam ex pluribus, partim Judæis, partim Gentilibus, Eccleſia jam coaluiſſet, per Occidentem a Romana Sede Epiſcopi crearentur,qui in Italiæ, Hiſpaniarum,Britanniæ,Africæ,Galliæ,Germaniæ regiones miſſi, Gentiles converterent,& Eccleſias regendas ſibi fundarent demum: unde perpetua illa novarum Eccleſiarum erga Sedem Romanam,cujus auſpiciis velut coloniæ fuerant conditæ, tanquam matrem ac metropolin reverentia. Atque hæc, pro inſtituti noſtri ratione, brevis ſumma eſt Bacchinianæ de Originibus Hierarchiæ Eccleſiaſticæ ſententiæ. Nam quin ſucceſſu temporis inſecutæ ſint mutationes, & paulatim, inprimis poſtquam Imperatores ipſi religioni Chriſtianæ nomen dediſſent, multum ex forma civili trahere ſacrarum dignitatum momenta cœperint, vel iſtæ Archiepiſcoporum Conſtantinopolitanorum molitiones, ex ſede Imperii Orientalis Primatum vindicantium, atque tot de honoris prærogativa & parœciarum finibus contentiones ac jurgia abunde comprobant. Sub finem meminit quoque recentiorum quorundam Auctor, qui confiĉto quodam Gentilium ſacrorum ſyſtemate, ad ejus exemplar primas

Ecclesiarum sedes Petrum composuisse arbitrantur: sed eam sententiam indicasse, censet idem quod confutasse.

Pars II. Ad Partem ergo Secundam progressus, cum nullæ ab initio Ecclesiæ Metropolitano jure in Orbe Occidentali, præter Romanam, fuerint gavisæ, amplificata autem sensim re Christiana, plures emerserint, etiam in ipsa Italia, de harum speciatim originibus certiora prodere annititur. Itaque Italiæ primum civilis fata, variasque divisiones, quas per tria priora a nato Christo secula passa est, prosequitur, ut doceat, recentiora omnino esse Metropolium Italicarum jura, quam censent illi, qui eas ex provinciarum civilium numero atque forma, qualis tamen quarto demum seculo fuit, metiuntur. Cumque Mediolanensis inprimis Ecclesiæ, a D. Barnaba quippe, ut putant, fundatæ, Metropoliticæ auctoritatis antiquitas celebrari valde soleat, quam incertis omnia fundamentis nitantur, ostendit, ut Mediolanensium etiam Episcoporum Catalogum inconstantiæ ac hiatuum arguat. Res omnis denique eo redit, ut evincatur, in universa Italia, præter Romanum, Metropolitam nullum ante Synodum Nicænam fuisse, nec Mediolanensem ante D. Ambrosium. Subjicit Clarissimus Auctor, quod ad præsens argumentum spectet, vexatissimi sexti Canonis Nicæni, ex typo Hierarchiæ Ecclesiasticæ, qualis Nicæni Concilii tempore fuit, expositionem suæ hypothesi convenientem, indignatus haud obscure Ruffino interpretibusque aliis, qui dum ad suorum temporum rationem & opinionum præjudicia respexerunt, Canoni per se non obscuro, pro luce caliginem offuderunt.

Pars III. Tertia Pars paucis absolvitur, etsi ejus causa totus apparatus fuerat instructus. Nempe ex dictis jam colligere est, juris etiam Ravennatis Metropolitani initia serius esse constituenda, quam ab Hieronymo Rubeo Historiarum Ravennatum scriptore non solum, sed Salmasio quoque, Marca aliisque factum. Non dissimulat Reverendus Auctor, præeuntem in sua sententia se habuisse aliquo modo Cardinalem Norisium, qui in Dissertatione de Synodo V Occumenica cap. 10, ex D. Petri Chrisologi Sermone 175 in Marcellini Vicohabentini Episcopi ordinatione habito, tunc primum

mum

mum docet Ravennatem Ecclesiam jure Metropolitano fuisse ornatam. Attamen rem omnem ab Agnello suo demum clarissime expediri tradit, qui in memorato supra de Ravennatis Ecclesiæ Pontificibus opere, ubi Johannis illius, cognomento Angeloptis, qui immediate Petrum Chrisologum præcessit, & Bacchinio conjectante, anno 432 sedere cœpit, anno 439 defunctus, Vitam persequitur, expresse narret, illo ipso Johanne Episcopo sedente, Ecclesiæ Ravennatensi a Valentiniano Augusto XIV civitates cum Episcopis subditas, primoque illi Pallium in signum Metropolitani juris concessum. Ut adeo primus Ravennas Metropolita Joannes Angeloptes fuerit, ejusque successor Petrus Chrisologus primus, quem axiomate ipso facto usum, ex Marcellini Vicohabentini ordinatione novimus.

CATALOGI AUCTORUM, QUI LIBRORUM Catalogos, Indices, Bibliothecas, Virorum Literatorum Elogia, Vitas aut Orationes funebres, scriptis consignarunt, Auctarium, ab ANTONIO TEISSERIO, Uno e viginti sex Academiæ Nemausensis, adornatum, sive ejusdem Catalogi Pars altera, continens ferme bis mille quingentos Auctores.

Genevæ, sumptibus Chouet, G. de Tournes &c. 1705. 4. Alph. 2.

CUm primum Nobilissimi Teisserii Catalogum in Actis nostris, Suppl. T. II Sect. 1, ex merito commendaremus, utile futurum credidimus, si librariæ rei studiosi, quæ in eo notata non inveniant, aut quæ nova prodire cernant, ad istam pertinentia, diligenter isti allinant. At eo labore levavit quodammodo curiosos industrius Auctor ipse, edito nuper admodum locupletissimo ejus operis supplemento, totidem ferme iterum, quot ipsum continere tum diximus, auctores, nempe circiter bis mille quingentos, complexo. In hoc, quod & *alteram* operis *partem* vocari cupit, eundem, quem in prima parte, ordinem servat, & indices itidem undecim accuratissimos adjicit. Quos vero titulos asteriscis no-

notavit, eos sibi a Vincentio Placcio, τῷ νῦν ἐν ἁγίοις, fuisse communicatos, gratus profitetur p. 265. Cæterum non eos tantum libros hic recenset, qui sub prelo jam sudarunt, sed & hos, qui in manuscriptis adhuc latent, aut propediem exspectantur. Sic *Casenovii*, Galli, librum de lingua Provinciali ejusque Poetis, p. 37; *Charleti*, Canonici Divionensis, Historiam Diœceseos Lingonensis, cui adjungetur Catalogus virorum doctorum, plus quam sexcentorum, ut & aliorum virorum, qui tam in toga, quam sago clari fuerunt, p. 40; *Christophori Hendrichs* Pandectas Brandenburgicas, p. 45; *Cornelii a Beughem* tum alia, tum & Bibliothecam Bibliothecarum, qualem hic exhibemus, p. 53; *Georgii Calixti*, Professoris quondam Helmstadiensis, librum de Historiarum scriptoribus, propediem edendum, p. 89; *Joannis Baptistæ Capponi*, Medici Bononiensis, Bibliothecam Medicam, cum Notitia Manuscriptorum totius orbis, aliaque, p. 130; *Joannis Groningii*, J. U. D. Wismariensis, Antiquam & Novam Wismariam, in qua sistentur nomina Literatorum, qui jam ab aliquot sæculis in illa urbe floruerunt, eorum effigies, vita, bibliothecæ & scripta, p. 148; *Martelli*, Secretarii Academiæ Tolosanæ, Vitas illustrium virorum, qui Tolosæ floruerunt, p. 196; *Richardi*, Presbyteri, Regis Galliæ Historiographi, Historiam Academiarum Gallicarum & Academicorum, qui in illis floruerunt, p. 235; *Valerii Zani*, Bononiensis Academici Gelati, Bibliothecam Bononiensem auctiorem, p. 260; & *Ottonis Sperlingii*, junioris, Catalogum Scriptorum Historiæ Danicæ & Suecicæ, qui brevi exspectetur, p. 270, aliquando editum iri testatur. Qui typographici quandoque errores, ob absentiam Auctoris celeberrimi, Berolini nunc commorantis, irrepsere, facile emendari poterunt. Ita enim e. g. pro Rechenbero & Rechembero p. 3 Rechenbergium; pro Burcardo Golth. Struvio p. 32 Burcard Gotthelff Struvium; pro Georgio Sclucberto p. 86 Georgium Schubartum; pro Meimbonio p. 109 Meibomium; pro Mart. Zeidlero p. 200 Zeillerum; pro Th. Creeck p. 254 Creech substituendum esse, unusquisque videt.

*** *** ***

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno MDCCV.

ARCHIVORUM VETERIS TESTAMENTI LIBRI Tres. Autore P. SCIPIONE SGAMBATO, Neapolitano, Societatis Jesu.

Neapoli, apud Michaelem Aloysium Mutium, 1703. fol. Alphab. 6.

Diligentiam, quam in Veteris Testamenti Apocrypha impendere Maxime Reverendum Jo. Albertum Fabricium, in Actis A. 1703 p. 381 memoravimus, quodammodo antevertisse, licet alia paulo methodo alioque instituto, videtur Eruditissimus præsentis libri Auctor, qui omni studio id egit, ut, quæ passim allegantur, scripta ad Vetus Testamentum ab aliquibus relata, sed Pontificiis ipsismet haud diffitentibus, Divina auctoritate haud gaudentia, Ecclesiæque testimonio destituta recenseret. Qui ipsius labor variam quidem expertus fortunam est, antequam ad Eruditorum manus perveniret. Editionem namque cum moliretur ipse Auctor, miro fato mente deturbatus, plurimos per annos obscurum pulvereque obsitum opus jacere permisit. Sed Thomas Strozza, Socius Jesu, Societatis suæ gloriæ & publicæ Eruditorum utilitati consulturus, e tenebris id protrahere, post istius mortem, aggressus est, quanquam successu itidem parum secundo, cum post factum impressionis initium & ipse expiraverit. Hinc tandem obstetricantes illi manus præbuit felicioribus auspiciis Dominicus de Georgio, Utriusque Juris Doctor Neapolitanus, cujus liberalitati ac industriæ editionem deberi, in directa ad ipsum dedicatione palam profitetur Jo. Hieronymus de Onuphrio.

Primarium vero negotium cum Veteris Testamenti Viros sapientia illustres eorumque monumenta ac libros respiciat, haud inconsultum duxit Noster, de lingua his familiari prolixam satis tractationem præmittere. Hanc itaque Hebræam fuisse uti constat, sic de eadem capitibus in non unis docte disseruit. Vindicata nimirum ejus antiquitate linguarum quarumcunque aliarum originem multum superante, plura in medium affert de germana ac propria illius scriptura, quam Assyriacam vocat, ipsamque illam fuisse statuit, qua nunc in Hebraicis scribendis communiter utamur, cui Transfluvianam opponit, seu Samaritanam, quæ vilior sit ac vulgaris. Veterem interea scripturam dici Assyriacam ea propter innuit, quod eandem in Assyria a parentibus Abrahamus hauserit, ac inde secum in alias oras attulerit, ut ut ipse forsan, posteaquam Euphratem transierit, recentiorem excogitasse credendus sit.

His prælibatis, ad ipsos Veteris Testamenti Sapientes sese confert, & post pauca, quæ de singulorum libris genuinis monet, apocrypha potissimum eorum scripta enarrat. Liber *primus*, antequam ad homines descendat, Deum & Angelos scriptores introducit. Ac Deo certe præter libros allegoricos, & in his præcipue Librum Vitæ, apocryphos etiam attribui observat, quales illi tres, quos pro tribunali sedens quolibet anni initio aperire vulgo Judæis perhibeatur. Angelorum apocrypha facit Scientias Divinas atque utiles, Scientias exotericas & malas, Phylacteria, Dispositiones Angelorum, Librum Jaldabaoth, Raziel, & plures alios. Hinc ab Adami exorsus apocryphis, qualia Liber Generationum Adam, Liber Adami Primi, Psalmus Cantici in diem Sabbathi, Apocalypsis, Scientiæ, Cognitio, Testamentum Lucis; ad Sethum pergit, & ejus post alia Libros XIV, quos ipsi tribuunt Sethiani, & Libros L, quos ei liberaliter concedunt Mahometani, allegat. Succedunt cum suis apocryphis Egregori, Oannes, Thoyt ante cataclysmum sapientiæ laudem consecutus, Enos, Cainan, Henoch, Mathusale, Lamech, Noë ejusdemque uxor Bath-Enos, Cham, Japhet uxorque illius Sambetha, quæ in Sibyllinis cum marito se in arca fuisse gloriatur, Sem qui & Melchisedech, Phœnices, Heber, quorum postremus tanquam Indorum & Sinarum pater introducitur, horumque adeo disciplina simul tangitur.

Liber

Liber *secundus* Viros Prophetiæ nomine claros sistit, & quæ cuivis horum adscribantur apocrypha, testatum facit. Agmen inter hos ducunt Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, duodecim Patriarchæ cum suo Testamento, Job, Moses atque Aaron. Mosis occasione Jannem quoque & Mambrem, quem vocat, illius antagonistas nominat, nec septem Prophetarum Gentium dememinit, quorum coryphæus uti Jobus constituatur, sic ei associari refert Eliphazum Themanitem, Baldadum Suhitem, Sophatum Naamathiten, Elihu Filium Barachielis Buzitem, Balaamum, & hujus patrem, qui Beor nuncupetur. De Sibyllis, quæ Gentium credantur Prophetides, paucula interspergit. Hinc porro comparent longo ordine Jethro, Josue, filius Nun, & septem Prophetides Israelis, Mirjam, Debora, Hanna, Abigail, Holda, Esther; Eleazar inde Magnus Sacerdos, Phinees, Samuel, David Rex, Nathan, Gad, Achias Silonites, Iddo, Semajas, Salomo, Agur, Lamuel, Elias, Jonas, Oseas, Amos, Jehu filius Hanani, Jesaias, Sobna scriba, Ezechias, Michæas, Joel, Nahum, Habacuc, Obedias, Sophonias, Manasses Rex, Chozai Scriptor historiæ Manassis, Helkias Summus Sacerdos, Urias sub rege Joachim clarus, Jeremias, & alii usque ad Baruchum, post quem adduntur Mardochæus, Esther Regina, Assuerus Rex, Esdras, Nehemias, Tobias denique & Judith.

Posteaquam desierit apud Hebræos Prophetarum nomen, vigere cœpisse ait honorificum Sapientum titulum, qui disciplinas publicis in conventibus tradiderint. Unde natæ sint Hebræorum Academiæ, quas in duas veluti sectas dividit, alteram, Orientis, Babylonios & Indos, Occidentis alteram Syros, Alexandrinos, Hispanos, Italosque comprehendentem. Circa has Liber occupatur *tertius*, qui ab Academiis Babylonicis sive Orientis orditur, & Neardeana Ezechielis, Mata-Machasia, Sura, Pombodita quæ dictæ fuerint, declarat. Occidentales constituit Hierosolymitanam, Tiberiensem, Japhneam, Biterensem, Nisibenam, Alexandrinam, & Tolitolanam. De singulis ubi nonnihil disseruit, quinam in Bibliotheca Hierosolymitana reperti libri fuerint? disquirit. Porro Viros magnæ Synagogæ eorumque monumenta literaria recenset. Quid Philosophi Græcorum ex fontibus Hebraicis hauserint? indagat; & seorsim Hecatæum Abderitam in

hunc censum vocat. Post renovatam Berosi memoriam Siracidem in scenam producit, & Eleazaro, qui Ptolomæo septuaginta duos Senes ad legem Græce reddendam submiserit, laudato, de ipsismet LXX Interpretibus controversias præcipuas, quæ vulgo moveri solent, pertractat. Aristææ, utut Græcus genere fuerit, locum tamen inter scriptores Hebraicos ideo assignat, quod ejus de LXX Interpretum evocatione liber Hebraice a R. Azaria Edomæo versus prostet. Cleodemum Malchum, Agathobulum, Aristobulum, Ezechielem Alexandrinum, Phocylidem, Lysimachum, Jasonem Cyrenæum, Judamque Essenum breviter descriptos reliquis etiam associatos dat. Machabæorum liber, qui Hebræis Antiochi libellus appellatur, in Latinam linguam translatus inseritur. Denique R. Jochanan filius Mathathiæ, R. Elias cognomento Propheta, Demetrius, Eupolemus, Jonathan Filius Uzielis, Auctor Libri Sapientiæ, R: Nechonias ben Hakkana, Samuel Parvus, Ananias filius Ezechiæ, ac ultimus omnium Cœcilius Rhetor Augusti ætate celebratus, suo quisque ordine in conspectum prodeunt. Quamvis autem larga satis nominum clarissimorum seges hunc in librum constipata sit, minor tamen longe, ac in duobus antecedentibus, scriptorum apocryphorum numerus comparet, cum personas modo plerorumque nominare ac breviter delineare Autori allibuerit.

CASPARIS HENRICI HORNII, JCti, JURISPRUdentia Feudalis Longobardo-Teutonica, aucta variis accessionibus, mandatis, privilegiis, consiliis, responsis feudalibus, aliisque argumentum illustrantibus.

Wittebergæ, apud J. W. Meyerum & G. Zimmermann, 1705, 4.
Constat 5. alph. 4. plag.

OPus hoc, jam ante decennium, publici juris factum est, dum illud Consultissimus Autor, Dissertationibus Academicis, in cathedram produxit. Cum vero Exercitationum illarum exempla deficerent, subinde ab illis, qui ejus Scholas frequentare soliti sunt, interdum & ab aliis admonitus, de repetenda illarum editione cogitare cœpit, quod propositum, tardius quidem, sed ita tamen executus est, ut quamplurima posthæc lecta & observata addi-

diderit, multa etiam emendaverit immutaveritque, adeo ut plane alia facie & habitu liber jam in lucem prodeat. Secutus est, in hoc opere Examen Juris Feudalis Strykianum, ut illud etiam commentarii in hoc vicem subire queat. Primo itaque de origine & auctoritate Juris Feudalis ac Jurisprudentia Feudali disserit, postea naturam, definitionem & divisionem Feudi, ac in specie, Feuda propria & impropria explicat, tum ad personas Feudum concedentes, & acquirentes, nec non nuptias & tutelam Feudalem progreditur. Quibus expositis, res in Feudum dandas, Regalia, ac in specie Regale metalli fodinarum jus expendit, explicatis etiam servitutibus, Feudo impositis. Inde ad modos constituendi & acquirendi Feudum, ac speciatim, ad præscriptionem feudalem, & investituram, juramentumque fidelitatis, investituræ annexum, descendit. Quo labore peracto, dispositionem testamentariam circa feuda, successionem descendentium, ascendentium, collateralium, legalem & pactitiam explanat, eique tractationi renovationem investituræ, Laudemium, obligationem & contractus, qui inter Dominum & Vasallum occurrere solent, revocationem feudi alienati, & obligationem feudalem, ex quasi contractu, denique modos, quibus obligatio feudalis solvatur, ac delicta feudalia conjungit, totique operi, actionum feudalium judicii & processus feudalis explicatione, finem imponit. Ubique autem istum scopum habuit Consultissimus Autor, ut cupidæ legum juventuti rationem monstraret, qua, inter tam varia jura, partim in patrio solo nata, partim peregre, ex Italia, allata, quibus Germania etiam, circa beneficia, utitur, iter ingrediendum, ut ad habitum illum, quem Jurisprudentiam Feudalem dicimus, perduci illa possit. Quamobrem non tantum quid Longobardis placuerit, verum etiam, quæ Saxonum, aliorumque Germaniæ populorum, instituta antiqua fuerint, ac sub nomine Alemannici vel Suevici juris feudalis, innotuerint, explicare, simul vero etiam, quid Imperatorum & Regum Romano-Germanicorum constitutiones, atque Imperii nostri leges, tum antiquæ, tum recentiores, tum denique provincialia jura, Electoralium præsertim Saxonicarum terrarum, & vicinarum his regionum, in recessu habeant, quidve tam circa feuda Imperii, quam alia, usus fori & praxis servet, tradere annisus est, prout ipse in præfa-

fatione, Lectores hæc edocet. Nonnulla saltem exempla, ex quibus alia dijudicare liceat, adjiciemus. In Capite octavo §. 51 de jure Palatinorum disserit, ac inter alia de Palatinatu Saxonico refert, quod idem, ab Imperatore Sigismundo, in Fridericum Bellicosum, Misniæ Marchionem, cum Ducatu & Electoratu, nec non Arce & Oppido Altstedo, ubi frequentissime olim Palatini jus dixerint, fuerit translatus, adeo ut, vi Aureæ Bullæ & investituræ Sigismundi, cum dignitate Electorali ita coaluerit, ut ab ea nunquam separari queat, unique soli Potentissimo Electori Saxoniæ proprius sit factus. Atque ob hanc causam factum esse, porro arbitratur Noster, ut a Friderici Bellicosi tempore, Serenissimi Electores Saxoniæ, Palatinorum Comitum titulo uti, supervacuum crediderint. Electorali dignitate, a linea Ernestina, in Albertinam translata, Palatinatum Saxonicum, eadem quoque fata oportuisse experiri, amplius censet Consultissimus Autor, cui etiam non obsit, quod oppidum Altstedum, lineæ Ernestinæ fuerit restitutum, cum ab oppido illo, Palatinatus nunquam dependerit. In Capite nono, regale metallifodinarum jus prolixius nonnihil persecuturus, præsupponit, totum terrarum orbem a Deo Adamo & Evæ fuisse concessum, adeo ut, sine Dei & Protoplastorum consensu, nemo quicquam sibi asserere potuerit; dominium porro universale ad posteros esse devolutum, ut talis communio inter eos extiterit, qualis inter plures cohæredes esse solet, exceptis saltem iis, quæ, vivo Adamo, alicui jam propria facta essent. Quia vero ista communio, aucto genere humano, diu durare non potuit, ea familiæ herciscundæ ratio inita est, ut quilibet illa, quibus ad sustentandam familiam, opus haberet, retineret, reliqua vero in medio relinquerentur, atque haberentur pro derelictis, & cujuslibet paterent occupationi: hinc, ex sententia Nostri, pacto minimum tacito, ex rebus communibus, fuere factæ nullius. Ejusdem ergo, cujus ceteræ res, conditionis fuerunt quoque metalla: hinc qui fundum vacuum occupat, etiam metallorum, sub illo latitantium, dominus existimandus est, & quidem non tantum extra civitatem, sed & regulariter in civitate. His præsuppositis, Excellentissimus Autor docet, quod jure Romano quædam metallifodinæ publicæ, aliæ vero privatæ fuerint; sed in Germania Regalibus indistincte sint

an-

annumeratæ: id quod cum aliis, tum metallifodinarum Saxonicarum, & in specie Freibergensium, exemplis amplius declarat. Postea inquirit in veritatem sententiæ illius, qua multi Doctores Saxonici, in terris Electorum & Ducum Saxoniæ, usu receptum esse existimant, ut is, qui de feudo, cum jurisdictione superiore & inferiore investitus est, metalla viliora, ut cuprum, stannum, plumbum aut ferrum, in feudo suo quærere, ac reperta sibi servare queat. Absoluta hac disquisitione, partes juris metallifodinarum adducit, ac, ostensa Statuum Imperii, fodinas auri argentique in suis territoriis possidentium, præ cæteris, qui illis carent, quoad rem monetariam, prærogativa, ostendit, qua lege, in fundis alienis, metalla hodie scrutari liceat, adjiciens, in terris Potentissimi Electoris Saxoniæ, Magistros montium, auri quoque fodinas probabiliter concedere posse, id est, potestatem ipsis esse datam, *auff alle metalle berckwerck zu verleiben.* Cum igitur ab Imperante & Republica, metalli fodinæ, certis conditionibus, in privatos deveniant, ideo varia negotia eo nomine intercedere solent, quorum indolem deinceps Noster explicat. Inter illum igitur, qui metallifodinas concedit, & fodinarum cultores, *denen gewercken*, contractum velut emphyteuticum celebrari, & metallifodinas minime pro feudis haberi posse, censet. Inter ipsos autem fodinarum exercitores, societatis contractum, cui tamen singularia quædam insint, esse arbitratur. Quoad dominum denique fundi, qui agrum ad fodiendum, sub conditione accipiendæ portionis hæreditariæ, *eines Erbkukus*, concedere debet, & fodinarum exercitores, negotium extraordinarium subesse, ex eoque actionem in factum oriri, existimat, ac de libro metallico publico, *dem Gegenbuch*, ut & de salinis ac thesauris, coronidis loco, nonnulla adjicit. Circa accessiones, quibus Consultissimus Autor, tractatum hunc feudalem augere & exornare voluit, nihil aliud nobis agendum videtur, quam ut syllabum earum exhibeamus. Præter dissertationem itaque, de Feudo Franco, quæ tractatui ipsi inserta est, in Appendice prima habetur (1) Mandatum feudale Joh. Georgii IV, cum mandato Joh. Georgii I, quorum illud de renovatione investituræ, hoc de alienatione feudorum agit. (2) Mandatum feudale Serenissimi ac Potentissimi Regis Poloniæ & Electoris Saxo-

xoniæ Friderici Augusti de dato Thorun. 4 Jan. 1703. (3) Forma investiturarum, in Curia Electorali feudali Saxonica. (4) Formula dilationis pupillaris in Aula Electorali Saxonica. (5) Formulæ novæ decisionis de signis feudi hæreditarii & fœminini. (6) Marchionatus Lusatiæ Inferioris Privilegia, a Ferdinando I & Maximiliano II eidem concessa. (7) Rescriptum Serenissimi Principis Christiani, Saxoniæ Ducis, de clausula liberæ dispositionis, literis novis investiturarum inserenda. (8) Tabulæ investituræ Cæsareæ, super quibusdam bonis, officio hæreditarii Janitoris Imperii annexis, quas illustris stirps Wertherorum accepit A. 1698. (9) Formula pactionis feudalis, *lehn reverses*, qua simultanee investiti concedunt illi, qui eos admisit, liberrimam de feudo dispositionem. (10) Programma Academicum, quo quæstio excutitur: utrum Comes Palatinus veniam ætatis, in territoriis Ordinum Imperii, impertiri queat. (11) Aliud, quo discutitur quæstio: utrum jus primogenituræ in testamento prohiberi possit, & si a majoribus prohibitum, num novus jussus parentis, de eo introducendo, liberos obliget? In Appendice secunda exhibentur (1) Consultatio de Principatu Olsnæ in Silesia: utrum feudum proprium sit, an improprium, & quidem tale, quod fœminas admittat? conscripta a Georgio Franzkio A. 1647. (2) Consultatio pro Serenissimo Principe Dn. Adolpho Friderico, Duce Megapolitano, qua quæstio, utrum jus primogenituræ & linealis successio, an vero ordo succedendi, secundum propinquitatem, in hac Familia Serenissima, locum inveniat? excutitur, ac posterius affirmatur. (3) Viginti alia Responsa Juridica, nomine Facultatis Juridicæ Witembergensis, maximam partem emissa.

D. LUDERI MENCKENII P. P. DISSERTATIONES Juridicæ. Accedunt V Decades Controversiarum & XII Programmata cum Indicibus necessariis.

Lipsiæ, apud Emmerichium, 1705, in 4to.
Constant 5 Alph. 8 plag.

QUas per quatuor, & quod excurrit, lustra in Academia Lipsiensi publicæ ventilationi subjecit Dissertationes Juridicas, eas nunc, in unum collectas volumen, in publicam lucem edidit Consul-

ſultiſſimus Autor. Præmiſit iis præfationem, qua Auditores ſuos alloquitur, qui aut olim ipſius lectiones frequentarunt, aut nunc iis interſunt, aut accedent in poſterum, ac his imprimis linguæ Latinæ culturam, ordinisque in ſtudio Juris ſervandi ſedulam commendat curam. Singularum Diſſertationum materias, & titulus operis, & index exhibet, ex quibus ſatis patet, eſſe eas ex omni Jure, Civili, Feudali, Canonico & Saxonico ſelectas, nec inanes quæſtiunculas, ſed themata, quorum conſtans in foro & quotidianus uſus eſt, continere. Sic, ut ex iis, quæ ad Jus Saxonicum pertinent, ſaltim aliquas exempli cauſa adducamus, *Diſſertatio XX* oſtendit, aſcendentes ad ſucceſſionem feudalem adſpirare non poſſe, niſi ſimultaneam obtinuerint inveſtituram, Feudi autem, ex pacto cum ſimultanee inveſtitis alienabilis, naturam prolixe exponit *Diſſertatio XXVI.* Plura haud addimus, inſtituti noſtri habituri rationem. Sed ad Decades Controverſiarum progredimur. Sunt & eæ olim in Academia Lipſienſi peculiaribus Diſſertationibus propoſitæ, ac continent quinquaginta controverſias Juris varii, ita ut ſupplementi inſtar eſſe poſſint iis, qui Gymnaſio Polemico Conſultiſſimi Autoris hactenus fuerunt uſi. Singulis Theſibus non modo conſentientes diſſentientesque Doctores, ſed & Legum ac rationum obſtantium reſolutiones ſubjiciuntur. Tandem Dodecas Programmatum coronidis loco accedit, quibus ad Exercitia Diſputatoria publica, quæ repetitis vicibus Autor noſter inſtituit, Juventutem legum ſtudio deditam invitavit. In quibus cum ſingulis fere quæſtiones Forenſes diſcutiantur, non minus, quam ipſas Diſſertationes, Lectoris Benevoli deſiderio ac expectationi confidimus ea ſatisfacere poſſe.

ECLAIRCISSEMENT SUR LE LIVRE DE LA GEneration des Vers dans le Corps de l'Homme.

i. e.

DILUCIDATIO LIBRI DE GENERATIONE Vermium in Corpore humano.

Amſtelodami, apud Thomam Lombrail, 1705, in 12.

Conſtat 3. plag.

Xx Lu-

LUstrum jam præterfluxit, postquam *Nicolaus Andry*, Doctor Medicinæ Facultatis Parisiensis, Tractatum suum *de Generatione Vermium in Corpore humano*, a nobis *Anno 1700. Mense Novembri pag. 519.* recensitum, publici juris fecit. Quanquam vero remedia anthelmintica inibi commendata a quibusdam Medicis, in talismodi casibus, non sine successu in usum fuerint vocata, prout testatur Epistola præsenti libello addita; non destitit tamen *Ludovicus Lemeri*, cujus *de Alimentis* Tractatum *in Actis nostris Anno 1703. Mense Septembri pag. 396.* excerptum dedimus, in Epistola ad Dn. Boudin data, nostrique itidem libelli calci adjecta, eundem salse perstringere. Extitit vero alius, qui suum nomen quidem non professus, attamen Nicolai Andry in præsenti Dilucidatione causam agere, atque ad objectiones a Lemerio factas respondere sustinuit. Cum autem ad tria potissimum capita omnia ea, quæ fuerunt opposita, a Defensore redigantur, ita ut quædam in tractatu dicto quidem reperiantur, redargutione tamen neutiquam digna, quædam Authoris menti affingantur, quædam denique ceu sphalmata inter Errata jam dum fuerint notata; nos missis omnibus, ne contra morem nobis hactenus propositum agere videamur, ea solummodo, quæ pag. 15. & seqq. *de nutritione ossium & sensu medullæ* Noster differit, brevibus commemorabimus. Putat enim, quanquam ossa mediantibus vasis sanguineis suum nutrimentum hauriant, absurdum tamen non esse, statuere, medullam pariter nutrire ossa. Quod si enim ossa sint solida, nec insigni cavitate prædita, qualia sunt ossicula aurium, cornua cervorum, & damarum, infundi materiam nutritiam in ipsum ossis corpus; sin vero sint concava, non solum ad corpus ossis, sed & ad cavitatem eandem deponi. Foraminula enim adesse exilia in interiori ossis superficie, per quæ ex medulla ad ossis substantiam vasa ablegentur. Et quemadmodum in animalium adultorum substantia, vasa sanguinea non conspiciuntur, etiamsi revera adsint; ita existimat Noster, singula ossa medulla omnino gaudere, etiamsi hæc, propter cavitatem vel exiguam vel nullam, in conspectum minus veniat. Cum enim, qua nutritur os, sit materia oleosa, eaque maxime subtilis & depurata sanguinis, sequi exinde, hanc sive ad cavitatem sive ad substantiam ossis deponatur, dici debere medullam.

lam. Imo idem officium præſtare cavitatem oſſium, ad quod pennarum avium cavitas formata eſt, credit; ſiquidem hæc non ſolum agilitatem, vim & levitatem volucribus conciliat, ſed & penus vicem gerit, ex quo toti pennæ corpori nutrimentum ſit petendum. *Senſum medullæ* quod attinet, quanquam, quibus crus vel brachium abſciſſum eſt, ſub oſſis mutilati ligatura novi doloris ſenſum edant, quamprimum medullæ lintea admoventur; vel animalia ejulatus renovent, ſi mediante ſtylo oſſis detruncati medulla attingatur; ſenſum tamen ullum medullæ competere, negat Noſter. Cum enim hæc ſit materia oleoſa, fluida & liquida, intra veſiculas membranaceas ſubtiliſſimas incluſa, æque abſurdum eſſe, huic ſenſum tribuere, ac ſanguinem ſentire, ſtatuere, putat. Quando autem quidam Anatomicorum medullam per faſciculum plurimarum veſicularum membranacearum, oleoſa quadam fluida & liquida materia refertarum definiunt, eundem applauſum mereri eosdem putat, quem illi, qui ſuccum citri faſciculum veſicularum membranacearum, acido & transparente liquore refertarum, eſſe dicunt; imprimis cum iidem aſſerant, medullam tranſpirare, per oſſis texturam vehi, hocque in mortuo animali livore contaminare; quæ certe proprietates non membranaceæ texturæ, ſed fluido corpori competant. Ita ut ſenſus non medullæ, ſed ejus involucris membranaceis verius tribuatur.

JOH. BERNOULLI MOTUS REPTORIUS EJUSque inſignis uſus pro Lineis Curvis in unam omnibus æqualem colligendis, vel a ſe mutuo ſubtrahendis; atque hinc deducta Problematis de Transformatione Curvarum in Diario Gallico Paris. 12 Febr. 1703 propoſiti genuina Solutio.

QUartus agitur annus, ex quo ſolutum habui problema de *transformanda Curva Algebraica in alias innumeras Algebraicas longitudine æquales*, non diu ante mihi propoſitum ab egregio quodam Belgii Mathematico. Idem poſtea, quod viderem poſſe præſtare inſignem uſum pro dimenſione & comparatione curvarum, publice propoſui in Diario Gallico m. Febr. 1703,

 con-

concesso totius modo tum incipientis anni decursu, spe fretus fore ut per ejus solutionem unam vel alteram, Geometria recondita incrementum esset captura non spernendum. Sed ultra præstitutum limitem (intra quem nihil solutionis comparuit) jam fere sesquiannus est elapsus, necdum tamen dedi meam solutionem; quod fateor oscitantiæ an oblivioni meæ imputandum, forsan diutius duraturæ, nisi excussisset eam visa mihi nupera Clarissimi Joh. Craigii Solutio, publicata primum in Transact. Philos. Londin. anno 1704 num. 289, & postea transscripta in Acta Erudit. novissimi Aprilis.

Quid de hac solutione sentiam, mearum est partium paucis prius aperire, quam meam proposuero, neque id facere verebor, cum mihi constet, Clarissimi Auctoris popularem Celeberrimum Newtonum sententiæ meæ ab Amico quodam (cui eam privatim perscripseram) intellectæ per totum suffragari. Quare non ægre laturum spero acutissimum Craigium, si, quod in ipsius solutione desidero, amice & candide proponam. Illam, utpote brevem, huc „transcribo totam: Sint, inquit, w, s, coordinatæ Curvæ datæ; & „Curvæ quæsitæ sint coordinatæ x, y: tum ex conditione proble-„matis erit $dw^2 + ds^2 = dx^2 + dy^2$. Ponatur $dx = dw -$ „$m\,dz$, unde erit $dy = \sqrt{ds^2 + 2m\,dw\,dz - m^2\,dz^2}$; in hac „pro ds substituatur ejus valor per w, dw & determinatas ex-„pressus: & *pro dz assumatur talis valor ex w, dw & determi-„natis compositus, ut valores quantitatum dx, dy sint summabi-„les*: Et sic habentur x ac y coordinatæ curvæ quæsitæ. Q. E. I.

Nihil unquam expediri potuisset brevius, non nego; sed & ipsa nimia brevitas est suspecta; re vera enim quis quæso, vel leviter attendens, non viderit statim postulari gratis, *& pro dz assumatur talis valor ex w, dw & determinatis compositus, ut valores quantitatum dx, dy sint summabiles?* Postulatum hoc non minus difficile videtur quam ipsum problema, imo si illud dixero difficilius, non adeo a veritate alienum dixero; superaddit enim tacite problemati conditionem aliquam præter necessitatem, quæ hæc est, quod non tantum curvam curvæ, scilicet totam toti, sed etiam partes partibus æquales fieri jubeantur, quæ tamen posterior

con-

conditio non exigitur in problemate; sufficit namque exhibere curvam datæ æqualem, licet partes æquales in illis determinari non possint. Exempla interim, quæ Vir Clarissimus adducit, & quæ an recte soluta, examinare nondum vacavit, non magis probant generalem problematis solutionem, quam si quis per nonnulla exempla æquationum quadratarum & cubicarum a se resolutarum contendere vellet, se monstrasse viam generalem resolvendi æquationem cujuscunque sit dimensionis.

Videtur Doctissimus Craigius ipse quodammodo agnoscere imperfectionem suæ solutionis. Sub finem enim, ubi innuit Problema Diophantæum, quo petitur *Dividere summam duorum quadratorum in duo alia quadrata, quorum latera sint rationalia*, affinitatem habere cum nostro, quod putavit necessario idem esse quam *Dividere summam duorum quadratorum in alia duo quadrata, quorum latera sint summabilia*, rectissime subdit, solutionem mei problematis communes tantum fluxionum methodos inversas requirere, & artificium in debita laterum quæsitorum assumtione consistere, scilicet ut sint summabilia; quo satis nobis indicare vult, quod, quemadmodum illa fluxionum methodus inversa nondum ad perfectionem est perducta, sed immane quantum adhuc circa illam a Geometris desideratur, ita etiam solutio sua, quæ illam methodum requirit, perfecta dici non possit: artificium autem (quod ipse ita vocat) assumendi latera debito modo, ut sint summabilia, haud dubie arcanum est difficillimum. Non ergo illud in solutione generali fuisset supponendum, sed demonstrandum, quod dum fiet, meam nunc solutionem cum alio, quod me eo deduxit, novo invento communicare nequaquam gravabor.

Verum hoc loco non est dissimulandum, quod acceptum ferimus Illustri nostro Leibnitio, felicioribus auspiciis rem aggresso. Is quippe mihi sub initium anni superioris perscripsit aliquod tentamen solutionis neutiquam paralogisticæ, imo cui nihil deerat, nisi ut laborem calculi (qui ad perplexitatem haud facile superabilem deducere videbatur) tollendi modum ostenderet. Via autem, quam ineundam censuit Vir perspicacissimus, consistit in coevolutione duarum curvarum ope styli commune circumplicatum filum

tendentis & deſcribentis tertiam aliquam curvam, quæ ſi algebraica ſit ut & una ex evolutis, altera etiam neceſſario erit algebraica, non minus quam ipſa etiam coevolutarum differentia ſemper per rectas lineas algebraice determinabilis exiſtit. Ex quo prævidit Illuſtris Leibnitius, coevolutas poſſe fieri longitudine æquales, evaneſcente ſcilicet illa differentia; adeoque ut curvæ datæ algebraicæ inveniatur alia algebraica æqualis, nihil aliud faciendum eſſe, quam ut aſſumatur pro arbitrio aliqua curva algebraica (ſpecifice tamen determinata & debite collocata) quæ præſtet ſpeculi vicem, id eſt, quæ tangentes curvæ datæ tanquam radios incidentes ſub angulo æquali reflectat, & per eorum interſectiones cauſticarum more formet novam curvam algebraicam: hæc enim cum data curva faciet duas coevolutas pro aſſumta illa arbitraria per filum deſcribenda. Et quia de caſu tantum ſpeciali in calculo agitur, ut nimirum coevolutarum differentia ſit nulla, debito modo aſſumere jubet ſive ſpeciem, ſive parametrum, ſive ſitum, ſive aliud quid curvæ arbitrariæ, quo in propoſito caſu illa differentia evaneſcat, atque adeo datæ evolutæ inveniatur altera æqualis.

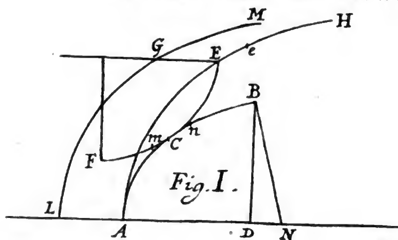
Ampliorem ejus rei explicationem non dabo: a nemine enim pro dignitate ſua melius tractabitur, quam ab ipſo Inclyto Viro, proinde humaniter rogando, ut communium ſtudiorum bono & incremento methodum ſuam, hactenus non niſi levi penicillo adumbratam, perficere, & inprimis, quomodo arbitraria illa ſpeculi vices ſubitura ſine operoſo & moleſto calculo ſpecifice determinanda vel collocanda ſit, ut coevolutarum differentia evadat datæ æqualis vel nulla, compendioſam aliquam viam aperire nobis dignetur.

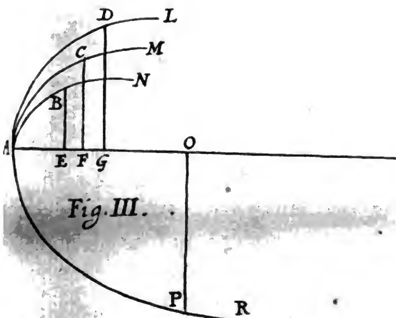
Mea nunc inventa daturus, præmitto Geometrarum more nonnullas definitiones & poſtulata.

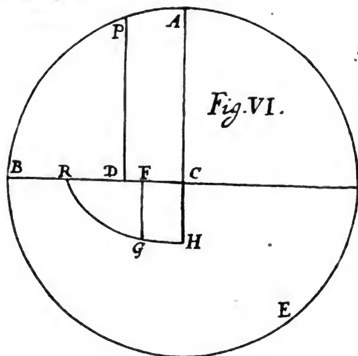
Defin. I. Per *normales extremas* intelligo lineas rectas ad utramque curvæ alicujus extremitatem perpendiculariter ductas.
TAB. VIII. Sic BN & AN (Fig. I.) ſunt normales extremæ curvæ ACB.
Fig. I. *Defin. II. Amplitudo* curvæ ad eandem partem concavæ eſt angulus, quem conſtituunt normales extremæ. Sic angulus BNA eſt amplitudo curvæ ACB.

Defin. III. Secare curvam in *partes æque amplas* vel *ampli-*

TAB. VIII. ad A. 1705

T/

plitudinis æqualis, eſt eam ita dividere, ut partium ſingularum normales extremæ conſtituant angulos æquales.

Defin. IV. Curva curvam *obrepere* dicitur, ſi mobilis ſuper immobili moveatur motu parallelo, & interim altera alteram continuo tangat, partibus convexis ſibi mutuo obverſis. Mobilis autem curva vocetur *Perreptans*, & immobilis *Perreptanda*.

Defin. V. Curva Curvam *ſubrepere* vocatur, ſi ſimilis fiat motus hoc tantum diſcrimine, quod nunc curva perreptans convexitate ſua inter *rependum* tangat continuo partem concavam curvæ perreptandæ.

Ut clarius hi duo motus intelligantur, poſſunt quodammodo comparari cum deviatione navis, qua ſcilicet fit, ut dum ex. gr. a Borea in Auſtrum vi venti fertur, interim ſimul ab occulto quodam aquarum motu in aliam rapiatur plagam; quo pacto duas licet concipere curvas, quarum unam uno, alteram altero latere navis perpetuo tangit, quarum proinde una a navi *obrepitur*, altera *ſubrepitur*.

Fingamus igitur (Fig. I & II.) curvam ACB immobilem ſeu perreptandam, aliamque mobilem ſeu perreptantem ECF, quæ poſito primo vertice E in verticem A, axique EG in axem AD vel cum eo in directum, moveatur poſtea ECF motu parallelo per ACB, hoc eſt ut axis EG & ſibi & AD maneat ſemper parallelus; habebitur fig. I. motus *obreptionis*, & fig. II. motus *ſubreptionis*. TAB. VIII. Fig. I. II.

Defin. VI. Curvam *Reptoriam* voco, quæ deſcribitur hoc motu per punctum quodvis in plano perreptantis curvæ ECF ſitum, ut ex. gr. AEH per verticem E, vel LGM per punctum G in axe.

Defin. VII. Curvarum perreptandæ & perreptantis ACB & ECF, partes illas duas AC & EC, quæ jam ſuum officium fecerunt, illa rependo, hæc reptionem patiendo, vocabo *partes eadem reptione defunctas*.

Poſtul. I. Curvæ datæ algebraicæ poſtulantur dari quoque algebraice tangentes & normales.

Poſtul. II. Poſtulatur Curvam datam algebraicam ſecari poſſe algebraice in partes quotcunque æque amplas.

Lem-

Lemma I. Curvis perreptanda & perreptante existentibus algebraicis, erit quoque, quæ hinc generatur, reptoria algebraica. Liquet ex postul. I & II. nam constat partes eadem reptione defunctas AC & EC esse æqualis amplitudinis, adeoque assumto arcu AC ad lubitum posse algebraice determinari arcum æque altum EC, hinc & punctum E in curva reptoria AE.

Lemma II. Omnes curvæ reptoriæ vel quæcunque earum partes eadem reptione descriptæ inter se sunt æquales & similes. Patet hoc ex parallelismo motus; sumantur enim in plano perreptantis ECF duo quæcunque puncta describentia E & G, quibus connexis per rectam EG, manifestum est hanc rectam per motum reptionis singulis momentis translatam per intervallum minimum in situm priori parallelum, descripsisse utraque sua extremitate lineolas parallelas & æquales, quæ cum sint elementa curvarum AEH, LGM, constat propositum.

Coroll. I. Tangentes ductæ ad extremitates omnium reptoriarum vel quarumcunque earum partium eadem reptione descriptarum, parallelæ sunt omnes tam inter se quam communi tangenti ductæ per punctum contactus curvarum vel partium eadem reptione defunctarum.

Coroll. II. Reptoria cum partibus perreptandæ & perreptantis eadem reptione defunctis semper est ejusdem amplitudinis. Hinc jam fluit utilissimum, quamvis facile

Theorema I.

Omnis Reptoria vel quæcunque ejus pars est longitudine æqualis vel summæ vel differentiæ partium perreptandæ & perreptantis eadem reptione defunctarum; nempe summæ, si motus fiat per obreptionem; & differentiæ, si per subreptionem.

Demonstr. Concipiatur (Fig. I & II.) Perreptans ECF progredi in situm proximum, ita ut vertice ejus E perveniente in *e*, punctum simul perreptantis *m* cadat in punctum perreptandæ *n*; clarum nunc est, lineolam E*e*, quæ per Coroll. I. parallela est lineolis C*n* & C*m*, fore illam in fig. I. æqualem summæ C*n* + C*m*, & fig. II. differentiæ earundem, C*n* — C*m*; nam per parallelismum motus fit, ut progressus puncti E nempe E*e* sit æqualis distantiæ pun-

punctorum *n* & *m*, quæ vero distantia, cum particulæ C*n* & C*m* in directum jacere censeantur, non differt ab earundem summa in fig. I, & a differentia in fig. II. Sunt vero E*e*, C*n* & C*m* elementa suarum respective curvarum AE, AC & EC; ergo etiam collectim sumtis elementis, erit Curva Reptoria AE æqualis in fig. I summæ perreptandæ & perreptantis AC + EC, & in fig. II differentia earundem AC — EC. q. e. d.

Scholium.

In memoriam hic sibi revocabit B. Lector, quod Illustre Virorum par, summus Leibnitius, & acutissimus, dum viveret, Hugenius præstiterunt, introductis scilicet ab hoc *Evolutionis*, ab illo *Tractionis* motibus, non sine insigni pro notitia curvarum emolumento; sed nunc judicet pro æquitate sua, annon noster motus *Reptionis* illis duobus saltem adjungi mereatur. Sive enim ejus facilitatem & simplicitatem, sive utilitatem spectare velit, deprehendet eum in omni parte mirifice excellere. Quis enim motus facilior & simplicior, quis vero etiam ad praxin accommodatior, quam qui sibi semper parallelus est? Quantæ autem sit utilitatis, præter ardui problematis solutionem mox dandam, vel hoc arguit, quod nobis introitum referet ad abstrusiora & tantum non hactenus desperata circa curvas cognoscenda & efficienda. Quorum unum alterumve tantum notabo: Et primo quidem, cuivis statim obvium est, quomodo datis duabus aut pluribus curvis algebraicis, facile alia nova algebraica inveniatur, cujus area æqualis sit summæ vel differentiæ arearum datarum, erecta scilicet tantum ad communem abscissam nova applicata summæ vel differentiæ datarum applicatarum æquali. At vero si non areæ, sed longitudines ipsæ datarum algebraicarum, in aliam novam algebraicam conflari, id est, inveniri si debeat curva algebraica, cujus longitudo æquetur aliarum datarum vel summæ vel differentiæ; hoc jam quod hactenus a nemine effectum reperias, nostræ videtur reservatum methodo, rem mirabili brevitate absolventi. Etenim si primo duas ex datis curvis sumas, earumque unam obrepere facias, alteram habebis reptoriam duabus datis æqualem, ad quam si eodem modo addas tertiam datam curvam ope obreptionis denuo instituendæ,

prodibit alia nova reptoria tribus iſtis datis curvis longitudine æqualis, cui ſimili modo quartam, poſtea quintam, & plures porro addendo, habebis tandem unam omnibus ſimul curvis datis æqualem, & quidem per Lemma I algebraicam, ſi tales quoque fuerint datæ; ſicubi vero differentia vel ſubtractio curvarum facienda occurrit, loco tunc obreptionis ſubreptionem inſtituendam eſſe, non neceſſe duco ut moneam.

Quæ cum ita ſe habeant, nulla poſthac erit res ardua, curvas non tantum diſſimiles, ſed & diverſorum omnino generum in unam (ſubintellige *algebraicam*, ſi illæ tales fuerint) colligere, vel a ſe mutuo ſubtrahere, vel partim ſubtrahere & partim addere; atque vel differentiæ, vel partim differentiæ, partim aggregato unam æqualem conſtruere curvam. Sic ex. gr. non ſolum ellipſes quotcunque diſſimiles (quod tamen antea ſat magnæ difficultatis fuiſſet) ſed ellipſes cum hyperbolis & parabolis per noſtram methodum facile coaleſcent in unam, hoc eſt, ſine magno labore exhibebo jam curvam algebraicam, quæ ſola trium ſectionum conicarum datarum longitudinem exæquet. Ex hiſce vero deducitur ſequens in abſtracto propoſitum

Theorema II.

TAB. VIII. Fig. III. *Sint* (Fig. III.) *curvæ quot & qualescunque ADL, ACM, ABN, ſitque alia curva APR cujus abſciſſa AO æqualis abſciſſarum ſummæ AE+AF+AG reſpondentium partibus AB, AC, AD æque amplis; & applicata OP æqualis applicatarum ſummæ EB+FC+GD: Dico curvam AP æquari longitudine omnibus curvis AB+AC+AD. Quod ſi vero AO eſſet ſumma abſciſſarum tantum aliquarum mulctata reliquis abſciſſis, & ſimiliter OP ſumma reſpondentium applicatarum mulctata reliquis applicatis: Dico fore etiam curvam AP æqualem ſummæ curvarum unarum mulctatæ reliquis curvis. Ex. gr. Si AO ſit = AG+AF−AE, & OP = GD+FC−EB, erit curva AP = AD+AC−AB. Dico tandem etiam, in utroque caſu fore curvam AP æqualis amplitudinis, cujus ſunt AB, AC vel AD.*

Demonſtratio hujus ex præcedenti theoremate haud difficulter

ter colligitur: immo & immediate ex calculo differentialium directo peti poteſt, quare illa relicta revertor ad motum noſtrum reptorium; qui hoc alterum notatu dignum nobis ſuppeditat, quod eſt inventum de dimenſione linearum curvarum per circulares a me jam olim publico exhibitum in Actis hiſce anni 1695 m. Aug. & Nobiliſſimis Duumviris Leibnitio & Tſchirnhauſio tantopere laudatum eod. an. m. Novemb. Quo oſtendi, duas curvas eadem evolutione condeſcriptas per duo quælibet fili evolventis puncta habere ſummam vel differentiam æqualem arcui circulari. Lubet ergo nunc oſtendere, quomodo hoc theorema, quod tunc ſingulari demonſtratione muniveram, non ſit niſi ſpecialiſſimus duntaxat caſus præſentis hujus de Reptoriis.

Sit enim (Fig. IV.) curva perreptanda quæcunque ACB, ſed perreptans ECG ſit jam circulus; ſumaturque punctum deſcribens reptoriam LOM, in ipſo centro O; patet ſtatim reptoriam LOM, eſſe hoc caſu eam, quæ deſcriberetur per evolutionem eandem, per quam deſcriberetur ipſa ACB; puncta enim O & C intervallo ſemper æquali & perpendiculari ad curvas LOM & ACB exiſtentia, hasque proinde æquidiſtantes facientia, facile concipiuntur neceſſario eſſe in filo communi evolvente. Habemus igitur curvam LO per obreptionem, æqualem ſummæ; & per ſubreptionem, æqualem differentiæ curvæ AC & arcus circularis EC, adeoque & hunc arcum utroque modo æqualem differentiæ curvarum LO & AC. Quando vero circulus ſubrepens ECG minoris eſt convexitatis, quam curva perreptanda ACB, id eſt, quando curvatura circuli ECG includit curvaturam ACB, illius nempe radio majore exiſtente quam radius circuli oſculantis in C; erit tunc differentia inter AC & EC penes arcum EC tanquam majorem, unde ſumma curvarum AC & LO partes concavas ſibi jam obvertentium habebitur æqualis arcui circulari EC. Verum enimvero cum parum ſit naturalis & incommode peragatur motus ſubreptionis, ubi ſubrepens includit ſubrependam, poſſunt hæ vices ſuas permutare ita, ut nunc circulus ſubrependæ, illa vero ſubrepentis functionem obeat; ſciendum quippe in genere, per converſionem perreptantis in perreptandam & viciſſim, nihil in reptoria, quæ deſcribitur, immutari præter ſitum. TAB. VIII. Fig. VI.

Atque ita veritatem theorematis ex actis citatis tanquam corollarium ex novo hoc motus reptorii invento deduximus, ubi præterea notare convenit fundamentum, cur curvæ ex evolutione condescriptæ nihil aliud sint quam species reptoriarum, id quod in hoc consistit, quoniam circulus ECG ob partes suas similares sive motu rotationis, sive motu reptionis feratur super AC, centro suo A eandem utroque modo describit curvam LOM: atqui rotando, uti notum est, fit condescripta ex evolutione: Ergo constat, quod indicare volui.

Ne vero diutius Lectorem detineam, propero tandem ad solutionem genuinam problematis in Diario Gallico propositi de Transformatione Curvarum, quod, si unum excipias Amplissimum Leibnitium, qui non infeliciter adeo rem est adorsus, in hunc usque tamen diem, quantum constat, nondum perfectam a quoquam accepit enodationem, & ne ab illis quidem, quod miremur, qui nihil non pervium sibi & multa sibi solis perspecta putantes, alios provocando nec modum, nec mensuram tenuerunt: qualis vero causa sit veterni corripientis eorum sagacitatem hac in parte, hujus loci non est inquirere.

Problema.

Datam curvam algebraicam transformare in alias innumeras etiam algebraicas ejusdem cum ipsa longitudinis, sed quæ sint dissimiles datæ, tam quoad totum quam quoad partes.

Solutio I. per Motum obreptionis. Esto curva data algebraica ACB, (Fig. V.) quæ per postul. II. secetur in partes aliquot æqualis amplitudinis, ex. gr. in duas AP & PB. Convertatur una ex iis ut AP circa rectam tangentem in P tanquam circa axem, ut convexitas in contrariam mutetur sumatque situm aP; in hoc situ obrepat pars aP partem PCB ita scilicet, ut inter rependum semper servet situm $\alpha C\pi$ parallelum primo aP. Curva reptoria, quæ hinc describitur $P\pi Q$ per punctum aliquod ad lubitum assumtum in plano curvæ $\alpha C\pi$ ut π, erit una ex quæsitis. Est enim per Theorema I. $P\pi Q = \alpha C\pi + PCB =$ (quia $\alpha C\pi = aP = AP$) $AP + PB = APB$. Est autem $P\pi Q$ curva algebraica per Lemma I. Adeoque datæ curvæ algebraicæ inventa est alia

TAB. VIII. Fig. V.

alge-

algebraica æqualis: cui postea eadem methodo inveniri potest æqualis secunda, & deinde secundæ tertia, tertiæ quarta & ita in infinitum. Sunt vero etiam omnes dissimiles, quoniam semper pars reptoriæ extrema $P\pi$ æqualis est partibus $PC + \pi C$, hoc est parti alicui intermediæ inter extremitates curvæ datæ APB; quod necessario dissimilitudinem curvarum, partiumque ejus arguit, excepto unico casu, quo nempe curva data æquabilis convexitatis, omnesque adeo partes similares, id est, si curva data esset circulus, quem igitur hic exceptum volo, daturus infra pro eo solutionem peculiarem. Ergo transformata est omnis curva data excepto circulo in alias innumeras sibi æquales, & quidem omnes algebraicas si proposita sit algebraica. q. e. f.

Coroll. I. Curva inventa prima $P\pi Q$ dimidiæ est amplitudinis, cujus est data APB; secunda amplitudinis est partis quartæ, tertia octavæ, quarta decimæ sextæ, & sic porro, decrescentibus scilicet amplitudinibus curvarum in progressione geometrica subdupla; unde ultro hic se nobis offert nova ratio rectificandi curvas per approximationem. Cum enim recta linea nihil sit aliud quam curva amplitudinis infinite parvæ, curvæ utique nostræ ipsi APB æquales per successivas operationes inventæ quanto minoris fiunt amplitudinis, tanto magis ad rectas lineas accedunt.

Coroll. II. Si curva proposita secetur in tres partes amplitudinis æqualis, eæque per methodum supra traditam conflentur in unam curvam, habebimus iterum novam propositæ æqualem, quæ postea similiter in aliam & hæc iterum in aliam (& ita quoties libuerit) transformabitur. Pari ratione, si ab initio secetur curva data in quatuor partes æqualis amplitudinis, prodibit nova progressio infinita curvarum inventarum datæ æqualium; per quinquisectionem curvæ datæ rursus nova obtinetur curvarum series; nec non nova & nova semper habetur per sectionem in sex, in septem, in octo &c. partes æqueamplas. Et ita satisfactum est problemati non uno modo tantum, sed modis infinitis, quorum singuli innumeras exhibent curvas datæ æquales. Hi modi si combinentur, prodibit numerus modorum infinitorum infinitus, quibus ulterius combinatis sine fine, exoriuntur novi semper infinitatis gradus, quibus præcedentes quasi absorbentur.

Coroll. III. Alia præterea ratione obreptio initialis peragi poteſt, mutato nimirum (fig. V.) ſitu partis AP vel αP, ut extremitates partium non contiguæ ab initio ſe tangant, hoc eſt, ut extremitas α partis αP tangat extremitatem P partis PB, hacque diſpoſitione inſtituatur obreptio. Fiet enim reptoria PπQ omnesque reliquæ poſtea ut prius deſcribendæ a prioribus diverſæ, & tamen ipſi propoſitæ APB æquales. Hic autem modus inprimis locum obtinet, quando curvæ partes PA & PB ſunt æquales & ſimiles, uti fit, cum APB eſſet ex. gr. aliqua ex ſectionibus conicis, in qua punctum P foret vertex ſummus; quo caſu curva reptoria PπQ per priorem modum deſcripta eſſet nova tantum ſectio conica ſed parti PA vel PB omnino ſimilis, id quod non ſatisfaceret problemati, quippe quod requirit curvam propoſitæ diſſimilem. Atque hic in univerſum eſt notandum, quotiescunque curvæ perreptans & perreptanda ſunt eædem vel tantum ſimiles, ſeque tangunt ab initio reptionis in punctis ſimilibus, curvam reptoriam hinc generatam illis ſemper etiam fore ſimilem; cujus ratio attendenti haud difficulter pateſcit. Quando igitur dixi in ſolutione curvam PπQ diſſimilem eſſe ipſi APB vel parti AP, excepto ſolo caſu, quo data curva APB eſſet arcus circuli, iſta verba ſub hac reſtrictione dicta velim, ut nimirum ſi propoſita conſtet duabus partibus PA & PB æqualibus & ſimilibus, ſitus tunc partis αP prius permutetur, admoto ſcilicet α partis αP ad punctum P partis PB: alioquin certe reptoria deſcripta PπQ foret parti AB vel PB omnino ſimilis.

TAB. VIII. Fig. V.

Solutio II. per Motum ſubreptionis. Eſto Curva data algebraica ACB (Fig. V.) ad quam conſtruatur prius alia ſimilis LMNR, illiusque dupla, quod quomodo fiat dudum eſt cognitum, ducendo tantum ex aſſumto quodam puncto O per ſingula curvæ datæ puncta rectas OL, OM, ON, OR duplas ſuarum partium OA, OP, OC, OB: Deinde ſumta LMNR pro perreptanda & APCB pro ſubrepente, atque admoto B ad L, vel A ad R, fiat ſubreptio; dico reptoriam hinc genitam fore æqualem propoſitæ APB; eſt enim æqualis differentiæ inter LMNR & APB per theorema noſtrum I. differentia vero æquatur ex conſtructione ipſi APB. Ergo &c. q. e. f.

No-

Nota, quod pro subreptione inchoanda dixerim admovendum esse A ad R, vel B ad L, secus enim si A ad L, vel B ad R admoveretur, reptoria prodiret eadem cum APB. Fateor equidem, hoc incommodum certis casibus, etiamsi adhibita illa cautela, posse occurrere, tunc nempe, quando curva data APB duas habet partes PA & PB inter se æquales & similes. Hoc vero inconveniens multis modis tolli potest; construendo ex. gr. dimidiæ tantum AP, curvam similem in ratione tripla, id est, ut ubique OL ad OA, OM ad OP, se habeant ut 3 ad 1. Sic enim admoto A ad M vel P ad L, si AP subrepserit ML, habebit reptoriam dissimilem & duplam ipsius AP, adeoque toti APB æqualem. Cæterum prærogativa aliqua gaudet hæc construendi methodus super præcedentem, dum non indiget postulato II. Sectio enim curvarum in partes æqueamplas molestiam quandoque in praxi creare posset, quæ autem hic commode evitatur. Sciendum interim hoc artificium, quod nititur prævia constructione curvæ similis ad habendam curvam dissimilem & æqualem propositæ, posse etiam in motu obreptionis locum habere. Etenim si construatur curva LMNR datæ APB similis sed semissis tantum longitudinis, quod fit, bisecando rectas ex polo O eductas OA, OP, OC, OB; obrepat postea LMNR se ipsam inverso ordine, hoc est curva LMNR bis describatur, atque una obrepat alteram, facto scilicet reptionis initio ab unius extremitate L applicata ad extremitatem R alterius; manifestum est, reptoriam hinc exurgentem (quippe æqualem per theorema I. duplici LMN) æqualem esse propositæ APB, ut & eidem dissimilem, nisi forte partes PA & PB essent æquales & similes, quo casu adhibenda foret medela modo supra allata. Cæteroquin tamen hoc notandum in favorem prioris solutionis, quod per hanc posteriorem non quemadmodum per priorem amplitudines reptoriarum decrescant, ipsæque adeo ad rectitudinem magis magisque accedant, sed ex adverso omnes prodeant amplitudinis, cujus est curva proposita.

Solutio singularis pro circulo. Pervenio tandem ad casum unicum (si curva data circularis est) qui solus solutiones nostras generales non agnoscit, iisque non comprehenditur, quem propterea jam supra excepi. Nam quomodocunque circulus circulum

per-

perreptet, five obrependo, five fubrependo; reptoria quoque orietur femper circularis, cujus caufa eft (ut fupra jam monui) æquabilis convexitas circuli, feu partium ejus non interrupta fimilaritas. Ne igitur hoc uno in cafu, inter infinitos, immo omnes alios a nobis folutos, aqua nobis hæreret, excogitanda fuit pro Circulo peculiaris folvendi ratio petita ex methodo, jam olim mihi pro aliis curvis non infeliciter adhibita, ut videre eft in Actis hifce A. 1694 pag. 396 & 397, ut & A. 1695 pag. 64, ubi ea ufus fui ad conftruendam curvam paracentricam per longitudinem curvæ algebraicæ, atque jam tum monui eam confiftere in divifione quadrati differentialis propofitæ in duo alia quadrata, quorum latera fint integrabilia, adeo ut videre poffit Clariffimus Craigius, fuæ folutionis fundamentum jam pridem mihi innotuiffe; quanquam tamen pro univerfali venditare nollem. Interim ecce folutionem pro circulo:

TAB. VIII. Fig. VI. Efto Circulus, cujus peripheria transformanda fit in curvam aliam algebraicam, defcribatur primo circulus alius ABE (Fig. VI.) cujus radius CA = 8 radiis circuli propofiti, ut fcilicet quadrans AB totam circumferentiam datam contineat bis: Sit radius CA vel CB = a, abfciffa CD = x, adeoque applicata DP = $\sqrt{aa-xx}$; conftruatur nunc alia curva HGR hac conditione ut fit abfciffa $CF = \frac{3aax-x^3}{3aa}$, & applicata $FG = \frac{aa-xx}{3aa}\sqrt{aa-xx}$; quo facto erit femper, uti calculanti facile patebit, portio curvæ HG ducta in radium æqualis fegmento circulari APDC, adeo ut fumta CD = ipfi radio (quo cafu fegmentum APDC degenerat in quadrantem circuli (AB) hinc fiat CF = CR = $\frac{2}{3}a$, & FG = o; ipfa autem curva HGR ducta in radium = quadranti circuli CAB = quadranti circumferentiæ APB ducto in femiradium: unde curva HGR = $\frac{1}{2}$ APB = (per conftr.) toti circumferentiæ datæ; quam igitur mutavimus in æqualem aliam curvam algebraicam, hæc vero porro per præcedentes folutiones in alias infinitas transformabitur, quare nunc dedimus problema ex omni parte folutum.

Erratum. A. 1704. pag. 380. l. 9. pro *differentiatio* lege *tertia differentiatio.*

VAL.

VAL. ERNESTI LOESCHERI, D. ION,
sive
ORIGINUM GRÆCIÆ RESTAURATARUM Libri II.

Lipsiæ, apud Heredes Grossianos, 1705, 8.
plag. 7.

ANimus Auctori Maxime Reverendo, nostroque in colligendis Eruditorum Actis jam a pluribus annis Socio solertissimo, S. Theol. Doctori & Delitiano in vicinia hoc tempore Præsuli fuit, hac lucubratione ostendere, falso hactenus creditum, quod Græci Asiatici, Iones, Dores, aliique ex Europa in Asiam migraverint, cum omnes potius Græci ex Asia in Europam pervenerint. Quo consilio inductus rem istam tentaverit, in calce opusculi p. 102 enarravit, meditari se nimirum Origines Religiosas, opus errorum fontes & Historiæ sacræ adyta reserans, quodque multos in re sacra scrupulos eximere possit: in quo dum versatur, animadvertit, vulgarem de Græcorum natalibus hypothesin bonæ causæ & Mosaicæ Historiæ multum adversari, imo cum se ipsa pugnare. In hac illum sententia confirmarunt Strabonis quædam testimonia, qui Græcorum unus hac de re sincere, etsi tecte, loqui videtur.

Methodi causa duos operis hujus libros fecit, quorum primus Analyticus dicitur, & Græcorum de suis originibus tradita resolvit, ut veritas inde appareat. Nam cap. I Auctor conquestus de fabuloso antiquissimæ Græcorum Historiæ statu, Marshamum & Clericum ait eandem corrigere cœpisse, Græcos fabularum amantissimos fuisse, omnium vero turpissime se dare, quando se autochthones profiteantur; ubi collatis veterum testimoniis, Pelasgum, Arantem, Orum aliosque, quos Græci e terra enatos fabulantur, explodit. Capite II de interitu antiquissimorum Græcæ Historiæ monumentorum differit, eumque haud ægre ferentibus Europæis Græcis accidisse existimat, quia eorundem affectatæ antiquitati non favebant. Herodotum vero patrem Historiæ dictum, quia, cum Asianus esset, Europæis tamen natalium primatum adscripsit. Affertur præterea hujus rei peculiaris ratio: Asiaticos nempe Græcos libertate amissa, patriæ pertæsos, ac popularium suorum in

Europa gloria captos, nationis causa omne studium in Græciam Europæam ornandā contulisse, hacque occasione, quæ jactantiæ causa initio ferebantur, inter historicas veritates paulatim recepta esse. Hinc Græcos propriis argumentis confutaturus ex Herodoto, Strabone, Pausania aliisque ostendit, migrationem Ionicam, Phorbantis aliasque, quibus Græci in Asiam venisse feruntur, tanti non esse, ut tanta res ex ipsis deduci possit, & priusquam eæ contingerent, Græcos in Asia vixisse; Titanes quoque, unde familiæ Græcorum summæ deriventur, Asiaticos fuisse, nec non Cabiros. Ex adverso Auctor probat, Deucalionem, Lelegem, Cadmum, Pelopem aliosque cum integris gentibus ex Asia in Helladem ante istas migrationes advenisse; Herculem Asiaticum Idæum esse omnium ejus nominis vetustissimum, ad quem multæ Græcorum Archæologiæ ultimo redeant; insulares denique Græcos antiquiores esse iis, qui in Europæ continenti degebant. Quo loco notanda est Auctoris observatio, consuevisse Græcos, quoties diffiteri nequeunt, se magnum quid ab exteris accepisse, (ne Orienti id acceptum ferre cogantur) ex Ægypto talia derivare, eamque ob causam Deucalionem, Danaum &c. Ægyptios appellare. Ad specialia se confert cap. III, utque res omnis eo dilucidius pateat, antiquissimos Græciæ populos omnes excutit; principio Pelasgos & Leleges, ad quos omnes fere Helladis populi suos natales referunt, posthæc Pæones, Dryopes, Caucones, Aones, Mygdones, Hyantes ex Asia advenisse probans. Hinc sigillatim de Argivis agit, quorum nomen, consentiente Scholiasta Dionysii, ab ערגה derivat, ut Argos idem sit, ac terra littoralis; Argivos vero & Sicyonios Reges priscos rejicit: Arcades, Thessalos, Cretenses, Atticos, Spartanos, Bœotios ab antiquitatis possessione deturbat; Iones, Dores & Æoles antiquissimi generis Pelasgici & Lelegici fuisse; denique Cares aliosque Asiæ minoris populos olim ad Græcos late dictos pertinuisse, demonstrat. Tandem cap. IV reliqua, quibus sententiam suam confirmari credit, argumenta convasat: Deos scilicet Græcorum, Philosophiam, Poesin, leges, ludos Olympicos, Græcorum ipsorummet confessione, ex Asia in Helladem transiisse, Asianos quoque Græcos antiquissimas habuisse colonias, mercatura & navigatione, quæ gentes propagant, præ cæteris excelluisse. Quo loco Auctor duas ob-

observat esse Poetarum perantiquas familias, alteram agrestem, Dorica dialecto gaudentem, historiæ male curiosam, Orpheo patre atque adeo ex Thracia oriundam; alteram comptam magis, Ionica suavitate se commendantem, historia & hymnis excellentem, quæ ex Græcis Asiæ littoribus descenderit.

Liber II, quem Syntheticum Celeberrimus Auctor nominat, ejus hypothesin de Græciæ originibus rectius constituendis exponit, quam ex veterum Historicorum reconditis quibusdam testimoniis, advocatis in subsidium sacris Bibliis, quæ priori libro certis de causis non tetigerat, animo concepit. Græcos omnes ait a Japeti filio Javane ortos, diuque ab illo Ἰαῦνας & Ἰάονας appellatos, simulque quis Ion fuerit, cujus multa penes scriptores recordatio est, atque a quo opusculo huic nomen est, expendit. Ionum nomen principio Græcis omnibus commune, postea a multis repudiatum, Herodoto auctore, narrat. Primos in Asia Græcos, Iones semper dictos, Jovem & succedente temporum corruptione, Jovinonem sive Junonem (fœminam quæ ex vetustissima traditione salutem orbi universo allatura esset,) coluisse, leges & linguam Ebræis propiorem habuisse tradit. Eosdem sub Pelasgorum nomine ad Hellespontum in Europam transiisse, Argivis Arcadibusque conditis; horum esse Pæones, Dryopes, Aones aliosque obliteratos Helladis populos, nec non Phoroneum, Ogygem κ. τ. λ. Hos principio non fuisse barbaros, aut cœlum stellasque coluisse, (quam vulgatam originibusque religiosis maxime inimicam hypothesin vocat) sed paulatim, interruptis cum Oriente commerciis, in barbariem pervenisse contendit. Porro quosdam in Asia remanentes Græcos ait Lelegum nomen accepisse, qui insulas Ægæi maris, & insulari posthæc itinere Peloponnesum incolis repleverint; Scythas vero paulo post dominatum Græcæ etiam Asiæ nactos, sua quoque numina, Apollinem & Dianam, ac Scythicas quasdam voces in Græcismum intulisse. Successu temporis credit Iones quosdam, eosque Elisa prognatos, qui Elysii dicebantur, per Hellespontum in Europam descendisse, ac Pelasgis fuisse intermixtos, quorum memoriam Hellas, Elienses, Elotæ, Elissus, Eleus, & Eleusin servaverint. His Cecropem & Deucalionem annumerat, atque interea Leleges in Asia Dorum, Carum, Ly-

ciorum &c. nomina accepiſſe, Elyſios vero, qui in patria remanſerant, Æoles appellatos fuiſſe opinatur. Græcos Europæos cenſet temporis lapſu in barbariem magis magisque delapſos, Jovem cum Cretenſi quodam principe, Apollinem cum artifice Delio, & Dianam cum Delia quadam virgine confudiſſe, adventu vero Beli, Cadmi & aliorum, qui literas Phœniciosque Deos, Adonidem præſertim & Venerem attulerint, ſenſim e barbarie ſublevatos fuiſſe, præſertim Pelopis opera, qui ex Aſia cum ſuis venerat. Interea Phrygum gentem in Aſia dominatum adeptam, Deam ſuam ſalutarem, Cybelem & Phrygica quædam vocabula Græcis dediſſe exiſtimat; Thraces vero, qui in Europa tum inclareſcebant, Helladem putat ſub jugum miſiſſe, illatis in eandem numinibus quoque ſuis, Baccho, Marte & Cerere, tum Orgiis, Poeſi Orphica & Philoſophia; atque tum Lelegum, Dryopum & ejus generis vetuſtarum gentium nomina periiſſe. Hæc vero omnia geſta eſſe credit ante Trojanum bellum, in quo Aſiaticorum Græcorum gloria conciderit; nihilominus tamen poſthæc Heraclidas, h. e. Herculis Idæi, non Thebani, poſteros veniſſe in Helladem, & principatum plerisque in urbibus occupaſſe. Tandem fugitivos quosdam Græcos Europæos, ut par pari referrent, Ionica, quæ dicitur, migratione in Aſiam abiiſſe, ejusque principatum paſſim obtinuiſſe; Lydorum vero poteſtate invaleſcente, omne priſcorum in Aſia Græcorum decus periiſſe contendit. Atque hoc pacto origines Græcas eousque ſe perduxiſſe credit, quo Hiſtoricis tuto fides haberi poſſit. Ea vero omnia p. 98 in Canone quodam Chronico exhibet, quem deficiente juſta Chronologia, *p. 20, 21*, juxta ætates Clariſſimorum in Græcia antiquiori Virorum, ab Olympiadum origine retro ad Ægialeum eundo, deſcripſit.

DE SYNODI CARENTONENSIS A REFORMATIS in Gallia Eccleſiis A. 1631 celebrata Indulgentia erga Lutheranos, Diſſertatio Theologico-Hiſtorica, Autore D. THOMA ITTIGIO. Accedunt ejusdem quatuor programmata feſtalia publico nomine conſcripta.

Lipſiæ, apud hæredes Joh. Groſſii, 1705. in 4. plag. 11.

Dum

DUm aliqui Theologi ex iis, qui nominari amant Reformati, inter suam nostramque Ecclesiam unionem, sæpius frustra tentatam, perficere hoc tempore multo labore conantur, Summe Reverendus D. Ittigius noster, pro ratione munerum, quæ in Academia & Ecclesia nostra ornat, quid de ea conciliatione sentiendum sit, quidve sperandum, in Dissertatione dicta accurate expendit. In præfationis initio, D. Johannis Braunii, Theologi Grœningensis, in dedicatione Commentarii in Epistolam ad Hebræos hoc anno editi, quem proximo mense recensebimus, spem de successu exoptato pacis ecclesiasticæ vanam esse indicat, conceptam tum ex sapientiorum primariorumque per totam Saxoniam Ecclesiarum Antistitum magna humanitate Reformatis demonstrata, tum maxime ex ordinatione Celsissimi Electoris gloriosissimæ memoriæ, qui non ante multos annos jusserit, ex Cocceji operibus aliquot centena coemi exemplaria, ut quælibet Ecclesia suum haberet. Nam fratres, quos vocat, Lutheranos, a quibus se audivisse Braunius refert, falsa narrasse ei de Cocceji operibus, inter ipsos Reformatos male audientis, & Saxonicis Theologis ob hypotheses ejus novas displicentis. Quod si vero etiam Ecclesiæ Saxonicæ singulæ exemplum eorum operum possiderent, non magis hoc ad unionem religionis Reformatæ facere, quam si Lutheri & Theologi alicujus Lutherani opera inventario alicujus Ecclesiæ Reformatæ addantur. Unionem autem Ecclesiæ Lutheranæ cum Reformata Theologus noster optandam potius quam sperandam arbitratur, immo talem, qualem Braunius optet, ne optandam quidem, cum discors ejusmodi concordia Deum offensura, & præsentissimum Lutheranis periculum allatura sit. Si enim, ex Braunii consilio, Lutherani cum Reformatis contra Papistas arma conjungere velint, metuendum esse Lutheranis, si communicatam carni Christi majestatem Divinam contra Pontificios tueri velint, ne Reformati relictis suis fratribus, arma cum Pontificiis conjungant, aut pugnantibus Lutheranis contra Papistas Jansenianos, ad castra horum abeant, & tela contra Lutheranos vertant. Etenim, quæ Reformati nonnulli de universali gratia Dei, & Christi merito dicunt, ludificationes esse, Johannem Clericum etiam novissime observasse, quippe qui Holzfusii tractatum de prædestinatione, electione & reprobatione hominum re-

censens, tales Universalistas a Supralapsariis & Sublapsariis reipsa nihil differre, & Holzfusium, dum Synodum Dordracenam gratiæ universali non adversari obtendit, non modo Arminianis, sed ipsis etiam Reformatis in Belgio & Helvetia ludibrium debere, Tom. VI Biblioth. Selectæ p.419 scripserit. Notato insuper Braunii more Lutheranos, quos fratres iteratis vicibus salutaverat, quotquot pacem dolosam respuunt, fratribus ignorantiæ & rixarum annumerantis, ejusdemque falsa persuasione, momenta controversiarum inter Lutheranos & Calvinianos nullius ponderis æstimantis; ad alteram partē præfationis progreditur, in qua occasionem & argumentum tractationis suæ memorat sibi suppeditasse Patres Synodi Carentonensis, A. C. 1631 congregatos, qui Lutheranis, ut sacra Cœna cum Reformatis uti, conjugia cum Reformatis contrahere, & infantes ad baptismum Reformatorum offerre ipsis liceret, permiserunt. De hac Synodi sententia quid judicari debeat, in Dissertatione ista discutitur, cujus summam dare operæ pretium est.

Carenton Galliæ vicus ad fluvium Matronam, duabus minoris spatii leucis Lutetia Parisiorum distans, celebris est templo, Henrici IV permissu a Reformatis structo, ad quod ex Lutetia aliquot millia hominum ad cultum suum publice exercendum confluere solebant, donec viginti ab hoc annis, & hoc & reliqua templa Reformatorum in Gallia, vel destruerentur, vel ad alios usus converterentur. Ejusdem celebritatem auxerunt Synodi Nationales tres, a Reformatis Galliæ Ecclesiis ibi habitæ; prima A. C. 1623, altera A. 1631, tertia in fine A. 1644 & initio 1645. Primam illam decretis Synodi Dordracenæ non admodum favisse, vane gloriari Remonstrantes, ex Actis ostenditur. Tertia Synodus Mosen Amyraldum & alios nonnullos Reformatos in Gallia, universalem gratiam asserentes, exemplo Alensonensis Synodi non approbavit, sed tantum toleravit, prohibens sub pœna depositionis omnibus Pastoribus & Professoribus suis scribere, concionari aut disputare contra se invicem, super articulis declaratis in Synodo Alensonensi, ullosque libros super illis publicare. Eadem Romanæ Ecclesiæ amasios, Jacobum Codurcum, Pastorem & Professorem Nemausensem, statione muneris sui ecclesiastici & academici dimovit, & Theophilum Brachetum Milleterium pro membro Ecclesiæ Refor-

for-

formatæ non agnoſcendum declaravit. Præterea decrevit, a muneribus ſuis removendos Paſtores & Profeſſores, qui in controverſiam traherent peccati Adamici imputationem, neminemque deinceps ad ſacrum miniſterium admittendum, qui erroris illius foret particeps. Quæ in iſta Synodo geſta dum narrantur, alia notatu digna inſperguntur. Nos accedimus ad Synodum Carentonenſem medio tempore habitam, cujus illa fuit erga Lutheranos indulgentia.

Verba decreti ſic habent: *Quando Auguſtanæ Confeſſionis Eccleſiæ cum cæteris Reformatis in omnibus veræ religionis principiis & articulis fundamentalibus conveniunt, cultumque exercent purum ab omni idololatria & ſuperſtitionis labe, ſi qui ſint iſtius profeſſionis homines, qui cum caritatis & lenitatis ſpiritu ſacros eccleſiarum noſtrarum cœtus frequentent, earumque communionem expetant, iis ſine omni abjuratione prævia liberum eſto, ad ſanctam Chriſti menſam nobiscum accedere, matrimonia cum noſtræ confeſſionis hominibus contrahere, & infantes baptiſmo tingendos de more offerre & ſuſcipere, dum noſtris Eccleſiis in hoc ultimo caſu ſancte ſpondeant, ſe infantes, quos de ſacro lavacro ſuſceperint, neque directe unquam, neque indirecte, adverſus eam, quam noſtræ eccleſiæ credunt ac profitentur, doctrinam ſolicitaturos, ſed ea duntaxat fidei capita edocturos, de quibus inter noſtras ipſorumque eccleſias convenit.* Hoc decretum, quod Reformati Doctores Irenici Spiritus Sancti ductu, ſumma ſapientia, ſummaque caritate conditum, ad pacem inter Reformatos & Lutheranos ineundam laudabant, hodieque commendant, Pontificiorum indignationem excitavit: quippe qui tentatam per Cardinalem Richelium concordiam inter Pontificios & Reformatos repudiari, & contra Lutheranis offerri, ægre ferebant, ideoque eorundem ea de re judicia ſiniſtra prodierunt, quæ Auctor noſter Summe Reverendus addidit. Occaſionem decreto dedit mercator quidam Germanus, Auguſtanæ Confeſſioni addictus, Lugduni in Gallia vivens. Is civis alicujus Lugdunenſis Reformati filiam ambiens, non ſolum Reformatorum cœtibus frequens aderat, ſed etiam profitebatur, ſe cætera doctrinæ & diſciplinæ Reformatorum capita ita probare, ut etiam cum ipſis communu-

municare, & cum quodam e Reformatis affinitate conjungi paratus esset, modo ne, quam in Lutherana Ecclesia hauserat, de Dominica in Eucharistiæ Sacramento præsentia, sententiam mutare cogeretur. Ministri Reformati dubii, quid sibi faciendum esset, ad Synodum Nationalem propediem habendam referre constituerunt. Hæc igitur consulta, eam quam diximus indulgentiam fecit. Fundamentum ejus ponit, tum in fundamentali utriusque Religionis consensu, tum in cultu Lutheranorum puro ab omni idololatriæ & superstitionis labe. Sed fundamentalem illum consensum dici quidem, sed nequaquam esse, qui dudum demonstrarunt, nominantur Nicolaus Hunnius, Theologi Wittebergenses & Darmstadienses, Hutterus, Hulsemannus: confessio autem ingenua Synodi laudatur, opponenda calumniæ Reformatorum aliorum, qui nostris Ecclesiis ob doctrinam de adoratione Christi hominis, de usu imaginum in templis, de virtute baptismi, de præsentia corporis Christi in Eucharistia, & aliis quibusdam articulis, idololatriæ & superstitionis labem aspergunt.

Ipsa indulgentia tribus capitibus continetur. *Primum* est, licere Augustanæ professionis hominibus, cum caritate & lenitatis spiritu sacros Reformatorum cœtus frequentantibus, eorumque communionem expetentibus, sine abjuratione prævia, ad sanctam Christi mensam cum Reformatis accedere. Enim vero ingenuum Lutheranum salva conscientia hanc communionem desiderare, aut ad sacram cum Reformatis cœnam accedere non posse, probatur (1) quod dubium sit, an apud Reformatos, symbola terrena sine re cœlesti exhibentes, integrum Eucharistiæ Sacramentum administretur. Negasse Lutherum, Balduinum, Waltherum, Jacobum Martini, alios; & si cum Theologis quibusdam nostris concedamus, verum Cœnæ Sacramentum a Calvinianis accipi, tamen (2) Lutheranos avocari admonitione Divina sæpissime repetita, de commercio cum heterodoxis, quoad cultum & fidem, fugiendo; insuper (3) cum Sacramenta sint notæ discretionis, & species confessionis illius fidei & doctrinæ, quam Ecclesia, in qua Sacramentis utimur, agnoscit, docentibus ipsis Reformatis, non posse Lutheranum sacra Cœna in Ecclesia Reformata uti, nisi publice profitendo, se ejusdem doctrinam amplecti, & contrariam rejicere;

ad-

adhæc (4) Lutheranum ſcandalo aliis, hypocritamque futurum, ac hoc ſuo facto heterodoxos in pravis ſuis opinionibus confirmaturum, contra interdictum Divinum, & praxin primitivæ Eccleſiæ. Ideo(5) noſtrates quosdam Theologos, Lutherum, Olearium Helmſtadienſem, Menzerum, Balduinum, Finckium, a Calvinianorum Cœna adeo abhorruiſſe, ut Lutheranis eam ne in neceſſitatis caſu quidem permiſerint. Accedit (6) quia alii Reformati, non ſine multis cautelis & conditionibus, ſuæ communionis hominibus concedant ejusdem cum Lutheranis Cœnæ communionem, quæ ex Bergio, Zacharia Urſino, Henrico Altingio adducuntur, aliam a Lutheranorum doctrina mentem aperte declarantes. In quibus cautelis tamen fruſtra ſollicitos eſſe Calvinianos Noſter monet, cum Lutherani Theologi in ſua doctrina pertinaces ad ſacra ſua non admittant. Immo (7) Synodi Carentonenſis indulgentiam non tam ad pacem cum Lutheranis, quam ad ſeductionem eorum ſpectare; quas inſidias Dallæus diſſimulans, atque rationem conceſſionis afferens tolerantiam in adiaphoris, & infirmitatem errantium, refutatur. Neque tandem (8) omnium Reformatorum eandem eſſe, quæ Synodi Carentonenſis, ſententiam; &, ſi eadem eſſet, non tamen probari etiam ab iis noſtratium, qui a pace cum Reformatis ineunda non alieni fuerunt, inter quos F. U. Calixtus. Hæc de capite primo eoque præcipuo indulgentiæ Carentonenſis.

Alterum caput conſiſtit in conceſſione libertatis matrimoniorum cum Reformatis contrahendorum. In quo magna facilitas Synodi deprehenditur, conjugia a Synodo Middelburgenſi A. 1581 & Nicolao Vedelio valde improbata concedentis, ſine ulla lege & reſtrictione. Scilicet præſumſiſſe Synodum Noſter judicat, facilius fore, ut uxores Reformatæ blanditiis ſuis maritos Lutheranos ad Reformatam religionem perducerent, quam ut mariti Lutherani uxores Reformatas a ſua religione averterent. A Noſtratibus conjugia cum heterodoxis non ſimpliciter improbari, ſed ſub certis conditionibus permitti oſtendit. Temere autem concedenda non eſſe, ex Scripturis S. Ordinationibus eccleſiaſticis, Patrum Eccleſiæ ſententiis, & Canonibus Conciliorum evincit. Tertium decreti Carentonenſis caput indulget Lutheranis infantes Reformatorum e baptiſmo ſuſcipere,

ita tamen, ut apud Presbyterium ſancte ſpondeant, ſe infantes de ſacro lavacro ſuſceptos, neque directe, neque indirecte ad aliquod ſollicitaturos, quod cum Reformata doctrina non congruat. Miratur Theologus noſter, Synodum, Lutheranos cum Reformatis in principiis religionis & capitibus fundamentalibus conſentire, & in cultu nulla idololatria & ſuperſtitione laborare aſſerentem, ſolicite cavere, ne infantibus Reformatis aliquid Lutheranæ doctrinæ affricetur, eandemque inter medias blanditias tam iniquam conditionem a Lutheranis exigere. Candidius alios Reformatos cenſet egiſſe, qui Lutheranos ab hoc officio prorſus excluſerunt, docetque ex Theologis noſtris, quibus cautelis adhibitis Lutheranus apud Reformatos patrini officio defungi queat: contra autem Reformatum, a parentibus Lutheranis ad id invitatum, recte arceri, nec niſi ſanabilem & docilem admitti: inſtruit quoque Miniſtrum, uti ſe gerere debeat, ſi Reformatum aliquem aut alium heterodoxum admitti, Magiſtratus ſub remotionis pœna jubeat.

His de Syncretiſtico Carentonenſis Synodi decreto notatis, concludit Theologus, id non poſſe magis a nobis probari, quam fucatam illam concordiam, eodem anno 1631, ab aliis quibusdam Reformatis in Colloquio Lipſienſi propoſitam. Adjecta Programmata Feſtalia publico nomine conſcripta & propoſita ſunt, primum contra novos Eccleſiæ Reformatores in Feſto Reformationis Lutheri, d 31 Octobr. A. 1702; ſecundum de Chriſto omnibus nato, contra Reformatos in Feſto Natalis Chriſti, anno eodem; tertium, Danhauerum a Chiliaſmi ſuſpicione vindicans in Feſto Paſchali, A. 1703; quartum de novellis Prophetis in Feſto Pentecoſtali eodem anno.

CONSIDERATIONI SOPRA UN FAMOSO LIbro Franzeſe intitolato la Maniere de bien penſer *&c.*

i. e.

OBSERVATIONES IN LIBRUM GALLICUM CElebrem de Sententiis Ingenioſis, diviſæ in VII Dialogos, in quibus Quæſtiones nonnullæ Rhetoricæ atque Poeticæ agitantur, & plurima Scriptorum Italorum, qui tum ligato tum pedeſtri ſermone claruerunt, loca defenduntur.

Bo-

Bononiæ, apud Constantinum Pisarri, 1703, in 8.
Constant Alphab. 2 plag. 6.

CUm elegantissimus inter Gallicos Scriptores Dominicus Bouhours, Societatis Ignatianæ Religiosus, in notissimo de Sententiis ingeniosis libro, ut alios aliarum gentium, ita Italorum celebriores passim Oratores & Poetas perstrinxisset, illustris Marchio Joannes Josephus Ursius Bononiensis id negotii suscepit, ut tum cives suos a Bouhoursii criminationibus vindicaret, tum integrum, quem prædiximus, librum censoria quadam virgula, absque omni tamen verborum acerbitate, summaque cum modestia notaret. Id quod tanto cum successu perfecit, ut præclare de sua simul & Italiæ fama meritus, summo non Italorum modo, sed Gallorum etiam plausu exceptus fuerit. Cujus rei vel solum hoc fidem facit, quod bonæ causæ fiducia Apologiam suam eruditissimæ apud Gallos fœminæ Annæ Daceriæ dedicarit. Equidem si omnia, quæ notatu digna in hoc opere videntur, hic repræsentare conaremur, vastum mare ingrederemur, eosque, quos nobis alioqui præfiximus, limites longe excederemus. Breviter itaque tantum indicabimus, quid singulis Dialogis contineatur, & deinde quid pro Italis suis afferat Ursius, curatius paulo dispiciemus. Enimvero Dialogus primus introductione in librum integrum constat, ubi Crameri Vindiciarum nominis Germanici contra obtrectatores Gallos, & inprimis hunc ipsum Bouhoursium, Noster mentionem injicit. p. 31. Dialogo secundo librum Adversarii summatim considerat, & de sententia ingeniosa, tum generaliter, tum sigillatim agit. Tribus sequentibus de sententiarum talium veritate, novitate, sublimitate disputat, singulaque diligenter expendit. Duos vero ultimos defensioni civium suorum impendit. Quos ipsos nunc diligentius perlustrare, & ex iis selecta aliqua, quæque eximiam Auctoris nostri eruditionem testentur, excerpere in animo est. Si tamen antea monuerimus, quicquid de sententia a Criticis tam Græcis, quam Latinis atque Italis, iisque antiquis & recentioribus dictum fuit, summo cum judicio hic in compendio, & ita quidem exhiberi, ut de suo multa addiderit doctissimus Marchio. Cæterum ut propositum nobis munus exequamur, Dialogo VI Tassum de- p. 469. fensurus, in laudes ejus primo excurrit, & Fontanini Amintam

p. 474. defensum pro merito prædicat. Censet autem, Gallorum nonnullos ea de causa Tasso infensos esse, quod neminem adhuc inter suos habeant, qui Epico carmine exquisito, & tantæ, quantum id postulat, majestati respondente cultu enituerit: cum Itali contra Cornelio & Racino, Tragici inter Gallos cothurni principibus, libentissime & sine omni
p. 479. 480- livore herbam porrigant. Rapinum interim & Bajuletum, ceu
485. Tasso non satis æquos, præ cæteris refellit, eisque Boilavium, e-
p. 489. munctæ alias naris & morosi satis ingenii censorem opponit, cui Tassi Episodia atque Digressiones, quæ prædictis displicent, non
p. 512. parum probentur. Notat etiam Bouhoursium, quod Berniam
p. 513-516. cum Ariosto confuderit. Hinc rem ipsam aggressus, primo Tassi ex Hierosolyma liberata de Argante versum, quem Gallus culpaverat, tuetur: *Minacciavia morendo, e non languia.* Idque auctoritate Flori, Salustii, Panegyristæ Constantini, Sidonii Apollinaris, Claudiani & Lucani, apud quos frontis minæ & oculi minaces in ipsa morte occurrunt, factum, Bouhoursiumque negligentius in
p. 518. Tasso legendo se gessisse observat. Annotat quoque Verbum *Languere* apud Italos, non de corpore tantum, sed animo etiam
p. 526. adhiberi; id quod ex Petrarcha & Dante ostendit. Defenditur deinde Tassus, quod Cœlo videndi potestatem tribuat, dum alicubi canit:

E'l Lume usato accrebbe, e senza velo
Vol o se mirar l' opere grandi il Cielo.

p. 529 seqq. Ubi doctissime de illis translationibus sive metaphoris agit, quæ rebus sensu carentibus actum quendam & animam dant; neque tamen Pallavicini censuram rejicit, qui ejusmodi formulas ex Phi-
p. 547. seqq. losophorum foro proscribit. Cum porro Gallus Tassum ceu veterum exscriptorem momorderit, Noster ei hoc potius laudi vertendum ducit, & Scipionis Gentilis, Julii Guastavini, Joannis Petri de Alexandro, Beniique & Biragi studium commendat, qui loca veterum a Tasso expressa sedulo annotarunt. Aggreditur inde singulos a Bouhoursio eo nomine perstrictos versus, & primo quidem hunc:

p. 555. Guerreggio in Asia, e non vi cambio, o merco

quem Curtio, si Gallo fidem habemus, sublegisse debuit, apud Ennium, imo Homerum & Virgilium inveniri docet. Mox alterum

E Sdegna negl' inermi esser feroce p. 559.

quem iterum Curtio subduxisse arguitur, cum Virgiliano notissimo:

Parcere subjectis, & debellare superbos

congruere ostendit. Male quoque Tassum ideo carpi demonstrat, quod Servii Sulpicii ad Ciceronem de *cadaveribus urbium* verba sua fecerit, cum tamen ante eum idem egerint Ausonius, & Sannazarius de Partu Virginis. Fatetur denique, Tassum in illo versu p. 560.

Di fine arme e di se stesso armato p. 570.

Salustium respexisse, qui de Mithridate: Corpore ingenti perinde armatus, sed ita tamen, ut Salustium superarit, cum Heroem suum non magnitudine corporis sed animi metiatur. Ad alia mox progressus, cum Bouhoursius hæc in Episodio Sofroniæ & Olindi carmina vellicarit:

Amor, ch'or cieco, or Argo, ora ne veli
Di benda gli occhi, ora ce gli apri e giri p. 572 seqq.

copiose de oppositionibus agit, & circa ejusmodi contraria atque pugnantia amorem versari demonstrat; quæ dum explicat, venustissimum simul amoris characterem format. Cum vero Bouhoursius querimoniam Armidæ tanquam nimis artificiosam taxet, respondet, pleraque a Virgilii Didone mutuata, & eodem modo Chimenen in Roderico sive Cido Cornelii, imo subtiliter magis & artificiose dolere. Ostendit deinde, sententiæ illius, qua anima amantis in ipso quidem extingui, in amica vero vivere dicatur, primum auctorem esse Platonem, & apud Horatium amicos *dimidium & partem animæ* vocari. Quid quod Augustinus in Confessionibus diserte *se*, post Amici obitum, *dimidium vivere noluisse* dicat. Hinc cum Gallus in hæc verba incurrit: p. 578. p. 582-598.

Sarò, qual più vorrai, Scudiero o Scudo p. 599-608.

lusumque verborum ceu puerilem reprehendit, monet Noster, figuras ejuscemodi apud plerosque Poetas & Oratores, imo Historicos & Philosophos frequentissime deprehendi, simulque Bellegardium Abbatem, Italos hoc nomine taxantem, eadem culpa teneri demonstrat. Cum deinde Bouhoursium male habeat, quod Tassus de imaginibus in Regia Armidiæ insculptis dixerit: p. 610-617.

Manca il parlar: di vivo altro non chiedi:
Ne manca questo ancor, s'a gli occhi credi

Noster postquam Epigramma parallelum ex Josepho Baptista celebri Italorum Lyrico, qui anno 1669 obiit, attulisset, & sanum de eo judicium interposuisset, Tassum huic longe præfert, & eodem schemate plerosque Græcorum, ex Latinis vero Virgilium, atque ex recentioribus Gallorum celebriores Poetas usos fuisse, observat.
p. 618-621. Querela deinceps Tancredi solerter expenditur, cumque Gallus iterum glorioso nimiæ artis crimine eam postulet, Noster erudite docet: esse utique Poetæ officium, ut naturam curate imitetur exprimatque, sed ita tamen, ut non omnem idcirco ornatum negligat. Cum præsertim amantes præ cæteris ingeniose doleant, & Cornelius apud Gallos, tales nobis in plerisque Tragœdiis suis querimonias suppeditet; nec Moynius & alii Gallorum Poetæ ab
p. 638 seqq. hac culpa immunes sint. Apostrophe postea Tancredi ad dexte-
p 654 seqq. ram suam exemplo veterum, Virgilii præsertim, defenditur. Et dum in certamine singulari Tancredi & Clorindæ anima per vulnera exiisse dicitur, geminæ Tibulli, Ovidii, Silii & Virgilii locutiones afferuntur: quodque ira id quod supererat vitæ, ne effugiat, retinere & morari asseritur, ea de re verba Medici Galli celeberrimi Chambræi proferuntur, & ex Petronio additur: *Dolorem vi-*
p. 659. 660. *res restituere.* Incogitantiæ porro arguit Gallum, quod ex Suenone Danorum Regis filio, Heroe Christiano, nescio quem nobis Saracenum effingat, formulamque, qua totum corpus unum vul-
p. 667. seqq. nus esse dicitur, veterum auctoritate niti docet. Verba exinde Rinaldi ad Armidam Cant. XVI. Stroph. 22: *Non puo specchio ritrar si dolce immago*, quæ Censor notaverat, defendit, & jampridem Platonem in Alcibiade primo, ut & Petrarcham ita locutos
p. 670. fuisse tradit. Denique dum Armida negat, se mortem, donum alioqui optatum, a Tancredo, in quem crudele odium habeat, accipere velle, ita quoque Sophoclem, Ciceronem, Plutarchum, & ex Hispanis Cervantem Saavedram & Calderonem, inclytos Scriptores, locutos fuisse demonstrat. Quibus, si de nostro aliquid adjicere fas est, tritissimum illud Virgilii: *Timeo Danaos & dona ferentes*, addi poterat: ut & alterum illud Ciceronis ad Atticum Epist. 2. Libri IX: *Cæsar solet, cum se purgat, in me conferre*

re omnem illorum temporum culpam : Ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem a se accipere vellem. Hac Tassi defensione integer Dialogus sextus absolvitur, quam postquam Marchio noster adornasset, Dialogo sequenti septimo ad Baptistam Guarinum, Guidobaldum Bonarellum & alios progreditur, & ex solutæ orationis auctoribus Pallavicinum inprimis Sfortiam contra Censorem Gallum tuetur. Miratur autem ante omnia Bouhoursium, cum ex præstantissimis Italorum scriptoribus flores se collecturum professus sit, Petrarcham tamen, Bembum, Casam; Carum, Molzam, Transillum & alios magni nominis scriptores omisisse. Quod vero ad Guarinum attinet, Bajuletum carpit, cui ex tot Guarini adversariis atque patronis, solus tantum Jason de Noris cognitus fuerit. Cumque is lasciviæ Guarinum postularit, strenue Noster ejus causam agit, Gallumque interpretem culpat, quod versus Itali Poetæ liberiores interpretatione licentiosa deteriores reddiderit. Commendat vero illustrem Poetriam Susæ Comitem, quæ dum Guarini Pastorem Gallicæ consuetudini traderet, intra modestiæ ac pudoris limites se continuerit. Bonarelli duplicem, quem in Phyllide Scyria exhibuit amorem, ab ipsis alioqui Italis non semel reprehensum, itidem contra Bajuletum tuetur, dumque id agit, modestiam Gallorum in tractandis amoribus laudat. Schediasmata vero quædam ab Anonymis profecta, Historiam nempe Palatii Regii, Amores Fœminarum illustrium, & alia ejusmodi librorum venena repudiat. Inprimis autem displicet nostro Præfatio, quam interpres Gallicus Petronio in vernaculum sermonem converso præfixit. Cæterum ad Guarinum revertens, Epigramma seu Madrigale, in quo cum Ludovico Gradenico Musas omnes extinctas & sepultas esse vult, exemplo non Sannazarii modo, & Petrarchæ, sed veterum quoque niti docet, imo ex ipsis Gallis Menagio & Saraceno subsidia comparat. Hinc ejusdem in Prologo Pastoris fidi versum, ubi de Encelado, sub Ætna jacente canit:

p. 680. p. 683. p. 689. p. 690. p. 694. p. 695. p. 696-705. p. 707. seqq.

Non sò se fulminato, o fulminante
Vibra il fiero Gigante
Contro il nemico Ciel fiamme di sdegno

ita

ita defendit, ut falsam quidem esse concedat sententiam, verisimilem tamen affirmet, quod apud Poetas non tantum permittatur, sed laudem quoque mereatur. Nec deesse, quibus se Guarinus muniat, auctoritates Lucretii & Nasonis, qui Ætnam tonare, & fulmina jactare fingant. Quod si denique verborum tumorem incuses, Alpheo fluvio, Dei apud Paganos personam sustinenti, ta-
p. 716-721. le quid permitti posse arbitratur. Cum porro Bonarellus eo nomine a Censore taxetur, quod de Celia fugitiva dixerit:

Conoscerollo a i Fiori
Ove saran piu folti

inconstantiæ & levitatis non immerito ille ipse arguitur, qui Racano Mariam Medicæam laudanti eandem figuram indulserat: ostenditurque auctoritate Calpurnii, imo ipsius Maronis, non de Reginis tantum atque Heroinis, quod Bouhoursius vult, sed de puel-
p. 722-726. lis quoque amatores ita loqui solere. Inde Gallo non probanti, quod Bonarellus ex oculis amicæ lucem fundi dixerat, cujus splendore illa e vestigio proderetur, respondet, cum apud Terentium in Eunucho simile quid occurrat, isque eo nomine a Gallo commendetur, non intelligere se, quare cum Bonarello tam severe agat. Eademque opera Testa, cui inter Italorum Lyricos, Chiabrera forte excepto, principatum dat, & Gratianus in Granata debellata, ei-
p. 732-738. dem noxæ affines excusantur. Marinum postea, ceu Hetruscæ Poeseos corruptorem, vehementer accusat, Bajuletumque, qui hunc ipsum verbis selectis usum fuisse scripserat, explodit, tandemque, Quintiliani verbis usus, dulcibus Marinum vitiis placuisse profitetur,
p. 739. 740. & Poetis, qui ex ejus disciplina prodiere, non admodum favet. Caroli deinde Mariæ Maggii Hymni in Ludovicum XIV conditoris partes contra Bouhoursium tutatur, ejusque Apologiam, quam Clarissimus Ludovicus Antonius Muratorius in Vita Viri adornarit,
p. 740. 741. magnifice laudibus celebrat; Lemeniumque & illustrem Arcadum Academiam, ut & Furfuraceam Florentinorum, ceu instauratores
p. 747. Hetrusci carminis prædicat. Ægre vero fert, Gallum multos Poetarum ex Italis proletariorum versus, ceu specimen insignis cujusdam artis, in medium attulisse. Cæterum a Poetis ad pedestris
p. 747. sermonis scriptores progressus, trium præ cæteris, Sfortiæ nem-
p. 758 seqq. pe Pallavicini, Stradæ, & Thesauri patrocinium suscipit. Pallavicinus

cinus nimirum, in venusto doctoque de Stylo & Dialogo libello, Joannis Baptistæ Rinuccini, Antistitis Firmani, de Episcopi officio librum hortis, qui in locis incultis atque squalidis, arte Magica momento excitantur, comparaverat. Quod Bouhoursius improbavit, indecorum Episcopo ratus cum Mago conferri. Cui Noster ex Servio reponit, comparationem non inter personas, sed inter studia institui, idque Virgilii exemplo, qui Trojanos cum formicis comparaverit. Observaverat porro Bouhoursius, librum Rinuccini non satis bene portentis Magorum assimilari, quæ solidi nihil præ se ferant; ad quæ Noster: non repræsentari hac Allegoria durationem, sed potius admirabilitatem. Sic Homerum Græcorum & Dardanorum, saxis invicem se petentium, conflictum cum nivibus a Jove emissis conferre: neque enim hic æqualitatem, sed simplicem similitudinis rationem requiri. Quod testimoniis Rhetorum tam veterum, quam recentiorum copiose docetur. Dum vero p.762. hoc agit, quasi in transcursu, comparationem a Ludovico Borbonio, Principe Condæo, inter Ignatium Lojolam & Cæsarem, interque Xaverium & Alexandrum M. argute institutam, ita commendat, ut tamen, si ad Bouhoursii obrussam exploretur, vix tolerabilem fore contendat. Ostendit deinceps, quænam inter Metapho- p.766. ram, Imaginem & Comparationem differentia intercedat, idque ex ipsius Pallavicini libro prædicto. Quem quoque, quod Lucretii p.776. seqq. dictionem paulo obscuriorem larvæ faciem tegenti, non ornanti, comparaverat, contra censoriam Galli notam tuetur, illum ipsum simul incusans, Metaphoram cum larva conferentem, quod rectius ænigmati conveniebat. Promovet inde gradum ad Stradam, qui Libro III, Decad. II de Bello Belgico scripserat: *Adeo non ex va-* p.789-793. *no observatum, cura esse Deo Principum vitam. Quasi non magis cordi in homine, quam Imperatori in exercitu novissimum mori datum sit.* Quæ verba Noster a Bouhoursii vellicationibus vindicans, qui Turennii & Gustavi Adolphi exemplo adductus, contrarium nonnunquam accidisse statuerat, non ad id, quod raro, sed quod plerumque fit, respiciendum esse contendit, Galloque simul exprobrat, quod perperam & contra mentem Stradæ verba prædicta verterit, & similes ejus in Auctorum interpretatione errores recenset, ridiculum ex Novi Fœderis a Bouhoursio

p. 794-797. Gallice facta explanatione, hujus rei specimen proferens. Quod porro Strada L. III, Decad. II *de militibus dimidiato corpore pugnantibus, sibique superstitibus ac peremta Partis ultoribus* dixerat, id Noster exemplo Lucani factum asserit. Cui merito addas insignem Lucretii locum Libro III v. 612 seqq. de membris curribus falciferis abscissis, ita inter alia canentis:

Falciferos memorant currus abscindere membra,
Sæpe ita de subito permista cæde calentes,
Ut tremere in terra videatur ab artubus id, quod
Decidit abscissum: cum mens tamen, atque hominis vis.
Mobilitate mali non quit sentire dolorem:
Et simul in pugnæ studio quod dedita mens est,
Corpore cum reliquo pugnam, cædesque petissit.

p. 799 seqq. Ad Thesaurum demum Noster deflectit, qui in Idea argutæ dictionis, non ita pridem Latio in Germania nostra a Viro clarissimo donata, de flammis missilibus, & inprimis de pyrobolis dixerat, quod cœlum incendere, fulmina ipsa fulminare, & sidera terrere velle videantur, Bouhoursio eam ob causam notatus. Cui Noster respondet: sibimetipsi quasdam in hoc Scriptore formulas improbari, quod nempe eosdem ignes, parvos Averni serpentes, Typhonesque minutos vocarit, sed quod ad verba prædicta attineat, licentiam quandam Poeticam in ejusmodi descriptionibus locum habere, & apud Virgilium, umbonem aureos ignes vomere, ac clamore cœlum incendi. Emolliri insuper αὔξησιν per verbum *videantur*, quo apposito omnis, si qua adsit, durities mitigetur.

p. 804. Addit ipsum Censorem ita peccare, qui odores exquisitissimos ad cœlum ferri alicubi dicat, quod odoribus vix satis competat. Quamvis Plauti in Pseudolo exemplo sese tueri forsitan possit, apud

p. 798. quem odor in cœlum volet. Nec omittendum est, quod Noster monet, secundam Ideæ Thesauri partem, in qua de vitiis dictionis argutæ agendum fuerat, desiderari. Tandem libro elegantissimo finem imponens Illustris Marchio, Gallos elegantiæ studia curate tractantes, inprimis autem Artem Poeticam Dacerii & Rhetoricam P. Lamy miris laudibus extollit, suosque cives haud obscure reprehendit, quod elegantioribus hujuscemodi literis tantum non neglectis, inanium modo miratores existant. Nos, ut & ipse & alii iti-

itidem ab Italia Viri docti atque ingeniosi, non suis magis, quam nostris quoque Philologis, calcar ad has studiorum amoenitates excolendas admoveant, merito optamus, doctissimique, quem supra celebravimus, Ludovici Antonii Muratorii, cujus beneficio hæc ipsa Ursi commentatio, licet serius aliquantulum, ad nos pervenit, quos in litteris ad Actorum Collectores datis promittit, *duos de Consummata Italorum Poesi tomos* anxie expectamus.

QUINTI SEPTIMII FLORENTIS RIVINI, REG. Polon. in Sen. Appell. Consil. & Scabini Lipsiensis, Enunciata Juris ad Ordinationem Processus Saxon. Electoralem, edita ex schedis paternis a D. T. FL. RIVINO.

Lipsiæ, apud Johann. Frider. Gleditsch, 1705, 4.
Constant Alph. 9. plag. 14.

QUæ dudum expectata fuere causarum Patronis, iisque qui foro suam operam addicere cupiunt, sæpius antea iterum iterumque calamo descripta, in publicam nunc lucem prodeunt Excellentissimi Autoris Axiomata ad Ordinationem Processus Saxonici Electoralem, opus iis, qui aut causas perorant, aut judiciis & dicasteriis assident, aut rerum forensium notitia instruere cupiunt animum, utilissimum longe ac fere necessarium. Longam enim rerum judicatarum continet seriem, Decisionumque, quæ in Scabinatu Lipsiensi, aut summo Provocationum Consilio, causas amputarunt, uberem exhibet copiam, ut facile, quo libellum dirigere actor, qua ratione sententiam concipere judex, quidque de dubio litis eventu pars sperare debeat, ex opere hoc præstantissimo queat intelligi. Nobis ex tanta rerum copia, veluti in fertilem delapsis campum, licebit aliquot saltem quasi decerpere flores, ac ex quibusdam axiomatibus ostendere, quantum commodi, ex diligenti libri hujus lectione quilibet sibi queat promittere. Ita judicatum fuisse refert, ad demonstrandam paupertatem sufficere attestatum Domini Jurisdictionis, *Tit. I. Ennnc. 14.* Contra poenam Advocatis dictatam Leuterationi aut Appellationi non esse locum, *Tit. 3. Enunc. 34.* Pro confesso & convicto haberi non posse reum, qui nuncium citationem, quam nondum legit, reportare coegit, *E-*

nunc. 65. Tit. 4. In Reconventione non attendi privilegium fori de non evocando, *Tit. 6. Enunc. 14.* Morte Curatoris extingui Actorium ab eo datum, *Tit. 8. Enunc. 28.* Septiduum Saxonicum consensu partium non posse prorogari, *Tit. 10. Enunc. 53.* Cautionem pro reconventione & expensis, non esse præstandam in causa Matrimoniali, *Tit. 13. Enunc. 3.* Reos, si super actione juramentum delatum sit, ob litis contestationem negativam, exceptiones quoad membra libelli negata annexas perdere, *Tit. 16. Enunc. 14.* In Leuteratione juramenti delationi esse locum, si Guaranda nondum sit præstita, & lis tantum eventualiter contestata, *Tit. 18. Enunc. 32.* Reum ad probationem exceptionum haud admitti, si Actor juramentum super actione tota relatum præstiterit, *Eod. Tit. Enunc. 62.* In Processu Summario & Possessorio summarissimo interrogatoriis esse locum, *Tit. 20. Enunc. 47.* Uxorem contra mariti sororem ad testimonium dicendum non compelli, *Tit. 22. Enunc. 18.* Ad juratam diffessionem mulierem sine Curatore se posse offerre, *Tit. 25. Enunc. 37.* In examine testium, ad perpetuam rei memoriam, Judicem competentem adeundum, offerendos articulos, partemque adversam ad danda interrogatoria esse citandam, *Tit. 29. Enunc. 1.* Libros mercatorios, licet sint juramento confirmati, non habere vim documenti Guarantigiati, ut executive ex iis agi queat, sed probationem adversus eos & juramenti delationem admitti, *Tit. 20. Enunc. 10.* Sententiam Universitati Syndicum non habenti latam, non transire in rem judicatam, adeoque post decennium adhuc, Leuterationem vel Appellationem posse interponi, *Tit. 34. Enunc. 13.* Arbitrarie puniri eum, qui processum nullitatis arguit, ac nullitatem probare nequit, *Tit. 38. Enunc. 13.* Jus primæ licitationis maritum sine curatore, & patrem per filium mandato haud instructum, consequi posse, *Tit. 39. Enunc. 36. & 38.* Pecuniam creditricis, quæ nupsit debitori, pro dote haberi, *Tit. 41. Enunc. 2.* In Oppignoratione bonorum Emphyteuticorum, & Domini directi, & Domini jurisdictionis consensum esse necessarium, *Enunc. 5. Tit. 46.* Arrestum a Curatore mulieris sine ipsius interventu valide impetrari, *Tit. 51. Enunc. 10. &c. &c.* Sed hæc speciminis loco sufficiant: quæ ideo adducenda esse duximus, ut intelligere possit L. B. plenum esse practicarum

quæ-

quæstionum casuumque elegantissimorum hoc opus. Quod non sine commodo singulari nobiscum fatebuntur, qui integrum evolvere, aut seriem saltem Enunciatorum, quæ singulis Titulis præmittitur, diligentius perlegere, ex re sua judicabunt.

THE RELIGION OF A PRINCE.

Seu

TRACTATUS DE RELIGIONE PRINCIPIS, IN quo Scripturæ Sacræ præcepta, optima in regnandi arte axiomata esse probantur; profanis Machiavelli, Hobbesii aliorumque principiis oppositus a GUILIELMO NICHOLLS, S.T.D.

Londini, apud Th. Bennet, 1704. in 8. pl. $14\frac{1}{2}$.

MUnificentia singularis, quam Serenissima Magnæ Britanniæ Regina, mox post suscepta regni gubernacula, quæ hodie Orbis cum adplausu tractat, decimarum ac primitiarum largitione, erga pauperioris sortis Clerum gratiosissime exhibuit, (de qua initio mensis Maji nuperi diximus,) Rev. Autori, in Actis hisce sæpius non sine laude memorato, occasionem præbuit, præsentem libellum conscribendi, quem etiam Serenissimo laudatissimæ Reginæ nomini devote consecravit. Cum enim Ipsa hoc modo, regni sui pariter ac orbis universi incolis, summæ pietatis bonitatisque egregiæ documentum præclarissimum dederit, non male se acturum Autor existimavit, si ad exemplar istud exquisitissimum, vere Christiani Principis imaginem delinearet, quidque illum deceat, quid minus, breviter exponeret.

Persecutus ergo illud rite est in hocce Commentario, cui quædam præmissa est *Introductio*, in qua Atheorum, Democraticorum, & Epicuræorum nefandæ, quas de Principibus regnandique ratione fovent, sententiæ summatim recensentur; Machiavelli pessimus de Principe liber gravissime perstringitur, tandemque occasio, quæ Autorem ad scribendum impulit, ulterius exponitur. *Tractatio* ipsa in tres maxime partes dispescitur, officiaque continet, quæ tum erga Deum, tum erga finitimos Principes ac Status, tum erga eos, quibus parendi gloria relicta est, Principi præstanda sunt.

Ea, quæ Deo debentur, aut ad cultus Divini sinceritatem, aut ad vitæ integritatem, aut ad religionis curam defensionemque referuntur. Quæ Statibus finitimis Principibusque exhibenda sunt, partim religiosam pactionum ac fœderum cum aliis sancitorum observationem, partim belli non nisi justis de causis suscipiendi rationem, partim erga victos armisque subactos clementiam respiciunt. Quod denique ea attinet, quæ Principes iis, quibus præsunt, debent, in eo ipsorum officium consistere dicitur, ut amore magis quam timore imperium firment, ut justitiam, indulgentiam, munificentiam pacemque inter suos confirmandi studium nunquam non sectentur, ut præterea bonis consiliis aures benevolas præbeant, eademque sequantur. Hæc duodecim capitibus ita explicantur, ut nec argumenta desideres, quibus falsa Atheorum & Machiavelli sectatorum principia acute refelluntur, nec rationes & exempla desint, sive ex sacris sive ex profanis desumta litteris, quibus vera sententia confirmatur atque declaratur. Tandem *conclusio* operis sese offert, in qua Autor non modo probat, quod ille demum Princeps veram virtutis gloriam mereatur, qui officiorum supra traditorum bene memor sit, sed etiam ostendit, quod singula, quæ hactenus dixerit, in Serenissima Magnæ Brittanniæ Regina, tanquam in speculo limpidissimo, compareant.

NOVA LITTERARIA.

DE rebus Moscoviticis Excellentissimus Huyssenius, quem Augustissimo Moscorum Monarchæ a consiliis status & belli esse, & Serenissimi Principis Alexii Petrovitii educatoris juventutis munere fungi, supra mense Majo indicavimus, plura nobis retulit, digna utique, quæ cum curioso Lectore communicemus. Præ cæteris in instaurandis apud Moscos literis occupatus fuit aliquandiu Ernestus Glückius, Mariæburgi antehac Præpositus & Pastor Primarius, quo in loco (falso enim Narvam pro Mariæburgo scripsimus loco citato, quod mendum cupimus corrigi) triennio abhinc a Moscis captus, & literaria supellectile spoliatus est. Is, dum in vivis esset, (nuper enim mense Majo, haud parvo rei litte-

tetariæ in illis locis detrimento eum obiisse, relatum est,) a Czarea Majestate quotannis accepit 3000 Rublones, si ita loqui cum Moscis fas est, seu 6000 circiter unciales Germanicos, ad sumtus Gymnasii sive Scholæ Illustris, quæ sub ejus moderamine Moscuæ in palatio Nariskiorum aperta est. Ad eam frequentandam & Nobiles & Plebeji publico edicto invitantur, eoque vacatio a militia his, qui eam postulant, datur, & promotio certissima promittitur. Docentur autem hic gratis a variis Magistris Græca, Latina, Gallica, Italica atque Turcica. Neque minus & PP. Jesuitæ, Missionarii, in suburbio Germanorum, præter Latinam linguam, Mathesin atque disciplinas militares adolescentes docent. Pariter & Patres Græci spectatæ eruditionis, e dissitis regionibus evocati, publice sumtibus Supremi Moscorum Monarchæ,& linguas, Græcam & Latinam, & Philosophiam atque Theologiam (qualem antea Kioviæ, & Romæ quoque aut Patavii didicerunt) profitentur, & publicas nonnunquam Disputationes de thesibus typis impressis instituunt. Ut quoque S. Literæ in lingua Ruthena emendatius legerentur, idem Princeps Potentissimus curam novæ atque accuratæ versionis Theologis aliquot insignioribus demandavit. Medicinam diligenter præ reliquis Bidlojus, Asmes, Kellermannus, Blumentrostii, Carbonarius, S. Czar. Maj. Archiatri, excolunt. Imprimis vero Bidlojus Batavus, in theatro Anatomico, splendido, quod inhabitat, ædificio, sæpius præsente tota Aula, anatomen corporum humanorum, quæ vel morbo vel ex vulnere contabuerunt, instituit. In Observatorio Angli quidam Arithmeticam, Geometriam & Artem Navigandi publice docent, auscultantibus Ruthenis plus quam ducentis, quibus & pro ratione profectuum stipendia solvuntur, tum qui prævio examine digni reperti sunt, rude donantur, & congiarium adepti in militiam mittuntur. Et ne quid ad incrementum literarum desit, libri omnis generis, speciatim belli Ducum Vitæ, in linguam Ruthenicam transponuntur, & publicæ quoque Relationes, de rebus in Europa nuper gestis, singulis septimanis idiomate patrio imprimuntur, & pro exiguo pretio venduntur, ut vulgus quoque & sequior sexus rerum,

quæ

quæ apud exteros geruntur, noscendarum studio accendantur. Sed ut porro de libris in Moscovia nuper impressis aliquid recenseamus, prodiit Moscuæ anno proxime elapso *Idea Antichristi*, auctore Stephano Jaworowsky, Phil. ac Theologiæ Doctore, qui e nobili Polonorum familia oriundus, in Kioviensi olim Academia Professor fuit, nunc Archi-Præsul sive Metropolita Rezanensis & Muromiensis audit, Vir spectata eruditione & facundia in cathedra Scholastica & Ecclesiastica, ut Augustissimus Moscorum Imperator eum ad functiones Patriarchæ in Imperio Moscovitico obeundas vocaverit. At de eo libro, cum multa contineat curiosa, proxime dicemus. Imprimis autem Auctor Lexici Slavonico-Græco-Latini, de quo alibi diximus, Polycarpow, Zcareæ & Patriarchali Bibliothecæ Præfectus & Director Typographiæ Moscoviticæ, in qua per accessionem Narvensis, nunc omnium linguarum typi reperiuntur, quem modestia morum, & linguarum Græcæ, Latinæ, Slavonicæ notitia commendant, librorum edendorum curam habet diligentem. Quippe ejus jam studio prodierunt *Systema Arithmeticum* in fol. *Alphabetarium trilingue* in 4. *Idea Antichristi* in 8. ut & *Florilegia* SS. Patrum Græcorum, e. g. Joh. Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, Cyrilli Alexandrini, Theophylacti &c. His nonnulla addemus Vilnæ in Lithuania impressa. Prodiit ibi A. 1701 in 4. *Tetrachordium Tragicum Passionis Mortisque Salvatoris ac Domini nostri Jesu Christi, Veri Dei & Hominis, pro salute humana inhumaniter ab hominibus passi, Historiam resonans, ad concordem quatuor Evangelistarum harmoniam intentum, &c.* cujus auctor est Eustachius Kotowicz Episcopus Smolencensis, qui omnem laudis vanæ speciem fugiendo, nomen titulosque suos taceri voluit. Nunc vero ibi imprimuntur: *Enodatio Casuum difficilium circa Sacramentum Matrimonii occurrentium, ad usum fori tam interni, quam externi*, in 8. nec non *Corona Australis Polonica in Polo septenis effulgens sideribus, sive Encomia totidem Reginarum Poloniæ ex Familia Austriaca, cum Documentis Ethicis, Prosa & Metro*, in 4.

* * * * * * * * *

ACTA
ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno MDCCV.

Alle de Wercken van den Heer *P. C. HOOFT.*

i. e.

PETRI CORNELII HOOFT OPERA OMNIA IN quatuor partes distributa.

Amsterdami apud H. Wetstein & P. Sceperum, Ultrajecti apud Gu. van de Water, & Lugduni apud Dan. van den Dalen, 1704, fol.

Constant in universum 30 Alph. & 9 plagulis: Figurarum vero æncarum 1 Alph. plag. 7, præter eas, quæ Parte III una cum Emblematibus sunt impressæ.

MErito id Excellentissimi olim inter Batavos Viri, Petri (Cornelii filii) Hooft, Satrapæ Mudensis, Polyhistoris ac Poetæ sine exemplo, datum memoriæ fuit, ut opera ejus omnia, dudum quidem maximam partem edita, junctim nunc typis descripta, luci publicæ denuo exponerentur. Divisa sunt in quatuor partes, quarum *prima* & *secunda* celebratissimam ejus complectuntur Historiam Belgicam, ab eo tempore, quo Carolus V Imperator Belgicarum provinciarum cum regnis Hispanicis annexisque ditionibus aliis regimen Philippo IIdo tradidit, usque ad exitum fere Advocatiæ Comitis Leicestriæ, quartum nunc recusam: de qua & tanto omnium cum applausu olim excepta, & hodieque publice æstimata, plura dicere non attinet. *Tertia* opera ejus exhibet miscellanea, quo spectant Historia Henrici IV Galliarum Regis, Narratiuncula de fatali-

talibus exsurgentis Domus Mediceæ infortuniis, Auctoris ad viros celeberrimos Epistolæ 218, Opuscula aliorum in linguam Belgicam ab Hooftio versa, Comœdiæ ejusdem, Emblemata & Poemata cujuscunque generis. Quæ quidem jam A. 1671 a filio Arnoldo, Equite S. Michaelis ac Scabino Amstelodamensi, fuerunt edita, nisi quod *David van Hochstraten*, qui novæ hujus editionis curam habuit, & epistolas quasdam antea non vulgatas, a Nobilissimo Viro *Gerhardo van Papebroch* suppeditatas, & Poematibus illud inprimis, quod A. 1700 Florentiæ compositum, ad Academiam in Hollandia sub nomine *Kamer in Liefde bloejende* eo tempore florentem olim miserat, neglectum quidem hactenus, velut immaturum, sed dignum tamen, quod legatur, visum adjecit. *Quarta* Taciti opera, in linguam Batavorum ab Auctore olim incredibili studio, nec minori felicitate conversa, primumque Amstelodami A. 1683 publicata, comprehendit.

Atque hæc de splendido licet opere dicta, pro instituti nostri ratione suffecerint, cum non nisi recens primum vulgatos libros recensere consueverimus. Neque tamen ingratum Lectori Benevolo futurum arbitramur, si cum Illustris Hooftii Vitam, Historiæ ejus Belgicæ in his operibus præmissam, & quondam a Gerhardo Brand, celeberrimo illo Historiæ Remonstrantium auctore compositam deprehendamus, ex ea quædam excerpta demus, ne cuiquam, quantus Vir Hooftius fuerit, ignoretur. Natus nimirum ille est Amstelodami d. 16 Mart. A. 1581, patre *Cornelio Petri Hooft*, Consule Amstelodamensi, matre *Anna Blavia*. Studiis mature innutritus, ingenium ostendit linguæ & poeseos Batavicæ inprimis cupidissimum, quo tempore *Collegium* illud *in Amore florens*, cujus supra meminimus, Amstelodami eo decore splendesceret, ut aliquando inter ejus membra quinque Consules & octo Scabini Amstelodamenses numerarentur. Itaque, cum illud in excolenda lingua poesique patria unice versaretur, illi se addixit totum, *Henricum Laurentii Spigelium* (cujus opus palmarium *Speculum cordis*, Hertz-Spiegel / una cum opusculis aliis A. 1694 in Hollandia recusum est) in primis magna tum auctoritate pollentem æmulatus. Postea Academiam Lugdunensem ea tempestate longe florentissimam, cum *Josephus Scaliger*, *Franciscus Junius*, *Pau-*

Paulus Merula, *Carolus Clusius*, *Bonaventura Vulcanius*, aliique præclari Viri doctorum munere fungerentur, incoluit, & sub tantis præceptoribus absoluto studiorum Academicorum cursu, integrum inde fere triennium itineri per Galliam, Italiam, Germaniam facto, summo cum fructu impendit. Unde jam A. 1609 a Principe *Mauritio Auriaco*, prævia Ordinum Hollandiæ Præpotentium nominatione, Satrapæ Mudensis, Prætoris Gœlandiæ, & Officialis supremi Vesopensis munere, magnæ utique dignitatis, ornatus est: etsi id quoque Parentis in Rempublicam & Domum Auriacam meritis fuit datum, qui tum superstes, octogenarius demum A. 1626 decessit. Interea Noster, postquam Comœdias ac Tragœdias quasdam edidisset, Vitam & Res gestas Henrici IV Galliæ Regis Belgico sermone, ut alia omnia, adornavit, octo fere annorum annis eam in rem impensis, eo applausu, ut *Hugo Grotius* in Epistola ad Hooftium, quæ est inter epistolas ejus Amstelodami A. 1687 editas ducentesima decima sexta, non dubitarit gratulari tanti Regis Manibus, quod tantum Scriptorem invenerit, & Rex Galliæ Ludovicus XIII postea præstitam gloriæ Patris operam remuneratus fuerit, collatis Nostro A. 1639 Nobilitatis insignibus & Equestri S. Michaelis ordine. Ast præcipuæ tamen ipsi curæ Historia Belgica fuit, cui componendæ jam tum A. 1628 manum cœpit admovere, & toto deinde vitæ decursu insudavit, donec A. 1647 Hagæ Comitis, quorsum ad spectanda Friderici Henrici Principis Auriaci, qui non ita pridem decesserat, solennia funebria profectus fuerat, morbo oppressus expiravit, nondum absoluto sexagesimo sexto ætatis anno. Corpus defuncti Amstelodami in Templo, quod vocant, Novo tumulo paterno illatum est; postridie vero in Theatro urbis publico, honori ejus non oratio solum parentalis a *Brandtio* nostro conscripta, ast ab *Adamo van Germes*, actore in scena solertissimo, recitata, sed &, cum illa finita esset, una e præcipuis ab Hooftio elaboratis Tragœdia, cui *Geerard van Velzen* nomen est, populo fuit exhibita: quod exemplum repetitumne postea fuerit, nobis quidem non constat. Fuit de cætero Vir linguæ patriæ & poeseos longe studiosissimus, ut cum Poetria etiam quadam Tesselschaede, seu ut ipse per anagramma vocabat, Sachtesedeles, per semiseculum fere, amicitia ipsi literarum commercio ex-

culta intercesserit. Inter Poetas veteres Virgilium, inter Historicos Tacitum, cujus opera bis & quinquagies perlegerat, & styli concisam ingeniosamque rationem imitatus fuerat, summo loco habuit. Utique hinc factum, ut in Historia Belgica aliisque scriptis lectorem requirat attentissimum, & acumine ingenii minime destitutum: quo respexit forte & Poeta Belgicus celeberrimus, *Joost van den Vondel*, quando ad Amicos dicere solitus fuit, in universo Belgio neminem se nosse, qui par sit vel unico folio componendo ea sublimitate, qualem universa Hooftii Historia Belgica spiret. Inter Belgicæ Historiæ Scriptores Italos, Cardinalem Bentivolium: inter Historiographos quoscunque alios, Thuanum æstumatissimos habuit. Ex Amicis *Constantinum Hugenium de Zuilichem*, *Casparem Barlæum*, *Vondelium*, *Grotium*, *Vossium* præcipue coluit. In administrando Satrapæ munere, æquum se omnibus præbuit, sorditiem maxime exosus, ut ex bonis etiam condemnatorum fisco addictis, partem sibi debitam viduæ aut hæredibus aliis donaverit, autochirorum inprimis, quos nonnisi ex insania peccasse, persuasum habebat. Religionem Reformatam profitebatur, sed inimicus zelotis, ut edicta etiam adversus Romano-Catholicos lata executioni mandare non sustineret. Symbolo usus, *omnibus idem*, id consecutus est, ut nec ipse quemquam offenderit, & vicissim raro exemplo, aliorum odium atque invidiam feliciter effugerit. Conjugium, ut de hoc postremo loco dicamus, duplex ipsi obtigit, primum A. 1610 cum *Christina van Erp*, ex quo suscepti liberi mature exstincti sunt; alterum A. 1627 cum *Leonora Hellemans*, e quo genitus *Arnoldus* Filius, Eques S. Michaelis & Scabinus Amstelodamensis, cujus jam supra a nobis facta est mentio.

EXPOSITIO LITERALIS ET MORALIS SANCTI Evangelii Jesu Christi secundum quatuor Evangelistas. Autore R. P. F. NATALI ALEXANDRO, Ordinis F. F. Prædicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi Doctore, & emerito Theologiæ Professore.

Parisiis, apud Joannem Anisson, 1703, in fol. Alphab. 8.

Post

POst multa variaque opera in lucem hactenus abs se emissa, in Scripturæ tandem Sacræ lectione acquiescere, inque ejus meditatione consenescere decrevit doctissimus, nobisque sæpe memoratus R. P. F. Natalis Alexander. Sanctum igitur Evangelium in manus sumsit, ejusque expositionem continuam, juxta quatuor Evangelistarum ductum adornavit, literalem sensum primo, ac postmodum moralem quoque dilucidans. In literali sensu pandendo, parallela potissimum Scripturæ loca, & sanctorum Patrum Commentarios se excussisse, profitetur; venerandamque, quam appellat, Traditionem ubique se præ oculis habuisse addit. Vulgatam versionem Latinam pressius secutus est, quamvis & Græci textus & Orientalium versionum vim, sicubi opus duxit, attingere haud neglexerit. Quam Eruditos plerosque viros data dudum opera illustrasse censet, Evangelistarum concordiam & harmoniam, breviter tantum se delibasse, nullus dissimulat. Moralem vero sensum non minori, ac literalem illum, industria prosequendum sibi venire ratus est, quandoquidem Divini verbi prædicatoribus animarumque pastoribus, quibus Evangelium populo explicare ex officio incumbat, consulere hoc pacto decreverit. Veterem namque concionandi rationem, quam sancti Patres & antiqui Episcopi sectati sint, in Ecclesiam revocari optat, ut nimirum totius Evangelicæ lectionis, quam quisque auditoribus proponit, series explicaretur, sensuque literali, quantum necesse est, exposito moralis erueretur, cui præcipue Ecclesiastes insisteret. Novam namque (& suæ fidei sociis, ut constat, admodum familiarem) concionandi rationem parum probat, quæ, unica Evangelii sententia pro themate assumta, extra quam divagetur utplurimum Concionator, ejusque se velut immemorem in progressu sermonis ostendat, humanis conceptibus, ingeniosis licet, sterilibus tamen & exsuccis, ac elegantibus quidem, sed sæpius infructuosis morum humanorum picturis, auditorum pascat, seu potius jejunos dimittat animos, ac molli eloquentia comtæque orationis ornatu ac leporibus demulceat, non instruat, non moveat, non flectat. Quod cacoethes tollere se studuisse innuit hoc Commentario, quem forte coronidem impositurum conjicit operibus suis reliquis, cum ultra sexagenariam ætatem provectus, lassescere jam incipiat. Cæterum a famosis illis

propositionibus quinque, ab Innocentio X & Alexandro VII in sensu Jansenii damnatis hæreticisque, nuspiam non se abhorrere testatur; quanquam a sanctorum Doctorum, Augustini & Thomæ, dogmatibus de Gratia per se efficaci, & omnino gratuita sanctorum Prædestinatione, aut a sanioris disciplinæ moralis defensione, ne latum quidem unguem se deflexisse, simul affirmet.

JOH. BRAUNII, SS. THEOLOGIÆ DOCTORIS, ejusdemque & Hebrææ Linguæ in Academia Groningæ & Omlandiæ Professoris, Commentarius in Epistolam ad Hebræos, cum indicibus locupletissimis & quibusdam tabulis æneis.

Amstelodami, apud Henricum & Viduam Theod. Boom, 1705, in 4.
Constat 5 Alph. & 19 plag.

DEdicavit celeberrimus Autor Commentarium suum pereruditum Omlandiæ Ordinibus, eorumque Deputatis Novemviris: in qua dedicatione, Ecclesiæ Christianæ deploranda hoc nostro ævo facie expensa, luget, dari nonnullos, qui tentatam inter Lutheranos & Reformatos unionem impedire satagant. Largitur, controvertentes olim Theologos ab utraque parte peccasse: ast cum iniqua malorum commemoratione nemo ad concordiam adducatur, in comitiis pacis primum caput poni debere sanctam malorum oblivionem. Cordatioribus Theologis, tam Lutheranis, quam Reformatis, rixosorum hominum privatam hostilitatem, asperitatem ac contentiones, & olim improbatas, & hodienum improbari. Inprimis per totam Saxoniam, sapientiores primosque Ecclesiarum Antistites magnam Reformatis demonstrare humanitatem: id quod maxime factum sit a Celsissimo Electore gloriosæ memoriæ, qui ante non multos annos aliquot centena ex Cocceji operibus coemi jusserit exempla, ut quælibet Ecclesia suum haberet. Concedit equidem, nec Lutheranos facile eo adduci posse, ut cum Reformatis in omnibus consentiant, nec Reformatos omnes Lutheranorum sententias amplecti posse; non tamen omnem opinionum dissensum diversam religionem illico dicendam esse, cum nec olim unquam extiterit, nec hodie ulla existat religio, quin fratres in variis capitibus a se recesserint, ho-

hodieque recedant. Cum igitur Reformati & Lutherani in fundamentalibus religionis Christianæ capitibus conveniant, & errores fundamentum fidei ac vitæ sanctimoniam evertentes unanimiter detestentur, adeoque ambo certissime membra Ecclesiæ Christi existant; cur externum fraternitatis vinculum accedere non debeat, rationem esse nullam. Ostendit inde, ambos eadem de Deo, ipsius decretis & decretorum executione credere. Si vero quis objiciat, non tamen eodem modo hæc credi a Reformatis, quo a Lutheranis, illi Noster respondet, modum non facere ab stabilienda salutis fundamenta, sed versari ut plurimum circa subtilitates nullius momenti, atque circa controversias, quæ hactenus nondum decisæ creduntur, nec facile ad mentem cujuslibet decidi possunt; nec eum qui ignorat, posse dici damnatum, cum pauci reperiantur, inprimis inter illiteratos, qui de modo edocti sint, immo multi Martyres, ob fidem in Christum mortem obeuntes, eundem ignoraverint. Non statim, quæ nobis dura videntur, pro duris habenda esse; fieri enim posse, ut autoris mentem non recte capiamus, aut ex ejus thesi consequentias deducamus, quas ipse non admittit. Non tamen improbat consilia de convocandis ex utraque parte Theologis doctis, prudentibus, pacificis, ut serio controversis capitibus examinatis, in timore Dei tentent, quo usque alter alteri obviam ire possit. Adhortatur tandem suos ac seipsum, ut si Lutheranis pacem inire nondum visum fuerit, ipsi tamen a sua parte omnia odia, simultates, diffidia & discordias, quæ pacem turbent, deponant, certi promissionum Divinarum de optatioribus temporibus, quibus major erit in Ecclesia cognitio, & membra Jesu Christi profundam pacem colent.

Quod jam Commentarium ipsum spectat, probe quidem noverat Noster, paucos esse Scripturæ libros, in quos stylum magis exercuerint interpretes, quam in Epistolam ad Hebræos. Cum tamen expenderet, eam continere totam Veteris & Novi Testamenti Theologiam, ita ut ipsa intellecta, reliqui verbi Divini libri, ac profundiora mysteria arcanaque in iis contenta, ipsæ etiam antiquitates, ritus, mores, observationes atque ceremoniæ sacræ & profanæ, Prophetarum secretiora dicta & revelationes ænigmaticæ, sanctiores denique pietatis normæ ac regulæ intelligerentur,

ad quæ tamen omnia una non respiciunt interpretes reliqui quin laborem ab aliis sæpius jam iteratum in se susciperet, non dubitavit, operam potissimum dans, ut, quæ ad verborum & rerum intelligentiam, ad nexum & ad scopum Spiritus S. scitu necessaria, breviter, clare & solide exponeret. Quoniam vero Epistola ad Hebræos multum facit ad evertendos Socinianorum errores, hunc usum quoque constanter ostendit, & ne videatur, quod sæpe accidit, ipsis affingere, quæ minus concedunt, contra Schlichtingium inprimis aciem stringit. Expositioni Epistolæ præmittit Prolegomena, in quibus prolixe docet, eam jure haberi pro Canonica; autorem agnoscere Paulum, a quo scripta sit, cum Romæ sub imperio Neronis captivus detineretur, ad Judæos in dispersione; & tandem in scopum Scriptoris inquirit, quem esse contendit avocationem Hebræorum ab observantia legis Mosaicæ, & adductionem eorundem ad Christum Servatorem. Unde tres contineat partes, 1. Exhortationem, ut, cultu Mosaico relicto, in Christum credant, a cap. 1 ad vers. 19 cap. 10. 2. Admonitionem ad veram pietatem, in fide & sanctitate perseverantiam, a v. 19 cap. 10 ad v. 20 cap. 13, & 3. Preces pro sanctis a v. 20 cap. 13. usque ad finem. Hinc nervose ostendit scopi partialis cujuscunque capitis cum scopo totius Epistolæ nexum.

Quoniam vero Noster probe novit, nexum inter veritates revelatas cum cura observatum multum facere, tum ad agnoscendam sapientiam, potentiam, bonitatem aliasque perfectiones Divinas, tum ad confirmandam Scripturæ sacræ autoritatem Divinam, non singulis solum capitibus & versiculis contenta præfigit, atque nexum eorundem tam inter se, quam cum antecedentibus monstrat, sed in singulis quoque propositionibus, nexum inter subjectum & prædicatum, ex eorundem natura & analogia fidei, sicubi fieri potest, ostendit. Verborum significatum ex principiis philologicis, & collatione locorum parallelorum Scripturæ, ubi necessitas hunc laborem efflagitat, vindicare non negligit. Si quæ phrases ritum quendam sive sacrum sive profanum sapiunt, ita ut sine istius cognitione earum emphasis intelligi nequeat, ex antiquitatibus sacris atque profanis eundem enucleare, quemque phrasis ad eum habeat respectum, docere studet. Singulorum quæ asserui-

mus

mus, un cum saltem proferemus exemplum, ut Lectori de nostro judicio suum interponendi ansam demus. Ita e. gr. ad comma primum capitis primi notat, vocem πολυμερῶς Græce sonare *pluribus partibus*, convenire autem cum Hebræo לפרקים, quod & partes & tempora notet. Verbum enim פרק significare *rupit*, unde descendat Germanorum Brechen/Belgarum breeken/forte & Latinorum fregit, ubi פ sit raphatum F, & ק mutetur in G, quia ejusdem organi. Inde פרק idem esse ac μέρος, partem, ac πολυμερῶς idem, quod per plures partes, vel etiam per plura capita seu articulos, cum *perek* quoque significet caput vel articulum. Observat vero ulterius, פרק quoque notare definitum tempus, ut πολυμερῶς idem sit ac לפרקים multis temporibus. Omnes significatus hic invenire locum demonstrat, quia omnes gignunt sensum Scripturæ sacræ apprime conformem, ita ut nulla subsit ratio, cur unum potius intenderit Spiritus Sanctus quam alterum. Connexionem igitur prædicati atque subjecti hujus propositionis, *Deus multis temporibus per varias partes & capita locutus est*, ex diversis Fœderis gratiæ œconomiis, ad quas Coccejus ipsiusque discipuli in demonstrationibus Theologicis recurrunt, deducit. Ita *ad com. 35. cap. 11.* notat, vocem τυμπανίζειν descendere ἀπὸ τοῦ τυμπάνου, quod a verbo τύπτω derivat & cum Hebræo תוף convenire ostendit, & ex Suida & Scholiaste Aristophanis baculum significare probat, quo verberant, & juxta Stephanum denotare palum, ad quem alligati sontes fustibus contundebantur, observat. Unde cum non solum ex 2 Maccab. 6. v. 28, sed & Suida & Hesychio probari possit, tale olim supplicii genus obtinuisse, quo rei palo alligati & distenti baculis percuterentur, donec toto dorso pellis quasi extraheretur; per vocem τυμπανίζειν ab Apostolo illud designari, tandem concludit. Similiter ad *comma subsequens ejusd. cap.* vocem ἐπρίσθησαν de tali supplicii genere interpretatur, quo sontes serra dissecabantur, cum tale supplicium olim obtinuisse, ex 2 Sam. 12, 31. 2 Chron. 20, 6, ex Rabbinis atque ex Patribus, ut Origene, Tertulliano, Hieronymo, Epiphanio, Justino Martyre &c. constet.

Cæterum cum Doctissimus Autor nexum veritatum in hac Epistola revelatarum constanter explicet, eæ autem officium Christi

 me-

mediatorium, & omnem salutis sub Veteri & Novo Testamento dispensationem accurate declarent: quantum ad diversas fœderis gratiæ œconomias distincte concipiendas in suo Commentario contulerit, quivis facile judicabit. Et quoniam idem argumenta Socinianorum ex ratione petita ex solidis demonstrationibus Metaphysicis accurate destruit, & contorsiones locorum Scripturæ ab istis factas ipsis rationis evidentibus principiis contrarias esse demonstrat (cujus rei exemplum videas p. 547, ubi Socinianorum errorem refellit, Christum in principio potestatis esse dependentem a Deo, atque independentem in executione & operatione, & demonstratione Metaphysica evincit, nullam creaturam fieri posse a Deo independentem, ita ut nulla creatura independens a Deo concipi possit, quemadmodum nullus potest concipi Deus dependens) ad profligandos veritatis revelatæ hostes multum omnino contulisse censendus est Autor in Theologia Coccejana & Philosophia Cartesiana versatissimus: quos suos in utraque progressus prorsus insignes luculenter demonstravit, non solum in scriptis pluribus antehac editis, sed & per ἐπίμετρον de æterna Filii generatione ad calcem libri subjectum, contra eos directum, qui generationem æternam Filii œconomicam tantum esse affirmant: cum qua thesi non solum Tritheismum, sed & Polytheismum ipsum, eumque innumerabilium Deorum, necessario connecti, ex intimis Theologiæ ac Philosophiæ principiis evincit.

GYMNASII TICINENSIS HISTORIA ET VINDICIÆ, a Sæculo V ad finem XV. Authore ANTONIO GATTO, in eodem Gymnasio Antecessore.

Mediolani, typis Josephi Panduls Malatestæ, 1704. 8.
Plag. 15.

Quæ in Karoli Antonii de Luca Melphictani libro, *Laurea Legalis* inscripto, & recensionem omnium fere publicarum Academiarum complexo, ignotum quo fato, quave incuria, prætermissa plane est celeberrimi *Gymnasii Ticinensis* seu *Academiæ Papiensis* Historia, eam nunc ab oblivione vindicatam Vir omni erudi-

ditione præditus, *Antonius Gattus*, Mediolani, una cum Vindiciis quibusdam typis evulgavit, non exiguo rei literariæ emolumento. Professos esse in eo omnibus sæculis Viros cujuslibet scientiæ clariores, Karolum illum Antonium de Luca, velut Jureconsultum, eo minus latere potuisse Gattus commonet, si modo ipsi noti Baldus, Præpositus, Jason, Decius, Curtii, Gallaratus, Tornielli, Tortus, Costa, Menochius, Merenda, Ramos, Pechius & alii plurimi, qui Jus Civile in Ticinensi Schola publice docuerunt. Equidem operis difficultas ipsum quoque Gattum facile primum absterruerat, partim quod antiqua Universitatis & urbis monumenta undique perquirenti, post depopulationem urbis initio XVI sæculi, omnia interiisse referebant; partim quod ex veteribus Italorum & Gallorum Scriptoribus soli Saccus, Breventanus, Spelta ac alii posterioris ævi Historici offerebantur. Ast quum sors inopina Romam Gattum perduxisset, tum *Justus Fontaninus*, celebris Cardinalis Josephi Renati Imperialis Bibliothecæ, cujus Præfectus est, copia ipsi facta, tum Abbas *Dominicus Passionæus*, Græcæ & Latinæ eruditionis studiosissimus, eum incitarunt, ut desiderium vindicandæ Ticinensis Academiæ, quod fere deperierat, rursus in ipso reviviscеret, isque peregrinus in Urbe *Synopsim* ejus typis editam evulgaret. Quæ ad *CLEMENTEM XI*, hodiernum Pontificem Maximum, literarum amantissimum, delata effecit, ut ille Gattum ad osculum pedis admissum summa benignitate exciperet, & singularem dein quoque eidem per literas cujusdam honorem polliceretur. In patriam Roma reversus Gattus, nihil amplius, medias inter belli turbas, de edendo opere cogitasset, nisi ipsum suis literis ad illud edendum impulissent Viri toto terrarum orbe celeberrimi, *Antonius Magliabecchius* & *Ludovicus Antonius Muratorius*, ille Regiæ Celsitudinis Magni Ducis Etruriæ, hic vero Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecarius.

Itaque ubi in *primo, secundo* & *tertio* operis hujus, multam variamque eruditionem complexi, *capite* de urbis Ticinensis, ab Italis hodie *Pavia* dictæ, antiquitate & nobilitate quædam hucusque ignota præfatus esset, & inter reliqua, eam primum quidem municipium & coloniam Romanorum fuisse, deinde vero perpetuam Regum Longobardorum sedem factam, & in ea a Theode-

rico magnificum palatium, *Regia Ticina* & *Civitatula* ſeu ſermone Italico *Citadella* dictum, fuiſſe exſtructum, notato P. Euſtachii a S. Ubaldo errore, qui perperam hoc ad urbis dedecus trahere conatus erat, comprobaſſet; nunc ad ipſius Gymnaſii Ticinenſis Hiſtoriam converſus, in *capite quarto* Scholas Ticinenſes jam ſub Boethio, qui A. 526 a Theoderico morte fuit damnatus, & Ennodio Epiſcopo, qui teſte Guillelmo Cave A. 521 eſt præmortuus, floruiſſe demonſtrat, opinione Sacci, Bellovacenſis & Voſſii de Ennodii ætate una rejecta. Dehinc *capite V* floruiſſe Ticini bonarum artium ſtudia, regnante Karolo M. ex eo palam eſt, quod hic, antequam in Italiam veniret, ex ea urbe Pariſios Petrum Piſanum, qui cum Julio Judæo diſputationem illic habuerat, acciverit, edocerique ab eo Grammaticam in palatio ſuo voluerit, poſteaque viciſſim Joannem Albinum, Monachum pereruditum, qui cum mercatoribus ex Scotia Pariſios venerat, *ſapientiam venalem* ſe habere profeſſus, Papiam miſerit, ut ſublimiores illic ſcientias traderet. Id quod in *capite ſexto* ulterius confirmat, contendens, quod licet Monachum iſtum, a Karolo Papiam miſſum, Sangallenſis aliique Albinum, aliqui vero Joannem vocent, utroque tamen nomine Joannem Albinum vocatum, non dubium ſit; perinde ac Alcuinum, Karoli M. præceptorem, Flaccum Albinum nuncupatum ſcribat Joannes Mabillonius: quam ſententiam etiam Jacobus Uſſerius in præfatione ad Epiſtolas Hibernicas adprobet. Ipſum autem Joannis Albini, Scoti, Papiam adventum circa A. 780 contigiſſe, id eſt quod in *capite ſeptimo* ex Mabillonio conjicit. Poſthæc in *capite octavo* ad Petrum Piſanum reverſus, tum hunc e Scholis Papienſibus ideo a Karolo M. in Galliam vocatum, ut primus eſſet Pariſienſis Academiæ inſtitutor, cum Bulæo, Pariſienſis Univerſitatis Hiſtoriographo; tum Scholas Papienſes illis ſæculis non Epiſcopales ſeu Cœnobiales, ſed publicas & univerſales fuiſſe, comprobat. Quo facto in *capite nono* Monaſterium S. Auguſtini Joanni Albino, ceu locum illuſtrem, in quo ſcientias profiteretur, a Karolo M. aſſignatum; & in dicto Monaſterio jam ante Karolum M. Benedictinos adfuiſſe; Canonicis item Regularibus in eodem ante annum MCCXXII locum datum, contra Joannem Mabillonium evincit. Ab his temporibus,

in

in *capite* subsequente *decimo*, Scholas Papienses in publicam demum Academiam cum privilegio Karoli M. & Ludovici Pii erectas conjecturat; & Synodi VI Ecclesiæ Gallicanæ de Scholis tribus publicis loco diligenter expenso, Innocentii Cironii & Ludovici Thomassini opiniones circa ejusdem loci intellectum refellit; ac præ cæteris quoque Monachi Sangallensis sive Notkeri Balbuli Historiam ab erroribus, ipsi a Joanne Launojo publice objectis, vindicat. Progressus abhinc in *capite undecimo* ad Karolum Calvum, ejusdem studium & amorem erga scientias magnis Nicolai & Joannis VIII Pontificum elogiis extollit, ex eo satis etiam elucescentem, quod Ticini Regio Longobardiæ diademate ab Ansberto Archiepiscopo coronatus, omnia Papiensibus, & sic probabiliter etiam Universitati ab Avo conditæ & a Patre protectæ, privilegia confirmaverit. Ubi & Papiam ab Hunnis postea incensam, sed non plane eversam, contra Frodoardum & Hugonem Flaviniacensem affirmat; & celebrem inter Otricum & Gerbertum coram Othone II disputationem addit. Circa A. MXXX Lanfrancum Papiensem, Magistrum omnium suæ ætatis doctissimum, Parisienses Scholas, a Petro Pisano institutas, restaurasse, eundemque Papiæ Anselmum de Badagio Mediolanensem, qui postea sub nomine Alexandri II ad Pontificatum evectus fuit, discipulum adeo sibi gratum habuisse in *capite duodecimo* meminit, ut quum Lanfrancus jam consecratus Archiepiscopus Cantuariensis Romam profectus esset, propter litem cum Thoma Eboracensi Archiepiscopo, ei Pontifex e throno assurrexerit, & ipsum, ut legitur in Vitis XXIII Abbatum S. Albani, his verbis exceperit: *Assurgo tibi tanquam Magistro, & deosculor tanquam Pædagogum, & non tanquam Archipræsulem.* Cæterum hoc sæculo & superioribus, Jus Civile in Italorum Academiis, Italia a barbaris gentibus devastata ubique & oppressa, velut prorsus deperditum delituisse monet, donec regnantibus Innocentio II Pontifice Maximo & Lothario II Cæsare, in bello contra Rogerium Normannum, Amalphi seu Melphi, urbe Apuliæ, inventæ fuerint Juris Pandectæ, supra omnem memoriam diu ibi servatæ; & institutos inde promotionum ad lauream legalem ritus, quos aliqui jam sub Augusto initium habuisse, falso credant. Postea quum Academia Parisiensis a Lanfranco Papiensi ad vetustum

 de-

decus restituta, ita floreret, ut seculo XII ingens Germanorum & Italorum multitudo ad eam confluerct, factum inde, ut Fridericus Ænobarbus, ne ex Italia & Germania Parisios peterent humanarum artium studiosi, eos insignibus privilegiis ad Germaniæ ac Italiæ Gymnasia A. 1158 Authentica *Habita* invitarit, quam Gattus idcirco integram in *capite decimo tertio* refert, ut ejus auctorem, occasionem & sensum a Lupoldi Bebembergii, Petri Rebuffi, Bulæi & aliorum falsis opinionibus, tum hoc, tum sequente *capite decimo quarto* vindicet. Nec successus etiam Ænobarbi conatum destituit. Nam privilegiis relatæ Authenticæ *Habita* literarum cultores invitantibus, ita in Italia publicæ scientiarum Academiæ floruerunt, ut Gattus in *capite decimo quinto* non solum Alexandrum Necchamum vere scripsisse credat, Parisiensem tum Academiam Philosophia & Sacra Scriptura Italicis, Jurisprudentia autem Italicas Parisiensi præcellere; sed & Petrum Danielem Huetium erroris notet, quod in libro Gallico de origine Fabularum Amatoriarum, vulgo Romanzi, perperam asserat, sæculo XII & XIII Italiam scientiarum & virorum doctorum fuisse prorsus ignaram; quum tamen istis temporibus Papias, Vir ille Græce atque Latine eruditissimus, Ordo Monachorum Cistercicnsium scientiarum cultu insignis, Guarinus de S. Victore, Guillelmus Papiensis, Joannes Bossianus, Sinibaldus de Flisco & alii quamplurimi floruerint. Postmodum Scholas Papienses a Karolo IV non institutas, sed restauratas, ex ipso Cæsareo diplomate, *capite decimo sexto* allato, demonstrat, & ex eo Bernardini Corii, Paulli Merulæ, Laurentii Schraderi & aliorum complurium errorem, Ticinensem Universitatem demum hac ætate institutam, refellit. Atque denique in *capite decimo septimo*, quod restauratum a Karolo IV Papiense Gymnasium fuerat, a Bonifacio IX P. M. confirmatum, & a Ludovico Maria Sfortia, Duce Mediolanensi, novis privilegiis illustratum fuisse, ex utriusque diplomatibus confirmat.

Habemus ita in hoc libro, stylo undique terso conscripto, celeberrimæ Academiæ Ticinensis per XI secula memoriam, una cum ejus Vindiciis aliisque rebus multo pluribus, Historiam Regum Longobardorum egregie illustrantibus. Et jam a Gatto, quæ in hoc opere promissa legimus, tum secundam Historiæ partem de

Vi-

Viris Illustribus Universitatis Ticinensis, ad exemplum Antonii Riccoboni de Gymnasio Patavino dispositam, tum de *Antiquitate Urbis Ticinensis* librum singularem, tum alia usque adhuc desiderata, avide expectamus.

DISSERTATION SUR MAGNIA URBICA.

h. e.

DISSERTATIO DE MAGNIA URBICA, IN QUA demonstratur, hanc Augustam minime esse Conjugem Maxentii Imperatoris, uti quidem hactenus creditum fuit.

Parisiis, apud Petrum Cot, 1704, 8vo. Constat plag. 5½. una cum folio ære expresso.

REI nummariæ studium, cui pretium nostra posuere ætate eruditorum quamplurimi, adeo feliciter succenturiatur superiorum temporum historiæ, ut juxta ordinem chronologicum concinnæ numismatum series ex omni fere metallo jam inveniantur, unoque quasi oculi ictu heroes, prout antiqua sibi succedentia secula factis suis illustrarunt, conspici queant. Fateri tamen omnino habet Dn. Genebrier, Medicinæ Doctor, & Dissertationis hujus ad Illustr. Dn. Foucault, Marchionem de Magny, exaratæ Autor Nobilissimus, hæsitasse sæpe vel expertissima ingenia circa rariores Augustorum Augustarumque nummos, quoties historia illorum nomina vel plane silentio involvit, vel corrupta exhibuit, ipsisque haud satis constitisse, quosnam nummophylaciorum angulos ornare debeant Marinus, Pacatianus, & Nigrinianus brevissimi ævi Principes, aut Barbia Orbiana, Cornelia Supera, & Severina, quarum mariti antiquariorum solertiam diu effugerunt. Noster vero Marino post Philippos sedem suam assignat, siquidem Zosimus ac Zonaras hunc Tyrannum sub Imperatoribus istis turbas in orbe Romano dedisse tradant. Pacatianum, post Chamillardi, Gallandi & Baudelotii investigationes, eodem referendum censet, cum celeberrimi illi viri ostenderint, Pacatianum eundem esse cum Jotapiano & Papiano Historicorum, quemadmodum contigit, ut illis Balatus aut Balbatus appellatus fuerit, qui in nummis Vabalathus,

thus, Diadumenus qui Diadumenianus, Aurelianus qui Aureolus exprimitur. Nigriniani ætatem in peculiari ſcripto curatius ſe definiturum promittit, quam huc usque factum, dum filius vulgo audivit Alexandri Tyranni Africæ, Maxentii tempore ad ſeditionem prolapſi. Quantum ad Barbiam Orbianam, quam alii Trajano Decio aſſeruerunt, uxorem illam Alexandri Severi ſtatuit, quia in averſa parte nummi hujus Imperatoris viſitur; Hetruſcillam e contra in matrimonio Decii vixiſſe; Severinæ autem Aurelianum maritum fuiſſe; Corneliam Superam Valeriano Juniori conjugem dari e conjecturis Triſtani, quas tamen Clariſſimus Vaillantius, perſpecta earum bonitate, calculo ſuo muniverit. Utcunque vero Imperatricibus hiſce de conjugibus proſpectum, Magniam tamen Urbicam, de qua diſſerendi campum ingreditur Noſter, inter incertas hactenus erraſſe Auguſtas, & congruum ſibi maritum oſculari haud potuiſſe. Licet enim Occo poſt Maxentium eam locaverit, illiusque veſtigia preſſerit Longelonus, Triſtanum tamen idem faciendo ingenue proteſtatum eſſe, non ideo ſe hunc ſequi ordinem, quod Magniam Urbicam uxorem Maxentii crederet, ſed quod certo perſuaderetur, eam Magnentium minime conjugem habuiſſe, ceu nonnulli putarint. Eadem oberrare quoque chorda Patinum atque Begerum, priorem quidem hoc cum additamento, Maxentio illam potius eſſe ſociandam, quam Magnentio, quia non conſtet, hunc ſobolem procreaſſe. Harduinum vero, quem a ſagacitate commendat, propius ferire ſcopum, dum Carini aut Numeriani contoralem Urbicam dixit, at cum rationem haud ſtringentem ſatis effato ſuo adjecerit, Occonis aliorumque ſequacium opinionem nunquam non prævaluiſſe. Notum videlicet erat, Maxentium patrem fuiſſe Romuli, alteriusque filii incerti nominis: cum itaque Magnia Urbica, illaudata alias in monumentis hiſtoriarum, in numiſmatibus elogio, *Venus Genetrix*, inſignita extaret, protinus eam Maxentio junxerunt paranymphi nimis creduli, oſcitantiæ ſuæ haud ficulneam excuſationem in lemmate iſto ſe reperiſſe arbitrati. Verum quam fallax, quamque lubricum ſit ejusmodi argumentum, nemo non deprehendet, utut lynceis oculis minime inſtructus. Noſter ſane, tacentibus Scriptoribus, quoties ad nummos tanquam triarios res rediit, examinare jubet

tum

tum Inscriptionem ipsam, tum literarum totiusque sculpturæ formam. Deinde & hoc præsupponit, cujuslibet Augusti Augustæque suæ, quin & liberorum suorum numismata, non modo in allegatis passibus, verum etiam in certis notulis, quæ infimam monetæ partem occupant, quam proxime ad se invicem accedere debere. Quod postulatum dum pluribus urget, characterum, qui a Gallieni inde ævo ad ætatem usque Numeriani, in nummorum vel media, vel inferiore parte (dans le Champ. ou dans l' Exergue) copiose occurrunt, prælongum syrma colligit, quales exempli gratia adduxisse sufficiat: ΚΑΑ, ΚΑΒ, ΚΑΓ. ΚΑΔ, XXIA, PXXI, SXXI, SMSXXI. Mox hoc consectarium exinde elicit, quod si Urbica maritum agnovisset Maxentium, illius certe imagine signatum æs non dispares notas præ se ferret, quam hujus; quæ dissimilitudo cum habito examine manifesto se prodat, tutissime etiam pronunciandum judicat, amborum nummos diversissimo tempore operas monetariorum exercuisse. Quin & sententiam suam adeo veram æstimat, ut, etiamsi historia Magniam quandam Urbicam conjugem perhiberet Maxentii, huic tamen, quæ in nummis obvia, aliud tempus aliumve maritum, cui major convenientia & monetæ & notarum inibi exsculptarum fidem conciliaret, sit quæsiturus. Cum enim Romulus æquales parenti suo Maxentio characteres gerat, eccur Urbicæ, quæ pro matre venditatur, absimiles adposuissent monetales? Ex eodem differentiæ fundamento refellit opinionem eorum, qui Magnentio aut Decentio Urbicam nostram nuptiis alligant, parum curantes veritatem Historicam, quæ illi unicam solum uxorem, Justinam scilicet, rarissimæ prudentiæ ac pulchritudinis fœminam, post mortem ejus Valentiniano junctam, attribuit.

Remotis igitur sententiis omnium minime probabilibus, ad Celeberrimum Harduinum, cui Magniam Urbicam Carino aut Numeriano, ut supra dictum, copulare visum fuit, jam descendit, ejusdemque conjecturam non destitui quidem ante laudata inscriptionis ac cælaturæ consonantia, lubenter fatetur, at cum Aurelianus, Tacitus, Florianus, Probus aliique Principes adhuc supersint, quorum nummi pari gaudeant similitudine, matrimonia singulorum diligentius exploranda putat, priusquam alicubi subsistere de-

tur. Aurelianum quod attinet, illum ſtatim choro hoc excedere autumat, quoniam Severina uxor ipſius noſcitur. Tacitum vero,
TAB. IX. teſtante Vopiſco, uxorem ſuam gemmis uti paſſum non fuiſſe;
Fig. I. alienam itaque ab eo prædicandam Urbicam, quæ in nummo N. 1. adpicto margaritis ac pretioſis lapidibus onuſta comparet. Florianum porro, duorum quippe menſium & præter Senatus auctoritatem Imperatorem, multo minus Urbicæ congruere. Deinde nec Probo eam vindicari oportere, cui longe alia ac diverſiſſimi
Fig. II. vultus fœmina in metallione gazophylacii Regii, N. 2. hic expreſſo, ad latus ſtatuitur, ceu ipſemet Autor inſtituta oculari inſpectione deprehendit. Reſtare igitur Carum, ejusque filios Carinum & Numerianum, Auguſtos omnes, e quibus Magniæ Urbicæ maritum deligere fas ſit. Se quidem a primo momento, quo nummos ſequioris ævi congerere cœperit, conjugem ipſi adjudicaſſe Carum, tum quia nullibi memorent hiſtorici, uxorem Cari vita deceſſiſſe, antequam is Auguſti faſtigium aſcenderit, tum quia nemo inficias eat, geminam illum ſobolem e thalami conſorte ſuſtuliſſe. Ex adverſa parte Carinum novem uxores duxiſſe ac rejeciſſe, pulſis plerisque prægnantibus; unde haud ſubleſtum reſultet indicium, nec ſatis temporis illum habuiſſe, ut unam earum Auguſtam declararet, neque etiam duos ex una liberos procreaſſe, animo ejus ad divortia adeo proclivi, quæ omnia ad Magniam Urbicam plane non quadrent. In Numeriano ceſſare equidem tot impedimenta, ceſſare tamen & argumenta probantia, matrimonii vinculum inter ipſum modoque dictam Auguſtam coaluiſſe. Quodſi autem in ejus fratrisque locum ſubſtituatur Carus, utriusque genitor, tum plana omnia atque expedita reddi. Epigraphen namque in nummo Magniæ Urbicæ, *Venus Genetrix*; nec minus aliam, *Pudicitia Auguſta*, in numismate maximi moduli, cu-
Fig. III. jus hic N. 3. ectypum damus, proſtantem, ſeſe mutuo quaſi reſpicere, egregieque aſſerto ſuo favere, ſiquidem duo parvuli, qui ad pedes Deæ Pudicitiæ togati adſtant, pro Carino & Numeriano reputentur. Reliqua, quæ Nobiliſſimus Autor tam circa prænomen Magnia, quam circa nomen Urbica ſollicite conquiſivit, B. L. majore cum voluptate ipſemet luſtrare poterit, ut ita hic acquieſcere nobis integrum credamus.

DIS-

TAB. IX. ad.

Fig. I.

Fig. IV.

Fig. VI.

Fig. VII.

DISSERTATION SUR NIGRINIANUS.

i. e.

DISSERTATIO DE NIGRINIANO, CUJUS Ævum summa hactenus incertitudine laboravit, deque aliis Principibus, quorum nummi Antiquarios sollicitos tenent.

Parisiis, apud Petrum Cot, 1704, 8vo.
Constat 4 plag. tabulaque ænea.

PRomissi sui in commentatiuncula de Magnia Urbica facti non immemor Doctissimus Dn. Genebrier, M. D. Nigrinianum in epistola hac, ad celeberrimi nominis Philologum Dn. Baudelotium de Dairval conscripta, certiori quoque ætati asserere contendit. Occonis etenim vestigia sub Constantio eum collocantis, ac Sergii Consulis illo ipso tempore, quo Constans Magnentii insidiis perierit, collegam statuentis, merito vitanda judicat, tum quia cælatura numismatum Nigriniani, sub N. IV ad oculum patens, & characteres KAA inibi expressi, tum quia Inscriptio DIVO NIGRINIANO, ac Consecratio in aversa facie adjecta, seculo Constantiniano conciliari haud possent. TAB. IX. Fig. IV. Tristani vero conjecturam existimantis, Nigrinianum Alexandro, qui in Africa tyrannus extitit, filium dari posse, inniti saltem testimonio Zosimi, qui Maxentium ab Alexandro filium ejus, jam adultum atque oris venustate inprimis commendabilem, fidei obsidem sibi depoposcisse narrat. Cum igitur historia nomen ejus taceat, descriptioni cæterum allatæ Nigrinianus in nummis satis congruat, occasionem inde suspicandi Tristano obortam, hunc ipsum forte Alexandrum parentem habuisse. Quantumvis autem speciosa videatur ista conclusio, nihil tamen in se ponderis continere Noster arbitratur, siquidem regula alibi a se tradita, quod eorum Principum numismata, quorum ætas in unum incidit tempus, tam quoad sculpturam atque epigrapham, tam quoad notulas circumstantes sibi simillima esse debeant, firmo talo consistat. Jam vero differentiam inter Alexandri & putativi filii ejus Nigriniani nummos adeo notabilem sese exserere, ut nulli ambiguum esse queat, quin longe dispare ævo ambo vixerint, Nigrinianique etiam moneta propter characteres KAA, ad decennium

nium illud, quod Aurelianus, Tacitus, Florianus, Probus, Carus ejusque liberi fascibus suis nobilitarunt, utpote quo dictarum literarum usus invaluit, ableganda veniat. Indagaturus itaque Nobilissimus Autor, sub quo Principum illorum Nigrinianus ad regiminis partem adspirare potuerit, seculi istius gesta prolixe recenset, luceque meridiana fere clarius ostendit, inter Tyrannos seu qui tumultu concitato Augustale nomen involarunt, locum ipsi haud competere. Deinde anquirit, num filiis aut consanguineis memoratorum Imperatorum annumerari possit, atque in Aureliani vita, varia scopo suo accommodata se reperisse autumat. Vopiscum filium sororis suæ ab eo interfectum perhibere: quidni is Nigrinianus fuerit, quem vel invidiæ emolliendæ causa, vel ob detectam ejus innocentiam, consecrari curavit Aurelianus? Nec quicquam porro obstare, quin filius ab ipsomet susceptus haberi queat, etiamsi Vopiscus de filio nihil plane dicat, imo filiam solam eum reliquisse testetur. Hujus namque silentium rem minime conficere, & si quam maxime concedatur, superstitem tantum fuisse Aureliano gnatam, annon & vivo parente filius decedere potuit? Provocat ideo non solum ad Suidam, qui sanguine uxoris filii sui manus polluisse Aurelianum affirmat, sed ad Acta etiam Martyrii S. Columbæ, quæ nuptiis filii hujus Imperatoris piissimam foeminam tentatam memorant, ut Soli aliisque Deastris sacrificaret. Quodsi ergo Aureliano, suffragantibus Scriptoribus, filium tribuere liceat, non improbabile quoque reddi, eundem Nigriniani nomen ab uxore, Nigrinia forte dicta, mutuasse, ceu Domitianus a Domitia nomen accepit, quandoquidem Nigriniæ & Nigriniani nomina apud Romanos a longo jam tempore celebrata fuerint. Neque tamen opinioni huic mordicus inhæret Nobilissimus Autor, sed pro ingenii sui felicitate, aliam suppeditat conjecturam ab exquisita similitudine, quæ inter Nigriniani nummos & Cari atque Numeriani consecrationem exhibentes intercedit, petitam. Nigrinianum scilicet Numerianum forte patrem agnovisse, cumque eo ab Apro interemtum, a Carino vero, qui omnibus superstes vixit, Diis adscriptum fuisse hariolans. Utri jam sententiæ adstipuleris, deprehendes sane, Nigrinianum nullo modo Constantini Africæ Tyranni familiæ aggregandum, sed ad Augustorum ætatem, quorum

rum supra mentio facta, referendum fore. Jam ulterius pergit Noster, nimiæque credulitatis arguit, qui e Galerio Maximiano & Maximiano Juniore diversos sibi fingunt Augustos, multisque demonstrat, unum eundemque Principem sub dispare latere nomine, ipsissimum nempe, qui a Flavio Valerio Maximiano, cui Senioris interdum appellatio tam in nummis, quam in marmoribus tribuitur, in consortium Imperatoriæ dignitatis adsumi meruit, nec inficiandum certe, afferto ejus figuras N. V. VI. VII & VIII egregie favere. Quantum ad numismata verbis DN. CONSTANTIUS JUN. NOB. C. signata, quorum specimen N. IX prostat, non Constantio Constantini filio illa, sed Gallo fratri Juliani Apostatæ vendicanda, cum Celeberrimo Harduino sentit, pluribusque argumentis hoc inventum deducit. Tantum de ipsa epistola. In præfamine autem objectionibus Dn. Henrionis, qui in consessu Academiæ Inscriptionibus intentæ, d. 14 Nov. 1704 problema ejus de Magnia Urbica Cari uxore operose refutaverat, abunde respondet, novas easque pereruditas suggerens rationes, quibus vinculi istius conjugalis probabilitas evinci possit.

TAB. IX. Fig. V. VI. VII. VIII.

Fig. IX.

DISSERTATION SUR LE JANUS &c.

h. e.

DISSERTATIO DE JANO ANTIQUORUM, deque nummis eo pertinentibus.

Parisiis, apud Petrum Cot, 1705, 8vo.

Plag. $3\frac{1}{4}$.

SCopus hujus opusculi, Illustri Foucaultio, Marchioni de Magny, Regis Galliarum Consiliario Status atque in Inferiore Neustria Præsidi, a Dn. Gros de Boze nuncupati, eo tendit, ut, quicquid vel mythologia, vel historia, vel res denique nummaria de Jano notatu maxime dignum offert, id curiosis omne in nuce, quod ajunt, proponatur. Inter alia vero non injucunde disquiritur, num Jani templum Imperatorum gentilium more obserari jusserit Constantius Constantini filius, quoniam Ammianus Marcellinus tale quid Histor. libr. XVI de ipso affirmet: *Concluso Jani templo, stratisque hostibus cunctis, Romam gestiebat visere.* Sed Autori

nostro persuasum est, priora verba non in propria, sed tropica significatione accipi oportere, ut bellum penitus confectum, pacemque initam designent: siquidem & in honorem Ludovici XIV Franciæ Regis nummus missilis cum Jani templo fuerit cusus, addita inscriptione: *J'en ay la clef*; unde tamen paganismum adhuc in Gallia vigere, nemo temere suspicabitur. Occasione autem Calendarum Januarii, quibus priscos olim Consules munia sua quotannis in æde Jani auspicatos fuisse constat, haud sibi satis exploratum monet, nunquid ejusmodi solemnium Augusti etiam subsequentes, sub auspicium regiminis sui peregerint? Licet enim Clarissimus Vaillantius hoc statuere videatur, propter nummum Pertinacis, in cujus aversa parte Janus bifrons cum lemmate, *Jano Conservatori*, apparet, attamen cum reliquorum Principum ne ullus simile sacrificium in nummis celebrari fecerit, proinde peculiarem ibi subesse rationem Noster existimat, eandemque e Julio Capitolino depromendam, utpote qui Pertinacem ipsis Calendis Januariis ad Reipublicæ clavum adscendisse refert. Quo admisso, sponte etiam sua inde flueret, Imperatorem ipsa Jano sacra die ad istud fastigii evectum, haud alii Numini convenientius, quam Jano, sui suarumque rerum conservationem publice commendare potuisse.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII INTRO-ductio in Alchimiam.

Jenæ, sumptibus Johannis Bielkii, 1705, 4.
Constat 8 plag.

Etiamsi exosa maxime Medicis sit, explosa vulgo, & male audiens communiter Alchimia, valet tamen & de ea illud Philosophi: Introite, etiam hic Dii sunt. Non negligenda enim est Ars Alchimistica, cum sit necessaria, licita, honesta, jucunda, utilis, & cautos nos reddat atque pios. Quæ cum perspexerit Illustris Wedelius, in Chimica arte nulli secundus, animum induxit, præsentem de Alchimia adornare Introductionem, selectioraque insimul ingenia ad hoc studium invitare, eademque excitare, ut communi vel divisa opera solvantur ænigmata, separentur inutilia, ex-

explorentur arcana, parcatur una inutilibus sumptibus, omniaque, Spiritus Sancti auspiciis, ad Divini nominis gloriam & humani generis commodum impendantur.

Impossibilem equidem esse, arguunt quidam, specierum diversarum immutationem, seu naturam spectes, quæ eandem abhorret, seu artem, quæ non ultra naturam sapit; obscura esse omnia, quæ scribant Alchimistæ, & hoc ipso recondi & occuli fraudes; dissona minimum tradi, absurdis & incognitis terminis ludi; processus si desideres, reperiri integra plaustra, in fine abire in fumum & cineres omnia; hinc contemtui & scommatibus vulgi sese exponere, & carceribus, tormentis aliisque gaudia concepta luere, qui arti huic invigilent, existimant. Quanquam autem negari non possit, fraudes quandoque subesse, vel conceptas, vel illatas ab aliis; habet tamen fundamentum suum ars. Cum enim volatile possit figi ab igne, a miscela, a fixantibus aliis, immaturum maturari, digeri & exaltari, aurum vero hinc & argentum sulphure & mercurio puro, eoque fixissimo gaudeant; credibile est, nec pro absurdo habendum, idem reclusum, pansum, digestum & exaltatum posse corrigere & fixare metalla reliqua fermento seminali, ut centraliter inde digesta & exaltata, fixato alteratoque sulphure & mercurio, immutari & converti in aurum possint, pollentia singula unctuositate intime obvolvente partes terreas lutosas & mercuriales. Cujus rei experimenta allegat Author Clarissimus, artemque olim ab Ægyptiis, Arabibus, Græcis & Romanis exercitam esse pronunciat. Artificibus interim commendat pietatem, lectionem & meditationem, singulorumque sedulam repetitionem, ac continuationem. Nosse enim eos oportet genium Scriptorum obscurum, parabolicum, ænigmaticum; distinguere Authores, quos solos fere adire & audire datur; cognoscere naturam, ignem, ejusque regimen & administrandi modum, avaritiam odisse & taciturnos esse. Peculiaris est & ab omnibus aliis diversus modus tradendi & scribendi Alchimistarum, quod partim antiquitatem sapit sapientiæ Veterum mythologicæ, partim secretam artem, quam velut studio magis involvere & obvelare quam detegere ac docere voluere. Hinc modo per signa, modo per characteres, modo per numeros, modo per figuras, modo per colo-

res,

res, modo per nomina nova rem explicuerunt. Quoad materiam universalem, in partes abiere Alchimistæ, & quot capita, tot sensus, quot nomina, tot res in experimenta vocatæ fuere, ut nihil fere tam absurdum sub Sole videatur, quod non in censum venerit. Sic alii in elementis eandem indagarunt, ut in terra, tam pura, Virginea, Adamica, quam in uliginosis nigro-rubentibus pratorum & fossarum cespitibus; item in aqua, rore, pruina, quin imo & in aere. Verum hæc materia non nisi remotissima est, hinc alii ad tria naturæ regna animum applicuerunt, ex vegetabili tartarum e.g. seligendo, ex animali urinam, stercus, semen humanum, & salivam præparando, ex minerali vitriolum, sal commune, nitrum, sal ammoniacum, arsenicum, cinnabarim, Saturni mineram tractando. Plerisque tamen argentum vivum & antimonium arrisit. Est enim mercurius metallum quasi indifferens fluidum, volatile quidem adhuc, sed fixandum facile, cum auro symbolisat pondere & substantia, & pollet sulphure occulto. Sic antimonium duo continet metallorum elementa, sulphur & mercurium, finit aurum privative & positive, solvit idem blandissime, ac intime, dealbat & calcinat. Non autem absolvitur tinctura uno solo ingrediente, sed minimum duobus, quod maris & fœminæ symbolo innuere voluerunt, nec abnuerunt tamen tertium, sed velut spiritualem amorem vocando magis quam corporalem. Utut vero plurimi unum fere ac solum aurum eligant & intendant, tanquam nobilius ac instar omnium; non pauci tamen ob fixitatem & communes cum auro dotes, etiam argentum in hunc censum vocant, ut hinc tinctura duplex detur ad rubrum & ad album. Usum quod concernit Lapidis Philosophorum, adhiberi hic dicitur (1.) ad metalla ignobiliora tingenda in perfectiora, (2) ad roboranda viscera, spiritum vitalem, & tollendos morbos, chronicos præsertim, alioquin per naturam curabiles, (3) ad gemmas artificiales, (4) ad vitrum malleabile reddendum, (5) ad dignoscendam DEI Opt. Max. admirandam sapientiam, vel sola cognitione contento animo, (6) ad vitam producendam. Tacemus pietatem, eleemosynas & alia. Sed nec desunt, qui Alchimia abutuntur; siquidem dantur, qui ex professo negant, Lapidem Philosophorum auri materialis conficiendi esse medium & medicinam, ar-

arbitrantes, totum illud opus non esse nisi avaritiæ vel persuasionis vanæ prætextum, indeque nata figmenta; moraliter potius intelligendos esse Philosophos, sive primam & ultimam causam scrutatos, alios materiam, alios generationem & corruptionem, mortem ipsam, alios non nisi Deum Optimum Maximum; singulos hoc vel illud velut lapidem seu terminum, atque principium, in quo omnis cogitatio acquiescat, ac figatur, posuisse. Seorsim ulterius Christiani progressi, ad divina & sacra applicavere hoc ipsum, ita ut alii artem penitus negaverint, alii affirmarint quidem, sed eandem ad universa quasi religionis arcana traxerint. Imo alii tria principia chimica materialia ad S. S. Trinitatis mysterium perquam absurde & tantum non impie applicarunt. Alii ipsam Scripturam S. huc detorquent, & maxime Canticum Salomonis, Apocalypsin &c. unde materiam & colorem & nihil non arcessunt, ne dicam universam Salvatoris nostri passionem, mortem, resurrectionem, adscensum ad cœlos, & reliqua huc trahi. Tangendus denique & ille est abusus, ne fallatur, vel spem vanam sibi quis concipiat, fraudulentia quacunque inductus, multo minus malitia & pravitate adulterandi aurum & argentum.

ANTIQUITATES WALCKENREDENSES, oder Historische Beschreibung der Käyserlichen Freyen Reichs-Abtey Walckenried/ꝛc.

Seu

DESCRIPTIO HISTORICA LIBERÆ IMPERIALIS Abbatiæ Walckenredensis, Ordinis Cisterciensis, quæ celeberrima quondam fuit. Auctore JOHANNE GEORGIO LEUCKFELD, Pastore Primario Groningensi.

Lipsiæ & Nordhusæ, apud Carolum Christianum Neuenhahn, 1705, in 4to.

Constat Alphab. 4, plag. 9.

PErcelebris olim fuit Abbatia Walckenredensis, dignaque adeo in qua describenda non unus Autorum desudaverit. Primus

Johannes Letznerus, editis plurium cœnobiorum historiis satis notus, sed nimium credulus auctor, antiquitates Walckenredenses collegerat, cui labori cum esset immortuus, incidit in ejus schedas Johannes Eckstormius, & ex illis *Chronicon Walckenredense*, immutato paulum, quem Letznerus secutus fuerat, ordine chronologico, Latine composuit ediditque Helmstadii, A. 1617, in 4. Enimvero Johannes Henricus Hoffmannus, diligentissimus apud Cellenses Archivarius, perlustrato opere Eckstormiano, & collatis nonnullis manuscriptis rarioribus, & plurima latuisse Eckstormium, nec pauca ab eo incerta fide relata reperit, quod justis ad eam historiam subsidiis omnino fuisset destitutus. Quamobrem ipse *Rerum sive Antiquitatum Walckenredensium libros X* consignare instituit, quorum tamen non nisi tres priores absolutos in schedis reliquit. Quantum demum Clarissimus Leuckfeldius hic præstiterit, qui & Hoffmannianis illis reliquiis diligenter usus est, & varii generis monumentis aliis ac scientia rerum monasticarum Germaniæ instructissimus, ad consignandas has *Antiquitates Walckenredenses* accessit, facile judicare poterunt, qui eas vel leviter inspexerint. Nos, cum prolixum nimis foret, singulorum capitum justo ordine dispositorum lemmata huc transscribere, præmissis tantum nonnullis de institutione Abbatiæ, speciminis loco de jure Advocatiæ in eandem, e P. II, C. 2 quædam memorabimus, collatis etiam iis, quæ huc e P. I, C. 18 & 22 pertinere videbuntur.

Nimirum Abbatia Walckenredensis in pago Saxoniæ Inferioris Zurrigau, qui Thuringiæ proximus est, sita, nomen quidem villæ cuidam Gertrudæ Nordheimensis Comitissæ, quæ eodem in loco fuisse quondam memoratur, institutionem autem Adelheidi Comitissæ de Clettenburg debet, quæ Cistercienfibus, paulo post Ordinis institutionem, A. 1127 sedem illic concessit, & sumtus liberaliter suppeditavit, horrendis quidem imprecationibus in eos, qui male illis usi fuerint, effusis. Hinc tametsi non neget Auctor, in ea Abbatia non minus atque in reliquis Cisterciensium monasteriis, supremum Advocatiæ jus solis Imperatoribus & Imperio fuisse proprium, quorum privilegia Walckenredensibus concessa recitat P. I, C. 18, illos tamen probat Advocatiam inferiorem Comitibus primum Clettenbergensibus, & eorum stirpe A. 1260 defficien-

ciente, Hohnſteiniis, ad quos & eorum ditio pervenit, demandasſe. Et licet, mortuo A. 1323 Abbate Johanne, ab Hohnſteiniorum, quippe excommunicatorum, Advocatia ſeſe quodammodo ſubtraxerint Walckenredenſes, impetrato eodem anno ab Imperatore Ludovico privilegio de eligendo novo Advocato, electisque poſtea Comitibus de Werningerode, jus tamen ipſum tantum abeſt ut penitus amiſerint Hohnſteinii, ut potius integrum retinuerint. Id quod vel ex eo liquet, quod, cum tempore reformationis Carolus V A. 1551 ſupremam tutelam monaſterii in ſe ſuſcepisſet, Hohnſteinio deinde Comiti Erneſto imperatum fuerit edicto Ferdinandi Regis, ut pro eo, quod ipſi incumbat, inferioris Advocatiæ munere, curaret diligenter, ne quid in ea Abbatia detrimenti paterentur ſacra Pontificia: ut taceamus, Erneſti hujus filiis, ſolenni poſtea formula, A. 1557 jus illud ab eodem Ferdinando fuiſſe confirmatum. Interim inficiandum non eſt, Fridericum III Impetorem, publico decreto A. 1457 lato, Ducibus Saxoniæ & Landgraviis Thuringiæ univerſis injunxiſſe, ut tutelam Walckenredenſis Abbatiæ ſui & Imperii nomine in ſe ſuſciperent. Proinde cum ob res novas ab Abbate Joanne Holtegelio (is enim primus A. 1543 Proteſtantium ſacra in monaſterium introduxit, quæ deinde A. 1546 cura Johannis Spangenbergii firmata & ſtabilita ſunt,) ſuſceptas, inter ipſum & Erneſtum Hohnſteinium haud ſatis conveniret, Mauritius Dux Saxoniæ, poſtea Elector, ut ea occaſione in ſtabilimentum juris ſui uteretur, unum atque alterum A. 1546 ad Abbatem delegabat, qui denunciarent, Ducem cœnobium, in quod vetus ipſi jus eſſet, occupare, & Pontificios abuſus abrogare conſtituiſſe; quod cum prolixis ſed modeſtis litteris deprecatus eſſet Holtegelius, mox Dresdam, & cum eo venire variis de cauſis recuſaſſet, Lipſiam vocatus eſt, quo in loco de monaſterii rebus cum Mauritio egit. Hinc etſi Abbas ipſe Mauritio clam faveret, eidemque quotannis pullos equinos duos in recognitionem juris tutelaris mitteret, Erneſtus tamen ſuæ domui, tum jure territoriali, tum hæreditario, Abbatiam Walckenredenſem, ſi monachos in ea deficere contingat, competere ſcriptis aſſerebat, quæ monachi ipſi ſuo calculo approbabant. Magis de tuendo hoc jure, mortuo poſtea A. 1552 Erneſto, qui Pontificiis perquam deditus

erat, filii ejus quatuor laborabant, & ne Abbas equos illos ad Mauritium deinceps transmitteret, serio prohibebant. Unde cum aliquoties Mauritius, frustra tamen, illos postulasset, demum A. 1553 in expeditione adversus Albertum Marchionem Brandeburgicum occupatus, pernoctansque in eo cœnobio, ita compellasse Abbatem dicitur: *Qui fit, Domine, quod equos nobis non mittis?* (Herr/ wie kömmts/ daß ihr uns die Fohlen nicht schicket?) cumque is respondisset, *Domine Clementissime, quod factum hactenus non est, fiet deinceps*, (Gnädigster Herr/ was nicht geschehen ist/ soll noch geschehen/) subjecisse, *bene facis, ita enim erimus amici*, (da recht/ so bleiben wir Freunde.) Postquam in eadem expeditione occubuisset Mauritius, juris sui armis prosequendi occasionem nactus deinde est successor ejus Augustus, eo quod novus Abbas Jacobus Marsilius cum Hohnsteiniis Comitibus in præjudicium monachorum fuisset pactus A. 1564. Quamvis enim pactum illud confirmasset Maximilianus II Imperator, attamen Monachi ad Augustum se contulerunt, qui mox anno sequenti, militum manum, ductu Henrici de Saltze, in monasterium immisit, & jam dilapso Marsilio, alium Abbatem Wolffgangum Langium eligi a monachis curavit. Delata inde ad Cæsarem querela, ita demum Dresdæ A. 1568 conventum est, ut Abbatia Walckenredensis, præter Comites Hohnsteinios, superiores etiam tutelares Electores Saxoniæ haberet, iisdemque, loco equorum antea transmissorum, trecentos florenos annuos exhiberet, & præterea quartum quemque puerum scholæ Walckenredensi, quæ tum florere cœperat, ab illis commendatum suis sumtibus aleret. Verum, ut verbis in pariete quodam ejus monasterii conspicuis utamur, *A. 1574 jus tutelare permutatione a Domo Saxonica devolutum est ad Reverendissimum & Illustrissimum Principem Henricum Julium postulatum Episcopum Halberstadensem, D. Brunsuic. & Luneburg. Qui etiam A. 1592, Comite Hohnsteinio ultimo vita functo, Comitatum sui juris fecit, & Administrator hujus monasterii a Cœnobitis est electus & declaratus.* Henrico Julio mortuo, Fridericus Ulricus, ac deinde Christianus Ludovicus, Duces Brunsuicenses, atque post hujus obitum Georgius Wilhelmus, constituto A. 1665 inter ipsum & Johannem Fridericum fratrem pa-

pacto, Abbatiam tenuere. At cum, Brunsuico A. 1672 capto, nova inter Duces Brunsuicenses pactione, Dannenbergensis Comitatus Cellensi stirpi transscriberetur, vicissim Walckenredense coenobium ad Celsissimos Duces Brunsuico-Guelferbutanos, Rudolphum Augustum & Antonium Ulricum pervenit. Et hæc quidem hactenus. Cæterum Auctor singularem ubique rerum Germanicarum scientiam prodens, & singulis fere capitibus universaliores quasdam observationes præmisit, & ubi occasio, de pluribus aliis Germaniæ monasteriis erudite disseruit. Sic e. g. P. I, C. 3 de Cisterciensium institutione, C 5 de monasteriorum origine, C. 6 de monasteriis Portæ Mariæ & Sichemensi, quæ a Walckenredensi derivantur, C. 7 de dedicationibus templorum, C. 13 tum generatim de monasteriorum, tum speciatim de Walckenredensium Fraternitatibus, C. 14 de reliquiarum veneratione, & obiter de reliquiis, Aquis asservatis, C 16 de anniversariis a monachis passim celebrari solitis, C. 22 de usu & necessitate reformationis; P. II, C. 2 de origine advocatiæ monasteriorum, C. 3 de officio ac dignitate Abbatis, C. 7 de officio Prioris accurate egit. Demum Latina quædam supplementa e manuscriptis & impressis libris rarioribus adjecit. Illud tamen & monendum, Auctorem post recensitos scholæ Walckenredensis Rectores atque Conrectores, de pluribus viris eruditis, qui ex ea prodiere, agere constituisse, quod tamen consilium, ne in nimiam molem liber excresceret, mutavit. Optandum autem, ut & quæ de his collegit, & quæ alia de monasteriis Germaniæ prelo parata habet, ex instructissima penu propediem promat.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI AUCTORE Domno JOHANNE MABILLON, Presbytero & Monacho ejusdem Ordinis e Congregatione S. Mauri. Tomus primus & secundus.

Lutetiæ Parisiorum, apud Carolum Robustel, 1703 & 1704, in fol. Constant Alph. 18.

POst editam in lucem Historiam Actorum Ordinis Benedictini Sanctorum, quorum Seculum sextum, quod est a nato Christo un-

undecimum, in his Eruditorum Actis A. 1703 pag. 463 recensuimus, Benedictinos nunc Annales multo studio, & dexteritate non minori, Clarissimus Mabillonius composuit, inque iis res monasticas, inde ab ortu S. P. Benedicti ad nostram usque ætatem, per secula amplius undecim in Occidente gestas, latius excussit, amplumque adeo illorum temporum Ecclesiasticæ Historiæ spatium feliciter emensus est. Labore autem improbo heic opus cumprimis fuisse, haud inficiabitur, qui differenti in præfatione Mabillonio attenderit, quippe in qua de antiquissimorum monumentorum defectu admodum conqueritur, cum Majores sui Ordinis facere optima, quam scribere, magis soliciti, de Historia adornanda digerendisque Annalibus parum cogitaverint, quippe quibus prima cura fuerit de moribus formandis, & ad regulæ ipsis familiaris normam componendis, post quam illustrium quorundam sanctitate Virorum præclara facta in literas referre, inque exemplum aliis proponere ipsis visum fuerit. Non defuisse tamen plane notat, primis etiam illis seculis, historiarum Scriptores, (quanquam hi illustrandæ potius patriæ suæ aut domesticæ historiæ, quam monasticæ, in scripta redigendæ operam impenderint, sive, quod difficile esset per illa tempora literarum commercium, sive quod disjuncta essent a se invicem monasteria, nulla fere societate confœderata;) in qua classe extiterint apud Italos *Paulus Warnefridi* & *Erkempertus*; apud Gallos *Aimoinus*, *Glaber-Rodulfus*, *Hugo Flaviniacensis*, *Ordericus Vitalis*, multique alii, ex Anglis *Venerabilis Beda*, *Ingulfus*, *Guilielmus Malmesburiensis*, *Matthæus* uterque, *Westmonasteriensis* & *Parisius*, aliique magno numero historici nec pauciores apud Germanos, in quibus *Lambertus Schafnaburgensis* sit præcipuus, qui omnes patriis suis historiis, si quæ in monasteriis Benedictinis commemoratu digna ipsis occurrerent, inserere non omiserint. His adjungit *Reginonem Prumiensem*, *Hermannum Contractum*, *Marianum Scotum*, *Sigebertum*, qui generalis Historiæ indices potius scribentes, quam Annales, de rebus quoque monasticis quasdam retulerint particulas. Primum e Benedictinis, quod quidem sciat, librum de Viris illustribus sui Ordinis scribere aggressum esse sub finem seculi quarti-decimi observat *Raymundum de Rialaco*, monachum Conchensem apud Ruthenos, qui librum suum in-

qua-

quatuor partes distribuerit, in quarum prima agat de summis Pontificibus Ordinis monastici, in secunda de sanctis Martyribus, in tertia de Episcopis, in quarta denique de Abbatibus & Monachis, uti legatur in codice Lirinensi, in quo hic liber habeatur. Ante eum tamen *Petrum Casinensem* libros duos, unum de viris illustribus, alterum de sanctis ac justis Casinensibus conscripsisse refert, & neutrum vidisse ait *Johannem Trithemium*, qui primus hoc de argumento scripsisse hactenus creditus sit. His accessisse monet Martyrologiorum monasticorum Scriptores, quos inter primas teneat *Guillelmus*, Abbas S. Pauli in Urbe, patria Cadurcensis, qui A. 1372 Calendarium omnium sanctorum monachorum, nec dum editum, composuerit; præ quo longe notiorem vocat *Arnoldum-Wion* Belgam, qui sequaces postmodum habuerit *Hugonem Menardum* e Gallis, e Germanis *Gabrielem Bucelinum*, & *Ægidium Cranbeck*, qui Calendarium itidem Benedictinum quatuor tomis cum æneis figuris non ita pridem vulgaverit. Paulo minus prolixum appellat Martyrologium *Thomæ Maiheuw* Angli, qui Trophæa Benedictino-Anglicana tribus in voluminibus suspenderit, iisque quartum de Scriptoribus adjecerit. Multum quoque ad historiam Benedictinam contulisse fatetur ejusdem nationis *Clementem Reinerum*, qui insignem librum, Apostolatum Benedictinorum in Anglia nuncupatum, ediderit. Tandem vero sub initia præcedentis seculi, *Antonium Tepesium* Hispanum, Vallisoletanum Abbatem, quod nemo ante eum tentaverit, generale totius Benedictinæ historiæ Chronicon scribendum suscepisse innuit, virum sane doctrina & eruditione ad id perficiendum non mediocriter instructum, qui istud ad sex, ut vocet ipse, centurias perduxerit, inque seculo duodecimo substiterit. Verum quia non satis amplas ad prolixum opus istud suppetias in promptu habuerit, ac præter Baronii Annales, vitasque sanctorum quorundam, & Hispaniæ monasteriorum tabularia, cætera fere ipsi defuerint, historiam suam omni ex parte absolutam ipsum reddere non potuisse addit, ac veretur, ut quid elimatius ac solidius elucubrare potuerit *Constantius Cajetanus*, qui in Commentario ad vitam Gelasii II profiteatur, se habere præ manibus Annales Benedictinos, quos propediem sit editurus. Defectum ergo illum passim adhuc ob-

vium

vium cum deprehenderent primarii Congregationis S. Mauri Præpositi, delectos e suis studiosos fratres ad colligenda Benedictinæ historiæ monumenta designasse memorat, qui perlustratis tum Galliæ, tum aliarum regionum bibliothecis & archivis, copiosam inde supellectilem retulerint, e qua ante omnia Sanctorum Benedictinorum Acta primigenia, tanquam præcipuum historiæ hujus fundamentum, in unum corpus redacta, & in lucem emissa sint, cum *Acherii* Spicilegio tomis tredecim. His magna ex parte vulgatis, *Ludovicum Bultellum*, postquam monasticæ historiæ Orientalis specimen edidisset, Occidentalem itidem, id est, Benedictinam, Gallico idiomate ab origine pertractare aggressum esse meminit, at primis duobus voluminibus, quæ quatuor seculorum facta contineant, in lucem emissis, dum sequentium temporum historiam prosequeretur, subita morte correptum, opus imperfectum eum reliquisse dolet.

His interim aliisque quibusdam subsidiis instructum se arduum hoc negotium auspicatum esse affirmat, & Annales hos in libros secundum annorum, quoad licuit, seriem distinxit, quandoquidem hanc factorum in suas classes distributionem magis historicæ methodo convenire autumavit, quam continuam cujuslibet vel Monasterii vel Sancti historiam. Cæterum ad omnes haud descendit minutias, nec proinde integras cujusque monasterii, exceptis quibusdam illustrioribus, historias perscripsit, nec singulorum abbatum, virorumque illustrium, vel prioratuum, nec omnium denique sacrarum cujusque loci reliquiarum indices contexere sibi proposuit. Videas econtra amplissimam ipsi materiam suppeditatam, non a florenti modo Ordinis statu, verum etiam a prolapsionibus ipsius, uti & mirificis subinde renovationibus, quas longo ordine recenset, & alia subinde admiscet, quæ Lectoribus vel ob jucundam varietatem non poterunt non gratissima accidere. Nos in gustum aliqua hinc decerpemus, & quæ vel ad monasteriorum diversorum historias, vel ad sanctorum, virorumque ac fœminarum alias illustrium, vitam & res gestas, vel ad antiquos ritus atque consuetudines, vel ad classes ejuscemodi alias referri merebuntur, specimina digito indice commonstrabimus.

In Tomo itaque primo, qui libros complectitur octodecim, & ab ortu S. Benedicti, ad annum usque Christi septingentesimum per-

pergit, monasteriorum tot historiam texit, quot referre instituti certe nostri haud est. Provocamus modo ad ea, quæ de *Lirinensi*, seculo quinto ineunte condito, p. 13, de *Agaunensi* p. 29, de monasterio *S. Germani Autisiodorensi* p. 46, de *Casinensi* p. 55, & passim alias; de *Terracinensi* p. 64, de S. *Maximini Trevirensi* p. 153, de S. *Marcelli* monasterio *Cabilonensi* p. 173, de *S. Radegundis* parthenone *Pictavensi S. Crucis* p. 192, deque ejusdem monasterio *Virorum* p. 200, de monasterio *Luxoviensi* p. 211, *Westmonasteriensi* p. 285, de *Basilica S. Dionysii* p. 340, de *S. Juliani* monasterio *Autisiodorensi* p. 366, de *Floriacensi* p. 380, de *Corbejensi* p. 444 (plura ut taceamus) ex historia antiqua disserit. E numero personarum sanctitatis aut doctrinæ causa illustrium, aut quovis alio ex capite celebratorum, primas fere tenet triga Virorum undiquaque decantatissimorum, sanctus puta *Benedictus*, cujus vitæ delineatio per libros quinque priores se diffundit, sanctus deinde *Maurus*, &, qui ex temporum ordine postremus est, *Gregorius Magnus*, cujus scripta quoque prolixius recensentur, ejusque missio Augustini in Angliam argumentis non unis p. 241 asseritur. Præter hos ex innumeris fere nominamus *Clarum* atque *Maximum*, S. Martini discipulos; S. *Lupum*, qui postea Trecensis fuit Episcopus, ejusque fratrem germanum, *Vincentium*; *Cæsarium*, Episcopum Arelatensem; *Augendum*, Condatiscensium Abbatem; *Fulgentium*, Episcopum Ruspensem; *Dionysium Exiguum*, cujus cyclus examinatur; *S. Remigium*; *Turibium* monachum, quem ab Episcopo distinguendum statuit; *S. Æmilianum*; *Sylverium* Papam, monastica veste indutum; *S. Albinum*, Episcopum Andegavensem; *S. Placidum* martyrem; *S. Germanum Capuanum*; S. *Germanum*, Episcopum Parisiensem; *Chlotarium*, cujus obitus imprimis & sepultura in S. Medardi basilica refertur, p. 146; *Nicetium*, Episcopum Trevirensem; S. *Radegundem*, ex Regina monacham Pictavensem parthenonis S. Crucis; *Guntchramnum* Regem, qui utrum factus fuerit monachus, in dubio relinquitur, p. 227; *S. Columbanum*, Abbatem Luxoviensem; *Hildefonsum Toletanum*, quem velut insignem virginitatis Mariæ patronum Autor introducit, p. 458; *Fructuosum*, Abbatem Complutensem, S. *Audoenum*, &c. Ad consuetudines antiquas & ri-

ritus olim receptos referimus, quæ narrat de monachis in Clericos & Laicos jam olim distingui solitis p. 18; de negato fœminis in basilicas monasticas aditu p. 86; de genere pœnitentiæ ab Episcopis & Presbyteris non raro ob crimina graviora, & maxime ob homicidium impositæ, dum in partibus Franciæ interioris mos inoleverit, ut quisquis propinquum suum gladio peremisset, & postea pœnitentia ductus ad Pontificem crimen admissi facinoris detulisset, hanc modo pœnam luere necessum habuerit, ut isto decernente, ex ejus gladio ferrei nexus componerentur, & collum homicidæ, venter atque brachia constringerentur ex istis ferreis vinculis, sicque is ex patria pulsus peregrinaretur Romam, ac per diversa Sanctorum loca, usque dum divino nutu vincula illa resolverentur, p. 87; de Eucharistia monacho insepulto a S. Benedicto missa, p. 89; de S. Benedicto, num moribundus sub utraque specie communicaverit, p. 114; de precum exauditione e pannorum ad sepulchra sanctorum deferri solitorum pondere colligi solita, scilicet immisso sepulchris palliolo seu panno prius ad stateram appenso, orantes jejuni vigilias ibidem aliquot agebant, & post voti sui compotes se futuros credebant, si pannum inde pondere graviorem efferrent, p. 145. De Abbatum & Abbatissarum ordinatione solenni, tempore Gregorii M. jam tum recepta, agit p. 254; de tonsura, insigni monasticæ professionis, & nonnisi jacto tirocinio collata, p. 259; de monasteriis virginum in provincia Bætica, monachorum administratione & præsidio gubernatis, p. 314; de Advocatis monasteriorum institui cœptis circa A. 644, p. 390; de juramentis ad reliquias Sanctorum factis, p. 453, & quæ illius generis plura sunt. Jactata quibus volupe est cognoscere miracula, largam eorum segetem in Benedicti imprimis vita reperient, suscitatosque ibidem defunctos, dæmonem alapa inflicta fugatum, & quæ sunt alia, deprehendent. Quod Chlodoveus, ob raptum S. Dionysii brachium, mente privatus fuerit, in dubio relinquere videtur, p. 423 seq. ast antea p. 418 eundem impunem, anno regni sui quartodecimo, cum Gallia gravissima fame laboraret, absidem super ejusdem Dionysii sepulcrum a Dagoberto erectam, & puro tectam argento spoliari, istudque spolium per Aigulfum monasterii abbatem, egentibus ac peregrinis distribui jussisse, observat. Mirum est, quod p. 555 perhibet de

de Fratre quodam monacho ministrante, cui nomen Cædmonis, qui, tametsi poeticem nunquam didicisset, carmina tamen religioni ac pietati apta, ex tempore Anglica lingua pangere, ac perite canere noverit, nihil unquam frivoli aut profani componere solitus, sed ea tantum, quæ ad religionem pertinerent. Curiosis forte haud displicebunt, quæ p. 549 in medium affert de picturis quibusdam veteribus, Petrum tres claves manibus gestantem referentibus, circa quas conjecturas suas eo tendere affirmat, quod illæ forsan originem traxerint e cœlesti civitate Jerusalem, in visione Ezechieli & Johanni ostensa, quæ in quadro posita ex parte qualibet tres portas habuerit, Ezech. XLVIII, 31 seq. Apoc. XXI, 13. Quanquam & compendiosius dici posse admittat, tribus illis clavibus significari cœlum, purgatorium & ecclesiam militantem, aut certe tres orbis partes tunc notas, in quas Petri se extendat autoritas.

Hæc ex Tomo primo allegare visum fuit. Secundus res gestas ab A. C. 701 ad annum usque 849 complectitur, & methodo prorsus eadem, quam in antecedenti observare placuerat, res ejuscemodi notatu dignas, quales hactenus commemoravimus, ab oblivione vindicat. Quinque tamen præ cæteris majori observatione digna Autor ipse judicat: conversionem nimirum Germanorum & Septentrionalium populorum ad Christianam fidem per Benedictinos promotam, itemque vitæ monasticæ in illis plagis propagationem; scholarum deinde publicarum, cum iisdem in locis, tum in aliis, institutionem, ex qua literarum & sacræ doctrinæ traditio, quoad illa quidem tempora tulerint, ad posteros promanarit; tum instaurationem sacri monasterii Casinensis, curatam per Petronacem Abbatem & Casinates monachos, qui post ejus eversionem a Longobardis factam, Romæ in patriarchio Lateranensi consederint; primam porro monasteriorum Ordinis S. Benedicti ad primigenias leges reformationem; ac catholicorum denique, ceu vocat, dogmatum defensionem, a Benedictinis susceptam & peractam. Magnam insuper per illa tempora de cultu imaginum apud Orientales disceptatio cum fuerit, latius de eadem hinc inde differit, ac Johannem Damascenum, Platonem, Theodorum Studitam, aliosque, exilia, carceres, variaque tormentorum genera pro eo pertulisse refert. Et cum hæc controversia in Gallicanas

quoque partes promanarit, autore imprimis Claudio, Taurinensi Episcopo, qui cultum istum impugnare & profligare annisus sit, Pipini, Caroli M. & Ludovici Pii, Regum, cura atque studio effectum dicit, ut ne latius hoc malum serperet; unde calamo tantum & stylo in secus sentientes actum fuerit, viam reliquis aperiente *Theodemiro* Abbate, tum *Dungalo Recluso*, quibus *Jonas Aurelianensis* Episcopus, & *Walefridus Strabo* Augiensis Abbas accesserint. De his vero viris illustribus, itemque de *Paschasio Radberto*, *Lupo Ferrariensi* Servati aliquando cognomine insignito, *Rabano Mauro*, *Wandalberto*, *Usuardo*, *Adone*, *Notkero*, *Haimone* Halberstadiensi episcopo, *Ratramno*, aliisque singularia & jucunda plurima commentatur.

Uterque Tomus appendices peculiares nactus est, & primus quidem duplicem, quarum prior *Apologiam* exhibet *antiquæ traditionis*, quæ ab ipsis Ordinis Benedictini incunabulis, ad hæc usque tempora, inviolate deducta perhibetur, *quod* nimirum *S. Maurus a Benedicto in Gallias missus fuerit*. Hanc apologiam studiose composuit *Theodoricus Ruinartus*, de qua A. 1703, p. 438 diximus, eidemque subjuncta est Dissertatio *de Gregorii M. Monastico instituto*. Altera appendix varia exhibet monumenta, nondum hactenus edita, probationi tamen enarratorum in ipso Tomo multum servientia, quæ maximam partem accepta referri debere dicit Claudio Stephanotio, Romæ nuper mortuo, dum Procuratoris officio pro Congregatione S. Mauri illic fungeretur, quippe qui multa Collectaneorum volumina, tum ex Gallicanis Bibliothecis & Archivis, tum ex Italicis congesserit. Secundi Tomi appendix monumenta ejusdem generis, diplomata & alia his similia exhibet, inter quæ sub num. 56 excerpta apparent ex epistola Joannis Schilteri, Jurisconsulti Argentoratensis, *de situ loci Campi mendacii*.

Nec illud prætereundum autumamus, nonnullas etiam picturas, quæ quid momenti continent, æri incisas in hoc opere exhiberi, quas inter duæ imprimis eminent, Monasterii Casinensis prospectum conspectumque repræsentantes, & post pag. 56 Tom. II insertæ. Quemadmodum de cætero peculiare *de Scriptoribus Benedictinis* opus pollicetur Autor solertissimus, in quo singula eorum recensere opera, & a genuinis dubia ac spuria secernere in-

instituit; sic duobus hisce Tomis duos alios, qui jam typis parati sint, quamprimum successuros spondet, in quibus ad seculum usque duodecimum perductam haberi Historiam Benedictinam innuit.

CAUSA QUESNELLIANA.

Sive

MOTIVUM JURIS PRO PROCURATORE CURIÆ Ecclesiasticæ Mechliniensis contra P. PASCHASIUM QUESNEL &c.

Bruxellis, 1704. 4. Constat 2 Alph. & 13 plag.

Multis ab annis celebre est *Paschasii Quesnelli*, Presbyteri Oratorii Berulliani, nomen, quod cumprimis operibus Leonis M. editis, & convictu ac familiaritate cum Antonio Arnaldo summa illustravit. Hunc eadem, quæ Gabrielem Gerberonium, de quo proximo Junii mense p. 242 sqq. diximus, mansere fata. Cum enim alterum ejus cohortis, quam Jansenianam vocant, caput haberetur, multisque ab annis in Belgio, præsertim Bruxellis latitasset, jussu Archiepiscopi Mechliniensis captus, publiceque a Procuratore Curiæ Ecclesiasticæ accusatus, cumque effracto carcere abiisset, die decimo Novembris A. 1704 lata ab Archiepiscopo censura damnatus est, velut Jansenismi convictus, & excommunicationem commeritus. Ut hujus sententiæ causas nemo ignoraret, jussit eas Archiepiscopus hoc libro in lucem proferri, addito ingenti probationum numero.

Procurator in Præfatione de turbis hactenus in Belgio per varios libellos contra Episcopos excitatis conqueritur: ubi inter alia narrat, Petrum van Hamme, Presbyterum Congregationis Oratorii, ob disseminata talia scripta, ab Archiepiscopo Mechliniensi die 29 Octob. A. 1701 condemnatum; Gerberonium, Quesnellum, & Arnoldum Josephum Brigodæum, quem Quesnelli Secretarium vocant, die 30 Maji A. 1703 Bruxellis captos; & hunc quidem, postquam crimen fassus esset ac deprecatus, dimissum fuisse, præterea Nicol. Blanckart, Presbyterum Ordinis Begardorum, ejusdem fabulæ socium, Jansenismi causa damnatum esse, atque palin-

odiam die 3 Julii A. 1704 cecinisse, Quesnellum vero, nocte inter 12 & 13 Septembris A. 1703, effracto carcere aufugisse.

Sequitur Archiepiscopi Edictum citatorium, quo jubetur Quesnellus ad XXIX articulos respondere, die 13 Februar. A. 1704 publicatum. Atque in articulorum illorum probatione, per universum volumen Auctor se diffundit. *Primum* accusationis caput Quesnello exprobrat, quod, postquam jussu Superiorum Oratorii Berulliani, formulam Jansenianæ condemnationis subscriptione sui nominis approbare renuisset, e Gallia in Belgium aufugerit, ibique sub laica veste delituerit; quam in rem Acta Comitiorum Oratorii, Epistola Quesnelli ad P. Henr. Norisium, postea Cardinalem, aliaque hujus generis adducuntur. *Alterum* caput eo redit, quod in Belgio varias excitarit turbas. Nimirum quod Ægidium de Witte, Decanum Mechliniensem S. Mariæ trans Diliam, qui de Pontifice Romano irreverentius senserit, cujusque quatuor Propositiones a Facultate Theologica Lovaniensi damnatæ p. 23 recensentur, editis libellis quibusdam defenderit (quo loco asseritur, ea, quæ post annum 1687 sub Arnaldi nomine prodierint, vel eidem attribuantur, scripta, illo jam languescente, a Quesnello elaborata esse;) quod Patres Oratorii Montensis contra capita Ordinis in negotio Janseniano suscitarit; quod Duacenam Academiam, edita A. 1688 sub nomine Gery Apologia Historica duarum Censurarum Lovaniensis & Duacenæ, turbaverit; Jacobum Gilbertum, Theologum ejus Academiæ, A. 1687 a Parisiensibus Theologis Jansenismi causa damnatum (cujus censuræ formula p. 42 seq. exstat) nec non Fr. de Laleu, Rivettium, Lignium, aliosque Professores Duacenos, ob VII Propositiones Jansenismo affines, jussu Gallorum Regis ex Academia ejectos, & juverit, & defenderit, quorum ad Quesnellum & Quesnelli ad eos Epistolæ multæ, aut earum excerpta adducuntur; quod imperatæ ab Episcopis Belgis subscriptioni Formulæ Anti-Jansenianæ omnibus modis obstiterit, cumprimis vero contra Archi-Episcopum Mechliniensem libellum, *Tres-humble Remonstration*, ediderit; quod Ecclesias Fœderati Belgii, Romano Pontifici addictas, ad novandum constanterque in novationibus persistendum, & Pontificis decretis obsistendum animarit, Hugoni Heussenio, Ægidio Wittio,

An-

Andreæ Schurio, Carolo Bontio, Guilielmo Prauwelio, Johanni Christiano Erkelio, aliisque clericis Hollandicis (quos in Pontificem contumaces & injurios, allatis eorum literis Auctor citat) amicus, consultor adjutorque fuerit; quod Archiepiscopi Sebasteni causa omnis ab initio ejus arbitratu gesta sit, in quo perstringendo Auctor p. 105 seq. multus hic est, plurimasque ejus & amicorum ac secretarii Donkeri Epistolas in ejus præjudicium publicat, ac novos Catechismos, usumque sacrorum, præsertim Missæ, in vernacula ab eo in Ecclesias Belgicas inductum conqueritur: quo loco utrumque Pontificis Decretum contra Sebastenum p. 127, 157, Breve Pontificis ad Clerum Hollandiæ p. 146, Cardinalis Paulucci Epistola lectu dignissima ad Sebastenum p. 158, nec non Quesnelli Consilium, quo Clero Hollandico suadetur, ut Decretis Pontificiis non obtemperet, p. 139 seq. inseritur, libellique pro Archiepiscopo Sebasteno hactenus editi p. 160 seq. sub censuram vocantur. *Tertia* accusatio Quesnello imputat, quod Mich. Baji doctrinam renovaverit, novæque operum ejus editioni faverit: *quarta*, quod Jansenii hæresin propugnaverit; quo loco celeberrimus Du Pin, ex Epistola quadam ad Quesnellum scripta p. 170, Jansenismi suspectus redditur, eaque accusatio p. 245 allato Pontificis contra illum decreto confirmatur; decretum Episcopi Aptensis contra notas Quesnelli in Novum Testamentum p. 178 seq. inseritur, idemque liber multorum omnino errorum, adductis ex eo locis variis, accusatur. Articulo V Quesnellus accusatur, quod Pontificis decretis in causa Jansenii latis detraxerit, tanquam fraude obtentis vel alteratis: Art. VI, quod jusjurandum *facti* Janseniani, ab Alexandro VII imperatum, exigere sacrilegum & toti Ecclesiæ injuriosum esse dixerit: Art. VII, quod post Breve & Decreta Innocentii XII contenderit, sensum formulæ Anti-Jansenianæ obvium non damnare sensum a Jansenio intentum: Artic. VIII, quod contra Alexandri VII declarationem propugnaverit, factum Jansenii, quod vocant, sub Innocentio X non fuisse examinatum: IX, quod publice dixerit, nondum advenisse tempus reddendi Jansenio justitiam, & illatam ipsi injuriam reparandi, minatusque sit, se Jansenii defensionem contra Clerum Gallicanum suscepturum esse.

Prolixissima est accusatio X, in quam fere omnia, quæ reliquis

liquis capitibus continentur, denuo relata sunt. Agit ea de factione Janseniana, ea præsertim, quæ Arnaldo auctore orta, ad nostra usque tempora per Galliam & Belgium serpat. Enarratis enim Arnaldi, Pascalii, Nicolii aliorumque veterum factis, Arnaldo in ea factione Abbatis, Quesnello Prioris, Ernesto Ruth d' Ans Canonico Bruxellensi Sub-Prioris nomen datum a sociis refert, Quesnellum vero, post Arnaldi obitum, præcipuum ordinis universi rectorem fuisse, singulis fere annis a sociis conventicula habita, & de communi causa actum esse (cujus rei exemplum aliquod, allato Conventus A. 1701 Mechlinii habiti Decreto, p. 264 datur) collectas pecuniarias identidem fuisse collatas, quibus præsertim Ludovicus Vaucelius, qui res Jansenianorum communes Romæ curaverit, & Jo. Libertus Hennebel, qui Jansenianorum Lovaniensium causam ibidem egerit, alerentur; data quoque sociis nova nomina, ut Arnaldus diceretur *Davi*, sive Davides, Quesnellus *Mr. de Fresne*, Vaucelius *Walloni*, quinimo Papæ etiam, Regi Galliæ, Cardinalibus & Ecclesiæ Præsulibus nova ab illis agnomenta in privatis literis data esse, quorum clavem p. 320 seqq. Lector inveniet, unde Procurator *undecimam* accusationem petiit. Cumprimis vero legi meretur Epistola Jansenianorum præcipuorum, ad Legatum Regis Galliæ Comitem d' Avaux A. 1684 scripta, quæ p. 256 exstat, in qua illi Regi Gallorum per Legatum pacis quasi conditiones obtulerint eo tempore, quo armistitium inter eundem & ejus hostes sanciebatur. Accusatio XII Quesnello imputat novam editionem libri, qui *Phantasma Jansenismi* dicitur, a Clero Gallicano publice condemnati: XIII, quod de damnatione Dissertationum suarum ad Leonis M. Opera, a Congregatione Cardinalium Indicis librorum prohibitorum publicata, contumeliosissime scripserit: XIV, quod literas in Pontificem Romanum, Cardinales, Episcopos, Regem Galliæ, & eum, qui nunc Hispaniæ Regnum usurpat, nimium quantum injurias ad alios dederit, & ab aliis acceperit; qua in re Procurator admodum prolixe versatur: XV, quod Senatum Regium Montensem, ob prohibitos publico Decreto, (quod p. 392 integrum datur) libros Jansenianos, indignis modis tractarit: XVI, quod proscriptos a Pontificibus Gerberonii libros dilaudaverit, auctoremque multis modis adjuverit: XVII, quod seditio-

tio-

tiosa Ernesti Ruth d'Ans, amici sui, scripta limaverit: XVIII, quod acriter invectus sit in eos, qui quadraginta Doctores Sorbonicos, propter notissimam ad Casum Conscientiæ Jansenianum responsionem, (quæ una cum Brevibus ea de causa a Pontifice scriptis, & plerorumque ex his palinodia, p. 404 seq. inseritur) damnarunt, iisque qui a pristina sententia discessere, perfidiam exprobrarit: XIX, quod Archiepiscopum Parisiensem, Cardinalem Noallium, versus quem summam publice professus fuerit venerationem, privatim cavillis variis perstrinxerit: XX, quod varia scripta prohibita hactenus ediderit, vel recudi curaverit. Adscribuntur autem Quesnello auctori, & hic & aliis locis, sequentes potissimum anonymi aut pseudonymi libri: *Novum Testamentum cum Notis Moralibus*, *Testamentum spirituale Arnaldi*, *Fides & Innocentia Cleri Hollandici*, *Causa Arnaldina*, *Defensio duorum Brevium*, *Status Academiæ Lovaniensis*, *Traditio Ecclesiæ Romanæ de Gratia*, *Apologia Historica Censuræ Lovaniensis & Duacenæ*, *Disciplina Ecclesiæ*, *Bubursius convictus*, *Justificatio Arnaldi.* Accusatio XXI ingeminat, multa Quesnelli scripta Romæ proscripta esse, v. gr. Observationes in Leonem, Apologiam Censurarum, Causam Arnaldinam, quædam etiam tortoris infami manu combusta esse: XXII urget, Historiam Congregationis de Auxiliis, cujus embryonem, ut ait, Serrius Dominicanus conceperat, a Quesnello expolitam, invitoque Senatu Regio publicatam esse: XXIII, eundem, dum in carcerem redigeretur, edendis aliquot libris prohibitis operam navasse: XXIV, Quesnellum edendi voluminis magni CLVI scriptorum Jansenianorum, consilium cepisse: XXV, eundem Arnaldo morienti Sacramenta secreto administrasse: XXVI, eum privata auctoritate in ædibus suis sacra fecisse: XXVII, eum & contemsisse excommunicationem, aliosque, ut eandem temnerent, docuisse: XXVIII, eum Decreta Pontificis contra libros novaturientes multoties sugillasse: denique XXIX, eum varia scriptis suis inseruisse, quæ Pontificum Bullis e diametro opposita sint.

Atque hæc singula potissimam partem ex schedis epistolisque in Quesnelli museo, cum caperetur, inventis, & mira copia his adductis, nec non ex amplissimis librorum ejus excerptis proban-

tur. Subnectitur Archiepiscopi lata A. 1704, die 10 Novembr. contra Quesnellum sententia; in qua, repudiata ejus protestatione, reus criminum hactenus recensitorum, & in excommunicationem delapsus pronunciatur, jubeturque, ut in monasterium aliquod Gallicum, agendæ pœnitentiæ causa, se conferat, atque ab omni in Diœcesin Mechliniensem reditu excluditur.

IDE'E GENERALE, &c.

i. e.

IDEA UNIVERSALIS LIBELLI, QUI SUB TITULO MOTIVI Juris Procuratoris Curiæ Ecclesiæ Mechliniensis contra P. Quesnellum editus est, auctore PASCHASIO QUESNELLO.

. . . . 1705, plag. 7, in 12 maj.

Audito Quesnelli accusatore, fas est eundem causam suam non deserentem, sed pro virili se defendentem, non prorsus negligere. Pollicetur ille prolixam ad Causam Quesnellianam Responsionem, cujus prodromum esse *Ideam* hanc vult, questus ante omnia in Præfatione, se nequaquam jure ut fugitivum tractari, cum injuste captus sit, forum Archiepiscopi legitimis rationibus recusaverit, Divinoque auxilio, cujus multa indicia recenset, sit liberatus. Inde in opella ipsa, testatus animum sorte sua contentum, adversariisque plane non inimicum, XIX enumerat Artificia, quibus accusationem istam niti, detectisque istis omnino everti opinatur. Nam I reticeri prorsus ait protestationem suam (cujus summam repetit) legitime contra forum Archiepiscopi, quippe sibi inimicissimi, factam, quæ cum ab arbitris repudiata sublataque non sit, ipso jure nullum esse ait, quicquid contra se Archiepiscopi nomine agatur. II dissimulari a Procuratore ait, quod sine antegressa facti informatione in carcerem redactus sit. III Romani Pontificis mandatum falso prætendi, neque per istud excusari Archiepiscopum posse docet, qui recusatus licet, & inimicitiæ erga se convictus, sententiam tamen ferre non destiterit. IV Adversarii sui probationes plerasque ex epistolis aliisque schedis vi sibi ereptis, truncatisque, & Jesuitarum manibus (professisque adeo inimicis suis) traditis peti-

titas esse monet, easdemque V maximam partem rejectaneas esse, & per plures adeo annos neglectas in scriniis delituisse, privatas denique & animi interdum causa aut sub fide amicissimi silentii scriptas; posse hoc pacto vel innocentissimum quemvis, si privata secretissimaque ejus scrinia expilare liceret, criminibus obrui; talia vero, cum cogitationum jure utantur, puniri non posse, nec ad humanam jurisdictionem pertinere. VI admonet, adversarium suum schedas istas sæpenumero male intellexisse, v. gr. quando voces jocosas in Gratiam a Nicolio recens inventam dictas, in Gratiam universalem, quam Jesuitæ defendunt, vibratas esse contendit; ubi VII addit, exemplisque probat, eundem ficta in schedis istis nomina interdum male interpretatum esse, atque inter alia Stephanum & Michaelem le Vassor confudisse. VIII & IX urget, quam plurima prorsus aliena, augendi voluminis seque vel mole ista opprimendi studio, Causæ Quesnellianæ inserta esse, ac præterea se suosque velut professos Ecclesiæ hostes, erga quam sint inviolabili reverentia, depingi, excitandi solum odii gratia. X eodem consilio seditiosas sibi voces imputari scribit, cum summa ubivis cum veneratione, Galliæ præsertim Regi, causas rerum exposuerit, inque præpotentium adversariorum præventiones, & ministrorum artes, culpam omnem rejecerit; falli sane vel optimos Principes, neque tamen ægre ferre, si ex errore revocentur. Addit XI ea, quæ inter Regem Gallicum & Vicarios Apamienses, jussu arbitratuque Pontificis, gesta sint, malitia cum insigni sibi & Jansenianis imputari; nec non XII Auctorem Causæ Quesnellianæ ipsum Regem Ecclesiamque Gallicanam, ejusque de auctoritate Pontificis doctrinam, audacter cavillari, damnatam seditiosamque nominare; quo loco Quesnellus infallibilitatem, quam vocant, Pontificis dudum ab Ecclesia, interque alios a Jac. Masenio Jesuita, repudiatam esse probat. XIII falso sibi imputatum affirmat, quod Paulum per omnia, & sine ulla subordinatione, Petro æqualem esse statuerit, atque hujus farinæ alia. XIV ad Cleri Hollandici causam se confert, maleque turbas istas sibi imputari contendit. Consilium, quod rogatus secreto dederit, se non nisi maxima cum circumspectione, planeque non ea intentione, ut sibi obsecundarent Clerici, qui Sebasteno Archiepiscopo adhærent, dedisse;

 con-

consilium vero, quod citra fraudulentum animum detur, consulenti damnosum esse non posse, quippe cum vel sanctissimorum consilia, (v. gr. Augustini, cum Bonifacio Comiti ingressum in monasterium dissuaderet) interdum male cadant. XV factionem sibi aliisque Arnaldi amicis injuste tribui affirmat; non alio se consilio, quam defendendi Augustiniani de gratia dogmatis causa unitos esse, parique jure Augustino, Prospero eorumque amicis factionis crimen inuri posse. XVI Brigodæum, quem male Secretarium suum vocari ait, excusat; XVII autem summa sibi injustitia adscribi dicit libellos quosdam, ad quos manu sua nonnulla corrigens aut ludens adscripserit, maxime vero postrema Ant. Arnaldi scripta, qui tertio vel quarto ante obitum die adhuc scribendis libris operam dederit. XVIII Vaucelii acta sibi inepte etiam imputari ait, eique ipsi multa injuste vitio dari, exemplis docet. Denique XIX adversarium loca quædam suarum in Novum Testamentum Notarum in sensum minus orthodoxum rapuisse conqueritur.

TRACTATUS DE JURE PRIMARIARUM PRECUM, Autore JOHANNE EHRENFRIED MAYERO U. J. D. Sacr. Reg. Majestatis Dan. Norweg. nec non Reverendiss. Sereniss. Abbatissæ Quedlinburgensis Consiliario.

Quedlinburgi, apud Th. Ph. Calvisium, 1704 in 4. Constat 14 pl.

Consultissimus Autor, a prima origine Jus primariarum precum repetiturus, initio rei Christianæ penes clerum & populum constitutionem ministrorum Ecclesiæ, neglectis summarum Potestatum suffragiis, fuisse, eumque constituendi modum adeo postmodum placuisse censet, ut Divinæ & Apostolicæ traditioni, i. e. eodem interprete, legi universali & immutabili, Cyprianus eum adscribere non dubitaverit. Ex quo autem Principes Christo nomen dederunt, cum universa rei Ecclesiasticæ cura, istam etiam juris sacrorum partem, jure quodam regulari eos sibi vindicasse; id quod exemplis nonnullis, ex Historia Romana, Francica, Germanicaque desumtis, Noster illustrat. Sed infelicibus Henricorum tem-

temporibus, jura Imperatorum, per Pontifices Romanos, fuisse imminuta, ut tamen illi reliquias aliquas, ex priori jure Regio circa sacra, quasi e communi naufragio, servarint, ad quas etiam pertineat Jus Primariarum Precum. Hujus igitur tum nomen, tum indolem, allata definitione, explicat Consultissimus Autor, illudque ex jure patronatus Regio, seu jure sacrorum repetit, adductis etiam aliis titulis minus principalibus, quales esse censentur jus patronatus vulgare, antiqua consuetudo, & advocatia seu protectio Ecclesiarum universalis. Postea rejicit titulos falsos, inter quos primo loco comparet privilegium Papale, ex quo Curiæ Romanæ asseclæ jus primariarum precum repetunt, quodque quatuor potissimum argumentis, a suprema Pontificis circa sacra potestate, Concordatis nationis Germanicæ, propria Imperatorum confessione, ac bulla quadam Pontificia, a Speculatore, ut ferunt, visa desumtis suffulciunt; quæ singula Noster diluit. Alii existimarunt, Imperatoribus primarias preces ex eo competere, quod olim fuerint Cathedralium Ecclesiarum Canonici; sed nec hæc sententia calculum Nostri meretur: quemadmodum ipsi nec illi probantur, qui superioritatis territorialis titulo jus hoc Imperatoribus vindicant; virtute tamen Regalium his illud attribui posse, amplius idem existimat, modo terminus ille recte accipiatur. Exposita Juris primariarum precum origine, Doctissimus Autor ad universam Germaniam, i. e. regiones, quæ adhuc Imperio Romano-Germanico subsunt, illud vim suam extendere docet, eamque doctrinam variis quæstionibus, in specie ea, an in Episcopatu Metensi, Tullensi & Verdunensi, idem adhuc effectum sortiatur? illustrat; cumque jus illud in quolibet collegio Clericorum, ubi antecessores hactenus id exercuerunt, Cæsari competat, ideo illud præscribi posse censet: non obstante vero hoc, vel simili impedimento, in Capitulis etiam Protestantibus Cæsarem illud obtinere, ostendit. Quibus ad liquidum deductis, cætera capita enarrat, adeoque de idoneitate Precistarum, de beneficiis Ecclesiasticis, Canonicatibus, Præbendis earumque varietate, de mensibus ordinariis & extraordinariis, de primariarum precum effectu, Cæsaris præsentatione, de communicatione hujus juris Cæsarei, adeoque de primariis precibus Imperatricis, Regis Romani, Electorum ho-

horumque Conjugum, nec non Vicariorum, fuse satis, inspersis etiam, pro re nata, documentis publicis, disserit.

MANUALE PROCESSUS IMPERIALIS, SIVE Compendiosa Introductio ad Praxin Augustissimi Judicii Cæsareo-Imperialis Aulici, in gratiam Studiosorum Juris, animum ad praxin Imperialem applicantium, revisa, variis additamentis, præfatione atque indice aucta, nunc primum prelo commissa a J. F. C. J. U. L.

Norimbergæ, apud W. Michaelem & J. Adolphum, 1704. 8.
Constat $17\frac{1}{2}$ plag.

CONstat hæc Introductio duabus sectionibus, quarum prior causas Justitiæ, posterior Gratiæ exhibet. In illa ergo, præmissis generalibus quibusdam, de Processu tam Ordinario quam Summario, de Processu Appellationis, Materia Attentatorum & Mandatis eorum Revocatoriis, Relatione Actorum & Processu Expensarum, Protracta vel Denegata Justitia, & Remediis eam promoventibus, de Querela Nullitatis, Processu Mandatorum tam cum quam sine clausula, nec non de causis Pignorationum, Arrestorum & Fractæ Pacis publicæ, de Rescriptis, Processu Citationis, sive Simplicis Querelæ, & Citatione ex L. diffamari, Processu Summario, Commissionis scilicet tam Aulicæ, quam Austregalis, nec non Processu Informativo, de Remediis contra Sententias a Consilio Imperiali Aulico latas, Restitutione in integrum, & Revisione sive Supplicatione, ac tandem de Sententiarum Executione disseritur. In hac vero Requisitio Feudorum Imperii majorum & minorum, ut & Confirmatio Tutorum & Curatorum exponitur. Rei isti paululum illustrandæ, nonnulla adjiciemus. *Sect. I, c. 3* de attentatis agitur, quæ ex doctrina Nostri sunt, quando Judex aut pars appellata, post interpositam rite appellationem, ulterius in cognoscendo, decernendo, exequendo aut turbando progreditur. Quodsi igitur attentata ab appellante legitime probentur, tum Judex appellationis, per mandatum attentatorum revocatorium, eadem nulla declarat, simulque attentanti eorum, in certo termino, revocationem ac redintegrationem pœnaliter injungit. Hoc facto, si intra terminum excipiendo comparuerit attentans, &

& mandatum sub & obreptitie obtentum esse monstraverit, tunc hic punctus (sit venia termino forensi) attentatorum per replicas & duplicas, ut alius processus, ventilatur, & desuper eodem tempore, quo in puncto principali, sententia fertur. Si vero attentans nec attentata revocaverit, nec jus suum probabiliter deduxerit, tum Judex appellationis ulterius, & tandem etiam arctius mandatum attentatorum revocatorium sub pœna dupli, cum citatione ad videndum, se incidisse in pœnam prioribus mandatis insertam, decernere solet, & si nec huic paruerit, tum declaratio pœnæ, & paritoria, cum comminatione banni, subsequitur, & fiscus suum officium interponit. Aliquando ipse appellans attentatum committit, quo casu appellationem deseruisse, eique in totum renunciasse censetur. Quæ omnia quo eo magis intelligantur, Noster duplicem formulam, qua tam mandatum attentatorum revocatorium, quam mandatum arctius, cum reproductione mandati prioris, peti solet, subjicit. *Sect. I, cap. 5* exponitur appellatio ob protractam vel denegatam justitiam interposita. Quod si adeo justitia denegetur, solet decerni citatio contra partem ream, ut ad assumendam litem, in Judicio Imperiali Aulico, intra spatium bimestre, compareat, & si id negligat, sententia in contumaciam, uti in aliis processibus, pronunciatur. Ob protractam vero justitiam decernuntur promotoriales, quibus judici moroso tempus, ordinarie unius mensis, quandoque tamen, ob circumstantias relevantes, longius, ad justitiam administrandam præscribitur; quæ formulis necessariis Noster iterum illustrat.

THE HISTORY OF MAN.

i. e.

HISTORIA HUMANI GENERIS, SEU MIRAcula naturæ humanæ, respectu virtutum & vitiorum atque defectuum, variis exemplis tum antiquis tum modernis explicata.

Londini, apud R. Basset & W. Turner, 1704. 8. Alph. 1, pl. 14.

NOn est ut de hoc libello multis agamus. Saltem significamus, locos communes, seu, ut Naudæus loqui amat, tapantia illo contineri, exempla scilicet memorabilia, ad varia capita relata, & fide dignis veterum & recentiorum auctorum testimoniis roborata. Ne ta-

tamen nullum plane ſpecimen e libro exhibeamus, pauca admodum
p. 14. inde delibare nobis viſum eſt. Elegans & lectu jucundum eſt, quod de
Waltero Rawleigh, cujus celebre apud Anglos nomen eſt, refertur, quod eo primum gratiam Reginæ Eliſabethæ fuerit promeritus, quod cum ſpatiantem forte, & ob cœnum in via objectum, gradum jam in aliam partem dirigentem obſervaſſet, confeſtim veſtem ſplendidisſimam humeris detractam in cœnum projecerit, ut recto tramite incedere commode Regina poſſet. Inde cum illi ad aulam acceſſus patuiſſet, fertur in loco quodam, ubi ſæpius commorari Eliſabetha conſueverat, feneſtræ hunc verſiculum inſcripſiſſe:

Fain would I climb, but that I fear to fall,

hoc eſt, *quam cupiam ad majora adniti, ſed timeo, ne labar;* quibus lectis Regina illico rhithmum adjecit:

If thy Heart fail thee, don't climb at all,

id eſt, *ſi nihil audes, nusquam connitere.* Quæ verba animum illi addidiſſe putantur, ut inde facile ad altiora pervenerit.

p. 31. Inter humilitatis & modeſtiæ exempla præter alios recenſetur Joſephus
32. Hall, Epiſcopus Norvicenſis, de quo refert, eum nunquam cuiquam ægre
feciſſe, & dicere ſolitum, *ſtultum eſſe cum ſuperioribus, dubium cum æquali-*
124. *bus, & abjectum ac ſordidum cum inferioribus contendere.* Ad hiſtoriam
Leopoldi Imperatoris, nuper defuncti, pertinet, quod A. 1672 miſſus ex An-
glia Viennam fuerit legatus Bernardus Gaſcoign, qui Jacobo Duci tum Ebo-
racenſi uxorem peteret Claudiam Felicitatem, Archi-Ducem Auſtriæ: at
cum rebus omnibus jam perfectis, & Legato reditum meditante, ipſa Augu-
ſtiſſima Imperatrix Margareta Thereſia decederet, immutatam fuiſſe Cæſaris
voluntatem, Legatoque indicatum traditur, aliam quærendam Duci ſponſam
118. eſſe, quod ipſe eam ducere uxorem conſtituiſſet. Eidem Jacobo id dedit con-
ſilii frater Carolus II Rex, ne Pontificiam religionem in Angliam invehere ali-
337. quando tentaret; rem enim eam periculo plenam & plane impoſſibilem futu-
ram. Quanti interſit circumſpecte in omnibus rebus agere, vel ex eo intelli-
gitur, quod celebris Angliæ poeta VVilmot, Comes Roffenſis cum a Rege Ca-
rolo II admonitus, ut ſibi ſatyram adverſus virgines aulicas compoſitam com-
municaret, per nimiam feſtinationem, ſatyram aliam, qua Regem ipſum pete-
345. bat, ei obtuliſſet, prorſus gratia Regis exciderit. Singulari humanitate conſpi-
348. cuus fuit Thomas Cranmerus, Archi-Ep. Cantuarienſis, quippe in proverbium
434. abiit: *ſi huic injuriam inferas, certus eſſe poteris, te ex eo ſtatim tempore per o-*
mnem vitam habiturum fautentiſſimum. Cæterum quæ hic de genio nationum
ſuis locis habentur, digna forent, quæ a nobis transſcriberentur, ſi locos com-
munes colligere & ipſi cuperemus: etſi nec ipſa chartæ anguſtia,
ut plura addamus, permittit.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M D CC V.

JOHANNIS HENRICI BERGERI, JURISCONsulti, Regis Polon. & Elector. Sax. in Summo Provocationum Senatu Consiliarii & Antecessoris Vitembergensis, Enarratio L. 10. ff. de Jur. fisci & L. 2. C. qui & adv. quos in integr. rest. Accesserunt ejusdem operæ Academicæ novissimæ.

Lipsiæ, sumtibus Hæredum Lanckisii, 1705, in 4to.
Constant 1 Alph. 17 plag.

DUplici nomine se commendat eruditissima hæc Excellentissimi Autoris Commentatio, & argumenti dignitate, & tractationis præstantia. Leges enim, quas nobis exhibet, adeo gravium causarum momenta continent, ut vix in digniore opera Celeberrimi Viri occupari potuisset industria, & ipse in iis enarrandis tam erudite versatus est, ut feliciorem leges, quas commemoravimus, interpretem nancisci nequeant, cum & ingenii sublime acumen, & accuratam omnis Jurisprudentiæ scientiam, & assiduum rerum forensium usum, singuli fere ostendant paragraphi. Primum locum occupat Dissertatio de Jure Fisci in dubiis quæstionibus *ad L. X Pand. de Jur. fisci*, quam Autor A. 1694 publice defendit. In hac cum nihil occurrat, quod non notatu sit dignissimum, tum imprimis juvabit ipsum de discrimine Steuræ & Cameræ *§. 3 & 4*, de dubio, ambiguo & obscuro, nec non de interpretatione quæstionum dubiarum *§. 9 seqq.* elegantissime disserentem audire. Sequuntur Casus varii, de quibus eas proposuit Excellentissimus Autor regulas: contra fiscum esse pronunciandum, si pri-

vatus de damno vitando & fiscus de lucro captando sit solicitus §. *14*, pro fisco contra privatum, quoties is damnum aversatur, privatus lucro inhiat §. *17*, si uterque lucrum intendat aut damnum fugiat, æquali fiscum cum privatis jure uti oportere §. *20 & 21;* quas singulas & exemplis confirmat & legibus corroborat, hasque solicite, quoties thesibus obstare videri poterant, explicare, & in speciem pugnantes subtiliter conciliare studet. Ostendit deinde, qua ratione Modestinus in *d. l. X* debeat intelligi, variasque Doctorum, imprimis Fr. Duareni, Ant. Merendæ & Antonii Augustini rejicit expositiones §. *26 seqq.* Postea regulas antea propositas confirmat, & quartam imprimis contra Baldum ejusque asseclas, fisco nimium faventes, strenue tuetur, ac L. L. obstantibus *38 & 35 ff. d. Re Jud. l. un. C. de sent. adv. fisc.* solide respondet. Unde nec a jure dotium, nec ab Ecclesia aut a minoribus, quæ ad fiscum deducantur, argumenta valida esse monet *ib. 31 - 41.* Exempla quoque elegantissima suppeditat, quibus contra fiscum, tam in quæstionibus juris, quam facti dubii, pronunciandum monet. Ad causas juris controversi refert quæstiones: utrum filio hæreditate materna, quam adiit, per restitutionem in integrum iterum abstinente, ad proximos successores hæreditas, an ad fiscum pertineat? item de superfluo ex cessione actionis contra L. Anastasianam facta, quod alii fisco, alii debitori vindicant, cum Excellentissimus Autor utroque casu contra fiscum pronunciandum esse censeat. Quæstiones vero facti dubii quam plures attulit, ex materia delictorum & contractuum, probationum, testamentorum & aliis, quas singulas juvabit expendisse. Tandem an hactenus dicta ad vectigalium ac domaniorum causas quoque pertineant, dispicit, ac utrumque addita distinctione feliciter expedit. Jam ad alteram Dissertationem pervenimus, quæ *ad L. 2 C. qui & adv. quos* conscripta est; verum cum eam jam in Actis *Anno 1696 M. Nov. p. 518 L. B.* exhibuerimus, paucis saltem monendum erit, non *Thesi 38* tantum egregium supplementum, quo *Nov. 155 c. 1* explicatur, accessisse, sed integram quoque Dissertationem de restitutione in integrum ob reverentiam denegata, quam sub Autoris præsidio Leistenius *Anno XCV* defendit, esse additam. Restant Autoris nostri *Novissima Academica* i. e. *Sermo solennis ad De-*

Decanum ordinis Philosophici in congressu Candidatorum adornatus, & *Oratio de Jureconsultis Academiæ Vitenbergensis*, qui proximo superiore seculo vixerunt, recitata *Anno 1703*, cum tertium Consulatu Academico abiret. Continet ea memorias omnium Jureconsultorum, qui ex eo tempore, quo primi secularis Academici instructa sunt solennia, per integrum seculum floruerunt. Exhibet uno intuitu elogia, vitas & scripta celeberrimorum Virorum, Zangeri, Lud. Personæ, Bartholomæi Reusneri, Luc. Becmanni, Hirsbachii, Franzii, Ben. Carpzovii, Erasmi Unruh, Val. Guilelmi Fœrsteri, Conr. Carpzovii, Jer. Reusneri, Gothofr. Reuteri, Grossii, Jo. Strauchii, Christiani Taubmanni, Crullii, Prætorii, Augustini Strauchii, Vackii, Godofr. Suevi, Coselii, Ritteri, Ziegleri, Klengelii, Lyseri, Nergeri, Martini, Ledereri, & qui nuper in vivis esse desiit, Ge. Mich. Heberi &c. Sed & ex Facultatis Juridicæ Assessoribus aliquos commemorat, quos inter Ritterum, Schulzium, ac Excellentissimum Lenzium Ser. Princip. Sax. Weissenfelsensis Vice-Cancellarium imprimis meritis extollit encomiis. Interjectæ sunt passim observationes eruditissimæ, ex quibus unam ac alteram saltem adjecisse juvabit. Ita p. 183 docet, *Henning. Wittium* falli, qui *Jo. Dauthium* inter Jurisconsultos Witenbergenses retulerit, cum is Lipsiæ quidem, non autem Witembergæ, publica autoritate Jura professus fuerit. Hirschbachii sub præsidio, Conradum & Benedictum Carpzovios Dissertationes de Regalibus, copiose ac erudite conscriptas defendisse, *p. 186* annotat, dumque in laudibus Augustini Strauchii occupatus est, felicitatem Jurisconsultorum Brandenburgicorum extollit, qui Academicis exercitationibus subacti in Aulas evocentur, & difficillima negotia feliciter procurent, quod Fuchsiorum, Rhetiorum, Spanheimiorum ac Coccejorum illustria satis ostendant exempla, eademque fortuna, quem diximus, Strauchium usum fuisse commemorat, cum Serenissimus Sax. Elector non modo gravissimis quibusque negotiis eum adhibuerit, sed & Ordinarii Præsidis munere in Academia Witenbergensi defunctum, sanctioris Senatus Assessorem esse voluerit. Sed quis singula in tanta rerum ubertate persequetur? Nos avidis reliqua Lectoribus relinquimus & ad aliud Excellentissimi Autoris opus, quod selectarum Observationum Forensium amplissimam exhibet copiam, accedimus.

JOH. HENR. BERGERI JURISCONSULTI ETC. Electa Processus Executivi, Possessorii, Provocatorii & Matrimonialis.

Lipsiæ, sumtibus Hæredum Fried. Lankisch, 1705. in 4.
Constat 2 Alph. 11 pl.

JUnctim nunc prodeunt in lucem Dissertationes quatuor elegantissimæ, quas proximis annis Illustris Autor proposuit, sed insignibus auctæ incrementis. Prior continet *Electa Processus Executivi*, in qua Autor primo diversitatem processus ordinarii & extraordinarii seu summarii evolvit, ac utilissimam §. *4* causarum patronis cautelam suppeditat, qua ratione in causis, ut vocant, summariis adversæ parti interrogatoria exhibendi occasionem præcidere valeant. Dein processus summarii duas constituit species, regularem & irregularem, monetque actionem hypothecariam, imo injuriarum æstimatoriam & recantatoriam etiam executivo, si res ita ferat, processu posse institui; cautelam tamen suppeditat actoribus, ne salutarem sibi semper credant summariam hanc experiundi rationem, cum in executivo processu nec probationi per testes, nec jurisjurandi delationi locus relinquatur. Postea requisita instrumenti guarentigiati tradit, negatque pro tali haberi posse obligationem impersonalem, in qua creditoris nomen haud sit expressum, aut quæ causam debendi, licet inter mercatores agatur, haut contineat, cuive addita sit clausula, *solvam quam primum potero*, cum ea id operetur, ut quis ad celerem solutionem adstringi nequeat. Ex instrumento tamen a tutore subscripto pupillum, debitoremque principalem a fidejussore, actione mandati executive conveniri posse docet. De obligatione mulieris sine curatore contracta, aut cui curator ex intervallo demum accessit, §. *12 seqq.* disserit; mulieremque & sine curatoris auxilio ex mutuo obligari, & apocham conficere, ac ex omni contractu, cui curator ex post facto consensum præstitit, teneri existimat *dd.* §§. Instrumentum autem guarentigiatum quandoque posse subsistere, licet nec ab ipso debitore subscriptum subsignatumve sit, nec clausula *manu propria* ei adjiciatur, §. *20 & 21* addit. Hinc ad rationem tractandi causas executivas pergit, ac advocatum actoris jubet

bet esse cautum, ne responsionem aut litis contestationem ab adversa parte petat; reis vero suppeditat exceptiones, quæ adversus instrumenta guarentigiata locum habeant, ubi inprimis quæ de exceptione chartæ blancæ & implementi non secuti, compensationis item ac non numeratæ pecuniæ tradit, evolvi merentur. Denique de *processu cambiali* notabilia quam plurima affert, sententiamque *Mandati Electoralis de exceptione solutionis compensationisve adversus cessionarium cambii non competente* explicat. Subjicitur *programma*, quo Excellentissimus Autor ostendit, ad evitanda perjuria quandoque in processu executivo recognitionem per testes, contra Juris regulas admitti; quam sententiam summi Provocationum Judicii præjudicio corroborat. Altera Dissertatio exhibet *Electa Processus Possessorii*, ac observationum practicarum plenissima est. Pragmaticorum initio notat errorem, qui in possessorio, quod vocant, ordinario, summario processui locum esse negant, cum ipse, ratione processus, omne judicium possessorium censeat esse summarium, etiam in materia servitutum, licet Celeberrimus Schilterus eam exceperit, cujus rationibus Autor respondet §. 1. Summarium ergo possessorium tantum ratione causæ dici, in eoque tantum de possessione præsenti & momentanea retinenda, non de adipiscenda vel recuperanda agi, contra Carpzovium defendit §. 4. Dein modum procedendi in possessorio summarissimo explicat, ac in casu necessitatis summique periculi, citationem posse omitti monet §. 5. Cumque in eo vel per modum actionis in factum, vel per inhibitionem procedatur, varia circa hanc monita suppeditat, ac imprimis inhibitione pœnali ex pluribus capitibus decreta, si ea ex parte cassetur, ex parte confirmetur, integram tamen mulctam dictari, nec transactionem cum adversario inhibitum a pœna liberare monet, & utrumque summi Provocationum Senatus præjudiciis confirmat §. 6. Hinc qua ratione possessio præsentanea in rebus corporalibus & incorporalibus acquiratur, inquirit, ac possessionem libertatis naturalis quoque probatione indigere contendit; quam sententiam dudum placuisse Excell. Autori, ex Resolutionibus ejus Lauterbachianis potest constare. Sequitur elegantissima de Jure Cerevisiario digressio, ubi de jure coquendi, ven-

dendi, cogendi & prohibendi civitatum, de dimensione milliaris, de jure hospitationis, de pœna eorum, qui cerevisiam illicite vendunt, quam plurimas congessit observationes. *vid.* §. *12-19*. Postea observat, possessionem contra singulos acquisitam, non nocere universitati §. *20*; in summario possessorio naturalem possessionem sufficere, etiamsi non sit annua, licet ipse non diffiteatur annuam possessionem & a Lipsiensibus Jurisconsultis requiri, & eorum sententiam in summo Appellationum Judicio fuisse aliquando comprobatam, §. *21 sqq*. Actus possessorii requisita tradit §. *24*. Contra Principem non valere possessorium summarium, nec eorum satis certam esse sententiam, qui decennalem possessionem subditos tutos reddere credant, indicat §. *26*. Ubi ad modos probandi progreditur, ostendit in summarissimo possessorio rotulos Notariorum, non tamen depositionem generalem sufficere §. *30*. Jurisjurandi autem delationi æque, ac super exceptione spolii, locum esse tuetur §. *31*. Cæterum ex sententia Autoris remedium possessorii momentanei non competit ei, qui a possessione dejectus est, nec hæredibus, cum ad eos possessio ipso jure haud transeat *ib. 33-34*, quibus possessorium ordinarium ac Paulianam actionem dari concedit *ib. 35*. Tandem ad sententias definitivas processus summarii accedit, ac quo modo eæ rite concipi debeant, docet §. *38*; cumque monuisset, qua ratione victoria in possessorio a restitutione fructuum in petitorio liberet, contra sententiam de possessione in summarissimo judicio latam, nec leuterationi, nec appellationi aut supplicationi relinquit locum, additis tamen quibusdam limitationibus, quæ §. *45* continentur. Accessit, ne quicquam deesset operi, huic Dissertationi Exercitatio paraphrastica, quæ XII Leges priores *Tituli Pand. de Acquirenda vel amittenda possessione*, erudite interpretatur, ac singularum sensum, satis quandoque obscurum, feliciter eruit. Facile ex hactenus dictis L. B. poterit intelligere, qua ratione reliquæ Dissertationes, quæ *Processus Provocatorii & Matrimonialis Electa* continent, conscriptæ sint. Quare sufficiet nobis saltim aliquas observationes selectas ex iis excerpere, quarum uberrima se ubique offert copia. *In Dissertatione* igitur *IIItia* docet, provocationem ex *L. diffamari*, ob injurias verbales simplices frustra ab imperitis Advocatis suscipi, multo minus

nus

nus eam cum actione injuriarum cumulari posse *th. 12. 13.* Remedium dictæ Legis coram quolibet judice posse institui, diffamantis vero arbitrio relinqui, quo in foro actionem principalem velit movere, *th. 20 & 22. In Th. 31* Carpzovii, Ziegleri aliorumque rejicit sententiam, qui diffamante per contumaciam emanente in primo termino, saltem responsionem simpliciter *bey Straffe Ungehorsams* injungendam censent, monetque eam statim sub pœna perpetui silentii posse imponi. Quæ de termino duplicato, intra quem actio principalis institui debeat, Doctores vulgo tradunt, ea sine Lege dici, adeoque a Judice negligi posse asserit *th. 35.* De provocatione ex *L. si contendat*, rite instituenda legi merentur, quæ §. 48 Autor disserit, qui itidem monuit, contra eum, qui instrumentum guarentigiatum habet, dictam provocationem non admitti. Ex *Electis Processus Matrimonialis* observare licet, eum qui consobrinam stupravit, non teneri ad eam alendam, cum ipsa stupratoris uxor fieri nequeat, *th. 9.* Consistoria Ecclesiastica partes litigantes, quæ sub civitatum aut nobilium jurisdictione sunt, mediate, suppressa tamen clausula in subsidium, in præfecturis autem immediate in jus vocare, *th. 13 & 14.* Minorem & mulierem, in causis matrimonialibus, personam standi habere in judicio, hanc quoque, si ob stuprum actionem ad matrimonium ineundum aut dotem constituendam moveat, non vero si alimenta infantis nomine petat *th. 17 sq.* Oblationem ad jurandum non esse necessariam, sive juramentum contra matrimonium, sive pro matrimonio sit præstandum, *th. 37* ostendit. De jurisjurandi delatione in actione matrimoniali, prolixe agit *th. 23 seqq.* Processum vero desertorium accurate describit *th. 50 seqq.* Sed nos pluribus hisce non immorabimur, cum selectarum Quæstionum ac Observationum Practicarum tantam ubique deprehendamus copiam, ut, si potissimas tantum persequi ac commemorare velimus, verendum foret, ne nimium excresceret ac instituti nostri metam excederet oratio. Quare ad ipsum opus præstantissimum B. L. ablegamus, ac paucis tantum monemus, adjectam esse Electis his Processus Executivi, Possessorii, Provocatorii & Matrimonialis, *Disquisitionem Quousque Actori Reove in foro Sax. Elect. liceat deferre Jusjurandum?* In hac Autor actori etiam super replica ac articulis elisivis, & post li-

litem a reo non recte aut eventualiter tantum contestatam, potestatem facit reo deferendi jusjurandum, huic vero, si negative litem contestatus sit, omni tempore licentiam utendi delatione juramenti largitur, etiam postquam articulos reprobatorios obtulit in ipso termino productionis aut recognitionis, sin affirmative litem fuerit contestatus, usque dum ei injuncta fuerit exceptionum probatio, aut ad eas probandas ipse se obtulerit, potestatem hanc ipsi esse salvam existimat. Quæ omnia plenius est persecutus, variisque ampliationibus & limitationibus, observationibus, cautelis ac consiliis exornavit illustravitque. Quod reliquum est, cum præsentes commentationes satis ostendant, quam dextre, accurate ac feliciter Excellentissimus Autor, in discutiendis dijudicandisque causis forensibus versetur, *Electa Processus Ordinarii*, quorum in præfatione spem fecit, cum iis, qui eruditissimos ipsius labores suo pretio æstimare norunt, avide expectamus.

CONFORMITE' DE LA FOY AVEC LA RAISON.

h. e.

FIDEI ET RATIONIS CONSENSUS, VEL RElígio defensa contra præcipuas objectiones in Lexico Historico-Critico Petri Bælii sparsim obvias. Autore J. JAQUELOTO.

Amstelæd. apud H. Desbordes & D. Pain, 1705. 8.
Constant Alphab. 1 plag. 5.

IN duas partes abit hoc opus Autoris de Religione Christiana optime meriti, cujus alia quoque ejus generis scripta in Actis
c. II. III. nostris recensita inveniuntur. In primæ partis limine, statim brevis repetitio instituitur argumentorum, alibi ab ipso Viro clarissimo,
c. IV. ad demonstrandam existentiam Dei, fuse magis deductorum. Inde de natura Religionis in genere agit, quam fœdus Dei cum homine definit, quo bonis præmia, pœnas improbis, ex infirmitate lapsis per pœnitentiam remissionem criminum polliceatur. Utque ejus indoles clarius patescat, primo Deum ab hominibus exigere obsequium, illudque ipsas promissiones Dei supponere, probat; inde Deum peccata infirmitatis tantum condonare, majora
c. V. punire, resipiscentibus dare veniam. Porro quid Scriptura de

Deo

Deo nos doceat, ostendit, & quæ revelatio ad religionem pertinentia alia suppeditet, de fide nempe, de merito & efficacia mortis Christi, de Divinitate ejus, & denique de S. S. Trinitate. Quibus fundamentis religionis Christianæ breviter repetitis & variis observationibus illustratis, ad id jam accedit, ob quod cum maxime ille scriptionis labor ei fuerat susceptus. Atque primo quidem difficultates examinat, quas in historia creationis deprehendisse sibi videntur ei, quos impugnandos sibi sumsit. Monet hic ante omnia, stabilita semel revelationis veritate, scrupulos hujusmodi neminem jure ad Pyrrhonismum solicitare debere. Deum item non Philosophorum vel oblectandis vel instruendis ingeniis, sed salutis avidorum, qui simplices magnam partem sint & indocti, animis informandis historiam illam consignari voluisse. Indeque I. neminem offendere debere colligit divisionem Mosis rerum conditarum in cœlum & terram, quæ similis visa antagonistis divisioni maris in guttam aquæ & oceani, cum vulgares nonnisi conceptus, sensus maxime ferientes, hic sequi voluerit. II. Nec mirum esse, terræ creationem inprimis describi, quæ sensibus usuique nostro maxime sit obnoxia; magnorum corporum cœlestium obiter, & in tantum, in quantum terræ huic ministrant, mentionem fieri. III. Nec illud absonum, quod mane & vesperæ, dierumque adeo mentio fiat, antequam luminaria cœli condita essent: vel enim spatium tantum temporis intelligi, ei, quod inter Solis ortum & occasum intercedere solet, æquale; vel uti Mosen tantum ista φράσει, ut realem distinctionem & διάστημα inter creationem diversorum operum indicaret; vel denique Mosen ita tantum opus creationis per sex dies distribuisse, ut ad legalem dierum Heptadem aliquam relationem haberet. Difficultates porro succedunt contra œconomiam veteris Testamenti & leges rituum, fœdusque unicæ familiæ concessum. Quod inconveniens non videtur Autori propterea, quod Deus creaturam rationalem & liberam male viribus suis naturalibus usam, libertati suæ inde permittere potuerit. Nec inde ullam vel injuriam in ceteros homines redundare, vel aliquid a ratione alienum committi, quod nobilioris finis causa cum Abrahamo & posteris fœdus Deus iniverit. Ceremonialem vero cultum Deo non indignum esse, cum ille totum mundum occupaverit, memoriam beneficio-

c. VI.

c. VII. VIII.

P. II. c. I.

c. II.

rum Dei conservaverit, & cum *Spiritu*, h. e. arcano mysteriorum
c. III. IV. V. Novi Fœderis sensu fuerit conjunctus. De libertate hominis in
V. sequentibus diligenter agit, putatque pugnam rationis & affectuum luculenter probare arbitrii libertatem; sine ea enim affectum, semel occupato animo, libere dominio suo fruiturum. Sed nescio an attenderit, motui etiam mechanico motum contrarium dari posse, vincereque denique alterum, sed non sine alterius nisu in contrarium. Sic arbor a vento concussa naturali tamen inclinatione contrarias petit partes, motui motu contrario, sine omni
c. VII. tamen libertate. Dubii circa origines mali moralis solutio eo redit, quod abusus perfectionis maximæ, qualis est libertas, Deum jure impedire non potuerit, quo minus creaturam perfectione tanta gaudentem conderet. Difficultatibus circa malum physicum, afflictionesque hominibus innocentibus, infantibus, ipsis quoque brutis animantibus ægre haud raro facientes, itemque circa æternitatem pœnarum, quæ post vitam subeundæ sint, ex communibus
c. VIII. IX. fere fontibus solutiones petuntur. Inde vero imprimis quæ in
c. X. favorem Manichæorum a Cl. Bælio prolata fuere, item quæ ad
c. XI. demonstrandam fidei & rationis pugnam attulit, & de necessitatis cum libertate convenientia, nec non de prædestinatione, sub examen revocantur. Ex illis deligamus controversiam de rationis & fidei pugna, ut eo specimine indoles hujus scripti rectius innotescat. Hic itaque primo summum Autor exaggerat periculum doctrinæ rationem fidei contrariam statuentis, atque adeo naturæ humanæ fidem amplexuros renunciare cupientis; quod absurdum pariter atque impossibile esse ostendit. Inde de omnibus dubitari nec posse nec debere ostendit: esse enim res, in quibus ratio clare & sine metu erroris pronunciet: esse alias, quæ assensum ejus suspendant: alias denique, quas certo sese ignorare noverit. Ut absonum itaque est præcipiti judicio ferri, ubi vel dubites vel ignores, ita non minus esse inconveniens Pyrrhonismum sequi in omnibus. Mirum porro esset, & indignum plane, velle Pyrrhonismum religionis superstruere principiis, atque istis illum stabilire: quasi quæ rationi evidentia sint, religio tollat, atque omni in rebus certitudini destruendæ inserviat: cum tamen summa harmonia sibi invicem religio & ratio respondeant, seque mutuo sustineant.

neant. Primo nempe rationem inservire cognitioni argumentorum, quibus veritas religionis demonstratur, ut disponatur mens humana ad obsequium autoritati Divinæ præstandum, quod gratia sine ratione nunquam persuadeat. Neque secundo rationem, stabilita Scripturæ autoritate, penitus cessare: quæ verosimilitudinem difficultatemque rerum revelatarum apprehendat, & cui istud exercitium circa veritatem verosimilitudinemve rerum revelatarum, nec adimat autoritas Divina, nec ejus natura adimi patiatur. Tertio aliis etiam in rebus, quæ a ratione unice dependent, id quod semel verum est & evidenter probatum, veritatem suam retinere, licet consequentiarum series ad res incomprehensibiles nos deducat. Sic enim materiæ divisibilitatem in infinitum, rem summæ evidentiæ & certissimæ veritatis esse, quamvis concipi non possit, partes arenulæ numero æquare partes totius universi. Quarto perceptionibus nostris attendendum esse, ut gradum certitudinis in iis recte cognoscamus. Unicam vero regulam, ex qua certi de nostris perceptionibus reddamur, esse claritatem earum. Cum vero sæpe pro claris habeamus, quæ clara non sunt, videndum esse, an superficiem tantum rei, an interiora quoque cognoscamus, & an aliquid in iis ignotum tanquam notum supponamus: porro item an illud, quod incertum est in re & ignotum, id, quod certo de ea nobis innotescere videtur, destruat, an minus. Quod si non faciat, relinqui alteri illi suam certitudinem, neque ad Pyrrhonis castra esse fugiendum. Porro dari res ita differentes, ut nihil invicem habeant commune, quas *diversas* dixeris simpliciter, quarumque differentiæ causa nulla alia sit, quam quod una non sit altera: sicuti soni v. g. & coloris diversitas aliter explicari non possit. Alias *contrarias* esse & sibi *oppositas* invicem, quarum contrarietatis ratio ex indole earum reddi possit: qua ratione lineæ rectæ curva opposita sit, quod hæc non, sicut illa, a puncto ad punctum per brevissimum, quod interjicitur, spatium procurrat. Denique claritatem idearum nostrarum ex eo cognosci posse, si aliis usu rationis pollentibus explicatæ, eodem ab illis modo, quo a nobis, apprehendantur. Hisce regulis jam putat Autor nos dirigi posse, quousque in dubitando procedere, quando in propositione tantum probabili acquiescere, quando denique certi plane

& convicti esse debeamus. Quantum vero ad autoritatem infallibilem, sufficere, si clare sensus ejus percipiatur, ut penitus illi obsequamur, cum in eam nec error cadere possit, nec impostura.

Jam istam methodum potioribus capitibus religionis applicandam censet. Certis nempe nobis de sensu verborum Divinitus revelatorum, autoritatem Dei præcipuum persuasionis nostræ esse fundamentum, quæ nullum dubium possit admittere infallibili Spiritus Sancti testimonio nixa. Hoc tamen non impedire, quo minus ratio examinet, cognoscat, explicet veritatem decisionum fidei, non ut si comprehendere non possit, rejiciat, sed ut uniat se cum fide eique se jungat, verum esse experta, quod fides ipsi proponit. At credere clarissimum Bælium, atque in iis quæ de Pyrrhone disseruit, & ad defendenda ea postea attulit, tueri, rationem ejusque evidentissima principia in tali examine revelationi semper adversa esse. Quod aliter se habere, inductione facta Autor monstrare conatur.

Primo Deum esse unum solum, colendum, atque fiducia prosequendum, docere Scripturas: ei vero rei rationem contradicere, ne ipsum quidem clarissimum Bælium affirmaturum. Revelationem mundum ex nihilo a Deo conditum nobis sistere: rationem ad assensum præbendum inclinari, tum quod verosimile hoc sit ipsi, tum quod a variis dubiis eam liberet; quorum utrumque fusius demonstratur. Animæ immortalitatem a revelatione adstrui: nec eam rationem destruere, quæ spiritualem naturam ex partibus compositam non esse, nec adeo in eas resolvi, Dei vero sapientiæ, ut eam annihilet, parum conveniens esse, agnoscat. Nec quidquam hic opponi posse, nisi dicamus, spiritualem naturam rationem non admittere: id quod dici non posse, paulo fusius Autor probat, ostendendo ipsam rationem sibi non facile persuadere, ut vitam, motum, cogitationem materiæ tribuat, & pro iisdem habeat rem cogitantem & materiam, quæ diversorum generum esse deprehendat, inque iis omne, quod in talibus rebus exigi potest, diversitatis fundamentum, juxta superius dicta animadvertat. Parti morali religionis rationem non contradicere, quin potius hanc clarissime æquitatem præceptorum Divinitus allatorum confirmare.

Ab

Ab articulo de Trinitate non destrui rationem, maleque ex eo contra rationem inferri, quod *tria unum sint:* ut enim ista *contradictio in adjecto* ex articulo de S. Trinitate consequatur, necesse esse, ut vox *persona* in hoc mysterio naturam unam & singularem notet, separatam & distinctam ab omnibus aliis, prout significat quando de creaturis usurpatur. Cum vero id sibi non velit in abstrusissima hac doctrina, dici etiam non posse, quod ex ea sequatur, *tria esse unum*. Mysterium porro incarnationis non destruere essentialem proprietatem corporis animique humani, quæ est componere unam personam, licet humana Christi natura propria, ut loquuntur Theologi, ὑποϛάσει destituta, subsistat in ὑποϛάσει τȣ̃ λόγȣ. Nempe clarissimo Bælio, contradictionem cum evidente rationis principio hic admittenti, solam vocem *persona* offendiculo fuisse. Quod ut removeatur, observat Autor, quod si corpus fingamus exanime, mechanice tamen motum, omnesque functiones suas obiens; illud quidem *personam* non fore, intellectu quippe destitutum, bene tamen *suppositum*, ut quod ipsum sit *principium*, prout in scholis loquuntur, *activum*. Simili modo si fingamus animam corporis exsortem, cogitantem; eam, ut quæ intelligat, *suppositum* fore *personale* sive *personam*, quippe quæ sit principium rationale. En igitur, pergit Autor, *duo supposita*, quæ Deus ita unit, ut *unum suppositum* vel *unam personam* constituant. Quid magis jam rationi adversum in unione hypostatica? Divina natura unitur humanæ, omniumque actionum humanarum & rationalium directionem suscipit, quæ pertinent ad exercitium mediatorii officii; quemadmodum anima humana *diversi suppositi*, corporis nempe, directionem suscipit ita, ut actiones illius voluntati hujus sint obnoxiæ. Atque adeo eodem jure, quo anima & corpus conjuncta, *unum suppositum* sunt, *una persona* etiam dicentur divina & humana natura, vinculo unionis invicem conjunctæ.

Verum jam satis speciminis. Hoc optandum, ut clarissimus Autor ipsos clarissimi Bælii discursus κατὰ πόδα lectoribus suis repræsentare, & accurata analysi instituta, quid imbecillitatis ratio in eis ostendat, quid speciei ingenium & eloquentia ipsis conciliaverit, ostendisset. Verendum enim, ne lectores sic satis bene instructi a lectione hujus libri sibi visi discedere, ubi in ipsum opus

Bælianum inciderint, lumine ingenii ejus, & quæ pene singularis ipsi est, vi dicendi quasi attoniti, denuo constrictos se sentiant atque impeditos.

Appendicis loco huic opusculo breve *de anima & libertate* subjicitur systema, melius dilucidandis iis, quæ contra adversarium suum in ipso opere disseruerat clarissimus Autor, inserviens. In eo primo adstruitur, quod anima se spiritualem esse sentiat, quodque cum iis, quibus aliter videtur, controversia de vocibus tantum sit, ut qui id, quod nos spiritum vocamus, corpus novæ plane atque ignotæ speciei adpellitent. Inde ostenditur, animam cognoscere seipsam atque existentiam suam, atque adeo aliquid a seipsa sine objectorum externorum percipere subsidio. Discrimen porro intellectus & voluntatis & relatio ad corpus explicatur, in quo organorum rectam dispositionem ad exercitium facultatum animæ requiri ostenditur. Animæ per rectam dispositionem corporis obfirmatæ quasdam propositiones occurrere insito suo quasi gaudente lumine; ut oculo occurrunt objecta quædam suum lumen habentia eoque ipsum illustrantia, quæ statim cognoscantur. Aliter se rem habere cum aliis, quæ obscuriores sint, & quibus lumen proinde ab animo quasi sit accendendum. Ad primum genus spectare v. g. omnes consequentias, quæ deducuntur ex conceptu existentiæ, quales sint, quod non ens agere non possit, quod impossibile sit idem simul esse & non esse, quod numerus binarius bis sumtus quaternarium conficiat, &c. Propositionum posterioris generis lapidem lydium esse regulam: *quicquid omnibus rite expensis clare & distincte percipitur, illud verum est.* Perceptiones dari posse sine omni corporum intercursu, falsumque esse, quod nihil sit in intellectu, quod non prius in sensu fuerit. Animam non posse non desiderare, quæ pertinere ad felicitatem suam cognoverit, & aversari contraria, hancque esse voluntatem. Bona ad felicitatem spectantia vel corpus respicere, vel animum, eaque sibi invicem subordinata esse ea proportione, quæ intercedit inter dignitatem corporis & animi. Virtutis esse, hanc subordinationem tueri & observare. In volitionibus concurrere cogitationem, quæ repræsentet aliquam propositionem, & imperium ad agendum determinans, in quo sit velle & non velle. In hoc jam esse libertatem;

tem ; quæ ut rectius cognoſcatur, obſervandum eſſe primo, quod cognitio, quam habemus de nobis ipſis, efficiat, ut amor proprius & emolumenta privata ordinarie voluntatem determinent, nihil inde detrimenti accipiente libertate; certe enim in talibus conſenſum animi absque controverſia inveniri. In aliis cognitionem non eſſe æque claram, in iis cura opus eſſe & prudentia, quo recte utamur libertate. Controverſiam, an libertas conſiſtat in eo, ut faciamus, quod faciendum eſſe judicamus, an vero conſiſtat in eo, ut faciamus quod volumus facere, de vocibus eſſe, non de re ipſa. Non autem conſiſtere in indifferentia libertatem; hanc enim, cum rationalis ſit homo, nonniſi ex profunda poſſe procedere ignorantia: penitus vero ignorantem, vel plane non agere poſſe, vel non niſi ſtolide, actionemque ex mera ignorantia profectam eſſe nec humanam, nec liberam. Nec tamen etiam libertatem abſolvere unice judicium animæ, quo æquam eſſe juſtamque cenſeat actionis alicujus perpetrationem omiſſionemve. Si ita enim res ſe haberet, hominem in perpetuæ vacillationis ſtatu fore, nunc hancce inchoantem actionem, nunc aliam, prout diverſam ab objectis acceperit impresſionem. Non neceſſario itaque hominem determinari a rationis judiciis, ſed libere ſecundum judicia rationis, ſecundum quæ ſe ad actionem determinavit, procedere. Optime denique libertatem ejusque indolem monſtrari, ex conſideratione actionum quarundam hominis, imperiique animi in corpus. Evidens itaque eſſe, in rebus, ubi affectus & commodum privatum voluntatem non abripiunt, nos facultatem habere libere in mentem revocandi ideas, ad veritatem aliquam inquirendam pertinentes. Sentire nos eandem libertatem in approbando præjudicio quocunque contra rationis dictamen; libertate enim niſi frueremur, ſemper rationis dictamen prævalere neceſſe eſſe. Eandem nos experiri, ubi inter virtutem vitiumque medii conſiſtimus, atque vel illam vel hoc ſequimur; & magis etiam in actionibus corporis indifferentibus, animi nutum ſequentibus, v. g. brachii extenſione, oculi occluſione &c. Quod ipſum ut quomodo fiat explicetur, Autori nec illuſtris Leibnitii placet hypotheſis, nec *cauſarum occaſionalium* ſyſtema, ſed optime hæc receptam magis in ſcholis doctri-

ctrinam explicare putat, quæ ſtatuit Deum, qui eſſentiam exiſtentiamque rebus largitus eſt, facultates quoque eis conceſſiſſe, per quas naturis ſuis convenienter valeant operari: animamque adeo etiam, ad animandum dirigendumque hoc corpus conditam, potentias quibus id præſtare poſſit, nactam fuiſſe. Firmatur id aliquot rationibus, nec obſtare dicitur, quod modum non aſſequamur, quo ſpiritus in corpus operetur: ſufficere enim, quod de re conſtet. Cetera hanc hypotheſin pluribus difficultatibus ſolvendis aptiſſimam eſſe, quibus nec illuſtris Leibnitius, nec cauſarum occaſionalium patroni ſe facile poſſint extricare.

AUGUSTI BUCHNERI ORATIONUM ACADEMICARUM Volumina tria. Quorum primum Panegyricas, ſecundum Feſtas, tertium nunc primum editum Literarias continet. Subjuncta eſt huic Editoris M. JOH. JAC. STUBELII, Illuſtris Scholæ Miſnenſis jam Rectoris, Oratio de Exſcenſionibus nocturnis Alumnorum Electoralium, & Buchneri Autoris Vita per eundem deſcripta.

Francofurti & Lipſiæ, apud Godofredum Leſchium, 1705, in 8.
Conſtant Alphab. 2, & plag. 19.

QUomodo commendatus pridem a nobis fuerit meritiſſimus de politiore literatura vir, *Auguſtus Buchnerus*, inſpicientibus annum Actorum Eruditorum 1683 p. 147 & ſeqq. patet; ubi cum recenſendum fuerit Volumen II. Orationum, *Feſtas* continens, a *M. Joh. Jacobo Stübelio*, Rectore tum deſignato Scholæ Annæberg. nunc Rectore conſtituto Illuſtris Afranei, ex arroſis fere chartis in lucem productum, hoc tempore occaſio ſuppeditatur, cæteras etiam orationes Autoris illius incomparabilis enarrandi, dum idem Editor Clariſſimus partes Orationum ejus tres in unum compegit volumen, in forma librorum octava, juventutis commodo emiſſum. Earum Pars III nunc primum cura ipſius publico data, & dedicatione diſerta Ephoris Generoſiſſimis Illuſtris Afranei Lycei, Domino *Centurio a Miltiz*, & Domino *Joachimo Dieterico Boſen*, inſcripta eſt. Quia vero parte prima comprehenſas Panegyricas &

& funebres nondum indicavimus in Actis nostris, non alienum erit, eas nominare, antequam tertia ista inclusas ordine percurramus. Dicta Panegyrica I. est a Gustavo, *Gustavi Adolphi* Suecorum Regis filio, huic ipsi Suecorum Regi, ob partam A. M DC XXXI Lipsiensem victoriam. II. Ob eandem victoriam a Buchnero ipso recitata VII Idus Sept. A. M DC XXXIII. III. Electori Saxonico D. *Joh. Georgio* I. dicta, ob ejus adventum A. M DC XLVI. IV. Eidem A. M DC XLIIX, cum climactericum magnum feliciter superasset. V. Eidem, ipsis exequiarum solennibus A. M DC LVII. VI. Ejusdem Viduæ, Dominæ *Magdalenæ Sibyllæ*, ipso exequiarum die, A. M DC LIX. VII. Ad D. *Joh. Georgium III*, cum Parentem Serenissimum lugeret, ac novum Principatum auspicaretur. VIII. Ad eundem Electorem, cum a Comitiis Ratisbonensibus rediisset. IX. In excessum *Henrici* Sen. L. Bar. a *Frisen*, Elect. Sax. in sanctiore Senatu Consiliarii, cancellorumque ac in Appellat. Curia Præsidis A. M DC LX. X. *Friderico Metschio*, S. Rom. Imp. Thesaurario, & Saxoniæ Electori a Consiliis sanctioribus, nec non in Appellationum Curia Præsidi, A. M DC LVI. XI. Memoriæ *Pauli Roberi*, SS. Th. D. nec non Ecclesiæ Wittebergensis & cæterarum Circuli Elector. Saxonici Superintendentis A. M DC LI. XII. Memoriæ *Dan. Sennerti*, Medici A. M DCXXXIX. XIII est Allocutio alterius nomine scripta A. M DC XLIX ad Imperatorem *Ferdinandum III*. Sequuntur has funebres orationes numero XXIX breviores, e quibus potiores tantum referemus, quales sunt I. dicta in funere D. Balthasaris *Meisneri*, II. in fun. D Friderici *Balduini*, III. in fun. D. Wolffgangi *Franzii*, IV. in fun. D. Benedicti *Carpzovii*, V. in fun. D. Johannis *Strauchii* J. U. P. VI. in fun. D. Godofredi *Reuteri*, VII. in fun. D. Tob. *Mævii*, VIII. in fun. Joh. *Blumii* J. U. D. IX. in fun. Mauritii *Blumii* Med. D. X. in fun. D. Danielis *Sennerti*, XI. in fun. Ambrosii *Rhodii*, Mathes. P. P. Cæteræ pleræque in funeribus studiosorum aut fœminarum adolescentiumque ac puerorum sunt habitæ. Merentur tamen adhuc memorari XXIV, quæ est gratiarum actio dicta post funerationem Leonh. *Hutteri*, Theologi, & XXIX, qui sermo est ad exequiatores post funerationem Erasmi *Unruhii* Jurisconsulti habitus. *Festa* reperiuntur loco a nobis supra citato. *Tertiæ Partis*

 Ora-

Orationes *Literarias* vocari placuit, quod pleræque rem literariam spectant. Prima quidem de *Eloquentia* egit, cum Buchnerus Johanni *Avenario* successisset. II. *De Papismo cum Ethnicismo comparato*, cum Rectoratus fasces D. *Franzio* traderet. III. De *Exercitatione Styli*, pronunciata a M. Keimanno. IV. *Ad præcedentem* ipsius Buchneri *responsoria* V. *Knispelii* Magistri novi de *Catonis Distichis*. VI. *De iisdem* Buchneri. VII. De *Literarum Periodis*. VIII. De *Simplicitatis & Gravitatis vocabulo e Plinii Panegyrico*. IX. Lectioni *Annalium Taciti*, X. Prælectioni *Cornelii Nepotis* præmissa. XI. Est declamationi gemina, qua exponitur, *quid Carolus I Britanniæ Rex loqui potuerit, lata in se sententia ferali*. XII. Complectitur ea, quæ nobilissimus autor dixit, cum Decani Collegii Philosophici partes sustineret. His subjunxit *Stübelius* editor orationem quandam a se ipso compositam & recitatam, cum adhuc Conrectoris munere in Misnensi schola illustri fungeretur, qua *Exscensiones alumnorum nocturnas* reprehendit.

Totum opus ornatum addita *Augusti Buchneri Vita, per eundem uberius descripta*. Cujus recisam & arctatam, ut Priolus historiam suam vocat, epitomen hic dabimus. Nactus est ille Dresdam patriam, ubi natus Prid. Kalend. Novembris A. MDXCI e familia nobili & antiqua, reique militaris ac pyrotechnias peritia valde inclyta. Patre gavisus est *Paulo Buchnero*, Principibus maximis, Sabaudiæ Duci, Daniarum Regi, ac Imperatori *Rudolpho II* æstumatissimo, & ab Electoribus Saxonicis *Augusto*, *Christiano* I & II tormentariæ rei ac fabricis præesse jusso, ab Imperatore Rudolpho vero torque ac diplomate scutoque condecorato, sibi posterisque servando: matre Maria Crœsia Consulis Dresdensis filia. In schola Dresdensi, ubi pueritia ejus formata, Kunadus dicit in Programmate funebri, eum inter medios Teutonas Græcum, inter Dresdenses Romanum apparuisse; ac Schubartus auctor est, jam tum eum in literarum osores & stultitiam eorum carmine lusisse. In Portensis vero ad Salam seminarii convictu, cui Idibus Novembris A. MDCIV adscriptus est, fulgor emicuit clarior, æqualibus cunctis in Latina Græcaque lingua præripientis palmam. Triennio hic acto, Patre orbatus est: sed alterum permansit, demum A. MDCX in Wittebergensem Academiam missus; in cujus album

bum relatus est XIII Cal. Decembris, Pro-Rectore tum D. Leonh. *Huttero*, ac Rectore Duce Saxonico *Augusto*, Electoris Joh. Georgii I fratre. Cumque hanc ipsi aream nobiliorem ac palæstram assignaverit providentia Divina, in qua se probaret orbi, factum est, ut illico Jo. *Rhodenburgio* Antwerpiano successor in arte ac professione poetica suffectus fuerit, A. MDCXVI, virtute ac doctrina ipsius jam satis spectata: quo tempore quoque primus inter 46 competitores lauream philosophicam accepit. Initio se Jurisprudentiæ studiis mancipare decreverat: sed haud multo post, dulcedine semel gustata Musarum mansuetiorum, & famæ nominis inde capiendæ, mutavit consilium suum, & illis pro virili se applicuit firmius. Per totos autem XL annos spartam Professoris Poeseos ornavit, diciturque in Epitaphio suo humaniorum literarum summus vindex ac stator. Et a *Kunado* verissime affirmatur, ab Augusto isto augustissima literas bonas accepisse ornamenta. A Stübelio, Malagonellio illi Oratori Romano celebri longe præfertur, genere dicendi casto & æquabili, & instar limpidissimi amnis profluente, quo parem nesciverit. Nec tamen hic dissimulat, scribendo meliorem habitum quam dicendo, ubi timidior fuerit, nec expeditus omnino, unde proverbium etiam tunc frequentatum, esse Oratorem *Saxoni* loquendi non gnarum. Quod tamen laudi ejus nil deroget. Quod oris volubilitati decessit, studiosa pensavit & solicita compositione, qua periodos omnes dimensus est artifici calamo. Vidisse se ille dicit unius ejusdemque orationis aliquot exempla, ejusdem ipsius manu exarata, varieque hinc inde interpolata, & aliis aliisque coloribus expolita. Neque omittit id ei proprium ac singulare, quod, cum concinnanda fuit vel oratio quædam, vel epistola, vel alia scriptio, non rosit ungues, ut vulgus meditantium solet, sed icones argute pinxit in chartæ margine. Industriæ illius & eruditionis præmia recenset, famam celebrem, etiam apud exteros, laudes amplissimas ac dignitates spectabiles. Præter Professionem Poeticam Oratoria ei etiam collata fuit A. MDCXXXI, Joh. *Avenario* vivis exemto. A. MDCXVII, demandata jam ei erat Ephoria Electoralium alumnorum, quam per annos XXXIII obiit. Senior Collegio Philosophico uno præfuit anno diutius. Academiæ totius Senior A. M DC XLIX etiam

per XII annos hoc tenuit decus. Fasces Academiæ ter, Decani munus octies sine exemplo gessit. Optime vero de Academia, illi adhuc obligata, meritus est, non modo doctrinis, sed etiam consiliis publico salutaribus, & gravioribus in comitiis, & apud ipsum Patriæ Patrem, negotiis curatis, cum ejus etiam opera multi facti fuerint idonei aulicis ministeriis cum gloria & ex utilitate communi obeundis. Nunquam in cassum abiere spes, ubi manum ille admovit, ac vix unquam nisi lætus nuntius reversus est, cum ablegatus ad orandam Academiæ causam ivisset, quam periculosissimo tempore conservavit, suada illa & gratia sua, qua valebat apud Magnates. Pingitur ubique decorus torque aurea, cui appensa Electoris *Joh. Georgii II* effigies adamantibus enitescens. Enumerantur virtutes ejus plurimæ, sapientia, prudentia, humanitate temperata incredibili gravitas, candor eximius, pacis & concordiæ amor, modestia, avaritiæ fuga, cum nec lucrum privatis scholis quæsiverit, neminem cogendum ratus ut gratum se præstare vellet, comitas, sobrietas ac frugalis vita. Pietas ejus inprimis prædicatur, etiam in carminibus sacris pangendis exhibita, & comprobata delectatione ac lætitia sancta, quam ex odis Davidis, quas Psalmos vulgo dicimus, petiit, & exquisitiore studio, quo sacra coluit publica, præ cæteris auditus cantu Deum celebrans. Quo collimavit potissimum symbolum ab eo electum: *unum est necessarium*. Hoc excellentiæ ipsius argumentum certum, quod poesin cum oratoria facultate nexu rarissimo copulavit. Quæ laus ipsius Ciceronis & Virgilii non est. Nec in Latina tantum, sed etiam Germanica Poesi excolenda, cum *Opitio* amico suo strenuum se ostendit, Dactylici præcipue carminis inventione ac usu. Quare in Societatem sic dictam frugiferam allectus, & cognominatus fuit der Genossene. Sicut & Germanica ejus, quæ videre lucem, Poemata referuntur; nec silentur quotquot ejus prodiere scripta, nominatis iis etiam, cum quibus amicitia ei intercessit, & qui eum ad se pertrahere voluerunt, inter quos primo loco Potentissimus Rex Suecorum & Gothorum *Gustavus Adolphus* reponitur, qui eum ad varias professiones in Academia sua Upsaliensi clementissime invitavit. Id quoque non tacetur, quod Elector Saxoniæ præficere ipsum Illustri Portensi ludo cogitarit, licet

Col-

Collegis aliter viſum fuerit. Significatur juxta, cum de ſuſcipiendo Gymnaſii Hamburgenſis Rectoratu cum eo actum fuerit, amorem patriæ ac Academiæ Wittebergenſis obtinuiſſe, ut maneret. Tum fortunæ ipſius rationes exponuntur, quæ non beatiſſima quidem, nec tenuiſſima tamen fuerit. Matrimonium iniit fauſtum cum virgine pudiciſſima Eliſabetha, *Jacobi Cruſii* Juriſconſulti filia, cum qua vixit feliciter 45 fere annos, & e qua filias quinque & ſex filios procreavit, undecies pater factus, quamvis duo tantum filii, Martis caſtra ſecuti, totidemque filiæ ſuperſtites vixerint. Filius natu major *Chriſtianus Auguſtus* apud Electorem Saxonicum rei tormentariæ & fabricarum præfectus fuit ſupremus. Gnatarum natu maxima Eliſabetha conjugem ſortita eſt D. *Hen. Coſelium*, Pandect. P. P. & Curiæ Elect. Scabinatus & Fac. Jurid. Aſſeſſorem. Alteram Dorotheam duxit uxorem *Otho Prætorius* ſoceri optimi ſucceſſor non indignus. Reliquum fuit, ut de valetudine his aliquid adjiceretur, annis prioribus jam non robuſtisſima, ſervata tamen ultra naturæ leges, inter morbos, quibus tentata eſt, uſibus publicis, Divino beneficio, usque ad annum ætatis ſeptuageſimum, quo podagræ doloribus & calculi valde vexatus ac denique fractus, A. M DC LX d. XII Februarii exſpiravit placide. Quam columnæ primariæ illius Academiæ prolapſionem orbis literarius lamentationibus juſtis proſequutus eſt. Exequiæ XI Cal. Martii paratæ. Concio funebris ab *Abrahamo Calovio*, parentatio ab *Ægidio Strauchio* habita. Corporis exuviæ in æde ſacra, quæ arci contigua eſt, compoſitæ : ubi monimentum erectum viſitur. Monetur denique, rariora manuſcripta *Buchneri* reperiri apud Samuelem *Cnauthium* Wittebergæ, quorum partem etiam *Stübelius* & *Hübnerus* tenent, tempore ſuo evulgandam.

RAYMUNDI VIEUSSENS, DOCTORIS MEDICI Monſpelienſis, Regiæ Societatis Londinenſis Socii, Novum Vaſorum Corporis Humani Syſtema.

Amſtelodami, apud Paulum Marret, 1705. in 12. pl. 20.

CUm *Nobiliſſimus Autor*, cujus nomen aliquoties in noſtris inclaruit Actis, in præſenti opuſculo cumprimis ſecretoriorum p. 142.

 &

& excretoriorum corporis ductuum originem demonstrare constituerit, haud præpostere videbimur agere, si prius innuamus, quinam canaliculi secretoriorum & excretoriorum nomine ab *Autore* insigniantur, & qualis utrorumque notetur discrepantia, quam tubulos recenseamus, qui conformationem *Uteri*, *Cotyledonum*, *Mammarum*, *Vasorum sanguiferorum*, *Lienis*, *Hepatis*, *Renum*, *Pancreatis*, variarumque *Capitis* partium, ingredi observentur.
p. 90. Etenim ductus, recrementitios solummodo succos ex arterioso sanguine secernentes, musculorum videlicet & membranarum lymphatici, secretorii; humores vero excrementitios segregantes, more spongioso-urinosorum renum ac biliferorum hepatis tubulorum excretorii appellantur: qui autem ductus nunc recrementitiorum, nunc excrementitiorum humorum secretioni vacant, uti vasa vesiculoso-lymphatica uteri, partim pro secretoriis, partim pro excretoriis venditantur.
92. Utriusque tamen generis canalium dum alii immediate, alii mediate succos secernendos aut excernendos ex arteriis depromunt, illi primarii, hi secundarii cognominantur: sicque membranarum vasa lymphatica & adiposa pro secretoriis primariis, atque ii tubuli, qui spongiosam uteri substantiam contexentes ex propria illius membrana nascuntur, pro secretoriis secundariis habentur; prout renum ductus urinosi excretoriis primariis, & biliferi ductus internæ folliculi fellis superficiei appensi, excretoriis secundariis annumerantur.
93. Secretoriorum demum vasorum alia immediate, alia mediate, succos ex arterioso sanguine secretos in venas
94. exonerare pariter atque excretoriorum ductuum alii immediate, alii mediate, humores excrementitios ex interioribus corporis eli-
95. minare, indigitantur; vasis lymphatico-nerveis & adiposo-nerveis titulum a nervulis mutuantibus iis, qui cum lymphaticis & adiposis vasis strictissime coalescunt eorumque cavitatibus inhiant. In hoc interim vasa lymphatica *Autoris* a *Bartholinianis* discernuntur, quod priora ex arteriis emergant, & in venas partim, partim in spongiosam alicujus partis substantiam, desinant, posteriora
118. vero ex venis oriantur, numerosa v. g. lymphatica uteri muliebris ex venis membranæ propriæ, atque nunc in receptaculum lumbare, nunc in ductum thoracicum, nunc in venas alias terminentur. Sed ad partes ipsas deveniendum, quas ex tubulis ejusmodi con-

contextus, post præviam earundem in aqua coctionem vel macerationem, nec non exsiccationem, microscopii subsidio specialius Noster annotat, initium ab *Utero*, cum humano, tum ovillo, faciens, quod filius, Medicinæ Doctor, primam ipsi subministrasset p. 2.
ansam in utero mulieris, ex abortu denatæ, eorum vasorum vesiculoso-lymphaticorum, quæ sub interna membranula porosa reticularem plexum efformant, principium in arteriis finemque in venis detegendi. Circa generaliorem uteri virginei atque ovilli 7. 15.
gravidi, in superficie itidem permultis lymphaticis *Bartholinianis* stipati, structuram ratione membranarum advertit, utrumque uterum ex tribus membranis, communi una & duabus propriis, coalescere, quarum communis a peritonæo oriunda innumeris lymphatico-nerveis tubulis ac paucioribus sanguiferis interspersis, propriarum vero prima innumeris ductibus sanguiferis ac indefinitis lymphaticis, partim ab arteriis, partim a communi membrana prodeuntibus ac fibras musculosas mentientibus, præsertim in gra- 16.
vidis, quando eorum nonnulli ob nimiam osculorum aperturam tenuissimas simul sanguinis particulas admittunt, evidenter constet. Quoad specialiorem vero texturam, uterum muliebrem ab 8.
ovillo distinguentem, in illo duabus membranis propriis spongiosam notat interjacere substantiam, intra poros suos irregulariter dispositos succum dictorum lymphaticorum recipientem, atque ex parte ad venas, ex parte ad uteri cavum, intervenientibus finibus subrotundis ac porosis deponentem: quæ, etsi vasorum retiformium 9.
præ se fert speciem, ob tunicarum tamen defectum vix verorum ductuum nomine insigniri mereatur, per quam vero apta, ut in 13.
gravidis succum simul lacteum a nonnullis vasculis dilatatis recipiat, ad glanduloso-vesiculosam placentam uterinam transferendum, in non-gravidis autem singulis mensibus fæces transcolatæ lymphæ colligat, quæ successive acescendo, incalescendo atque fermentescendo, sanguinis, per venas compressas remeare impediti, secretionem & excretionem menstruam per lymphatica expansa spongiosamque uteri substantiam sine ulla vasorum ruptione producant. E diverso in ovillo utero primam membranam pro- 14.
priam cum secunda partim immediate, partim intermediis cohærere cotyledonibus, pocula quodammodo æmulantibus, quales aquæ fri-

frigidæ immerſi hanc mox lacteam reddant, per triduum vero
in ea macerati explicatis ſuis vaſis lymphatico-nerveis, per innu-
meras propagines tenuiſſimas invicem communicantibus, exiguum
aſpergillum, ſeu potius omnino evolutum acaciæ florem referant,
p. 20. ductibus ejusmodi lymphatico-nerveis ex arteriis proficiſcentibus
ac in venas deſinentibus, absque eo, ut propagines emittant, ute-
ro ovillo æque ac muliebri inhiantes. Membranarum hinc fœtus
ovilli ſtructuram arctumque cum cotyledinibus & vena umbilicali
22. nexum inveſtigaturus, ubi chorion & amnion duas membranas
ſtrictiſſime unitas, e vaſis ſanguiferis & lactiferis contextas ad la-
ticem, cui fœtus innatat, ab hujus cutis tubulis lymphatico-ner-
veis recipientes & continentes, allantoidem vero ſero urinoſo tur-
gidam ac e lymphaticis & ſanguiferis vaſis conflatam, monſtravit,
prolixam ad primas vias inſtituit digreſſionem, ut cum viam ad
renes breviſſimam & latiſſimam, quam acidulæ, ſpirituoſa, alia-
que aſſumpta cito emetiantur, tum ventriculum primum ſimul
25. alimentorum liquidorum eſſe colatorium, patefaciat. Viam ſcili-
cet iſtam, primum per ventriculi lymphatico-nervea vaſa, ex ar-
teriis ortum ac in venis terminum obtinentia, venas gaſtricas &
gaſtro-epiploicas, deinde per ſimiles inteſtinorum tenuium ductus
lymphatico-nerveos, venas meſaraicas, innumeros venæ portæ
ramos, ſuperiorem inferioris trunci venæ cavæ partem, dextrum
cordis ſinum, arteriam & venam pulmonarem, ſiniſtram cordis
cavitatem, ſuperiorem trunci inferioris aortæ partem & arterias emul-
30. gentes, haberi indigitat. Per tubulos autem ventriculi lympha-
tico-nerveos, æque ac inteſtinorum, aliquid liquidi ad venas trans-
colari, adjumento eſſentiæ croci, ventriculo poſt internam ſuper-
ficiem aqua frigida deterſam infuſæ, atque intra bihorium non mo-
do ſtomachi parietes, ſed & vaſa ſanguifera tam ventriculi quam
omenti cum ductibus hujus adipoſis, flavo colore inficientis, com-
probat, ſimulque obſervationibus eorum confirmat, qui vitam
aliquamdiu protraxerunt, etiamſi in cadaveribus ipſorum diſſectis
37. omnis via, vel a ventriculo ad duodenum per præternaturalem
pancreatis magnitudinem ac indurationem, vel ab inteſtinis ad
40. vaſa lactea per horum defectum atque meſenterium gypſeum, pe-
34. nitus apparuerit intercepta. Eſſentia tamen croci quia pariter e
ven-

ventriculi, ſemoto omento, inverſi ac ſuſpenſi fundo ſenſibiliter ſtillare ſoleat, aliquid pinguedinis quoque per omenti ductus adipoſos ad ventriculum deferri, adeoque fermentum ventriculi, alimentis coquendis dicatum, e miſcella ſucci hujus adipoſi, ſpiritu quodam acido volatili ſaturati, ſpiritus animalis nitroſis aeris particulis impraegnati, atque laticis lymphatici, reſultare colligit. Sed ad chorion rediens, modo hujus cum cotyledonibus uteri connexionem ope exiguorum corporum glanduloſo-vaſculoſorum ſubrubrorum, tanquam totidem placentularum, mera vaſcula ſanguifera pluraque lymphatica involventium; modo cohaeſionem membranarum foetus & placentae uterinae cum utero intercedentibus atque coaleſcentibus lymphaticis, ita fieri tradit, ut in productione & accretione foetus ovilli atque humani, fuſius explanata, non ſanguis, ſed ſuccus lacteus a cotyledonibus per placentulas & ab utero per placentam uterinam ad venam umbilicalem foetumque transcolari ac propagari intelligatur. Quemadmodum vero *mammis* inſignis cum utero intercedit conſenſus, ita illarum porro ſimilem cum hujus declarat conformationem, utpote ex membrana propria & ſubſtantia glanduloſo-veſiculoſa non aliter compoſitam, quam quod vaſa ſanguifera & lymphatico-nervea, ab arteriis enata & ad venas partim, partim ad ſubſtantiam veſiculoſam abeuntia, membranam compingant, textus autem ſpongioſus laticem lymphaticum partim mediate, dictorum lymphaticorum medio, partim immediate ex arterioſo ſanguine derivet, ac per tubulos lactiferos ad papillas diſpenſet. Majorem ſolummodo albedinem ſpongioſi mammarum corporis majori firmitati vaſorum lymphatico-nerveorum deberi, nonniſi lympham tenuiorem atque a faecibus depuratam admittentium, cum uteri lymphatico-nervea molliora craſſiorem faeculentioremque lympham recipiant, ſicque texturae veſiculoſae cineritium inducant colorem. Quo luculentior nihilominus lymphatico-nerveorum vaſculorum in utero, mammis, aliisque partibus exortus ex arteriis reddatur, in progreſſu tam in genere *vaſorum ſanguiferorum* exteriores & interiores glandulas veſiculoſas, i. e. veſiculas pellucidas, e tubulis diverſi generis ſimul intextis reſultantes, obſervationibus, experimentis & rationibus demonſtrare, quam in ſpecie *aorta* ac *vena*

Margin references: p. 32. — 41. — 44. 52. 54. — 59. & ſeqq. — 63. — 73.

na cava ſingulas tunicas una cum ſecretionis modo extricare annititur. 75. Ex iis, quæ in cadavere alicujus a rupta pulmonum vomica mortui obſervavit, evidentiſſimus contextus glandularum veſiculoſarum nimis dilatatarum in pericardii membranis propriis propriaque cordis & auricularum illius membrana, extima demum ſuperficie omnium vaſorum cordis, una cum pericardii & cordis tubulis lymphatico-nerveis, nobis haud ſilendus videtur. Aor-
82. tam vero, non minus atque arteriam pulmonalem, in quatuor dirimens tunicas, primam earum nerveam ex implicatione diverſi generis vaſorum, alteram vaſculoſam ex vaſculis rubris, ſubflavis
88. ſive ſanguiferis, ac cineritiis ſeu lymphaticis conſtructam, utramque vaſculoſo-veſicularem, reſpectu veſiculoſarum glandularum
83. a vaſorum diverſis flexibus concinnatarum, tertiam ſpongioſam fluidum ſuccum in poris ſuis irregularibus continentem ac radicem
87. omnium ductuum conſtituentem, quartam denique interiorem, ſat validam, licet pia meninge tenuiorem, poris innumeris propter varios ſuccos ex arterioſo ſanguine continuo ſecernendos in-
91. ſtructam, pluribus explanat. Ne manca tamen iſta tunicarum videatur evolutio, propagines nervorum proſequitur, quæ interiorem arteriarum texturam a primo ſui ortu ad extremos usque fines ſubeant, ſtatimque in exiguiſſimos abeant tubulos membranaceos, cum tenuiſſimis ſpongioſæ arteriarum tunicæ ductibus ſecretoriis coaleſcentes & una cum ipſis membranas conſtituentes, quatenus corporis membranæ non ſolum lymphaticis, vel adipoſis, vel lymphaticis & adipoſis ſimul, ſed & nerveis ductibus conſtent, ſpiritum animalem in ſecretorios canales, pro liquorum fluiditate
99. atque vi augenda, exonerantibus. Ne autem circa ductuum adipoſorum ex arteriis originem dubium relinquatur, præterquam quod pinguedinem conſideret, tanquam ramoſas ſanguinis arterioſi partes, tum ad omentum, quod in muſæo ſiccum aſſervat, ductuum adipoſorum perſpicua foramina immediatumque ex arteriis
108. ortum ac finem in venis apertiſſime ſiſtens, tum ad croci eſſentiam, a ſiniſtro cordis ventriculo intra viginti quatuor horas ad totum magnæ arteriæ truncum, binas arterias coronarias & ſuperſtratam ipſis pinguedinem penetrantem, hæcque cuncta colore cro-
105. ceo perfecte tingentem, provocat. Quemadmodum vaſcula lympha-

pha-

phatica, quæ in membranis vesicularum succo crystallino gravidarum contextum repræsentent, dilatata nimis ipsum sanguinem p. 110.
recipere, exemplo portionis intestini coli inflammatæ dat demon- 113.
stratum. Eum præterea, qui hæsitat, num arteriæ capillares variis suis inflexionibus vesiculosa quadantenus vascula referant, tandemque in venas desinant, adeoque arteriæ & venæ continuos 114.
canales constituant, jubet intueri *lienem* humanum, post aliqualem membranæ communis a propria in parte convexa separationem, per mensem in aqua maceratum, certoque pollicetur, deprehensurum illum esse, viscus hoc non solummodo mirandum vasorum haberi plexum duplici membrana obvolutum, sed minores quoque ejusmodi plexus arteriosas propagines in venas minores abire, tenuissimis forsan nonnullis exceptis, quas ductuum lymphaticorum vices supplere, ac in venas terminari suspicatur, quod indefinita ejus- 115.
modi vascula tam in membrana communi splenis suilli, quam intra texturam interiorem ejus aliquamdiu in aqua macerati, propter crassiorem sanguinem copiosiori lympha diluendum, nudis oculis detexerit. Ad venas progrediens, in venæ cavæ ramis tu- 116.
nicas, ab arteriis mutuatas & minori vasculorum apparatu instructas, describit tres: communem ac mediam e vasis diversi ge- 117.
neris varie intertextis conflatas, atque interiorem spongiosam, indefinitis foraminibus, partim sensibilibus sive ostiis ductuum venosorum, partim insensibilibus, seu spiraculis lymphaticorum & adiposorum tubulorum, pertusam. Venæ portæ ac venæ cavæ 119.
per totum *hepar* distributionem exhibet talem, qua innumeræ utriusque propagines in membranaceas cellulas ovales abeant, inque his pro hepatis glandulis constituendis diversimode convolvantur, per veramque anastomosin invicem conjungantur. Quoties enim 120.
jecur suillum in tenues lamellas dividatur, atque hæ in frigida macerentur, toties utramque earum lamellarum superficiem cellulis membranosis instructam, interiori autem cujusque cellulæ superficiei speciem quandam musci cinereo-ruffi, non nisi extremos fines propaginum venæ portæ cum capillaribus cavæ immediate unitos comprehendentis, ad nutum conspici. Circa venam 121.
denique pulmonarem non aliud addit, quam quod illa pro pulmonaris arteriæ sobole jamjam a *Malpighio* fuerit habita; quoniam po-

tiorem curam gerit rationem patefaciendi, qua omnium arteriarum conicarum parietes a ſanguine e ſinubus cordis propulſo per totum ſui tractum ab invicem diducantur, ſimulque a vaſculorum ex ſpongioſa illarum tunica naſcentium oſtiis una dilatatis, ſive ſenſibilibus, ſive inſenſibilibus, magnitudine, figura & ſitu diſcrepantibus, nunc ſanguis, nunc alius ſuccus proportionatus admittatur, totque humores diverſi vi dictorum vaſculorum elaſtica mox, dilatatione arteriarum ceſſante, ad venas pariter, atque ſecretorios & excretorios tubulos propellantur: quave virium celerrima fiat jactura, ſi v. g. in febribus malignis motus cordis ad breviſſimum etiam tempus intermittat. Aſt tædioſum Lectori haud dubie foret, ſi in iis ulterius commemorandis, quæ *Autor* de renibus, ductibus biliferis, pancreate, tandemque de pia craſſaque meninge, cinerea cerebri ſubſtantia, quarto ſpinalis medullæ involucro, vaſis ſanguiferis cerebrum irrigantibus, glandula pineali, valvula cerebri majore, infundibulo & glandula pituitaria, fuſius edocet, quibusque propria errata in *Neurographia* quoad ultimas partes commiſſa candide corrigit, tantæ inſiſtere vellemus prolixitati: ex omnibus proinde ſolam ſufficiet *renum* ſtructuram percurrere, e duabus membranis ac duplici ſubſtantia coagmentatam. Exterior renum membrana adipoſa ductus, quos obtinet adipoſos, immediate ex arteriis fertur adſciſcere, atque exiliſſimas eorum productiones ad renum venas extimas per membranam propriam æque ſpargere ac propria membrana, nervulis, multis vaſculis ſanguiferis & indefinitis lymphaticis conſtans, tenerrima lymphatica filamentorum ſpecie ad easdem venas demittat. Exterior vero renum ſubſtantia, glanduloſa adhuc reputata, omnis vaſculoſa, i. e. ex arteriis, venis atque innumeris ductuum adipoſorum & lymphaticorum utriusque membranæ productionibus coagmentata, non minus adſtruitur, atque interior eorum compages ex triplici tubulorum genere, arteriis puta, venis & ductibus urinariis deducitur. Arteriarum videlicet emulgentium ramos cum nervis unitos, emiſſis propaginibus arterioſis & ſub albis filamentis ad utramque membranam, modo verſus renum pelvim tendendo ſub hac alias atque alias e lateribus ſuis exiguiſſimas propagines, in exiliſſimas venas ubique ſocias abeuntes totamque pelvi ſubjacentem glanduloſam ſubſtantiam conſtituentes,

exer-

Marginal references: p. 123. (beside "rima fiat jactura"); 143. (beside "bus membranis"); 144. (beside "membrana adipoſa"); 146. (beside "membrana, nervulis"); 148. (beside "ticis conſtans"); 149. (beside "venas demittat"); 155. (beside "rum compages"); 159. (beside "& ductibus urinariis"); 161. (beside "pelvim tendendo")

exerere, & quidem tot; quot membranaceæ ſint fiſtulæ, ex elongato pelvis margine conflatæ; modo cum venis verſus extimam re- 162.
num ſubſtantiam excurrendo in plures faceſſere arcus majores, minores alios intra & extra ſe comprehendentes, ac interiorem renum compagem in duo veluti hemiſphæria dividentes, a quorum antica & concava parte ad interiorem, a convexa vero & poſti.a parte 163.
ad exteriorem renum ſubſtantiam indefiniti ſurculi, venulis ubique ſtipati, propagentur. Ex antica pariter & concava arterioſorum 171.
arcuum parte, ut & ex antica facie vaſculoſorum plexuum renalium atque ex arteriis concomitantibus ſpongioſos ductus urinarios, urinam transcolantes & in nonnullis animalibus unum corpus cinereo-albo-ſpongioſum, in aliis plures caruncuIas ſive papillas concinnantes, primam nanciſci originem, ratione, experimentis ac ob- 175.
ſervationibus, uberius evincitur. Antequam tamen explicatione 198.
Figuræ finiamus tranſcriptæ, qua in rene vervecino, ſecundum longitudinem a parte convexa ad pelvim usque ſecto, arcus omnes arterioſi una cum membranaceis ſuis fulcimentis interiorque facies vaſculoſorum plexuum renalium, exemta ſubſtantia vaſculoſo-ſpongioſa, repræſentantur, *Experientiſſimo Autori* de Syſtemate hoc vaſorum corporis humani non poſſumus non applaudere, eatenus omnino novo, quatenus ante eum vaſorum *Bartholinianorum* lymphaticorum principium a venis, cunctorum vero reliquorum tubulorum ſecretoriorum & excretoriorum exortum præciſe ab arteriarum tunica ſpongioſa, & nonnullorum finem in venis, nondum, quantum novimus, aſſeruit ullus, etiamſi arteriarum cum venis continuationem *Svvammerdammius*, *Leuwenhœckius*, *Craanius*, *Liſterus* aliique, aut ſaltem conjunctionem intercedentibus veſiculis *Mayow*, immediatamque ſimpliciorum organorum ſecernentium ex arteriis originem *Nuckius*, *Ruyſchius*, *Cowperus*, &c. jamjam divulgaverint.

Explicatio Figuræ I Renem vervecinum exhibentis.

TAB. X. Fig. I.

A A A A Extima, ſeu glanduloſa renis vervecini ſubſtantia.

B .... Arcus arterioſi minimi paulo ſuper majores arcus conſtituti.

C .... Arteriæ venas comites habentes, quæ e superna & postica arcuum arteriosorum majorum facie nascuntur, & extimæ renis substantiæ convexam illius partem occupanti efformandæ impenduntur.

D .... Arcus arteriosi majores.

E .... Ea vasculosorum plexuum renalium pars, quæ arcubus majoribus & minoribus arteriosis circumscribitur.

F .... Arcus minores arteriosi.

G .... Hæc vasculosorum plexuum renalium pars, quæ a margine pelvis ad minores usque arteriosos arcus protenditur.

H .... Cavitas pelvis.

I .... Membranaceæ fistulæ e margine pelvis elongato conflatæ, seu membranacea arcuum arteriosorum fulcimenta, quorum parietes tenuissimi evadunt, dum in arcus arteriosos & venosos abeunt.

K .... Ostium ureteris.

XX .... Propagines arteriosæ ex arcubus arteriosis majoribus emergentes.

DE AURE HUMANA TRACTATUS, IN QUO integra ejusdem Auris Fabrica, multis novis Inventis, & Iconismis illustrata, describitur; omniumque ejus Partium usus indagantur. Quibus interposita est Musculorum Uvulæ atque Pharyngis nova Descriptio & Delineatio, Auctore ANTONIO MARIA VALSALVA, Imolensi, Philosophiæ & Medicinæ Doctore, in Bononiensi Universitate ad Incisionem & Ostensionem Anatomicam Professore conducto, nec non Nosocomii Incurabilium Chirurgo.

Bononiæ, typis Constantini Pisarii A. 1705. in 4. Constat 1. Alphabet. & Figurarum Tab. X.

Præfat.

Quamvis *dexterrimum nostrum Anatomicum* ii haud laterent, qui majorem in Auribus humanis scrutandis & delineandis posuerunt industriam, inter quos *Celeberrimum Dominum du Verney* cumprimis extollit; quia valde nihilominus dubitaret, an tale organum, cujus partes exiguæ durissimo inclusæ habentur ossi, eujusque vul-

vulgatæ historiæ nec inter se, nec cum aure ipsa, in multis conveniunt, adhuc penitus perlustratum esset, proprias vires in admirando ejusmodi sensorio studiosius investigando experiri voluit, ut quæ in eodem aut illustrari, aut augeri, aut etiam inveniri labore & diligentia possent, in lucem protraheret. Neque indefessam *accuratissimi Autoris* sedulitatem, tantæ spei innixam, felicibus successibus caruisse, præsens tractatus, nitidissimis atque curiosissimis figuris ornatus, eo apertius loquitur, quo evidentius, cum circa *Auris humanæ structuram, tribus cavitatibus, exteriori* videlicet sive *auricula & meatu auditorio, media seu tympano, & interiori sive labyrintho* constantem, tum circa omnium ejus partium usus, plura nova sistit detecta, quæ vel sola cum Benevolo Lectore nunc imus communicatum. Ut ab *auricula* vero & *meatu auditorio* faciamus C. I.
initium, varia hic, ab aliis neglecta, innuenda veniunt, *glandulæ* nempe *cutis sebaceæ, cartilaginis quidam processus, glandulæ tragi, auriculæ musculus anterior, musculi tragi & antitragi, novum auriculæ ligamentum, verum auditorii meatus incessum observandi ratio, glandularum meatus auditorii corpus reticulare, auriculæ & meatus auditorii rami venosi a peculiari vena occipitali oriundi, nonnulla basis cranii foramina, certior nervum in odontalgia adurendi locus, atque in parotide humana lymphatica seu conglobata glandula.* Cutis auriculæ glandulæ salutantur sebaceæ, quod humorem secernant sebo similem, naturaliter p. 3.
post sui exsiccationem in furfureas abeuntem particulas, quales glandulæ in spina pariter & alis nasi, aliisque faciei partibus, potissimum sub palpebris, nec non in capillata capitis parte, atque circa collum & scapulas reperiantur. Præter notas auriculæ eminentias ac foveas, a cartilagine efformari solitas, exiguus & acu- 4.
tus in parte hujus anteriori, ubi helix immediate supra principium meatus auditorii concham claudit, ostenditur processus. Prout eæ parvæ glandulæ tragi vocantur, quæ ciceris exilis magnitudine super cartilagine ad tragum versus finem collocantur, cum glan- 5.
dulis lymphaticis inguinalibus & axillaribus convenientes, cum parotide autem non confundendæ. Externis auriculæ musculis 7.
quatuor, uni superiori & tribus posterioribus a *Casserio* inventis, quintus anterior adjungitur, a temporalis musculi membrana im-

me-

mediate ſupra exortum proceſſus zygomatici ab oſſe temporum
enatus, &, antequam auriculam attingat, in duas diviſus partes,
quarum altera in partem anteriorem ſuperioris conchæ cavitatis,
altera vero paulo ſuperius in partem anteriorem cavitatis ſcaphæ
inſigatur. Duobus autem auriculæ muſculis internis, utrumque
extremum intra illam obtinentibus, ac in capitibus potiſſimum
macilentorum conſpicuis, nomina a trago & antitrago ita
imponuntur, ut muſculus tragi, ambitu fere circulari circum-
ſcriptus, fibris carneis externam tragi faciem occupare, muſcu-
lus vero antitragi baſin ad poſteriorem antitragi partem habere,
& pyramidis in forma aſſurgentem in conchæ marginem, ubi ant-
helix deſinit, inſeri perhibeatur; quibus muſculis in auricula fibræ
carneæ, a gibbo conchæ circa ejusdem dimidium recedentes & in
anthelicem transverſim extenſæ non minus aſſocientur, atque
fibræ aliquando carneæ muſculis externis a quadrato colli ad infe-
riorem auriculæ partem ſoleant accreſcere. Auricula cum oſſe
9. temporum non ſolum per muſculos exteriores, ſed & per nexus
membranaceos, imprimis per ligamentum, cohærere aſſeritur, quod
acutum illum proceſſum in auriculæ cartilagine indicatum, item-
que ſuperiorem cartilaginoſi meatus auditorii partem, cum tem-
porali oſſe ibi colliget, ubi ab hoc zygomaticus proceſſus erum-
10. pit. Quo meatus auditorii, a coarctione conchæ incipientis &
usque ad tympani membranam per os temporum progredientis,
tota cavitas cylindro quidem elliptico comparata, ſed ſatis tortuo-
ſa atque ſerpentina exacte cognoſcatur, cera vel alio liquato cor-
12. pore jubetur repleri. Membrana adipoſa ad meatus auditorii ſo-
lummodo medietatem dicitur elongari, ſtatimque ab ingreſſu in
fibras carneas abire reticulari ordine diſpoſitas atque ſuis areis glan-
dulas ceruminis, a *Domino du Verney* primum deſcriptas, fulcien-
tes, cum e diverſo auriculæ cutis eundem meatum inveſtiat to-
tum ſuaque expanſione membranacea, in quam circa medium
ejus gracileſcit, ipſius membranæ tympani exteriorem faciem
14. conſtituat. Dum arteriæ ac venæ exteriores traduntur, mentio
fit nonnullorum ramorum venoſorum, qui ſanguinem non in ve-
nam jugularem, ſed ſingularem prorſus reducant, ex eo occipi-
talem appellandam, quod plures ramos alios ab occipitis partibus
acci-

accipiat, utrinque alias post mammillarem processum per novum foramen cranium subintrans, atque sanguinem in sinus laterales exonerans. Qui funiculus nerveus pone auriculam superiora capitis petit, & in odontalgia omnium certissime aduri potest, si ignitum ferramentum quatuor digitos longum tergo tragi, & quidem per transversum auriculæ applicetur, non tam a portione paris septimi dura, quam ab eo potius nervo statuitur proficisci, qui inter primam & secundam colli vertebram emergit, atque deorsum primum vergens mox sursum reflectitur. Ex glandulis tragi p.16
similique majuscula, in parotide etiam humana sub auriculæ lobo multoties deprehensa, auriculæ pariter ac meatui auditorio vasa esse lymphatica, quamvis a nemine hucusque visa, haud frustra conjicitur. Sed *tympani* cavitatem ingrediamur, atque in hac C.2.
membranæ tympani compositionem ex duabus laminis, modum processus mallei minoris musculum a Casserio inventum detegendi, demonstrationem ejus membranæ mobilis, cujus interventu basis stapedis cum fenestra ovali connectitur, foramina tympani cum cavitate cranii communicantia, nec non *tubæ Eustachianæ musculum*, tanquam nova, una cum *nova musculorum uvulæ & pharyngis descriptione*, perlustremus. Tympani membranam, 18.
elliptica peripheria stipatam similisque figuræ (nisi quod ex una parte interrumpitur) osseo annulo stricte inclusam, ex duræ meningis partim, partim cutis meatus auditorii, expansione membranacea coalescere, sicque notabili robore pollere, in humano declaratur foetu. Antequam Autori de *Experientissimi nostri Rivini* hiatu membranæ tympani ex *Munnicks* libro de Re Anatomica 19.
constitit, circa interruptam annuli ossei partem indagando, aliquando ab eodem exiguum quoddam & sincerum foramen in tympani membranæ circumferentia, ubi mallei processus minor illam aliquantum versus meatum auditorium elevat, observatum fuisse exponitur, in quale tamen postmodum, cum soli setæ porcinæ immissioni minus sideret, frustra sæpius inquisiverit, licet in statu 20.
præternaturali fluidorum a tympano ad meatum auditorium transitus variis observationibus confirmetur, simulque in ulcerum auris medela balsami Peruviani instillati usus certissimus commendetur. 21.
tur. Ex tribus mallei musculis, hujus processibus, majori, minori 25.
Nn n & mi-

& minimo implantatis, ille præcipue, qui in minorem mallei processum desinit, in lacertosis atque violenta morte defunctis investigari atque tunc oculis usurpari promittitur, si, cavitate tympani aperta, incus a malleo separetur, & tympani membrana blande e vicinia removeatur, in quantum ille paucis constans fibris totus
p. 31. sub incudis corpore meatuque auditorio condatur. Stapedis basin ellipticam, nullis pertusam foraminulis, fenestræ ovali, quam exacte claudit, per tenuem membranam, circa stapedis capitulum paulo firmiorem, ita cohærescere, ut sursum deorsumve, si opus, per eandem fenestram possit moveri, ex singulari surditatis specie, ab induratione hujus membranæ ossea dependente, satis evincitur. Relictis tamen quatuor ossiculis periostio, non vero sanguiferis vasis destitutis, ac in infantibus magis densitate minori quam magni-
32. tudine ab adultorum discrepantibus, foramina potius commemoremus, quæ viam sanguini aut ichori a cranii cavitate ad aurem concedunt, atque circa superiora in illo sinuositatis mastoideæ pariete occurrunt, quo ipsa a cranii cavitate distinguitur & sub quo malleus cum incude articulatur, etiamsi aliquando super ipsam quoque tympani cavitatem, nunc duo eorum, nunc tria, nunc saltem unum reperiantur, specillum plerumque ac liquorem per
38. tubam Eustachianam in cavum cranii injectum admittentia. Talia siquidem, quæ per aures soleant excerni, subinde revera a ca-
39. vitate cranii promanare, observationibus diversis adstruitur; sicuti ortus humoris, quo tympanum irrigatur, vel a membrana, qua investitur, vel interstitiis, cranium & duram matrem interjacen-
40. tibus, reputatur. Canali a tympani cavitate supra palati extrema
43. dimisso, & ab inventore tuba Eustachiana vocando, musculus attribuitur, qui & hanc tubam, & foraminum nasi internorum extremitatem dilatet, quatenus fibræ carneæ ex latere anteriori tubæ Eustachianæ, a parte ejusdem membranacea, nec non a contiguo extremo margine partis cartilagineæ per totum illud spatium, quod inter tubæ finem ejusque osseam partem interponitur, deprehendantur progredi, atque, postquam oblique descendendo tendinem efformarunt, per inferiorem partem internæ alæ processus pterygoidis excurrere, donec rursus circa inferiorem marginem foraminum nasi internorum diffundantur atque in horum

rum membrana terminentur. Quoniam vero tubæ isti cum musculis uvulæ & hisce cum pharyngis musculis continuitas intercedit, usus que tubæ Eustachianæ absque certis uvulæ motibus præstari nequit, tanto magis historia musculorum uvulæ & pharyngis subnectitur, quanto longius etiam vulgares eorundem descriptiones & iconismi a vero abesse videantur. Uvulæ quippe tria musculorum ostenduntur paria: quorum primum, aptius salpingo-staphylinum, quam pterygo-staphylinum internum, appellandum, ab inferiori tubæ Eustachianæ parte ossea emergat, hincque sub inferiori membranacea parte ejusdem tubæ oblique ad uvulæ basin descendat, ibique cum fibris comparis musculi quasi continuetur; secundum vero par glosso-staphylinum a lateribus linguæ in parte ejusdem inferiori paucis fibris erumpat iisque aliquantum restrictis ad latera versus uvulæ medium infigatur; tertium denique pharyngo-staphylinum amplam originem ab inferiori pharyngis habeat parte, ubi in œsophagum incipiat restringi, & per anteriorem pharyngis partem lateralem assurgens, cum ad ipsius superiora pervenit, fibras suas instar arcus inflectat, sub tonsillis protensus atque parti inferiori & laterali uvulæ connexus.
p. 41.
Pharyngis autem, veluti superioris œsophagi partis, membrana glandulosa, musculis ac tribus orificiis instructæ, quinque musculorum paria cum uno impari exhibentur, suisque nominibus insigniuntur. Primum par, quod vulgo cephalo-pharyngæum audit, idem innuitur, quod pharyngo-staphylinum jam nominatum fuit, staphylo-pharyngæum etiam salutandum, quia pharyngem non minus ac uvulam valeat movere. Alterum par, glosso-pharyngæum potius, quam sphæno-pharyngæum vocatur, quod a lateribus linguæ in parte hujus inferiori confusam cum musculo glosso-staphylino sortiatur originem, hinc per superiorem pharyngis partem circulari quasi incessu ita pergens, ut fibræ unius musculi cum fibris alterius, interposita tamen lineola veluti tendinosa, concurrant. Quemadmodum tertii paris stylo-pharyngæi principium a processu styliformi, atque finis in lateribus pharyngis jamjam constant, ita quartum par, omnino novum, hyo-pharyngæi titulo indigitatur, quod duplicem in osse hyoide obtineat insertionem, longiorem nimirum in appendicibus cartilagineis, breviorem vero
47. 48. 49.

in processibus ejus cornutis, a quibus terminis fibræ aliquantulum oblique recedentes versus superiora pharyngis inclinent, & in hujus medium lata expansione desinant, cum oppositis rectam ibi di-
p. 50. neam tendinosam componentes. A musculorum hujus paris violenta distensione peculiarem luxationis speciem inferri posse, notabili exemplo confirmatur. Quintum par thyro-pharyngæum nuncupatur, quia ab utroque latere thyroidis, per totam hujus altitudinem duas acutas productiones formando recedat, & suis fibris oblique ascendendo in partem posteriorem pharyngis ad ejus medium in rectam lineam tendinosam more antecedentis desinat, in quantum Casserius pharyngæum vulgo dictum ex duo-
51. bus musculis compositum jamjam annotarit. Ultimus, qui restat musculus, crico-pharyngæus denominatur, ad sphincteris naturam magis accedens, dum fibræ ejus, sub inferiori paris thyro-pharyngæi productione ab eadem cum ista cricoidis parte recedente, transverse tendunt atque œsophagi principium cingunt.
C. 3. Tandem, ut auris conformationem absolvamus, indigitanda supersunt: *cavitas orbicularis ante canalis semicircularis majoris orificium proprium, canalium semicircularium proportiones, scala tympani & vestibuli differentia, quinque vestibuli foramina nervos transmittentia, tresque canalium semicircularium zonæ sonora*; ceu quæ in interiori auris cavitate sive *labyrintho*, vestibulum canales semicirculares, & cochleam involvente, fuerunt observata.
61. Canalium semicircularium, cavitate elliptica, interdum cylindrica præditorum, major qui audit, altero orificio cum canali semicirculari minori gaudet communi, canalem quasi communem con-
63. stituente, altero autem proprio in orbicularem quandam cavitatem dilatatur, cum canalis semicircularis minimus per duo orificia, alterum latius, alterum angustius, videatur communicare.
64. Quam proportionem autem tres isti canales semicirculares inter se observent, in multis quidem subjectis magna cura fuit indagatum; quia vero in diversis diversa apparuit, talisque etiam in Tabula peculiari adumbratur, exactam eorundem longitudinum propor-
68. tionem vix determinari posse, merito colligitur. Dum cochlea per septum aliquod, partim durius, partim mollius sive zonam cochleæ, in duas dirimitur scalas, harum ea, quæ per fenestram rotun-

rotundam tympanum respicit, scala tympani, quæ autem vestibulum spectat, scala vestibuli salutatur, atque intuitu non solum situs, sed & capacitatis, figuræ & superficiei, utramque inter insignem ha- p. 69.
beri discrepantiam animadvertitur, in quantum scala tympani cavitatem latiorem & irregulari figura donatam, asperamque superficiem, scala vero vestibuli cavitatem minorem & ellipticam atque superficiem levem, obtineat. Altera nervi acustici mollioris por- 72.
tio, quæ in sinuositates versus vestibulum excavatas sese insinuat, non per tria, sed quinque foramina eam vestibuli partem, quæ canalibus semicircularibus opponitur, supra orificium scalæ vestibuli traditur ingredi, atque totidem surculis in tenuissimam membranam uniri, modo in vestibulo medio suspensam, modo præsertim in auribus non recentibus propter exsiccationem, fornici ejus adnexam; a qua tamen vestibuli membrana aliæ membranæ ad tres canales semicirculares per horum quinque ostia distribuantur, zonæ sonoræ appellandæ, quod strictioris teniolæ sive parvæ zonæ figuram referant, ac potissimum motibus sonoris excipiendis inserviant. Altera vero ejusdem nervi mollioris por- 76.
tio, sinuositatem versus cochleæ centrum excavatum intrans, per minima foramina cochleam dicitur subire, ibique partem septi membranaceam sive zonam cochleæ constituere. Neque vasa 77.
sanguifera, & fortassis etiam lymphatica, cum nervis versus labyrinthum a cerebro delabi ambigitur, cum in oculo bovis ad multos dies in aqua macerato, per nervum opticum non solummodo vasa sanguifera, sed & lymphatica insignia, apparuerint diffusa. At- P. 2. C. 4.
que tot novis in tribus auris humanæ cavitatibus lustratis, progredi demum convenit ad ea, quæ circa cunctarum partium descriptarum usus singularia videntur. Quoniam scilicet motus so- 84.
nori ab auricula validius repelli debent, ideo illa auriculæ pars, quam idem motus jamjam subituri contingunt, nempe concha, circumquaque dispositis musculis, in tonico perpetuo motu persistentibus, ex unaquaque ejus parte firmari putatur. De glandulis sebaceis, si per omnem fere cutem adessent, in universum ambigitur, annon quibusdam tumoribus cysticis, præsertim steatomati, originem præbeant, quod partim materia in steatomatis folliculo contenta, similis omnino illi sit, quæ in talibus glandulis reperi-

 tur,

tur, partim in nulla alia parte æque frequenter, ac in palpebris,
p. 87. ejusmodi tumores observandi & secandi veniant. A cartilaginis incisuris, in meatus auditorii principio occurrentibus, sonoros motus egregie corroborari, exemplo talis polyphonicæ declaratur tubæ, quæ ex pluribus conglutinatis chartarum stratis formata voces tunc præ aliis intendit, quando interna strata hic illic laxato glutine, ab invicem paulo discedunt, vel studio etiam inter strata
91. illa intercapedines relinquuntur. Circa venam occipitalem proponitur problema: cur Natura, quem sanguinem deorsum in jugularem venam expeditius demittere potuisset, pertusa peculiari foramine calvaria, intra hanc compellere in lateralem sinum maluerit? In soni per quatuor ossiculorum motum mechanicum ab
C. 5. luerit? In soni per quatuor ossiculorum motum mechanicum ab
94. auditorio meatu ad labyrinthum propagatione ossicula ista provectibus venditantur, ita sibi invicem adaptatis sive unitis suaque hypomochlia habentibus, ut manubrio mallei versus tympani cavitatem plus minus repulso, mox basis quoque stapedis sursum plus minus per ovalem fenestram moveatur, & illo versus meatum auditorium recedente, hæc itidem eodem momento versus
98. tympanum relabatur. Hinc a stapedis musculo altiorem hujus basis per fenestram cum membranæ ruptura ascensum non tantummodo impediri, sed & impulsorum ossiculorum restitutionem promoveri, aut saltem præcaveri, ne in validiori eorundem restitutione tenuis stapedis cum reliquis ossibus commissura dissolva-
101. tur. Membranam tympani ruptam haud difficulter in integrum restitui posse, variis comprobatur observationibus; a sono autem omnino commoveri, exactiori scrutinio aliarum tympani
106. partium in eundem usum conspirantium confirmatur. Per foramina in tympano detecta, fluida morbosa a cavitate cranii modo ad meatum auditorium, modo ad oris cavum, modo ad nares ex-
111. pelli, itemque per eadem aerem externum in duram matrem immediate agere, atque odoramenta in affectibus apoplecticis insi-
116. gnem virtutem exerere posse, uberius docetur; quemadmodum, si tuba Eustachiana claudatur, auditum illico amitti, observationi-
121. bus demonstratur. Uvula cum musculis pharyngo-staphylinis & salpingo-staphylinis, aliquando ad exquisite audiendum eatenus usum præstare posse statuitur, quatenus orificium pharyngis, quod ver-

versus nares aperitur, a dictis musculis uvulam versus medium hujus orificii simul trahentibus obturetur, obturatumque minorem aeris quantitatem transmittat. Et auditum a musculorum salpingo-staphylinorum erosione omnino graviorem reddi, per experientiam omni dubio liberatur. Tandem sonori motus, interveniente membranae tympani atque ossiculorum motu ad labyrinthi vestibulum delati, eo ordine canales semicirculares atque cochleam percurrere fusius indigitantur, ut ab eisdem intra vestibulum labyrinthi commune canalis majoris & minoris orificium, nec non canalis minimi orificium augustius, utpote fenestrae ovali e directo opposita, primum ingressis, hinc per tres canales ac tria reliqua orificia ad vestibulum, demumque ad scalam vestibuli in cochlea reflexis, potissimum tres canalium zonas, zonamque cochleae, latitudine & longitudine propter diversorum tonorum perceptionem distinctas, tanquam primarium auditus organum, affici distinctius constet. De caetero spem *industrius Autor* facit, se posthac, si otii peritique artificis copia suppetat, naturalem hanc auris humanae anatomen artificiali, dudum desiderata, esse illustraturum. Ex Figurarum autem elegantissimarum Tabulis decem, Indici antepositis, eas inprimis transcribere visum fuit, quae Tabulam V, VI & X constituentes, novae musculorum uvulae & laryngis descriptioni lucem praeferunt, omnesque auris partes, auditui maxime inservientes simul junctas, atque proprio situ & magnitudine exprimunt.

p. 122. C. 6. 126. 136. 140. 144.

TAB. X. Fig. 2. TAB. X. Fig. II.

Uvulam exprimit, secundum partem anteriorem, cum suis musculis juxta novam descriptionem delineatis.

A. Uvula.
BB. Musculi salpingo-staphylini.
CC. Musculi glosso-staphylini.
DD. Musculi pharyngo-staphylini.
ee. Tonsillae.

Figur. 3. Fig. III.

Pharyngem exhibet, secundum partem anteriorem, cum suis omnibus juxta descriptionem datam orificiis & musculis; exceptis musculis glosso-staphylinis, in praecedenti Figura lit. CC. sufficienter depictis.

FF. Mu-

FF. Musculi salpingo-staphylini.

G. Uvula sua membrana, nec non parte glandulosa, denudata, ut appareant fibræ musculares in eandem se inserentes. Eadem vero uvula sursum aliquantum tracta, ut orificium pharyngis ad nares aliquatenus in conspectum veniat.

HH. Musculi pharyngo-staphylini, sive mavis staphylopharyngæi; a quorum dextro membrana investiens sublata est, ut fibrarum ejus * * integer processus manifestetur.

II Musculi glosso-pharyngæi: quorum progressus, ut ex toto appareret, pars superior membranæ pharyngis ablata fuit.

KK. Orificium ad nares.

LL. Musculi stylo-pharyngæi.

MMMM. Musculi hyo-pharyngæi.

NNNNnn. Musculi thyro-pharyngæi.

OO. Musculus crico-pharyngæus.

P. Oesophagi principium.

QQ. Orificium ad os.

rrrrrr. Glandulæ hic illic in pharyngis cavitate conspicuæ.

S. Orificium pharyngis ad œsophagum.

TAB. X. Fig. IV.

Figur. 4.

Pharyngem sistit, omnesque ejus musculos secundum partem posteriorem.

AA. Musculi salpingo-staphylini.

BB. Glosso-pharyngæi.

CC. Glosso staphylini.

* Uvula sua membrana, nec non parte glandulosa denudata; eademque sursum aliquantum retracta, ut orificium ad nares conspiciatur.

DD. Orificium pharyngis ad nares.

22. Musculi pharyngo-staphylini.

EE. Stylo-pharyngæi.

FFFF. Hyo-pharyngæi.

GGGGgg. Thyro-pharyngæi.

HH. Crico-pharyngæus.

33. Linea tendinosa, quam concurrentes musculi glosso-pharyngæi, hyo-pharyngæi, thyro-pharyngæi componunt.

I. Oesophagus.

Fig.5.

Fig. 5.

Aurem exprimit ab anteriori parte, five qua finem ſpectat, aliquantum tamen verſus occiput inclinatam, ut diſtinctius quatuor oſſi cula in conſpectum veniant.

a. Extremitas aquæductus Fallopiani, a qua auditorii nervorum paris portio dura erumpit.

b. Portio oſſea ex parte ſinuoſitatis maſtoideæ, illa nempe, cui alligatur proceſſus brevior incudis, ideo relicta, ut de ejusdem incudis hypomochlio melius conſtet.

c. Muſculus minimi proceſſus mallei. Muſculus vero proceſſus minoris huic oppoſitus obſervari non poteſt, quia totus ſub incude & meatu auditorio reconditur.

d. Muſculus proceſſus majoris, qui per totam tubæ Euſtachianæ longitudinem extenditur, a canali ſuo oſſeo liberatus.

e. Cartilaginis tubæ Euſtachianæ anterius latus, in quod præcedentis muſculi fibræ carneæ inſeruntur.

ff. Muſculus novus tubæ Euſtachianæ.

g. Muſculus ſtapedis, liberatus a canali ſuo oſſeo.

1. Canalis ſemicircularis major.

2. Canalis ſemicircularis minor.

3. Canalis ſemicircularis minimus.

4. Veſtibulum, in cujus ſecundum hanc partem inſpecti fornice duo tantummodo foramina occurrunt ex quinque illis, quæ nerveos ſurculos in ejusdem cavitatem transmittunt. Tria, quæ ſuperſunt foramina, in ſequenti Figura ſub oculos cadunt.

5. Canalis cochleæ.

6. Nervorum auditoriorum portio mollis, unam ſui partem verſus cochleam demittens, alteram vero, quæ in ſurculos quinque dividitur, in veſtibulum protendens: ex quibus ſurculis duo abſciſſi, ne duo illa, per quæ ipſi ingrediebantur, modo indicata foramina obtegerent.

Fig. 6.

Aurem delineat, viſam a parte poſteriori, ſive qua occiput ſpectat, eousque tamen verſus anteriora inclinatam, ut feneſtra rotunda, membrana tympani, & ex parte etiam oſſicula in conſpectum veniant.

a. Aquæductus Fallopianus.
b. Tubæ Euſtachianæ principium.
c. Cartilaginis ejusdem tubæ poſterius latus.
d. Tubæ finis.
1. Canalis ſemicircularis major.
2. Canalis ſemicircularis minor.
3. Canalis ſemicircularis minimus.
4. Veſtibulum, in cujus, ab hac parte inſpecti, fornice primo exigua tria foramina in conſpectum veniunt ex quinque illis, quæ nerveos ſurculos in veſtibulum transmittunt. Deinde ſub iis foraminibus, aliud majus foramen occurrit: & hoc eſt feneſtra rotunda.
5. Cochleæ canalis, intra cujus gyros relicta eſt ſinuoſitas illa minimis foraminibus pertuſa, ex qua ea pars portionis mollis, quæ cochleæ proſpicit, eandem cochleam per indicata foramina ingreditur: quæ porro majoris perſpicuitatis gratia paulo majuſcula, quam naturaliter ſunt, oſtenduntur. Cætera ex præcedentis Figuræ explicatione perſpicua ſunt.

Fig. 7.

Exponit membranam veſtibuli, item cochleæ & canalium ſemicircularium zonas, molli nervorum auditoriorum portioni annexas, magnitudine naturali & in eodem ſitu, in quo conſpicerentur, ſi tota iſta labyrinthi ſuperficie, quæ in præcedenti Figura exhibetur, ſublata, ipſe labyrinthus aperiretur.

TRAITISE OF FLUXIONS, OR AN INTRODUCtion to Mathematical and Mechanical Philoſophy, uſeful for thoſe, that would apply Mathema.iks to Nature, by Charles Hayes. Gent.

h. e.

TRACTATUS DE FLUXIONIBUS, SIVE INtroductio ad Philoſophiam Mathem aticam & Mechanicam, in eorum gratiam conſcripta, qui Matheſin rebus naturalibus applicare cupiunt. Autore CAROLO HAYES.

Londini apud E. Midwinter, etc. 1704. fol.
Conſtat plagulis 315.

Autor

Autor Nobilissimus & in novo calculo infinitesimali probe versatus, quantitates, quæ partem quantitatis finitæ infinitesimam constituunt, seu differentias infinitesimales sive inassignabiles, cum nonnullis vocat Fluxiones, ad imitationem receptæ phraseos, qua ex fluxu puncti dicimus fieri lineam; quanquam id revera nihil aliud significet, quam motu puncti lineam describi. Voluit autem hanc doctrinam exponere post *Illustrissimum Marchionem Hospitalium*, cujus præmaturum obitum adhuc lugemus, etsi in modis loquendi & notandi nonnihil ab eo recedat. Alia tamen nonnulla alterius generis utilitatis causa adjungit, & in proœmio doctrinam Conicam compendiose proponit ex opere nuper edito *Clarissimi Milnes* de Conicis Sectionibus.

Sect. 1 Naturam quantitatum infinitesimalium exponit. *Sect. 2* Algorithmum hujus calculi tradit, ab *Illustri Leibnitio* in Actis nostris anni 1684 mense Octobri primum propositum, & simul ostendit in multiplicationis Algorithmo, quomodo duorum rectangulorum xy & (x) (y) seu ABCD & AEFG differentia sit $xdy + ydx$. Quod adjectis litterarum notationibus ad ejus figuram hoc modo designare visum est in fig. VIII, ubi AB est x, AD y TAB. X. Fig. VIII. AE est (x) seu $x + dx$, AG est (y) seu $y + dy$ & ABCD est xy, & AEFG est (x) (y) & GDCH est xdy; & EBCI est ydx. Unde patet, inter ABCD & AEFG differentiam esse GDCH & EBCI una cum CIFH, seu $dxdy$, sed quod habetur pro nullo. *Sect. 3* agit de modo per calculum ducendi Tangentes, incipiens a circulo, paraboloidibus & hyperboloidibus: de ellipsibus quoque & focis tractat: calculum etiam Tangentium ex Curvarum æquationibus ducere docet: deinde ad Curvas non Analyticas procedit. Nonnulla etiam exempla exhibet pro methodo Tangentium inversa, ubi ex valore Subtangentis non difficulter reditur ad æquationem, in qua nulla alia est indeterminata, quam abscissa & ordinata. *Sect. 4* est de areis curvilinearum superficierum, quas, ubi opus, seriebus infinitis exhibet. Agit & de Logarithmicæ, Cycloidis, Cissoidis & talium areis. *Sect. 5* de Maximis & Minimis, quam rem illustrat exemplo Dioptrico de facillima via radiornm lucis, & quæ convenit cum linea brevissimi descensus, de quibus in his Actis. *Sect. 6* de punctis flexus contrarii & regressus in Curvis. *Sect. 7* de

de solidorum dimensionibus & speciatim de iis, quæ rotatione generantur. *Sect. 8* de curvarum in rectum extensionibus & evolutionibus. *Sect. 9* de lineis, quæ concursu reflexarum formantur. *Sect. 10* de iis, quæ formantur concursu refractarum; quas lineas quidam catacausticas & diacausticas vocant. Ubi & de focis vitrorum sphæricorum succedaneorum. *Sect. 11* de centris gravitatis linearum, superficierum & corporum. *Sect. 12* de centris percussionis. *Sect. 13* de centris oscillationis & de pendulis isochronis. *Sect. 14* de infinitesimalium usu in Astronomia. Hic motus Planetarum in ellipsibus explicantur, nec tantum *Newtoni* calculus exponitur per lineas trajectorias, sed & *Leibnitii* per circulationem harmonicam & paracentricas impressiones, ex Tentamine ejus de motuum cœlestium causis his Actis inserto. *Sect. 15* de tangentibus curvarum & differentialibus quantitatum exponentialium: cujus calculi fundamenta, ut multa alia hujus operis, ex his Actis transsumuntur, & subinde utiliter illustrantur.

EPISTOLARUM B. PAULI APOSTOLI TRIPLEX Expositio. Autore R. P. BERNARDINO A PICONIO, Minorita Capucino, S. Theologiæ emerito Professore & antiquo provinciæ Parisiensis Definitore.

Parisiis, apud Jo. Anisson, 1703. in fol. Alph. 9.

SCriptorum Paulinorum egregia captus præstantia operis præsentis Autor, Senex venerandus, die eadem ac nocte meditari per longum satis temporis spatium studiose perrexit, & post exactam cujusque capitis discussionem, imo & post plerorumque versuum & verborum saltem obscuriorum explicationem in *Commentario* factam, brevem capitis instituit *Analysin*, in qua velut in speculo exhibetur statim ordo & connexio textus Apostolici, cui denique *paraphrasin* quandam superaddidit, quæ mentem illius fideliter exponeret. Singula autem hæc privatos primum in usus consignavit, nunc vero aliis etiam inservire meditationum suarum publica hac evulgatione laboravit, in qua tamen Analysin & Paraphrasin, utut natu utraque posterior sit, Commentario jure ante-

tepo-

teposuit. In *Analysi* capitis cujusque habetur in suas partes resolutio, quæ tamen ordinem & connexionem simpliciter declarat. In *Paraphrasi* texenda sedulo cavit, ne plura diceret, quam cogitaverit Apostolus, indeque mentem cujusvis textus breviter & clare aperuit ipsiusmet Apostoli verbis, aut saltem æquivalentibus, paucis aliquando tantum additis, quæ ad pleniorem intelligentiam visa fuere necessaria. In *Commentario* id egit, ne tricis Grammaticalibus aut quæstionibus mere curiosis animus distractus exsiccaretur. Istis ergo sepositis, earum loco observationes ubique pias, morales & asceticas expositioni admiscuit. Triplicis hujus operæ dilucidationem hanc subministrat. Analysin designare ait in charta quasi Geographica provincias, urbes & oppida, per quæ iter faciendum sit; Paraphrasin easdem provincias, urbes & oppida in semetipsis exhibere notat, verum adhuc quoque summatim quasi & in globo; at Commentarium uniuscujusque urbis templa, palatia, aliaque visu digna quæcunque sigillatim repræsentare innuit. In Prologo, Paulinis Epistolis omnibus generatim præmisso, de earum agit ordine, quem juxta Tillemontii mentem ita concipit, ut primam omnium priorem ad Thessalonicenses, ultimam vero posteriorem ad Timotheum constituat. Sed & singulis seorsim Epistolis peculiares addidit præfationes, in quibus de earum occasione, scopo, summaria idea aliisque ejuscemodi disseruit. Ex iis autem ut vel unicum huc afferamus, notatu haud censemus indignum, quod anceps Autor hæreat, dicendumne cum Theophylacto, quod Epistola ad Hebræos scripta quidem a Divo Paulo fuerit Hebraice, sed ab Interprete perito post in Græcam linguam traducta, sive Lucas ille, sive forsan alius censendus sit? an affirmandum cum Origene, quod cogitata quidem Pauli sint, dictio vero alicujus ex illius discipulis, qui ipsius scribam & interpretem una se gesserit? Quæ in Commentario occurrunt notæ atque observationes, paulo breviores sunt, & a recepta passim, Scriptores ad minimum inter Pontificios, interpretandi ratione vix unquam maximopere discrepant.

BESCHRYVING VAN OUD EN NIEUW ROME.

i. e.

DESCRIPTIO VETERIS NOVÆQUE ROMÆ.

Amſtelodami, apud Franc. Halma, & Lugduni Batavorum apud Petrum van der Aa, 1704. in fol.

Conſtat decem fere alphabethis, & figurarum æncarum juſtis plagulis circiter 90, præter minores quam plurimas ipſi textui inſertas.

SPlendidiſſimum hoc opus, etſi Batavorum præcipue uſibus deſtinatum, digniſſimum tamen eſt, quod ad notitiam omnium, qui bonas literas & elegantius effictas imagines in deliciis habent, perveniat. Poſtquam nimirum magnum illud Theſauri Antiquitatum Romanarum Græviani opus Bibliopolæ celeberrimi in lucem edidiſſent, magno inter alia figurarum æri faberrime inciſarum numero ornatum illuſtratumque, ut ex ſumtibus eam in rem factis fructus etiam aliquis ad nationalium ſuorum eos, qui vel Latine neſciunt, vel Theſaurum ipſum comparare non poterant, redundaret, id ceperunt conſilii, ut Theſauri velut epitomen quandam, ſeu breviorem Romæ deſcriptionem adornandam curarent, ſed iisdem figuris, & ſi quæ obviæ forent, aliis inſtruendam. Hæc agitantibus commodum in manus incidit Doctiſſimi Viri *Franciſci Deſeine*, gente Pariſienſis, ſed qui fortunarum ſedem Romæ conſtituit, *Deſcriptio Urbis Romæ*, quam hic Gallico ſermone in uſum peregrinantium compoſuerat, Lugduni in Galliis A. 1690 edita, & a nobis in Actis hisce Tomo II Supplementorum Sectione VII p. 345 recenſita. Eam itaque inſtituto ſuo maxime idoneam, ex Gallico ſermone in Belgicum transfundi curarunt integram, cumque noſſent, *Baſilii Kenneti Antiquitates Romanas*, Anglice antehac in uſum Ducis Glocestriæ p. m. editas, in pretio eſſe apud Eruditos, a Viro Clariſſimo *Wilhelmo Sewel*, quem conſtat Bibliothecam Orbis Eruditi (*De Boekzaal der geleerde Werrelt*) Belgico idiomate hoc tempore adornare, facile impetrarunt, ut illas ex Anglico in Belgicum itidem ſermonem traduceret. Ita ex duobus illis ſcriptis nata noſtris *Roma* hæc *Vetus* & *Nova*, tot ico-

iconismis exornata, quæ non potuit non, Belgis inprimis, longe esse gratissima. Unum est, quod addamus, Romæ Veteri *Picturas* quoque *Antiquas Sepulcbri Nasoniorum*, a Petro Santi-Bartoli delineatas & a J. P. Bellorio illustratas, Romæque primum Italice A. 1680 editas, quas Latine a Ludolpho Neocoro conversas Tomo quoque XII Thesauri Græviani inseruerant Editores, nunc Belgico sermone operi huic adjectas esse.

Algemeene Weereld-Beschryving &c.

Hoc est:

GEOGRAPHIA UNIVERSALIS AB A. PHER. DE LA CROIX Gallice primum conscripta, nunc vero in Belgicum sermonem translata a S. DE VRIES.

Amstelodami, apud Fr. Halma, 1705. in 4.

Constat Alph. 10, Plag. 13, Figuris æneis 100.

ET hunc librum Batavorum itidem usui præcipue dicatum, nobis indicare hic paucissimis suffecerit. De prima editione Geographiæ hujus Gallica, in Actis nostris A. 1693, p. 114 seq. diximus, additis etiam animadversionibus nonnullis. Secundæ Germanicæ, in hanc nempe linguam ab Hieronymo Dicelio nostro conversæ & hic illic auctæ, A. 1698, p. 169 meminimus. Tertia hæc Belgica est, quam Simoni de Vries, Viro multis nominibus de nationalibus suis bene merito debemus, qui non solum opus hoc amplificavit magis emendavitque, sed & celeberrimi Sansonis chartas Geographicas & præcipuarum urbium delineationes elegantes adjecit.

SPECIMEN LITHOGRAPHIÆ HELVETICÆ CURIOSÆ, QUO Lapides ex Figuratis Helveticis selectissimi æri incisi sistuntur & describuntur a JOHANNE JACOBO SCHEUCHZERO Med. D.

Tiguri typis Davidis Gesneri, 1702. in 8. Constat plag. 5. & fig. Tab. VII.

QUanta sit solertia Clariss. Authori, scientiam Physicam in altius evehendi fastigium, testatur abunde, quam ante paucos annos publici juris fecit, Physica Germanico idiomate conscripta. Helveticam in specie Historiam naturalem penitius ut pertexat, interdiu atque noctu operam navat non exilem. Cujus testimonium præsens præbet fragmentum, ex quo de ingenti Fossilium figuratorum in Helvetia reperiundorum numero judicare quis facile potest. Historicum potius quam

quam Physicum agit in hoc specimine Vir Clar. ab examine hypothe-sium & propriarum cogitationum de origine id genus mirandorum propalatione abstinens. Communicabit tamen easdem, majori observationum supellectile si fuerit instructus, in ampliori opere, cui collectanea inde ab aliquot annis se parasse, in præfamine enuntiat. Pro quo conatu suscipiendo & absolvendo ut Deus vires & sanitatem largiatur, omnes boni nobiscum exoptant. In præsenti Fossilia figurata maxime rara & curiosa nominasse sufficiat. Qualia sunt Concha fossilis tellinoides porosa & levis p. 21; Astacopodium binis articulis invicem junctis constans p. 27; Rajæ cauda fossilis p. 29; Lentes lapideæ striatæ, utrinque convexæ, vitreis figura similes, in massa lapidea vario sub schemate conspicuæ p. 30; Cranioides, p. 45; Conchula fossilis echinata p. 49; Conchites ab uno cardinis latere brevissimus, ab altero longissime excurrens, striatus p. 54; auris marina fossilis, p. 58; Ceratoides articulatus striis transversis undatus, & ornamentis foliaceis insignitus p. 59; Echinometræ digitus fossilis stellulis undique exornatus p. 63; Cancri Moluccani fragmentum fossile pag. 65.

LIRI NOVI.

Suidæ Lexicon Græce & Latine. Textum Græcum cum manuscriptis codicibus collatum a quamplurimis mendis purgavit, Notisque perpetuis illustravit &c. Ludolphus Kusterus. Cantabrigiæ, typis Academicis, 1705, fol. Tomi tres.

Antiquæ Literaturæ Septentrionalis Libri duo. Quorum primus Georgii Hickesii S. T. P. Linguarum veterum Septentrionalium Thesaurum Grammatico-Criticum, & Andreæ Fountaine Equitis Aurati Numismata Saxonica & Dano-Saxonica: alter Humfredi Wanleii Librorum veterum Septentrionalium Catalogum Historico-Criticum complectitur. Oxoniæ e Theatro Sheldoniano, 1705, fol. Tomi tres.

Humfredi Hodii de Bibliorum Textibus Originalibus, Versionibus Græcis & Latina Vulgata Libri IV. Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1705. fol.

D' Amboinsche Rariteitkamer, of Eene Beschryvinge van allerhande Schaalvischen, benevens de voornaamste Hoorntjes en Schulpen, als ook zommige Mineraalen, Gestenten &c. door Georgius Everhardus Rumphius. T' Amsterdam, by Francois Halma, 1705. fol. cum figuris multis æneis.

* * * * * * * * *

N. XI.

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Novembris, *Anno* MDCCV.

DESIDERII ERASMI OPERUM OMNIUM TOmus V, VI & VII.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1704. 1705. 1706. in folio.

Tomus V constat Alph. 7. plag. 16.
- - - VI - - - Alph. 6. plag. 22.
- - - VII - - - Alph. 6. plag. 13.

DE elegantissima, quæ in Hollandia hoc tempore magno studio sumptuque adornatur, Operum Erasmi editione, mense Augusto anni superioris p. 352 sq. diximus, cum primum, secundum ac quartum eorum tomos in his Actis recenseremus. Suffecerit itaque, nunc quidem solum indicasse tres tomos alios, qui ex illo tempore editi nuper admodum ad nos pervenere: ut eo certiori spe omnes, solidioris eruditionis, qualem Erasmi scripta nusquam non spirant, cupidi fruantur, opus integrum & certo & brevi in lucem publicam proditurum. Utique strenue rem urget solertissimus Bibliopola, neque hactenus aliam ob causam tomum tertium Epistolis destinatum premit, quam quod quotidie adhuc ad eum undique ex Bibliothecis illustribus epistolæ hactenus ineditæ perferuntur, quas una cum antea impressis Lectori benevolo communicare gestit: cujus rei jam aliquod indicium a nobis in Novis Literariis mensi nupero Majo subjunctis factum meminimus.

Tomus ergo *Quintus* scripta Erasmi, quæ ad pietatem instituunt, eaque numero triginta novem complectitur. In his Theologum Practicum se exhibuit Erasmus, ac doctissimi Edito-

 ris,

ris, qui Præfationem præmisit, judicio, dum salutaria monita Lectorum animis instillare nititur, ipse rerum Divinarum amorem, quo animus ejus arsit, abunde prodidit. Tametsi vero idem optet, ut quemadmodum olim pleraque opusculorum horum Galli, Angli, Belgæ, Hispani atque Poloni in linguas vernaculas translata habuerunt, ita & novæ, post tantam linguarum harum a temporibus Erasmi ad hanc usque ætatem mutationem, ad elegantiam seculi eorum versiones adornentur, ut etiam, qui Lat ne nesciunt, ad lectionem eorum alliciantur: ita non dissimulat tamen, esse in iis quædam, quæ nec sibi, nec aliis, sine ulla exceptione probentur; sed pauca ea ferenda esse monet, ob præstantiam doctrinæ ac salubritatem præceptorum in parte maxima obviam. Eminere autem præ cæteris idem censet *Enchiridion Militis Christiani* (cui Lovanii A. 1518 edito quæ præfixa ab Erasmo fuerat epistola, in nostra hac editione in volumen epistolarum amandata est, constituitque trecentesimam vigesimam nonam) *Opusculum de ratione veræ Theologiæ*, *Christiani Matrimonii Institutionem*, & *Viduam Christianam*.

Tomus Sextus Novum Testamentum, cum versione Erasmi Latina Græco textui e regione adjecta, ejusdemque Annotationes exhibet. Quæ quidem nova editio prioribus non uno nomine præferenda est. Nam primum cum in illis numeri commatum non essent additi, in hac & Græcis & Latinis diligenter addi curavit Bibliopola. Dein Annotationes Erasmi, quæ ad calcem subjectæ antea erant, ut facilius conferri cum textu ipso possint, singulis nunc paginis subjiciuntur. Eædem porro, ut commodius inveniantur, referuntur ad numeros versionis Erasmi, cum ipse olim non in suammet, sed vulgatam translationem eas scripsisset. Præterea summa totius Scripturæ & Index rerum, quæ in Novo Testamento leguntur, in editione autem Frobeniana Operum Erasmi A. 1540 non comparent, quod tamen in antiquiore alia Novi Testamenti editione invenirentur, probante haud dubie Erasmo adjecta, ea hic quoque adjecta deprehenduntur: perinde ac additamenta alia elegantia & frugifera, quæ in editione Basileensi anni 1522 leguntur, in secutis aliis dubium quam ob causam resecta. Ut adeo nihil omiserit Bibliopola eorum,

quæ

TAB. I

Or.

F. 1

quæ novam hanc editionem quam perfectissimam reddere possent. In Præfatione eruditissimus Editor a suspicione Arianismi, in quam apud nonnullos Erasmus inciderat, quod loca quædam, quæ ad Divinitatem Christi, tot aliis argumentis abunde evictam, probandam præter necessitatem adduci vulgo consueverunt, labefactare in Annotationibus visus esset, breviter eundem vindicat.

Tomus Septimus Paraphrases Erasmi in Novum Testamentum continet, Opus, judicante Editore in Præfatione, quod inter omnes ejus lucubrationes multis maxime placuit, atque Auctori minimam invidiam creavit. Ne vero nec illæ ornatiores prodirent, commata primum diligenter numeris ad marginem notari Bibliopola curavit. Deinde textum quoque integrum Vulgatæ Novi Testamenti versionis in margine exhibuit, primis tantum octo Matthæi capitibus exceptis, quod hujus rei non statim ab initio impressionis in mentem venisset. Denique singulis capitibus summam contentorum complexa disticha præfiguntur, dudum nescio a quo edita, nec nulli tamen usui Lectori futura.

OBSERVATIONES MACULARUM SOLARIUM a R. P. JARTOUX Soc. Jes. Pekino missæ ad G. G. L.

Die prima mensis Novembris anni 1701 hora circiter post meridiem $1\frac{3}{4}$ directis casu in Solem Telescopiis 6 pedum, visa est macula in disco Solis distans $\frac{1}{11}$ circiter a margine inter orientem & meridiem. Illius figura erat oblonga sed irregularis; mole exiguam muscam æquare visa est. Fig. I. TAB. XI. Fig. 1.

Eadem die hora circiter tertia apparuit alia, sed multo minor, inter priorem & marginem Solis, paulo vicinior majori maculæ quam margini. vide Fig. 2. Fig. 2.

Die secunda oriente Sole eædem visæ sunt maculæ, quæ prius, sed paulo a margine remotiores, & inter se magis dissitæ. Tum alia tertia deprehensa est inter primam & secundam versus Astri meridiem; hæc erat minima, nec nisi telescopio duodecim pedibus longo videri potuit. Vide Fig. 3. Secunda longior apparuit quam hesterna die, ita ut in Solis marginem prope orientem porrigeretur. Maxima seu prima macula visa est circumdata Fig. 3.

crassiori aliquo quasi aere in modum atmosphæræ, cujus extrema facile discerni possent. Multæ etiam passim illuxerunt faculæ tres illas complexæ maculas, & ad viciniorem Solis protractæ marginem. Hæc per duas horas ab ortu Solis distincte observare licuit.

Fig. 4. Eadem die ante occasum Solis secunda seu minor macula in duas divisa fuit, easque exiguas, sed distinctissimas. Tum non longe a tertia macula mane deprehensa, altera quarta conspecta fuit tenuior, Solisque versus orientem sita. vid. F. 4.

Fig. 5. Die tertia oriente Sole paulo major visa est prima macula una cum ampliori quasi atmosphæra. Secunda non amplius in duas divisa apparuit, sed vel utræque coaluerunt inter se, vel alterutra evanuit. Quæ superfuit tamen ex illis, erat rotundior quam prius. Tertia situm mutasse visa fuit, eandem rectam lineam cum prima & secunda occupabat. Quarta vero tenuior quæ hesterna die primum apparuerat, magis ad meridiem accessit, fuitque semper minor qualibet altera & primæ ampliorique maculæ propior. vid. Fig. 5.

Fig. 6. Ex tot maculis sola constans fuit, quæ prima maximaque fuerat; nam cæteræ omnes una cum faculis evanuerant, etiam ante horam post meridiem secundam. Interea duæ aliæ (F. 6.) mole quidem exiguæ, sed obscuritate conspicuæ visæ sunt, inter centrum Solis & constantem priorem maculam æquo ferme intervallo. Tum inter extremas istas alia tertia, denique etiam quarta deprehensa fuit, ita ut duæ extremæ majores, duæ mediæ minores essent, vixque percipi possent. Fig. 7.

Fig. 7. Die quarta oriente Sole jam non amplius visæ sunt minores maculæ, quæ pridie apparuerant. Sola major illa, de qua prius, conspici potuit, sua semper circumdata quasi atmosphæra. Sed tamen hora post meridiem $2\frac{1}{4}$, eam ferme dixisses divisam in duas, quarum altera minor meridiem, altera major Solis orientem respiceret. Occidente deinde Sole, divisa etiam visa fuit, sed non certo, ita ut dubium adhuc esset, an perforata, an secta in duas foret macula; ea jam tum tertiam Solaris diametri partem percur-

Fig. 8. risse videbatur. Fig. 8.

Die

Die quinta oriente Sole, quantum ſolius teleſcopii ope judicare potui, deprehendi maculam illam tunc ſitam eſſe in diametro efficiente cum axe Solis angulum circiter viginti quinque gradus orientem inter & meridiem: eamque jam $\frac{2}{3}$ partibus diametri verſus centrum proceſſiſſe. Denique diviſam eſſe in duas, certo compertum eſt. Quæ minor heſterna die meridiem reſpicere videbatur, ea hodie verſus proximum Solis marginem ſita eandem omnino cum majori diametrum occupabat. Fig. 9. Fig. 9.

Eadem die hora circiter poſt meridiem $3\frac{1}{4}$ diviſæ ſuperius maculæ intervallo majori diſtare ab invicem viſæ ſunt, ita tamen, ut eadem adhuc quaſi atmoſphæra concluderentur. Major Solisque centro vicinior juxta minorem in longum porrigebatur: minor vero prope triangularis erat. Cæterum jam tantæ molis non erant, quantæ fuerant altero abhinc die, priusquam diviſæ apparerent. Ante Solis occaſum magis ſemper ac magis ad Aſtri centrum occidere eædem maculæ viſæ ſunt. Fig. 10. Fig. 10.

Die ſexta duplex illa conſtansque macula Solis axem ſuperaſſe deprehenſa eſt centrum inter & meridiem, minorque ipſius a centro digreſſio videtur fuiſſe $\frac{1}{10}$ diametri. Situs utriusque is fuit, quem fig. 11. exhibet. Atmoſphæra, quam dixi comprehendere maculas, jam etiam in duas dividi tenuiorque fieri viſa eſt. Hæc Sol oriens Fig. 12. Fig. 11. Fig. 12.

Eadem die ante occaſum Solis maculæ multum ad occidentem proceſſerant.

Die ſeptima Nov. oriente Sole utraque non parum minui macula viſa eſt. Motus ad occidentem videtur fuiſſe celerior circa axem Solis quam alibi. In ipſo meridie transmiſſa per teleſcopium Solis imago, & plano perpendiculari excepta eum macularum ſitum exhibuit, quem oſtendit Fig. 13. Fig. 13.

Eadem die occidente Sole, maculæ mihi viſæ ſunt adeo vicinæ diametro conjungenti orientem & occidentem, ut ſemper dubitaverim, an illum jam ſuperaviſſent, nec ne. Etſi minuantur indies plurimum, tamen illas ad extremum diſcum perventuras exiſtimavi, imo & aliquamdiu poſtea duraturas, quanquam abſoluto orbe recurrere non poſſe videantur.

 Die

Die octavo Sol tam oriens quam occidens, maculas minui & ad septentrionem jam declinare confirmavit: in ipso meridie ab occidente abesse visæ sunt $\frac{1}{5}$ parte diametri.

Die nona orto jam Sole maculæ visæ sunt ab occidentali margine distare circiter $\frac{2}{13}$ diametri. Fig. 14 exhibet macularum situm ipso meridie observatum. Sol occidens eas multo minores & ad marginem eodem cursu procedentes ostendit.

Fig. 14.

Die decima macularum situs e diametro respondebat ei loco, in quo primum deprehensæ fuerant, antequam in duas abirent. In ipso meridie atque occidente Sole illas quidem, sed non illarum atmosphæram per nubila videre licuit. Fig. 15.

Fig. 15.

Die undecima orto jam Sole visa est macula instar puncti oblongi jamjam proxima margini occidentali. Fig. 16. Illi præibat punctum lucidum paulo maculæ quam margini vicinius, sed valde conspicuum. Aliud etiam punctum lucidum micabat in maculæ capite versus occidentem. Prope eandem versus centrum erant multæ aliæ longiores faculæ.

Fig. 16.

Eadem die, hora circiter decima, deprehendi vix potuit macula, quæ non nisi instar lineolæ apparebat vicino Solis margini parallelæ. Micabant etiam duo, de quibus superius, puncta lucida. In ipso meridie eadem macula visa est declinare ab occidente versus septentrionem, viginti aut viginti quinque circiter gradibus. Hora circiter secunda, præter duo superiora puncta micantia, apparuit non longe a macula linea curva perlucida versus septentrionem, quam etiam mane deprehendisse mihi visus sum. Eadem vidi adhuc occidente Sole. Fig. 17.

Fig. 17.

Die duodecima oriente Sole frustra quæsivi maculam, quæ in percurrendo Solis disco insumsisse mihi visa est duodecim circiter dies.

Atque ea sunt, quæ circa Solis maculas homini observare licuit omni ope destituto, tum quadrantis, tum horologii oscillatorii. Verum ea ipsa solum die, qua videri desierunt maculæ, in mentem venit mihi, potuisse me facile constantem illius maculæ locum in disco Solis sine ullo errore deprehendere, qualibet non solum die, sed etiam diei hora, atque ita ejus motum certo metiri,

si

ſi nempe teleſcopio aptaſſem duo, ut fit, ad angulos rectos ſe mutuo ſecantia reticula, tum directo ad Solem teleſcopio numeraſſem oſcillationes alicujus globi e filo penduli, dum Sol mox unum mox alterum ſimul percurrit reticulum, atque etiam notaſſem, cui oſcillationi uterque per utrumque reticulum maculæ tranſitus reſponderet: nam tunc ſive linearum ſive numerorum ope habuiſſem, quonam in Solis loco ſita eſſet macula.

Quod ſpectat ad faculas, cum meminiſſem *Chriſtiano Eugenio* nunquam in Sole viſas fuiſſe, eximiumque illum Aſtronomum ſentire, in Sole nihil eſſe poſſe ipſo Sole lucidius, majori adhibita diligentia, quicquid potui diu multumque obſervavi, idque præcipuum deprehendi, fuiſſe circum faculas quandam diffuſam quaſi fuliginem tenuiori fumo haud abſimilem, ita ut faculæ nullo modo eſſent lucidiores iis Solis partibus, quæ nulla ejusmodi fuligine macularentur. Unde fieri poſſe putavi, ut materia, ex qua conflarentur, vel in quam reſolverentur maculæ, diffuſa per aliquam Solis partem ſua hic denſitate maculas, hic diaphaneitate faculas in Sole efficeret, præſertim cum non apparuerint faculæ, niſi creſcentibus aut jam evaneſcentibus maculis.

UITLEGGINGE VAN DEN PROPHEET AMOS &c.

i. e.

EXPOSITIO PROPHETÆ AMOS, QUA VOCUM EMPHASIS, loquendi formulæ, priſcarum gentium ritus, variæque antiquitates & hiſtoriæ explicantur. Per THEODORUM *van* TOLL, *apud Wudebergenſes Miniſtrum.*

Trajecti ad Rhenum, apud Ant. Schouten, 1705. in 4.

Conſtat alph. 3. plag. 3.

QUi edecumatis lucubrationibus ſuis, quibus tum jura Chriſti Regia ex Pſ. LXXII, 1 (in Actis noſtris A. 1687 menſe Martio p. 111. memorata) tum Prophetiam Joelis juſto commentario illuſtravit, ſolidæ eruditionis laudem, publicumque meruit plauſum Reverendus Autor, jam abſolutum expoſitionis vaticiniorum Amoſi opus erudito orbi ſiſtit, nec autoris indignum nomine, nec lectori pœnitendum. Cujus in elaboratione can- præf. *** 3.

demi

dem ſecutum ſe fatetur rationem ac methodum, qua in Joele explicando uſus, quamque in præfatione illius commentarii prolixe expoſuit.
p. 2. Rem omnem vero ita aggreditur, ut univerſam Prophetiam in tria partiatur membra, quorum 1. graviſſima complectitur judicia Dei ac pœnas Syriis, Philiſthæis, Tyriis, Edomitis, Ammonitis & Moabitis infligendas: 2. Judaici extirpationem populi, ſublatumque penitus a Juda & Iſrael regnum juxta ac ſacerdotium memorat: 3. regnum Chriſti divinasque pollicetur benedictiones per Evangelii præconium in converſos Judæos pariter & gentes conferendas.

4. Cum quæ in præcognitis explicari ſolent, Propheta ipſe v. 1 exponat, ad ipſam ſtatim textus exegeſin ſe accingit Autor, ante omnia obſervans, alium hunc & diverſum a Patre Eſaiæ, cujus 2. Reg. XIX, 2. 20. 2. Chron. XXVI, 22. Eſ. I, 1. fit mentio, eſſe Amoſum: quod iſte regio ortus ſit ſanguine, noſter autem humili loco natus, & paſtoritium vitæ genus ſecutus. Ubi quidem in ſignificationem vocis נקדים inquirit, quæ cum ad radicem נקד στίζειν, ſignare, ſtigmatibus impreſſis notare, originem ſuam referat, ob notata ac ſignata pecora ad paſtores translata eſt. Qua in derivanda origine, varia ex antiquitate lectu haud indigna
5. inſpergit. Hinc ad Patriarcharum vitæ inſtitutum pergit, eosque non ex ea, quam Ariſtoteles reddit, ratione paſcendis pecoribus operam dediſſe affirmat, quod otio fere diffluant, & ſine labore victum parent paſtores: ſed quod id vitæ genus animum non adeo occupet, aut a divinarum rerum abſtrahat contemplatione. Tum & pecorum perquam neceſſarium in ſacris ipſorum uſum fuiſſe: quid quod & paſtoritia vita egregia ad rite & ſapienter ineundas rationes monita ſuppeditet, quibus, ex Philonis judicio, Moſes etiam, Jethronis oves per quadraginta annos paſcens, manſueto po-
6. puli Iſrael regimini aſſuefactus fuerit? Tum porro in Ægyptiorum, quo paſtores proſequebantur, odii cauſas paulo curatius inquirit. Et has quidem alii, Manethonis apud Joſephum teſtimonio nixi, in turbas conjiciunt, quas paſtores olim Ægyptiis ingentes dederunt, ipſorumque in ſe animos, irasque hoc pacto
8. concitarunt: alii in pecorum mactatione & cæde collocant, quæ paſtoribus frequens, Ægyptiis pecora ceu Numina colentibus, religio-

ligionis fuerit: *Nunquam fas fuit Ægyptiis*, inquit Macrobius L. 1. Saturnal. c. 7. *pecudibus aut sanguine, sed precibus & ture solo placare Deos.* Quod & Juvenalis confirmat: quanquam minus bene huic sententiæ cum Scripturæ testimoniis, Gen. XLIII, 16. XLVII, 16. 17. Exod. IX, 19. convenire videatur. Cunæo quæ circa hanc quæstionem mens sit, ex ipsius verbis l. 1. de Republica p. 9.
Jud. c. 5. intelligi potest. Et huc quoque faciunt, quæ Jos. Scaliger Animadvers. ad Chronolog. Eusebii p. 18, Heidegger. Histor. 10.
Patriarch. Exercit. 1, Joh. van der Wayen Varior. Sacr. p. 298, & Burmannus *Wet en Getuygenisse* p. 298 observarunt. Jam ad Amosum redit Autor, c. VII, 14 se inter בנקרים referentem: quam vocem cur per ἀκκαρείμ LXX Int. lectionis vitio decepti reddiderint, exponit. Thekoam, unde oriundum se ait Propheta, cujusque crebra in sacris literis mentio fit, 2. Sam. XIV, 2. XXIII, 26 &c. 11.
Kimchi florentissimum dicit oppidum fuisse regionis Asser: Epiphanius in regionem Zabulon locat, uterque non adeo verisimilibus argumentis nisus. Ex communi sententia urbs Judææ habetur, sex circiter milliaribus, juxta Hieronymum, ab urbe Bethlehem distans, Hierosolymis versus meridiem sita, versus regionem Engeddi & desertum. Quæ licet arida esset & sterilis regio, ovibus tamen alendis sufficiebat, ideoque pastoribus frequens. Quorum e numero cum noster fuerit Propheta, occasionem nactus Autor, locum communem egregie illustrat, qui factum, ut eos 12.
sæpe ad obeunda ministeria sua vocarit Deus, qui nec autoritate, nec natalium splendore pollerent, sed in re tenui essent, vilesque ac contemti haberentur? Porro occasione verborum v. 1, אשר חזה, cur Videntes olim dicti Prophetæ, & quot cœlestium visionum 13.
in usu fuerint genera, erudite exponit. Sed & ad alia progrediendum.

Cum Cap. statim I, p. 37 sqq. pœnas denunciat gentibus Propheta, in enumerandis ipsarum delictis solenne quasi ipsi est, ut 7.
tria quatuorve memoret peccata: quæ numeri restrictio in varias interpretes sententias traxit. Sunt, qui cum Vatablo, Clario, aliisque e Pontificiis, utroque in unum conflato numero, septenarium efficiunt: commenti præsidium in particulam על singulis præmissam numeris collocantes; tum & quod septenarius multitudinis

 sit

ſit & perfectionis numerus, ut in Scripturis Gen. IV, 24, Lev.
XXVI, 18, 21, 24 &c. ſic apud prophanos, Callimachum, Phi-
lonem, alios, Dougtæo in Analect. Sacr. Excurſ. 169 allegatos. His
ergo ea Prophetæ mens eſt: bis terve ſi in me deliquiſſet Dama-
ſcus, haud gravatim veniam darem; at cum ſeptima etiam vice,
i. e. creberrime, ad iram me provocarit, ſuæque impleverit iniqui-
tatis menſuram, haud diutius parcam. Alii rurſus non combina-
tos, ſed ſingulos indefinite accipiendos numeros cenſent, velut
pari dictionis valore apud Homerum τρὶς καὶ τετράκις, & apud
Virgilium ac Senecam, *o terque quaterque* dicitur. Quæ ſatis
congrue conveniunt cum phraſi, ſex & ſeptem Job. V, 19. Prov.
p. 38. VI, 16; ſeptem & octo Coh. XI, 2; duo & tria Job. XXXIII, 29; tria
& quatuor Prov. XXX, 15. Unde ſenſus emergat talis: quod non
tam ob tria delicta, quæ velut ſilentio involuta præteriri potuiſ-
ſent, quam ob quartum cumprimis, quod ferrea Gileadi trituratio
ſit, contra Syros & Damaſcum inſurgens Dominus, debitas re-
bellioni, ſuperbiæ & contumaciæ ab ipſis repetiturus ſit pœnas.
Sed vero alii determinatum hunc numerum malunt, eo quod
quatuor maxime vicibus Iſraelitis bellum intulerint Syri. 1) cum
in gratiam Aſæ regis Judæ, arma caperent contra Baaſam regem
Iſrael, qua in expeditione Syriacus Benhadadi exercitus ingentem
regno Iſrael intulit cladem, 1 Reg. XV, 18. 19. 20. 2) regnante in Iſrael
Achabo, quo tempore adverſo bis pugnarunt Marte, cæſis ulti-
mo in prælio centum hominum millibus, præter viginti ſeptem
millia, Aphekæ mœniorum ruinis oppreſſa, 1 Reg. XX. 3) cum
Hazael & Benhadad reges Syriæ cum Joahaſo confligerent, ac uni-
verſam fere Iſraelitarum gentem delerent, 2 Reg. XIII, 4) cum Re-
zin rex Syriæ & Pekah rex Iſrael Hieroſolymas obſidione cinge-
rent, Ahaſo in Juda principatum tenente, 2 Reg. XVI. Quatuor
ergo bella Iſraeli & Judæ Syri moverunt, quorum priora licet
inulta, quartum tamen haud impune tulerunt, cum rex Aſſyriæ
Tiglath-Pileſer Rezino bellum faciens, ipſo occiſo Damaſcum ex-
pugnaret, civesque ſub jugum mitteret. Sunt denique interpre-
39. tum alii, maxime Pontificii, qui tria Damaſci delicta de idololatria ex-
ponunt, inceſtu & cæde, quartum autem triturationem ferream
dicunt. Quæ priora tamen eum non expreſſerit Amos, bene

Com.

Corn. a Lapide *illa*, inquit, *ex cerebro interpretum conficta videntur.* Hæc itaque cum ſine fundamento corruant, alii tritiſſimam ingreſſi viam, indeterminatum hunc numerum dicunt, de omni injuria Syriorum, Iſraeli, Judæ aliisque populis illata capiendum. Ita Cyrillus, Hieronymus, Vatablus, Druſius & alii multi, numerum certum pro incerto ſumendum ſtatuentes. Tandem ut ſuam quoque adjiciat ſymbolam Autor, tria priora non ſolum ignota, ſed & inulta exiſtimat delicta fuiſſe, ad tempora usque Amoſi: quartum tamen triturationem eſſe ferream, ſcelerum graviſſimum, quod divinam maturarit vindictam. Quæ autem hæc trituratio fuerit, ex iis vult peti, quæ in Joelem commentatus eſt p. 261 & 443. Hic paucis ſaltem obſervat, per Gilead non unam p. 40.
deſignari urbem, quæ Cyrilli & Theodoreti ſententia fuit: ſed integram regionem tribuum Gad, Ruben & Manaſſis hæreditariam. Tum & ad vocabulum חרצות notat, quod LXX per πρίονας ſerras 44.
reddant: Symmachus, Aquila & Theodotion τροχοὺς rotas: Theodoretus πριονοειδεῖς τροχοὺς falcatas rotas: Hieronymus currus, alii aliter. Ferreis itaque curribus ſeu rotis triturationi aptis Iſraelitas a Syris diſſecatos ac ſerratos fuiſſe: quod pœnæ genus in Oriente haud infrequens, teſte Jud. VIII, 7. 2. Sam. XII, 13. 1. Chron. XX, 3. Proverb. XX, 26. Nil itaque cogit, ut cum Mercero improprie de violenta ſumatur oppreſſione. Sed ex his ceu ungue ſufficiat agnoviſſe leonem; cætera B. L. induſtriæ relinquimus.

DE JURE PROEDRIÆ SEU PRÆCEDENTIÆ variarum Quæſtionum Decades duæ, Auctore CASPARE HEINRICO HORNIO JC. & Anteceſſore Wittebergenſi. Editio ſecunda auctior.

Witteberg æ apud Meyerum & Zimmermannum, 1705. 4.
Conſtat 14. plag.

PLerisque hominibus delicata ſui innata eſt æſtimatio, adeo ut non tantum contemtum aliorum ferre non poſſint, ſed & aliis ſine cauſa poſtponi nolint: hinc non infrequentes, in vita civili, de præcedentia ſunt contentiones. Ex hoc genere Excellen-

tiſſimus Autor duas decades exhibet, quarum ſyllabum breviter texemus. In prima decade primum occupat locum quæſtio generalis, de moralitate controverſiarum præcedentiæ: deinde disquiritur, utrum Conſiliarius Principis Imperii titularis præcedat Doctores & Licentiatos? tertia quæſtio oſtendit, quo loco Comes Sacri Palatii haberi debeat? in quarta diſputatur, num is, qui prior licentiam adeptus eſt aſſumendi Doctorales honores, poſtea Doctor creatus, præferendus ſit illi, qui medio tempore & Licentiatus & Doctor factus eſt? Quinta expendit, utrum Doctoris filia innupta mercatoris uxori ſit præferenda? ſexta rationem litis, inter bibliopegi & lanionis uxores de præcedentia compoſitæ, exhibet: ſeptima de eo ſatagit, quis e duobus potior, qui unius ejusdemque temporis reſcripta Principis, quibus munera publica conferuntur, inſinuant? octava poligraphum municipii, cum ſenatoribus vel decurionibus de loco certantem, ſiſtit. In nona diſceptatur de jure Collegii, quoad vindicandam aut defendendam Præſidis vel Collegæ præcedentiam: decima tractat controverſiam, utrum illi, qui in urbibus oppidisque, inter cives vexilliferorum munere funguntur, jus præcedentiæ, intuitu aliorum civium habeant? In ſecunda decade Conſultiſſimus Autor diſceptat de præcedentia Doctorum, eorumque lite cum Conſulibus civitatis municipalis: poſtea præcedentiam ſubſtituti Scholæ Rectoris explicat: inde pergit ad quæſtionem, utrum actus præcedentiæ, quem anteceſſor exercuit, in poſſeſſorio proſit ſucceſſori? huic ſubjungit proedriam Doctorum, intuitu Superintendentium & Præfectorum, hoc etiam addito, quod Collegia Juridica de jure præcedentiæ omnino reſpondere poſſint. His adductis, præcedentiam reſpectivam enucleat, ac quis proedria potior ſit, ſi plures in exercitio jurisdictionis ſimultaneo concurrant, oſtendit: tum præcedentiam Advocatorum, ut & bibliopolæ & mercatoris explanat, atque, evoluta actuum publicorum & privatorum, præcedentiæ intuitu diſtinctione, caſtratoribus ſuum, qui œnopolis, ex quadam rubrica, ab ipſis non allegata, præferri cupiebant, ultimum locum cedit. Illuſtrando Conſultiſſimi Autoris labori, vel unius quæſtionis rationes ſpecialius nonnihil recenſebimus. In decadis primæ quæſtione tertia, ut antea indicavimus, de Comite Pala-

Palatino ſermo eſt. Vivebat ille in civitate quadam municipali, in qua Senatorius ordo eo jure utebatur, ut ſinguli Doctores & Licentiatos præcederent. Quem ergo locum ipſe ambire poſſet, edoceri voluit, ac id reſponſi a Facultate Juridica Wittenbergenſi accepit, quod Conſuli regenti locum honoratiorem cedere debeat, cum velut incola jurisdictioni magiſtratus oppidani ſubſit. Hac occaſione non tam quæſitum, quam potius pro certo ſuppoſitum fuit, quod Comitiva ſuperet dignitatem Doctorum, cum Comites Palatini plerumque a Cæſare accipiant facultatem creandi Doctores; hi etiam, poſt exactos in Academiis legendo docendoque viginti annos, ex communi ſententia, Comitivam nanciſcantur; non minus Comites Palatini Nobilibus pares habeantur, in multis quoque iis præferantur, Illuſtres, Nobiles, Spectabiles & Clariſſimi, nec non Conſiliarii ac Conſiſtoriales Imperatoris audiant; Comitiva etiam titulis Conſiliariorum Cæſareorum, in Capitulat. Leopoldi art. 44 præponatur, ac involvat communicationem exercitii Reſervatorum Imperatoris, quæ ne ipſis quidem Statibus Imperii, præcipue extra territoria ſua, facta ſit. In eandem ſententiam, in caſu ſimili, pronunciavit Facultas Juridica Hallenſis, & licet pro Doctoribus, contra Comites Palatinos, ſuffragium tulerit Collegium Juridicum Jenenſe, attamen quid ejus rationibus reponendum ſit, alio Reſponſo Hallenſi oſtenditur.

JOHANNIS VOET, JURISCONSULTI ET ANteceſſoris in Academia Lugduno-Batava, Commentarius ad Pandectas, in quo præter Romani Juris principia ac controverſias illuſtriores, Jus etiam hodiernum, & præcipue fori quæſtiones excutiuntur. Pars hæc poſterior continet octo & viginti libros poſteriores.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum de Hondt, 1704. in fol. Continet Alphab. 12.

PRimam egregii hujus operis partem recenſuimus in Actis anni 1699, menſ. Novembr. ibique de laudabili Celeberrimi Autoris inſtituto, de ordine quem ſequendum ſibi duxit, de elegantia ſermonis ipſius, deque ſingulari ejus eruditione, candore, induſtria nihil

hil diximus, quod non idem ad partem hanc posteriorem jure merito sit trahendum. Tardius a se impleri fidem, in primi voluminis præfatione datam, de hoc altero tomo edendo, non in sequiorem partem acceptum iri sperat Noster, si se, quotidianis professionis publicæ negotiis districtum, horas tantum subcisivas laboris hujus absolutioni impendere potuisse, cogitaverint Lectores, atque insuper materiarum partis hujus posterioris amplitudinem respexerint ac difficultates. Quamvis autem haud grave sibi futurum fuisse dicit, apparatu majore de pluribus disserere, verbis tamen parcendum censuit, rebusque potissimum, compendiose quidem, nec tamen eo minus pro dignitate explicandis, incumbendum; quarum etiam copia tantum non obrutus, evitare haud potuit, quin pars hæc secunda in longe majorem, quam prima, excreverit quantitatem, ne alioquin, quod quibusdam accidit, posteriora minore videretur diligentia, quam priora, tractasse. Cæterum, cum Virorum doctissimorum lucubrationes, de nonnullis ulterius cogitandi ansam præbuerint, calci totius operis quædam adjecit, quæ non solum iis, quæ in parte priori, sed & his, quæ in hujus secundi voluminis ea parte, quam ante biennium excusam dicit, illustrandis & limitandis inserviunt. Si quid vero tum in hac, tum in priore commentarii hujus parte affectaverit, id unum fuisse declarat, ne quenquam offenderet, neque tumidiore inflatoque scribendi genere uteretur, sed æquabili atque perspicuo; eo excepto, quod in *titulo de quæstionibus*, pro moderato in criminibus indagandis tormentorum usu pluribus agens, aliam quodammodo dicendi rationem adhibuerit, oratione ante annos plurimos publice recitata, nunc typis ibidem descripta.

Ex tanta, quæ nobis offertur, rerum selectissimarum copia, visum fuit, speciminis loco, excerpere sequentia. In titulo de *Sponsalibus* asserit, quod si liberi sub conditione, *si parens in nuptias consenserit*, sponsalia contraxerint, & pater rogatus primo con-
p. 4. n. 7. sentire noluerit, deinde vero, sæpius aliis intercedentibus, in nuptias consentiat, filius aut filia ex primo illo dissensu a vinculo sponsaliorum non liberetur (secus ac statuit Brouwerus) sed potius ex consensu paterno post interposito, etiamnum ad nuptias compelli possit. In hujus asserti fidem allegat *arg. L. 12. §. 2. ff.*

rem

rem ratam haberi; ex *Lege* autem *89. §. 1. ff. Verb. d. Sign.* cum decisionem casus plane diversi contineat, nihil in contrarium concludi posse contendit, proque sua sententia facere dicit placitum Ordinum Ultrajectinorum de matrimonio 6. Octobr. 1584. art. 10. Contra eundem Brouwerum, qui existimat, conditionem illam, *si abortum procuraveris*, sponsalibus adjectam pro non adjecta habendam, hanc vero, *si copulam admiseris*, esse re ipsa adimplendam, nisi mulier pudicitiæ studens, velit matrimonii futuri spe decidere, variis argumentis ostendit, quod ex sponsalibus sub utraque conditione contractis ad nuptias juvenis compelli debeat, sive conditio impleta fuerit, sive implementum ejus sponsa, saniorem secuta rationem, facere aut pati recuset; ne alioquin melioris sit conditionis, quæ turpe factum adimplet, quam quæ mature pœnitens a probro abstinet, & virtutem sceleri anteponit. Sponsalia de præsenti vulgo dicta, a sponsalibus de futuro, quantum ad effectus juridicos, apud Belgas diversa non esse affirmat, licet aliud jure Canonico scripto placuerit; adeoque sponsalia posteriora, verbis præsentis temporis contracta, non debere obesse prioribus, per temporis futuri verba initis, concludit. Non tamen cum Simone van Leeuwen existimandum esse monet, sponsalia posteriora, ab initio in præjudicium priorum haud recte inita, ex eorum genere esse, quæ tractu temporis vires haud assumunt, sed potius firmari eadem, si sponsa, quæ jure potiori nitebatur, mortua sit, aut desistat sponte, ita ut altera tunc sponsum ad nuptias cogere possit. In titulo *de Nuptiis*, polygamiam a Deo in patribus V. T. per quandam conniventiam toleratam, vel saltem non notabilibus pœnis coercitam, revera præceptis Divinis adversam fuisse, remissive asseverat. Edicto Caroli V. de A. 1540. constitutum fuisse docet, eum, qui puellam annis viginti minorem duxerit, quæve adolescenti minori annis viginti quinque nupserit, non impetrato consensu patris aut matris talium minorennium, aut majoris partis proximiorum cognatorum, si parentes deficiant, aut denique ipsius magistratus, cujus jurisdictioni minores tales subjecti sunt, nihil lucrari posse ex bonis talis minorennis seducti vel seductæ, sive donationis, sive dotalitii, sive institutionis, sive legati, sive statutariæ aut pactitiæ communionis titulo. Has pœ-

p. 5. n. 8.
p. 11. n. 20.
n. 21.
p. 17. n. 1.
p. 21. n. 11.

pœnas deinde edicto publico Ordinum Hollandiæ anno 1580. art. 3.
& 13. non modo confirmatas ait, sed & matrimonia sine parentum aut alterutrius adhuc superstitis consensu inita, ipso jure nulla renunciata esse; cui consequens sit, ut & ad parentum, qui rigido jure uti velint, desiderium tales conjunctiones, licet con-
p. 22. n. 14. cubitu jam confirmatæ, dissolvi debeant. Patri, qui ob mores prodigos curatorem a magistratu accepit, cum arbitrium remittendæ injuriæ filio suo honesto illatæ relictum non sit, per *L. 17. §. 13. ff. d. injur.* nec concedendum esse putat, ut liberorum suorum nuptias ad suam metiatur vel utilitatem vel vilitatem, atque in eandem sententiam itum fuisse a Parisiensi Senatu, ex Antonio
p. 41. n. 65. sqq. d' Espeisses & Abr. a Wesel commemorat. Jure civili per nuptias non inductam fuisse universalem bonorum inter conjuges communionem allatis in medium argumentis probat, & his, qui contrarium ex *L. 1. ff. d. act. rer. amot.* nec non ex *L. 4. C. d. crim. expil. hæred.* evincere volunt, respondet. Moribus vero Hollandiæ, & aliarum multarum gentium, statutariam esse asserit facultatum omnium inter maritum & uxorem communionem, in cujus origine, objecto, effectu, aliisque circumstantiis exponendis,
p. 38. n. 52. haud vulgarem operam adhibuisse deprehenditur. Ex hac communione descendere dicit, ut & viri contractibus, stante matrimonio celebratis, uxor in Hollandia pro parte dimidia conveniri possit soluto matrimonio, sicut & hæredes ejus, etiamsi non utiliter, sed per mariti temeritatem, aut prodigalitatem dissolutamque vivendi rationem, æs alienum contractum doceatur: ubi tamen indicat, quod uxor nolens, ex continuata mariti prodigalitate manifesta, quæ scortis, alea, similibusque exercetur, diutius obligari, petere possit bonorum separationem, (vulgo *bædelscheydinge*) qua impetrata publiceque significata, maritus nec ipsam, nec bo-
p. 134. n. 2. na ejus obligare possit. In titulo *de Divortiis* asserit, licentiam illorum toleratam magis, velut malum necessarium, quam probatam fuisse apud Romanos, idque tum ex eo evincit, quod secundum Plutarchum & Sigonium, Romuli lege mulieri maritum relinquendi potestas ademta fuerit, viro autem ejicere uxorem ex paucis tantum causis concessum, si scilicet veneficio circa prolem usa fuisset, aut alienam pro sua subdidisset, aut adulterium commi-

misisset, tum & inde, quod (secundum Gellium) nominatim cautum fuerit, matrimonium Flaminis Dialis non nisi morte dissolvendum esse, quasi, ab eo, tanquam summi Jovis Sacerdote, exactior vitæ ratio ac sanctitas observanda fuerit, adeoque minus in eo tolerari debuerit, quicquid a recti tramite videbatur deflectere, quam quidem in aliis, quibus ea virtutis ac integritatis gloria non ita peculiariter commendata erat. Eandem ob causam factum dicit, ut inter probrosas conditiones numerata fuerit illa, qua mater filiam instituerat, si a viro divertisset, ex insigni rescripto Imperatorio in *L. 5. C. d. instit. & substit.* Ad titulum *de Tutelis* statuit, non esse demandandam Judæis tutoriam in liberos Christianos potestatem, idque non quidem Juri Digestorum ob *L. 15. §. 6. ff. d. excus. tut.* bene tamen Juri, quod est in Codice, conveniens esse probat, cum homines isti secundum *tit. ne Christian. mancip.* propter seductionis periculum, ne mancipium quidem Christianum in potestate dominica habere potuerint aut possidere. In Belgio cautum esse ait edicto Ordinum Generalium d. 30. Aug. 1640. ut, si parentum alteruter Reformatæ religionis fuerit, tutela Pontificio non debeat demandari. Universitatis Lugduno-Batavæ studiosis fori quidem peculiaris privilegium indultum esse, attamen & ipsis studiosis minorennibus & studiosorum liberis tutores dare Cameram pupillarem civitatis Leydensis, notat. Quod a nonnullis asseritur, tutores ob levem culpam haud fuisse remotos, sed tantum ob dolum vel latam culpam, adeoque per *culpam* propositam in *§. 6. I. d. suspect. tut.* non nisi latam potuisse videri designatam, id gratis subsumi, sed nulla lege evinci contendit: patere enim ex *L. f. C. dict. tit.* & *L. 3. §. f.* it. *L. 4. ff. eod.* tutores ob negligentiam, segnitiem, rusticitatem, inertiam, simplicitatem, ineptiam removeri potuisse; ineptum vero esse, rusticitatem & segnitiem, ineptiam ac simplicitatem præcise latæ velle adscribere culpæ, cum & in levi, imo etiam levissima culpa segnities, negligentia atque inertia deprehendatur; eoque respicere Juris Consultum, quando ait, magnam negligentiam culpam esse, magnam culpam dolum esse *L. 226. ff. d. V. S.* Exemplo militum in expeditione occupatorum, etiam legatos ad exteras gentes missos, eorumque comi-

p. 182. n. 6. p. 191. n. 5. p. 211. n. 7. p. 271. n. 14.

comites ac miniſtros non inutiliter teſtari, durante abſentia & in locis peregrinis commoratione, ſecundum ſimplicem Juris gentium ſolennitatem, neglectis ſolennibus tum loci, in quo morantur, tum domicilii, unde abſunt legationis cauſa, exiſtimat Noſter, inque eam ſententiam etiam reſponſum eſſe ait ab Hug.
p. 296. n. 8. Grotio in Reſp. Juris C. Holl. part. 3. vol. 2. conſil. 241. Moribus hodiernis non ambigendum eſſe dicit, quin unusquisque ſive miles ſit ſive paganus, pluribus teſtamentis relictis mori posſit, ſic, ut in dubio omnia in priore & poſteriore voluntate dispoſita exitum habere debeant, niſi quatenus contraria continent, quippe quorum intuitu ſuprema voluntas teſtatoris potior foret.
p. 365. n. 11. An teſtamenta illorum, qui in Indias navigant, aut inde redeunt, in navi condi recte poſſint coram duobus teſtibus, jurato de voluntate defuncti deponentibus, antea diſputatum fuiſſe docet inter Hollandiæ pragmaticos, quorum alii militum privilegia ejusmodi peregrinantibus tribuerint, alii vero denegarint; ſed poſtea conſtitutum eſſe probat placito Ordinum Generalium, teſtamenta navigantium in Indias, aut redeuntium, debere inſcripturam redigi in libro ei rei deſtinato, & ſubſcriptione ejus, qui illud ſcripſit, nec non duorum teſtium, confirma-
p. 426. n. 61. ri. De jure accreſcendi ubi agit, ſententiam illorum qui inter legatarios verbis tantum conjunctos locum illud invenire negant, jure meliori ac rationibus firmioribus niti contendit,
p. 606. n. 30. objectisque dubiis ſolidiſſime reſpondet. Jus Albinatus, vi cujus in Gallia fiſcus ſuccedit peregrinis in iſto regno decedentibus, uti contra naturalem æquitatem & juris Romani principia inductum Noſtro videtur, ita quoque ratione eorum, qui Ordinum Generalium ſubditi ſunt, conventionibus inter Galliarum Reges & Fœderati Belgii Ordines identidem abolitum fuiſſe, idem ſignificat. Parciorem antiqui juris civilis circa ſucceſſiones tractationem ſupplere volens, inter librum XXXVIII & XXXIX de Feudis diſſertationem inſeruit, inque ea hujus quoque Juris elegantem at-
p. 624. n. 20. que perſpicuum interpretem ſe præſtitit. Multiplicatam illam vaſallorum ſubordinationem, (qua jure feudali Longobardico a Capitaneis ſeu valvaſoribus majoribus feuda accipiebant valvaſores minores, & ab his iterum valvaſores minimi vel valvaſini) ſecundum

dum usum Hollandiæ & vicinarum gentium, ignotam esse docet, ac tantum vasallum, qui a Comitatu Hollandiæ feudum tenet, subfeudum dare posse, ulteriorem vero subinfeudationum progressum non admitti, teste Hugone Grotio. Ab hoc tamen p. 646. n. 73.
in eo dissentit, quod feuda Hollandica ad dominum directum reverti statuat, si decimum cognationis gradum deficere contingat. Istam enim sententiam ostendit falso niti fundamento, quasi & allodialium successio ad eum gradum coarctata sit; quam successionis intra gradum decimum restrictionem neque juri civili, neque moribus Hollandiæ respondere, post titulum *ad Senatus C. Ter-* p. 602. n. 22.
tull. probaverat. Totum jus successionis feudorum hæreditario- p. 648. n. 79.
rum in Hollandia eo videtur ipsi redire, ut primo lineæ, dein gradus, tertio sexus, quarto ætatis ratio habeatur. Cui consequens esse dicit, ut filius secundogenitus potior sit nepote ex filio pri- p. 647. n. 76.
mogenito, sed & nepos ex filio secundogenito natu major, veluti viginti annorum, præferatur in avi defuncti feudo nepoti ex filio primogenito natu minori, veluti annorum decem; denique filius natu major sororis anteponendus sit filio fratris natu minori, licet, quod ad hoc ultimum attinet, contra placuerit Ultrajectinis. Ex usu hodierno, usque adeo necessariam esse tradit in feudis Hol- p. 656. n. 98.
landicis investituræ renovationem, ut nullus de feudo litigare possit, nisi petita investitura, quam & ideo dominus directus & actori & reo indulgere soleat, salvo tertii cujuscunque & suo jure. Ratione laudimiorum, quæ in recognitionem dominii directi, per va- p. 659. n. 106.
sallos investituram obtinentes, pendi solent domino, nec non curialium, quæ solvuntur ministris curiæ investituræ vacantibus, talem in Hollandia consuetudinem esse refert, ut feudum magnum aut medium per renovationem accipiatur, præstitis laudimiorum nomine decem florenis, parvum vero præstita unius anni pensione; quod autem ad curialia sive curiæ jura attinet, debeantur pro feudo magno floreni viginti duo cum stufero (*stuyver*) pro medio floreni decem, pro parvo quinque. Quænam vero feuda dicantur magna, quænam media, quænam parva, fusius eodem in loco exponit. Etsi olim in Hollandia & vicinis regionibus, feu- p. 661. n. 109.
dis quoque obligatio ad servitia militiamque adjuncta fuerit, tamen temporibus Caroli V. feuda magis allodiis hac in parte cœ-

pisse adæquari commemorat, adeo, ut servitia aut militia jam a longissimo tempore non inveniantur vasallis feudorum intuitu indicta fuisse, ac proinde negari haud posse, quod, si non expressa dicti Imperatoris constitutione, usu certe inveterato, ab illo servi-
p. 998. n. 14. tiorum onere jam sint immunes. Furti actionem pœnalem contra furis hæredes competere statuit, non solum, si ex dolo defuncti aliquid ad ipsos pervenit, & si lis cum defuncto sit contestata, sed & si tutor res pupilli surripuerit; tunc enim mortuo tutore, uti cæteras actiones, ita & furti actionem, contra hæredes tutoris datas fuisse, contendit, quia a seipso tutor exigere debuisset,
p. 1114. sibique solvere, *L. 9. §. f. L. 10. ff. d. tut. & ration. distrah.* Ad titulum *de Quæstionibus* graviter de illarum justitia atque æquitate differit,
p. 1118. multisque rationibus ostendit, quod, si circumspectius, si tardius, si non nisi pene probato crimine, ac reo gravissimis præsumtionibus onerato, judex tormenta decreverit adhibenda, nihil prorsus in illis deprehendi possit iniqui, quod non in carceribus, in testibus, in instrumentis, in jurejurando, in sententia ferenda, in ipsa confessione liberrime emissa, aliisque extra omnem injustitiæ & iniquitatis controversiam constitutis, æque locum sibi vindicet; ac proinde nullam satis urgentem rationem suppetere, cur confessioni per hujusmodi tormenta, cum moderamine adhibita, primitus extortæ, deinceps vero citra cruciatus renovatæ, magis, quam aliis legitimis probandi modis, fides esset deroganda. Atque hæc ex tomo undecimo operis hujus excellentissimi speciminis loco recensita suffecerint.

Medaillen-Cabinet Ernestinischer Haupt-Linie &c.
hoc est

SAXONIA NUMISMATICA LINEÆ ERNESTINÆ Pars Prima, Autore WILHELMO ERNESTO TENTZELIO.

Sumtibus Christiani Wermuthii numismatum Sculptoris. Prostat Francofurti ad Mœnum apud Knochium, & Lipsiæ apud Stockium, 1705. in 4.

Constat Alphab. 1. plag. 9. & tab. æneis. 15.

Pri-

PRimam partem Saxoniæ Numismaticæ ab Amplissimo Tentzelio nuper admodum evulgatam, & a nobis in his Actis superiori mense Julio p.289. s. recensitam, prima nunc Lineæ Ernestinæ pars excipit, in cujus prooemio quæstionem Autor tractat curiosam, *quænam vetustissima sint numismata Saxonica?* Ubi aliter respondendum esse dicit, quando numismata sensu nominentur arctiori, quæ iconibus elegantioribus aliisque scitissimis figuris puro auro argentoque expressa sint; aliter ampliori, cum quicquid est nummorum mnemonicorum subintelligatur. Illa vix reperiri perhibet Ernesto Albertoque antiquiora: hæc autem, si Spangenbergio fides, longe majorem omnino vetustatem sapere, & eorundem primordia a bracteatorum, qui vocantur, nummorum usu derivanda venire statuit, quos inter plures olim ad facti alicujus publici, structuræque, cumprimis Ecclesiasticæ, similiumque rerum memoriam pertinuerint. Cujusmodi nummum & recentioribus temporibus inter solidos Saxonicos sub grossi forma reperiamus, una parte scutum Saxonicum præferentem, cum inscriptione, HILF SANCT ANNA, h. e. *Adjuva Sancta Anna*; altera Electorale, cum inscriptione: MATER. DEI. MISERERE. MEI. Existimat igitur, grossum illum Fribergæ cusum, consecratumque sive in genere cultui S. Annæ matris Mariæ, Christique aviæ, sub seculi XV finem in Saxoniam invecto, sive in specie ædificio capellæ S. Annæ Fribergensi, ubi pentaclivio virili rhythmus integer ligno incisus conspiciatur, cujus initium nummo impressum sit: *Hilf S. Anna du Gerechte, Mit allen deinem Geschlechte, Amen*, h. e. *Adjuva S. Anna justa cum omni tua cognatione, Amen.* Quod si forte quis opponat elegantissimum aureum argenteumque numisma, cujus antica sistat S. Elisabethæ effigiem cum corona peploque, & inscriptione: ELISABETA. FILIA. ANDReæ. REGis. HUNGARiæ. OBIIT. MARBurgi. ANno. M. CC. XXXI. postica Hospitalis Marburgensis Ecclesiam ab ea fundatam, & in circuitu verba Psalmi CXII: DISPERSIT. DEDIT. PAUPeribus. JUSTITIA. EJUS. MANET. IN. SECULum. SECULI. respondet, falsum esse hoc numisma, neque ducentos adhuc annos superare, quoniam alia ejusdem scripturæ, modi & typi, in Maximilianum I. & Carolum V.

retroque in Carolum M. aliosque Imperatores & Reges facta superſint, omnia ab uno Judæo aurifabro elaborata, & alio forſan tempore occaſionem datum iri ſperat, qua ſingularem hanc fraudem ulterius poſſit detegere. Cæterum ad calcem ſubnectitur Caroli Guſtavi Heræi, Conſiliarii Aulici Schwartzburgici, epiſtola, qua is primæ partis Lineæ Albertinæ numiſmata annotationibus quibusdam illuſtrat, eque nummophylacio ſuo ſex alia cum Tentzelio communicat, in ſupplementum aliquando proditurum differenda. Spondet inſuper Ampliſſimus Tentzelius, quod opere hoc Numiſmatico abſoluto, omnes tam Eccleſiaſticos quam Politicos Miniſtros Saxonicos, quotquot numiſmatibus innotuerunt, ſingulari faſciculo velit comprehendere, adeoque rogat præcipuos in Aulis Saxonicis Status Miniſtros aliosque ex antiquioribus Nobilium Familiis oriundos, ut, quicquid de Parentum Avorumque vita ac numiſmatibus ſervent, ſibi ad deſcribendum formandumque gratioſe & benevole concedant, ne debita operi perfectio curaque deſideretur.

Sed ut ad rem ipſam deveniamus, quatuor hæc pars Electorum numiſmata repræſentat, ERNESTI puta, FRIDERICI III, JOHANNIS & JOHANNIS FRIDERICI, in cujus ſorore, MARIA, fratreque JOANNE ERNESTO, clauſulam facit. ERNESTI duo tantum affert numiſmata, alterum quod ejus effigiem ex una, & ex altera Alberti faciem refert, idque in fraternæ diviſionis memoriam excuſum fuiſſe conjicit, quanquam & cuilibet liberum relinquat, ut, cum nomina adjecta non legantur, effigies has Friderico Electori Ducique Johanni tribuat. Secundum Erneſti iconem, habitu Electorali ſplendentem, exhibet, averſa vero pars vitæ curriculum paucis comprehendit, iſtudque ex Wermuthianis numiſmatibus petitum eſt. FRIDERICI III, qui Sapientis cognomen merito tulit, numiſmata viginti quatuor recenſet Tentzelius, e quorum numero prima & primaria illa ſunt, in quibus ſe *Sacri Romani Imperii Locumtenentem Generalem* Elector nuncupat, quem titulum nonniſi ab A. 1507, quo eundem hoc ipſo axiomate Maximilianus I. Imperator in Comitiis Ratisbonenſibus mactaverit, ad annum usque 1519, quo Imperator modo laudatus obierit, geſſiſſe eum monet, atque illos accurate re-

refutat, qui ad vitæ usque finem hunc ab ipso fuisse adhibitum contendant. Carolum certe V. Imperatorem hoc eum elogio nunquam dignatum esse, ostendit. Notatu dignum illud quoque numisma videtur, in quo ejus collari insculptum cernitur nomen IHS. MARIA, quod tamen illo tantum tempore, quo Pontificiæ adhuc Ecclesiæ addictissimus fuerit Fridericus, non autem postea, cum ad Evangelicæ veritatis agnitionem pervenisset, ipsi arrisisse observat. Ab A. 1522. nummos Fridericianos ambiisse ait hanc inscriptionem: VERBUM. DOMINI. MANET. IN. ÆTERNUM, eodemque anno verba memorata, vel potius eorum literas initiales, manicis quoque primum innexas fuisse addit. Literas C. C. N. S. quæ passim in nummorum, tunc temporis cusorum, angulis compareant, more consueto sic exponit: *Crux Christi Nostra Salus.* JOHANNI Electori septem tribuit numismata, e quibus ullum, & memoriale quidem, ante annum 1530. cusum fuisse negat. Licet enim aliqui huc referant aurea illa vel argentea, quæ pestem, ut velint, Wittebergæ anno 1527 & 1528 grassantem, respiciant, unoque latere serpentem æneum, altero Christum crucifixum exponant, cum dictis Biblicis illuc spectantibus; nihilominus tamen, quoniam nec Joannis Electoris nomen, nec illius insignia ibi conspiciantur, omittere eadem consultius duxit; cum sine dubio pertineant ad alia sacra profanaque numismata, quæ isto tempore a sculptoribus proprios in usus elaborata, magno adhuc numero hinc inde asserventur. E genuinis vero Johanneis istud imprimis notari meretur, quod peculiariter respicere censet speratam quidem & ab Imperatore promissam, dehinc vero negatam feudorum concessionem, quod Tab. V. num. 3. delineatur, & p. 56. s. declaratur. Circa nummos, in quibus effigies Electoris Ducisque Johannis Friderici appareant, in superiori vero aversæ parte epulum Herodis proponatur, & in inferiori Johannis decollatio, cum perigraphe: *Johannes straft den Ehebruch Herodis, drum must er sterben, Marci VI*, quod est: *Joannes reprehendit Herodis adulterium, propterea morti traditur, Marci VI*, hoc observat, quod Joannes Elector, ex Comitiis Augustanis reversus, hanc posticam iconibus istis addi forte curaverit, in memoriam tam frustra speratæ investituræ, aliarumque ob religionem illatarum

rum

rum afflictionum, quam colloquii præsertim memorabilis, die decollationis Joannis, Augustæ cœnando cum Heinrico Brunsvicensi aliisque magnæ dignitatis convivis habiti. Ast insuper tamen aliis expendendum altius relinquit, annon fama jam tum inter homines clanculum sparsa fuerit de furtivis Henrici, Ducis Brunsvicensis, amoribus cum Eva Trottina, ut Johannes Elector illum familiariter in cœna supra dicta monuerit. Cum enim isti magis posthac erumpentes in publicam vergerent criminationem, non septem solum infantes nominabantur, quos Dux cum Eva post fictas illi habitas exequias genuerit, sed is etiam accusabatur, quod antea, illa adhuc in Gynecæo inter virgines versante, aliquot infantes ex eadem susceperit. Quos si quis computaverit, facile hujus rei initium in annum 1530, imo citius, poni posse innuit. In ultimo Johannis Electoris numismate, inscriptionem hanc, tanquam memoratu dignissimam, observari jubet, in qua JOHANnes. PATer. ET. JOANnes. FRIDericus. Filius. EVANGelii. CONFESSores. INVICTISSimi vocantur. In postica summus Pontifex Hannas throno insidet, ante quem Petrus Apostolus cum tribus aliis personis stat, pone quos clypeolus numero 32 signatus jacet. Perigraphe ex Actis Apostolicis desumitur: ET. LOQUEBANTUR. SERMONEM. DEI. CUM. FIDUCIA. ACTOR. 4. Re diligentius expensa, non adeo absurdum reputat, si quis numero illo breviato 32, tam annum, quam Evangelicorum Confessorum numerum notari dixerit. Quid? si Episcopus in throno sedens Archi-Episcopum Moguntinum, tanquam mediatorem præcipuum, & qui ante ipsum stant Confessores, quadruplices ex Electorum, Principum, Comitum, Civitatumque numero Protestantes significent? Ad Apostolos enim applicationem commode fieri non posse censet, cum, testibus Actis Apostolicis, non quatuor, sed bini tantum, Petrus & Joannes, qui claudum sanaverant, ante summum Pontificem Synedriumque Judæorum constituti fuerint.

Sed partem Tomi hujus secundi potissimam conficiunt numismata JOHANNIS FRIDERICI Electoris, quorum omnino sexaginta numerantur. Singula autem commemorare uti nostrum haud est, sic aliqua dedisse e præcipuis sufficerit. Vulgaris

ris quidem thalerus eſt, quem ſub Tab. VIII. finem num. 3. Noſter affert, una ex parte Johannis Friderici Electoris, altera Georgii Ducis imaginibus, titulis inſigniumque ſcutulis ſignatum. Noluit tamen eundem ſilentio prorſus involvere, quia myſterium malumque omen nonnulli in eo quærunt, quod gladius Electoris quaſi fractus videatur. Equidem qui novit, quanta facilitate in feriundis monetis fiat, ut ferrum pauliſper dimoveatur, eum nulla heic admiratione digna judicaturum autumat. Si quis autem, quæ olim cum Imperialibus Cromwellianis, & cum Hannoveranis monetis, quæ duas thaleri tertias ſeu ſedecim groſſos valent, aliisque ejusmodi monetis vulgata ſint, huc conferre voluerit, eum ſenſu ſuo abundare permittit, majoris momenti reputans, quod A. 1695 Electoris hujus imagini, quæ picta in tabula lignea reperiatur in conclavi Eccleſiaſtico Ducali Vinariæ, acciderit. Eam quippe die converſionis Pauli, durante concione, ſubito fragore totam perruptam fuiſſe refert, gladio Electorali illæſo manente, prout ipſe viderit, & Müllerus in Annalibus ſuis prolixe expoſuerit. Tab. X. num. 4. 5. 6. 7. quatuor affert ejusdem magnitudinis numismata, quorum lemma unum eſt: GOT. STRAFT. DAS. UBEL. *Deus punit malum*; in poſtica vero modo hæc comparet inſcriptio: DRVM. BIN. ICH. Herzog. HENRICH. Von. Braunſchweig. VERDRIBN, i. e. *Propterea ego, Henricus Dux Brunſuicenſis, ejectus ſui*; modo iſta: DRVM. HAT. MEIN. HAVS. EIN. BOSEN. GIBEL, i. e. *Propterea domus mea faſtigium habet malum*; modo quatuor inter ſcuta hæc leguntur: GOT. HILFT. AVS. NOT, *Deus ex periculo eripit*; modo ſequentia: NOLI. PECCARE. DEVS. VIDET. Singula hæc reſpicere obſervat feliciſſimam illam expeditionem, qua Elector cum Haſſiæ Landgravio Henricum, Ducem Brunſuicenſem, invadens, totum ejus Ducatum duorum menſium ſpatio occupaverit. Numisma, quo A. 1545 ante expeditionem Henrici Ducis, Pontificii elatum ſuum animum publice ſignificarint, & quem ſub anni finem Lutherus in literis ad Electorem Saxoniæ, Landgraviumque datis, ac Tomo VIII Altenburgenſi fol. 465 relegendis deſcripſerit, nunquam ſe ſuis uſurpaſſe oculis fatetur, at varia tamen occaſione belli Smalcaldici cuſa indicare haud omittit. Neque in allegandis iis

uspiam defecit, quæ Joannis Friderici Electoris captivitatem pariter ac subsecutam tandem e custodia liberationem, pro fundamento agnoscunt. Qua occasione commentum istud perridiculum explodit, dum insignem Hispani ostentent ocream, Johanni Friderico in captivitatem abducto exutam, in qua eques cum toto corpore locum inveniat, quamque aliqui in Cimeliarchium Electorale Bavaricum Monachium translatam somnient. Cæterum si quis curiosus fuerit sciendi, quorsum altera Electoris ocrea pervenerit, eum ad Cimeliarchium Gothanum ablegat, ubi illa monstretur, inusitatæ quidem amplitudinis, non tantæ tamen, quantam Hispani jactent, ut totus eques, sed puer tantum quinque vel sex annorum illa se abscondere queat. Tenui eam constare innuit corio fusco, ut facile complicari condique possit, unica tantum solea, non calcaneorum, quali hodie utamur, fulcimento. Electoris in maxilla sinistra cicatricem, e pugna Mühlbergensi reportatam, & post in diversis numismatibus expressam, p. 139 seqq. considerat. Titulum *nati Electoris*, quo ultimo vitæ tempore Johannes Fridericus usus fuerit, non Electorem nude se appellans, p. 200 seq. probe attendi cupit, & quid ob eundem monuerit statueritque Elector Augustus, p. 209 enarrat.

His aliisque latius deductis, sub finem nonnulla disserit, primum de MARIA, Johannis Friderici Electoris sorore, eodem patre genita Johanne Electore, sed matre diversa e domo Anhaltina, Philippo inde Duci Pomeraniæ conjugio sociata. Hujus effigiem in nummo A. 1545 cuso apparentem sistit, istumque summi gaudii testandi causa, ob auctam tunc tertio filio Principe familiam, prodiisse conjicit. Copulationem Mariæ hujus cum Philippo Duce Lutherum peregisse, unoque ex annulis sponsalibus e manu sua excidente, ipsum paulo commotiorem dixisse refert: *Hörstu Teufel, es gehet dich nicht an, du wirst nichts ausrichten! Heus Satana, hæc nihil ad Te, ne quidquam efficies!* ad Sponsos vero conversum: *Wachset, und euer Same müsse nicht untergehen! Crescite, & semen vestrum non deficiat!* Ast eventum nihilominus docuisse animadvertit, centum annis post, Ducum Pomeraniæ familiam plane exaruisse. Sorori Johannis Friderici ejusdem fratrem associat, JOHANNEM ERNESTUM, Coburgensem, cujus diem emor-

emortualem, de quo hactenus disceptatum fuit, in octavum Februarii collocandum venire demonstrat.

HUMFREDI HODII LINGUÆ GRÆCÆ PROFESsoris Regii & Archidiaconi Oxon. de Bibliorum Textibus Originalibus, Versionibus Græcis, & Latina Vulgata, Libri IV. Præmittitur Aristeæ Historia Græce & Latine.

Oxonii e theatro Sheldoniano, 1705. fol.
Constant Alphab. 8.

Viginti anni sunt, ex quo Autor Reverendus, quem plurima alia scripta celeberrimum reddidere dudum, edita contra Historiam Aristeæ Dissertatione, a nobis in Actis nostris A. 1686 p. 205 recensita, in republica litteraria nomen sibi primum parare cœpit. In libri istius præfatione, tres alios libros de versione LXXvirali promiserat, quorum tamen editionem varia, quibus inde distractus fuit, negotia ad hoc usque tempus distulere. Factum interea est, ut vir magnus Isaacus Vossius, in appendice Observationum ad Pomponium Melam, paulo acerbius Aristeæ fidem contra doctissimum Hodium defenderet: quod tanto magis accendere debere videbatur eum, ad maturandam editionem librorum cæterorum, & vindicias parandas. Verum impediri se variis studiorum vicissitudinibus hoc facilius passus est, quod, utcunque Vossio visum fuisset, viros tamen passim doctissimos allatorum a se argumentorum vim sentientes invenerit, Menagios, Pagios, Allixios, Pikios, & Dupinium inprimis, qui omnia argumenta sua contra Aristeam Dissertationi præliminari in S. Scripturas inseruerit, suppresso licet, quod paulo ægrius ferre videtur, Hodiano nomine. Equidem in operis de Scriptoribus rerum Ægyptiarum libro IV, ante annos non adeo multos, Vossio satisfacere ipsi quoque fuerat constitutum, idque aperte præ se tulerat in Prolegomenis ad Malalam §. 13. Sed tamen istud quoque institutum nova impedimenta denuo interverterunt, id agentibus fatis, ut hæ ipsæ vindiciæ suo denique loco, hoc est in diutissime expectato opere, quod nunc ob oculos habemus, conspicerentur.

In eo primo loco ipsa Historia Aristeæ comparet, ad fidem nu-

nuperrimæ editionis Oxoniensis impressa, cum vel lectiones diversas vel notas consarcinare, ad Scriptorem suppositititium & nullius pretii, supervacaneum doctissimo Autori visum fuerit. Insequitur Dissertatio contra Historiam Aristeæ, quæ primum operis hujus librum absolvit, in paucissimis ab editione Oxoniensi anni 1684 dissidens. Nempe prima duo capita, demtis nonnullis, ut breviora evaderent, in unum contracta sunt; quædam etiam in sequentibus in epitomen fuere redacta, pauculis quibusdam locis textui inspersis; plura in sequentibus capitibus textui subjiciuntur, quæ tum illustrandis olim dictis, tum imprimis Is. Vossii exceptionibus dispellendis inserviunt. Quod enim Vossius v. g. ad argumentum allatum ex *Hermippo*, dicente post *Cassandri* excessum *Demetrium Phalereum* in Ægyptum demum adventasse, excipit; licet verum hoc esse concedatur, nihil inde tamen confici posse, nisi id solum, quod tempus, quo in Ægypto *Demetrius* fuit, non XXIV, sed XIV vel XV annorum fuerit: ad id respondet clarissimus Autor, imo & hoc, si verum id esse concedatur, inde confici, quod *Hermippus* non erraverit, cujus autoritatem erroribus imputatis convellere nisus fuerat Vossius. Quod *Antigonus*, cujus metu *Demetrius* ad *Ptolemæum* confugit, fuerit *Antipater*, *Cassandri* filius, qui & ipse *Antigonus* dictus sit, ut visum Hodio, eo impugnat Vossius; quoniam *Antipater* ille *Cassander* potius fuerit dicendus, si binomius extitisset, cum Græci cognomina vel a parentibus vel a præceptoribus acceperint, nec parens autem, nec præceptor *Antipatri Antigonus* fuerit appellatus: id levissimum clarissimo Autori videtur; indita enim a majoribus quoque Græcis nomina fuisse. Sic *Hermodamantis*, qui a majorum uno *Creophilus* appellatus sit, meminisse Jamblichum in Vita Pythagoræ: obstare quoque Vossio nomina *Alexandri Antiochi*, & *Demetrii Seleuci*, qui in Syria, & *Ptolemai Alexandri*, qui in Ægypto regnarunt. Frequens autem in *Cassandri* familia nomen *Antigoni* extitisse, patere ex eo, quod filia quædam *Cassandri*, fratris *Antipatri*, vocetur *Antigone* apud Schol. Theocriti. Imo & nomen ipsi posse fuisse *Antigoni*, cognomen *Antipatri*, quod habere potuerit ab avo suo *Antipatro*, patre *Cassandri*. Ad argumentum Hodii contra *Aristeam* ex eo desumtum, quod nulla patris *Ptolemai Lagi* apud eum

Confer. Acta E. 1687. p. 221.

eum sit mentio, responderat Vossius, factum id ideo, quod ille regno se eo tempore abdicaverit penitus: verum & falsum hoc esse observat clarissimus ejus antagonista (eum enim nunquam regnum deposuisse, Dexippi, Eusebii, Africani testimoniis, & aliis quoque argumentis quamplurimis probari) & si verum sit, nullam tamen rationem reddi posse, cur & *Eleazarus* in epistola, & e Senioribus unus viva voce bene precetur *Ptolemæo Philadelpho*, & uxori ejus, & sorori, & liberis, & amicis, patris ne verbo quidem facta mentione. Indignum *Demetrio* Bibliothecarii munus non fuisse, Hodio persuadere conatus eo fuerat Vossius, quod in Galliis quoque Archiepiscopus Remensis, Romæ ex Cardinalibus aliquis, isto officio fungatur: respondet iste, a Vossio quidem allegatos Bibliothecarios honorarios esse, nudo insignitos titulo, quales nulli apud veteres fuerint reperti; custodes saltem Alexandrinæ Bibliothecæ ejusdem conditionis cum ordinariis Bibliothecarum præfectis fuisse, a se exemplis compluribus esse demonstratum. Sed omnia percurrere nimis longum; ad partes itaque sequentes, quæ novæ penitus, nobis potius erit festinandum.

In libro itaque secundo de versionis Græcæ, quæ LXX viralis vulgo dicitur, ætate atque auctoribus prolixa instituitur disputatio. c. I. Confectam eam fuisse intra illud biennium, quo cum patre *Ptolemæo Lagi* simul Ægypto præerat filius *Ptolemæus Philadelphus*, probabile esse ex eo, quod veterum alii *Ptolemæi Lagi*, alii *Philadelphi* regno hanc versionem adscribant, qui hac ratione optime concilientur, ut necesse non sit, cum Junio atque Weemsio statuere, duas diversas sub duobus Regibus istis versiones sacri codicis fuisse confectas: firmare id præterea disertum *Anatolii Alexandrini* testimonium, & ex recentioribus, plerisque & gravissimis scriptoribus, quorum loca adducuntur, hoc placuisse. c. II. Petrum Trecensem vero, Eutychium Patr. Alex. Philonem, Athanasium, autorem Seder Olam, Præfationem Pentateuchi Arabici, Justinum Martyrem, in designanda ætate hujus versionis, multos gravissimos errores commisisse. Versionem hanc c. III. neque *Ptolemæorum* autoritate, nec *Demetrii Phalerei* studio esse confectam, sed a Judæis, qui sub *Alexandro M.* & *Ptolemæo Lago* magno numero, sive sponte, sive coacti, in Ægyptum de-

venerant, (quod ex Hecatæo & Josepho discimus,) proprio motu, & in proprios usus. Augumenta, quibus *Ptolemæorum* auspicia & *Demetrii* autoritas versioni huic eripiuntur, hæc sunt: 1. quod sola Pentateuchus conversa fuerit; probabile autem non sit, illos historica populi & prophetica oracula, quæ maxime illorum poterant curiositatem allicere, fuisse prætermissuros: 2. quod versio hæc neglecta & ignota semper fuerit ante Christianismum natum Gentilibus, quod pateat ex omnibus illius ætatis scriptoribus profanis, apud quos summa rerum Judaicarum ignorantia; ignotam autem adeo eam manere non potuisse, si tantorum Regum autoritate confecta, ab iis in tanto pretio habita fuisset. Demetrio & Ptolemæis tribuentes hujus versionis adornationem veteres & recentiores, vel dubiæ fidei esse & suppositios, vel credulos nimis scriptores. Inter illos etiam ipsius comparet Imperatoris *Alexandri Severi* nomen, in oratione quadam apud *Encolpium:* cujus rei non meminisse non possumus, quod inter nostros non ignotum quidem *Encolpii* nomen, ignotam tamen *Historiam* ejus esse, satis sciamus. *Encolpium* enim quidem scripsisse illius Imperatoris *Historiam*, ex Lampridio novimus, sed quis nostrum illam vidit unquam? Extat vero inter Anglos versio ex Græco, ut titulus habet, vernacula illius *Historiæ*, a *Thoma Elyoto,* Medico, A. 1549 edita: quam tamen, judice clarissimo Hodio, non est cur multum Britanniæ invideamus. Spurium enim illum fœtum manifesta prodere ait indicia. Certissimum saltem esse, orationes, quæ in eo multæ habeantur, ab ipso *Elyoto* esse confictas; ejus enim ingenium & orationes confingendi consue-
c.IV. tudinem ex aliis ejus scriptis sibi satis esse exploratam. Sed ad versionem nostram redeundum. Eam jam porro confectam docet non ab Hierosolymitanis, sed Alexandrinis Judæis. Certe enim opus non fuisse, ut Hierosolymis exemplaria & legis interpretes accerserentur, quorum inter tot millia Judæorum Alexandrinorum insignem copiam fuisse, necesse sit. Præterea dialectum hujus versionis esse Alexandrinam, quod fateatur Lexicographus Græcus Parisiis A. 1532 a Mich. Vascosano editus. Siclum Hebræorum eos didrachmum vertere non Atticum intelligentes, sed Alexandrinum, quod ex Josepho Ant. III, 9. & Hieronymo

nymo ad Ezech. IV pateat. Vocem Ebraicam איפרין more Ægyptiorum Οἰφὶ proferre. *Thummim ἀλήθειαν* vertere; id enim Ægyptium quoque esse, ut dudum monstrarit Spencerus de Urim & Thummim c. 4 §. 12. *Josephi* nomen a *Pharaone* ipsi datum ψονθομφανήχ efferre, inflexo nomine ad usum Ægyptiorum, qui tum obtinebat. Ægyptium quoque esse, quod Ρεφὰν Amos. V, 26 ponitur pro Ebr. כיון. *Ciun* enim, h. e. *Saturnum*, Ægyptiis *Rephan* dictum, idque patere ex Coptica Tabula Planetarum in Prodromi Copti c. 5 p. 147. Taceo cætera a doctissimo Autore observata linguæ Ægyptiæ vestigia. Id quoque, quod tanta fuerit Judæorum hujus versionis aversio, ut jejunio infaustam ejus confectæ declaraverint memoriam, argumento esse, a Judæis Hierosolymitanis eam profectam non esse. Quin & diserta loca Talmudica eam Alexandrinis tribuere. Nec Aquilam Judæum novam versionem Græcam fuisse moliturum, si istam ab Hierosolymitanis Presbyteris esse credidisset. Numero LXXII fuisse, plane absonum videri; quid enim eum numerum suasisset? esse hoc commentum ex affectatione Judæorum illius numeri, in aliis quoque rebus conspicua. Nec fuisse eos, qui in Synedrio considebant: quid enim incredibilius, quam toto Senatu suo gentem fuisse spoliatam, in Ægyptum scilicet commigrante? Nec LXXII fuisse συνέδρους, verum LXX tantum. Quin & esse ex antiquioribus & recentioribus, qui a paucioribus versionem factam dicant, Talmudistas Hierosolymitanos in Massecheth Sopherim, Leusdenium, Simonium. De Judæis quibusdam celebrioribus, qui in isto numero interpretum fuisse dicuntur, Eleazaro, Aristobulo, Simone Justo, Jesu Siracida, Daniele Propheta, Philone, Ezechiele Tragico, incerta esse omnia, & maximam partem manifeste falsa. Judæos Alexandrinos ægre ferentes, discrepantias suæ versionis ab Hebraizantibus passim notari, XL circiter ante Christum natum annis, Divino afflatu eam confectam esse, fingere cœpisse, idque Philoni jam fuisse persuasum, ut pateat ex Lib 2. de Vita Mosis p. 510. Inde paulo post Philonis tempora, fabulam aliam de LXXII cellulis natales suos accepisse. Hanc triplici argumento destrui, primo autoritate adversa Aristeæ, cujus fidem alias agnoscant adversarii: secundo ex dissensu

c. V.

c. VI.

ſu veterum, quorum alii LXXII cellulis ſingulos interpretes, alii XXXVI binos ſemper incluſos tradant: tertio ex Philonis Judæi ſilentio: & quarto ex Prologo Eccleſiaſtici, ubi affirmetur, Scripturarum interpretationem eodem modo, quo aliæ verſiones ſolent, a textus originalis excellentia defeciſſe. Heinſii conjecturam circa originem fabulæ de LXXII interpretum totidem cellulis ſejunctorum conſenſu, propoſitam in Ariſtarcho I, 10, minime eſſe probabilem: tametſi eam & Rivetus, & Weemſius, (qui eam quidem non Heinſio, ſed Joſepho Scaligero perperam adſcribat) Fridericus inſuper Spanhemius, nec non Hottingerus, velut ſagaciſſimam ac admodum plauſibilem commendent. Supponere enim eam perperam, quod fabula de afflatu Divino interpretibus Græcis
p.156. præſtito, & de numero interpretum ſeptuagenario, & de cellulis diverſis, uno tempore orta ſit, & alia abſurda minimeque probabilia continere. Unice igitur hanc fabulam natales debere eorum ſtudio, qui Divinam hanc verſionem credi cupiebant. Simile quid vero
c. VII. de Poëmatum Homericorum correctoribus finxiſſe Græcos, eamque in rem fragmentum ineditum Stephani Grammatici adducitur. Non totam autem ſacram Scripturam a primis illis interpretibus fuiſſe translatam, ſed *Pentateuchum* tantum, idque ipſius Pſeudo-Ariſteæ, Joſephi, Philonis, Ariſtobuli, Rabbinorum, Hieronymi &c. conſtare teſtimoniis, quæ prolixe contra diſſentientes
c.VIII. vindicantur. Præterea *ſolam Legem* illis temporibus in Synagogis lectam fuiſſe, & ſeparatim ab aliis libris proſtitiſſe. Librum *Joſuæ* poſt *Ptolemæi Lagi* demum fata eſſe translatum, ex voce γαισὸς conſtare, quam Gallicam origine, diu poſt ejus tempora
c. IX. Græciæ civitatem indeptam eſſe, fuſe & erudite monſtratur. *Libros Propheticos* cum *Eſthera* & aliis quibusdam, ſub *Ptolemæo Philometore* habitum Græcum induiſſe. Occaſionem fuiſſe eam, quod *Antiocho Epiphane* Legis lectionem Judæis in patria ſua prohibente, Prophetas loco ejus illi in Synagogis legere occiperent, idque imitatos Alexandrinos Prophetarum verſioni operam navare cœpiſſe. *Antiochum* nempe illum Syriæ a V anno *Ptolemæi Philometoris* ad ejus annum usque XVII præfuiſſe. Probabile hoc reddere Alexandrinorum Judæorum eo tempore ſummam cum Palæſtinis æmulationem, quo & *Oniticum* templum conſtruxerint: item quod auctor Chronici Seder Olam Zuta referat verſionem

nem Legis ad annum Græcorum 140: quod Anatolius inter Legis interpretes *Aristobulum* referat: quod ad *Oniæ* Sacerdotis S. ætate m quidam hanc versionem rejiciant; hæc omnia enim in *Philometoris* incidere tempora. De *Estheræ* libro id evincere argumentum Usserii de LXX Interpr. p. 22. Ad id, quod objici ex Siracidæ præfatione poterat, respondendum esse, sermonem ejus pertinere non ad *Evergetem* seniorem, sed posteriorem, *Philometoris* successorem. *Librorum Samuelis* interpretationem *Philone* esse antiquiorem, a quo citetur in lib. de Nominum Mutat. p 826. *Judicum* autem librum ejus ætate nondum Græce versum fuisse, inde patere, quod in lib. de Confus. Lingu. p. 339 locum ex illo libro alleget, in quo versionem Græcam non exprimat. *Jobum* contra & *Psalmos* ante *Philonem* translatos esse evincitur, quia eorum versio ab eo citatur. Denique hoc saltem, quod neque unus totam Scripturam, neque plures communi consilio atque consensu interpretati fuerint, eo probari firmiter, quod summa sit in modo interpretandi disparitas, non in diversis tantum libris, verum & in singulis, ut in uno adeo pensa diversis interpretibus distributa fuisse pateat. Ita nempe easdem voces Hebraicas in locis diversis diverse exprimi: eadem virorum, gentium, & locorum propria nomina diversis vocalibus animata legi: in aliis locis non declinari, in aliis contra, Græca accepta terminatione, inflecti: in aliis locis locorum & gentium nomina Hebræa, Græca in aliis poni: animalium, arborum, lapidum, mensurarum, ponderum nomina diversis & contrariis vocibus passim reddi. Cujusmodi discrepantiarum catalogo texto bene longo, Libro quoque secundo isti corona imponitur. c. X.

Libro tertio, quæ fuerit vel Hebræi textus, vel versionum Græcæ & Latinæ, per omnia retro secula autoritas, ostenditur. Ubi Parte priore libri de textus Ebræi maxime, versionisque Græcæ agitur autoritate, & primo quidem Judæorum antiquissimorum de illis sententia repræsentatur. Ipsos igitur *Judæos Hellenistas* primas textui Hebræo detulisse probatur, idque ex præfamine Ecclesiastici; fabulam de Divinitate versionis Græcæ, post demum invaluisse. Apud *Hierosolymitanos* vero Hebræi textus summam fuisse autoritatem, clarius etiam liquere. Josephum eum secutum esse, contra Salmasium, Bochartum, Capellum, alios monstratur. L.III.P.I.c.I.

Judæos tamen *Hellenistas* Græcam omnino versionem in Synagogis legisse, contra Lightfootum evinci ex Tertulliano Apolog. c. 18, Justino Cohort. ad Græc. p. 14, Apol. II pag. 72. Dial. cum Tryph. p. 297. sq. Gemara Hierosf. tr. Sotah c. 7, & ex Philonis scriptis. Salmasium errare, per *Hellenistas* Proselytos tantum intelligentem, negantemque Judæos genere & natalibus, in Græcis urbibus dispersos, versionem Græcam in Synagogis legisse. Nullam de discrepantiis versionis Græcæ a textu Ebræo controversiam motam esse, ante circiter initia seculi secundi. Philonis enim tempore ea de re nondum esse disputatum, patere ex L. 2. de Vita Mosis p. 510, nec Josephi, qui passim etiam elogiis Græcam versionem ornet. Christianorum invidia hunc scrupulum ipsos Judæos Hellenistas movisse, idque ex Justino maxime firmari, Aquilæque historia, variisque Hieronymi locis, quibus recentiorum Judæorum testimonia accedunt.

c. II. *Christum* & *Apostolos*, nullo habito discrimine, Ebræum Græcumve textum allegavisse; qua quidem occasione Hieronymi omnia adducuntur loca, quibus Hebræa sequi Christum Christique sequaces agnovit; quibus subjicitur catalogus aliorum quorundam, ubi Hebræa eos exprimere ipse agnoscat Capellus, cujus tamen errores quidam circa ea taxantur, & supplementa locorum nonnullorum præterea ab Usserio ipsoque Autore observatorum adduntur. Cum tamen Hieronymus in quibusdam locis tueatur, Christum & Apostolos nunquam Græcam versionem sequi, ubi recedit a textu Hebræo, in aliis contrarium acriter defendat, res illa accuratius excutitur, repetunturque ejus rei gratia conciliationes quas clarissimus Pocockius in Porta Mosis tentavit. Subjiciuntur inde alia loca Pocockio non tentata; quorum partem *manum conciliatricem omnino fugere*, clarissimus Autor agnoscit: illis tamen quæ Capellus attulit, ut priorem sententiam Hieronymi defendat, respondetur.

c. III. Apostolicos viros Septuagintaviralem versionem plerosque allegasse, eam cum Hebræo textu raro comparare, ut adeo diserta testimonia pro majore hujus vel illius autoritate, rariora etiam compareant. Vexatum tamen illum Ignatii locum, in epistola ad Philadelphienses §. 8. huc forte pertinere, eumque ita esse explicandum, ut velit Ignatius: *Non debere esse quenquam contentiosum; audivisse vero sese dicentes, quod*

Evan-

Evangelio nolint credere, nisi ἐν ἀρχαίοις in archivis V. T. hoc confirmatum invenirent. Dicente vero se quod in illis archivis reperiatur, annuisse eos ὅτι πρόκειται quod manifestum hoc sit. Succedunt inde cæterorum Patrum Græcorum, usque ad Nicephorum Callistum, de autoritate textus Hebræi & Græci testimonia, quæ singula percurrere, variarumque occasione eorum observationum mentionem facere, prolixum nimis & a scopo nostro esset alienum. c.IV - X.

In parte altera libri hujus tertii, de antiqua versione *Itala*, primum agitur, ostenditurque Patribus, qui ea usi fuerunt, potiorem fuisse *Hebræi* textus & *Græci* N. T. autoritatem. Inde historia versionis ab *Hieronymo* susceptæ texitur. Eum, quod caput est, Autor monstrat ipsum fateri, se in quibusdam errasse: versionem *Græcam Ebræo* textui longo intervallo postposuisse: scripta vero ejus, quibus neget corruptos Judæorum codices, tempore posteriora esse iis, quibus id affirmet. Versionem illius ex Hebræo a *Damaso* Ecclesiæ non fuisse commendatam; *Ruffinum* etiam & *Augustinum* non nimis præclare de ea sensisse, qui tamen textui *Hebræo* nuspiam derogent, sed primas ei decernant. Inde seculo V multos *Hieronymi* versionem nondum recepisse, laudasse alios, sed originalibus non prætulisse. Seculo VI & VII quoque non omnes ubique eam secutos esse. Seculo autem VIII *Alcuinum Caroli M.* rogatu eam totam correxisse, *& Carolum* in epistola, ab eo una cum Clero Gallicano Hadriano I Papæ contra Concilium Nicænum II oblata, taxare illud Concilium, quod ex versione Vulgata adduxerit quædam in Hebræis non obvia: nec *Papam* in responsione Hebræos codices propterea reprehendere ausum. Seculo quoque XII correctam diligenter a quibusdam versionem Latinam fuisse, inprimis a *Stephano Cistercienfi Abbate*, indeque *Correctoria* Bibliorum nata; ea vero non exemplarium emendationes, sed correctiones ad fidem originalium fuisse, idque ex Lyrano patere, a quo *Hebræus textus & libri correcti* passim jungantur. Seculo XVI etiam, post cœptam jam reformationem, in crassissima Scripturæ ignorantia, repertos tamen inter ipsos Pontificios esse, qui sane de versionibus, Vulgata maxime, sentirent. Utque cæterorum hujus seculi testium nubem omittamus, ipsum Papam *Clementem VII* sex Judæis & totidem

L. III. P. II. c. I. c. II. c. III. c. IV. c. V. c. VI. VII. VIII. c. X. c. XIII.

Christianis Hebraice peritis mandasse, ut novam versionem adornarent, cujus rei mentionem faciant Jo. Campensis in Præf. Psalmorum, Jo. Cochlæus Præf. in Disceptat. de novis ex Hebræo translationibus, Steuchus Eugubin. Præf. in Recogn. & Santes Pagninus Præf. ad Vers. Bibl.

c. XIV. De Historia *decreti Tridentini* ex Petro Suavi & Sfortia Pallavicino prolixius repetita nil addimus, nec de Historia editionum Vulgatæ Sixti V & Clementis VIII, quarum editionum discrepantias innumeras non tantum in *Bello Papali* Jamesius annotavit, sed potiores quoque in opusculo Anglico, cui titulus, *de Corruptione Scripturæ, Conciliorum & Patrum*, ad capita quædam reduxit, cujus ordine digestæ ab Autore quoque hic exhibentur. In editione *Sixtina* plurima loca sine codicum autoritate, tantum quod *Hebræus* textus ita suaderet, esse mutata. Revocatam eam non esse, ex *Angeli Rocchæ* Bibliotheca Vaticana patere, nec ulli ante editionem *Clementinam* de decreto revocationis aliquid fuisse auditum: temere etiam evulgatam cum Bulla eam non fuisse, morte præveniente *Sixtum*, affirmari, cum per varias orbis partes fuerit distracta. In *Clementis VIII* editione, plusquam 2000 loca unice juxta textus originales esse restituta. Et tamen ipsis apicibus versionis Vulgatæ insistendum esse, pronunciavisse *generalem Cardinalium Congregationem* an. 1574.

c. XV. *Decretum Tridentinum* de Textus Hebraici & Versionis Vulgatæ autoritate, magnas inprimis in Hispaniis excitasse turbas; quam in rem longa autorum ab utraque parte pugnantium series texitur. Ex illis autem, qui insano *Vulgatæ* amore tenebantur, ipsa *Hebraica* exemplaria corrumpere quosdam ausos esse, idque factum in Bibliis Regiis Gen. III, 15, ipsummet fassum *Raphelengium*, imo & tale fuisse Psalterium Hebraicum *Lindano* jactatum, quod Isaacus Levita contra eum ostenderit, & Arias Montanus in apparatu suo agnoscat.

c. XVI. Ex *Protestantibus* quosdam plus justo contemsisse *Vulgatam*, candide tamen & moderate alios de ea sensisse; quorum loca diligenter colliguntur. *Ludovicum Capellum*, dum varietatem codicum *Hebræorum* præfervide monstrare fategit, Vulgatæ quoque causam suscipere, eamque ob causam simul & ob antiquitatem punctorum, graves ei motas controversias fuisse, quarum historia texitur, eaque huic etiam libro finis imponitur.

L. IV. Quarto denique libro de *ceteris Versionibus Græcis*, Ori-

ge-

genis Hexaplis, aliisque *editionibus* antiquis agitur. Ostenditur hic, *versionem Græcam* LXXvirali *antiquiorem*, quam *Aristobuli* autoritate nonnulli admittunt, extitisse nullam. Falsum quoque præsuppositum esse, *Platonem* nempe ex sacris oraculis quædam decerpsisse, quo inductus *Aristobulus* versionem illam, nemini veterum cognitam, confinxerit. Nullum certe locum proferri posse *Platonis*, quem ex sacris illis monimentis desumtum liquido constet. Rectiusque sentire Lactantium IV, 2, nihil Philosophos Græcorum a Judæis accepisse statuentem, quam Patres Apologetas, quibus alia sententia defensa, ideo tantum ut contemtum Græcorum, quo prosequebantur Judaicas res juxta cum Christianis, imminuerent. Imo si quid etiam a Judæis profecerint Philosophi Gentiles, ex conversatione potius quam scriptis factum id esse, quæ Augustini quoque de Civitate Dei VIII, 11, & Origenis contra Cels. VI sit sententia. *Lagianam* & *Herodianam* versiones Serario confictas, nullas esse; priorem enim sub *Ptolemæo Lago* confectam non aliam esse a LXXvirali, *Herodianam* ex metachronismo Justini Martyris male confingi. Præter *Aquilæ*, *Symmachi*, *Theodotionis* versionem, *quintam* item & *sextam*, *septimam* etiam admittendam esse, quam perperam nonnulli in editionem *Lucianeam* converterint. Diserte ejus post *quintam* & *sextam*, in H. E. VI, 16. meminisse Eusebium, ex quo colligere etiam sit, eam Hierichunte in dolio Antonini Caracallæ tempore fuisse repertam. Male etiam ad *Psalmos* eam tantum pertinuisse credere nonnullos; *Prophetas* enim *minores* juxta septimam editionem allegare Hieronymum. De *Origenis Hexaplis* inde prolixa succedit tractatio, cui cum in plerisque ad rem maxime pertinentibus cum Huetiana de eo argumento commentatione conveniat, plura de ea addere supersedemus. Id tantum observamus, ut specimen discriminis inter editionem τῶν ὁ in Hexaplis & κοινὴν prostaret, clarissimum Autorem discrepantias in *Psalmis* & *Esaia* observatas hic sistere, ab Usserio quidem etiam, sed minus accurate emendateque minus, repræsentatas. Post *Hesychii* & *Luciani* novas & correctiores editiones versionis τῶν ὁ, satis omnibus notas, *Joannis Josephi* commemoratur editio, Theodorito in Diss. MS. in Prophetas, & Quæst. 24 in Exodum, item Quæst. 10 in Josuam laudata; qui Josephus an idem sit cum au-

L. IV. c. I.

c. II.

c. III.

autore Hypomnestici, aliorum judicio permittitur. *Basilii* inde editio ex Syncello observatur. De *Arami* vero versione Græca, cujus Theodorus Mopsuesten. apud Photium Cod. 177 meminit, clarissimus Autor Allixio & Caveo calculum addit. Hieronymi versionem Latinam non totam a *Sophronio* Græce expressam fuisse, sed Psalmos tantum & Prophetas; multo minus Hieronymianam versionem Græcæ LXXviralis, rursum in Græcam linguam translatam, quod Huetio, nec emendatam ab Hieronymo LXXviralem esse, quod Bellarmino aliisque sit visum. *Patrophilum* Hebræas Scripturas denuo Græce vertisse, ex male intellecto Gregorii Laodiceni loco, Sixtum Senensem & Königium temere sibi persuasisse. *Apollinarium Laodicenum* editionem quandam mixtam ex omnibus versionibus adornasse, perperam ex Hieronymo colligi; de Explanationibus enim eum loqui Apollinarii, in quibus temere & sine judicio, modo hanc, modo illam versionem sequatur. *Versionem XXX hominum* apud Philastrium Hær. post Chr. 91, confictam esse ab hominibus indoctis, quod in Bibliorum Græcorum marginibus Luciani editio allegaretur, indicio ejus facto littera Græca Λ, quæ numeri tricenarii nota sit. Quid si nos dicamus, natum id ex eo, quod in codicibus quibusdam, ubi Aquilæ vel Symmachi vel alterius allegata prius fuit interpretatio, reliqui si consenserint τῶν λοιπῶν titulo allegentur, qui littera initiali Λ, cui quandoque minutæ figuræ o inscribitur, indicatur. Editionem *Heracleensem* non aliam esse a versione Theodotionis, qui ex Ponto ortus fuerit, ubi sita Heraclea. *Græcam versionem* ex *Pentateucho Samaritica* factam esse, sine idoneis argumentis affirmari; & potuisse Patres nonnullos, qui Samaritica allegant, ab ipsis Samaritis de illis edoceri. Versionis inde Græcobarbaræ tum Judæorum Pentateuchi, tum totius Scripturæ Cyrilli Lucaris auspiciis concinnatæ, fit mentio. *Macedonicam* Versionem, de qua Galesinius nonnulla, cerebri Galesiniani fœtum esse. De editionibus hodiernis LXXviralis versionis adduntur multa, ut & de codicibus ejus manu
c. IV. exaratis. Postremo de librorum Biblicorum numero & ordine differitur, tabulisque confectis qui ille fuerit, & quæ ejus omnibus seculis tum apud Judæos tum Christianos, sive Græcos sive Latinos diversitas, ostenditur.

AN-

ANTONII VAN DALE DISSERTATIO SUPER Aristea de LXX Interpretibus, cui ipsius prætensi Aristeæ textus subjungitur. Additur Historia Baptismorum tum Judaicorum, tum potissimum priorum Christianorum, tum denique & Rituum nonnullorum. Accedit & Dissertatio super Sanchoniathone.

Amstelædami, apud Jo. Wolters, 1705. 4.

Alph. 2, plag. 20.

QUæ tot egregia nuper & olim ingenia exercuit, Historia de versione τῶν LXX, eam & suis observationibus haud indignam judicavit Vir doctissimus Antonius van Dale. Post ea igitur, quæ Ludovicus Vives, Jos. Scaliger, Dan. Heinsius, Joh. Wowerius, Rich. Simonius, Jac. Usserius, Brian. Waltonus, Robert. Bellarminus, Isaacus Vossius, & quem falso quidem mortuum credidit Noster, Humfridus Hody, (at quanti viri?) plenissima nobis messe tradiderunt, haud spernendum sibi spicilegium relictum existimavit, cui & ipsum Aristeæ textum cum versione Latina Garbitii, faciliorem scilicet lectoribus Autorem ipsum cum suis observationibus conferendi copiam daturus, subjunxit. Duos autem omnino, non unicum, eosque admodum discrepantes Aristeas fuisse docet: unum quidem Judaicum, quem totum exhibet; alterum, quatenus ex Epiphanio potissimum conspici possit, Christianum, seu ab homine Christiano quopiam atque Hebraice non callente, sed pro versione LXXvirali militante compositum. Illum quidem Judæum aliquem Alexandrinum, e numero istorum Hellenistarum, qui nobis Apocrypha Tobiæ, Judithæ, similiaque imprudenter obtrudere, sub falsis nominibus conati sint, fuisse existimat, Gentilis quidem præ se personam ferentem, sed pessime illam, sententiis de Deo plane Judaicis, usuque vocis Νόμος, pro legum systemate Græcis ac Latinis plane insolito, sustinentem, ætate inter Philonem ac Josephum medium; Philonis, qui primus forte historiam de LXX Interpretibus publice tradiderit, dicta ulterius adornantem, Josephoque tam lepidam fabellam perficiendam relinquentem. His expositis, a quonam Ptolemæo adornata fuerit Bibliotheca Alexandrina, an a Lagi filio, an

(margin: Cap. I. — beside "positum. Illum quidem Judæum…"; c. II. — beside "lam perficiendam relinquentem…")

an a Philadelpho? primo omnium disquirit: & posteriori quidem institutæ Bibliothecæ laudem, nequaquam vero ista pietatis ac virtutis elogia, quæ ipsi a Philone, Epiphanio, Augustino, ipsoque Aristea tribuuntur, deberi, productis optimorum Autorum testimoniis confirmat.
c. III. Deinceps etiam Demetrii Phalerei, cujus scilicet egregia in hac versione promovenda tanquam Bibliothecarii opera fuisse perhibetur, considerationem suscipit, ejusque neque tantam pietatem, Divinæque legis venerationem fuisse, quanta ipsi ab Aristea tribuitur, Athenæi testimonio ostendit, neque ipsum omnino eo tempore in aula Philadelphi vixisse, regiave gratia usum fuisse, quo versio facta perhibetur, multo autem minus Bibliothecæ præfectum fuisse, e probatissimis Historicis evincit.
c. IV. Quo loco digressione facta ad Lipsii Syntagma de Bibliothecis, & Hodii sententiam, de Bibliothecæ Alexandrinæ antiquitate agit, eamque Pergamena posteriorem fuisse, e Plinio, Vitruvio, Strabone atque Scaligero demonstrare conatur.
c. V. De hujus Bibliothecæ librorum numero, varias Autorum sententias refert. A Demetrio libros sacros e lingua Ebraica, a Philone vero, ex ignorantia patrii sermonis, e Chaldaica vertendos dici; varias etiam variorum, sed minime sibi cohærentes sententias de pretio, quo libros sacros obtinere Philadelphus studuerit, observat.
c. VI. Eandem Scriptorum discrepantiam inter Aristeam, Josephum atque Epiphanium, in Epistolis a Ptolemæo de impetranda hac versione ad Judæos missis, exhibito singularum contextu notat, Epiphaniumque, qui Philadelphi Bibliothecam in Bruchio collocatam asserit, cum omnium Historicorum
c. VII. suffragio destituatur, errasse existimat: qui etiam finem, ob quem Philadelphus sacros sibi libros verti voluerit, verbis ex Aristea talibus probet, quæ aliorum relationi plane non respondeant; e quibus autem satis appareat, Græculum aliquem Christianum sub illo Aristea latere, cum πίστις, καὶ ἅγιος τόπος, quæ voces in Philadelphi epistola occurrunt, sensu mere Biblico hic polleant. Inter plura alia ἀσύστατα Aristeæ dicta, etiam illud examinandum sibi Autor sumit, quales libros istos 72 Apocryphos simul cum 22 Canonicis Philadelpho a Judæis missos fuisse credibile sit, cum vena intellectus, sapientiæ fons, & scientiæ flumen in istis latuisse dicatur? Et procul dubio Chymicos illos aut Alchymisticos, qua-

quales plures, scilicet Adami, Mosis, Mirjam, Salomonis &c. recenset, a Verpulo isto intellectos fuisse credit. In sequentibus Justini Martyris potissimum narrationem de ista versione sub incudem κρίσεως suae vocat, & praeter ingentem ἀναχρονισμὸν, quo Herodem & Ptolemaeum συγχέοντας facit, nullibi ipsum sibi constare, nec cum aliis etiam convenire, aliter in Cohortatione ad Gentes, aliter in Apologia rem referre ostendit; frigida esse illa, quae de consecratione librorum sacrorum Deo (scil. Serapidi) facienda, putida, quae de LXX domunculis, enarrentur, sacroque Scriptore prorsus indigna declarat. Deinceps occasione pretii ac donorum, quibus tantum sibi thesaurum redimere voluerit Philadelphus, quaeque ratione bene subducta mille etiam talenta superarint, pluscula de ipsius in acquirendis libris rarioribus liberalitate e Galeno Pergameno disserit, inprimis autem Aeschyli, Euripidis ac Sophoclis tragoedias ut describendas acciperet, XV Atheniensibus talenta dedisse commemorat, simulque trium horum Poetarum insignem apud omnes antiquos gloriam, tragoediarum ab ipsis scriptarum incredibilem fere multitudinem, summamque ingenii praestantiam omnibus notam extollit: cum contra libri Judaeorum paucissimis inter Gentiles fuerint cogniti, nulli fere nominati, adeo ut Herodotus ne nomen quidem ipsorum exaudivisse videatur: quae tamen ipsorum obscuritas ab Alexandro M. paulum illustrata sit, cum & aliqui sub ipso Judaei militaverint, & ipse templum eorum intraverit, si fides habenda Josepho: cujus hac occasione splendida mendacia de Alexandri erga Judaeos favore, de Divinis ejus somniis ac visionibus Propheticis, de transitu ejus per siccum mare Pamphilium, quin circa ipsas etiam sacras historias taxat, ubi simillima fabulatori Judaeo Ben Uzielis de transitu Israelitarum per mare rubrum habeat: quod uberius exequitur, exemplisque de Samsonis nativitate, Saulo ac Davide, (ubi centum praeputia, in capita humana numero sexcenta ab ipso commutata sunt,) de Mosis in coelum ascensu, de Cyri pro Judaeis reditum jam e captivitate meditantibus epistola, quibus sexcenta alia addi possent, illustrat. Deinde ad libros Biblicos vertendos redit Autor, & quam rara ante captivitatem Babylonicam libri Legis exemplaria fuerint, quam pauca a captivis in Chaldaeam transvehi potuerint, quantaque inde

c. VIII. c. IX. c. X. c. XI. c. XII.

linguæ Ebrææ ignorantia extiterit, ex ipsa Regum Judæorum, totiusque populi, ac exilii illius, quo tantum non omnes abducti
c. XIII. sunt, historia ostendit. Unde non minus quam ex fastidioso Legis interpretum supercilio, qui raro aliis interpretandæ Scripturæ rationem tradebant, Philadelphi tempore vix LXX Seniores in populo Judaico, plurimam partem in captivitate retento, qui tam prompte Scripturam universam interpretarentur, existere potuisse, concludit: suamque istam conjecturam porro ex ipso Josepho, Scripturis N. T. & Jos. Scaligeri judicio probat, vixque adeo fieri potuisse, ut e singulis populi tribubus sex Legis interpretes mitterentur, existimat: quare & in Massechet Sopherim quinque solum Judæos id opus perfecisse, ab Hilario vero ac Baronio ipsum Eleazarum totumque Synedrium, illius versionis parandæ gratia, in
c. XIV. Ægyptum concessisse, dicatur. Insigniores dehinc fabulas alias huic historiæ admistas excutere suscipit Noster. Huc prædicata ab Eleazaro Philadelphi in Deum Israelis, non obstante incestuoso ejus cum sorore sua conjugio, pietas: Jordanus fluvius in morem Nili agros, perhibente id contra veritatem Aristea, inundans: mustela auribus fœtum concipiens ac ore pariens: codices aureis literis conscripti: sacrorum librorum facta a Ptolemæo adoratio: emissæ, ob adventum librorum, Regis & Aulicorum Ægyptiorum,
c. XV. i. e. Judæis infensissimorum hominum lacrymæ: dies festus atque anniversarius ob hanc versionem celebratus: instituta per VII juxta
c. XVI. Aristeam, per XII juxta Josephum dies, cum Interpretibus ante versionem susceptam convivia: propositæ in illis a Ptolemæo Rege lepidissimæ, & a Senioribus nostris persapienter solutæ, ab Aristea recensitæ quæstiones: accubationes ac preces, remotis ipsis ideo Ægyptiorum Pontificibus, Judæorum more factæ: Menedemus Philosophus LXX Interpretum convivio, (quo
c. XVII. quidem tempore dudum obierat,) adhibitus: ipse porro locus, Pharus Insula, & adgrediendæ interpretationis apparatus: distinctæ, juxta Justinum, Clementem Alexandrinum & Irenæum, 72 cellulæ: tredecim Scripturæ loca Divino instinctu ab Interpretibus immutata: in reliquis accurate sibi respondens τῶν LXX versio:
c. XVIII. plurima contradictoria hic ab Epiphanio, Cyrillo, Novellis Justinianeis, Philone, Josepho, Hieronymo, Justino, & Aristea tradita:

ra-

fabula de LXXII Grammaticis, a Pisistrato ad Homeri Poëmata restauranda congregatis ac seorsim collocatis, cum hac nostra de versione illa τῶν LXX comparata, aliiaque pertinent. Sane, c. XIX.
quæ capitibus sequentibus de inspiratione Divina circa hanc versionem ex Irenæo, Clemente Alexandrino, & Tertulliano; quæ de quotidiano Interpretum ad Regem accessu; de convivio ad Regis c. XX.
mensam, cum Ægyptiis scilicet, quos adeo abominabantur, habito; de concurrente ad unanimem versionem, juxta Epiphanium & Augustinum, Divino miraculo traduntur, quorsum nisi ad fabulas referantur a prudentioribus? Notatu porro digna sunt, quæ de schismate inter Judæos Hebraizantes & Hellenistas, occasione hujus versionis, an scilicet & illa publice in Synagogis prælegenda sit, ex Actor. VI, 1. IX, 28. XI, 20. & Justiniano Novell. 146 traduntur: item quæ de controversia circa linguam, e qua in Græcam LXX Interpretes Scripturam transtulerint, Ebræane fuerit, an Syriaca, vel Samaritana, vel quod plurimi velle videantur, Chaldæa, observantur; quæ quidem Autor noster in dubio relinquit, satis habens ostendisse, non magnæ hanc versionem autoritatis esse debere. c. XXI. c. XXII.
Illud magis certum Nostro videtur, quod solus Pentateuchus versus fuisse ab LXXviris, ex Aristea, Philone, Hieronymo dicendus sit. c. XXIII.
Quare cum reliquorum Christianorum sententiam, qui 25 Canonicos libros ab iis versos credunt, tum Epiphanii, qui cum Canonicis etiam LXX Apocryphos, tum vero maxime Cedreni nugas, qui præter illos etiam plures alios, decem myriades scilicet, e variis linguis, ab istis LXX in Græcum sermonem translatos existimat, rejicit: If. Vossii sententiam vero, Pentateuchum quidem communi omnium LXX opera, reliquos vero Canonicos libros singulorum studio Græce conversos perhibentis, fundamento destitui demonstrat.
Inde ad majores nugas discutiendas abit: fabulam videri, quod intra LXXII dies versio confecta fuerit, quod tamen Waltonus, quamvis nec Justinus, nec Tertullianus, nec Irenæus, nec Clem. Alexandrinus, nec ipse Epiphanius vel Augustinus id asserere ausi fuerint, communi Patrum sententia constare jactarit: ἀσύςατα, quæ Aristeas, Irenæus & Epiphanius de Legis versæ prælectione afferant: nugas denique, quæ de facta ab omnibus Judæis Alexandrinis approbatione hujus versionis perhibeantur, cum & pau- c. XXIV.
 cis-

cissimi Ebrææ linguæ gnari fuerint, nec exemplaria codicis accurata, unde de versionis bonitate judicare possent, habuerint: nec versio denique alia codicis sacri antiquior adfuerit, e cujus colla-
c.XXVI. tione judicium de versione ista ferre potuissent. Qua occasione
c.XXVII. Autor noster, prolixiori digressione facta, contra Justinum Martyrem, Huetium aliosque, qui Homerum, Hesiodum, Platonem, Pythagoram pluresque Gentilium Philosophos ac Poetas, plura interdum e sacris literis mutuo quasi sumsisse, suisque scriptis inseruisse perhibent, disserit, idque ob sacræ linguæ ignorantiam, versionis alicujus defectum, interdictam cum Judæis consuetudinem, a-
c.XXVIII. liasque rationes fieri vix potuisse arbitratur: testimonium vero de
c.XXIX. versione aliqua antiqua Aristobuli, ad quod Clemens Alexandrinus provocat, pariter ac Hecatæi & libri Macchab. 2, c. 1 falsitatis ac *νοθείας* maximopere bonis omnibus suspectum esse debere, decla-
c.XXX. rat. Tandem & adoratione seu *προσκυνήσει* versionem confectam a Ptolemæo exceptam, annuoque festo Judæis ac Ægyptiis communi ejus memoriam celebratam, frustra & nugatorie ab hujus versionis statoribus asseri demonstrat, suamque de isto opere sententiam Josephi Scaligeri verbis finit: „De LXX interpretibus „scito fabulam a Judæis confictam, a Ptolemæo arcessitos, in unum „locum conjectos, & non omnium, qui in unum locum conve„nissent, & capita contulissent, sed singulorum separatorum, qui „Divinitus in eandem sententiam conspirassent, eam interpretatio„nem fuisse. Quid ergo? cum coegissent eos Ptolemæi Græce „contractus scribere, & annos a Ptolemæo Philadelpho pu„tare, attribuerunt eam interpretationem ei Regi, qui eis necessi„tatem Græcisſandi imposuisset? Igitur septuaginta interpre„tum paraphrasis Græca est, non autore Philadelpho, sed Ju„dæorum suadente utilitate conscripta, qui parum Ebrai„ce sciebant, Græce autem loqui & scribere ab ipsis Regibus „cogebantur. Ea sane, sive a LXX, sive ab uno, quod verius est, „conscripta mendosissima & falsissima est. Istam Dissertationem ipse Aristeæ textus, cum versione Garbitii, satis quidem illa vitiosa, excipit.

Subjungitur deinde Historia Baptismi cum Hebræorum tum maxime Christianorum, quem posteriorem originem suam e Judai-

daico Proſelytorum baptiſmo Autor noſter deducit, quemque a Servatore noſtro, æque ac Euchariſtiam, occaſione Paſchatos feſti, in Chriſtianiſmum translatum, ac Sacramentum Chriſtianorum redditum eſſe exiſtimat. Namque & Judæos olim eorumque Proſelytos non minus baptiſmo, quam circumciſione & ſacrificiis, in Eccleſiæ gremium admiſſos eſſe, e Maimonide, Elia de Wides, & Petro Bleſenſi probat: quanquam an ritus ille a Moſaicis inde temporibus deducendus, an vero recentior ſit, non ſatis apparere fateatur. Inde Johannis baptiſmum pœnitentiæ novum aliquid in populo Judaico non fuiſſe, Chriſti autem baptiſmum non pœnitentiæ ſolum, ſed initiationis etiam fuiſſe, atque uti Judæi Proſelyti baptizati patrem, matrem, fratres, ſorores relinquere debuerint; ita hunc quoque myſticam regenerationem poſtulaſſe. Baptiſmum Proſelytorum apud Judæos ad res forenſes, Chriſti autem Baptiſmum mere ad Eccleſiam & ſpiritualia ejus bona pertinuiſſe; illum in liberis non continuandum, ſed parentibus Proſelytis baptizatis, eorum prolibaptiſmo non opus fuiſſe, hunc contra Chriſtianorum in poſteris etiam continuandum, contra Socinum ejusque asſeclas, prolixe ex rei ipſius natura, veterumque Patrum teſtimoniis demonſtrat, & ad Socini argumenta reſpondet. Ceterum verba illa, βαπτίζοντες εἰς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, non tam baptizandi formulam, quam illius, a quo inſtitutus Baptiſmus ſit, autoritatem oſtendere; ſucceſſu tamen temporis, quod alia non compareret, pro formula uſurpata putat. Inde ad doctrinam de Pædobaptiſmo accedit, de cujus origine ſententiam ſuam verbis Salmaſii proponit: „Primis duobus ſeculis nemo Baptiſmum accipiebat, niſi qui in fide inſtructus, & doctrina Chriſti imbutus, teſtari poſſet ſe credere, propter illud: qui crediderit & baptizatus fuerit. Ergo prius erat credere; inde ordo Catechumenorum in Eccleſia. Poſtea opinio invaluit, neminem ſalvari poſſe, niſi qui baptizatus fuiſſet; ideo & conſuetudo nata infantibus baptiſmum conferendi.“ Tempore autem Tertulliani, ad cujus teſtimonium provocat, conſuetudinem illam, diſſuadente licet iſto Patre ortam, ab Auguſtino deinde ſæpius pro Apoſtolica traditione venditatam, iſtis porro fundamentis nixam e Tertulliano, Cypriano, perhibet: 1) Baptiſmum non tam eſſe manda-

tum ac ſtatutum Servatoris noſtri, quam prærogativam ac beneficium, per quod Regnum cœleſte detur, *quatenus baptiſmus eſt.* 2) Revera Spiritum Sanctum per manus impoſitionem dari. Huic tamen ſe ſententiæ uſu ipſo, quod e Gregorio Nazianzeno probat, plurimos oppoſuiſſe, & baptismum ad adoleſcentiam, quin ad 30 usque annum diſtuliſſe commemorat, & Conſtantini ac Theodoſii exemplis, Athanaſiique ætate, ubi rarus adhuc Pædobaptiſmus fuerit, confirmat: nec per legitimas quidem Sacræ Scripturæ conſequentias illam probari poſſe putat. Illas igitur, quæ e Marco C. XVI. v. 16. & Matth. XXVIII, 19. eque familiis totis baptizatis 1. Cor. I, 16. 1. Cor. XVI, 15. Act. XVI, 15. & 32. aliisque locis ducuntur, enervare, contrarium vero e variis Doctoribus probare conatur. Ex illa porro de abſoluta Baptiſmi neceſſitate ſententia, Anabaptiſmi Hæreticorum, imo & Schismaticorum originem, inde a Tertulliani temporibus derivat. Cypriani, Conciliique ejus ætate & autoritate habiti, diſcordibus licet Patribus, judicio iſtam ſententiam confirmatam, poſtea temporis quidem a Romano Pontifice aliisque mitigatam, ſed tamen non impeditum, quo minus & hæretici v. g. Ariani, Novatiani & Donatiſtæ, talionis quaſi jure, quosdam orthodoxos rebaptizarent, eſſe oſtendit. Hoc loco, quia non niſi κατηχημένους ad baptiſmum admittendos cenſebat, aliqua ex antiquitate περὶ τῶν κατηχημένων, occaſione Proſelytorum Judaicorum, in Chriſtiana Eccleſia uſitata, deque Catechumenorum diverſis gradibus, alibi tamen etiam obvia obſervat: aliqua de Gentilium myſterioſis ſacris, & ritibus circa baptiſmum primitivæ Eccleſiæ, e Patribus notata inſpergit: alias ceremonias circa Euchariſtiam, v. g. de tempore cœnæ ſumendæ, de diæta veterum, panibus uſurpatis, variis cibis, de agapis earumque abuſibus, nocturnis cœtibus, datisque inde calumniandi occaſionibus, oſculo pacis, differentia inter clerum & plebem, oblationibus & precibus pro defunctis, de natalitiis martyrum, eleemoſynis, de ſtationibus ac Paſchæ jejunio, de crucis ſignaculo, horumque omnium cauſis, e variis antiquorum Autorum locis illuſtrat. Quæ, ut reliqua omnia, Theologorum judicio permittimus.

Tandem & Diſſertationem ſuper Sanchoniathone, ejusque cum ſacris noſtris Scripturis concordia adjungit. In qua Bocharti

ti

ti potiſſimum, Huetii aliorumque veterum ac recentiorum, teſtimonia ex illo pro veritate avide corradentium, fiduciam vanumque conatum taxat, ipſoſque ſæpe gentilia, quandoque aut temere aut maligne conficta, conferre, iſtisque nugis S. Literarum Soli lucem affundere conari, indignatur. A Judæis certe Ethnicos illa accepiſſe, totam Iſraelitarum hiſtoriam percurrenti vix vero videri ſimile: inde & Taautem Sanchoniathonis Moſem, Gideonem ipſius Hierambalem non fuiſſe, ab eoque Sanchoniathonem legis codices nequaquam accepiſſe, contra Huetium, e mendaci, qui illud prodiderit, Porphyrii ingenio, ab ipſo Huetio probe agnito, Chronologiæque ac ipſius Moſis Sanchoniathoniſque de mundi generatione aliisque hiſtoriis diſcrepantia, evincit.

LA GERARCHIA CARDINALIZIA DI CARLO BARTOLOMEO PIAZZA &c.

i. e.

HIERARCHIA CARDINALITIA CAROLI BARTHOLOMÆI PIAZZÆ, ex Congregatione Oblatorum Mediolanenſium, Opus Clementi XI Pont. Max. dicatum.

Romæ, typis excuſum in officina N. Bernabò, 1703. in fol.
Conſtat Alph. 10.

DE Eminentiſſimo Collegio Patrum Purpuratorum, quos ſub Cardinalium nomine veneratur Eccleſia Romana, multi diverſo modo, diverſoque fine ſcripſerunt. Noſtro id potiſſimum propoſitum fuit, ut Eccleſiarum, quæ ſingulis Cardinalium certa ratione concreditæ ſunt, ſtatum antiquum pariter & hodiernum, ob oculos ponat. Initium facit ab Epiſcopis Cardinalibus, quorum olim ſeptem fuerunt, hodie ſex duntaxat exiſtunt, nimirum Oſtienſis & Velitrenſis, Portuenſis, Sabinenſis, Præneſtinus, Tuſculanus ac tandem Albanus. Horum omnium diœceſes ita deſcribit, ut primo generatim, quæ olim fuerit, & quæ ſit hodie ſingularum facies, oſtendat, deinde loca ſingula ad quamvis diœceſin pertinentia ſpeciatim exhibeat, quidque ubivis notatu dignum, vel naturæ beneficio, vel hominum munificentia inveniatur, ſtylo eleganti exponat, ad-

p. 3.

adjecta honorifica commemoratione virorum,vel martyrio ac san-
ctitate vitæ vel aliis virtutibus ac dignitatibus illustrium, qui aut
oriundi fuerunt ex locis recensitis, aut ibi vixerunt, aut sepulcrum
p. 325. ibi fuerunt nacti. Inde ad Cardinales Presbyteros progressum
facit, ac primo de Archipresbyteris trium Basilicarum Patriarchali-
um, nimirum S. Johannis Lateranensis, S. Petri in Vaticano & S.
Mariæ Majoris tractationem instituit, cumque de variis illorum ap-
pellationibus, item dignitate ac prærogativis disseruisset, varia di-
ctarum Basilicarum nomina, quidque singulæ præ reliquis præci-
pui habeant, & quorum liberalitate unaquæque splendidior facta
p. 346. fuerit, fusius recenset, subjecta descriptione duarum reliquarum
p. 348. Basilicarum Patriarchalium, nimirum S. Pauli & Laurentii. His
præmissis, quænam sit obligatio Cardinalium in Titulis & Diaconiis
p. 351. suis, succincte ostendit, & generatim de Titulorum Cardinalitiorum
p. 355. origine, antiquitate, mutatione ac divisione, nec non antiquo Pres-
p. 360. byterorum & Sacerdotum in Ecclesia ministerio agit. Postea spe-
p. 364. ciatim Titulos ipsos, quorum sunt quinquaginta & unus, ordine ex-
hibet, atque in singulorum tractatione ita fere versatur, ut pri-
mam cujusvis Ecclesiæ originem eruat, in prærogativas illarum in-
quirat, capellas, picturas, monumenta & quicquid in quovis tem-
plo maxime conspicuum existit, commemoret, Sanctosque, qui
peculiari veneratione illud coluerunt, vel quorum reliquiæ ibi as-
servantur, nec non eos, qui beneficentiæ suæ documenta ibi reli-
querunt, honoris causa nominet, passim quoque miracula & alia
notatu digna, quæ singulis in locis acciderint, exponat. Inter
hæc inserit alia multa, quæ grata Lectoribus esse debent, ex. gr.
p. 409. de autoritate & antiquitate Vice-Cancellarii Ecclesiæ; de origine,
p. 476. ritu & mysterio ponendi primum lapidem, item nummos subji-
p. 480. ciendi fundamentis templorum exstruendorum; de usu antiquo
p. 550. solam crucem erigendi vel pingendi, sine effigie Redemtoris eidem
p. 531. affixi &c. De illis quoque titulis, qui olim inter Cardinalitios re-
p. 701. lati, sed tractu temporis suppressi fuerunt, nonnulla dicit. Tan-
dem ad gradum tertium Cardinalium, scilicet Diaconorum, trans-
iens, initio de origine illorum, potestate atque officio quædam
p. 704. præfatur, addita de reliquis Archi-Diaconis, Diaconis & Sub-Dia-
p. 716. conis, item de Diaconissis, Sub-Diaconissis & Diaconis, qui *Selva-*

tici

tici dicuntur, deque benedictionibus Diaconalibus & quibusvis ecclesiasticis, digressione. Deinde eadem fere methodo, qua Titulos Cardinalium Presbyterorum antea recensuerat, singulatim quatuordecim Diaconias, quæ hodienum sunt Cardinalitiæ, pertractat. Etiam illarum facit mentionem, quæ tales esse desierunt, atque ad alia quædam argumenta interdum descendit, quorum notitia non minus jucunda quam utilis esse videtur; in quibus fere præcipua sunt, quæ contra novas Criticorum opiniones de famoso illo simulacro, quod *Bucca Veritatis* nuncupatur, Jovique Ammoni olim dicatum jam prostratum jacet ante Templum S. Mariæ in Cosmedin, nec non ea, quæ de ichnographica delineatione & divisione Basilicarum secundum ritum Græcum, item de Hospitio Apostolico S. Michaelis, ac denique de Ergasterio, ad coercendam dissolutam juventutem a Clemente XI A. 1703. exstructo, adducit. Totum opus uti singularem industriam, rerumque tam sacrarum quam profanarum eximiam cognitionem præ se fert; ita dubium non est, quin ab omnibus eruditis debito honore ac plausu excipiatur.

p. 710. p. 719. p. 748. p. 774. p. 797. p. 802.

Friedrich Leutholfs von Franckenberg Europäischer Herold ꝛc.

i. e.

FRIDERICI LEUTHOLFI A FRANCKENBERG Iecialis Europæus, sive accurata Descriptio Europæo-Christianorum Imperii, Regnorum, Rerumpublicarum & Principatuum, juxta statum illorum naturalem ac politicum, bellicas item & pacatas, ecclesiasticas & seculares dispositiones usque ad hunc A. O. R. MDCCV. Tom. I & II.

Lipsiæ, apud Thomam Fritschium, 1705. in fol.
Constat Alph. 20. plag. 3. ac 13. tab. æneis.

QUi Juris Publici, domestici cumprimis, penitiorem ac minus proletariam scientiam imbibere gestiunt, non possunt non de noviter recuso hoc libro, a septendecim jam annis per Germaniam celebratissimo impense sibi gratulari. Præterquam enim,

quod omnium in Europa Regnorum, Liberorum Statuum, ac Principatuum, quotquot Christianam fidem colunt, origines, incrementa & vicissitudines, familiarumque illustrium etiamnum superantium stemmata compendiosa serie enarrata, quin & plerorumque aulas, vires, copias, jura quoque atque prætensiones judiciose hic descripta invenient, totius potissimum Imperii Romano-Germanici, ejusque Procerum, nec non ditionum singulis subjectarum exactissimam notitiam, prout e rivulis tam Geographicis ac Genealogicis, quam Historicis ac Politicis haurienda, copiose dispensari, non absque voluptate insigni deprehendent. Quo curatius vero atque uberius hæc omnia prostant, eo majores sane debentur gratiæ Excellentissimo libri hujus Autori, qui adscititio sub nomine modeste latet, quod medias inter arduasque splendidissimi muneris functiones, præclarum hoc opus sub incudem revocare, eaqúe cum sollicitudine expolire sustinuerit, ut nihil ad elegantiam ejus amplius desiderari queat. Oeconomia autem libri hæc est, ut in præliminari discursu multa, quæ Statui Politico in genere congruunt, maxime vero rationes eum conservandi, ornandi & defendendi proponantur, singulaque exemplis tam vetustis quam recentioribus apposite illustrentur. Hunc excipit primus tomus de Sacro Imperio Romano-Germanico, isque quadripartitus. *Prima* namque pars Historiam patriam a Caroli M. ævo usque ad Leopoldum Imperatorem nervose contextam sistit. Altera Imperii nomina, jùra prærogativa, situm, fines, fluvios præcipuos, fertilitatem, nec non divisionem in X Circulos describit. Tertia summum Imperantem, cæterosque Germaniæ Proceres ac Status exhibet, & in quinque rursus abit sectiones, quarum prior de Imperatore, ejusque electione, coronatione, potestate, reservatis, dignitatibus ecclesiasticis aliisque juribus, quin & de Augusta ac privilegiis eidem competentibus ex professo agit: secunda Romanorum Regem, & quæ electionem ipsius comitari solent obstacula, jura item ac præeminentias ejus inducit: tertia Vicariorum Imperii diversas classes, officium atque autoritatem explicat: quarta porro de Statibus, & jurisdictione territoriali illis propria, modisque simul, quibus majestas hæc analogica limitatur, aliisque affinibus materiis summatim loquitur, mox in titulis quinque specialio-
ri-

ribus eorumque articulis ſeparatis Electores ac Principes tam Seculares quam Eccleſiaſticos, Prælatos & Civitates Imperiales omnes debito ordine enumerat: quinta denique de Non-Statibus Imperii, ejus tamen membris immediatis ac Vaſallis, præſertim de Perſonis illuſtribus ad principale faſtigium evectis, Nobilitate Equeſtri, reliquisque Communitatibus & Subditis tractat. Huic tandem ſuccedit quarta pars de Conſtitutione ac Regimine Sacri Imperii, prout in rebus Eccleſiaſticis non minus quam in ſecularibus ſeſe exſerit, octo articulis diſtincta, ubi Illuſtrisſimus Autor ſummo cum candore ac judicio Cæſaris præeminentiam ac majeſtatem ejusdemque reſtrictionem, Capitulationis uſum, altercationes circa perpetuam quandam concipiendam obvenientes, Comitia univerſalia, quæque huc pertinent, Leges quoque Imperii fundamentales prolixe enarrat. Nec reticet poteſtatem Imperatoris & Imperii in Eccleſiaſticis negotiis, religionisque & ſcholarum ſtatum, modum itidem adminiſtrandi juſtitiam, ſuprema Tribunalia, manutenentiam legum, ſententiarumque executionem ob oculos ponit. Conventus inſuper particulares, quibus publica ſalus promovetur, Imperii reditus, potentiam, intereſſe ſtatus, commercia, cauſas decrementorum, reſiduasque prætenſiones recenſet, ſicque primum tomum feliciter abſolvit. Omnia vero inibi allata ex Hiſtoricis fide dignis & Comitialibus actis depromit, multa etiam e tabulariis Principum, propriaque rerum experientia, quam ad ſtuporem usque adeptus eſt, confirmat, ut non mirandum ſit, innumera hic occurrere, quæ apud alios fruſtra quæſiveris. Speciminis ſolum loco afferre liceat, quæ p. 250 & ſeqq. circa Sereniſſimi Electoris Saxoniæ jura indagavit. Nimirum licet per Bullæ Carolinæ tenorem ſatis expeditum videatur, Saxoniæ Ducem in ſolennibus Curiæ Imperialis proceſſionibus gladium vagina nudatum Auguſto præferre debere, iſtud tamen juris ab illo non niſi poſt diploma Sigismundi Imper. de Anno 1415 Domin. Quaſimodogeniti promulgatum, quod integrum hic comparet, quiete exercitum fuiſſe; antea enim controverſiam ei deſuper bis moviſſe Wenceslaum Lucemburgi, Lotharingiæ & Brabantiæ Ducem, cui ſedandæ Carolus IV remedia tantum palliativa adhibuerit. Eo etiam ſpectare, quod Elector in omnibus expeditionibus Imperii nomine

 ſuſ-

susceptis, præsente Augusto aut Rege Romanorum, tribunali bellico præsideat, copiasque suas tanquam Imperii Supremus Campi-Marschallus in principiis statuere possit: etsi haud desint exempla, ubi is neutiquam primas habuerit, & Albertus Saxo anno 1475. in exercitu ad Novesium coacto ultimum cum suis & Imperii majori vexillo agmen clauserit. Forte & mutationem quandam circa militiam Imperii Maximiliani I. tempore & postea subortam. Nihilominus Maximilianum II. anno 1567. Augustum Saxoniæ Electorem summum Imperatorem omnium copiarum, quas Circuli subministraverant, Vicariumque suum declarasse, quin & nostra ætate anno 1689. Leopoldum Johanni Georgio III. gloriosissimæ memoriæ in hæc rescripsisse verba: *Quandoquidem Imperii exercitus modo sit adunandus & conventum jamjam, ut tessera militaris a se emanare debeat, ideo in sexaginta dies se eam Electori transmissurum fore.* Huic quoque juri recte annectendum officium gestandi vexillum Imperii generale seu majus, des Reichs Haupt-Fahne/una cum Minore signo, der Reichs Renn-Fahne/quoties Imperator ipsemet ad bellum proficiscitur. Quam in rem varias literas producit, ex archivis, ni fallimur, lectu non injucundas, e quibus patet, præsente Cæsare aut Rege, absente autem Electore, Vexilli majoris Imperii portitorem fuisse Pappenheimium, velut Mareschallum hereditarium, eundemque etiam vexillum minus gestasse, si Imperator exercitui non interfuerit, sicque vexillum majus latuerit. Nulli igitur Principum fas esse concludit vexillum ejusmodi Imperii ambire, idque etiam Sereniss. Electorem Brunsuico-Luneburgensem demortuum, Ernestum Augustum, agnovisse, ut licet Vexilliferatum Imperii enixe prensasset, ponderatis tamen Electoris Saxoniæ in vexilla prædicta militaria juribus, sponte destiterit, sibique solum in coronationibus aliisque curiis festivis Imperialibus vexilli alicujus gestationem reservaverit. Jurisdictionem in buccinatores ac tympanistas, sive in aula sive in militia serviant, quod attinet, illam non modo in Conventibus Imperii, aut quoties copiæ Imperii nomine colliguntur, sed semper ac ubique locum habere affirmat, ita ut omnes dissensiones atque lites inter memoratos buccinatores ac tympanistas, ubicunque aularum Germaniæ degant, agitatæ a Saxoniæ Electore, tanquam communi omnium judi-

judice ac patrono, pleniſſime decidi queant, citra ullum præjudicium, quod Statuum de non evocandis ſubditis privilegio hoc pacto inferri metuatur, ceu exemplis clariſſime demonſtrat. Extare eum in finem certam ordinationem ab Imperatore A. 1658. denuo confirmatam, in qua refractariis pro re nata, vel multa XXX marcarum auri puri irrogetur, vel receptio & manumiſſio tironum interdicatur, vel excluſio a toto conſortio prævia cauſæ cognitione adjudicetur. In Comitiis autem præter jura Archimarſchallatui annexa, eminere etiam in Electore Directorium in cauſis Evangelicis, quod unde incunabula ſua accerſat, & qua ratione hodienum continuetur, quidve involvat, eleganter exponit. Pergit deinde ad dignitatem Supremi Venatoris Imperii, quam Imp. Leopoldum Joh. Georgio II. A. 1661. d. 28. Aug. renovaſſe conſtat, nec minus ſententiam Strauchii, adſtruentis Electorem Saxoniæ, ut Marchionem utriusque Luſatiæ, nobilitatem conferre poſſe, quia Bohemiæ Reges olim iſtud juris in omnibus territoriis ſuis exercuerint, in translatione autem dicti Marchionatus omnia Regalia nullo excepto ceſſa fuerint, breviter ventilat, dicendo Sereniſſimam Domum Electoralem ſibi hoc Regale nunquam arrogaſſe, nec credidiſſe illud, utpote Regi Bohemiæ proprium, in ſe transmiſſum; explorandum itaque ante omnia, num priſtini Marchiones, qui Regali axiomate caruerunt, nobiles creaverint? Plura in tanta ſelectiſſimarum rerum copia coacervare facile liceret, niſi perſuaſi eſſemus mirandam Illuſtriſſimi Viri prudentiam & ſagacitatem per totum opus diffuſam, cuilibet jam abunde in oculos incurſuram. Quapropter hic ſubſiſtimus, id ſaltem adjecturi in altero tomo Galliæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Daniæ & Norvagiæ, Sueciæ, Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ & Boruſſiæ Regna: tum Venetorum, Fœderatorum Belgarum, Genuenſium, Helvetiorum, Luccenſium, Genevenſium, Raguſanorum & S. Marini liberas Respublicas; denique Romani Pontificis, Ducis Sabaudiæ, Magni Hetruriæ Ducis, Ducum Lotharingiæ & Slesvici, Magni Magiſtri Ordinis Equeſtris Johannitici, Ducum Mantuæ & Montisferrati, Maſſæ & Carraræ, Mutinæ, Monœci, Arauſionenſis, ut & Parmæ ac Placentiæ Principatus & Dominationes pari methodo atque ingenii ubertate deſcribi.

TOBIÆ GUTBERLETHI, JCTI ET PRÆFECTI *Bibliothecæ Franequeranæ*, *Opuscula*.

Franequeræ, apud Franc. Halma, 1704. 8.
Alph. 1. pl. 3.

SIcut fœcunda fuit admodum Gentilium superstitio in confingendis Diis pene innumerabilibus, quorum cultum plebeculæ miseræ & quascunque nugas dementer arripienti commendarent: ita operæ pretium facturos se arbitrati sunt Viri doctissimi, si, quæ leguntur sparsim in antiquis monumentis de titulis eorum, veneratione, solennibus sacris & ceremoniis, quibus hæc conficiebantur, colligerent diligenter, atque singularibus libris explicarent, & hac ratione lucem his accenderent, qui in legendis aut interpretandis veteris ævi scriptoribus versantur. Accenseri meretur istis præsentium Opusculorum perquam eruditus Autor, qui aliorum exemplis incitatus, Sacerdotes Martis Salios & Deos Cabiros describendos sibi sumsit, & Inscriptiones quoque duas, Smyrnæ repertam unam, atque monumentum Heriæ Thisbes Monodiariæ continentem alteram, quarum utramque in Sponii Miscellaneis Eruditæ Antiquitatis offenderat, suis Animadversionibus illustravit. Et in illo quidem *de Saliis Sacerdotibus* libello, de nomine ipsorum, origine, diversis generibus, vestitu, armis, carminibus, cœnis maxime exponens, a saliendo dictos mavult, quam cum Stephano le Moyne ab Ebræo עלל quod tinnitum significat, propterea quod nequeat doceri, cymbala & crotala Sacerdotes illos pulsasse; eosdemque a Salisatoribus distinguit, qui, Isidoro teste, dum ipsis membrorum quædam partes saliebant, aliquid sibi exinde vel prosperum vel triste prædicebant. Institutos vero primum in Herculis memorat honorem, quos e Dionysii Halicarnassensis & Livii sententia Numa deinde Marti consecravit, & diversis cognominibus appellavit populus, Palatinos videlicet alios Collinosque & Agonales, alios Albanos, prout nimirum vel in Palatino aut Collino, quem Agonalem etiam sive Agonum dictum ostendit e Festo, vel in Albano montibus sua habebant sacraria. Pergit de Collegio ipsorum commentari & diversis in eodem muneribus, in quo Præsul alius sive χο-

ρ-

ἐξςάτης, qui chorum sistebat & saltare faciebat, & saliendi modum dabat; alius Vates, qui Saliaria carmina præcinebat, atque cantus dabat modum; & Magister quoque alius, qui potestatem habebat inaugurandi & exaugurandi, & Salios juvenes instruebat, ut rite portare ancilia, & secundum modulos rythmicos saltare discerent, cujus ordinis ea præstantia, ut in ipsum non nisi Patritii cooptarentur, atque ex his Patrimes solum & Matrimes, h. e. qui utrumque parentem in vivis adhuc haberent; qua ratione cum Virginibus Vestalibus convenerunt, quæ & ipsæ, nisi patrimæ essent & matrimæ, constitui non poterant. Vestem Saliorum describit Noster deinde, atque tunicam pictam sive versicolorem fuisse tradit, super quam æreis baltheis erant cincti, & trabeas induebant fibula contractas, ne saltantibus esset impedimento, capitis tegumento gaudentes fastigiatis in coni formam pileis, ob quos illos Enniano vocabulo tutulatos dici posse credit, cum tutulus metam sive apicem pileis in vertice additum significet. Arma Saliorum, quod inter omnes constat, fuerunt ancilia, quæ male a Dionysio Halicarn. ejusdem cum Thracum peltis figuræ dicta, scuta fuerunt brevia & rotunda, & ovali figura ad ejus similitudinem efficta sunt, quod, eodem Dionysio & Plutarcho testibus, delapsum cœlitus & in Numæ repertum est Regia, qui circumferri illud etiam & annuis sacrificiis voluit honorari. Ea occasione agit de Festo, in quo ancilia circumlata, quod Kalendis Martiis habuit initium, & per dies aliquot celebratum est, quorum ultimus sacer Mamurio, qui ad similitudinem cœlo delapsi ancilis alia fabrefecerat, Numa potissimum suadente. Istis autem diebus arma illa circumtulisse, scribit, sacerdotes, pugionibus & interdum lanceis quoque & virgis ea percutientes, & e sacrario h. e. secreto illo in Martis templo loco, in quo sacra reponebantur, deducentes, & cum singulis vesperis propter urbis amplitudinem in locum illum referri non possent, in extructis eum in finem ædificiis, quæ Mansiones appellata sunt, custodientes, qua occasione hoc ipsũ vocabulum explicat Gestasse, addit, collo pendentia per urbem incedentes, & in Comitio maxime frequentes, qui locus, ex Marliani sententia, Romani fori pars fuit incipiens a porta Palatii & desinens ad ædem D. Mariæ novæ, sic ut sublatis pedibus & alternantibus, qualis fullonius saltus apud Senecam ep. 15. ad tibiam & per vices ferrentur, & aliquando Salii omnes, aliquando

qui-

quidam modo ipsorum saltarent. Carmina, quæ canebant, dicebantur axamenta, quam vocem cum Scaligero & Dacerio ab axibus derivat, h. e. tabulis, in quibus descripta habebantur, ut a pueris etiam possent edisci, & Numam itidem Pompilium autorem agnoscebant, prisca Latinorum lingua consignata, & obscura adeo propter obsoleta verba, ut vix ipsis Saliis deinde intelligerentur. Istorum carminum λείψανα colligit quoque Noster, & obscura vocabula secundum literarum ordinem disposita explicat, Varronis potissimum Scaligeriq; atque Festi opera usus, & tandem de Saliaribus cœnis veterum scriptorum testimonia congerit, quæ opiparæ adeo, ut, si quæ magnæ aliæ fierent, Saliares inde dicerentur. Secundum Opusculum absolvit *Dissertatio Philologica de Deorum Cabirorum mysteriis*, quæ quia olim jam prodiit & lecta est, quin labore excerpendi illam supersedere possimus, non dubitamus. Hoc sufficiat monuisse, quod per Deos Cabiros ab Ebræo כביר, quæ vox magnum, potentem, validum notat, dictos Romanorum Penates Gutberlethus intelligat, ab Ænea post Trojæ excidium in Italiam deportatos, Cererem videlicet, Proserpinam, Plutonem, Mercurium, & ante hos Jovem atque Dionysum, quin & Dioscuros Castorem & Pollucem, nec non Æsculapium quoque, qui in multis locis, sub aliis tamen nominibus, culti sunt, Beryti scilicet in Phœnicia, Carrhis in Mesopotamia, imo in Ægypto etiam & Samothracia; sed in ea re non habet consentientem Jo. Antonium Astorium JCtum Venetum, qui Venetiis A. 1703 dissertationem evulgavit de Diis Cabiris, atque nomen hoc a voce Chober, quæ Incantatorem significat & Devt. XVIII, 11. legitur, deducit, & fascinatores arbitratur fuisse præstigiis deditos, nomine Tricopatreum, Eubuleum, & Dionysium, & proximis ante vel post Ogygis diluvium seculis floruisse & orbem pervagatos esse, sicut Zoroaster apud Persas, & Magi alii apud gentes alias, divino quoque honore cultos. Cæterum cum in ipso ætatis flore extinctus sit Gutberlethus, neque absolvere potuerit inde, quæ molitum fuisse, de Telchinibus, Curetibus, Idæis Dactylis, Corybantibus & Magnæ Deûm Matris Sacerdotibus Gallis, ex Dissertationis ejus de Diis Cabiris Præfatione discimus, non possumus non præmaturum doctissimi Viri obitum, & quod iis monumentis, ad sacrorum gentilium interpretationem multum profuturis careamus, dolere.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno MDCCV.

CORPUS JURIS CIVILIS ROMANI, DIONYSIO GOTHOFREDO JCto Auctore. Cum Appendice seu Auctario eorum, quæ prioribus hujus formæ editionibus defuerunt, & Indicibus singulari cura revisis & locupletatis. Editio novissima Sacratissimo Cæsari JOSEPHO dedicata.

Lipsiæ, sumtibus J. Frid. Gleditschii Bibl. Lips. & Frid. Knochii Bibliop. Francofurt. ad Mœnum, 1705. 4.

Constat Alph. 11. & plag. 9. chartæ augustæ.

CUm e tot Corporis Juris Civilis Romani editionibus, quæ in Germania, Belgio, aliisque provinciis hucusque prodierunt, nulla a mendis purgata ita fuerit, quin accuratiorem dudum Romani Juris cultores desideraverint, ac præterea ne quidem fœdatarum erratis editionum exempla in officinis librariis amplius prostarent: de nova eaque elegantissima & emaculatissima editione adornanda, jam ab aliquot annis cogitarunt, consiliaque ac sumptus eam in rem contulerunt Bibliopolæ solertissimi, Lipsiensis alter Jo. Frid. Gleditschius, alter Francofurtensis Frid. Knochius. Itaque ne illotis manibus rem tantam aggrederentur, ante omnia præclarissimorum JCtorum mentem explorandam censuere, ecquid ad ornandam perficiendamque editionem novam conferri posse judicarent. Tum textu editionis Francofurtanæ A. 1663 in 4, quem imitarentur, selecto, quod tamen nossent, nec eam a mendis immunem esse, exemplo plane novo ad integra in diversis illustrioribus Germaniæ Academiis JCtorum Collegia confugere non dubitarunt, obla-

oblata cuique certa exemplaris portione, rogaruntque ut eam quam diligentissime reviderent, nec minus in notis Gothofredi, quam ipso Legum contextu errata corrigerent; nec difficulter ab Excellentissimis Viris impetrarunt, ut uno publici commodi promovendi desiderio accensi, strenuam ea in re operam navarent, ac quisque pensum suum magna dexteritate absolverent. Atque ita demum tot præstantissimorum JCtorum studio perpurgatum, & tantum non ab infinitis mendis liberatum opus, Typographo Lipsiensi tradiderunt, nec ordinariis correctoribus satis confisi, Viro juris peritissimo, qui & antea in revidendo Corpore Juris Canonici Pithœano, cum id A. 1695 apud nos sumptu Gleditschii nostri imprimeretur, (Francofurti ad Mœnum hoc anno recuso) suam ea in re solertiam abunde comprobaverat, curam, ne quid novorum mendorum irrepere pateretur, quantum quidem humana industria caveri id potest, commiserunt. Quam Bibliopolarum solicitudinem (nam de typorum elegantia ac chartæ nitore, quæ primo cuique obtutu occurrunt, nihil dicemus) tanto magis laudandam publice censemus, quanto ea est apud alios hodie infrequentior, plerisque, quam emendate libri, quos publicant, excudantur, infra curam habentibus. Cæterum ut in aliis etiam usui publico accommodatior esset editio, nec quicquam in ea facile desideraretur, non modo Indices Titulorum Legumque ita locupletati sunt, ut evolutio multo facilior evaserit, sed & opuscula alia, præter ea, quæ in prioribus hujus formæ editionibus comparuere, ex editione Amstelodamensi A. 1663 in fol. repetita accesserunt, nimirum *Notitia Reliquiarum Juris ante & post Justinianum, a Jac. Gothofredo & Josepho Maria Suaresio conscripta: Edictum perpetuum a Salvio Juliano compositum & ad ordinem Digestorum restitutum, & Ordo Edicti perpetui una cum serie librorum, quos JCti veteres ad idem Edictum scripserunt: Antonii Contii JCti Præfatio in librum Novellarum: Constitutio Imp. Zenonis de novis operibus: Julii Pacii receptarum Sententiarum Libri: denique Marqu. Freheri Chronologia utriusque Imperii ab excessu Justiniani usque ad finem Imperii Orientalis, subinde nunc aucta & emendata, & enarratione rerum post ea tempora ad obitum usque Divi Leopoldi Cæsaris locupletata.*

MI-

MISCELLANEA CURIOSA, BEING A COLLEction of some of the principal phenomena in Nature &c.

h. e.

COLLECTIO PRÆCIPUORUM QUORUNDAM Naturæ Phænomenorum a maximis ævi hujus Philosophis explicatorum, una cum variis Discursibus coram Societate Regia ad promovendam Scientiam Physicam & Mathematicam instituta recitatis.

Londini, apud J. B. & Johannem Senem, 1705. in 8vo. Constat 1 Alph. & 5 Tabb. æneis.

PLeraque omnia, quæ in hoc opere continentur, jam in *Actis Anglicanis* publicata sunt: in gratiam vero eorum, quibus pretiosa ista volumina pervolvere non datur, præcipua inventa Physica & Mathematica ex istis seligere, & in unum volumen mole exiguum conpingere voluit Autor, in præfatione observans, se talia exhibere, quæ jam censuræ orbis eruditi exposita approbationem meruere, & quibus tanquam fundamentis firmis posteritas infinita superstruere valebit. Placuit autem ipsi Discursus singulos verbotenus recensere, uti Societati Regiæ vel exhibiti, vel coram ea recitati fuere, ne in compendium missi obscuri evaderent. Præcipui jam leguntur in Actis nostris, nempe A. 1692 p. 307, quæ celeberrimus *Hallejus* de quantitate vaporum ex mari exhalantium, eorundem circulatione, & origine fontium; A. 1684 p. 387, quæ de Theoria declinationis acus Magneticæ; A. 1687 p. 509, quæ de Ventis statis intra Tropicos, eorumque causa; *Tom. 2. Supplem. p. 328*, quæ de calore Solis proportionali in omnibus latitudinibus; *ibid. p. 333*, quæ de inveniendis focis lentium per Algebram modernam; A. 1702 p. 180, quæ de invento a *Rob. Hookio* Barometro marino; & tandem A. 1700 p. 87, quæ *Woodwardus* de Vegetatione Plantarum disserit. Quæ ulterius ab *Hallejo* de vera Theoria æstus marini proponuntur, in summi Geometræ *Isaaci Newtoni Principiis Philosophiæ Naturalis Mathematicis*, quæ mense Junio anni 1688 p. 304 & seqq. recensuimus, & *Davidis Grego-*

gorii Elementis Astronomiæ, nobis mense Octobr. anni 1703 p. 452 & seqq. commemoratis leguntur, atque *Newtono* Theoria ista debetur autori. *Newtoni* Theoria lucis & colorum, ejusque uberior explicatio, ex *Optica* ipsius nuper publicata, & proxime a nobis recensenda, peti debet. Ejusdem Theoria Lunæ in eruditissimo opere Astronomico *Gregorii* modo laudato jam est publicata. *Romeri* Demonstratio de successiva Luminis propagatione, non solum ab illustri *Hugenio* in ingenioso *de Lumine Tractatu*, nobis A. 1690 pag. 481 & 561 commendato, sed & a Scriptoribus Systematicis, quales sunt *Joh. Bapt. Hamelius* & *Franciscus Bayle*, fuse sunt exposita, & a nobis ex Tractatu Hugeniano ad annum cit. p. 483 in compendio proposita. *Wallisii* cogitata de Mensura resistentiæ medii in motu projectorum, caput 101 Tractatus de Algebra absolvunt, quem A. 1686 p. 283 recensuimus. *Narcissi* de Sono discursus, generalibus solum terminis, Visus cum Auditu & Opticæ cum Acustica convenientiam exponit. Quæ *Hallejus* de magnitudine atomorum ex ductilitate auri, nec non de variis speciebus quantitatum infinitarum earumque inter se proportionibus demonstrat, atque de distantia stellarum fixarum docet *Franciscus Robertus*, ea jam plerisque innotuisse credimus. Quare de his omnibus in præsenti non dicimus: pauca tamen de discursibus reliquis, qui in præsenti opere continentur, subnectemus.

Exhibet nempe quoque Autor noster sæpius jam nobis laudati *Halleji* Tentamen de causa mutationis declinationis acus Magneticæ, cum hypothesi de structura internarum partium Telluris: in quo cum per observationes probasset, mutationem istam esse universalem suosque habere gradus, utut non omnibus in locis eosdem, causam ejus tandem assignare nititur. Quemadmodum vero ex ipsis Actis nostris A. 1684 mense Aug. p. 392 constat, quod phænomena declinationis acus Magneticæ salvaturus asserat, Terram esse Magnetem quatuor Polis magneticis instructum, & acum magneticam dirigi versus viciniorem: ita facile conjicere poterat, mutationem declinationis inferre mutationem situs Polorum. Hanc declaraturus, Tellurem sibi concipit, ut geminum Magnetem, constantem nempe ex crusta exteriori & nucleo, fluido quodam intermedio interjecto, ita ut tum ista, tum hic binos habeat Po-

los

los Magneticos, & ambo circa commune centrum ac axem diurnæ rotationis intervallo quatuor viginti horarum rotentur. Crustæ globi nostri Terraquei, quem incolimus, Polos tribuit fixos, ita, ut, si hi essent soli, versus quos materia magnetica moveretur acus directrix, hæc constanter eandem haberet declinationem. Ut igitur variatio declinationis explicari possit, nucleo h. e. globo minori intra Tellurem concluso Polos tribuit similiter fixos respectu ipsius, at mutabiles respectu crustæ. Ponit enim, nucleum & crustam inæquali revolvi circa communem axem celeritate, ita tamen, ut inæqualitas nonnisi post plures revolutiones factas reddatur sensibilis: cui determinandæ si sufficerent observationes (quas non sufficere Noster docet) variatio declinationis ad computum revocari poterat. Non autem absurdum esse, sibi concipere concavitatem intra Tellurem, & in ipsa pendulum globum minorem, inde evincere conatur, quod celeberrimus *Newton* in *Principiis Philos. Nat. Mathem.* demonstraverit, densitatem Lunæ esse ad densitatem Terræ, ut 9 ad 5 quam proxime, adeoque Lunam, corpus longe minus, esse densiorem Tellure, corpore longe majori. Quæ cum accuratius expenderet, probabile ipsi visum fuit, plures sphæras intra cavitatem istam contineri, adeoque hanc tandem Telluris assignat structuram internam. Præter nucleum solidum, intra Tellurem duas adhuc alias sibi concipit sphæras concavas cum suis atmosphæris, cumque sphæras inclusas magnitudinibus Veneris, Martis atque Mercurii proportionales statuat, horum Planetarum nomina ad istas significandas transfert. Jam quia diameter Telluris est 8000 circiter milliarium Anglicorum, sphæris concavis crassitiem tribuit 500 milliarium, & atmosphæris altitudinem isti æqualem, ut diameter nuclei prodeat 2000 milliarium. Cum ulterius animadverteret, Venerem, Martem atque Mercurium terrestres nobis nullum præbere usum, qui crustam exteriorem incolimus, atque nostro ævo pro certo haberi, Terram esse e numero Planetarum, omnesque Planetas non sine ratione supponi habitatas, tandem partes Telluris sua habere animantia, e.g. aerem aves & insecta, aquam piscium innumera genera, terram reptilia: non incongruum ipsi videbatur asserere, & globos istos in Tellure conclusos habitari. Quod si objicias,

ſine luce viventia ibi commorari non poſſe, regerit, multos dari modos, quibus lux ibi producatur; nempe vel ea ratione, qua ignes noſtri fatui generantur, atmoſphæras iſtas illuminari, vel fornices concavos variis in locis reſplendere Solis inſtar, vel lumen aliquod ibi produci, cujus nullam nos habeamus ideam.

Idem *Hallejus* tradit Regulam decrementi altitudinis Mercurii in Barometro, pro diverſa hujus ſupra Telluris ſuperficiei elevatione. Supponit aerem eſſe elaſticum, reſiſtentiam elateris æquari ponderi prementi, ſpatia ab aere ſub diverſis preſſuris occupata eſſe in ratione reciproca preſſurarum, gravitatem aeris ſpecificam eſſe ad gravitatem aquæ prope ſuperficiem Terræ ut 1 ad 800, Mercurii ad aquæ ut 10800 ad 1, atque adeo digitum unum Mercurii æquari 10800 digitis cubicis aeris: unde ſi aer ejuſdem eſſet denſitatis, atmoſphæræ altitudinem fore 5, 1 mill. atque in aſcenſu 900 pedum ſeu 10800 digitorum Mercurium in Barometro deſcenſurum per unum digitum. Sed quia expanſio aeris in ea ratione creſcit, in qua pondus atmoſphæræ incumbentis decreſcit, Mercurii deſcendentis altitudinem augeri, & ſpatium quodlibet uni digito argenti vivi reſpondens continuo creſcere. Quamobrem aerem ad majorem extendi debere altitudinem. His principiis jactis problemata de determinanda altitudine Mercurii ad altitudinem aeris datam, & altitudinem loci, in qua barometrum collocandum, ut Mercurius datam obtineat altitudinem, curioſa magis eſſe, quam difficilia pronunciat: eademque ſolvit ope quadraturarum ſpatiorum inter Hyperbolam & ipſius Aſymptotos, geminamque computavit Tabellam, in quarum altera altitudines aeris altitudinibus Mercurii; in altera altitudines Mercurii altitudinibus aeris reſpondentes exhibentur. Ex qua colligit, in altitudine 41 milliarium denſitatem aeris ſe habere ad denſitatem nobis vicini ut 1 ad 3000, in diſtantia 53 ut 1 ad 30000, oſtenditque per obſervationes crepuſculorum, aerem ultra 45 milliaria non extendi, nempe ad 44, 4 Anglica ſcilicet, qualium 4000 eſt ſemidiameter terræ. Atque inde ulterius infert, aerem ad 180000 ſpatii partem comprimi poſſe, quod in ſtatu naturali occupat. Quoniam vero hæc conſequuntur, ſi atmoſphæra inalterabilis ſupponatur, atque rarefactionis & condenſationis capax

in

in infinitum, utraque vero hypotheſis falſa eſt, ſi rigoroſe ſpectetur: computum quoque iſtum non ſatis eſſe exactum monet. Variari certe ſpecificam aeris gravitatem, dum calor aerem dilatat, & frigus comprimit, dum effluvia particulis aereis graviora immiſcentur, quemadmodum ſalia aquæ permixta pondus ejus augeant. Condenſationem terminari in certo gradu per experimenta *Florentinorum* atque *Hoockii in Microgr. cap. 5.* Nec rarefactionem in infinitum procedere, quod particulis elaſticis competere debeat magnitudo determinata in ſtatu naturali, exemplo lanæ. Hæc igitur *ἀκρίβειαν* concluſionum ſuperiorum Geometricam turbare. Unde ☿ in eadem elevatione diverſo tempore non eandem obtinere altitudinem. Hinc in cauſas aſcenſus & deſcenſus ☿ inquiſiturus, primo phænomena recenſet, ex quibus concludit, præcipuam aſcenſus & deſcenſus ☿ cauſam eſſe variabilitatem ventorum in zonis temperatis, cui adjungenda ſit incerta exhalatio & præcipitatio vaporum in aere: atque ex his cauſis phænomena reſolvit.

Idem ulterius ex communicatis per *Juſtellum* cum Societate Regia catalogis, in quibus ab anno 1687 usque ad 91 incluſive ætas & ſexus omnium Vratislaviæ ſingulis menſibus mortuorum conſignabantur, & horum numerus cum numero natorum comparabatur, conſtruxit Tabulam, in qua ſingulis ætatis annis adſcribitur numerus perſonarum ad eos profectarum & Uratislaviæ degentium. Hujus Tabulæ multiplicem monſtrat uſum. Nempe inde deducit non ſolum omnem numerum Vratislaviæ viventium, qui eſt 34000, ſed & numerum eorum, qui arma gerere valent, ad 9000 aſſurgentem: imo generaliter concludit, in quacunque civitate, numerum illorum eſſe quartam circiter numeri omnium incolarum partem. Derivari hinc poſſe oſtendit gradus mortalitatis pro omni ætate; quot mori debeant per annum tuæ ætatis homines, ut certus eſſe poſſis, te iſto anno non moriturum, hoc enim oſtendit ſola differentia inter numerum perſonarum ætatis propoſitæ, v. g. 25, & proxime ſubſequentis 26, qui in præſenti caſu Vratislaviæ eſt 7: nec non quot mori debeant, ut perſona quædam ætatis cujuscunque non moriatur, antequam attingat ætatem propoſitam: quomodo inquiratur, quo ætatis anno perſo-

sona quædam ætatis cujusdam propositæ sit moritura. Quæ speculationes non censeri debent inutiles, cum earundem insignem ostendat usum in definiendo pretio assecurationis, quæ dicit certum quoddam contractuum genus Anglis in plurimis negotiis civilibus admodum familiare. Imo easdem speculationes ad gemina prorsus transfert, qualia proposuit *Wilhelmus Petty* in *Arithmetica Politica*, cujus prolixa recensio occurrit in Actis nostris A. 1691 p. 407 & sqq.

Noster denique ex Hallejanis inventis nobiscum communicat ejus discursum de gravitate & proportionibus, in quibus corpora gravia descendunt, nec non de motu projectorum: in quo cum celeberrimus Autor varias variorum hypotheses recensuisset, ut ipso eorum dissensu difficultatem causam gravitatis efficientem detegendi ostenderet; ab omni prorsus hypothesi abstinet, atque certius philosophaturus, stabilitis quibusdam [illegible] experientias indubias gravitatis proprietatibus, methodo demonstrativa ope principiorum Geometricorum & Analyseos Speciosæ regulas deducit, juxta quas corpora gravia descendunt, & projecta moventur.

Præter discursus hactenus commemoratos, in præsens opere continentur adhuc tres ad Physiologiam spectantes, in quorum primo *D. Georgius Gardenius de Aberdeen* Theoriam generationis; in secundo *Clopton Haverus, M. D.* cujus *Osteologiam* A. 1691 p. 573 recensuimus, concoctionem; in tertio *J. Drake M. D.* influxum respirationis in motum cordis exponunt. Ex singulis quædam scitu non injucunda proferre libet. Quod theoriam generationis attinet, doctissimus ejus Autor ad tria eandem capita revocat, nempe 1. quod animalia generentur ex animalculo, 2. quod animalcula ista originaliter insint semini marium, 3. quod sine ovis in fœminis animalcula in animalia mutari nequeant, ut adeo Eclecticum quasi agens, hypotheses *Harvæi* & *Dn. de Lewenhæk*, quarum hanc A. 1686 mense Oct. p. 475 descripsimus, conjungat. Ad primum stabiliendum sequentibus utitur argumentis: 1. quod *Malpighius* in ovi nondum incubati cicatricula pulli rudimenta observarit, 2. quod subito post incubationem omnes partes appareant, vi experimentorum *Harvæi* atque *Malpighii*, manifesto, ut ipsi videtur, indicio, partes illas non ex flui-

do

do concreviſſe, ſed ibi jamdum nondum explicatas extitiſſe, ab origine mundi procul dubio per omnipotentiam Dei formatas. Alterum confirmaturus hæc producit argumenta: quod 1. in ſemine maſculo omnium animalium innumera animalcula a *Dn. Leewenhoek* fuerint detecta: quas obſervationes exhibuimus A. 1682 p. 321. 2. quod per obſervationes *Malpighii* rudimenta fœtus ſolum reperiantur in ovis a mare fœcundatis, non autem in ſubventaneis: 3. quod figura animalculorum a *Dn. Leewenhoek* delineata conveniat cum figura rudimentorum fœtus in ovo tum ante, tum poſt incubationem a *Malpighio* deſcripta: 4. quod ex hac hypotheſi reddi poſſit ratio, quomodo multi fœtus una excludantur, & multa ova in gallina per unum coitum cum gallo celebratum fœcundentur: 5. quod prima de Meſſia prophetia novam ex iſta accipiat lucem, in qua vocatur ſemen mulieris, cum omnes homines reliqui ſint ſemen viri: 6. quod eidem adſtipuletur analogia vegetationis plantularum; ſemina enim eſſe plantulas, quæ terræ tanquam utero committantur. Denique ultimum hac ratione evincit: 1. quod animalculum non poſſit in lucem edi, niſi in proprium cadat nidum, quem centrum cicatriculæ in ovis eſſe appareat: unde licet myriades animalculorum in ovum unum cadant, haudquaquam tamen præter unum in lucem edi poſſe. Addit, fortaſſis nidum moli animalculorum ita proportionatum eſſe, ut nonniſi unicum recipere poſſit: quæ ſit ratio raritatis monſtrorum. Abſolutam nidi neceſſitatem in oviparis ad oculum patere. Hanc vero ſolam differentiam inter ovipara & vivipara quoad præſentem materiam in eo conſiſtere, quod in his ova præter cicatriculam & eorum colliquamentum nihil contineant, ita ut fœtus extra iſta in uterum radices protrudere teneatur nutrimentum recepturus: aſt ova in oviparis proprie dici poſſint uterus quidam in ordine ad fœtum, quoniam non ſolum cicatriculam cum amnio & colliquamento, quod immediatum ſit fœtus nutrimentum; ſed materiam inſuper contineant in colliquamentum convertibilem, ita ut fœtus radices ſuas nonniſi in albumen & vitellum ovi agat, unde omne ſuum nutrimentum derivet. 2. Quod hæc cicatricula non ſit originarie in utero, ex frequentibus extra uterum conceptionibus probat, quales occurrunt *in Tranſ. Phil. Angl. n. 139, 150 & 172*, & *in No-*

vellis Reip. Literariæ Menſ. Sept. A. 1685. p. 996. Unde probabile fieri aſſerit, teſtes muliebres eſſe ovaria huic uſui deſtinata. Subjungit 3. quod in confeſſo ſit apud omnes, fœtum in utero per amplum temporis ſpatium poſt conceptionem cum matre connexionem non habere, eſſeque in iſto ovum perfecte rotundum, molis exiguæ, cum fœtu in medio incluſo, qui ſucceſſive funiculum umbilicalem emittat & utero tandem alligetur. Unde appareat, cicatriculam, quæ ſit fons nutritionis animalculi, non oriri in utero, ſed alibi, atque in iſtum deferri tanquam in ſolum aptum, ex quo nutrimentum recipiat ad vegetandum fœtum. Eſſe vero teſtes fœmineas revera ovaria, hoc experimento evincere conatur, quod parere neſciant fœmellæ, ſi abdomen aperiatur ac teſtes exſecentur. Reſpondet tandem tribus objectionibus, quibus hoc ultimum aſſertum ſubeſſe videri poterat.

De concoctione quæ tradit *Haverus*, in compendio huc redeunt. Tribuit nempe ciborum in ventriculo comminutionem ſalivæ, quam pro liquore habet ex gemino alio compoſito, altero nempe acido, altero oleoſo, oleo terebinthinæ non prorſus abſimili, quorum unusquisque e peculiaribus glandulis ſecernatur: id quod ſequenti comprobat experimento. Aſſumſit fruſtum carnis crudæ, idque diſſecuit in minuta magis, ſed iis tamen majora, in quæ maſticatione reducitur, panisque micis admixtis oleum terebinthinæ & oleum vitrioli affudit: quam maſſam cum per quatuor horas in balneo Mariæ digeſſiſſet, in pultem redactam deprehendit. Salivam certe prodere fermentationem, etiam cum non edimus, per bullulas ipſi inexiſtentes utut in ore non agitatæ. Motum ſtomachi per reſpirationem productum cibo diſſoluto cum ſaliva intimius permiſcendo inſervire. Per hanc autem fermentationem apta diſponi alimenta, ut cum bile in inteſtino duodeno fermentare poſſint: quod hoc experimento probat. Cum bilem naturæ ſaponariæ ſupponat, ſaponem in aqua calida diſſolutum oleo terebinthinæ ac vitrioli admiſcuit, & in mixtura fermentationem oriri obſervavit.

Influentiam reſpirationis in motum cordis adſtructurus *Drakius*, *Loweri* explicationem ſyſtoles ſeu contractionis cordis per mechanicam viſceris hujus ſtructuram laudat; verum explicationem diaſtoles per motum reſtitutionis improbat, cum ſtatus contra-

tractionis fibrarum sit potius naturalis, adeoque non dari possit diastole sine externa quadam violentia, prouti experientia in omnibus musculis doceat, non dari in ullo musculo motum restitutionis confirmans. Ita musculos a potentia antagonistarum liberos esse in statu contractionis, illos similiter, qui antagonistis carent, ut sphincteres gulæ, anus, vesicæ, semper esse in eodem. Quod vero cor sit musculus, isque solitarius, sine ullo antagonista proprio, nec voluntatis imperio subjectus, proxime adeo ad sphincteres accedens, a *Lowero* aliisque dudum esse demonstratum. Musculares fibras cordis per nervos actuatas immediatum esse systoles instrumentum concedit; quin tamen musculi intercostales cum diaphragmate, dum sanguini per pulmones viam pandunt, suum quoque conferant, negari non posse. Ostendit ulterius, vasa sanguifera in pulmonibus in costarum elevatione ac depressione eandem cum bronchis pati debere mutationem, nempe coarctari, dum costæ deprimuntur ac pulmones subsidunt; extendi, dum costæ elevantur & pulmones aere inturgescunt, ut via sanguini ex dextro cordis ventriculo in sinistrum aperiatur. Diastolen igitur fieri asserit, dum a pondere atmosphæræ, quæ musculi antagonistæ vicem subeat, costæ deprimuntur, pulmones subsidunt & vasa sanguifera coarctantur, ita ut sanguis per venam pulmonariam veluti ope emboli cujusdam in sinistrum cordis ventriculum protrudatur. Tandem quædam subjungit, quæ circa fœtum in utero moneri poterant.

DE SUSPECTIS DE HÆRESI OPUS. Autore ANSELMO DANDINO CÆSENATE, olim in Patria Sancti Officii Consultore, nunc utriusque Signaturæ Referendario, & Sacræ Congregationis Indicis Consultore.

Romæ, apud Vincentium de Romanis, 1703. in fol. Alphab. 8.

EX officii, quod olim in patria sua gessit, ratione operis hujus ansam Clarissimus Autor arripuisse videtur, in quo suspectorum de hæresi & culpam considerare prolixius intendit & pœnam.

Utriusque tamen contemplationem antecedere jubet aliqua præliminaria, quæ primo circa *suspicionem* in se spectatam occupantur. Hanc posteaquam *criminis incertam* definivit *repræsentationem*, illius a præsumtione differentiam in eo collocat, quod, cum illa solum in malam, hæc vicissim in utramque partem sumi sueverit. Suspicionis tres esse gradus innuit, aliamque levem, aliam probabilem, aliam violentam facit. Fontes, unde scaturiat suspicio, modo patriam esse dicit, modo parentes, modo educationem, jam vitam anteactam, mox dicta & facta, interdum & amicos; quæ singula latius exposita sistit, & his absolutis, ad generaliorem *hæreseos* indagationem pergit. Et hæc ipsi est *error intellectus voluntarius, contra aliquam propositionem catholicam cum pertinacia assertus ab eo, qui baptismum accepit.* Ad hujus definitionis ductum in capitibus aliquot proxime sequentibus multa cumulat de errore intellectus, deque voluntario errore, & reliquis vocabulis, quæ ad sensum descriptionis istius principaliorem pertinent. Ad opus ipsum propius accedens, hac quidem vice solam partem primam absolvit, & quinam sint *de hæresi suspecti?* indagat. Principem inter eos locum *blasphemis* assignat, ubi blasphemiæ & definitionem pandit & divisionem, & plerosque blasphemantes hæreseos suspicionem incurrere observat, exceptis forte iis, qui in magna, quam vocat, eamque levi & levissimæ opponit, ebrietate tales se gerant, aut qui passionibus cerebri affecti rationalis facultatis defectum sentiant, (quanquam hos ob malum exemplum castigari posse admittat;) aut qui dormientes blasphement, nisi vigilantes forsan antea linguam male disertam fecerint; aut qui ob iracundiam mentem abalienantem in blasphemas voces erumpant, atque similes. A blasphemis progreditur ad *superstitiosos*, quibus *idololatras* accenset, & *magos*, sed eos tantum, qui paciscantur cum Dæmone, magiam namque naturalem nullius inducere criminis suspicionem observat; *divinatores* item, arte usi Dæmoniaca qui fuerint, & *sortilegos*, qui a Deo eventum non expectent, nec a casu, sed a Diabolo, qua de causa sortes divinatorias omnes rejicit; imo & *vanæ observantiæ studentes* prioribus addit, & *maleficos*, & eos, qui *superfluum, vel falsum cultum Deo exhibeant.* Admodum deinde prolixus est in referendis hunc in censum iis,

qui

qui Sacramentis abutantur, ſive illi eadem *conficiant* ſine poteſtate, aut debita minus materia, formaque, loco item temporeque haud debito, aut ceremoniis diſpoſitionibusve non debitis; ſive illa minus rite *offerant*, aut ſecus, quam fieri debebat, *conferant*. *Fautores* porro *hæreticorum* de hæreſi vehementer ſuſpectos eſſe pronunciat, ſive omittendo peccent, eosque vel non denuncient, vel non capiant, vel non cuſtodiant; ſive committendo, dum eos receptent, honoribusve & dignitatibus inſignire haud vereantur. Heic ſigillatim ad Principes excurrit ſeculares, eosque hæreticis ſalvum quidem conductum poſſe concedere admittit, ſi ſolam ſpectes immunitatem a violentia, ſed non item, ſi de immunitate abſoluta quæſiveris; libertatem certe conſcientiæ iis a Principibus permitti, aut dignitates in eos conferri poſſe, inficiatur. Multo magis *defenſores hæreticorum* ſuſpicione hæreſeos gravari dicit, & inter alia Miniſtros Sancti Officii, inquiſitioni actu inſervientes, nec directe nec indirecte impediri poſſe, absque hæreſeos ſuſpicione, ſtatuit. Sed de iis, *qui cum hæreticis converſantur*, paulo cenſet mitius, & conditiones, quibus fieri id liceat, exponit. Quo pacto etiam *retinere libros hæreticorum legereque* aut conceſſum ſit, aut minus? indagat. Denique poſt commemoratos atroque carbone notatos illos, qui hæreticorum funus comitentur, aut hæreditatem iis relinquant, aliosque, iis præcipue eandem ſuſpicionis notam inurit, qui propoſitiones hæreticas vel parum Catholicas in medium proferre ſtudeant. Hæc prima operis pars diſcuſſit, de qua iſtud adhuc monemus, quod Index diffuſiſſimus & tertiam omnino integri tractatus partem conſtituens eidem ſubnectatur.

LETTERA DISCORSIVA DI APPOSTOLO ZENO &c.

i. e.

DISSERTATIO EPISTOLICA APOSTOLI ZENI, Nobilis Cretenſis & Civis Veneti originalis, ad Dn. Abbatem JUSTUM FONTANINI, Bibliothecæ Eminentiſſimi Dn. Cardinalis Joſephi Renati Imperialis Præfectum, de magno Opere Meditationum Philoſophicarum Dn. BERNARDI TAR-

VISINI, Patricii Veneti: quæ eadem de origine deque Viris doctis Gentis Tarvisinæ exponitur.

Venetiis, apud Antonium Bortoli, A. 1704. in 8. Plag. 4.

CUm *Meditationum Philosophicarum* Illustrissimi Viri Bernardi Tarvisini primum volumen prelo jamjam exiret, scripta est a Nobilissimo Autore ad venerabilem Fontaninum, ex *Aminta Tassi defenso atque illustrato* scriptisque aliis cognitum jam nobis & laudatum, hæc Epistola, qua non modo argumentum istarum Meditationum, verum etiam concinna Familiæ Tarvisinæ antiquæ & nobilis, inprimisque doctorum ex ea Virorum, & Illustrissimi hujus Bernardi adhuc superstitis historia continetur. Nos ex ea, serius huc allata, more nostro pauca delibabimus. Ponitur inter majores Illustrissimi Bernardi Tarvisini, post paucos, Marcus Tarvisinus, Fundator *Abbatiæ S. Thomæ Cisterciensis ordinis, Torcellanæ diœcesis*, qui A. MCC obiit. Cujus Abbatiæ *Historiam* aliquando in lucem dabit Epistolæ Autor. Deinde eminet Bernardus, qui A. M CCC LXVI floruit, in cujus MS. codice *de transmutatione metallorum*, qui auctior servatur in Bibliotheca Tarvisina, quam in Theatro Chimico Argentorati A. M DC XIII exscriptus legitur, sunt hæc verba ad finem: *Finit hic liber, &c. compositus per Magistrum Bernardum Comitem Tervisianum, qui acquisivit Comitatum & ditionem de Neige in Germania per hanc artem pretiosam & nobilem.* Sequitur Zacharias prior, insignis Venetorum Orator Concilii Constantiensis tempore, cujus *Orationes* ad Romanum Pontificem aliosque eloquentissime habitas in lucem edi optat Autor, atque aliquot earum MSS. Patavii servari a Patribus Eremiticis indicat: deque eodem hoc sese expositurum pollicetur *Libro de Scriptoribus Venetis.* Postea Pauli prioris, magni peregrinatoris, mentionem facit, ejusdemque MS. *Libri Historici* & *Geographici*, quem apud Hieronymum Petram nuper defunctum viderit sic inscriptum: *de Nili origine & incremento: item de Æthiopum regione & moribus liber singularis, compositus per me Paulum Trivisanum Nobilem Venetum, in insula Cypri, anno reparatæ salutis M CCCC LXXXIII.*

Hinc

Hinc post aliquos est Marcus Antonius, Reipublicæ Venetæ Dux Illustrissimus. • Deinde Nicolaus, Philosophus inprimis Platonicus, cujus *Ionem* Dialogum Platonicum, *e Græco Italicum* & Venetiis A. M D XLIIX in 8 editum memorat. *Opera* autem *Platonis* ab eodem multis locis signata & notis indiceque aucta, in Bibliotheca Tarvisana se videre meminit. De Andrea JCto agens, errorem Alberici notat, qui in Catal. p. 7. 8. hunc in templo S. Mariæ Matris Domini sepultum scribat, inscriptione deceptus, quam Paulus Tarvisinus Andreæ filiolo suo duorum annorum ætate mortuo posuerit. Postea Marci Herois meminit, ejusque amicitiæ singularis cum Nicolao Barbarigo cultæ, cujus fama permotus Carolus I Rex Angliæ per Legatum suum horum amicorum imagines abs Venetis petierit. Ejusdem Marci, præter libros editos, cum MSS. alios memorat, tum unum *de Religione & de cultu Divino*, Italice MS. in Biblioth. Tarvis. sibi visum. Dehinc ad Franciscum Tarvisinum, unicum Bernardi superstitis fratrem, venit, Nuncium illum quondam Alexandri VIII P. R. ad Galliarum Regem, eoque loco Epistolam integram promit *Maintenoniæ*, qua hæc Pontificis S. ad se epistolii meminit, & Franciscum Tarvisinum laudat. Cujus ejusdem commentarium *de Juramento reis deferendo* editum, item *decisiones* cum *Thomæ Tarvisini JCti decisionibus* edendas, museum porro antiquitatibus refertum, denique *dissertationem Chronologicam* & *Genealogicam* pro veritate Scripturæ S. conscriptam commendat epistolæ nostræ Clarissimus Autor. Qui jam tandem ad Illustrissimum Bernardum Tarvisinum, Meditationum Philosophicarum autorem devolvitur, ejusque parentes, & studia philosophica, philologica, mathematica, pictoria, antiquaria describit; deinde museum, cujus Inscriptiones Græcas & Latinas a *Jo. Ant. Astorio* editum iri confidit; postea Bibliothecam mille & amplius MSS. codicibus refertam, inter quos est *Alex. Tassonis Conspectus Annalium Baronii* tribus voluminibus, quo multi Baronii errores castigantur, &c. quos omnes in *Catalogis MSS.* se commemoraturum promittit Noster; porro scripta nondum publicata XLII; præterea mores atque amicitias ejusdem commemorat, tandemque ad Meditationum ejus Philosophicarum opus progreditur, cujus *Specimen*, librum

brum nempe *de Immortalitate animæ*, Venetiis A. 1699 in 4 prodiisse docet. Ipsum autem illud *Meditationum* opus, non compilatum, sed ex ingenio Autoris natum, in VIII volumina, partibus distincta, dispescitur. E quibus primum Volumen partibus tribus, adversus *Scepticos* rerum veritatem & cognitionem, adversus *Atheos* DEI existentiam & providentiam, deindeque animæ immortalitatem demonstrat. Volumen II Legibus Gentilium rejectis, Scripturæ S. autoritatem confirmat. III Fidei Christianæ veritatem: IV Religionis Catholico - Romanæ præstantiam, Mahometana cæterisque condemnatis: V Pontificis R. dignitatem probat. VI deinde, ad Politica spectans, Legum necessitatem ostendit. VII autem morum doctrinam affectuumque moderationem commendat. Denique VIII viam tranquillius & vivendi & moriendi commonstrat. Hæc ubi latius paulo diduxit Autor Epistolæ doctissimus, libellum concludit. Cæterum eundem Nobilissimum Autorem plura alia & edidisse, & adhuc moliri, non ignoramus. Quippe Tomo I operis, quod *la Galleria di Minerva* inscribitur, & Venetiis A. 1696 in fol. prodire cœpit, p. 65 ejus Vita Joannis Georgii Trissini, p. 78 Vita Joannis Baptistæ Guarini Poetæ celeberrimi, & p. 165 Series Chronologica Auctorum, qui publica auctoritate Historiam Venetam scripserunt, deprehenduntur; ut taceamus, eum Academiæ, quam *della Galleria di Minerva* vocant, Secretarium diserte perhiberi ejusdem operis tomo II p. 165. Quin & elegantissimum ejus Drama *Il Narcisso Pastorale*, intra decem dierum spatium compositum, commendat Joannes Cinelli in Bibliotheca Volante Loculo (*Scanzia*) X, qui hactenus desideratus Venetiis hoc ipso anno prodiit, pag. 9. Denique ex Justi Fontanini libro *L'Aminta di Torqu. Tasso difeso e illustrato* Romæ A. 1700 edito p. 179 didicimus, Apostolum Zenum opus excellentissimum de Poetis Italis moliri, in quo eos contra exterorum censuras defendere conabitur.

OBSERVATIO AD RECENSIONEM LIBRI DE Fidei & Rationis consensu a Domino JAQUELOTO editi mense Octobri proxime praecedenti factam.

Cum

CUm hæc Recensio Clarissimi Jaqueloti sententiam *de Leibnitiana Harmoniæ præstabilitæ Hypothesi* attigerit, quæ nuspiam adhuc in his Actis est explicata; operæ pretium visum est, ad meliorem ejus intellectum, missam nobis ipsorum Dn. Jaqueloti verborum ex Libro recensito excerptorum Latinam versionem adjungere, ut appareat, quis sit consensus aut dissensus. Quia *(inquit pag. 381. 382.)* difficile est, comprehendere, quomodo voluntas motum corpori imperet, Celeberrimus Leibnitius Corpus considerat tanquam machinam tensam & dispositam ad efficiendos omnes motus quos producit, & Animam tanquam substantiam omnes continentem ideas sese successive evolventes, modo motibus omnibus corporis conformi & correspondente. Itaque cum brachium movere volo, evenit, ut brachium moveatur virtute machinæ dispositæ atque tendentis ad brachium in hoc instanti movendum. Hoc modo Anima & Corpus se fere habebunt ut duo horologia pendula, quæ motus suos pariter iisdemque momentis exercent. Qui causas occasionales defendunt, volunt ob unionem animæ & corporis, Deum ad certorum motuum præsentiam in anima formare certas ideas; & ad præsentiam certorum actuum voluntatis, Deum producere certos motus in corpore. Quod Dn. Leibnitius non probat, quia ista hypothesis perpetua supponit miracula. Systema receptum medium inter has duas sententias tenet, quæ magnas difficultates pati videntur. Videri possit prima specie, in priore systemate libertatem non nisi quandam illusionem esse, cum anima & corpus per causam efficacem & antecedentem ad omnes suas cogitationes & actiones disponantur, tantumque revera evolvatur, quod erat tectum & involutum. *Systema causarum occasionalium* majoribus adhuc difficultatibus laborat. Nam in eo Deus agit omnia; creaturæ non nisi umbræ sunt vanæ, & entia actionis expertia. Quid ergo virtutibus & vitiis fiet? An credi oportet, Deum ad aspectum Betsabæ in anima Davidis ideam concupiscentiæ excitasse, & in animas Pharisæorum impressisse ideas blasphemiæ contra Spiritum Sanctum, cum dæmones viderent ex corporibus dæmoniacorum ejectos? Quocunque effugio, aut quacunque subtilitate utamur, res huc semper redit. Exponit deinde Clarissimus Autor rationes, cur systema receptum,

quo anima in corpus & corpus in animam influxum exercet, ipsi magis placet. Sed tandem ita pergit p. 387. sqq:

Si tamen systema Leibnitianum bene intelligitur, reperietur, in eo non destrui libertatem; anima enim facultatem habet decreta sua formandi, ac volendi quod placet. Et quod actiones corporis ab anima imperatas attinet, non potest officere libertati dispositio corporis ita a Deo formati, ut motus ejus præcise voluntatibus animæ respondeant, quod tali exemplo intelligi potest. Ponamus, Mechanicum egregium scire, quæ ego famulo meo tali die sim imperaturus, eumque posse formare automatum par exequendis omnibus motibus a me ea die imperandis. Certum est, me tunc Automato illi tanquam famulo meo imperaturum ea, qua fruor, libertate, neque illam ipsius automati spontaneam ad suos motus determinationem, quicquam libertati meæ præjudicaturum. Eodem se modo res habet in corpore humano, secundum systema Leibnitianum, quod ideo appellari solet *Systema Harmoniæ præstabilitæ*. Deus formavit nostra corpora tanquam machinas, quæ debent respondere certis motibus nostrarum animarum. Tale Automatum non est impossibile Deo, qui novit omnes determinationes meæ voluntatis, motusque machinæ his determinationibus accommodavit. Hoc systema exemtum est difficultatibus, quæ in aliis reperiuntur. Non intelligitur in systemate recepto, quomodo voluntas agere possit in corpus, & in systemate causarum occasionalium omnia fiunt miraculose, & Deus movet brachium meum occasione meæ voluntatis, corpus proprie loquendo nihil agit. Sed in systemate Leibnitiano agit revera. Quod animam attinet, concipi utique potest, Deum ipsi in creatione dedisse ideas confusas & involutas omnium objectorum universi, quæ evolvantur & distinctæ fiant, prout objecta mutationes producunt in eo corpore, quod animæ est conjunctum, quia Deus ita creavit animam & corpus, ut perfecte sibi respondeant. Anima deinde in sese ipsa agit secundum illas ideas & perceptiones distinctas, ut judicia sua formet, suaque placita ac destinata animo concipiat, secundum electionem quam instituit. Ipsa imperat, & corpus exequitur virtute dispositionis a Creatore ad exequendum ei datæ.

Itaque concludo (*inquit Vir Clarissimus sub ipsum dissertatio-*

tio-

tionis finem) si intelligi queat, animam agere in corpus propria virtute, & quodam genere influxus, qui motum in eo producat, sequendum esse systema receptum. Simplicius enim est aliis & liquidius, (*plus simple & plus dégagé.*) Et in favorem ipsius, adduci potest exemplum Dei cuncta creantis & conservantis sola voluntate. Sed si velimus sequi ideas, quas habemus de corpore & de spiritu, una cum propriis eorum attributis, atque adeo nolimus corpus agere in spiritum, aut spiritum (creatum) in corpus; amplectendum erit systema Leibnitianum. Systema enim causarum occasionalium non nisi mera est illusio. *Hæc Clarissimus Autor,* agnoscens commercium animæ & corporis, secundum naturæ ordinem, non alio modo, quam secundum Leibnitianam hypothesin, intelligibiliter explicari posse. Quoniam in iis, quæ in corpore & anima intelligimus, nihil apparet, quod ad influxum eorum mutuum explicandum inserviat. Cæterum modus, quo Deus agit in creaturas, toto genere diversus est, consistit enim in creando: quoniam ipsa creaturarum dependentia a Deo seu conservatio, continua est creatio. Hanc autem dependentiam veram & necessariam esse, certis demonstrationibus docemur, etsi modum hunc agendi, ob infinitam ipsius agentis naturam, explicare non possimus.

GEOGRAPHIA SACRA, EX VETERI ET NOVO Testamento desumta & in Tabulas quatuor concinnata, Auctore NICOLAO SANSON, *Abbavillæo & Galliarum Regis Geographo. Accesserunt in Indicem Geographicum Notæ* JOANNIS CLERICI, *nec non ejusdem Præfatio.*

Amstelæd. apud Franciscum Halmam, 1704. in fol. ch. aug.
Constat Alph. 2. plag. 7. & Tab. Geogr. 4.

Liber iste jam olim, anno nimirum seculi superioris sexagesimo quinto, Lutetiæ Parisiorum lucem adspexit. Cum igitur Francisco Halmæ, Bibliopolæ Amstelodamensi solertissimo, eundem denuo typis exprimere visum fuisset, doctissimum *Clericum* adiit, & ab eo petiit, ut, si qua ratione nova hæc editio exornari augerive posset, illud facere non gravaretur. Vir ille

 Cla-

Clarissimus, quemadmodum nihil prius antiquiusve habet, quam ut bonis literis quacunque data occasione auxiliatrices manus commodet, sic hac quoque vice honestis petitis absque ullo negotio annuit, adeoque ejus opera varia accesserunt, quæ novam hanc editionem splendidiorem longe atque Reipublicæ literariæ utiliorem haud dubie reddunt. Primo enim præfationem præmisit luculentissimam, in qua quendam indiculum eorum texit, qui aut Judæam descripserunt, aut certe quidpiam ad Geographiæ sacræ illustrationem, labore atque industria sua contulerunt. Nec tamen omnes, qui Itineraria olim aut nuper Terræ sanctæ scripsere, in medium attulit, eos tantummodo recensere satis habens, qui antiquam Judæam eruditorum oculis exposuerunt. In hisce itaque recensendis initium facit ab Aristea, qui in Historia LXX Interpretum, & Hierosolymam & Judæam paucis descripsit; agmen vero claudere jubet celeberrimum Fridericum Spanhemium, non ita pridem fato functum, qui prima parte Geographiæ sacræ, Judææ Chorographiam breviter & perspicue tradidit. In hisce autem omnibus, quorum mentionem fecit, tum quæ laudanda, tum quæ desideranda veniant, paucis lectori indicavit. Et tandem, cum in Geographia sacra spicilegium non omnino spernendum relictum fuerit, se ipsum in Commentario suo ad Josuæ librum mox edendo, id sedulo operam daturum esse pollicetur, ne quid inposterum ad Geographiam illam antiquam Judææ probe intelligendam desit. Post hæc Clarissimi Clerici prolegomena, alia, ipsius nempe Auctoris, præfatio sequitur, in qua instituti rationem breviter exponit, quam in adornandis duabus tabulis Geographicis, quarum una totius orbis in Bibliis sacris cogniti partes continet, altera Terram promissam sive Judæam in suas tribus divisam exhibet, secutus fuerit. In iis enim concinnandis, se Terræ sanctæ tabulas omnes & descriptiones, a variis auctoribus exaratas, inter se contulisse, iisque accurate inspectis, Adrichomii typum aliorum omnium optimum, ejusdemque descriptionem reliquis exactiorem cognovisse. Quamvis igitur Adrichomii typum se plurima ex parte imitatum esse, non diffiteatur, diversam tamen ab eo rationem in locorum positionibus se observasse, earumque pene alteram partem immutasse, & ubi Adrichomius ex singulis urbium nominibus

bus plura fecerit, iis verum genuinumque nomen restituisse. Hanc præfationem excipiunt animadversiones in tabulam Judææ, ubi numerum civitatum cujuslibet tribus earumque situm, longitudine & latitudine locorum simul ad marginem adnotata, accurate exponit, ita ut observationes notatu utique dignas subinde inspergat. In hisce autem animadversionibus, lectores sæpissime ablegat ad Indicem Geographicum, quem iisdem Auctor statim subjunxit, in quo regiones & loca omnia, in utraque tabula Geographiæ sacræ descripta, uberius explicat, rerumque simul temporibus utriusque Testamenti in iis gestarum historiam, verbis ex Scriptura S. satis prolixe allegatis enarrat. Quamvis autem Sansonius in hisce, quæ hactenus recensuimus, egregiam plane operam præstiterit, doctissimus tamen Clericus in notis ad Indicem ejus Geographicum evidenter ostendit, Virum Clarissimum felicius, & magis inoffenso pede, in hoc stadio decurrere valuisse, si æque a notitia Hebraicæ & Græcæ linguæ, ac reliqui Geographicæ disciplinæ artificii, instructus accessisset. Quod si enim ipsos fontes adire licitum ei fuisset, multa sane urbium nomina Vulgatam sequendo perperam non scripsisset, nec etiam animadversiones veritati Historiæ repugnantes sæpius attulisset; id quod Clericus in notis jam dictis multis omnino exemplis probavit. Nec solum in iis id egit Vir doctus, ut potissima Sansonii delicta, minoribus prætermissis, emendaret, sed passim quoque addidit, unde plura & meliora peti possint, in eorum gratiam, quorum hæc accuratius nosse intererit. Agmen in hoc opere Geographico claudit brevis tractatus, quem *Judæa* nomine auctor Sansonius insignivit, in quo id potissimum agit, ut brevem historiam contexat eorum, qui hanc regionem diversis temporibus incoluerint. Quibus omnibus accedunt Jesu Christi & Apostolorum Petri & Pauli vitæ, ab eodem in epitomen contractæ, in quibus, verbis ex Scriptura S. desumtis, præcipue describuntur illorum patria, mansiones, itinera & peregrinationes, quæ ut lectorum oculis eo melius repræsententur, in hunc finem utrique operi tabula Geographica est præfixa.

Et sic finem de hoc libro disserendi faceremus, nisi unicum adhuc commemorare, operæ pretium fore existimaremus. Nimirum sub finem Bibliopola pollicetur, se suasu Virorum do-

ctorum, Eusebii librum de Locis Hebraicis, quem Clericus quoque in præfatione cæteris omnibus ad Geographiam sacram pertinentibus præstare dixerat, cum Hieronymiana versione, quamprimum editurum esse. In eo autem excudendo, se Jacobi Bonfrerii editionem, quam sequatur, elegisse ait, ita tamen, ut notis subinde novis Clarissimi Clerici illustrata ea proditura sit, eidemque operi subjiciatur descriptio Terræ sanctæ a Brocardo Monacho quondam edita, cujus itidem Clericus in præfatione supra laudata mentionem injecerat. Hæc omnia ita typis imprimenda Fr. Halma adseverat, ut cum Sansonii non nimis spisso opere, ad justum volumen constituendum, conjungi & una compingi queant.

JO. BARTHOLDI NIEMEIERI THEOL. D. ET IN Academia Julia P. P. Theologia Moralis. Editioni huic secundæ accesserunt de Gentilium statu atque conditione post hanc vitam Dissertationes duæ.

Helmstadii, apud Salom. Schnorrium, 1704, in 4to.
Constat Alph. 1. pl. 3.

JAm aliquot effluxerunt anni, ex quo Maxime Reverendus Autor Theologiam Moralem in usum exercitiorum Academicorum adornavit, preloque commisit. De cujus nova editione, ob distracta exemplaria, cum cogitaret, notas, quas in priori promiserat, passim inserere in animo quidem habuit, verum ne auditorum suorum commodis mora injiceretur, hac vice libello nihil addidit, nihilque in eo immutavit. In illo autem eam observat methodum, ut in parte communi finis, cum ultimi & externi, qui est æterna hominis salus, tum proximi & interni, qui est pia & Christiano homine digna vita, rationem habeat, hinc subjecto, homine scilicet justificato & renato, exposito ad media deveniat, ac in parte speciali triplicem statum hierarchicum sequatur, ad illius ordines singula vitæ genera reducens. Ne tamen sine omni additione libellus hic prodiret, eidem Dissertationes duas, de Gentilium statu atque conditione post hanc vitam, jam anno 1694 primum editas, Clarissimo Autori placuit subjungere, in quibus ortho-

orthodoxa ſententia, cum S. Scripturæ teſtimoniis, tum priſcæ Eccleſiæ ſuffragiis atque conſenſu confirmatur, & contra diſſentientes, quorum magnam nubem poſterior Diſſertatio ſiſtit, non accurate minus quam modeſte adſtruitur.

JO. ANDREÆ SCHMIDII, D. P. P. ABBATIS Mariæ-Vallenſis, Compendium Theologiæ Moralis, in varios Auditorum uſus conſcriptum, & in ſubſidium memoriæ tabulis inſtructum.

Helmſtadii, impenſis Jo. Melch. Suſtermanni, 1705. in 8. Conſtat Alphabet. 1. plag. 3.

CUm Theologiæ Dogmaticæ & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ compendia, maxime in uſum ſuorum Auditorum, hactenus ediderit Reverendiſſimus Schmidius, commoda diſcentium non minus ſe promoturum eſſe exiſtimavit, ſi primas Moralis Theologiæ lineas duceret, easque typis exſcribendas traderet. Quamvis vero diverſi hujus doctrinæ doctores diverſas tractandi rationes ſequantur, dum quidam ſolum Decalogi ductum obſervant, ut veteres nonnulli & recentiores; alii & Decalogi & Orationis Dominicæ ordini inſiſtunt, uti *Hornejus*; alii capita omnia Catechetica reſpiciunt, ut *Dannhauerus* & *Langius*; alii Locorum omnium Theologicorum rationem habent, uti *Majus*: quamvis etiam juxta monitum *Baconis de Verulamio de Augm. Scient. l. 7. c. 1.* duas hujus doctrinæ partes conſtituere quis poſſet, alteram de *exemplari*, ſeu natura boni, alteram de *regimine* & cura animi, quam partem *Georgicam animi* Baco adpellavit, uti hæc Celeberrimus Autor in hujus libelli prolegomenis p. 11. ipſe monet: placuit tamen eidem aliam viam eligere, ac methodum practicis ſcientiis alias communem retinere. Præmiſſis nimirum quibusdam prolegomenis, in quibus natura & conſtitutio Theologiæ Moralis exponitur, in tres partes diſpeſcitur compendium, quarum *prima* vitæ ſanctimoniam illiusque oppoſitum deſcribit; *ſecunda* ſubjectum operationis, ſeu hominem ſanctificandum exhibet; *tertia* denique de principiis & mediis ad vitæ ſanctimoniam ducentibus agit. Singula autem ita pertractantur, ut theſes breviores, in-

inspersis quibusdam notis, in singulis capitibus declarentur, in quorum fine tabulæ synopticæ ad juvandam legentium memoriam adduntur. In brevi alloquio ad Auditores, huic compendio præmisso, Cel. Autor a Deo ad elaborandum majus aliquod Theologiæ Moralis Systema plura eaque specialiora continens capita, nec non ad pertexendas reliquas operas, quas olim auditoribus suis promiserit, vires & otia sibi expetit. Hujus ergo voti ut compos reddatur, nos ipsi benignissimum Numen serio precamur.

D. ÆGIDII STRAUCHII, THEOLOGI OLIM VItenbergensis atque Gedanensis, Theologia Moralis, in Academia Regia Pomeranorum e manuscripto edita atque disquisitioni publicæ exposita a D. JO. FRID. MAYERO, Consiliario Regio, Theologo Prof. Prim. Universit. Pro-Cancel. & Superint. Generali, qui Bibliothecam Scriptorum Theologiæ Moralis & Conscientiariæ adjecit.

Gryphiswaldiæ & Lipsiæ, apud Jo. Wolffg. Fickweilerum, 1705. in 8. Constant Alph. 2. pl. 9.

Quemadmodum celeberrimi nominis Vir, Jo. Frid. Mayerus, Gryphiswaldensis Academiæ illustre decus, & sui ingenii præstantissimi, & aliorum monumentis editis, eruditum Orbem jamdudum sibi obstrictum reddidit: ita cum præsens Ægidii Strauchii opusculum scholis ultimis Vitenbergæ, antequam Gedanenses accederet, ab ipso traditum, in scriniis instructissimæ suæ Bibliothecæ hactenus delituisset, noluit illud, pro eo quo in rei litterariæ commodum fertur studio, publicæ luci amplius invidere. Equidem auctius quoddam Moralis Theologiæ opus, ab eodem beatæ memoriæ Strauchio elaboratum, plurimorum manibus ferri non ignorat; ex quo ea, quæ huic opusculo deesse videntur, B. Hülsemanni Casibus Conscientiæ, quos itidem ex manuscripto editurus est, addere constituit Summe Reverendus Editor: utilius tamen ipsi visum fuit, præsens compendium, quod ingeniosa brevitate se commendat, Orbi erudito exponere, præsertim cum in usus Doctorum Academicorum illud edere, & XXI disputationibus

bus ad ventilandum ſtudioſis juvenibus proponere ſuſceperit; perinde uti olim in Academia Vitenbergenſi, Doctoris publici munere fungens, B. Dorſchæi Theologiam Moralem typis publicis exſcribi fecerat, & ex cathedra Academica publico examini ſubjecerat: quod Dorſchæi quoque opus ex B. Autoris αὐτογράφῳ, quod interea nactus eſt, accuratius edere conſtituit. Ipſum vero Strauchii opus, quod Viro Perilluſtri, Olao Hermelino, Carolo XII Suecorum Monarchæ a ſanctioribus conſiliis, una cum Bibliotheca ſubjuncta Mayerus dedicavit, ita comparatum eſt, ut primo naturam & conſtitutionem Theologiæ Moralis, deinde finem atque media tum generalia, tum ſpecialia, exhibeat hac methodo, ut ex propoſitis quæſtionibus, quibus ἔκθεσις quædam ſubjicitur, concluſiones certæ educantur, quas antitheſis demum excipit.

Quod Bibliothecam Scriptorum Theologiæ Moralis & Conſcientiariæ attinet, quam Celeberrimus Mayerus in ſtudioſæ Juventutis gratiam collegit, & B. Strauchii libro adjecit, in tres partes illa dividitur, in quarum prima Scriptores noſtræ Eccleſiæ, in ſecunda Reformati, in tertia Pontificii, ordine alphabetico ita recenſentur, ut anno, quo quivis mortem obiit, plerumque indicato, librorum huc ſpectantium titulus exhibeatur, ſæpiusque aut de ſcriptoribus, aut ſcriptis, judicium quoddam ſubjiciatur. Dum p. 5. Autor *Jo. Conradi Dannhaueri libros Conſcientiæ apertos*, h. e. *Theologiæ Conſcientiariæ* tomos duos memorat, monet ſe primas perfectiſſimi laboris hujus lineas, quas in gratiam auditorum privatorum Argentorati A. 1647 ſummus Theologus duxerat, in MSto poſſidere, quæ lacunas quasdam in poſteriori tomo occurrentes, cujus publicationi *B. Dannhauerus* immortuus eſt, feliciſſime ſupplere poſſint, easque, ſi Deus vitam viresque conceſſerit, quas ipſi quoque exoptamus, e tenebris ſe producturum promittit. Neque prætereundum eſſe exiſtimamus, quod p. 26 circa *B. Schomeri Specimen Theologiæ Moralis* occurrit, de quo plurimi hactenus perſuaſi fuerunt, morte laudati Auctoris præmatura factum fuiſſe, quin opus præſtantiſſimum perficere potuerit. Verum Mayerum noſtrum Vir Clariſſimus *Jo. Philippus Paltheniu*s, ipſius Collega conjunctiſſimus, qui mutui adfectus Pufendorffium inter & Schomerum interpres olim extitit,

alia edocuit, monuitque caussam abrupti operis non magis morti tribuendam, quam mutatæ in *Schomero* potius animi sententiæ, qui alia jam ratione opus susceptum aggredi ad *Pufendorffii* sententiam, induxerat in animum. Scilicet (ita Mayerus ipse rem exponit) postquam proscripta, quæ in scholis olim obtinuerat, rerum a revelatione atque ratione pendentium confusione, *Pufendorffius* meram Philosophiam Moralem ita tradiderat, ut ad captum esset omnium omnino hominum, quacunque illi religione tenerentur, & posita certa propositione, quam vocat, fundamentali, reliquæ ex ea theses perpetuo quodam ratiociniorum nexu junctæ deducerentur: monebat idem *Schomerum*, ut Theologiam Moralem, ex sacro Codice traditis unice depromptam, certoque principio innixam, continua cohærentium dogmatum serie extructam, omniumque, qui circa res rationi proprias dissentirent, captui accommodatam nobis daret, ut adeo latus Philosophiæ, utpote natura sua prioris atque latius patentis, quæ eandem subsequitur atque strictius præcipit, Theologia apte clauderet, & in singulis partibus, quæ hominis, quæ Christiani officia sint, distincte cognosceretur. Id quod eo quidem commodius *Pufendorffius* existimabat, quod hoc modo docendi ratio, ipsi Christo usurpata, in usum scholarum adduceretur, qui non dispari ratione summam legis ad *charitatem* reduxisset, quam qua ipse honestatis compendium in *socialitate* tradidisset, simulque surrecturis inter Theologos atque Philosophos controversiis æternus poneretur obex. Hinc adeo, probante *Pufendorffii* sententiam *Schomero*, factum esse, ut non tam de veteri opere continuando, quam de novo concinnando, Theologus summus cogitaverit: spes deinde omnes intervertente morte. P. 28 *Consilia Theologica* Vitebergensia, a Calovio, Meisnero, Quenstedio & Deutschmanno collecta, Mayerus recenset, optatque non modo, ut istorum exemplum alii Doctores Facultatum Theologicarum nostræ Ecclesiæ imitarentur, sed dolet etiam vehementer, scripta ejusmodi sanctissima sæpe ab hæredibus Decanorum negligi penitus ac pessime haberi, mente imprimis volvens, quæ de plurimis Consiliis & Responsis Theologorum Lipsiensium, *Schilteri*, *Weinrichii*, *Lyseri*, *Höpffneri* aliorumque, a *B. Scherzero* olim audiverit. Et quamvis idem fere fa-

fatum eam Facultatem, quam hodie ornat Magnificus Vir, oppresserit, subtraxeritque hucusque *Rungiorum*, *Krakewizii*, *Batti*, *Balthas. Rauers*, aliorumque labores, spem tamen non levem adfulgere dicit, quædam illorum, Deo propitio, improbo studio se adepturum, & publico daturum esse.

ERRATA.

Pag. 16 lin. 18 lege עירור. Pag. 13 sqq. lege *Theraphim*. Pag. 15 l. 5 pro *filium suum* lege *Levitam*. P. 196 l. 6 pro *parochiales* lege *ecclesiam*. P. 198 l. 9 pro *itaque* lege *atque*. P. 201 l. 33 ante vocem *frequenter* pone *interea*. P. 206 l. 27 pro *pars fructuum* lege *magni autem sint fructus exinde obvenientes, pars illorum*. P. 238 initio lineæ 11 ponatur vox *ipsorum*. P. 239 l. 2. 3 pro *stabilitas* lege *stabilita*. P. 312 l. 13 pro *existimetur* lege *se existimet*.

INDEX AUCTORUM,

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Ju-

II. Libri Juridici.

III. Li-

III. Libri Medici & Physici.

IV. Libri Mathematici.

V. Libri Historici, Geographici &c.

Bran-

VI. Libri Philosophici & Philologici Miscellanei.

Gro-

INDEX RERUM NOTABILIORUM
in hoc volumine obviarum.

Al-

Basi-

Caren-

Histo-

Jero-

Ju-

Ora-

Ora-

Ele-

Sy-

* * * * * * * * *

